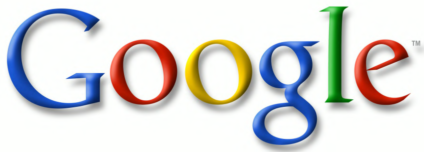
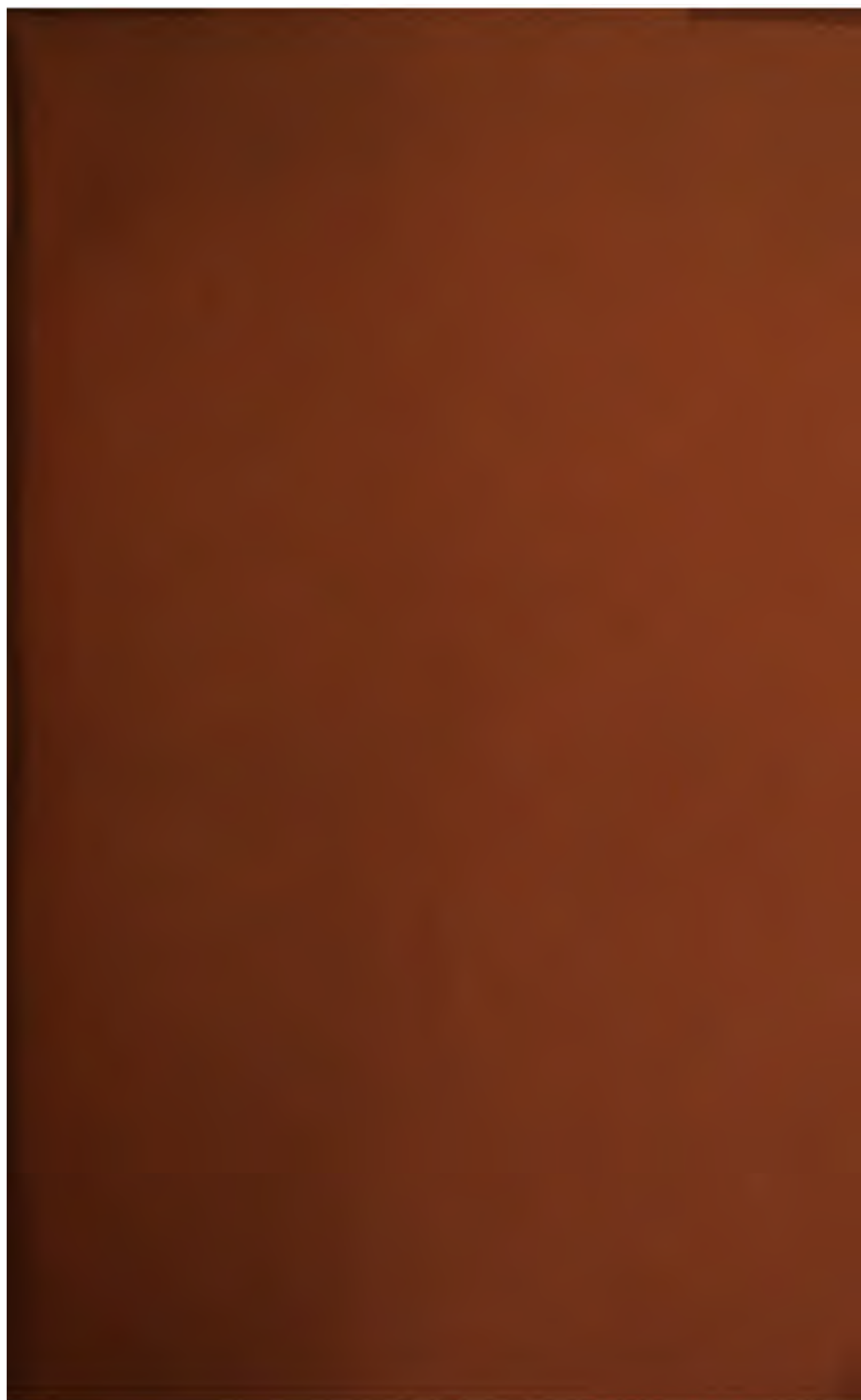

Google

DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution.

BIDRAG

TILL

SKANDINAVIENS HISTORIA

UR

UTLÄNDSKA ARKIVER

SAMLADE OCH UTGIFNA

AF

CARL GUSTAF STYFFE.

FJERDE DELEN.

Sverige i Sten Sture den äldres tid,
1470—1503.

STOCKHOLM, 1875.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

SVERIGE

I

STEN STURE DEN ÄLDRES TID,

1470—1503.

Innehåll.

Inledning och Öfversigt.

De sista femtio åren af Sveriges medeltid kallas med rätta Sturarnes tidehvarf; ty unionen var upplöst och Sture-namnet var, särdeles efter segern på Brunkeberg, likasom ett lystringsord för alla dem, som önskade bibehålla rikets sjelfständighet; och folket i sin helhet var af denna åsigt.

Men ställningen blef dock aldrig rätt klar, förr än riket åter fick en inhemsk konung; för fredens bibehållande höll man nästan årligen möten med Danska konungens ombud, under förutsättning, att föreningen skulle kunna återställas, och sjelfva titeln riksföreståndare, som fördes af Sturarne, tydde på något öfvergående.

Samma förhållanden, som under den föregående tiden skaffat Danska konungarne ett mäktigt parti bland Svenska aristokratien, fortforo länge, och riksföreståndarne, hvilkas magt dessutom i förhållande till riksrådet var obestämd, sågo sig redan deraf nödgade att söka sin stödjepunkt i de lägre samhällslagren och till allmänna riksmöten inkalla ombud af borgerskapet och bönderna, till stor förargelse för både prelater och den högre adeln, som klagade att man »drog dem allmogen öfver hufvudet».

K. Kristierns styrelse, med dess utbrott af våldsamhet och utpressningar, hade hos de lägre klasserna stadfästat den öfvertygelsen, att unionen vore detsamma som utländskt förtryck, och oviljan deremot var så stark, att då några biskopar togo öppet parti för unionens återställande, hierarkien kände marken darra under sina fötter, redan tjugo år före

reformationen, oaktadt de medel för den vetenskapliga upplysningen och dess spridning, hvilka kort förut blifvit här införda, ännu icke kunnat utöfva någon synnerlig verkan.

Äfven den högre adeln blef allt mindre benägen för unionen eller måste åtminstone böja sig för den allmänna rösten, så att de Danska konungarne icke mer kunde påräkna något särdeles stöd inom Sverige för sina planer, ehuru riksföreståndarne ofta möttes af ovilja och uppstudsighet. Men ett märkligt drag i den senare Svenska medeltidens historia är, att ehuru adeln ofta var delad i partier, man nästan alltid behandlade motståndarne med en under dessa tider ovanlig fördragsamhet, och några blodsdomstolar alls icke förekomma. Allmogen har deremot någon gång öfvat en blodig hämnd på hårda fogdar och förrädare.

I Norge var sinnesstämningen i afseende på de förste Oldenburgarne och föreningen med Danmark väl icke mycket gynnsammare än i Sverige, men der fanns hvarken den nationalande eller de yttre medel som fordrades för att göra sig gällande. Sedan nästan all sjöfart och handel kommit i Hanseaternas händer, hade de vigtigaste näringskällorna utsinat, den fordom så lifliga kommunikationen med främmande länder nästan upphört, till och med den mellan de olika delarne af riket blifvit betydligt förminskad, och folket var för sin timliga existens nästan helt och hållet beroende af ett Tyskt handelskompani. De gamla genom vikingabragder och konungatjenst utmärkta slägterna hade dött ut eller nedsjunkit i dunkelhet, och någon ny adel kunde under både fysiskt och politiskt ogynnsamma förhållanden ej lyfta sig till den förmögenhet och bildning, som fordrades för att utgöra rikets styrelsepersonal. Till och med biskopsstolarne kunde under den allmänna bristen på vetenskapligt bildade prester besättas med Danskar, utan att sådant väckte synnerlig anstöt, och de förnämsta verldsliga embeten med Danskar eller Tyskar, särdeles om de lyckats genom giftermål förvärfva sig fastighet och infödingsrätt. Antalet af dem, som egde både vilja och förmåga att bevaka landets verkliga intressen, blef alltså, under Oldenburgarnes planmessiga bemödanden att skjuta dem undan, allt för ringa i förhållande till uppgiftens

svårighet, särdeles allmogen, så ömtålig den också var om sina närmaste personliga fördelar och rättigheter, icke hade någon samhällighet, när det gälde det hela.

Ehuru Norge egentligen skulle vara en sjelfständig stat, kunde det alltså redan betraktas såsom ett lydland under Danmark, utan att detta rikes magt dock derigenom var särdeles förökad, i synnerhet om det gälde ett krig med Sverige, som i Norge alltid kunde påräkna bifall, om ej understöd.

Det var således egentligen med Danmark, som Sverige under Sturarne skulle mäta sina krafter. De båda rikena voro i folkmängd troligen hvarandra temligen lika, och det var andra förhållanden som gåfvo Danmark en viss öfvervigt. Sveriges befolkning var glesare, dess gränser mycket vidsträcktare och ytterst svåra att på hvarje punkt försvara, särdeles emedan gränstrakterna voro ännu folkfattigare än de inre delarne af riket. Danmark var genom vatten deladt uti tvenne halföar och en mängd mellan dem liggande öar, hvilket tidtals försvårade kommunikationen och gjorde en stark flotta nödig för enhetens bibehållande.

Men dess östliga mot Sverige vända delar voro jämförelsevis tätt befolkade, och stridskrafterna, då det gälde Sverige, lätta att sammandraga och proviantera, det hade dessutom den fördelen, att det utan svårighet kunde afstänga Sverige från all direkt beröring med det vestra Europa, der vissa af de vigtigaste lifsförnödenheter måste hemtas.

Danmarks egentliga företräde berodde dock derpå, att det hade en mer stadgad regeringsmakt, sedan den nya dynastien fått tid att blifva fullt hemmastadd. Väl voro både hierarkiens och den verldsliga aristokratiens magt och rättigheter allt för stora, men det var egentligen det lägre folket, särdeles på Seland och de smärre öarne, som led deraf, och det farliga bondupproret under Kristoffer synes hafva lärt adeln inse nödvändigheten af större enhet och kraft hos riksstyrelsen. Så länge konungarne respekterade de en gång vunna rättigheterna, förhöll sig derföre både hierarkien och adeln stilla, och då någon utsigt om framgång fanns, var adeln icke obenägen för uppoffringar för ett krig med Sverige, som lofvade dem nya förläningar och andra fördelar.

Ehuru Danmarks konungar icke hade särdeles betydliga inkomster, hade de nu mera också den fördelen, att hvad som genom en ordnad förvaltning samlades i penningar och krigsmateriel kunde för framtiden sammanhållas, äfven i händelse af thronskifte, och att lån för kronans räkning kunde upptagas, emedan konungens son var presumtiv arftagare och således äfven ansvarig för skulderna, hvaremot i Sverige kronan icke hade annan egendom än fastigheter, med undantag af den allra nödvändigaste materielen på fästningarne, och någon egentlig statskredit icke kunde komma i fråga, så länge blott regeringens innehafvare för tillfället eller hans arfvingar voro ansvariga för de skuldförbindelser han ingått.

Danmark kunde derföre mot slutet af 15:de seklet skapa sig en flotta, hvilken man, när tillfället så fordrade, kunde förstärka dels med fribytare, för hvilka dess farvatten voro mycket vinstbringande, dels genom att lägga beslag på främmande handelsfartyg, som passerade Sundet, hvaremot Sverige måste, äfven om det velat begagna sig af dylika medel, vara mycket varsamt att icke stöta sig med Hansestäderna, den enda magt, af hvilken det kunde hoppas något biträde, och med hvilken vänskapens bibehållande för tillförsel af främmande varor var oundgängligt.

Danmarks konungar hade dessutom, dels genom slägtförbindelser, dels i följd af furstarnes i slutet af 15:de seklet vaknade känsla af solidaritet eller gemensamhet i intressen gent emot de demokratiska samhällena, den fördel, att de kunde vänta biträde från flera håll, särdeles för erhållandet af öfvade trupper.

Men ehuru underläget vid anfall, hade Sverige, när det gälde sjelfförsvar, en stor fördel deruti, att dess allmoge kände intet träldomsok, utan var dels på billiga och i lag bestämda vilkor brukare, dels egare af den jord den odlade, och i de norra och vestra provinserna var den dessutom för jagtens skull väl förtrogen med bruket af vapen. Den Danska allmogen var mindre sjelfständig och kunde icke med fördel användas för anfall mot Sverige.

Af alla grannstaterna, undergick Ryssland vid denna tiden den största förändringen, då Ivan Vasiljevitsch afskakade

det Mongoliska oket, förenade de särskilda staterna till ett helt, samt började sätta sig i förbindelse med vestra Europa och införa dess kultur, hvarigenom Ryssland blef en visserligen något lugnare, men också mera farlig granne. Det var också från denna sidan Oldenburgarne numera kunde söka det mesta bistånd för ett anfall på Sverige.

Sten Sture, riksföreståndare. Strider med K. Kristiern och hans anhängare 1470—1472.

Konung Karl hade på sin dödsbädd öfverlemnat befälet på Stockholms slott, likasom öfver de båda andra fästen han hade under sin omedelbara styrelse, nämligen Åbo och Örebro slott, åt systersonen Sten Sture, och hade dermed också lemnat honom uppdrag att taga hand om försvaret mot en fiendtlig flotta, som redan visat sig utanför Stockholm, och mot K. Kristiern sjelf, som enligt sina proklamationer skulle med all sin magt komma längre fram på sommaren.

Sten Sture, som under de följande trettiotre åren skulle öfva ett så betydligt inflytande på fäderneslandets öden, var ännu en temligen ung man, troligen knappt trettio år gammal. Han härstammade från den sedan början af föregående sekel mycket ansedda slägt, som förde tre hjertformiga s. k. sjöblad, stälda snedt öfver skölden. Hans fader Gustaf (Anundsson) Sture hade under Engelbrekts tid inträdt i riksrådet, vid Kristoffers kröning blifvit riddare och var höfvidsman på Kalmar slott, men dog redan 1444, medan Sten ännu var ett barn. Modern, Birgitta Stensdotter (Bjelke), som var K. Karls halfsyster, gifte efter någon tid om sig med Gustaf Karlsson (Gumsehufvud), som var bror till Drottning Katarina, och bosatte sig på hustruns gård Ekholmen samt blef lagman i Upland, likasom flera innehafvare af denna gård. Under K. Karls första regeringstid var han likväl äfven höfvids-

man i Kalmar, och är deraf troligt, att fostersonen [1]) Sten Sture tillbragt sina yngre år dels i Kalmar och dels på Ekholmen, tidtals äfven uti K. Karls hof. Under morbroderns landsflykt i Danzig har han också besökt honom der[2]), men tiden för denna vistelse å utländsk botten är icke närmare bekant; om han inträdt i K. Kristierns tjenst, är ovisst, ehuru denne enligt Rimkrönikan sade, att han varit hans dräng [3]). Han uppträder egentligen först i historien uti slaget vid Haraker, der han kämpade på biskop Kettils sida[4]), och var det troligen hans första beröring med Dalkarlarne, hvilka han sedan ofta skulle föra till seger. Ungefär vid denna tid synes han hafva kommit i förbindelse med de mägtige Axelssönerna. Han förlofvade sig först med en jungfru Agneta, Ivar Axelssons dotter [5]), hvilken likväl snart bortrycktes af döden, och deltog sedan i det stora slägtmötet i Nyköping på hösten 1466, der Ivar gifte sig med K. Karls dotter, och der det jemte andra slägtförbindelser afgjordes, att Erik Axelsson skulle ställas i spetsen för rikets styrelse. Han deltog ock såsom rådsherre i den följande förlikningen med Jöns Bengtsson den 18 Oct. Han gifte sig sedan med sin förra fästmös syskonbarn Jungfru Ingeborg, dotter af ridd. Åke Axelsson till Hjuleberg, höfvidsman på Varberg, och Märta Bengtsdotter af Vinstorps-slägten, och bosatte sig på Räfsnäs, det gamla slägtgodset vid Gripsholmsviken.

Han verkade derefter med Nils Sture för K. Karls återkallande och erhöll af konungen nordvestra delen af Söderman-

[1]) I det dokument, dat. Arboga månd. efter h. tra kongers dag d. 7 Jan. 1471, hvari Sten Sture upplät den andel i Ekholm som han ärft efter modern till Gustaf Karlsson, kallar han honom sin fosterfader. Orig. på Skokloster.

[2]) Han omtalar i brefvet till borgmästaren Bischop i Danzig af d. 15 Maj 1482 sin värd Jacob van Vrechten, som skrifvit och begärt ditsändning af några renar (N:o 59).

[3]) Klemmings uppl. III v. 2080.

[4]) Anf. st. v. 4439.

[5]) Anna Bylow nämner i sin s. k. Chronicon Genealogicum (egentligen ett bref till biskop Brask) Stockh. 1718, s. 22, att Ivar Axelsson haft en dotter, »Jomfrw Agneta», som troligen är densamma, hvilken Sten Sture omtalar såsom sin aflidna fästmö i brefvet till sin blifvande svärmoder Fru Märta d. 6 Oct. 1466. (Del. III, s. 173).

land i förläning[6]). Vid Erik Karlssons uppresning under Konungens sista tid vann han jemte Nils Sture segern vid Uppbo färja i Dalarne, likasom han ett par månader senare på egen hand slog K. Kristiern sjelf vid Öresten och tvang honom att uppgifva belägringen af slottet. Han hade således haft tillfälle att göra sig fördelaktigt känd bland allmogen i de landsorter, som under de sista åren visat mesta ifver att afvärja Danska konungen och hans anhängare.

Sten Sture hade genom ofvannämnda slägtförhållanden äfven bland de store mägtiga befordrare; de båda bröderne Erik och Ivar Axelsson gynnade honom, förmodligen emedan de insågo, att ingendera af dem kunde få det inflytande och förtroende bland allmogen, som erfordrades för att stå i spetsen för styrelsen. Den förre hade Viborg och Tavastehus och en tredje broder Laurens Raseborgs slott, så att de beherrskade en stor del af Finnland, Ivar hade Stäkeborgs län i Östergötland och var dessutom herre öfver Gotland, hans måg, Arvid Trolle, hade Nyköpings län. Den tappre Nils Sture, som var gift med Birgitta Karlsdotter (Bonde), var Stens vapenbroder, och flera andra af de förnämsta herrarne voro genom slägtskap med honom förbundna, bland dem den sedan ryktbare Knut Posse.

Ställningen var för tillfället ganska bekymmersam, hufvudsakligen derigenom, att den aflidne konungens magt och tillgångar under de sista åren varit så ringa, samt att flera af rikets slott innehades af K. Kristierns anhängare, Kalmar[7]) af Ture Turesson (Bjelke), Stäkeholm af Erik Karlsson (Vase),

[6]) Öster-Reks härads intyg, dat. d. 8 Febr. 1470, om de underhandlingar Matts Kagge m. fl. å landskapets vägnar haft med Erik Karlsson, omtalar en Herr Sten Stures embetsman, Lasse Tanest, såsom en hufvudperson på tinget och att Matts Kagge bevist sig i Herr Stens närvaro och frånvaro som en dandeman. Orig. i Riks-Arkivet, i hufvudsaken lika lydande med N:o 126 i föregående del, som är ett intyg från Oppunda härad af d. 17 Febr. 1470, men der något Sten Stures ombud icke omtalas.

[7]) Rimkrönikan säger visserligen, att det var Magnus Gren som innehade Kalmar; men det är sannolikt en förblandning med Borgholm; ty i K. Kristierns bref till R.R. Nils Eriksson (Gyllenstjerna) af d. 24 Mars 1472 säges, att Claes Rönnow och Ture Turesson hade dagtingat om Kalmar och Måns Gren om Borgholm. Suhm, Nya Saml. III, 346.

Borgholm af Magnus Gren och Elfsborg af sonen Ivar Gren. Dessutom var allmogen i vestra delen af Upland sedan några år uppviglad af några K. Kristierns anhängare, som der hade sina sätesgårdar.

Lyckligtvis hade K. Kristiern genom brodern Grefve Gerdts stämplingar i Holstein och Slesvig blifvit nödgad att begifva sig dit och var upptagen deraf långt fram på hösten. Han kunde derföre under hela detta året blott försöka att med bref och proklamationer verka på sinnesstämningen i Sverige[8]), men icke lemna sina anhängare något verkligt understöd. Men emedan Grefve Gerdt plägade plundra köpmännen både till lands och sjös, och Lübeck och Hamburg derföre ogerna ville hafva honom till granne, ingingo de med K. Kristiern ett förbund, egentligen riktadt mot Grefve Gerdt, men hvilket också hade någon inflytelse på förhållandet till Sverige.

Sten Sture, som var i Stockholm vid morbrodern K. Karls död, försäkrade sig genast om magistratens och borgerskapets bistånd och utfärdade följande dag d. 16 Maj 1470 gemensamt med dessa en kungörelse till alla dem, som skulle samlas till Eriksmessemarknaden i Upsala, två dagar derefter. Han säger deruti, att han förbundit sig med Stockholmsboarne, till dess att rikets råd och män hunnit samlas att välja en höfvidsman i riket, och förklarar, att han sjelf vill lemna sitt samtycke till det val som förestår; han vill afhjelpa billiga fordringar af en del utaf Uplands innebyggare, som under de sista åren varit missnöjda och oroliga, erbjuder dem tillgift, som förbrutit sig mot den aflidne konungen och derföre tagit sin tillflykt till skogarne, och med afseende på de böter som blifvit innebyggarne uti Fjerdhundraland ådömda för deras deltagande i den sista uppresningen, kallar han sex

---

[8]) K. Kristierns bref till friborne, frälsemän, köpstadsmän, bokarle och bönder i Upland; dat. Köpenhamn d. 29 April 1470 — till Linköpings biskopsdöme dat. d. 30 Maj 1470, Hadorph II: 253, 255. Proklamation till Vestergötland, dat. Segeberg i Holstein d. 4 Sept. och till Upland samt flera landskap dat. Köpenhamn d. 30 Nov. 1470, anf. st. 258—260. Bref till Eskil Isaksson Baner af d. 1 Dec. 1470 i föreg. del N:o 133.

ombud af hvart härad att möta på Haga kungsgård nära Enköping, d. 20 Maj.[9])

Riksrådet eller några af dess medlemmar lärer genast hafva sammanträdt och skrifvit till Erik Karlsson jemte de andra Svenska herrar, som voro ombord på den Danska flottan, att de skulle deltaga i det förestående valet af en riksföreståndare, men erhöll derpå ett afslående svar; man ville icke deltaga i någon underhandling, emedan man snart väntade sin herre K. Kristiern in i landet.

Vi känna icke med visshet hvad som under de närmaste veckorna tilldragit sig, men utan tvifvel har riksrådet varit samladt vid midsommartiden och valt Sten Sture till riksföreståndare[1]); ty i en regeringshandling af d. 4 Juli förer han denna titel (N:o 1), hvars rättmätighet bestyrkes af flera handlingar i hela riksrådets namn utfärdade i Augusti och September 1470[2]). Bröderna Erik och Ivar Axelsson hafva särdeles bidragit till valets utgång, och den senare försträckte den nyvalde riksföreståndaren penningar för hans rustningar.[3])

[9]) Sten Stures och Stockholms stads kungörelse till prelater, klerker, riddare, frälsemän, köpstadsmän och allmoge, som samlas i Upsala på Sancte Eriks dag, dat. Stockholm feria qvarta ante Erici 1470. Hadorph, Rimkr. II: 255. Han kallar sig deri blott höfvidsman på Stockholm.

[1]) Valet omtalas mycket tydligt i Rimkrönikan (hvilken icke kan vara skrifven mer än 10 eller 11 år senare), ehuru tidsbestämning saknas. Klemmings uppl. III: s. 66. Olaus Petri har icke vetat utaf det, och hela hans framställning har derigenom blifvit felaktig.

[2]) Riksrådets dom om Fru Birgitta Olofsdotters af Hammarstad morgongåfva, utfärdad af två biskopar, riksföreståndaren sjelf och elfva verldsliga rådsherrar, samlade i Stockholms rådstuga S. Augustini dag (den 28 Aug.) 1470. Fem andra rådsherrar hafva Onsdagen före nativitas Mariæ (d. 5 Sept.) stadfästat samma dom, så att tillsammans 19, derjbland 16 verldsliga, tydligen redan erkänt honom, och de, hvilkas namn saknas, äro nästan uteslutande de sju, som vid stilleståndet i Kungssäter följande vår uttryckligen nämnas och troligen uppehållit sig öfver vintern i Danmark, eller på de nämnda slotten, som de innehade.

[3]) Ivars egen uppgift i bref till Svenska Riksrådet af d. 6 Aug. 1481, anförd af Hvitfeldt, K. Kristierns Krönicke s. 282. Eriks medverkan omtalas af Rimkrönikan, Klemmings uppl. III: v. 1915, men den der befintliga uppgift att Erik lemnat honom slottslofven öfver Stockholm, Åbo och Viborg, är något otydlig, och kan i afseende på de två förstnämnda blott åsyfta ett förslag till Riksrådet.

Det försök Sten Sture gjort att lugna Fjerdhundraboarne blef deremot ej af någon påföljd; ty då Erik Karlsson på sommaren med en styrka af 300 man landsteg och banade sig väg till Fjerdhundra, åtföljd af den i orten bosatta Trotte Karlsson till Eka och Ivar Gren, hvars fader egt Grönsö, och sjelf troligen bosatt på Tidö, gick allmogen, förbittrad öfver de hårda böter Nils Sture pålagt dem för deras förra uppresning, åter öfver på hans sida. Han höll d. 22 Juli ett möte i Enköping med ortens innebyggare och som det säges äfven med ombud från andra landskap, hvarvid en skrifvelse uppsattes till Stockholm, af innehåll, att man borde välja en herre öfver alla tre rikena.[4]) Men i stället att lyssna till dessa lockelser rustade Stockholmarne, som vid denna tid fingo skrifvelser i motsatt rigtning från Dalkarlarne, ut en trupp, som åtföljde Herr Sten och Erik Axelsson till Fjerdhundra. Erik Karlsson blef slagen och begärde stillestånd, men upptog åter striden närmare Upsala med lika liten framgång, så att han måste fly till Kalmar, och hans anhängare Trotte Karlsson rönte samma öde. Dessa senare strider synas hafva förefallit i närheten af Upsala; ty ett slag vid Lædhuby[5]) nu Låby $^1/_2$ mil vester om staden och en annan strid om sjelfva Domtrapphuset omtalas under sommaren detta år, utan annan upplysning än att de utkämpades mellan rikets frälsemän.[6]) I medlet af Augusti hade Sten Sture redan kunnat begifva sig till vestra delen af riket[7]), och var såle-

---

[4]) Blott Olaus Petri omtalar detta möte. Riddarne Erik Nilsson (Oxenstjerna) till Djursholm, Johan Slaveka till Mörby och Aspenäs samt Nils Fadersson till Hjulsta skola deri hafva varit närvarande jemte bönder af andra delar af Upland, Södermanland, Närike och Norrland.

[5]) Olaus Petri säger, att Erik Karlsson blef slagen vid Ladhoby och att Trotte Karlssons drabbning med Herr Sten Sture skedde några dagar derefter.

[6]) Chronologi, som troligen är skrifven i Upsala år 1473, med hvilket år den slutar. Script rec. Svec. I: 98.

[7]) Sten Sture har med titel af riksföreståndare »die assumptionis Marie» (d. 15 Aug.) 1470 från Öresten utfärdat ett intyg (enligt en afskrift af Langebek i Danska Geh.-Arkivet). Det innehåller, att han, medan han byggde på nämnda slott, gifvit välbördig sven Arvid Knutsson tillstånd att i Holzelywnge kyrka uttaga något guld, som hans mor der insatt, emedan det var tilldömdt en Åke Sandbeck, men denne »rikets fiende» ej uttagit.

des troligen all fara förbi i det mellersta Sverige. I slutet af Augusti och början af September hölls ett större rådsmöte i Stockholm, hvarvid äfven riksföreståndaren var tillstädes,[8]) och som inga krigshändelser omtalas, är sannolikt, att vapnen för någon tid fått hvila. Dock är möjligt, att någon blockering af Kulmar och Stäkeholms slott redan på vintern, då förbindelsen med Danmark var afbruten, blifvit anordnad.

I början af följande vår har riksföreståndaren jemte flera af rådsherrarne i Mars månad förehaft ett tåg nedåt Halland, men om det var för att återtaga Åke Axelssons slott Varberg eller möta ett befaradt anfall från denna sida, är obekant. Det enda vi derom veta är, att Sten Sture, Nils Sture m. fl. i Kungssäters prestgård i Mark d. 9 April 1471 afslöto ett stilleståndsfördrag med Danska riksmarsken Claes Rönnow och flera Danska herrar, bland dem Erik Sture, som efter Varbergs uppgifvande var höfvidsman der. (N:o 30). Stilleståndet skulle inträda d. 8 Maj och räcka till midsommar, då ett möte skulle hållas vid Stäkeborg emellan K. Kristiern och hans rådsherrar och vänner å ena samt Sten Sture, Nils Sture och Sveriges råd samt de tre bröderna Åke, Ivar och Laurens Axelsson å andra sidan, hvarvid genom förlikning eller dom

---

[8]) Utom den förenämnda domen om Hammarstad af d. 28 Aug. och d. 5 Sept. finnes ett nytt dombref af d. 6 Sept. (Torsd. före nativ. Mariæ) 1470 i ett annat mål emellan samma personer, utfärdadt af två biskopar, riksföreståndaren sjelf och 12 verldsliga herrar.

[9]) Ivar Axelsson, som då han var i Sverige hade sitt säte på Stäkeborg, samt tre andra herrar från den trakten, nämligen Karl Knutsson (Gera) af Björkvik, Årland Pädersson (Båt) af Ållonö och Knut Eskilsson (Baner) af Skenäs vid Bråviken, hafva i Skara d. 17 Mars 1471 beseglat Kristina Mattsdotters i Maretorp salubref till Johan Slaveka. Afskrift i Riks-Arkivet. Nils Sture har d. 26 Febr. 1471 utfärdat ett betyg i Asbo prestgård i Ydre. (Orig. på Skokloster.) men detta som hänvisar på ett besök vid hans hufvudgods, Ekesjö hofgård, visar blott att han icke förr än i Mars kunnat deltaga i ett krigsföretag på Hallandsgränsen.

[1]) Olaus Petri berättar, att under tvedrägten mellan riksråden bönderna »aff Upland, Södermanland Dalarne, Helsingland och flera landsorter», 12 ombud från hvart härad, sjelfva hållit ett möte i Upsala samt att de bestämt sig för att begära ett herremöte i Enköping, der riksråden borde sammanjemka sina åsigter, ty man ville icke längre lida sådan tvedrägt i landet, men att emedan hvarken Sten eller Nils Sture kommo dit blef der föga uträttadt. — Det är ungefär

alla tvister skulle afgöras; dock ville de Svenska ombuden i afseende på Kristierns erkännande såsom konung icke gifva något löfte, förr än de i Arboga varit till orda med »Sveriges Råd och menige innebyggare». Stilleståndet skulle omfatta äfven de sju Svenska rådsherrar,[2]) som hållit med K. Kristiern emot K. Karl och derföre lemnat landet, och gälla en månad efter mötets upplösning, äfven om detta icke ledde till någon förlikning (N:o 2, 3).

Svenska styrelsen höll derefter d. 1 Maj det omnämnda mötet i Arboga, hvarvid äfven borgerskapets och allmogens fullmäktige voro inkallade,[3]) och Sten Sture fick deras bekräftelse å riksföreståndarevärdigheten. Den underrättade derefter Danska riksrådet skriftligen, att den ville på utsatt tid fullfölja den begynta underhandlingen; men Claes Rönnow och de andre Danska ombuden svarade, att som de icke med sina stora skepp vågade sig in i Stäkeborgs skärgård, skulle de i stället vid midsommartiden infinna sig i Djurhamn, utanför Stockholm, och i sammanhang dermed framsköto de egenmäktigt stilleståndets inträdande från d. 8 Maj till pingst, d. v. s. till d. 2 Juni (N:o 9).

Det visade sig redan häraf och blef i det följande ännu mera tydligt, att K. Kristierns afsigt var ingen annan än att locka Svenskarne till overksamhet och att sjelf vinna tid för

samma tilldragelser som upprepas näst före Sten Sture d. y:s val, och omöjligt är väl icke, att det är någon förvexling. Tidsbestämning saknas, men händelserna hänföras af Olaus Petri till ett år efter K. Karls död, och kunna ej vara senare än April 1471, då Sturarne voro på gränsen af Halland.

[2]) De uppräknas i Svenska exemplaret: Magnus Gren, Ture Turesson, Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna), Ivar Gren, Staffan Bengtsson (af Vinstorp), Trotte Karlsson och väpnaren Erik Karlsson (Vase). I det Danska exemplaret är intaget ett stadgande, att på båda sidor tagna krigsfångar skulle åtminstone mot borgen få åtnjuta frihet intill midsommar; men denna punkt finnes icke i det Svenska.

[3]) Olaus Petri omtalar att borgare och bönder voro inkallade, hvilket också bestyrkes af N:o 2. Hvad han uppgifver om en Tysk läst öl, som blef upplagd för bönderna, må väl också hafva någon grund, men tillägget, att de derföre röstade »efter hans begäran som ölet gaf», är sannolikt blott en illvillig anmärkning af hans sagesman; ty Sten Sture var genom sina segrar öfver Danskarne och deras anhängare säkert redan så populär, att det icke behöfdes.

ett kraftigare anfall mot rikets hjertpunkt.[4]) Han var nämligen ej ännu färdig med sina rustningar och hade på våren personligen begifvit sig till Holstein och Lübeck, för att förstärka krigskassan, men som vanligt var krediten klen och han måste derföre pantsätta sina och sin gemåls dyrbarheter. samt utfärda nya författningar till betryggande af de Wendiska städernas uteslutande handelsrättigheter i Norge. Han hade i Holstein utskrifvit en svår krigsgård, sökt biträde af flera Hansestäder och fick i Lübeck till sitt förestående tåg mot Sverige[5]) några skepp med vapen och proviant, men blott en trupp af 200 man. Återkommen till Köpenhamn hade han i medlet af Maj ett sammanträde med sina rådsherrar, hvilka gåfvo sin bekräftelse å stilleståndet med Sverige, men på det sätt, att mötet skulle hållas vid Djurhamn vid midsommartiden och stilleståndet räcka 8 dagar, sedan mötet blifvit upplöst, samt med tillägg, att de Svenska belägringsverken framför Kalmar och Stäkeholm skulle bortrifvas[6]), således åter en ny egenmäktig förändring. Emedan han ville, att det skulle synas, som rustningarne egentligen voro riktade mot Ivar Axelsson, lät han derefter sina rådsherrar afgifva

---

[4]) Så bedömmes också förhållandet i Lübska Krönikan, som berättar, att Sjöstäderna efter Påsk sändt ombud till Sverige, för att förmå Svenskarne hålla ett fredsmöte med K. Kristiern, att de efter ankomsten till Stockholm visserligen lyckats förmå Sten Sture att upphäfva seqvestern å sex skepp, som skulle gå med last till Lübeck och blifvit qvarhållna, emedan städerna och särdeles Lübeck höllo med K. Kristiern, men att de måste återvända med oförrättadt ärende, sedan de skriftligen betygat K. Kristiern sitt missnöje deröfver, att han icke ville hålla det utsatta mötet vid Stäkeborg d. 1 Maj, som hans egna ombud lofvat. Lübeck. Chron. II 335, 336. I st. f. Stekeborg står genom misskrifning: Stekeholm.

[5]) Lübeck. Chron. II: 313, 335. Tiden för hans besök i Holstein bestämmes af en handling, dat. Segeberg d. 17 Mars 1471 (Dipl. Christierni I p. 247) och hvad det i Lübeck angår genom ett förbud mot Holländarnes handel i Norge dat. Lübeck d. 27 Mars. Willebrandt, Hanseat. Chronik. Beil. s. 74. Det omtalas på först anförda ställe, att Drottn. Dorothea följande året igenlöste sina dyrbarheter mot borgensförbindelser af Holsteinska adelsmän. K. Kristierns bref till staden Lüneberg af d. 19 Mars 1471, att sända ombud till Lübeck, för att underhandla om Sverige samt en mörsare, en arklimästare och två tunnor krut. Quellensammlung zur Schleswig-Holstein. Geschichte B. II: 18, Kiel 1865.

[6]) Dat. d. 12 Maj 1471. Dipl. Christierni I s. 249.

ett skriftligt yttrande, att han borde återfordra Visborg af Ivar Axelsson, jemte intyg, att denne emottagit länet för att hålla det konungen, hans gemål och deras son tillhanda. [7]) Och att han icke menade så allvarligt med stilleståndet med Axelssönerna, visade han ytterligare derigenom, att han just i samma dagar bortskänkte några hus i Köpenhamn som tillhörde en person hvilken stod i Ivar Axelssons tjenst. [8])

Först den 9 Juni afseglade K. Kristiern från redden vid Dragör på Amager utanför Köpenhamn, der han samlat sin flotta och skall redan d. 11 hafva hunnit till Ölands norra udde, då han derifrån vände om inåt Kalmar, såsom han sjelf föregaf, dertill föranledd af en underrättelse, att den Svenska bevakningshären, som förskansat sig vid Kläckeberga kyrka, $^1/_2$ mil utanför staden, derifrån gjorde hans undersåtare både i staden och i länet skada. [9])

Sten Sture hade nyss varit der i orten för att anordna en belägring, men icke fått gynnsamt svar af allmogen, enligt hvad Rimkrönikan berättar, och derföre blott lemnat 60 af sina svenner vid Kläckeberga, som han låtit befästa.

Den Svenska truppen, som icke kunde vara beredd på ett sådant anfall, var för svag att i längden hålla ut, och måste alltså efter någon tids motstånd lemna förskansningarne samt till en del gifva sig fången. [1])

Ehuru den Danska bekräftelsen af stilleståndsfördraget knappast blifvit Svenska regeringen meddelad eller åtminstone icke i anseende till de egenmäktigt vidtagna förändrin-

---

[7]) K. Kristierns befallning till adeln i Ulvborgs härad att komma med de mesta tjenare de kunde till Köpenhamn före d. 21 April, emedan konungen vill förekomma att Gotland går förloradt, dat. Helsingborg d. 10 Febr. 1471. Anf. st. s. 247. Rådets åberopade yttrande är af d. 20 Maj 1471 och finnes s. 252.

[8]) K. Br. f. Fru Hebla, Herr Peder Erikssons (Gyllenstjerna) enka, dat. d. 19 Maj 1471. Anf. st. s. 251.

[9]) K. Kristierns Danska och Norska rådsherrårs bref till Svenska Riksrådet, dat. Kalmar d. 21 Juni 1471. Dipl. Norveg III:, 650.

[1]) En kort notis om denna händelse finnes i Diarium Vazstenense samt i Biskop Henriks och kapitlets i Linköping bref till K. Kristiern, hvari man förebrår honom den beställning han gjort för Clekkebergh. Tryckt i Reuterdahl, Svenska Kyrkans Hist. III: II, 543. Sten Stures besök i Kalmar-orten i sällskap med Ivar Axelsson och Arvid Trolle omtalas der också.

game godkänd,[2]) lät K. Kristiern d. 21 Juni de honom åtföljande rådsherrar, 26 till antalet, deribland sex förrymde Svenskar, aflåta en skrifvelse till Svenska riksrådet, hvaruti de under åtskilliga förebråelser för de vid Kläckeberga öfvade fiendtligheter och uraktlåtenheten att enligt Clas Rönnows skriftliga uppmaning sända ombud till Kalmar, för att fortsätta underhandlingen, åberopade aftalet om ett möte vid Djurhamn, som likväl aldrig från Svensk sida var lofvadt, och begärde, att lejdebref skulle dem tillställas, emedan K. Kristiern var sinnad att nu i all vänskap infinna sig till ett sådant möte.[3])

Men att tiden nu var för knapp för att med säkerhet hinna fram till utsatt tid, var alldeles tydligt, och derom var icke heller något sagdt i brefvet. K. Kristiern låg dessutom ännu qvar några dagar i Kalmar.[4]) Han skref också sjelf sedan ett bref till Svenska riksrådet, hvari han sade, att han icke kunde komma till det utsatta mötet i Djurhamn förr än d. 22 Juli och ville han komma såsom en mild herre och icke som fiende. Men om Svenska riksrådet, efter hvad som redan passerat, kunde hysa någon tvekan om konungens fredliga afsigter, måste den försvinna, då han utan vidare underrättelse redan den 18 kom icke blott till Djurhamn, som ligger fem sjömil utanför Stockholm, utan ända fram till Vamelsön eller nuvarande Djurgården, således så nära in på hufvudstaden som möjligt, utan att ligga inom skotthåll från slottet och stadens fästningsverk (N:o 9).

Den styrka, hvarmed K. Kristiern ankom till Stockholm uppgifves till 5000 man, hvilka fördes af 70 skepp.[5]) Han åtföljdes dessutom af en stor del af sina rådsherrar både från Danmark och Norge. Att mäta sig med en så stor öfvad krigshär var Sten Sture icke beredd, särdeles vid en tid då

---

[2]) Originalet finnes ännu i Danska Geh.-Arkivet, men icke något motsvarande Svenskt exemplar.

[3]) Brefvet, dat. Kalmar d. 21 Juni 1471, tryckt i Dipl. Norveg. III: 649, efter en afskrift i Svenska Riks-Arkivet.

[4]) Hans bref till Rostock af d. 28 Juni är dat. Calmeren in vigilia Petri et Pauli. Rostocker Wöchentliche Nachrichten 1756, ss. 177, 178.

[5]) Enligt Rimkrönikan, Klemmings uppl. III: v. 1981, 1998.

den pågående skörden hindrade allmogens uppbådande. Å andra sidan var en belägring af Stockholm den tiden ett svårt företag, emedan den egentliga staden på de tvenne sidorna omgafs af fjärdar af Mälaren och Östersjön och å de andra blott med träbroar var sammanbunden med fasta landet, men afskuren af strömmar, hvilka man för det ständiga strömdragets skull icke kunde tänka på att fylla, och de medförda kanonerna voro alltför svaga att på afstånd göra någon verkan på murarne.

Några af de närmast boende rådsherrarne synas redan förut vid underrättelsen om Danska flottans annalkande hafva samlat sig i Stockholm och hade äfven till rådplägning inkallat den nya ärkebiskopen Jakob Ulfsson (N:o 4). Denne som ännu var en ung man, så att han under de följande 50 åren kunde taga en vigtig del i fäderneslandets angelägenheter, hade såsom kanik i Upsala och ärkedjekne i Växjö varit på besök i Rom, då den efter Jöns Bengtssons död till ärkebiskop valde Thord der infann sig för att erhålla Påfvens bekräftelse på embetet. Men påfven förklarade, utan tvifvel efter K. Kristierns begäran, valet ogiltigt på den grund, att företrädaren aflidit utanför sitt stift, hvarigenom valrätten hemfallit från kapitlet till Cardinalcollegium, och Jakob Ulfsson blef d. 15 Dec. 1469 vald af kardinalkollegiet[6]) samt d. 15 derpå följande April vigd till ärkebiskop,[7]) utan att någon här hemma torde haft aning om hans upphöjelse. För att förekomma det motstånd, som han möjligen kunde möta, utfärdades d. 27 Maj s. å. en bulla, som hotade med bannlysning alla dem, som deltagit i Thords val eller gynnat detsamma, således de 20 medlemmarne af kapitlet och de biskopar samt tolf verldsliga rådsherrar, som förordat detsamma till stadfästelse.[8])

---

[6]) Påfvens bref till kapitlet om utnämningen, dat. VX kal. Jan. 1469 tryckt i Baazii Invent. eccl. Sveogoth. Lincopiæ 1642 p. 151.

[7]) Ett intyg derom, utfärdadt af Cardinalen Marcus, Camerarius apostolicus, citeras i Celses Bullarium.

[8]) Anf. st. s. 202. Originalbullan i Riks-Arkivet är till en del så illa skadad, särdeles i början, att man blott kan sluta sig till innehållet.

Till och med ärkebiskopsstolens fogdar på slott och gårdar förglömmas icke, och en så noggrann kännedom af personerna förutsätter Jakob Ulfssons egen medverkan vid denna bullas utfärdande. Emellertid behöfde han icke vid sin ankomst göra något bruk af detta tvångsmedel, hvilket han troligen också höll hemligt. Kapitlet hade nyss mycket lidit af striderna i eller omkring Upsala och såg derföre med nöje att få en förman, som kunde ingifva partierna någon aktning, hvadan Jakob Ulfsson utan att möta något hinder kunnat hålla sitt intåg i Upsala d. 7 Oct. 1470.[9]) Han hade sedan varit närvarande vid mötet i Arboga, der Sten Stures val bekräftades, och hade dervid emottagit Nordmarks härad i förläning.[1]) Visserligen var han derigenom förpligtad till den nya styrelsen; men han kunde i följd af sin embetsställning utan att stöta iakttaga mycken varsamhet, samt framhålla undvikandet af blodsutgjutelse såsom enda rättesnöret. Han deltog derföre icke mycket i riksrådets möten, utan stadnade på Ståket, så länge utgången af striden var oviss, men sparade icke fridsrop till båda parterna, (N:o 4 —7), och gjorde verkligen patrioterna en tjenst genom sin opartiska hållning.

Sedan Danska flottan ankrat vid Vångsön eller nu varande Skeppsholmen, gjorde några af riksrådet i Stockholm i skrifvelse till de rådsherrar som åtföljde K. Kristiern förslag om en underhandling (N:o 9). Redan d. 22 Juli kunde han alltså med utsigt på framgång genom ett öppet lejdebref inbjuda Svenska riksrådet att med en personal af intill 60 sig följande dag infinna på Vångsön. Tre af de närmast boende biskoparne och sexton verldsliga rådsherrar, hvaribland de båda Sturarne, samlades efter hand i Stockholm, och afslöto på Helgeandsholmen med K. Kristiern d. 7 Aug. ett stillestånd på en månad, hvarunder det skulle stå honom fritt att låta baka och

---

[9]) Chronologia 1298—1473 i Script. rer. Svec. I: I, 98.
[1]) Sten Stures och Riks-Rådets bref å crononnes lähn Nordmarken, dat Arboga den 8 Maj 1471. Spegel, Bevis till Biskops-Chrönikan, s. 64.

brygga i staden samt der köpa färska lifsmedel; stilleståndet skulle senast inom 14 dagar vara kungjordt öfverallt i de tre rikena och äfven gälla för Ivar Axelsson och hans medhjelpare; den 1 Sept. skulle K. Kristierns ombud sammanträda med Svenska fullmäktige, till lika antal å båda sidor, utanför Stockholm, antingen på Helgeandsholmen, Vångsön eller vid S. Jakob, och inför dessa skulle hållas ett slags rättegång, hvarvid de anspråk skulle afdömas som K. Kristiern trodde sig hafva mot enskilda i Sverige eller de mot honom: ibland hvilka uttryckligen nämnes de tre Axelssönerna, Åke, Ivar och Laurens, likasom de åtta flyktiga Svenska Rådsherrar, som voro på hans sida [2]). Äfven skulle dervid uppgöras vilkoren för Sveriges blifvande styrelse i hans närvaro eller frånvaro, och konungen lofvar särskildt att gifva Rikerådet en förskrifning på sina skulder här i riket. [3])

K. Kristiern hade uttryckligen lofvat att genast återkalla dem, som för hans skull ville vara »till Sveriges argaste», och Svenskarne hade vid denna punkt ibland annat åsyftat de s. k. skogsdrifvare (N:o 9) eller hvad man i 17:de seklet kallade snapphanar, som grasserade å skogarne i mellersta Sverige. Men i stället att verkställa detta löfte på det sätt som å Svenska sidan väntades, lät han först Trotte Karlsson af Eka och derefter Ivar Gren [4]) med utländska trupper [5]) tåga in i Fjerd-

[2]) Det Svenska exemplaret, tr. i Dipl. Christ. I p. 253, upptager namnen på biskoparne i Upsala, Strängnäs, Vesterås samt Sten Sture, Erik Axelsson (Tott), Erik Eriksson (Gyllenstjerna), Nils Sture, Gustaf Karlsson (Gumsehufvud), Fader Ulfsson (Sparre), Eskil Isaksson (Baner), Gregers Bengtsson (Läma), Johan Kristiernsson (Vase), Gregers Mattsson (Lilje), Arendt Bengtsson (Panter), Ærengisle Gädda, Staffan Ulfsson (Panter), Nils Fadersson (Sparre), Arvid Trulle och Jösse Olofsson (Stenbock). Det Danska ex. hos Hadorph II: 261.

[3]) K. Kristierns förskrifning tr. hos Hadorph II: 263. Någon motsvarande förbindelse å Svenska sidan finnes icke i behåll.

[4]) Äfven Eggerd Krummedike och Erik Karlsson deltogo i dessa tåg till Fjerdhundra enligt Jakob Ulfssons och biskop Henriks bref af d. 26 Sept. 1471 (N:o 7), förut tryckt i Troils Skrifter och Handl. till Svenska Kyrkohist. Del. V: Ups. 1791, s. 292.

[5]) »Drawanter oc andra wtlenninge» säges det i brefvet från Vadstena möte af d. 4 Sept. Hadorph II: 268. I Rimkrönikan står, Klemmings uppl. III, v. 2120, genom skriffel: Herr Torde i st. f. Trotte.

husera, hvarest dessa nu likasom under förra krigsåren lyckades uppvigla en del af allmogen och trugade andra att lemna lifsmedel o. d. Emedan K. Kristiern hade så ställt till, att Hanseestäderna icke hitfört något salt, kunde han också genom att sälja sådant i lägret, locka många bönder till sig, af hvilka en del sedan blefvo qvarhållna. — De riksråd, som voro samlade i Stockholm, höllo under de följande veckorna flera sammanträden med K. Kristierns råd[6]) och begärde, att han skulle gifva befallning till dessa ströfcorpser att återvända till skeppen, och erhöllo slutligen löfte, att ströfcorpserna skulle återkomma till Egidii dag d. 1 Sept., då den s. k. rättegången borde börja; de kommo också verkligen å denna dag, men slogo läger på Norrmalm, der de genast började förskansa sig på Brunkeberg (N:o 9).

Kalleisebref hade också blifvit utsända för ett riksmöte, hvilket, enär frågan var lika med ett nytt konungaval, ej blott skulle bestå af andliga och frälsemän, utan äfven af köpstädernas och allmogens ombud[7]). Men om verkligen någon allmännare afsigt fanns att erkänna honom som Sveriges konung, måste denna efter hvad som förefallit under stilleståndet alltmer gifva vika för alldeles motsatta önskningar hos menigheten. De ströftåg hans främmande trupper gjort så djupt in i landet kunde ej länge blifva obekanta, och den Svenska allmogen var den tiden icke ovillig att gripa till vapen, särdeles när faran var så öfverhängande. Sten Sture kunde derföre vänta, att allmogen, sedan skörden var gjord, skulle vara färdig att resa sig, och lämpade sina åtgärder derefter. Han lemnade alltså åt en del af rådsherrarne att i Stockholm fortsätta underhandlingen, men sjelf begaf han sig vesterut[8]) och lät utgå kallelse till innebyggarne af alla stånd i

---

[6]) K. Kristierns lejdebref för Svenska Riksrådet med 60 personer för underhandlingar med hans rådsherrar på Vångsön, dat. d. 18 Aug. 1471 Hadorph II: 266.

[7]) Enligt Vadstenabrefvet af d. 4 Sept.

[8]) Han har d. 21 Aug. 1471 från Fellingsbro, nära Arboga, skrifvit till Riksrådet, svar på deras bref af d. 18, hvarest var omtaladt huru konungen efter Stens afresa låtit upptaga skepp och båtar samt sändt folk i land. Rasmus Ludvikssons excerpter i Cod. D. I. i Kongl. Bibliotheket.

Vester- och Östergötland samt Småland att möta i Vadstena. De der tillstädeskomna ombuden utfärdade den 4 Sept. en skrifvelse till det i Stockholm samlade riksrådet jemte borgerskapet derstädes, hvari förklarades, att, emedan K. Kristierns styrelse hade varit riket i många hänseenden förderflig och hvad som händt i Fjerdhundra visat, att man icke kunde lita på hans löften, man icke skulle taga honom till konung, och som man visste, att nästan hela riket derom vore ense, ville man göra sig redo att följa Herr Sten upp till Stockholm samt med all kraft afvärja rikets förderf. Allmogen i flera andra landskap, Södermanland, Närike och Dalarne, säges det, hade redan ådagalagt samma åsigter [9]). — Vestgötarne synas varit de första som med allvar grepo saken an; ty Elfsborgs slott blef af dem under den förut genom Axevalls förstöring bekante Otte Torbiörnssons befäl intaget, medan K. Kristiern låg för Stockholm [1]). Ivar Gren, som var slottets höfvidsman, hade ej varit tillstädes under belägringen, och Otte Torbjörnsson bibehöll befälet.

Det till första veckan i September utsatta allmänna riksmötet blef naturligtvis om intet. K. Kristiern synes dock hafva hoppats, att underhandlingen skulle kunna upptagas; ty han utfärdade d. 3 Sept. ett allmänt lejdebref för alla de biskopar, prelater, riddare, friborne och frälsemän, köpstadsmän, bergsmän, skattebönder och landboar, som skulle komma till den å den 1 utsatta rättegång. [2]) Underhandlingarne upptogos å nyo med de i Stockholm samlade rådsherrarne, och då stilleståndet d. 8 Sept. gick till ända, förlängdes det till d. 11, på det, som det hette, alla saker måtte komma till en god ände. [3]) Det närmaste föremålet för underhandlingen var det Svenska riksrådets fordran, att de »skärmar» eller förskansningar, som K. Kristierns trupper d. 1 Sept. begynnt uppföra på Norrmalm, gent emot slottet, skulle bortrifvas.

---

[9]) Hadorph II: 267.

[1]) Enligt Rimkrönikan 1470—1487 och Olaus Petri. Att Otte Torbiörnsson, ehuru af en ringa ätt i brefvet från Vadstena möte tagit platsen näst efter riddarne, ger anledning, att Elfsborg redan gått öfver.

[2]) Hadorph II: 266.

[3]) Hadorph Rimkr. II: 269.

Danska rådsherrarne lofvade, enligt hvad det Svenska riksrådet sedan erinrade dem (N:o 9) fyra dagar å rad, att dessa påföljande morgon skulle tagas bort, men de fingo stå qvar, och då stilleståndet å nyo gick ut, lofvade Danska rådsherrarne att följande dag d. 12 Sept., komma till Helgeandsholmen, för att förlänga stilleståndet till den 22, men Svenska rådet väntade hela dagen på dem, utan att de vidare läto höra utaf sig (N:o 9).

I stället begaf sig K. Kristiern till Upsala, dit han också ankom den 14 för att underhandla med allmogen i Upland, hvilken genom hans anhängare var bearbetad, så att den var mera medgörlig, och största delen af landets många härader insände verkligen ombud [4]), hvilka der svuro honom trohet, sedan han rättfärdigat sitt uppförande mot den förra ärkebiskopen, genom att uppläsa rikerådets betänkande, som gillade hans fängslande [5]). Sedan K. Kristiern således försäkrat sig om bistånd från den folkrika landsbygden norr om Stockholm, bemäktigade han sig några fartyg och tänkte fara sjövägen till Stockholm, förmodligen för att afskära kommunikationen emellan Södermalm och Norrmalm samt all tillförsel från Mälarsidan.

Men som ärkebiskopen kunde hindra honom att passera genom sundet vid Almarstäk, sände konungen, för att kunna fullfölja sin plan, från Skokloster ett bref till Jakob Ulfsson, men fick ett nekande svar. Han förnyade sin begäran, sedan han kommit närmare, från Tärnösund, ½ mil norr om Stäket, med anbud att sjelf gå öfver land och stiga om bord nedanför Stäket, hvarjemte han begärde ett samtal; men icke heller på detta förslag ville Jakob Ulfsson gå in. Han gaf likväl efter vid tredje budskickningen; men lyckligtvis hade K. Kristiern icke afbidat detta svar, utan återvändt till Tärnösund och derifrån öfver land begifvit sig tillbaka till Stockholm, dit han troligen anlände den 19 Sept [6]).

---

4) Jakob Ulfsson säger i bref till Rikrådet af d. 18 Sept. 1471, att der voro från fyra till tolf ombud från 18 till 20 härader; (Tr. i Reuterdahl, Sv. Kyrk. Hist. III: II, 544.) Rimkrönikan, att han hyllades af 24 härader.

5) Olaus Petri.

6) Jakob Ulfssons ofvan åberopade bref af 18 Sept. Både Rimkrönikan och Olaus Petri säga, att han återvände landvägen.

Underrättelser ankommo snart derefter, att både på norra och södra sidan om Mälaren härar voro i antågande, för att undsätta hufvudstaden. Den ena, som stod under befäl af riddaren Karl Knutsson (Gera) och Erik Magnusson (Örnefot) samt väpnaren Arvid Trolle och troligen var samlad i Östergötland och Södermanland, der anförarne voro bosatta, hade hunnit till Järna, en mil söder om Södertälje, d. 26 Sept. då de af rådsherrarne i Stockholm begärde anvisningar i afseende på sina företaganden (N:o 8).

Den andra, som var hufvudstyrkan, stod under Sten Stures eget befäl, synes hafva varit samlad i vestra delarne i riket, men ökades efter hand under framryckandet. Den hade omkring d. 23 Sept. hunnit till Munktorp, der Nils Sture från Vesterås kom den till mötes, (N:o 9) och den åtföljdes i öfrigt af riddarne Johan Kristiernsson (Vase), Gustaf Ulfsson (Sparre), Laurens Haraldsson och Hans Åkesson (Tott). Dalkarlarne under befäl af fogden Hans Djekn tillstötte sedermera, men det dröjde till början af October, innan hären var färdig att från Vesteråstrakten framtåga mot Stockholm.

Dess annalkande förorsakade mycken rörelse inom den fiendtliga hären. Trotte Karlsson och Ivar Gren hade åter begifvit sig med en styrka af 300 man till Fjerdhundra; sedan K. Kristiern återkommit från Upsala blefvo Erik Karlsson, Eggert Krummedike och ännu en befälhafvare kallad Långe Johan dit afsände med tillsammans 700 man, hvilka d. 23 och 24 Sept. passerade Mälareviken vid Görväln, nedanför Ståket (N:o 6). Afsigten var troligen mindre att försöka något motstånd än att hemta förstärkning af allmogen i vestra delen af Upland, hvilket också lyckades dem. Jakob Ulfsson, som alltjemnt uppehöll sig på Ståket, och der nu hade besök af biskop Henrik i Linköping, lemnade Sturarne underrättelse om fiendens rörelser och sinnesstämningen bland allmogen i Upland, hvilken icke var fördelaktig, emedan man fruktade hämnd för förbindelsen med K. Kristiern; han tillstyrkte derföre såväl Sturarne som rådet i Stockholm att

[1]) Jakob Ulfssons bref d. 7 Oct. 1471, utanskriften. Reuterdahl, Svenska Kyrkans Hist. III: II, 549.

ska förlikning (N:o 6, 7). Men då Sturarne ändtligen d. 6 Oct. med sin här anlände till Ståket, hade han ett vänligt samtal med anförarne, och lät hären fritt passera sundet. Hans nya förmaningar att undvika blodsutgjutelse [8]) hade ingen verkan, utan hären framryckte till Rotebro, der Rodsbarlarne tillstötte, och styrkan steg derefter till 10,000 man. Från Järfva, ¾ mil utanför Stockholm skref man till K. Kristiern, att han skulle draga sin väg till Danmark igen. Hären delade sig derefter vid framryckandet mot staden på morgonen d. 10 Oct. [9]). Den större delen under Sten Stures eget befäl följde den vanliga vägen vester om den sandås, som slutar med Brunkeberg, emottog en ny förstärkning af 1,300 harneskklädde män, som ankommo söderifrån öfver Lidarnön (Kungsholmen) och troligen var samma trupp, hvars annalkande från södra sidan vi nyss omtalat. Då hufvudhären omkring kl. 11 framkom till S. Clara kloster, fann den K. Kristierns här i en mycket fördelaktig ställning, en del på höjden vid klostret, der vägen lätt var afstängd, och en del förskansad ofvan på Brunkeberg, som ännu var högt och så vidsträckt, att det räckte ned till Norrström, och på östra sidan omgafs af vatten eller moras, så att hären endast med en träbro hade förbindelse med flottan, som låg bortom Käpplingen eller nuvarande Blasieholmen, hvilken den tiden genom den s. k. Näckeström skildes från fasta landet. Naturligtvis hade någon del af Danska hären måst qvarlemnas på flottan.

Slaget [1]) började med Sten Stures anfall på den Danska hären vid klostret, hvilken till en början kunde understödjas

---

[8]) Nyss anförda bref.

[9]) Sjelfva datum uppgifves i Rimkrönikan och bestyrkes af tvenne samtida dokumenter, nemligen Sten Stures och riksrådets beslut, som upphäfver stadgandet i Stadslagen, att hälften af magistraten skulle vara Tyskar, dat. d. 14 Oct. 1471, der slaget omtalas såsom försiggånget »thorsdaghen til forena», Schlyter Sveriges gamla Lagar XI: 401, samt Jakob Ulfsons bref till Riksrådet, dat. Almarstäk feria sexta ante Kalixti, d. 11 Oct. hvari ärkebiskopen säger att han dagen förut kommit till Malmen att förekomma blodsutgjutelse, »hvilken ty wær för myken ther skedde vppa bade sijdor,» Reuterdahl, III: II, 550.

[1]) Den enda berättelsen om slaget af ett åsyna vittne är den del af Rimkrönikan, som är skrifven 1481; men den blir endast genom Olai Petri tillägg

af kanonerna ofvan på berget. Men kort derefter kommo 2,000 [2]) välrustade män från staden under Knut Posses befäl på båtar öfver strömmen och landstego nedanför Brunkeberg, samt stormade konungens förskansningar. De blefvo visserligen tillbakaslagna, men lyckades att tända eld på trävirket i den »stora skärmen», hvilken de intagit. Tillbakadrifna härifrån vände de sig till Clara kloster, hvarvid de föllo Danskarne i ryggen och då K. Kristiern, som alltjemt stod ofvanpå berget, såg sin här der nere svigta, lät han större delen af den trupp, han der hade omkring sig, rycka ned till undsättning. Striden, som alltjemnt fördes med yttersta förbittring, tycktes derigenom för en stund luta till Danskarnes fördel, då Nils Sture, som måst bana sig väg genom skog och moras, i rätt tid ankom, och från östra sidan oväntadt anföll den nu försvagade styrkan på berget. Utgången var derigenom afgjord [3]). Danskarne ofvanpå berget måste nu använda alla sina krafter att försvara sig der, och den här som stod vid klostret blef lättare öfvermannad, då Svenskarne fingo strida med den å jemnförelsevis jemn mark. Den hårdaste kampen var dock omkring sjelfva Brunkeberg, Knut Posse kom i handgemäng med K. Kristiern sjelf, som sårade honom så illa, att han ansågs som död; och det betraktades som ett underverk, att han kunde räddas [4]). Men K. Kristiern sjelf miste tre tänder af ett skott och skall dessutom hafva blifvit sårad i benet, så att han måste lemna slagfältet och söka komma till skeppen. Striden hade nu vändt sig till Svenskarnes fördel, 500 man hade stupat å Danska sidan, och banerföraren, ridd. Strange Nilsson, måste lemna Danebrog i Svenskarnes händer [5]). Vid tredje eller fjerde

någorlunda tydlig, då författaren tyckes mest berätta hvad han kunnat se från staden.

[2]) Lübeckska krönikan uppgifver 1500.

[3]) Olaus Petri, den ende som omtalar Nils Stures deltagande i slaget, säger att han »kom dragandes bak för Brunkeberg med mycket folk» och att Sten Sture skulle blifvit slagen, om icke Nils ankommit.

[4]) Enligt en uppgift i Miracula Sancte Katerine intagen i Script. Rer. Svec. III: II. 266.

[5]) Hvar det egentligen skedde, om ofvanpå Brunkeberg eller om den blifvit medförd ned till klostret, är otydligt.

stormningen mot Brunkeberg kunde Danskarne ej längre hålla stånd utan sökte att komma undan till skeppen. Men träbron mellan Norrmalm och Käpplingen eller Blasieholmen hade under stridens hvimmel blifvit af Svenskarne sönderhuggen,[6] så att den under den påträngande folkmassan instörtade, och 900 af Danska hären skola derigenom så väl som genom den trängsel och oreda vid dylika tillfällen uppstår hafva drunknat; ungefär 630 man blefvo fångna, bland dem riksmarsken Claes Rönnow[7]) samt omkring ett dussin andra riddare och många andra frälsemän. Af konungens Svenska anhängare hade Trotte Karlsson till Eka och Staffan Bengtsson stupat.

Den egentliga Danska hären var förminskad till inemot hälften[8]), men huru stort antal af Svenska bönder, som med eller mot sin vilja deltagit i striden och derunder eller senare omkommit, är obekant. Förbittringen öfver nederlaget inom K. Kristierns här var så stor, att det fordrades hans personliga mellankomst, att icke en hop af Uplands-bönderna, som tagit sin tillflykt till skeppen, blefvo kastade öfver bord. Han befalde, att de skulle landsättas, men de lära sedan blifvit strängt straffade af Herr Sten.

K. Kristiern lät skeppen genast lägga ut och hissade segel; men svåra stormar hindrade hemresan, en del af de stora skeppen måste kapa masterna, och några blefvo väder-

---

[6]) Denna omständighet omtalas af den samtida Rimkrönikan, den yngre säger att pålarne blefvo afsågade. Lübska krönikan talar blott om en landstigningsbrygga.

[7]) Olaus Petri uppräknar Ture Turesson bland 11 riddare som blefvo fångna, men vi finna honom sedan bestämdt omtalas såsom höfvidsman på Kalmar under påföljande Mars månad. Han skulle knappt hafva blifvit frigifven så länge belägringen påstod, och torde alltså här vara ett misstag.

[8]) Rimkrönikan uppgifver 500 fallna omkring Dannebrog, 900 drunknade och 900 fångna, deribland 12 riddare. Lübska krönikan uppskattar den allmänna förlusten i både fångna och döda till öfver 2,000, deraf de drunknade till omkring 600. En anteckning i en Linköpings domkyrkas papperscodex, kallad »Elenchus pugnarum cum Danis» uppgifver 2,000 slagne, 16 riddare och med dem 614 man fångna. Linköpings Bibl. Handl. I: 90.

drifna till Danziger bugten [9]). Sjelf lärer han hafva kommit in uti Kalmarsund och besökt staden.

Slaget, som för en längre tid afgjorde Nordens öden, betraktades af de deltagande Svenskarne såsom en afgörande kamp för fäderneslandets sjelfständighet, och följdes af åskådare från hufvudstadens murar med den yttersta otålighet. Man trodde sig se Sanct Eriks svärd på himmelen [1]), den Svenska hären hade intågat på stridsplatsen under afsjungande af en visa om riddar Sanct Göran och ansåg man segern vara vunnen med hans biträde, hvarföre ock ett altare inrättades för hans minne och sedermera hans bild skuren i trä uppsattes i Stockholms storkyrka.

Borgerskapet i Stockholm och äfven andra städer, som tagit en betydlig del i striden, fordrade af riksföreståndaren såsom en belöning, att det stadgande i Stadslagen, att hälften af magistraten i de Svenska städerna skulle vara Tyskar måtte upphäfvas, hvilket också vid ett riksrådets sammanträde på rådhuset den fjerde dagen efter slaget blef beslutet [2]). Att fogden i Dalarne Hans Djekn dervid fick deltaga såsom rådsherre var utan tvifvel också ett erkännande, ej blott af hans egen förtjenst, utan ock af Dalkarlarnes i allmänhet.

K. Kristiern återvände till Danmark, mycket förbittrad öfver sitt nederlag och med föresats att fortsätta kriget. Men hans gemål, som hade mycket inflytande, och hans rådsherrar voro icke benägna derför, och hans medel voro uttömda. Hans anhängare i Sverige gingo den ena efter den andra öfver, sedan Sten Sture blifvit ledig att med allvar innesluta deras slott. Erik Karlsson, som på stridsfältet alltid var den främste, måste göra början. Han erhöll troligen på begäran redan den 6 December riksrådets lejdebref att sjelf tolfte in-

---

[9]) Till Heyle, säger Rimkrönikan, hvarmed förstås fiskläget Hela på landtungan, norr om Danzig, dit ett par Danska skeppare ankommo och der de stadnade öfver vintern enligt Weinreichs Danziger Chronik Berl. 1855 s. 9.

[1]) En komet med en lång svans omtalas såsom sedd i början af år 1472, och skall den varit i sitt perihelium d. 28 Febr. Lübeck. Chron. omtalar densamma vid början af året. Men om den eller någon annan var synlig den 10 Oct. 1471, är obekant.

[2]) Tryckt efter original i Stockholms Rådhus-Arkiv af Schlyter i Sveriges Gamla Lagar B. XI: 401.

finna sig hos riksföreståndaren och inom den 13 Jan. 1472 fritt återvända till Stäkeholm (N:o 10). Han lärer dervid hafva förbundit sig att uppgifva slottet; ty då i slutet af Januari ett rådsmöte hölls i Söderköping, blef han fullständigt förlikt med rikerådet, der han åter intog sitt säte [3]). Han sändes sedermera till Finland, der han i striden med Ryssarne fann ett bättre fält för sin stridslystnad och erkända tapperhet.

Under tiden hade Svenska Rikerådet begynt fredsunderhandlingar. Vid ett möte i Enköping i början af år 1472 beslöts en skrifvelse till Danska Rikerådet, hvari man betygade sin benägenhet för fred och vänskap mellan de tre rikena, med vilkor att Kalmar slott och stad samt Borgholm och Stäkeholm återställdes, att befälhafvarne å de tre slotten med andra Svenskar, som hållit med K. Kristiern, frikallades från sin trohetsed, samt att Axelssönerna bibehölles vid sin egendom i Danmark och panträttighet till Varbergs, Sölvesborgs och Tranekärrs slott; Svenska rådet ville gå i borgen för dessas trohet, till dess att de tre rikenas råd på ett möte dömt i saken, och derest dervid befunnes att ofvan nämnda län eller arfvegodsen vore rättligen förbrutna under Danmarks krona, skulle de utan gensägelse öfverlemnas i K. Kristierns hand; men blefve dessa vilkor ej antagna, nödgades man att fortfarande vara Danmarks fiender. Den fångne riksmarsken Claes Rönnow erhöll sin frihet för att öfverföra detta bref [4]), mot förbindelse att återkomma med svar före kyndelsmessan (d. 2 Febr). Förslaget var icke af den beskaffenhet, att det genast kunde vinna K. Kristierns bifall, och det torde vara ovisst, om Rönnow lyckades träffa konungen [5]). Han kunde

[3]) Den yngre Rimkrönikan uppger blott hvar förlikningen skedde, men ej tiden. Af handlingarne synes, att tvenne rådsmöten år 1472 höllos i Söderköping, det ena d. 28 Jan. då Sten Sture med rikrådets samtycke der bekräftade ett bytesbref för Linköpings domkyrka, det andra vid pingsttiden; men af Hanseatiska ombudens bref af d. 4 Maj 1472 (N:o 12) är klart, att Erik Karlsson då redan åter inträdt i Rådet.

[4]) Brefvet dat. d. 6 Jan. 1472 tryckt hos Jahn, Danmark under Unionskongerne, Köbenhavn 1835, s. 557.

[5]) Enligt Waitz' uppgift i Nordalb. Studien V: 95 har konungen d. 13 Jan. 1472 i Norburg (på Als) utfärdat ett förpantningsbref å 8,000 mark för Drottn.

måhända icke återkomma med svar till d. 2 Febr. och föredrog att stadna i Danmark, då K. Kristiern befalde honom att biträda vid försvaret af Kalmar. Belägringen, som leddes af Sten Sture sjelf, hade här likasom vid Borgholm så långt framskridit, att höfvidsmännen omkring medlet af Mars måste ingå på en kapitulation af innehåll, att derest konungen icke personligen komme till undsättning, skulle de uppgifva båda slotten annan dag påsk, som inföll å den 30 Mars. K. Kristiern upptog underrättelsen med mycket missnöje, befalde dem att framflytta dagen för uppgifvandet af slotten åtminstone till pingst (d. 17 Maj), sammankallade under tiden sina Danska rådsherrar till ett möte i Köpenhamn d. 12 April och befalde rustningar, beräknade för hela sommaren intill Michaelis (29 Sept.[6]) och i första rummet för att undsätta Kalmar. Men dessa befallningar kommo för sent, både Kalmar och Borgholm öpnade sina portar för Sten Sture, och höfvidsmännen Ture Turesson och Magnus Gren förbehöllo sig att återfå sina gods och värdigheter, men måste särskildt förpligta sig att inför Rikerådet svara för allt hvad mot dem kunde lagligen yrkas (N:o 12). Sten Sture lemnade Kalmar län emot redovisning till väpnaren Arvid Knutsson. Ture Turesson bosatte sig för framtiden på Kråkerum, der i närheten. Magnus Gren inträdde åter i rikerådet, men dog redan följande år (N:o 22).

Sedan K. Kristiern sålunda förlorat alla fasta platser i Sverige och oroligheter i Slesvig och Holstein åter utbrutit, måste han lemna mer uppmärksamhet åt det Svenska rikerådets fredsförslag. Det bestämdes först till början af Maj ett möte i Kalmar; riksföreståndaren sjelf och några Svenska rikeråd samt Hanseatiska ombud infunno sig också på utsatt tid, men från Danmark kom blott Claus Rönnow för att begära uppskof. Mötet blef också uppskjutet till närmare mid-

Dorothea; men d. 16 Jan. finnes ett annat pantebref i konungens namn utfärdadt i Köpenhamn. Diplom. Christierni I.s. 255.

[6]) K. Kristierns bref till R. R. Nils Eriksson (Rosenkrands) dat. Kalundborg d. 24 Mars 1472 omtalar att han nu fått bref från Her Claus Rönnow, Her Thure Thuresson oc the men oc tienere som pa slottet Kalmar ligger &c. — Suhm, Nye Saml. til Danmarks Hist. III: 346.

sommar, och de Hanseatiska ombuden följde Sten Sture till Söderköping, der Svenska riksrådet skulle samlas vid pingsttiden (N:o 12). Mötet hölls i det dervarande Gråbrödraklostret [7]) och Riksrådet utfärdade dervid, d. 21 Maj, fullmagt för biskoparne i Linköping och Växjö samt riddarne Erik Eriksson (Gyllenstjerna), Erik Axelsson (Tott) och Gustaf Karlsson (Gumsehufvud) samt väpnaren Arvid Trolle, att möta Danska K. Kristierns ombud i Kalmar d. 10 Juni [8]). K. Kristierns utfärdade sedan d. 30 Maj likaledes fullmagt för två biskopar och fyra verldsliga rådsherrar [9]), och de sammanträdde vid utsatt tid. Underhandlingarnes gång är oss obekant; men som alla de Svenska verldsliga herrarne voro nära beslägtade med de Danska Axelssönerna är sannolikt, att de användt all sin förmåga för att åstadkomma en försoning, och den 2 Juli hade de lyckats blifva ense om en traktat, som ehuru vissa hufvudpunkter ännu återstodo oafgjorda, i sina följder var en af de lyckligaste som vid något af tidens många möten åstadkoms. Fördraget innehöll ej blott, att vänskap skulle genast inträda mellan de tre rikena, utan fred och förbund fortfara för eviga tider, att den som vore biltog i det ena riket äfven skulle vara det i de andra, den af ettdera rikets undersåtar som hade några gods eller panter i de andra, skulle återfå dem, visserligen med undantag af kronans panter; dock skulle Åke Axelsson behålla Halmstads och Årstads härad med Falkenbergs stad, Ivar Axelsson Gärds och Villands härad i Skåne med Vä stad och Laurens Axelson Skälsör på Seland; Vardbergs, Sölvesborgs och Tranekärrs slott skulle deremot lemnas i vederhäftige Danske mäns hand, till dess att 24 män af de tre rikenas råd afgjort, huruvida egendoms- och panterätt vore förverkad eller icke; och på samma sätt skulle Örebro slott och län lemnas till en

---

[7]) Riksrådets dombref af d. 21 Maj 1472, hvarigenom Staffan Bengtssons dotter Mektild återfick allt sitt fäderne, visar att mötet den tiden hölls i Gråbrödraklostret i Söderköping.

[8]) Fullmagt, dat. Suderoopie feria quinta infra octavas pentecostes 1472 Dipl. Christ. I. p. 258.

[9]) Dat. ex castro Haffnensi sabb. infra oct. corporis Christi 1472. Hadorphs Rimkr. II: 270.

Svensk man, tills afdömdt blifvit, om Drottning Dorothea vore dertill, berättigad. Denna rättegång skulle försiggå i Kalmar d. 10 Juli följande år inför tolf Svenska och tolf K. Kristierns rådsherrar, hvilka skulle ega rätt att afgöra alla saker, som rörde rikena och deras innebyggare, samt till och med kunna tilldöma K. Kristiern Sveriges rike, med den påföljd, att Sveriges råd, gode män och innebyggare skulle utan hinder samtycka och emottaga honom såsom konung. Hvardera parten skulle dervid hafva sina procuratorer eller sakförare, K. Kristiern infinna sig i närheten, och de tre Axelssönerna personligen inställa sig. — Svenska rikeföreståndaren och riksrådet ratificerade denna traktat på möte i Stockholm d. 24 Aug. K. Kristiern med tolf Danska och Norska rådsherrar redan d. 19 Juli s. å.[1]). K. Kristiern frikallade derefter Ture Turesson från sin trohetsed d. 25 Juli (N:o 14); sannolikt hafva äfven flera andra Svenskar som varit på hans sida erhållit sådan frikallelse. Eggert Krummedike föredrog att stadna qvar i Danmark.

Det vigtigaste af denna traktat, freden mellan rikena, var utan tvifvel å båda sidor af folken mycket efterlängtad, såsom också synes deraf, att den räckte ett fjerdedels sekel, ehuru de Danska konungarne voro mycket benägne att åter öppna striden. Också skulle K. Kristierns bifall sannolikt ej erhållits, om icke i traktaten blifvit likasom instucken en punkt som gaf honom hopp att återfå Svenska kronan. Men den står der allt för omotiverad, att den af ombuden å någondera sidan kunnat anses för annat än ett uppslag till nya underhandlingar.

---

[1]) De svenska exemplaren af traktat och ratifikation i Dipl. Christierni I. 259—264, de Danska hos Hadorph a. st.

Underhandlingar med K. Kristiern, 1473 till 1481.

Riksföreståndaren och K. Kristiern utfärdade båda särskilda fullmagter för domare och procuratorer till det nya mötet i Kalmar, som skulle börjas d. 10 Juli 1473. Svenska regeringen hade till prokuratorer utsett biskopen i Skara Hans Marqvardsson samt riddarnè Erik Eriksson och Ivar Axelsson, af hvilka den senare der också skulle uppträda för egen räkning såsom part. — Sten Sture sjelf och flera andra rådsherrar, som ej hade befattning med unionsmötet, hafva åtminstone mot mötets slut infunnit sig i Kalmar och afgjorde der andra rikets ärenden. Fredsmötet räckte till den 17 Aug. och var i afseende på de allmänna frågorna blott så till vida af nytta, att det förra fördraget bekräftades, men de egentliga tvistepunkterna mellan de båda rikena uppskötos till ett dylikt möte, som skulle hållas på samma ställe nästa midsommar, och borde både Herr Sten och K. Kristiern då infinna sig i närheten, så att ombuden kunde med dem rådföra sig[2]). Men i afseende på Axelssönerna hade de Danska rådsherrarne å K. Kristierns vägnar varit mer tillmötesgående, enär ett särskildt dokument[3]) utfärdades, hvaraf synes, att Ivar Axelsson åberopat och förevisat sin capitulation i Lillö slott, hvarvid »ett godt fördrag» med K. Kristiern honom tillförsäkrades, samt att ombuden nu lofvade att söka hos Konungen utverka, att han tills vidare återfinge Sölvesborg; hans bror Åke Axelsson fick nu verkligen tillbaka Vardberg[4]), dock blott tills på det förestående mötet blifvit dömdt, om pantebrefvet skulle ega kraft. Likaså lofvades de

[2]) Föredraget af d. 17 Aug. 1473 är efter de olika exemplaren tryckt af Hadorph II: 278 o. Diplom. Christierni I. p. 284.

[3]) Ett Notarial-Instrument om Danska Procuratorernas förhandlingar med Åke och Iwar Axelsson af d. 27 Aug. 1473 i Diplom. Christierni I. s. 282.

[4]) Att han först efter detta möte återfått Varberg synes af en af Germund Bengtsson d. 23 April 1474 utfärdad landstingsdom om en fånge, hvilken väl-

öfriga af Axel Pederssons afkomlingar samt Svenska herrarne Erik Eriksson och Magnus Gren, att man skulle utverka, att de finge åter sina gods i Danmark [5]). Hvad särskildt Filippus Axelssons arfvingar angår, är det sannolikt, att deras fordran å Tranekärr eller den summa, hvarför det varit pantsatt, hvilken gifvit anledning till slägtens osämja med K, Kristiern, äfven på något sätt blifvit tillfredsställd, emedan den vid de nästföljande mötena icke omtalas och särskildt qvitto å hela pantesumman några år senare finnes vara utfärdadt [6]).

Från båda sidor blefvo åter behöriga fullmagter för domare och procuratorer utfärdade i början af följande år. K. Kristierns är dat. Segeberg d. 8 Jan. 1474, medan han var på väg att för en längre tid lemna sina stater, Sten Stures den 24 nästföljande Februari [7]). Mötet hölls i medlet af Augusti 1474, men blef af ännu mindre resultat än det föregående, emedan, såsom det i beslutet heter, K. Kristiern icke var så nära, att hans sändebud kunde samråda med honom. Man måste alltså nöja sig med att stadfästa den eviga freden, som vid de två föregående mötena blifvit öfverenskommen, samt utsätta ett nytt möte till att hållas d. 10 Juli 1476 i Kalmar, hvarest de 24 ombuden jemte procuratorer och andre gode män, som dit komme, skulle ytterligare stadfästa freden. De tre Axelssönernas panterätt blef också nu erkänd: om Åke nämnes uttryckligen, att han skall behålla Varbergs slott, tills

---

borne Haalger Henricksson som then tiidh Worberg hadde» låtit fängsla Gudz legemes dag (d. 17 Juni) föregående år, för det han berättat, att Fru Märta lofvat honom 16 gyllen, om han tände eld på slottet, men sedan Herr Åke Axelsson fått honom jemte slottet i sitt våld, nekade han för berättelsen. Langebeks Dipl.

[5]) Utdrag af handlingen finnes hos Hvitfeldt. K. Kristiern I:s Hist. s. 225, 226, fast under d. 2 Juli 1472, hvilket tydligen är oriktigt, emedan just de Danska herrar, som deltogo i mötet 1473 uppräknas, men hvilka icke voro tillsammans 1472.

[6]) Bengt Bille i Siöholm gaf d. 23 Sept. 1479 K. Hans qvitto å egna, sin hustrus och Herr Gustaf Karlssons vägnar å hela den summa, hvarför hans svärfader, Herr Philippus Axelsson, haft Tranekers slott och Langeland i pant. Diplom. Christierni I s. 342.

[7]) Hadorph II: 282—284. Diplom. Christierni I s. 314, 315.

dom fallit; i afseende på de under föregående krigstid å ömse sidor tagna fångar bestämdes ett särskildt möte i Halmstad nästföljande 20:de dag jul 1475 [8]). Sten Sture utfärdade också i Kalmar d. 14 Okt. en fullmagt med ännu vidsträcktare syftning för Erik Eriksson, Gustaf Karlsson och Arvid Trolle att å Sveriges vägnar bevista ett sådant möte (N:o 25); men det synes af obekant anledning hafva blifvit om intet.

K. Kristierns Romresa var den synbara och erkända orsaken, hvarföre mötet i Kalmar icke hade den påföljd som han väntat sig. — En af hans sekreterare berättade efter hans död för Sten Sture, att Kristiern på denna sin resa förehaft planer, ännu mer förderfliga för Sverige [9]). Det hade varit fråga om ett stort förbund mellan flera furstar i det medlersta Europa, hvars syftemål egentligen skulle hafva varit att stärka deras egen magt, och det genom flera olika medel, särdeles minskning af presterskapets inkomster och magt samt de fria städernas kufvande. Hvad särskildt Sverige angår, skulle äfven påfven låna sitt biträde genom en bannlysningsbulla, Tyska kejsaren och konungen af Pohlen medelst förbud till de under dem lydande städer att hafva någon handelsgemenskap med Sverige, och sedan de af dessa åtgärder förorsakade olägenheter framkallat ett uppror i landet, skulle Ryssarne förmås att infalla i Finnland, konungen af Skottland att låta en här öfver Norge infalla i sjelfva Sverige, Pohlen, Pommern och Mecklenburg att biträda med en flotta, medan K. Kristiern sjelf inträngde söderifrån. Någon underhandling skulle icke medgifvas; de som komme med dylika förslag skulle gripas och afrättas, alla riddare mista sina gods, landsförvisas eller dödas, Dalkarlarne utro-

[8]) Hadorph II: 284. Diplom. Christierni I s. 312.

[9]) Underrättelser derom finnas i ett bref till Sten Sture, sannolikt från en af K. Kristierns sekreterare, som åtföljde honom på resan, hvaraf samtida afskrifter förvaras i Lübecks Arkiv (Nord-Albing. Stud. VI: 120) och i Revala, hvarur utg. erhållit en afskrift genom Doc. C. Annerstedt. Innehållet finnes upptaget i Lübeckische Chroniken, herausgeg. von Grautoff II: 708, samt i korthet anfördt af Dahlmann, Gesch. Dänemarks. Den vid aftrycket begagnade afskriften har tillhört Johan Rosenhane, som i slutet af 17:de seklet var President för Tribunalet i Wismar, och torde den härstamma derifrån.

tas och landet besättas med Skottar, de förnämsta borgarne i Stockholm aflifvas, de mindre utjagas och andra i stället der bosättas (N:o 55).

Det är ovisst, om dessa planer någonsin blifvit verkligen upptagna i en förbundsakt; men de blefvo först på konungens sotsäng meddelade thronföljaren såsom ett politiskt testamente och en del deraf blefvo snart nog dels af K. Kristiern sjelf och hans närmaste efterträdare satta i verket, såsom påfvens bannlysning, kejsarens aktsförklaring, Ryesarnes uppeggande till infall i Finnland, förbundet med Skottarne; Kristiern II synes hafva upptagit dem nästan alla. För tillfället voro omständigheterna ej gynnsamma för deras utförande, och K. Kristiern saknade den dertill nödiga kraft. Men sedan Sten Sture fått del af planen, lärer han icke hafva underlåtit att lemna Hansestäderna kännedom derom; ty samtida afskrifter finnas både i Lübecks och Revals samt troligen ännu flera af Hansestädernas arkiver.

Återkommen från sina långvariga resor, hvilka i nära två år sysselsatte K. Kristiern utom sitt hufvudlands gränser, fann han nödvändigt att försöka en fullständig förlikning med Axelsönerna, särdeles Ivar, hvars ställning som höfvidsman på Gotland med Visborg och Svensk rådsherre gaf honom en öfvervägande betydenhet för befordrande eller hindrande af konungens planer. Efter förberedande åtgärder infann sig K. Kristiern i början af år 1476 för detta ändamål i Åhus, der flera rådsherrar äfven voro samlade. Ivar Axelsson, hvars fädernegods och pantelän lågo der i närheten, mötte åtföljd af den förenämnde ridd. Gustaf Karlsson, som var gift med hans brorsdotter. De hade också af Svenska riksrådet i uppdrag att förhandla med konungen om de Danska fångarne samt fordra ersättning för ett skepp, som blifvit taget från borgare i Stockholm, enligt ett utslag från mötet i Kalmar, men intet af politisk vigt [1]). Det är sannolikt, att K. Kristiern vid detta möte erkände Axelsönernas panterätt, med undantag af slottet Sölvesborg, och Ivar förklarade i de samlade råds-

---

[1]) Sten Stures och RiksRådets kungörelse, fragment, tryckt af Hadorph II: 288, der den orätt hänföres till 1474, såsom synes deraf, att mötet i Åhus omtalas.

herrarnes närvaro, att han hade emottagit Visborg och Gotland af K. Kristiern, och att »slottslofven var ståld» på hans bröder Erik och Laurens, d. v. s. att de i händelse af hans död skulle emottaga styrelsen af länet, men för att hålla landet och slottet under Danmarks krona, om hvilken förklaring ett särskildt intyg blef af K. Kristierns rådsherrar utfärdadt[2]).

De tvistefrågor, som skulle afgöras på det möte, som var utsatt till d. 10 Juni 1476, voro sålunda något förändrade genom den föregående uppgörelsen med Axelssönerna; men de enskilda interessen, som vid stridens början bundit den vidt utgrenade slägtens framgång vid Sveriges, hade dermed också förlorat mycket af sin styrka, och det troddes redan, att de nyssnämnda ombuden till mötet i Åhus skulle hafva lofvat K. Kristiern sin medverkan[3]). K. Kristiern var såväl genom sin förlikning med Axelssönerne som de förbindelser han vunnit under sin resa besluten att icke afstå från sina anspråk på Svenska kronan. Han hade denna gång äfven antagit ett par tyska prelater bland sina procuratorer, men detta synes hafva gifvit anledning till att mötet blef fördröjdt; ty hans fullmagter äro icke utfärdade förr än d. 4 Juli och sjelf var han ännu d. 15 på Stege slott på Möen, ehuru det Svenska lejdebrefvet för de Danska ombuden var gifvet den *30 Maj*, och det synes, som de svenska riksråden då redan varit på väg till Kalmar[4]). Troligen har dock mötet ej börjat förr än den 14 Augusti, då Sten Sture i Kalmar utfärdade fullmagter för domare och prokuratorer. Förhandlingarne räckte till d. 22 Aug. då ett beslut beseglades, som väl blott innehöll en bekräftelse af freden, men tillika lemnade uppdrag åt fyra medlemmar af det Svenska riksrådet att resa till K. Kristiern, som nu vistades i Rotneby, för att med honom öfverenskomma om några punkter, hvarom

[2]) Dat. tiisdaghen næst æffther XX dagh jwle i Aaws 1476. Dipl. Christierni I p. 321.

[3]) Sten Stures och Riksrådets ofvannämnda kungörelse, som tager dem i förvar för denna misstanke. Hadorph s. 289.

[4]) Det är dat. Jungfruhamn vid Stockholm torsd. n. efter Urbani 1476. Troligen låg denna hamn, som under medeltiden ofta omtalas, vid Jungfrufjärden utanför Baggens-Stäket.

man icke kunnat blifva ense, med det tillägg, att derest man icke med honom kunde förena sig om något nytt möte, skulle de, som under kriget varit fångna, inställa sig vid Martini (d. 11 Nov.) å ena sidan i Kalmar, å den andra i Köpenhamn [5]), hvilket antyder krigstillståndets återinträdande. Sten Sture sjelf deltog med ombuden i beseglandet af fullmagten för dessa ombud, hvilka voro de vid förra mötet använde, biskop Hans i Skara samt rådsherrarne Gustaf Karlsson, Åke Jönsson och Arvid Trolle. Deras vistelse i Rotneby räckte till den 29 Aug. då de utfärdade en förbindelse att med all trohet både hemligen och uppenbarligen arbeta hos Sveriges innebyggare, att K. Kristiern följande sommar skulle blifva frivilligt erkänd som konung, för hvilket ändamål ett allmänt möte borde hållas så tidigt, att han kunde få Riksrådets skrifvelse derom före medlet af Juli och han sedan blifva emottagen af riksrådet antingen i Kalmar eller uti Halmstad [6]). Deremot gaf K. Kristiern dem en särskild försäkran, hvari utom de i Konungabalken af Landslagen upptagna punkter om lagskipning och beskattning, lofvades, att förläningar hvarken skulle bortgifvas eller återtagas utan riksrådets samtycke, att öfverskott å kronans inkomster skulle stadna i Sverige och med RiksRådens samtycke en af dem förordnas till kammarmästare, att äfven andra höga ämbetsmän, deribland drots och marsk, skulle tillsättas med rådets samtycke, och inga utländingar erhålla ämbeten i städerna eller vid hofvet eller regala pastorater, och att konungaval efter hans död skulle hållas på ett möte af alla tre rikenas råd i Kalmar eller Halmstad. Mindre tillfredsställande voro löftena, att konungens gäld skulle betalas af »rikeens ränta», först när han inkomme i riket, samt att då Sveriges rätt till Gotland jämte de båda byarne Skårdal och Surte, midt för Bohus, skulle efter dagtingningsbrefvens lydelse medgifvas af riksråden i Danmark och Norge, likasom de anspråk dessa kunde

---

[5]) Handlingarne tryckta i Diplom. Christierni I. ss. 325, 329, Hadorph s. 292, 296.

[6]) Diplom. Christ. I s. 329.

hafva på Sverige [7]). Denna försäkran var beseglad af 12 Danska och Norska rådsherrar.

Huruvida i Sverige några åtgärder blifvit vidtagna för att genomdrifva K. Kristierns erkännande är obekant. Han sjelf utfärdade väl den 4 Maj 1477 en proklamation till alla Sveriges innebyggare, med begäran, att de åter skulle emottaga honom som konung, och löften, att hålla dem vid deras lag och privilegier, enligt den särskilda försäkran han lemnat de Svenska rådsherrarne i Rotneby, och omtalar han, att man dervid talat om ett möte mellan Sveriges innebyggare vid midsommartiden, hvarvid han ville hafva sina bud och skrifvelse [8]). Ett rådsmöte lär verkligen i slutet af Juni 1477 hafva varit hållet i Strängnäs, hvarest flera biskopar och verldsliga rådsherrar voro tillsammans med riksföreståndaren, men ändamålet dermed var säkerligen icke sådant som K. Kristiern önskat. Tvärtom vidtog Sten Sture derunder en åtgärd, som lätt kunnat medföra ett utbrott af nytt krig. Då hans svärfader vid medlet af år 1477 aflidit, samlade sig nämligen fyra af svågrarne, Åke Axelssons söner, hos Sten Sture just under mötet i Strängnäs, och det afgjordes här d. 2 Juli, att Bengt Åkesson skulle rida till Varberg och vidare till K. Kristiern, för att å egna och medarfvingars vägnar höra, om han finge behålla slott och län enligt pantbrefvens lydelse; men han hade också förbundit sig att i nödfall försvara slottet, om K. Kristiern ville med våld taga det tillbaka, och skulle medarfvingarne hålla honom skadeslös för detta företag (N:o 34, 35). K. Kristiern gaf väl icke genast det önskade svaret, men gjorde ej stora svårigheter, utan utfärdade den 7 derpå följande Aug. då rikerådet var samladt, för den aflidne Åke Axelssons arfvingar nytt pantebref på Årstads och Halmstads härader [9]) samt betalte sedermera åter den summa, hvarför Varberg och dess län var pantsatt, så att

[7]) Dat. Rodneby fred. nest effter S. Bartholomei 1476. Hadorph II: 296—300.

[8]) Hadorph II: 300. I Lübeck. Chron. II, 400, uppgifves, att K. Kristiern, under det de Wendiska städernas ombud voro i Köpenhamn, från Sverige erhållit formlig uppsägelse af tro och lydnad.

[9]) K. pantbrefvet dat. d. 7 Aug. 1477. Diplom. Christierni I. s. 331.

ofvannämnde Bengt Åkesson d. 28 Aug. s. å. kunde derå utfärda qvitto [1]).

K. Kristiern, som misstyckte, att hans anbud icke antogos, lät vid det nämnda mötet i Köpenhamn d. 7 Aug. 1477 sina Danska rådsherrar utfärda ett formligt vittnesbörd om den beredvillighet, han allt sedan den eviga freden blifvit sluten, städse ådagalagt för en vänlig uppgörelse med Sverige [2]). Ändamålet dermed är obekant, om icke att begagnas inför Påfliga stolen, under hvars dom han vid denna tid började hänskjuta sin tvist med Sverige, sedan han misslyckats både med vapen och med underhandlingar.

Under de senare åren förekom blott en skriftvexling i enskilda ärender emellan Sverige och Danmark, hvaraf synes, att konungen erkände status quo, såsom då han d. 29 Jan. 1478 anmodade Svenska rikerådet förmå Ivar Axelsson att återlemna ett skepp, som han tagit från en borgare i Wismar på »konungens strömmar» vid Falsterbo (N:o 37), och det Danska rikerådet gick så långt i förtroende till det Svenska, att det den 10 Mars s. å. begärde, att Claes Rönnow skulle sättas i besittning af tre skeppslager i Upland, som K. Kristiern till honom pantsatt (N:o 38). Men såväl konungen sjelf som hans gemål bibehöllo ett starkt groll till Axelssönerna, såsom visade sig, då Fru Ingeborg, dotter af Filippus Axelsson och nu gift med Svenska rådsherren Gustaf Karlsson, vintern 1478—1479 besökte sina slägtingar i Danmark, der hon af båda blef mycket ohöfligt behandlad (N:o 44), oaktadt hon icke kunde hafva någon del i farbrödernas företag. I början af år 1481 synes K. Kristiern hafva umgåtts med planen att tukta Ivar Axelsson och tvinga honom till fullkomlig undergifvenhet [3]); men den blef genom konungens mellankommande död, som inträffade d. 21 Maj 1481, om intet.

---

[1]) Det är dat. Elfsborg fer. quinta infra octavam Bartholomei. Anf. st. s. 333.

[2]) Diplom. Christierni I s. 332.

[3]) Sten Stures bref till städerna i Östergötland att komma Ivar Axelsson till hjelp på Gotland, när som påfordras, dat. Gripsholm d. 15 Maj 1481. Hadorph s. 302.

Gränsstrider och underhandlingar med Ryssland 1475—1487.

Det osäkra tillståndet på östra gränsen af Finnland fortfor alltjemnt, utan att förorsaka någon fara för Sverige, sålänge republiken Nowgorod egentligen beherrskade den nordvestra delen af Ryssland, men var allt för svag för att vidmakthålla ordningen bland en vild eller demoraliserad befolkning. De ursprungliga innebyggarne voro på ömse sidor om gränsen af Finsk härkomst, men under loppet af femtonde seklet hade Ryska fribytare såsom köpmän slagit sig ned på vestra kusten af Hvita hafvet, och dessa gjorde tid efter annan ströftåg in uti Österbotten, der någon tätare befolkning och befästad ort icke fanns närmare än vid kusten af Bottniska viken, och der det var nästan omöjligt att bevaka gränsen utan att anlägga en rad af blockhus [4]). Söderut kunde höfvidsmannen på Viborg lättare hålla tillsyn med gränsbefolkningen; men afståndet var äfven der för stort, och Erik Axelsson (Tott) anlade derföre år 1475 en ny befästning vid Saima, hvilken han kallade Sanct Olofsborg, men som sedan fick namnet Nyslott.

Det år 1468 med Novgorod afslutna stilleståndet var utgånget 1473, och man känner icke, om det var förnyadt eller om förenämnda anläggning föranledt ny tvist; men Ryssarne plägade sedan långt efteråt klaga, att slottet var bygdt på deras område, och samma år 1475 gjorde Ryssarne ett infall öfver gränsen och förforo med sin denna tid vanliga grymhet. Det synes hafva varit farligare än vanligt, emedan Erik Axelsson måste anlita biskopen i Åbo och flera af den Finska adeln, hvilka derom underrättade regeringen, med begäran om undsättning från moderlandet. Rikets biskopar och lagmän blefvo i följd deraf anmodade att i laglig ordning fordra bevillning af en krigshjelp, hvarjemte manskap,

---

[4]) Jfr en klagoskrift af Kemi, Ijo och Limingo socknar af år 1490, hvilken berättar om flera våldsamma uppträden under sådana ströftåg och säger att osäkerheten fortfarit i 80 år. Hadorph, Bihang till Rimkrönikan II: 343—347.

förmodligen af frälsemännen, utskrefs, för att öfversändas till Finnland. Men den beviljade hjelpen kom till en del för sent in, för att samma år afgå [5]), fiendtligheterna fortsattes äfven på vintern [6]), och det var våren 1476 fråga om en ny hjelpsändning. Troligen var det vid denna tid som Erik Karlsson (Vase) var öfver i Finnland och utförde sina i Rimkrönikan högt prisade bragder [7]). Men Sten Sture hade sändt ombud till Nowgorod för återställandet af freden. Storfursten Ivan Vasiljevitsch, som sjelf besökte Nowgorod den tid de voro der, emottog sändebuden vänligt och befalde ärkebiskopen att på vanligt sätt förnya stilleståndet på några år [8]).

Freden blef dock icke långvarig. Det synes, som redan 1478 något Ryskt infall skett i Savolax [9]). Att Ryska härjningar förekommit detta eller något af de följande åren är säkert, likasom att Erik Axelsson år 1480, sannolikt på senhösten, gjort ett infall öfver gränsen och dervid afbränt byarne, der han framtågade, på en sträcka som uppgifves till 24 mils längd [1]). Han hade redan på sommaren aflyst segel-

---

[5]) Rikrådets förut åberopade kungörelse, aftryckt hos Hadorph II: 288.

[6]) Lifländska Mästaren berättar i bref till Högmästaren, dat. Riga 13 April 1476, att Nowgorodsboarne tillfogat Svenskarne stor skada. Napiersky, Index corp. diplom. Esthoniæ Livoniæ & Curoniæ, II: 56.

[7]) Han omtalas icke som närvarande vid Riksrådets möten från d. 5 Maj 1473 till den 30 Maj 1476. Under åren 1477—1479 har Erik Karlsson varit hemma åtminstone någon tid årligen, såsom synes af originalbref i Riks-Arkivet.

[8]) Karamsin, Geschichte des Russischen Reichs VI: 82. Sändebudet kallas »Orban, riksföreståndarens kusin». Hvem som dermed menas är obekant. Den yngsta Rimkrönikan, som är skrifven omkring 1520, omtalar Nils Sture och Erik Karlsson som sändebud till Ryssland.

[9]) I Akianders Utdrag ur Ryska Annaler, Helsingf. 1849 (tidskr. Suomi) omtalas under detta år, att Storfurstens vojvoder förde krig i Savolokschie och gingo ända till hafvet i Tyska landet, och slogo Narvaboarne. Med Tysk menade Ryssarne Germaner i allmänhet.

[1]) Lübeckische Chroniken, II: 413. Uti bref af 5 April 1480 till Lübeck erbjuder han sitt biträde att hämnas den skada Ryssarne gjort i Novgorod och Lifland, men omtalar icke, att han ännu gjort något till saken. Men i ett bref skrifvet af honom eller i hans namn från Viborg till magistraten i Reval den 16 Juli s. å. säger han sig vänta trupper från Sverige och förbjuder handeln på Neva (N:o 47, 49). Märkligt är att Erik Axelssons namn förekommer i ett Rikrådets bref dat. Strängnäs d. 26 Juli 1480, ang. Kronobäcks hospital; men,

farten på Neva och Narva. Detta förbud förnyades ännu på hösten 1481 af Laurens Axelsson, hvilken efter broderns på våren 1481 inträffade död öfvertog befälet på Viborg och fortsatte kriget [2]).

Det blef dock ej heller nu något allvarligt krig utaf, man höfvidsmännen i Novgorod afslöto d. 17 Jan. 1482 i Viborg åter ett stillestånd med Laurens Axelsson på fyra år »från jul till jul igen». Segelfarten lemnades åter fri till Novgorod, Narva och Viborg, och till slitande af gränstvister skulle skiljedomare mötas vid Voxen. Tvenne knesar på Nöteborg (nu Schlüsselburg) och två på Kexholm blefvo utsedda att afhjelpa klagomål, som kommo från Herr Laurens Axelsson, hvilken lemnade ett dylikt uppdrag åt två Svenska väpnare Jesse (Jöns) Olofsson (Stenbock) och Matts Filippusson [3]), med afseende på de klagomål som kunde anföras från Ryska sidan.

När stilleståndstiden var ute, sände Sten Sture tvenne ombud till Novgorod, hvilka der i November 1487 afslöto ett nytt stillestånd på fem år eller till den 6 November 1492; äfven nu bestämdes, att ett gränsmöte skulle hållas vid ett ställe, på Ryska kalladt Sobolin, utmed Woxen. Till skiljedomare utsågos från Svensk sida Nils Bengtsson, hvilken sedan omtalas såsom lagman, och den förenämnde Matts Filippusson [4]).

beslutet var fattadt vid möte i Tälge midsommardagen, och der kunde Erik Axelsson hafva varit tillstädes och dock hemma i Viborg d. 16 Juli.

[2]) Laurens Axelsson till Aarstede uppmanade såsom höfvidsman på Wiborg dinxdages vor nativitatis Marie (d. 4 Sept.) 1481 Revalsboarne att afstå från fart på Neva och Narva »dorch der Swedischen crone ströme ofte water», men vilja de fara till Viborg eller Åbo, står det dem öppet. Meddelande efter orig. i Revals Rådhus-Arkiv af Docenten C. Annerstedt.

[3]) Matts Philippusson af Woltis (troligen i Wirmo socken) var häradshöfding i Nedra Satakunda, gift med Margareta Bits, 1506. Arvidsson Finska Handl. V: 199.

[4]) Traktaten af 17 Jan. 1482 finnes på Svenska »collationerad med originalet» i en samling från medlet af 17:de seklet, kallad Muscovitica 1323—1661, uti Riks-Arkivet, likasom den senare traktaten af 1487, hvilken är affattad på Tyska. De ombud, som afslöto den förra, hette Björn Ragvaldsson och Williem Gynther, sändebuden till Novgorod Claes Gramsow, (en väpnare som redan i K. Karls tid var i Svensk tjenst) och Kersten Lowe, hvilken senare i det följande också omtalas såsom underhandlare med Ryssland.

Strid med Lifländska Riddarorden 1472—1488.

Kort efter fredsslutet med Danmark 1472 blef Sverige inveckladt i det Lifländska ordenslandets inre strider. Hela den Tyska ordensstaten var stadd på förfall. Beräknad på ett fanatiskt religionskrig, var den alldeles olämplig för en normal och fredlig landsregering. Så snart ändamålet med dess stiftelse, kampen med hedendomen, upphört, började den lida af inre söndringar, och den Lifländska grenen, som nu mera blott till namnet erkände Högmästarens förmanskap, var i det hänseendet ännu svagare än den Preussiska, att den egentliga hierarkien här bildade en stat i staten, enär ärkebiskopen i Riga jemte underlydande biskopar i Dorpat, på Ösel och i Kurland, hade vidsträckta verldsliga besittningar, att de herrskande klassernas moderland var aflägsnare samt att landbefolkningen nästan helt och hållet var af fullkomligt skild härkomst, nämligen Ester i norr och Letter i söder, de förra en Finsk, de senare en med Slaverna beslägtad stam, båda numera försänkta i den hårdaste lifegenskap, under det de andliga gjorde litet eller intet för deras undervisning, så att förevändningen för landets eröfring var till stor del förfelad. Städerna voro få, men verkliga Tyska kolonier, och hade den fördelen att vara grundade på naturliga förhållanden och ega en någorlunda likartad befolkning. Såsom betydande handelsort och medlem af Hanseförbundet kunde särdeles Riga också göra anspråk på någon sjelfständighet, men erkände ärkebiskopens höghetsrätt.

Så snart eröfringen var fullbordad, den äldre befolkningen antingen utrotad eller bragt till undergifvenhet, började en hårdnackad strid mellan presterskapet och ordensriddarne, hvilken sedan som oftast förnyades, och hvarvid ingendera gaf den andra efter i grymhet och trolöshet. Ridderskapet rekryterades vanligen från olika delar af Tyskland, och ehuru Orden naturligtvis var mäktigare, så förklaras derigenom ej mindre den efterhand uppkomna inhemska

adelns ringa benägenhet för densamma, än de söndringar inom sjelfva orden, som stundom visade sig.

Det var lätt att förutse, att ett samhälle af en sådan beskaffenhet icke skulle kunna i längden motstå ett anfall af någon af sina mäktiga grannar, och det synes hafva varit för att icke blifva förekommen, som Svenska regeringen under Sten Sture, för händelse af dess upplösning, sökte att få fast fot i landet. Det var samma åskådningssätt, som ett par mansåldrar senare bestämde den försigtige Gustaf I att hellre sätta sig i besittning af Estland, än låta det falla i Ryssarnes händer.

Ty värr, känna vi icke närmare de särskilda förhållanden, som föranledde Sten Sture och hans samtida att inblanda sig i en tvist om landmästareembetet. En Johann von Wolthusen hade i början af år 1470 blifvit vald till landmästare, men efter föga mer än ett års regering af ett motparti störtad och insatt i slottet Wenden i fängelse, samt en annan riddare Bernhard von der Borch vald i hans ställe. Att den senare var en hersklysten och samvetslös man, och dertill icke vuxen för platsen, är af de följande händelserna tydligt, och tillståndet inom landet karakteriseras tillräckligt genom den s. k. tioåriga landsfred, som han d. 21 Jan. 1472 afslöt på en landtdag i Wolmar, hvarvid hvarje vasall uttryckligen tillerkändes rättighet att uppsäga sin länsherre lydnad och bruka våld, om denne gjorde honom orätt, och skulle han dervid ega att påräkna understöd af deltagarne i fördraget.

Den afsatte landmästarens broder Ernst von Wolthusen höjde upprorsfanan och fann mycket anhängare, särdeles i Estland, och snart äfven en bundsförvandt i biskopen af Dorpat. Han har förmodligen vändt sig till Svenska regeringen eller åtminstone till de nu i Finnland mägtiga Axelssönerna med begäran om hjelp; ty den 17 Sept. 1472 skrefvo Ivar och Laurens Axelsson, såsom det i brefvet heter på Rikarådets befallning, till Tyska Ordens Högmästare, med fordran, att den fångne Landmästaren skulle åter insättas i ämbetet, under hotelse att i annat fall understödja hans bro-

der [5]). Uppmaningen hade troligen blott till syfte att tjena som en varning; ty man visste nog, att Högmästaren icke kunde göra mycket till saken. Hotelsen gick följande år i fullbordan, då Erik och Ivar Axelsson förklarade Lifländska Orden krig [6]). Ernst von Wolthusen höll sig uppe i Estland, och en Svensk trupp låg under åren 1474 och 1475 i garnison i Reval, hvarjemte under sistnämnda år äfven kom en liten styrka till slottet i Narva [7]). Att Svenska regeringen under striden intagit en betydande ställning synes också deraf, att Rikerådet i bref af d. 27 Sept. 1474 kunde uppmana Högmästaren att nästkommande pingst sända ombud till Stockholm, för att förlika Lifländska Orden med Ernst von Wolthusen [8]).

Något sådant möte blef dock icke utaf, och striden hotade att antaga ännu större utsträckning, då Svenska regeringen den 2 Juli 1475 [9]) erbjöd ärkebiskopen i Riga Sylvester (Stodewäscher) sitt biträde mot den Lifländska orden, och särskildt mot Bernhard von der Borch. Förslaget blef med mycken tacksamhet emottaget; ty Sylvester hade nyss i Rom skaffat sig en bulla, som tillerkände honom herredömet öfver Riga, och nämnde den förenämde biskopen af Dorpat till executor; men de yttre medel, hvarförutan dock intet kunde uträttas, felades honom. Han svarade med en

[5]) Brefvet, dat. Wisborg am Donnersdag nach Kreuzerhöhung 1472 anföres af Napiersky, Index Corporis diplomat. Esthoniæ, Livoniæ & Curoniæ. T. II. p. 49.

[6]) Rigas magistrat till öfriga Hansestäder den 8 Oct. 1473, varning för handel med Herr Erik och Ivar Axelsson, hvilka nu föra krig med Lifländska orden. Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

[7]) Napiersky anför Th. II s. 54 ett Lifländska Mästarens bref till Högmästaren af d. 12 Febr. 1475, hvari han omtalar en Svensk besättning i Reval, och i ett nytt bref, dat. den 2 Sept. s. å. säges det, att fogden i Narva emottagit 40 Svenskar på slottet, att försvara Ernst von Wolthusen. Anf. st. s. 56.

[8]) Brefvet, dat. Langnös (Erik Axelssons gård på Tosterön) am Vorabend Michaelis 1474. Napiersky, Index II: 53.

[9]) Att Sten Sture, jemte Jakob Ulfsson, biskoparne Hans i Strängnäs och Lydeka i Vesterås, samt ridd. Nils Sture och Gustaf Karlsson »med flera herrar och män» d. 1 Juli 1475 voro samlade i Stockholm, synes af ett riksrådets dombref i Riks-Arkivet.

utförlig berättelse om den Lifländska riddareordens ingrepp i ärkebiskopsstolens rättigheter och sände tvenne ombud för att närmare uppgöra saken (N:o 28). Något formligt fördrag lärer dock knappt blifvit afslutet; och den fångna landmästaren dog följande år 1476, hvarigenom en anledning till stridens fortsättande upphörde. Emellertid synes Sylvester sökt bistånd äfven af K. Kristiern, och då denne efter mötet i Kalmar emottog några Svenska ombud i Rotneby, bestämdes det, att Danska rådsherren Werner Parsberger skulle jemte kyrkoherden i Stockholm Sven Pettersson resa öfver till Lifland, såsom medlare. De infunno sig också med skriftliga uppmaningar till förlikning på landtdagen i Wolmar den 21 Febr. 1477, hvarvid ett stillestånd å tio år afslöts emellan ärkebiskopen och kapitlet i Riga jemte hans ridderskap å ena sidan samt ordensherrarne å den andra, hvarför Sylvester sedan mycket ödmjukt tackade Svenska riksrådet. Men han begärde på samma gång enträget försäkran om hjelp och beskydd äfven för framtiden (N:o 32); ty han hade icke sjelf varit närvarande på mötet och framkom i sista stund med nya fordringar, så att det var tydligt, att han icke ville godkänna fördraget. Emellertid ingick Svenska regeringen en förlikning med Lifländska Orden, som vid rådsmötet i Strängnäs den 2 Juli 1477 fick en försäkran, att man icke skulle hämnas för det Erik Ragvaldsson [1]), som troligen varit anförare för någon Svensk hjelptrupp, hade blifvit tillfångatagen (N:o 33).

Sannolikt var det i förhoppning att göra den påfliga stolen till viljes och derigenom motverka K. Kristierns samt hans gemåls sträfvanden att utverka en bannlysning, som Svenska regeringen lade sig ut för ärkebiskop Sylvester, ehuru han hvarken personligen var förtjent af något deltagande, ej heller utsigten på någon varaktig framgång var särdeles stor. Då Sylvester, som fann sina andliga vapen otillräckliga och vände sig åter med en stor beskickning till Sverge, anförd af hans gunstling Henrick von Homberg, för

[1]) Denne Erik Ragvaldsson är utan tvifvel densamme, som sedan var lagman i Norr-Finland 1487, 1488 och Riksråd.

erhållandet af bistånd att bekämpa sin fiende, blef ett förbund som det synes afslutet på sommaren 1478, hvari lofvades delning af de eröfringar som kunde göras af fiendens område [2]).

På hösten samma år afsände Svenska regeringen en eskader med hjelptrupper, hvaraf blott fem fartyg, med en styrka af 200 man, landade vid Salis i Rigabugten, men andra lära hafva förolyckats. Sylvester, som icke kände sig stark nog att öppet uppträda mot Orden, skref derom till Landmästaren, att truppen kommit utan hans vetskap och erbjöd honom en del deraf, en annan kunde skickas till biskopen i Dorpat, för att användas i kriget mot Ryssarne. Men Landmästaren var icke tillfredsställd med denna förklaring, utan lät göra förhuggningar på alla vägar till ärkebiskopens slott Kockenhusen, för att hindra dem att komma dit. Magistraten i Riga, såsom vanligt i en obehaglig ställning likasom mellan tvenne eldar, ville icke heller hafva något med dem att göra, och återlemnade ett bref från den Svenska höfvidsmannen, på den grund, att man icke förstod språket. Landmästaren sammankallade en ständerförsamling till slottet Wenden, hvarest han tog en ny trohetsförsäkran, och det beslöts en skarp tillrättavisning till ärkebiskopen för det, att han drog främmande trupper, Böhmare och Svenskar, in i landet. Den Svenska höfvidsmannen fick icke tillträde på landtdagen, men en hans skrifvelse upplästes, af innehåll att han ej vore kommen för att öfva fiendtligheter, utan att

---

[2]) Napiersky anför under N:o 2187 ett Notariatsintyg, utfärdadt på Lifländska ordens begäran på Wenden den 22 Nov. 1479 angående både prostens och dekanens erkännande, att de haft fullkomlig vetskap om ett sådant fördrag; men datum för detsamma angifves icke. I Grönblads Urkunder till Finlands Medeltidshistoria ss. 68 är aftryckt en förbundstraktat mellan Ärkebiskop Sylvester och stiftet Riga samt Svenska Rådet, men utan datum, och med årtalet 1479 tillskrifvet i senare tider. Den finnes också i Hupels Neue Nord. Misc. St. III, IV: 624, med anmärkning att Hiärne fört den till 1479. Senare kan den icke vara än medlet af detta år, emedan tvenne af deltagarne dogo vid den tiden. Fråga kunde endast vara, om det är en afskrift af Sylvesters förslag, och icke af sjelfva traktaten.

[3]) Rigiska stiftets ridderskaps uppsägelseskrift till ärkebiskop Sylvester, och hyllning af Bernhard von der Borch, dat. Lemsal am avende corp. Christi (d. 9

sufta fred, emedan både Påfven och Kejsaren uppdragit Svenska regeringen skyddsherrskapet öfver Rigiska stiftet, men att han i nödfall med vapenmagt skulle försvara kyrkan[4]. Lifländska ordens trupper ryckte snart derefter fram mot Salis, och ärkebiskopen vågade eller kunde icke lemna någon undsättning. Men det hade varit ändamålslöst att våga det yttersta, då ärkebiskopen denna gång inlåtit sig på ett allt för förtvifladt spel. Den Svenska truppen kapitulerade efter åtta dagar mot fritt aftåg med vapen och rustning till Riga, hvarifrån den vid första öppna vatten skulle återvända till Sverige[5]. Landmästaren intog derefter det ena slottet efter det andra från ärkebiskopen och satte honom sjelf med hans domherrar i fängelse, der också den gamle, ränkfulle prelaten slöt sin oroliga lefnad den 19 Juli 1479.

Dermed upphörde för denna gång så mycket heldre Sveriges strid med Lifländska orden, som Ryssarnes fiendtligheter mot båda snarare gjorde ett förbund mot den gemensamma fienden önskligt[6]. Det spända förhållande, som alltid varit mellan Lifländska riddar-orden å ena samt domkapitlet i Riga och borgerskapet å den andra sidan, var dock långt ifrån att förmildras genom Sylvesters död; ty Landmästaren *ville* nu på ärkebiskopsstolen upphöja sin brorson, Simon von der Borch, förut biskop på Ösel och hans förnämste medhjelpare uti föregående strider. De fångne domherrarne

---

Juni) 1479 i Monumenta Livoniæ antiqua, B. V. ss. 38—41. Deri omtalas Hompergs beskickning, traktatens vilkor, Burchard Hanssens ankomst till »Salcza» och en landtdag »zu den Birkenbäumen», hvilken ärkebiskopen utskrifvit.

[4]) I Napiersky, Index &c anföres under N:o 2073 en odaterad skrifvelse af »Burckardt Hansson, Schwedischer Hauptman auf Salza», ställd till Sten Sture, hvari begäres tillsändning af mer trupper, emedan Lifländska Mästaren icke velat lemna honom tillträde till landtdagen, utan förklarat honom krig. Påtagligen är den af år 1478 och icke af 1474, dit den blifvit hänförd.

[5]) En samtida berättelse om dessa händelser finnes i en skrift, kallad: »Das rothe Buch inter Episcopalia, enthaltend die Acta zwischen den Erzbischoffen Herr-Meistern und der Stadt Riga 1158—1489. Script. rer. Livon. II: 766, 768.

[6]) Napiersky anför under N:o 2130 ett bref från Lifländska Mästaren till Högmästaren, hvari omtalas, att det af Ryssarne förorättade Sverige önskar ett förbund, och att han vore benägen att förbinda sig både med Sverige och Litthauen. Men tidsbestämningen synes icke vara fullt säker.

läto till en början tvinga sig att dertill bidraga med sina röster; men Påfven ogillade på det strängaste förfarandet mot den aflidne ärkebiskopen och hans kapitel, samt nämnde Tyska Ordens procurator i Rom, Stefan Grube, till ärkebiskop. Staden Riga lät icke böja sig, utan tog parti för den senare, och Bernhard von der Borch, som vid ett Ryskt infall i landet betett sig fegt och oskickligt, blef afsatt af ordenskapitlet, och Johan Fridach von Loringhoven fick uppdrag att öfvertaga styrelsen. Staden Rigas trupper hade under befäl af den tappre Hartvig Winhold, som sedan gick i Svensk tjenst, mycken framgång, fördrefvo ordensherrarne från stiftsområdet och förstörde deras borg Wittensten, hvarifrån de länge beherrskat staden. Sverige tog ingen egentlig del i dessa strider. Ärkebiskopen sökte väl på hösten 1483 Sten Stures biträde; men denna begäran kom för sent fram, att på detta året kunna efterkommas, Sten Sture erbjöd likväl att lemna bistånd, om så önskades, påföljande vår. Men då intet svar afhördes, begärde han från Reval underrättelse om tillståndet i Riga, och förklarade sig besluten att icke låta kyrkan förtryckas och uppmanade äfven Revalsboarne att hjelpa honom dervid. (N:o 69).

Orsaken till svarets uteblifvande var det, att den nye ärkebiskopen aflidit, och man hade svårt att blifva ense om hans efterträdare. Påfven utnämnde Michael Hildebrand, som var rekommenderad af Ordens-Mästaren, men kapitlet och staden Riga dröjde länge att erkänna honom. Under tiden hade Ordensherrarne, förbittrade öfver raseringen af Wittensten, förstört och förhärjat flera af stiftets slott och gods, till dess att under Svensk bemedling den 22 Aug. 1484 ett stillestånd blef afslutet på för staden Riga fördelaktiga vilkor [7]). Men detta stillestånd blef kort, det var ej bestämdt för längre tid än till dess påfvens utslag i fråga om

[7]) Hupel, Neue Nordische Miscellen III, IV, s. 676. Sveriges bemedling omtalas af den förenämnda samtida berättelsen, Script. rer. Livon. II: 790, 791. Sändebuden voro den förenämnde Sven Petersson, som kallas domprost i Upsala, Johan Unrast, en klerk från Lübeck, som af Sten Sture användes äfven vid det följande mötet 1487, och Magnus Eriksson som kallas höfvidsman. De båda förra blefvo till belöning kaniker i Riga.

ärkebiskopsvalet blef bekant, och Hildebrand kom inom några dagar hem med sin fullmagt. Ordensriddarne började då striden ånyo; Riga-boarne vedergälde dem med lika, värfvade trupper i Danzig, och anropade Sten Sture om hjelp, sedan hans skriftliga uppmaningar till Landmästaren blifvit lemnade utan afseende [8]).

Ombud från såväl domkapitlet och stiftets ridderskap som staden Riga infunno sig på hösten 1485 i Stockholm, och den 1 Oct. afslöts en traktat, hvarigenom Svenska regeringen såsom den Rigiska kyrkans beskyddare förband sig att, derest vissa uppstälda vilkor för en förlikning af den nyutnämnda ärkebiskopen och landmästaren icke antoges, efter yttersta förmåga understödja stiftet och för detta ändamål med ombuden sända en väpnad styrka för att beskydda dem [9]).

Riddaren Nils Eriksson (Gyllenstjerna) erhöll befälet öfver en betydlig hjelptrupp af ryttare och knektar [1]), hvilken afgick från Stockholm d. 28 Oct. och inträffade i Dünamunde omkring den 4 Nov. Knut Posse hade fått befallning att från Finnland öfverföra en annan hjelptrupp till Harrien eller Wirland, och äfven Ivar Axelsson synes hafva lofvat sitt bistånd eller fått anvisning att understödja honom (N:o 73).

Nils Eriksson blef i Riga mycket väl emottagen och sände bud till ärkebiskopen och landmästaren med bref från

[8]) Sten Stures bref till fogden i Narva, dat. Stockholm den 1 Oct. 1485, med underrättelse om beslutet att gripa till vapen, sedan hans uppmaningar icke aktats. »Wente ich der hillighen kercken Rige boschermer byn, vnde de meyster sich nycht wyl yn fruntscop setten, so sie ick synens ordens vnd alle syner vndersothen vianth dar vmme geworden.» Original i Revals Arkiv.

[9]) Traktaten, utfärdad af ärkebiskop Jakob, Sten Sture, Nils Sture, Gregers Mattsson och Erik Otteson (Björnram), dat. Stockholme am dage S. Remigii 1485, tryckt i Hupel, Neue Nord. Misc. III, IV: 684, efter en officiell vidimation af d. 26 Mars 1488.

[1]) Den förut åberopade berättelsen om staden Rigas strider med Ordensriddarne och ärkebiskopen uppgifver antalet till 4,000 man, men tillägget, att de fördes på fyra fartyg, visar att det måste vara ett skriffel, och troligtvis var det blott 400, emedan manuscriptet, som är från 17:de seklet, har Arabiska siffror. Script. rer. Livon. II: 797. Rimkrönikan har uppgift om dagen för afresan, men ej om styrkan.

Svenska regeringen och fordran att erhålla svar inom 14 dagar; men dessa, särdeles landmästaren, förstodo att draga ut på tiden, under förevändning att en landtdag var inkallad till Wolmar den 17 Januari, och i hopp att Rigaboarne skulle utmattas genom nödvändigheten att underhålla den stora samlade styrkan och lockas att sprida densamma på landet. Sedan Nils Eriksson ånyo kallat motståndarne till underhandling, förnyade han den 24 Dec. traktaten med det Rigiska stiftets domkapitel och ridderskap samt borgerskapet i Riga, hvarvid han betingade sig sold för trupperna, i händelse de behöfdes längre än till påsk, samt ersättning för sjöskada och utlösning ur fångenskap (N:o 93). Den nye ärkebiskopen, hvilken saken mest gälde, var den som först gaf efter. Han infann sig i Treiden,[2]) utanför Riga, vid trettondedagen (d. 6 Jan. 1486) och möttes af representanter för de tre stånden, åtföljda af en kanik i Upsala, Johan von Mechelen, troligen en infödd Tysk, som hörde till Nils Erikssons biträden. På frågan, om han ville erkänna de i Stockholm uppsatta vilkoren, svarade han ja, endast med förbehåll af Påfvens samtycke i en underordnad punkt, om drägten. Påföljande dag instälde sig äfven ombud från Ordensmästaren, och Nils Eriksson blef af dem mycket artigt emottagen. Underhandlingen fortsattes och man utsatte en landtdag i Riga den 20 Febr. hvarvid äfven biskoparne och prelaterna i Dorpat, Kurland och på Ösel skulle infinna sig. Hildebrand visade sig dervid mycket medgörlig, blef derföre högtidligt inhemtad i staden, och bekräftade i Blomendal d. 2 Mars de honom förelagda artiklarne, hvaraf den vigtigaste var inrättandet af ett stifts- eller landtråd[3]), och den 15 samma månad afslöts äfven fred med ordensherrarne, hvilka också förbundo sig att på

[2]) Det följande är till stor del hemtadt ur den nyss åberopade berättelsen i Script. rer. Livon. II: 798 o. ff. Ett slag, som af senare författare omtalas såsom hållet vid Treiden, saknar all grund.

[3]) Tryckta efter en vidimation af 1488 i Hupels N. Nord. Misc. III, IV: 690. De trenne Svenska ombuden dervid voro Nils Eriksson sjelf, Mag. Johannes von Mechellen, kanik i Upsala, och en väpnare, Jöns Ivarsson, (»Jones Iwenson») som skref sig till Svansholmen (1486). De trenne »rådsherrar», som enligt den förenämnde Lifländska berättelsen åtföljde Nils Eriksson, voro troligen dessa båda.

sommaren sända ombud till Stockholm för en fullständig förliknings ingående. Den Svenska hjelptruppen, som icke behöft lossa ett skott och hela vintern underhölls af staden Riga, afseglade i medlet af Maj, sedan den af borgmästarne blifvit hedrad med ett präktigt afskedskalas.

Men Ordensmästaren afbidade knappt dess afresa, innan han började arbeta på den ingångna öfverenskommelsens omintetgörande genom ett Påfligt magtspråk, och då i Rom den tiden allt var falt, lyckades det honom redan följande år att utverka en bannbulla mot staden Riga, som då i sin nöd åter vände sig till Sten Sture. Men med afseende på den fara, som nu hotade från Ryssland, önskade Sten Sture att återställa vänskapen med Lifland, för hvilket ändamål han ock sände Knut Posse, Hartvig Winholt och den Tyska klerken Johan Unrast till Reval, hvarest de med bekräftelse af den Blomendalska freden d. 9 Oct. 1487 afslöto ett stillestånd intill d. 16 Juni följande år (N:o 83). Då sommaren derpå staden Rigas ombud, rådsherren Henrik Götte, ankom till Sverige för att begära hjelp, tog Sten Sture honom med sig till Raseborg, der underhandling med Lifländska orden förestod, och här afslöts, på Prestholmen utanför slottet d. 30 Juli 1488, ett *nytt* stillestånd på ett år, hvilket tillika innehöll ett uppslag till ett förbund mot Ryssarne, men lemnade tvisten mellan Orden och Riga åt de sex Wendiska städernas afgörande [*]. Derpå följde snart en fullständig förlikning mellan Sverige och Lifländska Orden, som under ärkebiskop Hildebrands bemedling afslöts i Reval den 17 Nov. 1488 (N:o 88). Staden Riga måste sedan underkasta sig Orden.

*) Tryckt i Hupels Neue Nord. Misc. III, IV: 709—714, Grönblad, Nya Källor till Finlands Medeltidshistoria, ss. 79—82.

Underhandlingar med Norge och Danmark 1481—1484.

Vid K. Kristiern I:s död var i följd af hans egna osammanhängande åtgärder frågan ej blott om de trenne rikenas förening, utan ock om sjelfva den Danska monarkiens sammanhållning, mycket oklar, hvilket vållade ett långvarigt interregnum. I afseende på hertigdömena Holstein och Slesvig hade han år 1466 upprättat en öfverenskommelse, hvari bestämdes, att i händelse »Junker Hans» vid konungens död vore den ende efterlefvande sonen, skulle denne efterträda honom, men i annat fall tolf af Danmarks och tolf af Slesvigs och Holsteins rådsherrar inom fyra månader efter dödsfallet sammanträda i Kolding, för att antingen välja en gemensam herre eller afgöra, att hvardera skulle hafva sin egen. — Konungen hade sedan fått ännu en son, som hette Fredrik och nu var blott tio år gammal [5]). Han var sin moders, Drottning Dorotheas, älskling; hon hade, för att kunna så mycket bättre bevaka hans fördelar, bosatt sig i hertigdömena och utverkat sig pantförläningsbref å båda provinserna kort före konungens död, och hade dessutom Tyska kejsaren på förhand stadfästat alla de bestämmelser, som konungen till förmån för sin gemål ville göra i Holstein.

I afseende på thronföljden i Danmark och Norge var valfriheten en af punkterna i den aflidne konungens försäkringar vid kronans emottagande i båda rikena, och den var stadfästad genom unionsfördraget med Sverige 1450; men konungen hade sedan låtit alla tre rikenas råd lofva thronföljden åt hans äldsta son. För att åter komma i besittning af Svenska thronen, hade konungen likväl sedan år 1476, såsom förut är nämndt, erbjudit Sveriges riksråd att få med de båda andra rikenas rådsherrar på ett sammanträde i Kalmar eller Halmstad bestämma om thronföljden. De tre rikenas råd

[5]) Rördam, Monum. Hist. Dan. I: 314, not. Jfr Allen, De tre nordiske Rigers Historie 1497—1536, I s. 632, i afseende på hans ålder.

kunde derföre med skäl betrakta frågan om thronföljden och unionen såsom öppen, och de hafva handlat efter denna åsigt. I Danmark har man dock dervid knappt åsyftat något annat än att begagna tillfället för att utvidga de högre ståndens privilegier och mer bestämdt begränsa konungens magt, samt om möjligt återknyta förbindelsen med Sverige. Man ansåg till och med denna fråga vigtigare än förhållandet till hertigdömena, och Danska rådsherrar hade i October ett möte i Halmstad med några Svenska ombud, hvarvid dock blott några fordringar eller vilkor synas blifvit framstälda, men ingen ting var beslutet [6]). Efter att hos den blifvande konungen, som redan antagit titel af vald konung i Sverige och Danmark samt arfkonung i Norge, hafva aflagt berättelse om detta möte, afreste sändebuden senare på hösten till Norge (N:o 56), medan konungen, åtföljd af sina Danska rådsherrar for öfver till Jutland, hvarest han den 22 Nov. 1481 hade ett sammanträde med sin moder uti Kolding, och med de henne åtföljande landråden från hertigdömena förhandlades der af de Danska rådsherrarne om dessas fortfarande förening med konungariket. Efter ett förut på slottet Krogen vid Helsingör fattadt beslut utfärdades der också kallelse till en allmän valriksdag, som skulle hållas i Kallundborg d. 28 April [7]) 1482 (N:o 56). Såsom skäl för det långa dröjsmålet anfördes, att man velat söka bibehålla den »kärliga förbindningen» med Sverige och Norge, och det omtaltes visserligen, att man derpå användt mycken kostnad och möda, men icke att några utsigter voro för ändamålets vinnande. Med Sverige öfverenskom man sedan på vintern om ett möte, som skulle hållas i Kalmar, men först den 25 Juli 1482.

---

[6]) K. Hans omtalar i bref till Mauritz Nilsson af d. 30 Oct. 1481, att han d. 28 samtalat med sina ombud om förhandlingarne med de Svenska i Halmstad. Jahn, s. 563. Svenska Rimkrönikans uppgift, att Sten Sture genom ögonsjukdom blifvit hindrad att besöka detta möte, beror på en förblandning med mötet i Halmstad 1483.

[7]) Kallelsebrefvet är efter en afskrift tryckt hos Jahn s. 564, och deri står visserligen: söndagh nest effther sancte Valburgis dagh, som kallis Jubilate; men denna söndag inföll d. 28 April, och bör således läsas: före i st. f. effter S. Valburgis; ty att Jubilate är riktigt, bekräftas både af N:o 56 och 61.

Förhållandet var verkligen också, att i intetdera af rikena var någon benägenhet för unionen, sådan den hittills varit. I Norge var tvärtom mycket missnöje med det sätt, hvarpå K. Kristiern skött dess angelägenheter, och man hade vidtagit åtgärder för att förebygga, att det skulle längre kunna fortgå såsom hittills. Rikerådet hade med ärkebiskop Gaute i spetsen samlats på sommaren 1481 i Bergen, hvarvid man tillsatte en landshöfding på Island och upphäfde det tillstånd, som Hamburgarne, utan rådets vetskap, af K. Kristiern erhållit att handla på denna ö, hvartill Bergen hade uteslutande rätt[8]). Längre fram på hösten sändes ett ombud, Guttorm Kjeld, till Svenska Riksföreståndaren, med begäran, att han skulle sända fullmägtige till ett Norskt rådsmöte för aftalande af gemensamma åtgärder i unionsfrågan. Såsom Svenska ombud sändes sedan rådsherren Jöns Knutsson (3 rosor) och kyrkoherden i Stockholm Sven Petersson, hvilka d. 1 Febr. 1482 deltogo i ett rådmöte i Oslo. För upprätthållandet af de båda rikenas »fulla frihet, rätt och välmakt» afslöts der ett försvarsförbund och bestämdes, att underhandlingarne särdeles om konungavalet skulle föras gemensamt. Norska riksrådet begärde, att det möte, som var utsatt att hållas i Kalmar, i stället »för alla tre rikenas läglighets skull» måtte förläggas till Lödöse. Äfven meddeltes några punkter, hvari klagades öfver K. Kristierns regering och fordrades rättelse deri, innan nytt konungaval skedde[9]). Danska riksrådet visade till en början benägenhet för den af Norge fordrade förändringen i afseende på mötesplatsen, hvarvid afsigten dock knappast var någon annan än den att få underhandla med hvardera riket särskildt; ty man erbjöd sig att möta i Lödöse, antingen Svenskarne kommo eller icke[1]) och utan att

[8]) Rikerådets fullmagt, dat. Bergen d. 25 Aug. 1481, Thorkelin, Analecta p. 149. Rikerådets bref till Lübeck, dat. Bergen d. 12 Sept. 1481. Dipl. Norv. III. 678.

[9]) Såväl traktaten, som Norska Rikerådets bref, dat. Oslo Kal. Febr. 1482, samt de bilagda »artiklarne» äro tryckta hos Hadorph, Rimkr. II: 302—306.

[1]) Norska Rikerådets bref af d. 1 Aug. 1482. Hadorph II: 306. I bref till sin svärfader af d. 29 Maj 1482 säger den unge konungen, att alla tre rikenas råd skulle möta i Kalmar den 25 Juli (N:o 61). Troligen var svaret till Norge med flit uppskjutet.

derom underrätta Svenska regeringen. Emellertid kunde Danska rikerådet för bibehållandet af skenet icke företaga det formliga konungavalet på den först utsatta tiden, d. 28 April, ehuru i hufvudsaken allt var afgjordt, utan man sammankallade en ny valriksdag af alla stånd att hållas i Köpenhamn d. 24 Aug. (N:o 61), således först vid den tid, då mötet i Kalmar borde vara slut. Men genom den förenämnda dubbelheten från Danska rikerådets sida blefvo Norska rådsherrarne vilseledda. Mötet i Kalmar gick för sig vid utsatt tid, eller något senare, under det Norska ärkebiskopen och de andra rådsherrarne lågo i Kristiania-bugten. Tolf Danska och tjugosex Svenska rådsherrar hade infunnit sig och afslöto den 16 Aug. en traktat, hvarigenom den några år förut bekräftade eviga freden och förbindelsen mellan rikena stadfästes, så att alla tre skulle hafva en konung; men emedan Norges ombud ej voro tillstädes, kunde man icke för tillfället afgöra om förslaget att taga K. Kristierns son till konung, utan skulle några medlemmar af Svenska rikerådet resa med till Köpenhamn för att bestämma en äfven för Norges råd läglig ort för valet. — Vigtigare var att de båda rikenas råd nu äfven kommit öfverens om några »artiklar om regementet», hvilka skulle föreläggas den blifvande unionskonungen, och dervid man äfven hade tillgodosett Norska rikerådets fordringar. Några af de Svenska rådsherrarne följde derefter de Danska till Köpenhamn; och som hvarken Drottning Dorotea eller den »unge herren» gjorde svårigheter vid deras »artiklar», blef man snart ense om ett nytt unionsmöte, hvilket skulle hållas i Halmstad den 13 Jan. 1483 [2]).

---

[1]) Riddaren Clas Rönnows namn saknas uti Danska exemplaret af traktaten, dat. d. 16 Aug. 1482, sådant det är tryckt hos Hadorph, II: 308, men han har följande dag i Kalmar utfärdat ett qvitto till Fru Kristina Karlsdotter, Erik Erikssons enka, å 600 Stockholmska mark, som aflidne Herr Erik Turesson (Bjelke), Fru Kristinas morbroder, i morgongåfva gifvit Birgitta Kristiernsdotter (Vase), som nu var Clas Rönnows hustru. Det Svenska exemplaret, dat. d. 17 Aug. 1482, men i öfrigt lika lydande med det förra, är tryckt efter original i Danska Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 267.

[2]) Svenska Riksrådets bref till det Norska, skrifvet i Sept. eller början af Oct. 1482. Dipl. Norv. III: 685.

Under tiden hade särskilda förhandlingar både från Svensk och Dansk sida pågått med det Norska riksrådet, som nu kommit ned till Göta elf. Det hade förut från en hamn utanför Tönsberg d. 1 Aug. skrifvit med ett särskildt bud till det Svenska riksrådet och begärt underrättelse om hvad i Kalmar blefve beslutet, och huru vida något nytt möte blifvit utsatt, på det de i tid måtte få veta derom [4]). Fjorton dagar senare voro de i Ny-Lödöse, dit under tiden tvenne Danska rådsherrar ankommit. Dessa begärde, att Norge skulle erkänna »den unge herre» för konung; men som de ingen fullmagt hade att återställa »de slott, land och län som »voro komna från Norges krona» eller lemna upprättelse för andra förnärmelser, hvaröfver man förut klagat, kunde Normännen icke bifalla deras begäran; dock förklarade man sig icke obenägen att, om vilkoren uppfyldes, rätta sig efter de andra rikena. De Danska rådsherrarne begärde då, att de skulle infinna sig på herredagen i Köpenhamn d. 24 Aug. och lofvade att der biträda dem att erhålla de önskade rättelserna. Lagmannen i Vestergötland Lindorm Björnsson, som å Svenska riksrådets vägnar infunnit sig vid mötet i Lödöse d. 15 Aug., medförde skriftlig underrättelse härom till Svenska riksrådet [5]).

Någon plan att alldeles skilja sig från Danmark synes alltså icke hafva förekommit, man hade icke ens, ehuru thronen stått ledig öfver ett år, utsett någon riksföreståndare, en utväg, som likväl icke i Norge var okänd; men då rådsherrarne återvände från Ny-Lödöse och uppehöllo sig i Marstrand, samlade sig omkring dem ett stort antal af bönderna i Bohuslän och klagade öfver den Danske höfvidsmannen på slottet, ridd. Jörgen Laurensson, emot hvilken de skriftligen framlemnade en stor mängd besvärspunkter, under förklaring, att de aldrig mer till honom skulle erlägga någon skatt. Rådsherrarne kallade honom med anledning häraf till sig;

[4]) Norska Rådets (tre biskopar och fem verldsliga) bref, dat. in portu Järnsöyn prope Tonssbergh ipso die Petri ad vincula. Hadorph II: 306.

[5]) Norska Rådet till det Svenska, dat d. 16 Aug. 1482, hos Hadorph, II: 309. Att det är skrifvet i Nylödöse eller der i närheten, synes af det följande brefvet.

men han ville icke komma, oaktadt de erbjödo honom lejd, och de tyckte då, såsom de sjelfva i bref till Svenska rådet säga, att det var svårt och omanligt att lemna allmogen utan hjelp i sin nöd. Man valde alltså en bepröfvad man, ridd. Johan Svalesson Smör, till riksföreståndare och följde sedan allmogen till Bohus samt kringrände slottet. Rådsherrarne skrefvo härom både till »den unge herren» och till Danmarks råd det bästa man kunde, att dessa ej skulle »missfalla» dem i sin rätt. Svenska rådsherrarne underrättades också genom bref af d. 24 Aug. om saken, man tackade för den tjenst de gjort Norges rike i Kalmar och begärde, att vägen förbi Elfsborg och Ny-Lödöse blefve bevakad både till lands och vatten, men hoppades i öfrigt icke behöfva någon hjelp, blott icke Jörgen Laurensson finge undsättning från Danmark [6]).

Danska Riksrådet upptog underrättelsen om belägringen af Bohus, hvilken ankom, medan de Svenska ombuden voro i Köpenhamn, mycket illa, och skickade fyra af sina medlemmar, hvilka med pass af K. Johan, dat. d. 6 Sept. [7]), och lejd af de Svenska ombuden för resan genom Svenskt område, afreste till Bohus och medförde en skrifvelse, af innehåll att den vidtagna åtgärden vore en uppresning och att bryta den »kärliga bebindelsen mellan rikena» [8]). Norska rådet skref också till det Svenska och begärde dess råd i saken. Svenska Rådet, som så nyss fått löfte om medgifvanden i de för egen och Norges räkning uppstälda vilkoren för föreningens förnyande, kunde ej annat än tillstyrka foglighet, på det att äfven Norska rådet skulle kunna besöka det till d. 13 Jan. 1483 utsatta unionsmötet i Halmstad. Svaret lydde alltså, att man borde söka med de Danska ombuden så komma öfverens, att Bohus komme i Norsk mans händer eller att åtminstone ett stillestånd blefve afslutet, hvarunder Jörgen Laurensson skulle afhålla sig från all befattning med länet [9]). Det förra var

[6]) Brefvet, utfärdadt af ärkebiskopen, två biskopar och åtta verldsliga rådsherrar »apud castrum Bahws ipso die Bartholomæi» 1482. Hadorph II: 310.

[7]) K. Hanss pass för biskop Karl af Odense, H. Johan Oxe, H. Axel Lagessen och Henrik Meynstorp, dat. d. 6 Sept. 1482. Dipl. Norv. VI: 628.

[8]) Norska rådets bref till det Svenska d. 15 Sept. 1482. Hadorph, II: 312.

[9]) Svenska Rådets bref, utan datum, men troligen skrifvet i Sept. 1482. Dipl. Norv. III: 685.

just också hvad Norska rådet enligt sitt bref, dat. framför Bohus d. 15. Sept., sjelf yrkade [1]), och det är troligt, att detta också blef slutet af de underhandlingar, som fördes med de Danska rådsherrarne i Ny-Lödöse, och hvarigenom Norska Rådet förband sig att möta i Halmstad. Ärkebiskop Gaute hade jemte två andra biskopar uppehållit sig i närheten under Bohus belägring och således väl också varit ense med de verldsliga rådsherrarne om denna åtgärd, men hade icke, så vidt af urkunderna synes, haft del i de föregående underhandlingarne med Sverige, hvari dessutom ingen ting antyder en afsigt att skrida till det yttersta; tvärtom säga de Norska rådsherrarne ännu i sitt sista bref, att det var mest »för allmogens skull» som de icke ville uppgifva belägringen, med mindre att Herr Jörgen lemnade slottet [2]). De yttra visserligen, att om Bohus längre skulle vara i utländska mäns händer, det kunde för lägets skull komma båda rikena till skada, samt, att de tre rikenas förening under en konung till evig tid icke borde så oberådt antagas, ty den hade ingen god framgång haft [3]); men deras förnyade begäran om hjelp är åtföljd af tillägget, »om det kan behof göras», och synes alltså, som de hoppades vinna sina önskningar utan allvarligare strid. Det är dessutom ingen anledning, att flertalet af Norska rådsherrarne på allvar tänkt att lösslita sig från föreningen, särdeles som den blifvande thronföljaren redan visat sin benägenhet för att frångå de mest öfverklagade af fadrens regeringsmaximer, och de försäkringar, som redan erhållits i Kalmar, i det närmaste tillfredsstälde deras fordringar.

Efter förlikningen med Norska riksrådet utfärdade K. Hans med 11 rådsherrar d. 14 Oct. lejdebref för Svenska ombud, hvari blott Herr Sten uttryckligen nämnes [4]). Sexton Danska och nio Norska rådsherrar samlades derpå vid

---

[1]) Hadorph II: 312.

[2]) Det är obekant, hvart Jörgen Laurensson tog vägen, men utan tvifvel har han måst lemna Bohus, der Ebbe Munck, också en Dansk, i början af 1486 var höfvidsman. Dipl. Norv. V: 669.

[3]) I det åberopade brefvet af d. 15 Sept. 1482.

[4]) Hadorph II: 313.

utsatt tid i Halmstad, der den nya konungen äfven sjelf infann sig, men de Svenska dröjde, emedan Herr Sten Sture, då han var på väg för att deltaga i mötet, måste stadna i Vadstena, i anseende till en ögonsjukdom, hvaraf han besvärades [5]). Fyra af ombuden, nämligen Ture Turesson, Åke Jönsson, Karl Bengtsson (af Vinstorp) och Lindorm Björnsson infunno sig dock den 30 Jan. och anmälde anledningen till dröjsmålet, äfvensom att de icke hade fullmagt att inlåta sig på något konungaval, utan begärde, att ett nytt möte skulle utsättas till d. 15 Aug. i Kalmar. Konungen antog med de närvarande Danska och Norska rådsherrarnes bifall detta förslag till bibehållande af den »kärliga bebindningen» af de tre rikena, hvarom han utfärdade ett särskildt dokument d. 31 Jan. [6])

Deremot voro Danska och Norska rådsherrarne redan färdiga med den särskilda försäkran, som skulle den nya konungen affordras, och hvilken han den 1 Febr. 1483 beseglade, för att erhålla formligt erkännande såsom de båda rikenas konung. Den kallas Halmstads recess, och är, under förutsättning af Sveriges bifall på det kommande mötet, gemensam för alla tre rikena, samt tydligen affattad med afseende på de klagomål, som Svenska Rådet å det föregående mötet framfört å Norges vägnar. Hufvudbestämmelserna i afseende på de tre rikenas fullkomliga sjelfständighet i alla inre frågor, om särskild drätselförvaltning, egna myntverk och arkiver, egen lagskipning, infödda tjenstemän, och en särskild regeringskommission i hvardera riket, då konungen ej uppehöll sig der, voro hemtade ur föregående unionsfördrag; att tre rådsherrar från hvardera riket skulle årligen mötas i närheten af Göta-elfs utlopp, för att afgöra uppkommande tvister mellan rikena samt tillse, att denna recess i alla sina delar efterlefdes, ur K. Kristierns försäkran till Sveriges innebyggare af år 1476; men en nyhet är den rättighet till — uppresning, som uttryckligen förbehölls undersåtarne, om

[5]) Orsaken uppgifves af Rimkrönikan. Att han verkligen led af en ögonsjukdom, åtminstone under senare år, synes af hans bref till sin hustru af den 14 April 1503. (N:o 226).

[6]) Hadorph s. 314.

konungen utan laga dom beröfvade någon sin frihet eller egendom, och icke läte rätta sig. Denna punkt gäller väl i bokstafven både fattig och rik, men tydligt är af öfriga bestämmelser, att den afser de högre stånden, för hvilkas särskilda rättigheter recessen egentligen är upprättad. Det andeliga ståndet erkännes som en stat i staten, är icke underkastadt någon domsrätt eller tillsyn från kronans sida, icke heller någon skattskyldighet. I riksrådet får ingen intagas utan de öfrigas samtycke, och blott riddare eller svenner; ingen vanbördig dragas dem öfver hufvudet; vid förläningarnes bortgifvande är konungen bunden vid samtycke af de yppersta i den landsände, der slotten ligga: adeln tillåtes att befästa sina gårdar, och uppbära alla böter, hvilka ådömas deras underhafvande, landboar och enskilda tjenare, hvilket i tidens språk heter att vara »konung öfver sin egen landbo» (N:o 54); konungen och hans gemål få lika litet som »ofri man» köpa eller panta till sig något frälsegods. — Det inhemska borgerskapet hugnades med det löftet, att inga utländska städer eller köpmän skulle erhålla några privilegier och inga utförselförbud utfärdas utan riksrådets samtycke.

Norge fick, utom den sista punkten, som egentligen är tillkommen på dess begäran, några särskilda försäkringar, hvaribland den, att rikets råd blott en gång hvart annat år förbehåller sig att sammankomma i Bergen eller Oslo för att öfverväga rikets ärender, är betecknande för den Norska aristokratiens ringa politiska interessen. Den nya konungen lofvade på det högtidligaste, att de länder, som under fadrens tid blifvit riket afhända, —således de bortförpantade Orkney- och Shetlands-öarne — skulle åter komma under Norges krona, likasom att, som det hette, »troligen tillhjelpa» att utkräfva böter för de våldsgerningar, Tyskarne i Bergen föröfvat år 1455.

Konungen kom efter kröningen i Köpenhamn på sommaren öfver till Norge och kröntes i Throndhjem d. 20 Juli, hvarvid han utan tvifvel förnyade sina förbindelser; men Norge fick snart nog erfara, att han i de flesta punkter hade föga vilja och kraft att hålla dem.

Före afresan till Norge hade konungen den 25 Maj utfärdat fullmagt för sex rådsherrar, bland hvilka de genom slägtskap och föregående lefnad här bekante Clas Rönnow och Eggert Krummedike, att möta i Kalmar [1]). Svenska Riksrådet samlade sig i Stockholm vid medlet af Juli, men öfverläggningarne synas icke hafva varit slutade, innan ombuden måste begifva sig på väg, hvarföre de följdes åt till Jungfruhamn, der fullmagten den 19 Juli utfärdades för en biskop och 8 verldsliga herrar [2]). De fem öfriga biskoparne synas derefter hafva rest hem, men några af de verldsliga följde med till Kalmar, hvadan mötesbeslutet, dat d. 7 Sept. är utfärdadt af 5 Danskar, men 13 Svenskar, bland dem Sten Sture, Ivar Axelsson, Ture Turesson, Arvid Trolle, Hans Åkesson och Örjan Åkesson, de båda sistnämnda svågrar till riksföreståndaren och brorsöner till Ivar Axelsson. Om, såsom sannolikt är, ombuden hunnit samlas å den utsatta tiden den 15 Aug. hade de således behöft tre veckor för att komma öfverens. Att beslutet äfven emellan de Svenska ombuden sjelfva fordrat långvarig öfverläggning, är sannolikt, emedan Sten Sture sade vid ett samtal med Jakob Ulfsson år 1495, att han icke fick sin vilja fram för de öfriga och nödtvungen satt sitt sigill under recessen [3]). Det föregående beslutet i Halmstad blef nu i alla sina punkter antaget äfven af Svenska rådets ombud, men såsom de sjelfva uttrycka sig, »med någon förbättring efter Sveriges rikes läglighet, nytta och gagn». Dock blef verkställigheten uppskjuten ännu ett helt år, och ett nytt möte utsattes till d. 15 Aug. 1484, att hållas i Kalmar, hvarvid Konungen skulle vara nära vid handen. Han skulle besvärja recessen och jemte sitt sekret och majestäts-sigill låta sätta sin moders, Drottning Doroteas, och sin brors, Hertig Fredriks, sigill derunder. Han skulle ock sända några af Danmarks Råd, för att med Svenska Rådet fullkomna allt det, som dagtingadt var om Gotland, samt om Skårdal och Surte, tvenne byar vid Göta elf midt för Bohus, hvilka under unionen blifvit lagda under Bohus slott, egent-

[1]) Hadorph s. 316.

[2]) Danska Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 270.

[3]) Skandin. Handl. XVIII: 33.

ligen för de dervarande qvarnarnes skull, men af ålder tillhörde Sverige.

Man ser genast, att Svenska ombuden lade största vigten på denna punkt, hvilken i sjelfva den ursprungliga recessen lydde, att konungen skulle »Sweriges rige tilrætte stade oc hielpe [1]) om Gotland, Skordall oc Sworte querne, nar the i Swerige oss anammende worde føre herre oc konung». De öfriga punkter som särskildt angå Sverige voro, att hvarken konungen, hans moder, hertig Fredrik eller arfvingarne skulle åtala den skada, som af Sturarne och Ivar Axelsson dem eller K. Kristiern tillfogad var, icke heller skulle någon ersättning kunna fordras för Drottningens morgongåfva, den bannlysning hon förvärfvat mot Herr Sten och Sveriges inbyggare skulle förfalla och alla fångar å ömse sidor vara fria. De tillägg, Svenska Rådet nu gjorde i konungens försäkran, voro, att han ej skulle inför sitt hof tala illa om någon rådsherre, utan han vore öfverbevisad, att ej medföra flera än fyra hofmän vid sina besök i Sverige, att de fyra, som i konungens frånvaro förde regeringen, skulle vara till hälften andliga, att de skulle vid hans frånfälle förestå regeringen, till dess att de tre rikenas råd kommit öfverens om konungavalet, och till dem skulle slottslofven ställas; när någon af dem afginge, skulle Rikets Råd nämna en annan i stället; punkten om adelns rätt att befästa sina gårdar, utvidgas så, att konungen ej skulle taga illa, om någon inför honom anklagad vägrade honom sjelf tillträde till befästningen, eller sökte sin tillflykt hos någon annan frälseman, tills han finge lejd, hvilken icke kunde någon förvägras; och att konungen icke skulle inqvartera några sina tjenare i köpstäderna utan mot full betalning, så framt han icke vore sjelf närvarande.

Konungen var väl icke sjelf så nära till hands, då dessa vilkor aftalades, att hans mening kunde inhemtas [2]), men Sven-

[1]) Geh. Arch. Aarsberetn. II: 48. Hos Hadorph står i aftrycket af Kalmar recessen: »til rätta stade ath (!) hiälpa» hvilket torde vara det rätta; Är otydligheten afsigtlig?

[2]) Han var den 23 Juli qvar i Throndhjem och har den 18 Aug. 1483 utfärdat ett dokument i Tönsberg.

ska fullmägtiga hade under mötet i Halmstad lemnat honom skriftligen sina fordringar [3]), och hans ombud hade utan tvifvel haft hans tillåtelse att godkänna dem. Men en formlig stadfästelse kunde ej komma i fråga förr, än han skulle emottaga spiran.

Det var frågan om Gotland, som å ömse sidor förorsakade största svårighet; ty Ivar Axelsson hade visserligen alltsedan 1466 varit Svensk rådsherre och Sveriges ombud vid flera unionsmöten och en lång tid uppfört sig mer som en sjelfständig furste än som någondera maktens undersåte, men han hade 1476 högtidligen förklarat, att han ville hålla Visborgs slott K. Kristiern till handa och gjort svårighet med att gifva Sten Sture slottslofven eller trohetsförsäkran i afseende på de Svenska slotten (N:o 78).

Kort efter mötet i Kalmar beslöt derföre Danska riksrådet att sända fyra af sina medlemmar till Gotland, för att uppgöra saken. Meningen var, att Ivar Axelsson blott till formen skulle återlemna ön och derefter få den genast tillbaka såsom län [4]). Beskickningen lyckades icke, men Ivar Axelsson erbjöd sig i skrifvelse till ärkebiskopen i Lund att påföljande vår den 21 Mars komma till Sölvesborg, och när konungen genom bref erfor detta samt att flera Svenska rådsherrar ämnade följa honom dit, befalde han åtskilliga sina rådsherrar att der infinna sig [5]). Men utgången af detta möte är obekant. Den enda antydan om ett möte af Svenska och Danska herrar vid den tiden är, att ridd. Ture Turesson och Paval Kyle, som blef den förres efterträdare såsom lagman på Öland, beseglat Eggert Krummedikes på Lyckå slott d. 18 Mars 1484 utfärdade fullmagt för Tord Bonde att igenlösa gods, pantsatta till Erik Persson.

Svenska rådsherrarne samlades vid Eriksmessan i Upsala för att utse ombud till det förestående unionsmötet. Men

---

[3]) De anföras af Hvitfeldt, sannolikt efter en nu mera förlorad handskrift i Geh. Archivet, ss. 29—31.

[4]) Riksdags- (Riksråds?) beslut, dat. Kjöbenhavn onsd. n. efter S. Mikkels dag (d. 1 Okt.) 1483, citeradt af Jahn, s. 353.

[5]) K. Br. t. Maurits Nilsson att bevista mötet med Ivar Axelsson, dat. Antvorskow d. 9 Febr. 1484. Danske Magazin, III Række B. III: 274.

att de icke hade så uppfattat den föregående traktaten, som skulle unionen dervid ovillkorligen återställas, synes redan af det förläningsbref, som de ett halft år förut, den 26 Nov. 1483, utfärdat för Hans Åkesson (Tott) å Kalmar slottslän. Det är nämligen ställdt på lifstid; men de lofva att hos den furste, »som blifver vald till Sveriges konung», förorda, att han derå gifver Herr Hans Åkesson sin bekräftelse (N:o 68), och den fullmagt som nu den 19 Maj utfärdades gälde visserligen, att bestämma tid och ställe, der konungen skulle emottagas, men först när recessen, som förra året gjordes, i alla sina punkter blifvit fullgjord (N:o 71). Af de utsedda femton ombuden voro en del kända såsom unionsvänner, Ture Turesson och Erik Karlsson, andra kunde genom sin härkomst anses hafva förkärlek för Danmark, såsom Ivar Axelsson och hans båda brorsöner Hans och Göran Åkesson; likasom mågen Arvid Trolle; men Sten Stures egen närvaro lade väl något band på svågrarne, och Ivar hade ännu icke så brutit med Herr Sten, att han ville kasta sig i den Danska konungens armar. Af biskoparne var Brynolf i Skara, att döma af de följande händelserna, icke särdeles vän af unionen, Henrik i Linköping, likasom ärkebiskopen Jakob Ulfsson, för densamma, men den sistnämnde förklarade sig i sista stund hindrad att resa och villig att samtycka allt hvad hans medbröder komme att besluta (N:o 72).

Den Danska fullmagten [6]) utfärdades på ett rådsmöte i Köpenhamn d. 1 Aug. och innehöll rätt att stadfästa den förbättring af Halmstads recess, som Sveriges riksråd gjort, och yttermera hvad som der kunde öfverenskommas till rikenas bästa. De utsedda ombuden voro fem, alla Danskar, af hvilka dock blott fyra infunno sig; åtminstone de båda verldsliga Eggerd Krummedike och Erik Åkesson (Tott) hade nära slägtingar i Sverige. När ombuden samlades, är lika obekant som gången af förhandlingarne, men det måste hafva dröjt länge eller till omkring d. 8 Sept. innan alla

---

[6]) Hadorph, II s. 336.

kommo [7]), hvadan man ej blef färdig med ett beslut förr än den 12 September.

Det innehöll blott en bekräftelse af den eviga freden mellan de tre rikena, visserligen med tillägget »under en herre och konung»; men då intet vidare bestämdes, när och huru den närmare föreningen skulle tillvägabringas, var dermed föga vunnet [8]). Bekräftelsen af freden, och att Svenska undersåtar skulle åter få komma i åtnjutande af pant och egendom i de andra rikena, kungjordes genom ett s. k. »burspråk» i Kalmar och kanske flerstädes. Konungen afstod sedan under flera år att yrka på något nytt möte, och i Sverige var det säkerligen ej många som önskade det.

Tvister med Ivar Axelsson, 1481—1487.

Det stora inflytande trenne af Axelssönerna, särdeles Ivar, erhållit i Sverige under K. Karls sista tid var mindre farligt, så länge de voro K. Kristierns fiender, och således det egna interesset förenade dem med Sten Sture, som dessutom var med dem nära beslägtad. Men K. Kristiern hade, för att skilja dem från Sverige, småningom gifvit efter för deras fordran att återfå sina gods och pantlän i Danmark, och Ivar hade åter erkännt sig vara Dansk vasall.

Han fortfor det oaktadt att såsom Svensk rådsherre deltaga i regeringen och hade stora förläningar i Sverige [9]),

[7]) Ärkebiskop Jakobs förklaring, att han ej kunde komma dit, är dat. i Kärsund i Mälaren d. 20 Aug. (N:o 72), och de Danska ombudens qvittens på de Svenskas fullmagt är dat. d. 10 Sept. 1484.

[8]) Det Svenska exemplaret är tryckt i Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 271, det Danska af Hadorph s. 337. — Burspråket å förstn. st. IV: 272.

[9]) Rimkrönikan, som är nära samtida, uppgifver, att Ivar vid förlikningen 1483 utom Öland fick Åsunda härad med Enköpings stad och Haga kungsgård samt Gästrikland och Ångermanland. — Troligen hade han de förenämnda förut, men Ångermanland var förlänt till Svante Nilsson (Sture).

deribland Stäkeborgs län och Aska härad [1]) i Östergötland, hans hustru hade såsom Karls dotter fått Svartsjö med Färingön. Förhållandet var ännu i början af 1481 ganska godt, så att riksrådet vid ett möte i Jönköping medgaf, att han till betalning af sina (under kriget mot K. Kristiern åsamkade) skulder såsom ersättning för byggnad å Stäkeborg och Svartsjö erhöll för sin och hustruns lifstid Åkerbo härad i Östergötland [2]), hvilket riksföreståndaren d. 11 April bekräftade (N:o 52).

Då Ivar derefter ansågs hotad, befalde Sten Sture d. 15 Maj s. å. städerna i Östergötland att hålla sig färdiga att på Ivars tillsägelse sända undsättning både i manskap och proviant till Gotland. Troligen fruktade man K. Kristiern [3]).

Men kort derefter inträffade en brytning, då underrättelse ankom, att Erik Axelsson vid sin död öfverlåtit slottslofven på Viborg, Olofsborg och Tavastehus åt sina båda qvarlefvande bröder, Ivar och Laurens, med biträde af några af hans underbefälhafvare å slotten, bland hvilka Knut Posse innehade Tavastehus. Laurens, sjelf höfvidsman på Raseborg, skref derom till Riksrådet d. 28 Mars 1481, framhöll, för att rättfärdiga denna åtgärd, de stora kostnader, den aflidne nedlagt på byggnader å de förstnämnda båda slotten samt för Viborgs stads befästande, jämte samtliga fästenas armering och proviantering, hvarföre billigt vore att arfvingarne finge någon ersättning; han erbjöd sig att troget försvara slotten,

---

[1]) Ivar Axelssons förbud mot landsköp derstädes, dat. Vadstena d. 5 Sept. 1479. Dens. qvitto till fogden i Aska dat. d. 12 Mars 1484 efter orig. i Linköping Afskr. i Rääfs Diplomatarium.

[2]) Att det ej var Åkerbo i Vestmanland, visar sig deraf, att detta den tiden innehades af Nils Sture, hvars förordnanden derom af åren 1480 och 1484 äro tryckta af *Lohman*, Arboga Känning, s. 51, 52.

[3]) Sten Stures bref, dat. Gripsholm fer. 3. p. dom. Jubilate 1481. Hadorph. II: 301. K. Kristiern hade föregående höst, med anledning af ett rykte om Sten Stures åtgärder för att möta ett befaradt infall i Sverige från Skåne, sammankallat riksrådet och befallt förläggning af något af frälsemännens krigsfolk i denna landsort, men det har troligen snart visat sig, att något anfall från Svensk sida icke var att befara, utan att på ömse sidor varit onödiga farhågor. Jfr K. Bref till ridd. Nils Eriksson och Maurits Nilsson d. 7 Sept. och 29 Nov. 1480. Suhms Nye Saml. III. 351. Dipl. Christierni 1. p. 372.

men begärde att jemte brodern Ivar få ett sammanträde med Riksrådet utsatt, för öfverenskommelse om saken (N:o 50).

Sten Sture blef icke belåten med detta egenmäktiga förfarande; men det fiendtliga förhållandet till Ryssland fordrade emellertid försigtighet, han sammankallade riksrådet i Stockholm, reste genast öfver till Viborg, och återfordrade länen, såsom vid Erik Axelssons död hemfallna till kronan; men då dennes fogdar icke voro benägna att lemna dem, lät han för de ogynnsamma omständigheterna saken anstå, och stadnade Laurens följaktligen såsom höfvidsman på Viborg, der han i början af följande år såsom förut är nämndt afslöt stillestånd med Ryssarne.

Ivar blef derefter genom en Riksrådets skrifvelse kallad att möta i Tälge d. 5 Juli, och man sände till honom trenne rådsherrar, Gustaf Karlsson (Gumsehufvud), Arvid Trolle och Nils Eriksson (Gyllenstjerna), alla tre hans nära slägtingar, för att öfvertala honom till eftergift. Men Ivar kom icke till mötet, utan undskylde sig med sjuklighet, och skref till riksrådet ett bref, fullt af klagomål mot riksföreståndaren, för det han vid sitt besök i Viborg upptagit besvär af länets innebyggare öfver Laurens Axelssons och Knut Posses fogdar och förbjudit bönderna att erlägga sin skatt till slotten, hvilket var så mycket vådligare, som Ryssarne hotade anfalla, så att han enträget måste begära undsättning; han hade påstod han, blifvit illa belönad af riksföreståndaren för det han hjelpt honom till magten, och ville alls icke till honom, utan till riksrådet upplåta slotten [*]).

Men de öfriga rådsherrarne voro till en del ännu mindre benägna för Ivar Axelsson än riksföreståndaren, han synes derföre nödgats nedstämma tonen, och på ett möte i Nyköping hösten 1481 lofvade han återställa länen; förhållandet blef efterhand vänligare, och Sten Sture besökte honom på Stäke-

*) Brefvet, dat. Viborg Sexti Paffue oc Martiris dagh (d. 6 Aug.) anföres i utdrag af Hvitfeldt, K. Kristierns Krön. s. 282—284 under år 1481. Man har i öfrigt intet bevis, att Sten Sture detta år varit öfver till Finnland, men ett förläningsbref för Nådendals kloster är med Riksrådets samtycke utfärdadt i Jomffruhaffn d. 20 Juli 1481. Arwidsson Finska Handl. VI: 66. Ett rådsmöte i Tälge hölls omkr. d. 24 Aug. 1481.

borg i sällskap med några rådsherrar i början af 1482, hvarvid han också deltog i utfärdandet af regeringshandlingar (N:o 57), och för det förestående unionsmötet i Kalmar, som hölls i Augusti s. å. blef han utsedd till Svensk fullmägtig[5]) (N:o 63, 64). Han infann sig derefter vid ett rådsmöte i Stockholm den 21 Oct. och lofvade att vid första öppet vatten öfverlemna de Finska slotten åt riksföreståndaren[6]). Brodern Laurens dog följande vår, utan att efterlemna någon till myndiga år kommen arfvinge, och afseendet på brorsbarnens bästa borde bidraga att göra Ivar fogligare, då han af Sten Sture och andra med allvar erhöll föreställning om faran för Sverige, att de Finska slotten voro lemnade utan någon ständigt der i landet bosatt höfvidsman.

Han dröjde likväl att uppgöra saken; men Sten Sture for på försommaren 1483 med flera rådsherrar, som voro deras gemensamma slägtingar, öfver till Gotland, och på Nygård, som troligen var Ivars landställe, beläget $1/2$ mil sydvest om Visby, hölls den 17 Juni ett sammanträde i närvaro af Arvid Trolle, Jörgen och Bengt Åkesson (Tott), Nils Eriksson och Knut Posse, samt dessutom en Finsk väpnare Hans Persson, som troligen var på något sätt förbunden med Axelssönerna[7]). Ivar afträdde då den aflidna brodern Eriks förläningar i Finnland mot erhållandet af Öland med Borgholm på lifstid såsom »en fri, brukelig pant» d. v. s. utan

[5]) Detta förtroende är så mycket mer besynnerligt, som han återfått Sölvesborgs län, och således stod på god fot med den unge konungen.

[6]) Rimkrönikan, som slutar med 1487, och är skrifven detta år, är i afseende på dessa förhållanden den enda samtida källan, men den saknar noggranna tidsbestämmelser i vissa punkter t. e. Laurens Axelssons död. Uppgiften om rådsmötet i Stockholm å 11000 jungfrurs dag (d. 21 Oct.) 1482 bekräftas af ett förläningsbref för ridd. Åke Jönsson å Ludgudha (Ludgo) kungsgård och skatten af Vardhunge (Vårdinge) socken, dat. 22 Oct. s. å. Lorenz Axelsson har såsom höfvidsman på Viborg ännu d. 1 Febr. 1483 skrifvit ett bref till magistraten i Danzig om utförsel af spannemål. Orig. i Danzigs Rådhus-Arkiv.

[7]) Hans Pedherson i Lepays (nu Leppas i Hattula socken) har utfärdat salubref å jord i Lemo socken 1481, Hannus Persson, häradshöfding i Hollola härad, frikallar vid ting med Hauhu socken d. 7 Sept. 1479 Knut Posse från beskyllning för delaktighet i ett mandråp. Arvidsson, Finska Handl. VII: 32, V: 86. Troligen är det densamme.

afgift; men vid hans död skulle länet utan hinder öfverlemnas till Herr Sten och de fyra herrar, som hade hand om slottslofven i Sverige. Han fick dessutom för sin lifstid disposition öfver Raseborg och dess län, hvilket tio år efter hans död skulle innehafvas af brodern Laurens barn [8]).

Vänskapen med Sten Sture blef visserligen för tillfället återstäld; andra rådsherrar förebrådde honom efteråt, att han varit för mycket medgörlig mot Ivar Axelsson, då han lemnade honom Öland, hvaremot han skall hafva gjort sig förhoppning att derigenom återfå Gotland [9]). Troligen var det dock med de flesta af rådsherrarnes samtycke, som Ivar kort efter förlikningen på Nygård utsågs till Svenskt ombud vid unionsmötet i Kalmar; men hans fortfarande vasallförhållande till Danmark lärer svårligen kunnat undgå misstankar, om det också icke var erkändt. Att han var en af dem, som afgjorde antagandet af Kalmar recess, och nödgade Sten Sture att sätta sitt sigill derunder, har icke kunnat annat än alstra ovilja. Han vägrade dessutom att lemna Sten Sture slottslofven för sina Svenska län (N:o 78), under hvilken förevändning, veta vi icke.

Likväl fortfor han ännu att såsom Svensk rådsherre bevista rådsmöten (N:o 68) och var äfven vid unionsmötet i Kalmar i Sept. 1484 Svenskt ombud, men kort derefter säges han i medlet af November hafva vid ett rådsmöte i Stockholm stämplat att få sin måg Arvid Trolle till Riksföreståndare i Sten Stures ställe [1]), och för detta ändamål uppviglat det lägre folket till upplopp.

Danska regeringen synes dock efter uppgörelsen mellan Ivar och Sten Sture hafva blifvit orolig, att vänskapen skulle leda till Gotlands öfverlåtande till Sverige, särdeles Ivar icke hade några söner, och derföre sändt ombud till Visborg och hållit ett särskildt möte med honom i Sölvesborg.

---

[8]) Ivars försäkran, dat. Nygardh i Vesträde socken fred. f. Joh. bapt. 1483. Hadorph II, 316.

[9]) Olaus Petri.

[1]) Enligt Rimkrönikan, Klemmings uppl. III: 98 och Olaus Petri, som har riktig tidsbestämning. På förra stället berättas saken i sammanhang med upploppet mot Sten Kristiernsson, hvilket bestämdt skedde år 1483 (N:o 67).

Men Ivar lärer icke hafva visat mer benägenhet att underkasta sig den Danska regeringen än den Svenska, utan begagnade sig af sin ställning mellan båda magterna för att alltmer uppträda såsom en sjelfständig herre. Han infann sig ej mer vid de Svenska rådsmötena, och det skulle tydligen, så länge han var qvar på Gotland, blifva omöjligt att bringa Kalmar recess i frågan om denna ö till verkställighet.

Men Ivars lilla rike lemnade honom icke de medel han ansåg sig behöfva; handelsvägarne på Östersjön gingo visserligen förbi Gotland, men varuomsättningen der var nu mera ringa, så att Vesterlandets köpmän icke ofta aktade det värdt, att lägga till vid dess kuster, och tillförseln af främmande varor var derföre stundom knapp. Emedan han ansåg sig eller ville anses såsom herre öfver farvattnen, fordrade han derföre af Holländarne, att de för att få passera förbi skulle sända åtminstone två skepp årligen till Visby[1]), och under förevändning, att detta vilkor ej uppfyldes, tog han emellanåt Holländska likasom Hanseatiska fartyg i sjön, hvaröfver klagomål inkommo till Svenska regeringen. Men då denna derföre sände honom varningar, svarade han spotskt och trotsigt, och Holländarne öfvade vedergällningsrätten. En underhandling blef deraf följden, hvarvid han genom Sten Stures bemedling och garanti lyckades af Holländarne utverka en betydlig ersättning, mot vilkor att icke störa deras handel; men Ivar höll icke sitt löfte, utan måste Holländarne sommaren 1486 sända ombud till Sten Sture, för att förmå honom tillhålla Ivar att iakttaga sina förbindelser, och då Sten Sture derföre sände flera ansedda personer i sällskap med de Holländska ombuden till Visby, för att uppmana honom att hålla fred med Holländarne, erhöllo de det svar, att icke riksföreståndaren behöfde bekymra sig derom, han ville sjelf under sommaren uppgöra saken (N:o 78).

Han blef derefter kallad att på lejd infinna sig på ett möte med riksföreståndaren och rådet i Tälge, men han vägrade att komma dit, utan erbjöd sig att i stället emottaga dem på Ståkeborg. Sten Sture reste då med flera rådsher-

[1]) Olaus Petri. Rimkrönikan omtalar utförligt hans kaperier såsom började år 1484.

rar, bland hvilka biskopen i Strängnäs Konrad Rogge och ridd. Nils Sture nämnas, dit ned, för att anmana honom att iakttaga fördraget med Holländarne samt hålla fred med Hansestäderna och andra främmande, men han lemnade blott samma svar som förut i Visby, de behöfde icke bekymra sig derom, han ville sjelf förlika sig med Holländarna,. och säges det, att han i öfrigt behandlade sina gäster så, att de voro glada att de kommo lyckligt derifrån [3]).

Emedan Ivar äfven i andra hänseenden förfor egenmäktigt, fortfarande vägrade att afgifva förbindelser för de Svenska län han innehade, och der tillsatte Danska fogdar, hvilka följde sina rättsbegrepp och voro allmogen förhatliga, blef det nödigt att vidtaga allvarsamma åtgärder. Ett rådsmöte hölls på ärkebiskopens gård Arnö, der beslut derom fattades; hvarefter sannolikt höfvidsmännen i Finnland fingo befallning att hålla sig färdiga att gripa till vapen.

Innan han skred till våldsamma åtgärder, ville likväl Sten Sture ännu en gång försöka att, om möjligt öfvertala Ivar Axelsson till eftergift, och skref derföre till honom, att han skulle möta i Linköping d. 6 Jan. 1487. Men Ivar, som troligen vid den tiden uppehöll sig på Borgholm, infann sig icke, och Sten Sture begaf sig då nedåt Kalmar. Man trodde, att det gälde ett möte med både Danska konungen och Ivar Axelsson i Skåne, hvarom den senare skulle hafva gjort förslag. Om ryktet var med flit utspridt, för att förvilla, eller hade någon grund, är ovisst. Endast så mycket är säkert, att Konungen på vintern kom öfver Sundet [4]), men något möte tyckes icke blifvit utaf. Då Sten Sture kom ned till Kalmar, hvarest Ivars brorson Hans Åkesson var höfvidsman, begärde han, att Ivar från Borgholm skulle komma öfver till Kalmar; men han undskylde sig då med sjuklighet.

Sten Sture begaf sig derföre, åtföljd af flera rådsherrar, till Skäggenäs, det smalaste öfverfartsstället, samt närmare Borgholm, och kallade Ivar åter till sig; men fick intet svar.

---

[3]) Rimkrönikans berättelse bekräftas af N:o 78.

[4]) Han har d. 9 Febr. 1487 utfärdat ett bref i Lund och d. 11 Febr. i Helsingborg, men var d. 17 åter i Köpenhamn. Langebeks Diplomatarium.

Med den väpnade styrka, han medförde, gick då Sten Sture öfver till Öland, och sände Arvid Trolle samt Hans Åkesson upp på slottet Borgholm, för att förmå Ivar komma ned, för att förklara sig; men Ivar rustade sig i stället till anfall och tog en af de åtföljande väpnarne, som var i Sten Stures tjenst, till fånga (N:o 78).

Efter hållen rådplägning med de närvarande rådsherrarne, hvilka samtliga gillade åtgärden (N:o 84), lät då Sten Sture sina trupper börja en belägring af slottet [5]), hvilket väl blott hade en besättning af 150 man, men fasta murar och proviant för en längre tid. — Ivar sjelf ansåg sig likväl hafva vigtigare att göra än att leda försvaret der, oaktadt han hade sin hustru på slottet, smög sig en mörk natt ut och for med mycken lifsfara i en båt öfver till Wisby, hvarifrån han d. 6 Mars sände ombud öfver till Danzig, med recommendation af magistraten i Wisby (N:o 77), utan tvifvel för att, om icke begära direkt understöd, åtminstone förekomma, att icke Sten Sture skulle få något biträde, och framställa tvisten i en för sig fördelaktig dager (N:o 80).

Sten Sture, som naturligtvis förutsett, att striden, då Danmark sannolikt skulle blanda sig i saken, kunde blifva af större omfattning, än från början var hans afsigt, hade också redan d. 21 Febr. afsändt tvenne ombud till Danzig och troligen andra till Lübeck, för att angifva den rätta synpunkten för bedömandet af stridsfrågan (N:o 76). Han återvände, sedan belägringen af Borgholm blifvit anordnad, till Stockholm och höll der ett möte med rådsherrarne den 17 Mars. Skrifvelser blefvo dervid utfärdade till Danzig, Reval och troligen till alla de förnämsta Hansestäderna vid Östersjön, innehållande utförlig framställning af stridens anledning, med särskildt afseende på det interesse sjöröfveriets hämmande för dem egde, och blefvo de deruti uppmanade att skicka ombud, som d. 1 Maj kunde sammanträffa med riks-

---

[5]) Rimkrönikan 1470—1487 omtalar händelsen med följande uttryck: »the sig tha omwände och slottet strax berände», såsom riktigt läses i Script. rer. Svec. I: II: 186, ehuru den äldsta handskriften lärer hafva: brände.

föreståndaren på Lindholmen[6]) vid Öland, för att ytterligare öfverlägga om åtgärder, som kunde erfordras för att hålla sjön ren. Matts Lütke, en borgare i Stockholm, som erhållit Svenskt adelskap[7]), fick uppdrag att muntligen underhandla med Danzigs och troligen flera Hansestäders magistrater (N:o 78).

I Danmark blef man, så snart det visade sig att öppen fejd mellan Sten Sture och Ivar Axelsson förestod, genast uppmärksam på den fördel, som deraf kunde dragas. Redan d. 7 Mars utfärdade konungen kallelse till Danska länsinnehafvare, att komma till Köpenhamn, åtföljda af alla inom länet boende frälsemän, och hafva sina skepp försedda med proviant för hela sommaren intill d. 29 Sept.[8]). Men det var icke derföre meningen att deltaga i striden, utan blott iakttaga en afvaktande ställning, såsom synes af det bref, Danska konungen tillskref Danzig d. 12 April, hvari begärdes, att om han funne nödigt att uppträda mot någon af de stridande, för att icke mista Gotland, man dervid skulle vara honom behjelplig, men att emellertid icke någondera måtte erhålla bistånd från staden (N:o 79).

Danzigs magistrat tyckes dock icke hafva gjort mer vid saken än att den rådförde sig med Lübeckarne, hvilka icke heller voro sinnade att deltaga i striden[1]), och sedan i skrifvelse till magistraten i Stockholm af d. 30 Mars meddelade Ivar Axelssons bref, hvars innehåll Sten Sture d. 1 Maj fann sig föranlåten att uttryckligen bestrida, på samma gång han

---

[6]) I det exemplar som finnes i Reval lärer stå Kurholmen, hvilket namn utan trifvel svarar mot det nuvarande Kåreholm, en liten holme å Ölands östra sida, nordost från Borgholm, hvaremot namnet Lindholmen nu synes vara förvanskadt, men det har dock synts vara skäl att återgifva texten i brefvet till Danzig, sådan den är.

[7]) Riksföreståndarens och rådets sköldebref, dat. Jungfruhamn 11 Juni 1483. i Riks Arkivet.

[8]) K. Br. till Riksrådet Mauritz Nilsson, dat. Köpenhamn quarta feria post dom. Invocavit 1487. Danske Magazin, Række III. B. III, s. 275.

[9]) Liknande meddelanden till de Wendiska städerna omtalas i Willebrandts Hansische Chronik s. 236.

[1]) Lübecks svar, dat. d. 11 April 1487, hvaraf synes som Danzig förklarat sig för fredsbemedling, hvilket afböjes. Orig. i Danzigs Rådhus-Arkiv.

beklagade sig att icke hafva fått svar på sina framställningar, inskärpande han derjemte, att han blott för att skydda sjöfarten gripit till vapen (N:o 80). Men oaktadt Hanseståderna endast blefvo overksamma åskådare af striden, fortfor Sten Sture att med dem stå på den vänskapligaste fot (N:o 82).

Samtidigt med belägringen af Borgholm, om ej tidigare, voro dylika åtgärder vidtagna mot åtminstone det ena af de båda fästen, Ivar innehade på fasta landet. Knut Eskilsson (Baner), som den tiden bodde på Skedenäs, nu Skenäs, vid Bråviken, hade nämligen redan omkring den 1 Februari [2]) med uppbådad Östgötaallmoge och biträde af ortens frälsemän begynt belägring af Ståkeborg. Då Ivar aldrig velat afgifva någon trohetsförbindelse i afseende på detta slott, kunde man icke anse sig behöfva göra så många omständigheter som vid Borgholm, utan begagna tiden, då allmogen var ledig.

Herr Sten kom sjelf dit med en flotta omkring den 1 Maj. Erland Kagge, en adelsman från Södermanland [3]), som var Ivars befälhafvare der, försvarade sig ganska ihärdigt, men den 14 Maj, då besättningen på 15 veckor icke hört något af Herr Ivar, förklarade den sig genom formlig kapitulation beredd att 14 dagar senare uppgifva slottet, om icke undsättning från Herr Ivar anlände och verkligen lyckades inkomma i slottet, och skulle besättningen under tiden få genom bud underrätta honom om sakernas tillstånd, med vilkor, att sex af svennerna på slottet stäldes som gisslan, till dess att buden återvändt. Men besättningen förbehöll sig frihet för sina personer, mot förbindelse att icke träda i fiendens tjenst, att Herr Ivars fogde skulle betala hans skulder, utan att dock dertill använda några af slottets tillhörigheter

---

[2]) I kapitulationen af d. 14 Maj säges, att besättningen »sig i 15 veckor haffwe forhollidh thette slott och ingen tröst scriffvelse eller bestandh fangit fran Herr Ivar,» hvilket skulle hänvisa på tiden omkring den 28 Jan. för belägringens början; men i Rimkrönikan säges att den började litet efter den å Borgholm. I alla händelserna har det knappt varit tid att inhemta befallning från Borgholm före belägringens början.

[3]) Nils Kagge, Erland Kagge och Girmund Laurensson uppgjorde ett skifte med brodern Erik Kagge, som afstår sin sätogardh Rödzwiik med Fiælskepthæ och Lædinge mot vederlag vid »samtingh» . . . i Strängnäs 1484.

(inventarier) och att all Fru Magdalenas egendom skulle lemnas orörd. Svante Nilsson, som deltog i belägringen, skulle i Herr Stens frånvaro på utsatt dag emottaga slottet[4]).

Stäkeborg blef i enlighet med denna kapitulation uppgifvet[5]); men befälhafvaren Erland Kagge som icke ville blifva sin herre otrogen, blef dervid förklarad för krigsfånge, ehuru förmodligen mot borgen ståld på fri fot, och erhöll han d. 10 Aug. Sten Stures frikallelse från det löfte han i det hänseende gifvit (N:o 81). Ridd. Gregers Mattsson blef af Sten Sture satt till höfvidsman[6]).

Äfven Raseborg hade under tiden blifvit inneslutet af en belägringshär, som stod under befäl af Knut Posse. Laurens Axelssons enka, Fru Katarina Nipertz, bodde der, och sedan hon erhållit en Riksrådets skrifvelse, som förmodligen lofvade henne och hennes barn några förmåner, blef det snart nog uppgifvet.

Ivar hade, vi känna icke förhållandet närmare, uppviglat några af innebyggarne i Stockholm och Kalmar till upplopp, men det lyckades icke[7]), och han kunde redan i början af Maj icke annat än förutse, att hans enda fotfäste på Svensk jord, ehuru Stäkeborg ännu höll sig, snart skulle gå förloradt. Sten Sture hade sjelf en flotta om 15 skepp i sjön och erhöll efter Raseborgs öfvergång förstärkning af Knut Posse med fyra fartyg. I Danmark rustades också på en sjöexpedition, för hvilken äfven den mycket fruktade sjöröfvaren Dirk Pening anlitades, och denne lärer hafva blifvit på våren skickad

---

[4]) Hadorph, Bih. till Rimkr. s. 338—343.

[5]) Det synes omöjligt att på annat sätt förena innehållet af den åberopade handlingen (N:o 81) med kapitulationsvilkoren.

[6]) Förläningsbrefvet, dat. Stockholm feria secunda post Egidii (d. 3 Sept.) 1487. Orig. å pergament i Riks-Arkivet. Gregers Mattsson har i sin enskilda räkenskapsbok under år 1487 antecknat: »nesta tisdag efter Martini anamade iach Gregers Mattsson Stekeborgh sloth af Her Sten Sture». Den omfattar åren 1466—1492 och gäller hufvudsakligen aflöningen till hans tjenare (svenner). Man ser deraf, att han måndagen efter Botolfi (d. 18 Juni) 1487, således innan han mottog Stäkeborg, hade 22. Sign. G. 17 i Antiqv. Archivet, nu i Riks-Arkivet.

[7]) Det omtalas i förbigående i dagtingnings brefvet om Stäkeborg af d. 14 Maj 1487.

till Visby [8]). Om Ivar i afseende på ändamålet med dessa rustningar kunnat hafva något tvifvel, lärer han igenom denne blifvit förvissad, att Danskarne ville begagna tillfället att sätta sig i verklig besittning af Gotland, och för svag att emotstå både Sveriges och Danmarks magt, var han knappt tveksam i valet, att hellre underkasta sig den nuvarande konungen, som aldrig förorättat honom. Han begaf sig derföre i tysthet till Öresund, för att betinga sig så goda vilkor som möjligt, och träffade konungen i Dragör utanför Köpenhamn, der han lofvade att han skulle, när konungen infunne sig i Visby, till honom öfverlemna slottet Visborg och hela landet. Om han kunnat betinga sig någon ersättning för pantsumman är obekant, men sina gods i Danmark skulle han naturligtvis behålla. Ivar återvände derefter till Visby, och framemot medlet af Juni [9]) ankom Konungen med en flotta af omkring trettio skepp [1]) och åtföljd af flera rådsherrar dit. Vilkoren blefvo nu förmodligen uppgjorda, och d. 15 Juni utfärdade Ivar en trohetsförsäkran, hvaruti han förklarade sig förlikt i afseende på alla de fordringar, han kunde hafva på konungen eller hans fader för pant, gäld eller skadeersättning, och dermed hade han alltså uppgifvit både Gotland och sannolikt äfven pantlänet i Skåne. Två biskopar och 8 riddare beseglade denna försäkran [2]). Riddaren Jens Holgersson (Ulfstand) till Glimminge i Skåne sattes derefter till höfvidsman på Visborg.

Sten Sture var vid denna tiden sjelf sysselsatt med belägringen af Borgholms slott, hvilket ännu höll sig. Konungen sände honom under återfärden från Visby ett bref, med

---

[8]) *Weinreich*, Danziger Chronik. Herausgeg. von Th. Hirsch u. F. A. Vossberg Berl. 1855 s. 55, jfr. s. 35 not. Numera intagen i Script. rer. Prussicarum. T. IV. Konungen har sjelf i sin räkenskapsbok antecknat, att han d. 5 Maj gifvit 20 mark till två män, hvilka fört bref från Ivar Axelsson. Danske Magazin, 4 Række, B. I, s. 71.

[9]) K. Bref för abbadissa och systrar i S. Bernardi kloster i Visby, dat. Visborg d. 13 Juni 1487.

[1]) Weinreich säger, att konungen hade 29 skepp, då han d. 25 Maj seglade från Öresund. Svenska Rimkrönikan uppgifver 40, stora och små.

[2]) Geh. Archivets Aarsberetninger IV: 273.

begäran om ett samtal [3]). Sten Sture lofvade att infinna sig hvar konungen önskade, med förbehåll att erhålla gislan. De möttes sedan i Örehamn, troligen den nu s. k. Grankulla viken å Ölands norra udde, der konungen inlupit, och dit Sten Sture begaf sig, åtföljd af ett antal väl rustade krigare i blanka harnesk. Han steg ombord på konungens skepp och blef der mycket väl emottagen. Ivar Axelsson var tillstädes, och det uppgjordes, att han skulle afstå Öland med Borgholm jämte derå befintliga försvarsmedel och proviantartiklar. Men Ivar underlät att före afresan sända besättningen anvisning om slottets uppgifvande, och konungen måste derföre vid ankomsten till Köpenhamn befalla honom återvända [4]), för att ställa saken till rätta, hvilket också snart skedde, så att Öland åter kom under Sten Stures lydnad, och blef Ivars måg Arvid Trolle, som vid stridens början måst lemna Nyköpings slott, derefter höfvidsman på ön [5]).

Den ej mindre för Danska konungen än Svenska riksföreståndaren obehagliga grannen blef alltså från en sjelfrådig vasall nedsatt till en vanlig undersåte. Han flyttade sedan till sitt slott Lillö i Skåne, der han redan på hösten samma år dog [6]). Hans maka Magdalena Karlsdotter, som

[3]) Enligt Hvitfeldt har Ivar vid förlikningen emottagit konungens löfte att hjelpa honom att befria hans hustru, som ännu var qvar på Borgholm. Men uppgiften bestyrkes icke af någon samtida, och motsäges af Ivars likgiltighet för att påskynda kapitulationen. Lika osäker är uppgiften om Sten Stures samtal med konungen.

[4]) Tidpunkten är icke känd; men d. 16 Aug. var konungen i Randers och synes senare hafva uppehållit sig dels på Jutland dels i Slesvig. Troligen blef saken reglerad redan i Juli.

[5]) Rimkrönikan 1470—1487 säger att han »farit med flättia» och derföre måst ställa borgen och mist Nyköpiñg; men om också någon misstanke mot honom funnits, synes den blifvit snart häfd, då han kunde af riksföreståndaren användas för underhandling med Ivar. Det samma gäller berättelsen om Hans Åkesson, som vid ungefär samma tid flyttade från Kalmar till Öresten, hvilket slott han förut innehaft. — Olaus Petri nämner icke något förräderi och handlingarne gifva icke ringaste anledning att misstänka det hos någondera. Arvid Trolle gaf sedermera vid rådsmötet i Arboga d. 20 Febr. 1488 en förklaring, hvari Sten Stures förfarande mot svärfadren gillas (N:o 84).

[6]) Weinreich Danziger Chronik. s. 52, der äfven omtalas att han begrofs i Lund. I Calendarium Trollianum, som är nära samtida, uppgifves den 1 Oct.

troget följt honom i alla skiften och delat belägringens faror på Borgholm, bosatte sig derefter i Söderköping, der hon dog 1495.

Bannlysningsförsök mot Sverige och Sten Sture, 1475—1492.

Vid sidan af de ständigt återkommande, enträgna försöken att genom direkta underhandlingar komma i besittning af Svenska thronen bedrefvo K. Kristiern och hans gemål, dels genom personliga besök vid påfliga hofvet, dels genom sina der anstälda ombud, mångåriga stämplingar att kunna begagna den inflytelse, andliga vapen, d. v. s. i yttersta fall bannlysning, ännu kunde utöfva, för att bringa Sverige till undergifvenhet. I äldre tider, kanske i det trettonde seklet, hade sådana vapen varit fruktansvärda, de hade mer än en gång skrämt folk till uppror, men hade sedan förrostats, så att verkan deraf var ringa, ehuru Påfvarne, sedan de lyckats göra sig af med de besvärliga concilierna, för en tid tycktes hoppas, att de blott behöfde fräckt upplifva alla den gamla påfvemagtens anspråk för att återvinna sin betydenhet.

Det var särdeles Drottning Dorothea, som fästade sitt hopp till detta medel att återvinna sitt Svenska lifgeding, Närike och Värmland, hvilket hon genom sitt andra giftermål med en främmande furste, som var rikets fiende, lagligen förverkat (Konungs B. 10) och senare gången år 1464, då K. Kristiern blef fördrifven, hade mist[8]). — Emedan hon

1487 som hans dödsdag. Script. rer. Suec. I: I, 235. Att han ännu innehaft flera gods i Danmark synes af ett dokument af d. 9 April 1488, hvari mågen Arvid Trolle till Povel Laxman afstår flera gårdar på Fyen och Seland, hvilka Ivar jemte sin förra hustru Margareta Laxman innehaft, ehuru de borde hafva tillfallit Herr Povel efter hans fader.

[7]) Jfr de af Archiv-Sekretær C. Plesner i Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 369 - 430 meddelade »Aktstykker i Bandsagen mellem Dronning Dorothea og Herr Sten Sture.

[8]) I Drottn. Dorotheas eget bref till Kon. Johan af d. 15 Nov. 1482 säges, att hon varit beröfvad sitt lifgeding i 18 år, och i en annan handling af d. 8

hade mycken kärlek både till magt och inkomster, tog hon förlusten mycket illa, och troddes hafva eggat sin man till krig mot Sverige; att hon för att kunna understödja honom med penningar vid hans sista krigsföretag pantsatt sina juveler i Lübeck, är åtminstone säkert. Men då slaget på Brunkeberg omintetgjort hennes förhoppningar att vinna syftemålet med vapen, skaffades i fredstraktaten af år 1472 in en punkt, som öppnade någon utsigt, nämligen att de 24 rådsherrarne som egde att afgöra återstående tvistefrågor äfven skulle upptaga den, om Örebro slott skulle tillerkännas henne eller icke, skild från hufvudfrågan eller K. Kristierns erkännande såsom Sveriges konung.

Som utgången af en sådan skiljedom var oviss, anlitades Påfvestolen om biträde redan under konungens besök i Rom 1474. Emedan äktenskapssaker hörde under andelig domstol, låg frågan om morgongåfva och lifgeding temligen nära, och det är alltför troligt, att Drottning Dorothea, både i sjelfva saken och i afseende på domstolen, ansåg sig vara i sin fulla rätt. Sixtus IV, som icke skydde att för sina egna, ganska verldsliga, ändamål anlita bannstrålen och gerna genom dylika tjenster gjorde furstarne sig förbundna, hade inga betänkligheter. Han utfärdade likväl först efter K. Kristierns afresa d. 9 Maj 1475 en fullmagt för ärkebiskoparne af Lund, Magdeburg och Riga(?) att kalla in för sig dem, som undanhöllo Drottning Dorothea de till hennes lifgeding hörande delar och med dem lagligen förfara [9]). I en särskild fullmagt för ärkebiskopen af Magdeburg nämnes Sten Sture personligen, men icke såsom riksföreståndare, utan som riddare af Räfsnäs i Upsala stift. Men något resultat af detta beslut är icke bekant, och det är sannolikt, att det aldrig blifvit kungjordt [1]). Men den 11 Febr. 1477 upptogs saken å nyo genom tvenne påfliga fullmagter för biskoparne af

Maj 1486 säges att hon varit i mistning af inkomsterna i 21 år. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 391, 399.

[9]) Afskrift af Prof. P. A. Munch, utur Påfliga Arkivet, i Vitt. Hist. och Antiqv. Akad. Jfr. Dipl. Norv. VI, 620. der i st. f. Riga läses: Ragusa.

[1]) Hvad ärkebiskopen i Riga angår, var han förhindrad genom sina förhållanden till Sverige, hvars hjelp han behöfde mot Ordensriddarne.

Halberstadt och Merseburg, den ena innehållande fullmagt att ransaka och döma öfver Sten Sture, hvars titel och bostad uppgifves såsom i den förra bullan, jämte andra klerker och lekmän, för det de tillegnat sig Drottning Dorotheas morgongåfvogods, med rätt för båda biskoparne eller endera af dem att i de anklagades hemland kalla dem inför sig och genom varningar eller kyrkliga straff förmå dem att till Drottningen återställa hvad henne tillhörde[2]). Den andra fullmagten var af ännu större betydelse; ty den gälde icke blott Sten Sture och några hans fogdar, utan alla Sveriges innebyggare, som varit uppstudsiga mot sin rätta herre K. Kristiern, och hvilka man skulle förehålla deras skyldigheter, under hotelse med bannlysning, hvarjämte flera uppräknade Hansestäder vid samma påföljd skulle förbjudas att hafva umgänge med de upproriska[3]). Den sistnämnda bullan synes knappt hafva blifvit mer än ryktesvis bekant i Sverige, och hade ingen påföljd.

Äfven det andra målet fördröjdes, hvarigenom Drottningen tyckes hafva blifvit föranledd att sjelf begifva sig till Rom för att framställa sin sak för Påfven. Åtminstone åberopar påfven i en senare bulla af den 14 Febr. 1478 hennes personliga försäkran, att vägarne till de anklagades hemvist icke voro trygga för hennes ombud, hvarföre också han vid förnyandet af den förra fullmagten gör den förändring, att biskoparne må kalla de anklagade inför sig. Biskop Thilo i Merseburg åtog sig ensam uppdraget, sedan biskopen i Halberstadt afsagt sig all befattning dermed, och Drottning Dorothea kunde ändt-

---

[2]) Sixtus IV:s bulla, dat. III Idus Febr. 1476, pontificatus anno sexto, finnes ibland Prof. Munchs afskrifter och i Langebeks Diplomatarium, »ex collectione Johannis Weisze in Bibliotheca Jenensi». Den senare har således tillhört en af de siste katolske ärkebiskoparne i Lund.

[3]) Den senare bullan finnes blott i Munchs afskrift ur Vatikanen. Dateringen är lika den föregåendes. Sixtus IV var vald d. 9. Aug. 1471; årets början räknades från den 25 Mars.

[4]) Tiden för Drottning Dorotheas besök i Rom är icke säkert bekant, men i hennes eget bref till sonen af d. 15 Nov. 1482 omtalar hon det sjelf (»do wi to Rom weren») och bullan af d. 14 Febr. 1478 åberopar »proprium ipsius regi»ne juramentum». Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 392, 372.

ligen den 19 Dec. 1478 utfärda fullmagt för fyra Tyska prester att uppträda såsom hennes procuratorer eller ombud vid den förestående rättegången, hvartill stämning först utfärdades den 19 Jan. 1479[5]). Den skulle, säges det i dokumentet, anslås på kyrkdörrarne i åtta uppgifna orter, af hvilka en kallas Abescher och måste vara den gamla staden Aveskär i Bleking, ehuru den hänföres till Linköpings stift, men de öfriga ligga söder om Östersjön, och fastän Påfvebullan icke dertill gifvit honom rätt, öfverlät biskop Thilo samma dag sitt uppdrag på biskop Johan af Ratzeburg. Stämningen innehöll, att derest Sten Sture och andra, som innehade det nämnda lifgedinget och dess tillhörigheter, icke inom 60 dagar efter det anslag blifvit gjordt, återlemnade detsamma och inom andra 60 dagar derom lemnade domhafvanden eller hans vikarie bevis, skulle de vid hotelse af bann infinna sig i Merseburg, och skulle rättegången hafva sin gång, antingen de kommo eller icke.

Sten Sture härom underrättad afsände blott en protest mot stämningen till Ratzeburg, med tillkännagifvande, att han skulle besvära sig deröfver hos Påfven, hvilket också inträffade i Ratzeburg, innan domen fäldes. Såsom sändebud till Rom afgick snart derefter Hemming Gadd, förut kansler hos biskopen i Linköping[6]) en man af ett lifligt och oförskräckt lynne och en ovanlig fyndighet, som snart satte sig in i förhållandena vid Påfliga hofvet, der han stadnade i nära

---

[5]) Stämningsbrefvet jemte den samma dag utfärdade öfverlåtelsen på biskopen i Ratzeburg finnes i utdrag i Langebeks Diplomatarium i Danska Geh. Arkivet.

[6]) I Acta processus canonizationis S. Katerinæ, nu i Kongl. Bibliotheket i Stockholm, omtalas han i denna befattning såsom deltagande i undersökningen i Vadstena 1477. Sjelf säger han i ett bref till Vadstena kloster af d. 1 Maj 1509 (afskrift i Peringskölds Diplomata) att han hade ett Riksrådets bref om ersättning för sina utgifter till rikets nytta »emoth Koning Kristiern som thaa ankadhe paa riketh, moth Drotningh Dorothea om Örebro sloth» &c. I Linköpings biskopskrönika, som tycktes redan 1523, säges att han rikene tienth i Rom, och ther både ridit och renth öffuer XX aar Benzelii Monum. s. 131. Script. Rer. Svec. III: II.

20 år såsom Sten Stures ombud. Hans medbroder var troligen Ragvaldus Ingemundi, sedan ärkedjekne i Upsala [7]).

Den besvärsskrift, hvilken sändebuden efter ankomsten till Rom i Påfliga kansliet inlemnade, innehöll jämte en framställning af handlingarne i målet, åtskilliga bevis, att Påfven blifvit förd bakom ljuset, och att de lagliga formerna icke blifvit iakttagna; det anmärktes, att alldeles icke några klerker innehade det gods, hvarpå Drottning Dorothea gjorde anspråk, att Sten Stures hemvist var Gripsholm och låg i Strängnäs, ej i Upsala stift, och vore ej en eller två, utan 40 till 50 dagsresor aflägset från commissariernas, att han vore Sveriges riksföreståndare och icke kunde anses hafva trygg väg till den ort, dit han blifvit instämd, man anförde vidare, att hans protest eller appellation blifvit anmäld inför biskopens i Merseburg vikarie, innan utslaget afkunnades, och att bannlysningen vore ogiltig, enär domen var fäld af en dertill obehörig person [8]).

Påfven upptog saken till ny behandling, hvilken han uppdrog åt kardinalen Stefan af Milano, som var biskop i en del af Rom, och denne öfverlemnade åter densamma genom en handling af den 26 Sept. 1480 till ärkebiskopen i Lund och biskopen i Linköping eller en af dem, med rätt att lösa Herr Sten från bannet [9]).

Drottning Dorothea satte åter sina hemliga krafter i verksamhet, och det med den framgång, att genom påfligt bref af den 8 Mars 1481 uppdraget fråntogs kardinal Stefan och lemnades åt den förenämnde biskop Johan af Ratzeburg, hvilken den 20 Juni s. å. också utfärdade ny stämning till Herr Sten Sture och hos ärkebiskopen af Lund, i närvaro af tvenne hans kaniker, nedlade en protest mot

---

[7]) Han hade förut i Rom hemtat bullan om Upsala Universitets stiftelse och erhöll d. 12 Nov. 1479 påflig fullmagt på ärkedjeknetjensten i Upsala efter Conrad Rogge, som nu blifvit biskop i Strängnäs, hvilket då valet skett blott två månader förut, gör det högst sannolikt, att Ragvald sjelf var tillstädes vid biskopens utnämning. Han var sedan Sten Stures procurator i målet.

[8]) Besvärsskriften finnes intagen i nedannämnda handling af Card. Stephanus. Ett utkast på Svenska i samma ämne finnes i Riks-Arkivet.

[9]) Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 378—383.

upphäfvandet af bannlysningen [1]). Årkebiskopen afsade sig i följd deraf all befattning med saken, men biskop Hênrik i Linköping frikallade sedan Herr Sten från bannet. Naturligtvis kunde han icke underkasta sig någon ny rättegång inför den förenämnde biskopen af Ratzeburg, utan afsände procuratorer för att protestera deremot, hvarom anslag först gjordes på kyrkodörren i Lübeck den 25 Sept. 1481, och derefter anfördes i Ratzeburg d. 22 Febr. 1482, särskild protest mot den under tiden af dervarande biskop fälda dom, som gick ut på ny bannlysning [2]).

Men K. Kristierns död och den utsigt derigenom för en tid öppnades för sonen att komma i besittning af thronen, hämmade Drottning Dorotheas verksamhet vid Påfliga hofvet. Redan förut hade Svenska riksrådet vid ett möte i Upsala d. 20 Maj 1480 aflåtit en skrifvelse till Danska riksrådet, som innehöll föreställningar mot detta sätt att draga hennes anspråk under främmande domare, hvilket var ett brott af den emellan rikena afslutna fred [3]). Vid de derpå följande unionsmötena förklarade Svenska ombuden mycket bestämdt, att de utan hela bannsakens nedläggande icke ville höra talas om förnyandet af unionen, och i Kalmar-recess infördes en särskild punkt, att hvarken drottningen eller hennes söner skulle fordra något af den ränta, som uppburits af hennes s. k. morgongåfvor, och att hela bannsaken skulle nedläggas. Men den unge konungen hade under tiden haft mycken svårighet att förmå sin moder till tålamod; hon menade, att Herr Sten icke utan hennes samtycke kunde komma ur bannet, och hade hon derföre, sade hon, ett skarpt svärd i sin hand, hvarmed Svenskarne skulle kunna bringas till undergifvenhet [4]).

Emellertid fick saken hvila i fyra år eller till den 8 Maj 1486, då en kanik i Ratzeburg, som fått biskopens upp-

---

[1]) Anf. st. s. 383.

[2]) Sten Stures appellationsskrifter. Anf. st. ss. 385 391.

[3]) Brefvet finnes dels i Tysk öfversättning, dels i latinskt utdrag. Anf. st. IV: 375—377.

[4]) Drottn. Dorotheas bref, dat. Gottorp ipso die Felicis 1482. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 391.

drag att i hans frånvaro upptaga saken, utfärdade en mycket utförlig berättelse om målet, hvilken skulle tjena Drottning Dorothea att bringa den föregående domen till verkställighet [5]), och hon reste i detta ändamål ännu en gång till Rom. Saken anmäldes nu åter vid Påfliga stolen, men Hemming Gadd bragte genom sina föreställningar Innocentius VIII att den 16 Sept. 1488 [6]) utfärda en fullmagt för ärkebiskoparne i Lund och Upsala samt biskoparne i Roskild och Strängnäs att med biträde af 24 skiljedomare ur de tre rikena undersöka saken och frikänna Herr Sten från bannlysningen. Faran för Ryssarne, hvilka nu samtidigt hotade Lifland och Finnland, var troligen ett af de skäl, som hade gjort Påfven mindre benägen att lyssna till Drottning Dorotheas klagan. Svenska Rikerådet har också d. 11 Dec. 1488 uppmanat K. Johan att förmå sin moder afstå från ytterligare rättegång [7]). Hon fortfor visserligen att med den hos en del gamla qvinnor vanliga hätskhet och envishet fortsätta sina stämplingar, men påfven skref d. 10 Juli 1490 till ärkebiskopen i Upsala, likasom troligen till den i Lund, och befalde dem att i godo uppgöra tvisten [8]), och förmaningar i sådan syftning afgingo till båda parterna [9]). Ärkebiskop Johan i Lund gjorde sedan också försök att förmå dem till ett möte, som skulle hållas i Halmstad; men brefvet derom träffade Sten Sture, medan han hösten 1491 vistades på Borgholm, och han svarade derpå, att emedan han var så långt skild från sina flesta rådsherrar, ingen ting för tillfället kunde derom afgöras [1]). Men Innocentius VIII löste slutligen, då underrättelsen om Ryssarnes grufliga härjningar i Karelen

---

[5]) Anf. st. ss. 393—406.

[6]) Anf. st. IV: 415. Rördam, Mon. Hist. Dan. I: 20. Innehållet af bullan af d. 16 Sept. 1488 synes af noterna till Innocentii VIII sista bulla i ämnet. Anf. st. IV: 419—423. Det är troligen ingen annan bulla som åsyftas i Olai Petri berättelse s. 281 så framt icke det är en förblandning med en skrifvelse (breve). Ty om en bann-bulla blifvit utfärdad år 1488, borde någon antydning derom väl finnas i handlingarna.

[7]) Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 411.

[8]) Skand. Handl. XXII: 1.

[9]) Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 429.

[1]) Skandin. Handl. XXII: 3. Datum är ej d. 23 Febr., utan 20 Sept.

och Österbotten ingingo, Sten Sture från bannet [2]), och ehuru Dorothea måhända fortsatte sina bemödanden hos den nya påfven Alexander VI och man i Sverige vid utbrottet af oenigheten med Sten Sture i Augusti 1494 förebar ett bann och interdict, som skulle vara utgånget från Rom [3]), är det knappt troligt, att det var annat än ett skrämskott. Genom Dorotheas d. 22 Nov.* 1495 inträffade död förföll hela frågan, hvilken i anseende till Svenska presterskapets ovilja mot saken icke hade annan påföljd, än att förorsaka onödiga utgifter, men dock är betecknande både för tiden och för personerna, som bedrefvo densamma. Det lättsinniga sätt, hvarpå den af Påfvestolen och de påfliga ombuden behandlades, visade i synnerhet, att hierarkien förlorat den djupa tro på sin höga bestämmelse, som i äldre tider gifvit densamma sin styrka.

Förhållandet till Danmark och Hansestäderna 1484—1493.

Den nye konungen, som i Tyska och Latinska bref kallade sig Johan, men i Danska alltid Hans, var född år 1455 och hade således vid sitt uppstigande på thronen längesedan nått myndig ålder. Han var sedan år 1478 gift med en dotter af Kurfursten Ernst af Sachsen, Kristina, och hade redan med henne en son, sedan olyckligt känd i historien såsom Kristiern II. Genom sitt giftermål, likasom genom sin moder, var han alltså nära förbunden med tvenne af de mägtigaste furstehusen i Tyskland och i en ställning, som

[2]) Bullan finnes utan datum och årtal införd Geh. Arch. Aarsberetn. De härjningar den omtalar skedde 1490. Måhända står det pass Alexander VI strax efter sitt uppstigande på Påfvestolen d. 4 Aug. 1492 utfärdade för 6 hästar, lastade med hermelin och mårdskin, som Sten Sture ville skänka till Påfvestolen, härmed i sammanhang. Porthan, Accessio p. 106.

[3]) Jfr Sten Stures s. k. bebindelse med Rikets Råd att hålla Kalmar recess dat. d. 22 Aug. 1494, der såsom ett af skälen till Rådets beslut anföres »thet »bann och interdict, som rädandes är att komma in på Sweriges rijke, som nu »nylige kungjordt är fran Rom». Hadorph II: 352.

särdeles enligt det den tiden allmänna betraktelsesättet måste göra en stadigvarande förening af nordens trenne kronor under honom och hans afkomlingar ej blott önsklig, utan ock sannolik, de svårigheter till trots, som mött hans fader vid genomförandet af en sådan önskan och de nya hinder, som handfästningen eller recessen i Halmstad uppställt för utöfning af regeringsmakten.

Unga furstar mötas ofta af ljusa förhoppningar, och underhandlingarne om unionens förnyelse hade visat, att mycken benägenhet hos en del af aristokratien ännu fanns för densamma. Men de hade blott förts med de stora slägterna, och föregående händelser både i Sverige och Norge hade tillräckligt ådagalagt, att dessa särdeles i Sverige icke alltid voro omständigheterna mägtiga. Den nye konungen måste derföre vara beredd på en hård kamp, om han ville göra sig säker på herraväldet öfver Sverige, och emedan tillräckliga medel dertill saknades honom, hade han den klokheten att förhålla sig stilla, till dess förhållandena blefve mer gynnsamma, vare sig derigenom att inre söndringar i Sverige uppstodo eller mägtiga bundsförvandter kunde erhållas.

Men förändringar inträffade i ett af grannrikena, som för den klarsynte Sten Sture säkerligen icke länge blefvo obekanta, och hvilka för Sverige gjorde det mindre rådligt än någonsin att ingå i en förening, som skulle förlägga regeringens egentliga säte till Öresund. Den Ryska magten hade åren 1478—1487 utvecklat sig till en fruktansvärd styrka som påtagligen förr eller senare skulle vända sig mot Östersjön, hvarvid Sveriges östra delar icke kunde undgå att blifva föremål för dess anfall [1]), och ehuru äfven Norge förr

[1]) Att Sten Sture på 1480-talet mycket väl uppfattat betydelsen af förändringarne i Ryssland, synes af hans ifver att förlika sig med Lifländska riddarorden, men i synnerhet af ett bref till magistraten i Reval, dat. Raseborg dintzdage na Lamperti (? d. 23 Sept.) 1488, hvari han meddelar sin oro att få fullständig förlikning med Ordensherrarne och sin fruktan för Ryssarne. I ett senare bref, dat. Åbo d. 23 Oct. s. å. uttalar han å nyo sig vara angelägen om fullständig uppgörelse »vmme der bozen vnmylden Rusen willen». Utdrag af Docent C. Annerstedt ur Revals rådhusarkiv.

eller senare skulle hotas från samma håll, kunde man, såsom erfarenheten redan visat, och ytterligare i framtiden skulle bekräftas, icke vänta, att de Danska Oldenburgarne skulle från sitt säte i Köpenhamn mycket bekymra sig om de aflägsna, litet inbringande, gränstrakterna mot norr och öster, emedan alla deras interessen voro rigtade åt ett motsatt håll.

Den nye konungen skulle snart sjelf bidraga att fästa uppmärksamheten på detta förhållande, och han betedde sig äfven i andra hänseenden icke rätt klokt, med afseende på sitt sträfvande att vinna den Svenska kronan, hvilken icke lätt kunde bibehållas utan allmogens förtroende.

Konung Johans första regeringshandling af större betydenhet rörde hertigdömet Slesvig, som var en urgammal del af Danska riket, men genom företrädarnes svaghet eller oförstånd blifvit ännu närmare förbundet med Holstein. Genom öfverenskommelse med modern, Drottning Dorothea, och de båda hertigdömenas ridderskap bestämdes det nu, att regeringen skulle föras af konungen och hans broder gemensamt. Men sedan hertig Fredrik blifvit myndig, skedde år 1490 en delning af provinserna på det besynnerliga sätt, att icke konungen behöll Slesvig och Fredrik Holstein, utan hvardera i strid mot äldre bruk och ridderskapets privilegier tog vissa delar af båda hertigdömena, hvilka alltså sönderstyckades utan afseende på vare sig naturliga eller etnografiska gränser. Den enda fördelen deraf var, att konungen behöll fast fot i Holstein, särdeles som han fick på sin lott den s. k. Segebergska delen och dermed det förnämsta slottet i Holstein, brodern den Gottorpska. Men detta tjenade blott att så mycket lättare söndra Slesvig från Danmark och var således en i sina följder olycklig åtgärd.

Konungens förnämsta omsorg under hela hans regering var att bringa finanserna på en bättre fot, och att frigöra sig från det beroende, hvari fadren i följd af sina ständiga behof af penninglån stått till de Wendiska städerna, särdeles Lübeck. Han gjorde också mycken svårighet att stadfästa Hansestädernas privilegier i Danmark, så att dessa måste år-

ligen sända ombud till Köpenhamn, för att våga fortsätta sina vanliga resor till det Skånska sillfisket [8]).

Mindre nogräknad var han i afseende på Norge. Det Tyska kontoret i Bergen fick vid konungens besök der d. 18 Juli 1486 sina privilegier stadfästade, ehuru ännu blott tills vidare.

Men våren 1487, då en kamp om Gotland hotade, gaf han efter för Rostocksboarnes enträgenhet och utan att någon Norsk rådsherre var tillstädes eller riksrådets betänkande inkommit, fingo de d. 20 Maj bekräftelse å alla sina äldre friheter i Oslo och Tönsberg, [9]) och d. 21 Juli 1489 gaf han Rostocksboarne ett nytt bref, hvari ordagrannt upprepas de privilegier, som K. Kristoffer år 1447 gifvit dem att framför andra och året igenom köpa och sälja med allmogen i Viken [1]) hvilket var i fullkomlig strid ej blott med de privilegier, han sjelf under faderns Romresa år 1474 gifvit borgarne i Oslo, utan ock med Halmstads recess, som i allmänhet stadgar, att utländska städers eller köpmäns privilegier icke skulle förnyas utan samtycke af Rådet i det rike, som de röra, och att »köpmän af alla land» fritt få segla till Bergen och alla köpstäder. Denna eftergifvenhet för Rostocksboarne är så mycket besynnerligare, som konungen åtminstone tvenne gånger längre tid uppehållit sig i Norge och icke kunde vara okunnig om de friheter, som de Tyska köpmännen der togo sig, utöfver de rättigheter konungarne uttryckligen medgifvit dem. Det Tyska kontoret i Bergen fick också bestå oförändradt [2]), ehuru Engelska och Holländska sjöfarande genom särskilda handelstraktater och privilegier försäkrades om lika handelsrättigheter som Hanseaterna. De Wendiska städernas öfriga privilegier blefvo också slutligen

---

[8]) Jfr en uppsats af Prof. G. Waitz, uti Zeitschrift des Vereins für Lübeckische Geschichte u. Alterthumskunde B. 1: s. 129 o. ff. Lübeck 1860.

[9]) Diplom. Norveg. VI: 636, 637.

[1]) Diplom. Norveg. VII: 497.

[2]) K. Priv. för Hansestäderna med afseende derpå, dat. Bahus d. 19 Dec. 1498. Willebrandt, Hansische Chronik, Beil. s. 83.

stadfästade eller blefvo åtminstone lemnade orubbade [3]) till dess att sonen Prins Kristiern fick inflytande på styrelsen.

Mer betecknande och i sina följder äfven mer betydande var det sätt, hvarpå konungen uppfyllde sitt i Recessen gifna löfte att skaffa böter för mordet å biskop Thorleif i Bergen, höfvidsmannen ridd. Olof Nilsson, hans bror ridd. Päder Nilsson m. fl. Meningen dermed var tydligen, att de mördades slägtingar skulle erhålla en ansenlig ersättning [4]); ty Munkalifs kloster hade Hanseaterna redan förmåtts att återuppbygga och K. Kristiern hade vid underhandlingarne i Lübeck 1469 förklarat alla sina anspråk förfallna.

Men K. Johans åtgöranden i denna sak inskränkte sig dertill att han kort efter mötet i Halmstad skref ett strängt och hotande bref till Lübeckarne, hvilket dessa meddelade öfriga Vendiska städer [5]), förmodligen i tanke, att konungen ville göra allvar af saken. Någon åtgärd från hans sida hördes likväl sedan icke utaf [6]), ehuru tillfälle att bringa saken å bane icke saknades, då Hanseatiska ombud årligen kommo till Köpenhamn för att få bekräftelse å privilegierna, förr än den mördade höfvidsmannens son, Axel Olofsson, som bosatt sig på Gunderslev på Seland, fem år derefter uppträdde med begäran hos konungen att sjelf få utkräfva hämnd. Men långt ifrån att såsom han lofvat »troligen tillhjelpa» dervid, gaf konungen sitt tillstånd endast på det vilkor, att han fick en tredjedel af de böter som utkräfdes [7]), och då Axel Olofsson, som under tiden förklarat Hanseaterna krig, genom utrustade kaparefartyg tog det ena fartyget efter det andra, och företaget alltså lofvade blifva indrägtigt, fordrade

[3]) Weinreich, Danziger Chronik, s. 63.

[4]) Olof Nilssons son hade före Hansedagen d. 25 Juli 1477 afgifvit en utförlig besvärsskrift till K. Kristiern. Dipl. Norv. VII: 483.

[5]) Rådets i Lübeck bref af den 29 Mars och 12 April 1483. Dipl. Norveg. VI: 629.

[6]) Förmodligen var det med afseende på det andliga ståndet, som Hanseaterna genom utbetalning af en ansenlig penningsumma tillfredsstälde några på Jutland bosatta slägtingar till Anders Munk, som hade blifvit ihjelslagen jämte biskop Thorleif, hvarom intyg finnes utfärdadt på Viborgs landsting den 23 Sept. 1486. Willebrandt, Hansische Chronik. Beil. s. 78.

[7]) Axel Olofssons förpligtelse, dat. d. 7 Maj 1488. Dipl. Norv. II: 697.

konungen, att hans andel skulle ökas till hälften, att han dessutom skulle erhålla en vångåfva (»wilie») af det gods, som kunde tagas, och att Axel Olofsson skulle förbinda sig att icke utan tillstånd ingå förlikning. För den händelse, att hans sjöfolk förorättade någon, som hade konungens lejd eller pass, eller hans egna undersåtar, måste han sedermera också lofva ersätta skadan [8]). Äfven Axel Olofssons syster, Fru Magdalena Olofsdotter, enka efter ridd. Nils Brahe och bosatt på Vanås [9]), i Skåne, lät också troligen med kungligt tillstånd utrusta kapare för samma ändamål [1]) Hanseaterna funno slutligen sig nödgade att betala Axel Olofsson en summa af 7000 mark, hvaremot han afstod alla anspråk och lofvade »urfejd». Uppgörelsen lärer hafva skett i Bergen på våren 1491 och konungen stadfästade eller gick i borgen för densamma d. 30 Juli, men Fru Magdalenas kapare fortforo med sin verksamhet ännu hösten 1491, då de framkallade de allvarligaste föreställningar till Konungen från Norska riksrådets sida [2]).

Konungen tyckes snart hafva funnit, att Axel Olofssons kaperier förtjente efterföljd; ty redan sommaren och hösten 1488 hade han några skeppare från Estland och Lifland ute i Vesterhafvet, hvilka gjorde Spanjorer och Engelsmän stor skada [3]). Rörelsen fortsattes följande år, och tvenne sedan mycket beryktade sjöröfvare antogos i konungens tjenst, till en början med föreskrift, att skona Tyska, Engelska och

---

[8]) Axel Olofssons nya förbindelser af den 3 Febr. och 10 Aug. 1490 Dipl. Norv. II: 705, 707.

[9]) Jfr De ældste Danske Archiv-Registraturer, udg. ved T. Becker. B. 1. s. 61.

[1]) Weinreich, Danziger Chronik, s. 75, 76.

[2]) Willebrandt, Hansische Chronik, Beil. s. 80. Norske Rådets bref, dat. Bergen den 4 Oct. 1491 Dipl. Norv. VI: 646.

[3]) Weinreichs Danziger Chronik s. 57, nämner dem: Dofe Lutke och Bartold Busch. Den förre tog följande sommar fyra Franska fartyg i Skottland s. 64. Den senare blef 1490 ihjälslagen af Engelsmän vid Winchelsea, men hans bror flydde med tre fartyg till Frankrike s. 69. Det anmärkes, att han dessförinnan gjort Spanjorer och Holländare samt andra folk stor skada, s. 68. Weinreich kallar dem Osterlinge, hvarmed förstås innebyggare af nuvarande Ryska Östersjö provinserna.

Skotska sjöfarande; men naturligtvis blef sådant icke så noga iakttaget af dylika fribytare. En Bertram Hoyke[4]) och bröderna Jakob och Henrik Huninghusen nämnas än i konungens, än i Axel Olofssons och hans systers tjenst. Visst är att de i Danska konungens hamnar och i närheten af hans fästningar kunde hafva sitt tillhåll och dela sitt byte, äfvensom att konungen drog fördel af deras våldsgerningar, och att dessa fortforo äfven sedan Axel Olofsson ingått förlikning.

Emedan denna osäkerhet på sjön var Sverige till skada, äfven om Svenska sjöfarande blifvit skonade, ingick Sten Sture hösten 1490 ett tioårigt vänskaps- och försvarsförbund med de Wendiska städerna, Lübeck, Hamburg, Stralsund, Wismar och Lüneburg, hvilket afsåg försvar af ömsesidiga fri- och rättigheter, men i öfrigt icke innehöll några särskilda bestämmelser (N:o 91, 92). Följande sommar 1491 väckte Sten Sture förslag, att Hansestäderna skulle vidtaga några åtgärder för sjöröfveriets utrotande och erbjöd att för sådant ändamål låta de Svenska hamnarne stå till deras tjenst (N:o 96). Samtidigt dermed hade magistraten i Danzig skrifvit om den skada de lidit genom sjöröfvaren, till riksföreståndaren eller riksrådet, hvilket i samma ande besvarades vid rådsmötet i Stockholm d. 3 Aug. 1491, under försäkran, att sjöröfvarne icke hade inkommit i Svenska hamnar och att alla fogdar och höfvidsmän fått befallning att icke låta några sådana bofvar här få tillhåll (N:o 98). Lübeckarne hade redan på våren samma år beslutit att utrusta örlogsskepp för att freda sina sjöfarande[5]). Men när de gjorde bruk

[4]) Weinreich, s. 68, under år 1490: »In diesen sommer reidede der konig von Denmark Bertram Hoiken in die sehe mit 3 krafelen auf Spanier und ander mehr undeudsche] nation, ausgenomen Englische und Schotten» — Men nyss förut säger han, att Bertram seglat för Axel Olofssons räkning, att han på våren 1490 kommit in i Östersjön och der tagit två skepp från Reval och Riga, hvilka han infört till Varberg, för att dela bytet, men att konungen hemtat dem derifrån till Köpenhamn.

[5]) Lübecks bref till Rostock, med uppmaning att låta deras Bergensfarare sluta sig till convoyen som skall utsändas, att de icke falla i Axel Olofssons händer, dat. d. 6 Febr. 1491. Tr. i Rostocker Wöchentliche Nachrichten 1758, s. 182. enl. Regesta Dipl. Dan.

deraf, var det nära att uppväcka ett formligt krig med Danmark. Den förenämnde Jakob Huninghusen hade nämligen tagit 4 Lübeckska fartyg vid Bornholm och sedan fört dem till Kunghäll, der bytet delades; men K. Johan lät taga skeppen och föra dem till Köpenhamn jämte ett fartyg, hvarå Henrik Huninghusen öfverfört Engelska sändebud, hvilka synas haft ärende till konungen. Men då sedan de Lübeckska örlogsskeppen i Östersjön anträffade ett af de fartyg, som förenämnde Huninghusen haft, togo de detsamma och förde det till Lübeck, ty ehuru det då seglade för biskopens i Roskild räkning, som hade utsändt detsamma för att gå till Gotland, hade besättningen, som hört till Huninghusens manskap, försökt sig på sin vanliga handtering, hvarföre ock en del blef afrättad i Lübeck.

K. Johan lät vid underrättelse härom i början af October 1491 fasttaga alla Lübeckare, som deltogo i det då pågående sillfisket vid Skånska kusten, samt seqvestrera allt Lübeckiskt gods. Lübeckarne skrefvo härom till de andra Hansestäderna, till hertig Fredrik och hans Landtråd samt till Sten Sture, med begäran att han icke skulle tillåta handelns afbrytande (N:o 100). Men då de gjorde föreställningar häremot i Köpenhamn, sände konungen genast ombud till Lübeck och under fyra af de andra städernas bemedling blef redan den 20 Nov. en förlikning afsluten, och seqvestern å ömse sidor upphäfd [6]). Så snart konungen trodde att hans undersåtar voro frigifna och hemkomna, skall han hafva förnyat seqvestern [7]), och kaperierna fortgingo äfven följande år, så att Lübeckarne måste äfven då hålla »fredeskepp«, i sjön och Sten Sture gaf med riksrådets bifall dem rätt att uppbära afgift, efter lästetalet eller s. k. Pundgäld, af Svenska skepp, hvilka besökte deras hamn, likasom af deras egna, till utrustningskostnadens bestridande (N:o 103).

Dessa våldsamheter, hvilka snart äfven omedelbart träffade Svenska undersåtar, kunde icke verka fördelaktigt på sinnesstämningen i Sverige, med afseende på konungens ön-

[6]) Jfr Waitz's förut åberopade uppsats öfver Lübecks stridigheter med K. Johan i Zeitschrift für Lübeckische Geschichte B. 1. ss. 133 o. ff.

[7]) Weinreich s. 77.

skan att här blifva erkänd, hvarom han under föregående år påminnt, men utan att ännu våga använda några hotelser. (Jfr N:o 87). Det synes till och med, som han hyst fruktan för ett anfall, till hämnd för det mindre ridderliga sätt, hvarpå han kommit i besittning af Gotland, ty då Ture Turesson och Arvid Trolle i Augusti 1489 besökte Köpenhamn, beklagade han sig för dem öfver de rustningar, som i Sverige förehades mot Gotland, och var Sten Sture nog angelägen om fredens bibehållande, att han vid underrättelse härom den 1 Mars 1490 affärdade till Danmark en skriftlig försäkran, i den mest bindande form, att han icke skulle företaga något anfall hvarken till lands eller sjös på någon del af konungens riken, mot den eviga fred, som mellan de tre rikena var besvuren, så framt den å konungens och hans undersåtars sida blefve hållen, hvarom han dock önskade erhålla en motsvarande försäkran [8]). — Men följande sommar, då några Svenska rådsherrar voro samlade i Kalmar, ditsände konungen tvenne ombud, nämligen marsken Eskil Göye och kanslern Jöns Jäpsson, för att bland andra ärender begära förklaring, när de ville emottaga honom såsom Sveriges konung, och erhöllo sändebuden derpå ett bref med sig af innehåll, att man vid ett snart förestående rådsmöte skulle utse ett par ombud, för att gifva honom svar [9]). Svenska riksrådet synes visserligen hafva tagit saken i öfvervägande men fann densamma icke brådskande, emedan det icke var meningen att något möte skulle erbjudas konungen förr än efter ett år. Under tiden blefvo de förenämnde sjöröfvarne Jakob Hunnighusen och Bartram Hoyke allt för närgångna, togo fartyg och gods, tillhörande borgare i Stockholm och flera andra orter i Sverige och Finnland. Rådsherrarne Hans Åkesson (Tott) och Arvid Knutsson sändes derföre till Köpenhamn, för att anföra besvär öfver dessa oförrätter, och begära ett möte af de tre rikenas råd i Kalmar, hvarest dessa och andra saker kunde afgöras. Men konungen ville, som han sade, först komma i besittning af Sveriges rike, och

[8]) Original å pergament i Danska Geh. Archivet. Aarsberetn. IV: 274.

[9]) Underrättelsen härom finnes blott i konungens bref till Svenska Rådet af d. 8 Aug. 1491 Skand. Handl. XXII: 5. Jahn, s. 565.

sedan kunde dylika saker lätt afhandlas; för tillfället ville han icke mycket inlåta sig derpå, utan svarade blott med undflygter; Bertram Hoyke hade handlat på Axel Olofssons vägnar — det skulle naturligtvis ingen veta, att han sjelf förbehållit sig lejonparten af dennes byte — Hunninghusen hade han med mycken kostnad låtit hemta till sig, och dennes byte var till största delen förskingradt, mesta parten skulle hafva kommit till Sverige.

Sten Sture måste då underrätta Hansestäderna, att det möte med Danska ombud man hoppats få hålla på hösten måste på obestämd tid uppskjutas, men om något sådant kunde komma till stånd, skulle han derom underrätta (N:o 99). Svenska Regeringen dröjde till den 31 Jan. 1492 att besvara konungens bref, men lät då honom tydligt förstå, att han icke kunde göra sig hopp att blifva så hastigt erkänd i Sverige; det var, sade man, många gode män och qvinnor d. v. s. adelspersoner, som länge förgäfves hade väntat att komma i besittning af sin egendom i Danmark, och hvad alla tre rikenas råd i Kalmar hade »dömt igen» hade icke blifvit hållet; andra hade nyligen blifvit beröfvade hvad de der egde; för Svenska köpstadsmän hade under fredstid skepp och gods blifvit vid Danmarks kuster tagna; att såsom konungen påstod en del af det gods sjöröfvarne tagit kommit hit till riket, vore Rådet obekant, men två af sällskapet som hitkommit, hade blifvit afrättade i Stockholm; Bertram Hoyke hade deremot fått anlöpa Gotland och der skifta gods, som han tagit å några Finska skepp; dessutom viste vägfarande män, som dagligen färdas mellan rikena, att berätta om de hårda pålagor, som alla stånd i Danmark finge vidkännas; för dessa och andra orsaker vore rikets innebyggare »ganska skygga» att antaga honom till konung; men Rådet uttalar dock till slut den önskan att han måtte »finna någon lämpe till bättre regering i Danmark,» så att när sådant blefve bekant här bland rikets allmoge, Rådet kunde så mycket lättare beveka rikets innebyggare att gå in på hans önskningar [1]).

[1]) Riksrådets bref, dat. Enköping d. 31 Jan. 1492, beseglad af ärkebiskop Jakob, biskop Conrad i Strängnäs, Sten Sture, Nils Sture, Erik Ottesson (Björnram) och Nils Fadersson (Sparre). Skand. Handl. XXII: 10, Jahn s. 566.

Oaktadt slutet af riksrådets bref tycktes vara beräknadt att mildra det obehagliga intrycket af de bittra sanningar det innehöll, lärer konungen hafva funnit, att han icke något kunde hoppas genom sina uppmaningar, och måhända gaf detta jämte Norska riksrådets föreställningar anledning till hans förändrade politik mot Hanseaterna, hvilka under de följande åren icke blefvo så mycket besvärade af Danska kapare, och kunde obehindradt deltaga i det Skånska sillfisket[2]). Men Lübeck stod länge uti ett spändt förhållande till konungen, och beslöt derföre på våren 1493 att öppna underhandlingar om ett nytt förbund med Sverige, likasom konungen å sin sida redan 1492 sökte förbinda sig med konungarne af England och Skottland[3]).

Inre förhållanden, Lagstiftning och Förvaltning.

Emedan Sverige efter slaget på Brunkeberg nära ett fjerdedels sekel åtnjöt ett väl icke ostördt lugn men dock i jemförelse med både föregående och efterföljande mansåldrar långvarig fred, kunde de sår, som de inbördes striderna och fienders infall förorsakat efter hand läkas, näringarne repa sig och regeringsmakten vidtaga flera åtgärder till landets förkofran, hvadan ock folket sedan länge med saknad erinrade sig gamle Herr Stens regementstid.

Lagstiftningen gjorde få framsteg, hvilket var en naturlig följd deraf, att nya allmänna lagböcker för både land och stad under föregående århundrade blifvit antagna, så att rättsväsendet var i bättre skick här än i de flesta andra länder, och långsamheten i kulturens utveckling vid denna tid icke påkallade så täta förändringar. Förhållandet skulle varit ännu bättre, om icke Riksrådet under den föregående tiden sökt tillegna sig lagstiftningsrätt, utan att öppet göra

---

[2]) I Weinreichs Danziger Chronik omtalas under åren 1492 till 1496 inga sjöröfvare i Östersjön.

[3]) Weinreich s. 74, not.

densamma gällande och förmått K. Kristoffer att stadfästa en ny lagbok, som i många punkter skilde sig från den gällande, men hvilken man icke vågade offentligen kungöra. Derigenom förorsakades oreda och osäkerhet [4]) emedan den gamla lagen åtminstone till långt in i det 16:de seklet följdes [5]), och äfven jemförelsevis bildade jurister ej visste utaf eller icke ville erkänna de förändringar, som i den nya voro införda [6]).

Uti den då ännu obestridligt gällande konungaeden, var nämligen det stadgandet bibehållet, som ålägger konung att hålla »Sverikis lagh, the som almogen meth godhwilia oc »samtykkio widertakit hauer», och i enlighet dermed hade den gamla landslagen sannolikt blifvit särskildt »lyst» och antagen på hvarje landskaps allmänna ting, hvilket i flera dokumenter för olika landskap omtalas. Men i afseende på K. Kristoffers lag finnes intet kändt dokument, som omtalar dess tillkomst eller antagande utom den på latin författade stadfästelsen, hvilken dock mycket litet upplyser, utom det att den tillkommit på ett möte af rikerådet [7]), och den åberopas aldrig tydligt i den nästföljande tidens handlingar.

Deremot lät Rikerådet i den bekanta stadgan, som utfärdades i Kalmar den 23 Aug. 1474 införa nästan ordagrannt fyra punkter ur den nya lagboken, utan att denna åberopas, nämligen förbudet mot landsköp (LL. Köpm. B. 6.),

---

[4]) Jfr. C. J. Schlyter, Om den i några äldre handlingar förekommande benämningen »medleste lagen». Vitt. Historie och Antiquitets Akad. Handl. Del. XVIII, ss. 198–224.

[5]) Bevis derå är dels det stora antal af ännu befintliga handskrifter af Magnus Erikssons landlag, omkring två tredjedelar af hela antalet, som tillkommit efter 1442, hvaremot af K. Kristoffers blott omkring ett tjog äro i behåll, som äro äldre än år 1500, dels de nya förordningar, som utfärdades och innehålla stycken af den nya lagboken, utan att åberopa densamma.

[6]) Det är åtminstone sannolikt, att Ragvaldus Ingemundi, hvilken måste hafva varit en ansedd jurist, då han användes af Sten Sture flera gånger såsom procurator i bannsaken, trodde sig hafva att göra med den gällande lagboken, då han företog sig att öfversätta Magnus Erikssons landslag på latin. Jfr. Schlyter, Corpus Jur. Sveogoth. ant. Vol. X. p. LVI etc.

[7]) Den var dessutom icke insatt i de nya lagböckerna, såsom förhållandet var med stadfästelsen å Uplands och Södermanna-Lagarne, hvadan ibland 170

påbudet om humlegårdars anläggning,[8]) (B. B. 50), stadgandet om ödeshemmans återupptagande (B. B. 41), samt förbudet för skattebonde att köpa mer jord än han var »fullsäde» eller besutten uppå (K. B. 30).

Af dessa stadganden var det om landsköp för allmogen väl icke obekant, emedan det fanns i Stadslagen och flera städer utan tvifvel sökt göra grundsatsen gällande, men en mindre behaglig punkt, för hvars giltighet man nog skulle åberopat lagboken, om den varit erkänd; det om humlegårdars anläggning var ett ingrepp i den enskilda hushållningens frihet, hvilket såsom dels af sjelfva stadgandet, dels af andra omständigheter synes, egentligen icke afsåg någon national-ekonomisk fördel, utan snarare de stora jordegarnes och länsinnehafvares önskan, att hvarken de sjelfva eller deras svenner skulle behöfva dricka vatten på sina resor, då de gästade hos bönder eller landboar[9]).

Förbudet för skattebonde att köpa mer jord än han var besutten uppå var icke obekant, enär K. Kristiern år 1459 derom förordnat. Det var visserligen likasom stadgandet om ödeshemmans återupptagande egentligen till förmån för kronan, hvars inkomster genom sammanläggning af flera gårdar minskades, men medelbart, såsom i det följande skall visas, äfven för alla dem som fingo förläningar af kronan.

Skiljaktigheterna mellan den gamla och nya landslagen äro i öfrigt ej sådana, att de lätt i de till vår tid bevarade domar och utslag kunna märkas, utom i afseende på lagskipningen

---

[..]na kända handskrifter af sjelfva lagboken blott en enda finnes, som innehåller densamma. Jfr. Schlyter, Sveriges Gamla Lagar. B. XII. s. CI.

[8]) Den nya Landslagens text har i denna fråga uti stadgan af 1474 erhållit det tillägg: att humlestängerna skulle ökas tills de blifva 200, och den förändring, att böterna tillfalla häradshöfdingen i st. f. konungsfogden, hvilket senare naturligtvis var till förmån för adeln, som i allmänhet innehade häradshöfdingtjensterna.

[9]) Den stadga, som är utfärdad på Skara landsting och tryckt af Hadorph (med årtalet 1416) efter Biærköa Rätten s. 42, har redan stadgandet att »af hvarie markabole gifwe landbon husbonden ena tunno öl». Den så kallade Varjö stadgan, som ehuru den har årtalet 1414 troligen först vid denna tid blifvit sammansatt, innehåller § 2, att landboen hvart år skall gifva husbonden en tunna öl med kost och hästafoder.

i de högre instanserna; men vi skola snart se, att äfven i det hänseendet icke förändringen gör sig allmänt gällande, och af de ställen i domarne der lagrummen uttryckligen åberopas visar sig, att man mer följde den gamla, än den nya[1]), och i ett dombref uti en arfsfråga af d. 10 Nov. 1507[2]), hvari en vigtig skiljaktighet emellan de båda landslagarne förefinnes, hafva de samlade rådsherrarne, fyra biskopar och åtta verldsliga, uppenbart tillämpat K. Magnus Erikssons, men under namn af den »medlerste lagen», hvaraf synes, att de vetat att en nyare lagbok funnits och icke ansett den vara gällande.

De förändringar, som gjordes i lagstiftningen tyckas visserligen till en del vara beräknade att förekomma förtryck och hafva åtminstone den goda sidan, att det blef i form af lag upptecknadt hvad som förut var öfverlemnadt åt godtycket; — under en tid då skrifna och bevittnade aftal om lega af jord icke voro allmänt brukliga, var det utan tvifvel en fördel för landboarne, att deras skyldigheter voro i lag bestämda; andra åter hafva påtagligen afsett de regerande klassernas egna fördelar.

En mildring i straffet för stöld af boskap, förlusten af lifvet hvarjämte lagen förklarade lösegendom förbruten, till fördelning mellan målsegaren, kronan och häradet, omtalas (N:o 54) såsom besluten omkring 1480[3]), men, befinnes då motiverna jämföras, icke hafva sin grund deri, att det var en »sträng rätt», utan att, om den skyldige hörde till ridderska-

[1]) I domen öfver upprorsstiftarne i Mark af d. 4 Febr. 1486 åberopas kap. 6 i Högmälis-Balken, hvilket blott stämmer med Stadslagen, men i en senare dom af d. 14 Dec. s. å. åberopas kap. 7, hvilket är stadgandets nummer i K. Magnus Erikssons, hvaremot det i den nya Landslagen har nummer 8 (N:o 74, 75). I domar af lagmännen Arvid Trolle i Östergötland och Åke Jönsson i Södermanland af åren 1486 och 1489, som omtalas af Reuterdahl Sv. Kyrk. Hist. III: I, 434, är det Magnus Erikssons lag, som varit begagnad.

[2]) Tryckt under rubriken »Riks-Regeringens och Rådets stadga om fempte mans arff gefvin i Stockholm åhr 1507« af Hadorph i Gamla Stadgar efter Biärköa-Rätten, s. 71. Jfr Schlyters nyss åberopade afhandling i Vitt. Hist. o. Antiqv. Akad. Handl. XVIII, ss. 198 o. ff.

[3]) Året, då brefvet N:o 54 utfärdades, kan af nu förhandenvarande handlingar svårligen noga bestämmas, emedan något annat rådets bref med samma

pets eller kyrkans undersåtar, böter skulle kunna af husbonden utkräfvas i sådana likasom i alla mål, som ej voro edsöresbrott, och emedan någon viss summa i lifssaker icke var bestämd, berodde det följaktligen på husbonden att uppdrifva böterna till det högsta möjliga, som den dömde med hjelp af slägt och vänner kunde åstadkomma. Det var rätten till konungsböterna, som gjorde »hvar god man» till »konung öfver sin egen landbo».

Den vigtigaste lagförändring som i Sten Stures tid skedde var den förut i sammanhang med slaget på Brunkeberg omnämnda förordningen af den 14 Oct. 1471 om magistraten i städerna. Det stora inflytande, som Hanseförbundet och Tyska borgare i Svenska städer i föregående tider egt, hade under det femtonde seklet betydligt minskats genom uppkomsten af ett inhemskt borgerskap, och det stadgandet i Stadslagen, som föreskref, att hälften af städernas råd skulle vara Tyskar, kändes derföre så mycket mer orättvist och förnedrande. Deputerade af såväl Stockholms som andra städers borgare, hvilka kunde tillräkna sig någon andel i den vunna segern, uppträdde derföre, understödda af ombud af allmogen, inför riksrådet den 13 Oct. och fordrade, att detta stadgande skulle upphäfvas, under hotelse att i annat fall skulle de aldrig mer komma Sveriges herrar och råd till hjelp, samt att, derest icke Riksrådet strax ville afsätta det Tyska rådet i städerna, skulle de våga sitt lif för att sjelfva göra det. Riksrådet, som var mycket talrikt sam-

herrars namn icke är bekant. Men då Gustaf Karlsson dog d. 26 Juli 1486, och Åke Jönsson hade fått Gudhems härad i förläning d. 21 Sept. 1475, är tiden för dess utfärdande begränsad inom dessa år. Nils Eriksson nämnes knappt som rådsherre före 1480, rådsmöten i Tälge höllos årligen 1478—1481, men i Arboga under dessa åren blott 1480 i Sept. och är brefvet således troligen senare. Något rådsmöte vid midsommartiden 1481 är väl icke bekant; deremot hölls ett sådant 1482, men samma personer tyckas icke alla hafva varit der. Ett dombref om en badstuga vid Norrström af den 19 Juni 1482 upptager: Ärkebiskop Jakob, biskop Cort, Sten Sture, Nils Sture, Gustaf Karlsson, Gregers Mattsson, Åke Jönsson, Nils Fadersson, Nils Eriksson, Erik Ottesson, ridd., Jörgen Åkesson och Magnus Karlsson. Deribland är således också den Åke Jönsson, till hvilken brefvet N:o 54 är riktadt. Deremot saknas Ivar Gren och Svante Nilsson, hvilkas namn stå i brefvet N:o 54.

ladt, lät derföre, såsom det heter till förekommande af den skada och tvedrägt, som af nämnda stadgande uppkommit, följande dag utfärda en förordning, att hädanefter till borgmästare, rådmän, tullskrifvare, stadsskrifvare och vårdskrifvare i städerna icke någon annan än Svensk man skulle utses [4]).

En annan nyhet i städernas författning synes hafva sitt ursprung från denna tid, nämligen en representation af borgerskapet, som i det följande kallades borgerskapets äldste. Magistraten hade nämligen i Svenska och Danska städerna samma egenhet som den Lübeckska, att ehuru hälften årligen ombyttes, den sjelf valde det följande årets råd, likasom den bestämde de öfriga kommunala embetenas fördelning. Dock lärer »menigheten» i Stockholm under den oroliga tiden vid medlet af femtonde seklet kommit till medvetande af sin betydenhet, äfvensom till insigt, att den icke i längden kunde verka något utan genom ständiga ombud, och på 1490 talet [5]) har den tjugofyra sådana ombud, hvilka å dess vägnar jemte borgmästare och råd underhandla med Regeringen, och emedan antalet var nästan lika med rådets, icke kunde blifva utan inflytande. Båda dess förändringar hafva egt bestånd, hvaremot åtskilliga andra nya stadganden, som hörde till landslagen varit af öfvergående betydelse.

Ibland de nya rättssatser som under Sten Stures tid gjorde sig gällande äro de flesta af den art, att man i senare tider skulle hänfört dem till den ekonomiska lagstiftningen. Men det förekommer också exempel på nyheter af annan art, utan att någon bestämd lagförändring derför åberopas. Så fanns både i Lands- och Stads-Lagen stadgadt, att skuld skulle betalas af oskiftadt bo utan någon närmare bestämning. Men riksrådet har åtminstone i trenne kända fall

[4]) Stadgan är tryckt efter originalet af Schlyter i Sveriges Gamla Lagar, B. XI: 401.

[5]) Den första handling, der de uttryckligen omtalas är Riksrådets stadfästelse å Stockholms privilegier af den 22 Aug. 1494, hvari det säges »att borghamestara och raadit med fyra och tywgw uppa Menighetenes weghne i Stockholm» kommit inför Riksrådet i Gråbrödra klostret. Tryckt i »Privilegia urbis Stockholmensis tempore Stenonis Sture confirmata», Diss. Acad. præs. E. G. Geijer. Ups. 1833. Jfr Skand. Handl. XVIII: 70, 73, 91.

dömt enkor att betala sina mäns skulder, på den grund, att de ärft den aflidnes lösören [6].

I afseende på Jordabalken kan anföras, att Riksrådet och underdomstolar tillämpat ett påbud, »att ingen skulle köpa småjordar inne i annans åker», utan den som hade jorden deromkring ega rätt att lösa desamma, och med företräde för den som längst besuttit ett gods, som låg vid sådana jordstycken, hvilka ej gåfvo besutenhet, att vid arfskifte lösa dem till sig [7]. Det synes af domar och andra handlingar som hade Riksrådet utfärdat någon annan förordning än det stadgande mot hemmansklyfning, som finnes i Kalmar stadgan af 1474, men dess lydelse är obekant.

Landboarnes skyldigheter blefvo i 1474 års stadga föremål för nya bestämmelser [8]), hvilka voro nödiga på en tid, då skriftliga aftal voro mycket litet brukliga inom de lägre klasserna. De båda parterna hade sedan blott att öfverenskomma om hufvudpunkterna, nämligen afraden som vanligen var be-

---

[6]) Riksrådets dom af d. 22 Juni 1491 frikallar Arvid Trolle från att betala en hans aflidne svärfaders Ivar Axelssons skuld till Nils Claesson af Vik, emedan han ej ärft några lösören, och hänvisar käranden till enkan, Fru Magdalena Karlsdotter. De åberopade båda prejudikaterna gälde Fru Elin, den år 1481 aflidne Erik Axelssons enka, samt Erik Trolles hustru Fru Ingeborg Filippusdotter, som år 1486 blifvit enka efter ridd. Gustaf Karlsson (Gumsehufvud). Originaldom på Vik, anförd i Historiska Handlingar Del. IV. Stockh. 1864, s. 383.

[7]) Riksrådets dom, dat. Tälge den 28 Juni 1475, om två örtugland i Hiortsberg, hvilka köparen Erik i Linga dömes att afträda mot vederlag i jord eller köpesumman. -- I den s. k. Kalmar recess den andra finnes ett ställe, som förklarar saken och måhända är hemtadt ur den förlorade stadgan. »Item hwar sådana sma jorder finnes, tå skole ægande sællia dem ifrån sig och till de gårda som the liggia til något hinder eller platz eller the som ey hafwa the skattegårda som the ære fullbole på». Hadorph, Stadgar vid Biärköa-Rätten, s. 61. I Gregers Mattssons lagmansdombok för Upland, som förvaras i Upsala Bibliothek, anföres under d 13 Jan. 1490: Som rigesins stadge wtuiser oc the gode herrer Her Sten Stwre medh alt rigesins raad haffua stadgad oc stadfest obryteliga at haldas ibland annen ærinde, at hulkin ther lengst haffuer besitit it godz oc ligger ther jord inne medh som fallin ær til arffs, tha haffuer han wald oc mact at löse the andra jorden til sig som oppa godzit sither, godzit besithia oc ieke latha jorden vndan gaa eller sunder rifuas.

[8]) Liknande stadganden om dagsverken, försel och reparation finnas i Skarastadgan, som Hadorph tryckt med årtalet 1416, ehuru den såsom besluten vid ett af

stämd i korn uti öfra Sverige och i smör i det södra, samt om »gipten« eller hvad i sednare tider kallas städjan, som erlades vid tillträdet likasom vid förnyandet af arrendekontraktet, d. v. s. hvart sjunde år. Men landboar hade tidigt fått andra pålagor, särdeles dagsverken, hvilka på olika orter varit olika till antalet. Det bestämdes nu, att landbon skulle göra åtta dagsverken på egen kost, två i hvarje fjerdedel af året, samt dessutom en försel (fora) utom landskapet, att han årligen skulle uppsätta 20 famnar ny gärdesgård och reparera ett hus på gården samt vid afflyttning erlägga 3 mark till jordegaren.

Det är sannolikt, att dessa stadganden egentligen tillkommit för att stadfästa de högre klassernas fördelar. Men ännu mer gäller denna anmärkning ett par tillägg eller förändringar till Byggninga-Balken.

Den ena är förbudet mot s. k. fotqvarnar d. v. s. sådana enkla inrättningar, som bestodo af ett vågrätt liggande vattenhjul, med den löpande qvarnstenen fästad på den lodrätt stående hjulstockens öfra ände [9]). Till en början föreskrefs i 1474 års stadga, att fotqvarnar blott skulle få begagnas för egarens eget behof, och som grund derför åberopas dels Lagens stadgande, att ny åverkan (vattenbyggnad) icke fick anläggas till skada för en äldre (M. E. L. L. B. 26, 3.)

K. Erik anordnadt räfsteting i Skara måste vara af år 1413 eller 1414; ty senare höllos der icke sådana ting. Att den i motsats till den s. k. Växjö-stadgan är äkta, kan med stor sannolikhet slutas deraf, att den finnes införd med nära samtida handstil i ett par ännu förvarade Lagböcker. Men den har naturligtvis blott gällt Vestergötland, och K. Erik sjelf har dermed icke haft att skaffa. Hvad dagsverkenas antal angår, är det deri bestämdt till 12; men troligen har en minskning till 8 skett i följd af Engelbrekts uppresning, då de nya pålagorna i allmänhet nedsattes till $^2/_3$. Jfr Porthan, Chron. episc. Finlandiæ (Opera selecta P. 1.) p. 447, der ett citat ur Åbo Domkyrkas Copiebok finnes. Att bestämningen efter 1474 blifvit tillämpad synes af Sten Stures kungörelse till Stockholms Helgeandshus landboar af d. 29 Aug. 1490, som innehåller att »Rigesens Radh sere swa til ens wordne, att alle landbor, hwem the helsth »kunne tilhöre, skole göre hwart aar viii dagzwercke theres rette hossbonde eller »hwem the helst tilhöre, naer them tilsigendes worder». Orig. å perg. i Riks-Arkivet.

[9]) Sådana brukades ännu i förra seklet och kallas »enfota hjulqvarnar» i ett Kungl. Bref till Kronobergs län af d. 19 Jan. 1757.

hvilket dock tydligen gäller blott sjelfva vattendriften, dels faran, att de gamla odalqvarnarne, hvilka i allmänhet hade säkrare vattentillgång, skulle komma att nedläggas, hvaraf synes att skälet egentligen var befarad minskning i inkomst för dessa. Straffet var nog strängt, nämligen qvarnens nedrifning eller 40 marks bot. I en senare Riksrådets stadga af d. 10 Aug. 1485 [1]) förnyas samma straffbestämmelse mot »de olaglige foteqvarnar, som allestädes i landet voro bygda, gamla odalqvarnar till skada», hvarföre de ock ofta blifvit utdömda, och nu ofördröjligen borde utrifvas, likväl med undantag för sådana, som icke voro någon gammal odalqvarn till skada, hvilka kunde få qvarstå, men egaren skulle blott ega rätt att fordra half tull. Den nya förordningen mötte likväl svårighet i tillämpningen, hvaröfver lärer klagats vid rådsmötet i Arboga i Febr. 1488, och dess förnyande beslöts. Riksföreståndaren måste vid afresan derifrån d. 6 Mars utfärda en befallning [2]), att alla foteqvarnar inom 6 veckor skulle utrifvas, och häradsrätten, om egaren tredskades, draga försorg om verkställigheten (N:o 85).

Ett annat försök i samma rigtning var det att göra jagten till ett adligt privilegium. Anspråket var gammalt, åtminstone i det södra Sverige, der åtskilliga Tyska och Danska adelsmän i hundra år haft mycket att betyda samt medfört de i det medlersta Europa bland adeln gällande föreställningar och vanor.

Men i Sverige hindrades anspråken länge ibland annat af det stora öfverflödet på rofdjur, hvilket troligen efter digerdöden hade tilltagit, emedan K. Albrecht med 16 rådsherrars samtycke år 1376 kunnat påbjuda, att 6 bönder eller

[1]) Stadgan är tryckt i Hadorphs bihang till Biærköa-Rätten s. 62. Om verkställigheten vittnar ett Riksrådets dombref, dat. Upsala d. 19 Maj 1486 i en tvist mellan Magnus i Alafors och hans grannar samt Bengt Fadersson (Sparre till Aspnäs), som förbjuder byggnad af en »fotaqværn» i Odensfors i Tämnar-ån, emedan sådana voro aflysta och icke fingo byggas Bengt Faderssons qvarn till förfång.

[2]) Brefvet ställdt till Fru Kristinas län gäller Bråbo och Lösings härad Östergötland, såsom synes af förläningsbrefvet tryckt i Schröders Monumenta Diplomatica (Diss. Acad.) p. 17. Troligen hafva dylika påbud utgått till andra orter.

landbor årligen skulle aflemna ett vargskinn. — Emellertid synes anspråket hafva delvis lyckats; ty då K. Kristiern år 1462 i mildrad form upplifvade det gamla påbudet för Vestergötland, var han nog oförsynt att på samma gång förbjuda ej blott jagt, utan också utläggning af stockar och snaror, och det är af en ännu bevarad klagoskrift bevisligt, att påbudet gått i verkställighet [3]). Kalmar-stadgan af 1474 innehåller visserligen blott ett dunkelt stadgande, hvilket för både lekmän och klerker förbjuder jagt »yttermer än som lagen säger», men då äfven i den nya Landslagen icke finnes något förbud utom i afseende på rådjuren, hvilka voro konungen förbehållna, samt en inskränkning för elgjagten, förekommer det besynnerligt, att i samma stadga fogdarne hotas med 40 marks bot, om de gifva någon lof att jaga. Det nyss åberopade brefvet af riksföreståndaren af d. 6 Mars 1488, hvilket är utfärdadt till Bråbo och Lösings härad på Kolmoren, ställer saken klar; ty deri kungöres, att riksrådet nyligen på möte i Arboga stadfästat ett föregående beslut, som förbjöd både bönder och klerker att bruka någon jagt, och riksföreståndaren sjelf nödgades återkalla de tillståndsbref han i sådana mål utfärdat, endast med undantag för den dåvarande presten i Qvillinge (N:o 85).

I afseende på flera punkter, såsom brobyggnad, varggårdar och skallgång samt gästning och rättare, erinras blott i korthet, att lagens föreskrifter skola efterlefvas. — Vid mötet i Tälge 1493 har man också velat inskärpa lagens stadgande om maximum för morgongåfva genom hotelse, att derest större summa utfästes, skulle den vara förverkad till rikets drätsel och dessutom bötas 40 mark; men om det också verkligen blifvit beslutet, har det åtminstone icke allmänt blifvit efterlefdt, ty det finnes flera morgongåfvobref från de nästföljande åren som utlofva betydligt större summor. [4])

[3]) Hadorph Gamla Stadgar vid Bjärköa-Rätten, ss. 29, 55. Jfr Del. III. ss. 144, 145.

[4]) Per Turessons (Bjelke) till Karin Nilsdotter d. 23 Nov. 1495, Folke Gregerssons (Lilje) till Birgitta Hansdotter d. 16 Sept. 1499, Sten Kristiernssons i Salsta till Pernille Nilsdotter, dat. i Aug. 1500 (!), hvardera å 1000 mark Stockholms örtugar.

En lagstiftning, som också hufvudsakligen gälde aristokratien, var den s. k. stadgan om sventjenarne af d. 23 Oct. 1489. Redan i 1474 års förordning finnes ett förbud att försvara den som med ominne skildes från sin husbonde, hvilket väl egentligen gäller denna samhällsklass och motsvaras af ett stadgande till förmån för de lägre jordegarne, att inga tröskare skulle tillstädjas utan sådana, som tjenat bonden öfver sommaren. Detta syftar på den ända till senaste tiden brukliga s. k. spanntröskningen, hvarigenom arbetaren erhöll en viss procent af den aftröskade säden och dermed hade sin utkomst mer oberoende af prisernas vexling.

Det förenämnda stadgandet i afseende på sventjenare utvecklades uti riksrådets beslut af 1489 så, att det fordrades ordentlig orlofssedel för den, hvilken som skytt eller ryttare inträdt i en frälsemans tjenst, om han ville ombyta husbonde, och dessutom stadgades ett maximum för sådana tjenares aflöning och utrustning, emedan mycket öfverflöd med »uthuggna kläder» o. d. begynt insmyga sig. De beslutande rådsherrarne 23 till antalet förbinda sig vid sin rådsed att iakttaga föreskrifterna, och den som bröte deremot skulle både hafva förverkat sin förläning och rättighet att någonsin sådan erhålla [5]).

L a g s k i p n i n g e n återtog efter de inbördes krigens slut sin regelbundna gång, och det är sannolikt ett fullt riktigt vitsord, Dalkarlarne 1497 gåfvo Sten Sture, att han hållit dem vid lag och rätt (N:o 144). Häradshöfdingarne tillsattes efter val, [6]) och man finner sällan, att flera domsagor förenades af en person [7]). Häradstingen höllos ännu merändels under bar

---

[5]) Hadorphs Stadgar vid Biörköa-Rätten s. 65.

[6]) Sten Stures fullmagt för Axel Grelsson som häradshöfding i Konga härad, dat. Kalmar d. 25 Jan. 1490, (afskrift i flera gamla juridiska samlingar) är visserligen den enda vi känna. Men någon sådan anmärkning, som gjordes mot Svante Nilsson Skand. Handl. XX: 262, förekommer icke mot Sten Sture.

[7]) Nils Sture var på en gång häradshöfding i Bankekind, der han hade en sätesgård, Ekenäs (Lydke Olofssons tingsbevis af d. 31 Oct. 1481; Johan Beses dom for Askaby kloster 1491), i Norbo härad vid Vesterås, der han bodde såsom höfvidsman (Joan Birgersson i Förlunda höll å hans vägnar ting vid Romfartuna

himmel, på de gamla tingsställena, hvilkas namn ofta utmärka ett ställe ute på marken, och icke en bebyggd ort. Länsmannen, som också var en vigtig person vid häradstingen, nämndes visserligen af fogden eller förläningsinnehafvaren; men häradsboarne fordrade också något inflytande vid hans tillsättning (Jfr Del. III, N:o 68), och det förekommer, att de fått sätta tre män på förslag (N:o 66).

Lagmannens verksamhet var så till vida förändrad, att landstingen i Svealandskapen alldeles upphört, och han reste i stället omkring i de olika häraderna; förändringen var redan gammal, och K. Erik hade år 1413 förordnat derom. Men i de från hufvudstaden aflägsnare delarne fortforo ännu landstingen i sin gamla betydelse, särdeles i Vestergötland, der lagmannen åtminstone två gånger årligen å bestämd tid höll landsting i Skara [9]). Äfven i Tiohärads lagsaga [1]) och Östergötland omtalas mot medeltidens slut landsting [2]); dock är sannolikt att de här voro sådana räfsteting, som i Nya Landslagens Tingm. B. 10 påbjudas. Men i de nordliga, ännu litet befolkade landskapen, som blott hade en domare, ehuru de voro fördelade i flera tingslag, hölls af denne gemensamt s. k. landsting årligen, såsom för Värmland å Tingvalla [3]) vid Pärsmessan d. 29 Juni, för Dalarne, som egentligen var en

d. 26 Maj 1490) och i Dalarne (Dipl. Dalek. I. 134, 135, 274, 276. Suppl. s. 23.), i följd af det stora anseende, han der åtnjöt.

[8]) Sten Tursson på Räwelsta höll som häradshöfding i Tiurbo härad ting i Tortuna klockarestuga tisd. efter 11000 jungfrurs dag (28 Oct.) 1494, hvilket är det första tydliga exempel på häradsting, som är hållet inom hus.

[9]) Jula lanzting omtalas i ett dokument af den 18 Jan. 1396 i Registrum Præpositurae Scarensis. Att landsting hållits måndagen efter 20-dag jul visas af dombref af åren 1482, 1485, 1490 och 1516 och åsyftas i ett Biskop Vincentii intyg af d. 11 Febr. 1514, med uttrycket »om landstinget næst til förna vm prestemothet. Det sistnämnda hölls den 9 Juli, och synes af detta intyg, att något landsting icke enligt Magnus Erikssons landslag hölls äfven på hösten.

[1]) Biskop Ingemar, capitulares, åtta väpnare samt borgmästare och råd sutto för rätta på landstinget i Veziö d. 16 Febr. 1500. Dom för lagmannen Arvid Trolle å Hyndenäs i Torsås socken.

[2]) Landsting i Linköping omtalas såsom hållet under Sten Sture d. y:s tid i ett bref af biskop Brask af d. 9 Juli 1525. Skand. Handl. XIV: 69.

[3]) I Värmland var den bekante Otto Torbjörnsson häradshöfding 1463—1473, men efter honom synes tjensten hafva blifvit förenad med lagmannens.

del af Vestmanna lagsaga, i den s. k. tingsgården vid Tuna kyrka; likaså i Helsingland, Medelpad och Ångermanland, hvilka jämte Vesterbotten ansågos höra till Uplands lagsaga och erlade s. k. lagmanspenningar till lagmannen i Upland[4]), ehuru han mycket sällan anlitades, utan sköttes lagskipningen der ensamt af underlagmännen, hvilka också icke voro tillsatta af honom, utan af regeringen [5]).

Lagmanstingen i de gamla landskapen höllos icke på de vanliga häradstingsställena, utan hvar tjenligast syntes och under tak.

Lagmännen hörde vanligen till de stora slägterna och voro medlemmar af rikerådet, men icke alltid bosatta inom lagsagan [6]).

I de största lagsagorna, — Uplands och Östergötlands, kunde göromålen icke medhinnas af lagmannen sjelf, utan fanns nästan alltid en underlagman, som äfven då lagmannen sjelf dömde, plägade vara tillstädes, och i öfrigt höll ting å hans vägnar.

Den högsta lagskipningen, som af ålder hört till konungens vigtigaste åligganden, vårdades äfven af Sten Sture med all den omsorg som omständigheterna medgåfvo, ehuru det af flera exempel vill synas, som hade han i afseende på de förnäma rådsherrarnes egna rättegångsmål icke kunnat göra lagen gällande. Både den nya och den gamla Landslagen stadgade, att konungsdom skulle fällas inom den lagsaga, dit målen hörde, och med nämnd, som der blifvit utsedd. I enlighet dermed reste också Sten Sture årligen omkring i

---

[4]) I Gregers Mattsson dombok för åren 1490—1493, som förvaras i Upsala Bibliothek, är å första sidan beloppet antecknadt.

[5]) Olof Nilsson skrifver sig d. 3 Aug. 1500 »wolder oc edsor aff riksens »rodh ath wara lagman offuer Vestrabothen pa ærligx mans wegna Her Knut »Eskilsson, riddare» uti ett dombref utfärdadt vid lagmans ting i Skellefte socken. Orig. i Upsala Bibliothek. Om i Vesterbotten hållits något landsting, är obekant.

[6]) Arvid Trolle bodde under den långa tid, 1471—1498, han var lagman i Östergötland, antingen på Nyköpings slott eller sina gårdar i Tiohärads lagsaga, Gregers Mattsson på Tyresö och Knut Eskilsson på Vänngarn, under det de voro lagmän i Vestmanland.

landsorterna [7]) och höll med biträde af några rådsherrar, som kunde vara till hands, eller andra frälsemän från orten ting, samt fälde efter nämndens ransakning, konungsdom i målen. I början kallas dessa ting räfsteting; men namnet synes icke mer hafva varit allmänt brukligt [8]). Sten Sture besökte flera gånger Dalarne [9]) och Finnland, samt tog säte vid landstinget eller den s. k. landsrätten i Åbo [1]), och har någon gång äfven bevistat vanliga lagmansting och rådstufvurätter [2]), särdeles den i Stockholm. Stundom har riksföreståndaren äfven utfärdat fullmagt för några rådsherrar att i hans ställe »sitta för rätta« i landsorterna [3]).

Men de vigtigaste målen, d. v. s. de som på något ömtåligt sätt berörde de förnäma, voro förbehållna de allmänna rådsmötena, hvilka på riksföreståndarens kallelse företrädesvis höllos i Stockholm, men stundom också i Tälge eller i något af biskopssätena vid Mälaren; äfven i Kalmar, då de

[7]) Han har till och med hållit ting i Vesterbotten. Ett hans dombref, dat. Lule prestgård d. 22 Febr. 1491, då han med biträde af Riksråden Gregers Mattsson, Ivar Gren och Knut Eskilsson ransakade om Brändö, som tilldömdes Lule prestgård, omtalas i Biskop Nordins Samling i Upsala Bibliothek.

[8]) »Räfsteting» i Skara d. 2 Jan. 1473. Dom emellan Björn Bengtsson af Hellekis och Tord Björnsson om en gård i Haasviks s. Kind. »Räfst» i Jönköpings klosterstuga d. 30 Dec. 1473, hvarvid lagmännen i Vester- och Östergötland samt flera rådsherrar deltogo. Dom emellan Magnus Bonde och R. R. Gustaf Olofsson. Afskrift i Peringskölds Diplomatarium.

[9]) Diplom. Dalekarl. I: 147, 153, 180, 278, II: 233.

[1]) Arwidsson, Finska Handl. V: 71, 72, 101, 125, 127.

[2]) Kalmar Tänkebok i Upsala Bibliothek. Den 22 Dec. 1479 är antecknadt att Herr Sten Sture öfvervar en förlikning inför magistraten och att samma dag en viss Arvid Persson kom in för Herr Sten och rådet med ett skuldebref med anspråk å betalning af en borgare enka, »huilket breff Her Sten sielff dömpde ogilt oc döth giorde, genom staak ok insiglen fra reff.»

[3]) Gustaf Karlsson jemte 15 andra riddare och väpnare, deraf hälften rådsherrar, säga sig vara af riksföreståndaren tillskickade att »sitta för rätta», då de den 3 Aug. 1489 i Vadstena klosters conventsstuga utfärda dom i en arfstvist emellan Jöns Eriksson och Päder Eriksson.

Gregers Mattsson och Svarte Åke Jönssons domar, dat. Åbo d. 11 och 16 Oct. 1488. Arvidsson, V: 121, 123. Biskop Olof, Nils Sture . . . .» med flere gode men aff rigesens raad» voro af rikets höfvidsman Herr Sten Sture skickade att sitta fore rätta i Vesterås, då de den 11 Sept. (onsd. eft. nativ. Marie) 1493 utfärda en dom emellan Erik Trolle i Egholm och Knut Piig.

stora unionsmötena höllos der, plägade det Svenska rikrådet före eller efter underhandlingarne sysselsätta sig med rättegångssaker. Sammanträdena höllos aldrig på ett slott, utan vanligen, med afseende på den större trygghet, kyrkliga inrättningar erbjödo, i ett kloster eller gillessal, oftast i Gråmunkeklostret på Riddarholmen. Antalet af närvarande rådsherrar, biskoparne inberäknade, steg stundom till trettio, men någon nämnd från orten, som målet gälde, omtalas icke, ehuru sådana ärenden, der någon lokalkännedom kunde varit behöflig, ej sällan förekommo från de närmaste provinserna, och målen icke förevarit inför en lägre domstol.

Förfarandet var såsom naturligt under de uppgifna förhållandena ofta mycket vacklande, emedan en stor del af rättens medlemmar voro mindre hemmastadda i lagen, och ofta nära beslägtade med parterna, hvarföre ock en rättegång kunde utdragas i många år, hvarpå från den föregående perioden ett exempel fortfor i Erik Erikssons (Gyllenstierna) tvist med Ture Turesson (Bjelke), hvilken gälde arf efter Abraham Brodersson och egentligen börjats 1450[4]), men fortgick ännu i Sten Stures första tid samt ej slutade förrän år 1480, då Erik Erikssons enka ingick förlikning[5]).

Rättegångssättet karakteriseras bäst genom anförandet af några rättegångar angående högt uppsatta personer, hvilka äro närmare kända, och i någon mån äfven äro vigtiga för den allmänna politiska historien.

Sten Sture sökte ständigt att bibehålla godt förhållande till Hansestäderna, den enda magt af hvilken han kunde pårikna något biträde mot Oldenburgarne. Redan af detta skäl var han alltså angelägen att förekomma kaperier, och om någon gång Hanseatiska sjöfarande ledo skada genom Svenska undersåtar, lemnade han genast ersättning eller upp-

---

[4]) Jfr Del. III. s. CCXLIX.

[5]) Ture Turessons förlikning med sin halfsystersdotter Fru Cristina i Fogleerigh, som får behålla alla de gods, hon innehar efter Herr Ture Stensson och Herr Abraham, och dertill Åby uti Växjö stift mot vederlag, dat. Capitelshuset i Upsala d. 7 Juli 1480, i närvaro af ärkebiskopen, riksföreståndaren och fem rådsherrar.

rättelse, under försäkran, att det skett emot hans vilja (Jfr N:o 36, 40, 42, 43, 65).

Ett slående exempel derpå lemnar den af krigshistorien bekante Otte Torbjörnssons öde. Denne tappre och företagsamme man var af ringa härkomst[6]), troligen född antingen i Vestergötland[7]) eller i Värmland, i hvilket senare landskap han under K. Kristierns tid blifvit häradshöfding[8]). Genom sina giftermål hade han kommit i besittning af åtskilliga fastigheter[9]) och var slutligen egare af Årås på gränsen mellan Vestergötland och Värmland[1]),

Han hade stått i spetsen för Vestgötarne vid Axevalls förstöring år 1469 och likaledes med deras tillhjelp intagit Elfsborg år 1471 och fått bibehålla befälet på denna vigtiga plats, samt blifvit intagen i Rikserådet.

Hans lycka blef dock af kort varaktighet. Likasom flera af den tidens slottshöfvidsmän vid sjösidan, skaffade sig äfven Otte Torbjörnsson fartyg, med hvilka han höll utkik på Kattegat, och kom, om man får tro hans egna uppgifter, i delo med Skotska sjöfarande, hvilkas oförrätter han enligt den tidens sed ansåg sig kunna hämnas på deras landsmän, för den händelse icke sjelfva gerningsmännen kunde anträffas. Men såsom han sjelf påstod ville olyckan, att han antastade tvenne skepp, som voro hemma i Danzig, hvarvid en del af besättningen under handgemänget blef dödad, andra blefvo sårade, och skeppen med deras laddning fördes sedan in till Elfsborg.

---

[6]) Rasmus Ludvigsson, som var den störste kännare af gamla slägter i Gustaf I:s tid, säger i en genealogie öfver slägten Roos i Upsala Bibliothek, att han var bondson.

[7]) I Lars Sparres copiebok J. 7 i Riks-Arkivet finnes en dom af Erik Niperz såsom konungs domhafvande, dat. d. 5 Febr. 1458, ang. Fröslunda på Kålland, hvarå Otte Thorbjörnssons fader hade K. Karls m. fl. bref.

[8]) Jfr. Del. III, s. CLII, not 6, der fullmagten anföres. Han kallas häradshöfding i Vermland då han d. 29 Juni 1473 satt i »landsnämnden» på Laghberget i Tingvalla. Olof Björnssons dombref.

[9]) Hans gåfvobref å svärfadern Bonde Pederssons 2 gårdar i Östergötland till Vadstena kloster, dat. Tingvalla d. 30 Juni 1459. Hans enka Marieth Bondadotter sålde d. 8 Dec. 1495 en gård i Hafstena vid Sköfde.

[1]) Han skref sig »i Aaras» då han d. 20 Sept. 1473 m. fl. utfärdade synebref å Aalöön i Ampne socken, Vadsbo h.

Så snart underrättelsen härom kom till Danzig, sände rådet der en skrifvelse om saken till Svenska riksrådet; men Sten Sture hade redan innan den hann fram, begifvit sig till närheten af Elfsborg och kallade Otte Torbjörnsson till sig. Denne ville väl till en början icke komma, ej heller släppa riksföreståndaren in på slottet, men gaf slutligen efter, och tog riksföreståndaren med sig dit upp. Sedan Herr Sten der emottagit skrifvelsen från Danzig, tog han slottet ifrån Otte och satte sitt syskonbarn Niklis Klasson till höfvidsman derstädes. Så snart som möjligt var, skaffade han egarne tillbaka de båda skeppen, jemte de derå befintliga varor, som kunde återfås, men en del var redan förskingrad. Han begaf sig derpå till ärkebiskopens gård Arnö, hvarest han möttes af tvenne af de mest ansedda rådsherrarne, sin fosterfader Gustaf Karlsson och Nils Sture, och ehuru ärkebiskopen synes hafva varit på en visitationsresa i stiftet[2]), blef svar äfven i hans namn utfärdadt d. 10 Febr. 1473 (N:o 16). Blott några dagar senare då ombud från Danzig kommit till Stockholm, ursäktade man sig ånyo för det rättegången icke kunnat företagas förr än Riks-Rådet vid första öppet vatten kunde samlas (N:o 17), och med anledning af ett nytt bref från Danzig skref man åter vid ett rådsmöte i Strängnäs d. 5 Maj ett ursäktande bref, hvari å nyo försäkrades om det vänskapliga tänkesättet, men ehuru Otte Torbjörnsson sannolikt varit instämd till detta möte[3]), nämnes ingen ting derom, (N:o 18) I ett senare bref berättas, att han uteblifvit vid den första rättegången (N:o 19). Vid unionsmötet i Kalmar i Augusti kom han deremot tillstädes och satt sjelf i riksrådet, då privilegierna för en ny stad (Nylödöse) i närheten af Elfsborg d. 17 Aug. utfärdades, hvari insattes det stadgandet, att om höfvidsmannen på slottet emot regeringens förbud »toge till

---

[2]) I det nästföljande brefvet af d. 20 Febr. (N:o 17) säges, att saken icke kunde företagas emellan deras ombud och Otte, emedan blott fyra eller fem rådsherrar voro tillhands och ärkebiskopen långt upp i landet.

[3]) Ett senare talrikare rådsmöte hölls i Stockholm vid pingsttiden. Dombref om 10½ örtugland i Alilla, som tilldömdes Anders Larsson från biskop Kort i Strängnäs, dat. på Gråmunkeholmen (i Stockholm) fredagen före pingst (d. 4 Juni) 1473.

sjös emot köpmannen», skulle han mista slottet och »rättas öfver honom utan alla nåder» och lärer Otte hafva måst besegla detta privilegiebref, ehuru det förebådade hans egèt öde[4]). Han deltog ännu i förhandlingarne d. 19 Aug. då tvisten mellan Ture Turesson och Erik Eriksson om Abraham Broderssons gods der förehades. Dagen derefter kunde likväl rikerådet underrätta magistraten i Danzig, att målet mellan deras ombud och Otte Torbjörnsson nu förevarit, men i anseende till behof af ytterligare bevis, som båda parterna skulle anskaffa, hade det slutliga förhöret blifvit uppskjutet till den 21 Oct. då parterna skulle å nyo möta i Stockholm, och borde Danzigs ombud dervid kunna anföra fullständig bevisning, att samtliga varorna tillhört Danzigs borgare och hafva fullmagter af dem, enär Otte sagt sig vilja bevisa, att en del hörde till Holländare och Skottar (N:o 20). Danzigs ombud ankommo på utsatt tid till Stockholm, men Otte Torbjörnsson uteblef; Sten Sture tog derföre ombuden med sig till Öster- och Vestergötland för att uppsöka honom, och måste Otte då infinna sig för att stå till rätta inför riksföreståndaren och några af rådet, hvilka då han icke kunde bevisa sitt påstående, att godset å de tagna skeppen hörde till andra än de kärande, vid 40 mark inom 6 veckor dömde honom att betala den fordrade summan, 1508 mark Preussisk. Men då Otte Torbjörnsson icke kunde betala och icke heller satte borgen för sig, lät riksföreståndaren mot slutet af år 1473 taga honom i fängsligt förvar på Stockholms slott (N:o 23). Detta skall hafva väckt mycket missnöje bland bönderna i Vestergötland, hvilka aktade honom för sin tapperhet och skriftligen lade sig ut för honom (N:o 24). Riksföreståndaren gjorde också hos rådet i Danzig hemställan om summans nedsättning i anseende till hans fattigdom, på det att kärande parten åtminstone måtte få någon ersättning; men denne påstod envist sin rätt, och Otte Torbjörnsson blef i följd deraf dömd till döden och afrättad under loppet af år 1474. Då käranden sedan flera år efteråt besvärade Sten Sture med fordran att återfå återstoden af det röfvade

[4]) Åtminstone finnes hans namn bland de rådsherrar, som nämnas i afskriften af privilegierna i Riks-Arkivet.

godset eller full ersättning, svarades, att om icke käranden så strängt yrkat sin rätt, skulle Otte Torbjörnsson mycket heldre hafva lefvat och betalat både honom och de andre (N:o 58, 64). — Lagen var alldeles tydlig, ehuru dess tillämpning på en så högt uppsatt man ovanlig, och synes Sten Sture verkligen haft medlidande med honom [5]).

Flera långvariga rättstvister både i Sverige och Danmark föranleddes af den ränkfulla fru Birgitta på Hammarstad, hvilken redan förut hade gjort sig bemärkt genom hemlig brefvexling med fienden och under Sten Stures tid åstadkom så mycken oreda genom förfalskning af dokumenter, att hon i Sverige bragte Riksrådet i mycket bryderi först genom svårigheten att uppdaga bedrägeriet och sedan att finna ett lagrum. hvarefter hon kunde dömmas, samt i båda rikena lyckades åt sina bofstreck förvärfva en viss politisk betydelse.

Hon var dotter af den bekante Olof Axelsson (Tott) af Vallöf och egde således nära slägtingar i de högsta kretsarne i båda rikena, och hade år 1442 blifvit gift med ridd. Erengisle Nilsson,[6]) som i följd af hennes förbrytelse år 1452 miste befälet på Örebro slott, och sedan bodde på Hammarstad, beläget midt emot Muskön på Södertörn, till sin död år 1469. Hennes man hade i ett föregående gifte haft en dotter Birgitta, som var gift med ridd. Erengisle Gädda, och denne gjorde naturligtvis för barnens räkning anspråk på fastigheterna, särdeles Hammarstad. Men Fru Birgitta påstod, att hennes aflidne man för 1200 Rhenska gyllen på Sællandsfare landsting afstått den rätt hon hade i Vallöf efter sin mor, och till bevis derpå åberopade hon efter hand flera olika skriftliga intyg. Ett

[5]) Troligen var hans son den »fattige man Torbjörn Otteson», om hvilken Sten Sture d. 28 Jan. 1502 skref, att han gifvit honom fullmagt att kännas vid de gods, hvilka Jöns Falster hade köpt och förpantat i Värmland och Närike, och att han skulle få behålla dem några år, till dess man finge se, huru han uppförde sig (N:o 202).

[6]) Algot Erengislason utfärdade å egna och systern Birgittas vägnar på Ulfåsa "om fasteganghin" (d. 11 Febr.) 1442 qvitto till fadern och Fru Birgitta Olofsdotter å lösören dem tillfallna i arf efter deras moder. Original å perg. i Riks-Arkivet.

sådant intyg i hennes båda farbröders, Åkes och Ivars namn, dat. den 9 Sept. 1470, hvilka derom skulle hafva aflagt ed inför Rikrådet i Stockholm, finnes ännu i Riks-Arkivet. Till ersättning för sitt möderne i Danmark skulle hon sedan af Erengisle Nilsson hafva erhållit Hammarstad med flera underlydande gods i Södertörn såsom morgongåfva.[7]) Den tvist som derom uppstod bragtes inför rikeföreståndaren och rikrådet vid mötet i Stockholm i slutet af Augusti 1470. Huru betydande målet ansågs, synes deraf, att fem rådsherrar, hvilka ankommo först sedan det var afgjordt, i ett särskildt bref stadfästade utslaget. Men Erengisle Gädda synes icke hafva varit tillstädes och Rikrådets utslag af d. 28 Aug. var så till vida fördelaktigt för Fru Birgitta, att hon skulle få behålla Hammarstad med underlydande, om det befinnes, att Erengisle Nilsson sålt hennes del i Vallöf.[8]) Hon anklagade deremot Erengisle Gädda att hafva våldgästat hennes bönder, uppburit hennes afrad o. s. v.

Erengisle Gädda lät redan vid samma möte uppläsa en protest mot domen, och sedan kriget med Danmark var slut, upptogs målet ånyo på rådsmötet i Stockholm i slutet af Augusti 1472, hvarvid Fru Birgitta företedde ett par dokumenter, som skulle varit af hennes man utfärdade; men Erengisle Gädda ville underkänna dem och åberopade ett skriftligt erkännande af en hennes skrifvare, att ej blott morgongåfvo-

---

[7]) Ett morgongåfvobref, dat. Hjulaberga månd. efter 20:de dag jul (d. 15 Jan.) 1442, jämte en stadfästelse dat. Stockholm den 28 Juni 1467, finnes i en copiebok, kallad: "Gamle Herr Stens Jordebok" i Linköpings Bibliothek.

Det förra, som utom Hammarstad uppräknar en mängd gods, är uppenbart falskt, redan af det skäl, att så stor morgongåfva icke lagligen kunde ega rum; och att Erengisle Nilsson då hade både en son och en dotter i lifvet, samt att den grund Fru Birgitta, då fråga uppstod om dess giltighet, för att få behålla godsen anförde, nämligen att mannen afstått hennes mödernearf, skulle hafva skett icke vid bröllopet utan långt senare. — Brefvet af år 1467 finnes på pergament i Riks-Arkivet, men innehåller, att godsen voro gifna såsom vederlag icke för Vallöf, utan för hennes arf efter morbrodern Herr Erik Turesson (Bjelke), som likväl ej dog förr än 8 år senare eller 1450. Enligt Rikrådets utslag af d. 12 October 1479 var den verkliga morgongåfvan, Fru Birgitta erhållit, ej mer än 200 Rosenobler. Danske Magazin, II: 44.

[8]) Dom af två biskopar och 12 verldsliga, deribland Erik och Ivar Axelsson, af d. 28 Augusti, jemte stadfästelse af 5 andra, dat. d. 5 September 1470.

brefvet, utan ock flera andra falska dokumenter voro af honom skrifna, hvilket skulle hafva tillgått på det sätt, att Fru Birgitta hade haft vid sin mans död flera blanketter eller pergamentsblad med vidhängande sigiller, hvilka för sådant ändamål sedan blifvit begagnade.

Men en närvarande biskop och en annans kansler, som tillika var notarius publicus, samt alla i rikerådet, som kunde läsa, granskade dokumenterna och funno dervid intet att anmärka, [*]) och det förelades Herr Erengisle Gädda att inom 12 veckor till Herr Sten Sture eller hans fogde på Stockholms slott inkomma med de bevis han kunde åstadkomma, hvarjemte den åberopade skrifvaren borde personligen inställa sig. — Någon senare dom i målet omtalas icke, och Erengisle Gädda dog 1475 eller 1476, [1]) utan att komma i besittning af Hammarstad. Han efterlemnade en dotter med Birgitta, Erengisle Nilssons dotter, vid namn Märta, [2]) gift med Bengt Åkesson (Tott), men äfven hon dog snart [3]) och barnen lära icke länge hafva öfverleft henne. [4])

Men under tiden synes det blifvit bekant, att Fru Birgitta hade sålt sin del i Vallöf till Drottning Dorothea, hvarigenom hennes rätt till Hammarstad blef så mycket mer tvetydig, och farbröderna ville sätta henne under förmynderskap, hvarför hon dock sjelf alldeles icke var benägen. Förargad att hon skulle nödgas till dem afstå förvaltningen af de gods, hon

---

[*]) Ett af de åberopade dokumenterna förklarades likväl sedan genom Riksrådets utslag af den 12 October 1479 uttryckligen för falskt, sedan Ivar och Erik Axelsson vittnat, att de aldrig satt sina sigill derunder.

[1]) Erengisle Gædda riddare i Geddeholm har utfärdat ett bref derst. d. 22 Juli 1475. Bengta Simonsdotter kallar sig hans enka i ett salubref till Johan Bese, dat. Kalmarna månd. efter S. Bartolomei (d. 26 Aug.) 1476. Gammal afskrift å papper i Riks-Arkivet.

[2]) En annan dotter Iliana, som blef gift med Svante Nilsson (Sture), hade han med sin senare hustru Bengta Simonsdotter Körning.

[3]) Bengt Åkessons intyg om hennes till Vadstena kloster gifna testamente dat. d. 7 Mars 1482. Rääf, Saml. om Ydre, Del. I: 277.

[4]) Vadstena-nunnan Birgitta Andersdotters Anteckningar om Sten Sture d. y:s slägt. Hist. Handl. Del. I. Stockh. 1861 s. 4. Uppgiften att Fru Birgitta haft en son, som öfverlefvat fadren, är påtagligen ett misstag; ty hon anförde blott morgongåfvobref, icke arf, såsom grund för sin rätt till Hammarstad.

innehade, reste hon derföre till Almarstäk [5]) och upprättade der den 30 November 1475 ett testamente å Hammarstad, m. fl. underlydande gårdar till Upsala domkyrka,[6]) och för att förvissa sig om dess bestånd sökte hon till och med påfvens confirmation derå, hvilken också den 5 Nov. 1476 synes hafva erhållits. [7])

Tvist hade under tiden uppstått om försäljningen af Vallöf; ty Fru Birgitta hade en yngre syster af samma namn, hvars rätt dervid blifvit förnärmad. Falskheten af hennes uppgifter blef derigenom uppdagad, [8]) och en hennes skrifvare erkände på sotsängen, att han å hennes begäran fabricerat morgongåfvobref jämte flera andra falska dokumenter, och kastade han en handfull sigillstampar i den å, som flyter förbi Hammarstad. Det synes som hade hon blifvit tilltalad för sina bedrägerier, och säkert är att hon nödgades lemna riket, hvarvid farbröderna togo hand om egendomarne. [9]) Hennes styfmoder, Fru Anna Jönsdotter, ville naturligen häfda sin dotters rätt och vid ett rådsmöte i Jönköping d. 10 Sept. 1479 aflade farbrodern Ivar Axelsson å egna och brodern Eriks vägnar edlig försäkran, att Fru Birgitta icke med deras vetskap fått hvarken hans eller broderns sigill för bekräftandet af ett dokument angående hennes mans afhändelse af Vallöf, och förklaringen intogs i ett det Svenska riksrådets

---

[5]) I ett bref, hvari Fru Birgitta d. 7 October 1494 stadfäster salubrefvet till Sten Sture och återkallar testamentet till Upsala domkyrka, säger hon, att det var någon tvedrägt med farbröderna, som nödgat henne till "swadana affwundz gaffuer fra vener oc arffuinge".

[6]) Original i Riks-Arkivet, har varit beseglads af ridd. Nils Sture, Herman Rodenkirke, Olof Persson i Ådö och Jon Eriksson i Hakunge, den sistnämnde systerson till ärkebiskopen.

[7]) Påfven Sixtus den IV:s bulla efter en vidimation af den 8 Juli 1477 i Langebeks Diplomatarium.

[8]) Sten Stures förläningsbref för Herr Gregers Mattsson å tre skattegårdar, Fors, Landa och Thakadra, som Fru Brita i Hammarstada haft, dat. Jomfrwhaffn fer. 6 ante nativ. b. Marie virg. (d. 4 Sept.) 1478 kan troligen tjena att utmärka tiden, då saken blifvit bekant.

[9]) Rikerådets dom, dat. Söderköping d. 12 April 1480 angående några gods, som voro sålda till Erengisle Nilsson, men icke betalda och derföre tillerkännas Strängnäs domkyrka, visar, att Nils Sture efter farbrödernas befallning var Fru Birgittas målsman för tillfället.

bref, dat. Vadstena den 12 October s. å. Tvenne andra rådsherrar afgåfvo en liknande förklaring i afseende på ett annat bref om Vallöf.[1]) Då det härigenom var uppenbart, att den föregifna försäljningen af hennes arfvegods i Danmark under mannens lifstid var ogrundad, och att Hammarstad alltså icke kunde vara vederlag derför, skulle man väntat att motparten skulle vidhållit påståendet att morgongåfvobrefvet var ogiltigt; men arfvingarnes målsman var Jörgen Åkesson (Tott), som gift sig med Erengisle Gäddas senare hustru, och denne instämde visserligen Fru Birgitta att möta inför rådsmötet i Kalmar d. 8 September 1482, men Fru Birgitta infann sig icke, oaktadt hon erhållit lejdebref, och något ombud hade hon icke heller; käranden sjelf framlade då och erkände således ett nytt morgongåfvobref, hvilket Fru Birgitta skulle hafva erhållit d. 29 Juli 1446, å Hammarstad, med några hemman i Södertörn. Dettas äkthet sattes icke i fråga, och domen blef i enlighet dermed, att hon skulle under sin lifstid behålla Hammarstad, och att det efter hennes död skulle af Erengisle Gäddas barnbarn lösas för 200 rosenobler, hvilket var den summa hon verkligen erhållit i morgongåfva, men allt annat gods, som Erengisle Nilsson lemnat, skulle arfvingarne behålla, så framt icke Fru Birgitta inom år inkomme i riket och försvarade sin rätt.[2])

Hennes försäljning af Vallöf föranledde sedan intagandet af en särskild punkt i Halmstads och Kalmar Recesser af 1483, hvaruti på grund af en föregående artikel, att konungen, drottningen eller deras afkomlingar icke skulle köpa eller tillpanta sig gods af ridderskapet, stadgas, att Jungfru Birgitta Olofsdotter skulle hafva Vallöf med tillydande gods, och Fru Birgitta återlemna köpeskillingen till Enkedrottningen, med rätt till ersättning af halfsystern efter lag, om icke arfvet var fullständigt skiftadt.

---

[1]) Danske Magazin II: 38—46.

[2]) Riksrådets dom, hvari det föregifna morgongåfvobrefvet, hvilket säges vara gifvet å "bröllopsdag och rätt hindersdag" finnes intaget, är dat. fredagen efter vårfrudag nativitatis (d. 13 September) 1482. Afskrifven i Langebeks Diplomatarium.

Fru Birgitta lefde, sedan hon vid år 1478 lemnat Sverige, väl 20 år i Danmark, och synes der varit väl liden. Hon bodde på kungsgården Drottningholm,[3]) vid Arresjön i nordöstra delen af Seland, hvilken hon hade i förläning, troligen såsom pant för köpesumman för Vallöf, hvilket hvarken Drottning Dorothea eller hennes son voro angelägna att afstå. [4]) I stället erhöll hon år 1492 konungens bref att få kronans torn i Kallundborg, men utbytet skulle ej ske förr än två år derefter. [5])

Under tiden hade Erengisle Gäddas och hennes styfdotters barn aflidit, men andra slägtingar[6]) lära hafva uppträdt med arfsanspråk. Åtminstone var en rättegång i fråga, såsom synes af konungens af Danmark bref af d. 8 Augusti 1491, till Svenska rikeråden, hvilket innehåller, att de fordrat, att hon skulle komma till ett ifrågasatt unionsmöte i Kalmar, för att stå till rätta. [7]) Men det blef icke något möte utaf, utan Sten Sture gaf Fru Birgitta lejd att åter infinna sig i Sverige på våren 1493, för att "vid rådsmötet i Tälge göra hvar man rätt och återtaga sina gods". Om hon verkligen bevistat detta möte, är obekant; men hon vistades följande vinter på Hammarstad och Sten Sture, som öfvertagit de rätta arfvingarnes anspråk, besökte henne der d. 12 Januari 1494 och uppgjorde "såsom nästa bördeman" ett aftal att köpa Hammarstad och alla hennes öfriga s. k. morgongåfvogods i Sverige, med undantag af dem i Vestergötland eller egentligen i Mark, för en summa af 10,000 mark, Stockholms

---

[3]) Så säger hon sjelf i ett dokument af af d. 21 December 1486, hvari hon till farbrorssonen Bengt Åkesson sålde sina efter farbrodern Erik Axelsson ärfda gods.

[4]) Jmf. Allen, De tre nordiske Rigers Historie 1497—1536, Del. II: 34, IV: II, 56.

[5]) Hennes förbindelse, som vid bytet är gifven, och dat. Köpenhamn d. 1 October 1492. Knudsen, Danmark i Middelalderen, H. 1, s. 108.

[6]) De närmaste voro ridd. Erik Ottesson i Smedaby, hvilken genom ett bref, dat. Stockholm d. 24 Nov., sönd. efter Clementis, 1493 till Sten Sture afstod de anspråk, han hade till Fru Birgitta Olofsdotter å Hammarstad, samt Nils Boson till Vinäs, den förre såsom systerson, den andre som brorson till Erengisle Nilsson.

[7]) Skandin. Handl. XXII: 5.

mynt. Köpebrefvet beseglades sedan såsom vanligt af flera rådsherrar, hvilka ej alla varit tillstädes.[8])

Men antingen Sten Sture redan visste utaf eller blott fruktade några nya ränker af den listiga qvinnan, vidtog han sedan det försigtighetsmåttet, att han tillkallade både magistraten i Stockholm och åtta riddare eller svenner, hvilka utfärdade tvenne lika lydande intyg, att de den 2 Juni 1494 varit tillstädes i Gråmunkeklostret i Stockholm och åhört ett samtal emellan Sten Sture och Fru Birgitta, hvarvid hon erkänt, att hon uppburit full betalning för Hammarstad och alla de gods, hvilka hon "onödd och otvingad" till honom sålt.[9])

Sedan sålunda allt tycktes vara i fullständigaste form uppgjordt, särdeles handlingarne voro beseglade af dem som hade arfsanspråk, blef först det förenämnda gåfvobrefvet till Upsala domkyrka allmännare bekant, ty i föregående handlingar finnes ingen antydning, att ett sådant funnits. Birgitta sjelf utfärdade ett nytt dokument, hvaruti hon stadfäster detsamma och förklarar den gjorda försäljningen ogiltig, emedan Sten Sture skulle hafva trugat henne dertill genom hotelse att uppsäga henne lejden. Det är dateradt hennes gård på Gråmunkeholmen den 19 Januari, men möjligen först senare uppsatt, och besegladt af tvenne munkar. Sten Sture måste sedan afstå både gården på Gråmunkeholmen och ett landgods vid Stockholm samt dessutom lofva henne 50 mark årligen, för att förmå henne återkalla dessa "afundsgåfvor," såsom hon kallar dem sjelf, samt förpligta sig och sina arfvingar att ersätta Sten Sture, om något af de sålda godsen frånginge honom. Brefvet derom är utfärdadt den 7 October 1494,[1])

---

[8]) Sten Sture omtalar i bref till sin "käre gudfader" ridd. Åke Jönsson på Åkerö, dat. Gripsholm den 3 Febr. 1494, köpet såsom nyss afslutet. Men Åke Jönsson har dock sjelf beseglat köpebrefvet.

[9]) Båda intygen på pergament i Riksarkivet. Ibland vittnena var Nils Boson till Vinäs, som var brorson till Erengisle Nilsson.

[1]) Original beseglat af åtta riddare och svenner, de flesta rådsherrar, i Riks Arkivet.

och Fru Birgitta återvände derefter till Danmark, der hon lefde ännu 1498 på Snestrup.[2])

Sten Sture kom sedan i delo med Jakob Ulfsson om köpet och måste göra nya uppoffringar för att komma ifrån testamentet.

Förhandlingarne i denna fråga äro visserligen icke tillräckligt klara för ett fullt säkert omdöme; men att den mägtiga slägt, som skulle ärfva Fru Birgitta, skyddat henne mot hennes åklagare och förekommit, att egendomen skulle gå dem ur händerna, är ganska sannolikt. Hvad Sten Sture angår, var sjelfva köpesumman jämte den ersättning, han troligen måst lemna de rättmätiga arfvingarne af Hammarstadslägtens gods och slutligen till Upsala domkyrka, så betydlig, att han knappt derpå kunde hafva någon synnerlig vinst.

Under 25 år från slaget vid Brunkeberg förekom blott en egentlig uppresning, nämligen i södra delen af Vestergötland och tillstötande del af Småland.[3]) Anledningen dertill är obekant; man kunde gissa på någon uppvigling från dansk sida eller missnöje med förbud mot landsköp; ty det var just i den trakten, som af ålder idkat gårdfarihandel med alster af sin husslöjd. Det uppgifves, att de missnöjde flera gånger särdeles i Mark skurit upp budkafle, — som varit ej blott snörad och bränd, utan ock försedd med ett litet trähjul, till påminnelse om det straff, som hotade den, hvilken nedlade eller icke hörsammade densamma, — att de i tre år vägrat betala skatt, velat belägra Öresten, samt att de på tingen svarat ohöfligt på riksföreståndarens och riksrådets påbud och förmaningar. Men i början af 1486 var riksföreståndarens tålamod uttömdt, han red dit ned med sina svenner, öfver 60 man säges det, åtföljd af flera rådsherrar, och hade stämt andra emot sig, så att de voro 15, som den 4 Febr. med andre frälsemän sutto för rätta på Marboarnes tingsställe,

---

[2]) Enligt ett dokument af den 9 Mars 1498 angående en gård på Lederne, som hon skänkt till Svartbrödraklostret i Stockholm.

[3]) Rimkrönikan 1470—1487 har denna uppgift; den omtalar i öfrigt att upproret utsräckt sig till Vestbo, hvilket författaren synes räkna till Vestergötland, och att 8 stycken derifrån mist hufvudet. Olaus Petri nämner blott Mark.

Berghem, jämte en häradsnämnd af 12 man för Mark och 6 från Kind. Sex af upprorsstiftarne, hvilka länets innehafvare Lindorm Björnsson fört fängslade till Öresten, blefvo dervid dömda till döden och deras gods förklaradt förbrutet under kronan, en af dem hade dock redan omkommit antingen vid eller i följd af våldsamheter, som inträffat vid hans häktande (N:o 74); de öfrige blefvo afrättade.[4]) Följande vinter den 14 December höll lagmannen i Vestergötland, den förenämnde Lindorm Björnsson ting i det närbelägna Ås härad, med en nämnd af 12 män, hvaraf två i orten bosatta frälsemän. En annan upprorsstiftare blef der sammaledes dömd till döden och hans gods förklarades förbrutet; men oaktadt vid det upplopp, han tillställt, riksföreståndaren "lidit skada både på folk och hästar", slutade det mindre blodigt eller så att han lemnade en gård till länets innehafvare, Karl Bengtsson (N:o 75). En annan af deltagarne måste ännu så sent som 1497 till höfvidsmannen på Öresten afstå mot något vederlag en gård i Mark såsom böter för det han varit "i flock och farnöte" med de år 1486 till döden dömda hufvudmännen (N:o 143).

Ganska betecknande för tidens seder och tänkesätt är också rättegången om mordet å den ofta nämnde ridd. Hans Åkesson (Tott). Han hade efter striden med Ivar Axelsson återfått sin förra förläning, Öresten, med dess län, som bestod af Kind, Mark och Bollebygd, och hade såsom höfvidsman instämt en bonde i Kalfs socken i Kind, dels för stöld och dels för det han hade fem barn med sin hustrus syster, samt tagit borgen af honom, att han skulle infinna sig på tinget, som skulle hållas S. Thome dag, den 21 December 1492. Men den anklagade, hvars lif Hans Åkesson hade i sin hand, hoppades kunna rädda sig genom att mörda honom, tog ett par andra vilda sällar med sig och steg på föregående fredagsnatten upp på taket till den stuga uti Bosgården i Frölunda, der Hans Åkesson jemte sin broder Bengt satt vid bordet, samt skar med en knif hål på skinnet, som den tiden ofta fick ersätta glas uti fönstret, och sköt honom med en pil,

[4]) Olaus Petri, Klemmings uppl. s. 279.

så att han en timme derefter afled.[5]) Bönderna i orten fasttogo mördarne och förde dem till Örestens slott, der de insattes, och riksföreståndaren förordnade sex rådsherrar att å orten, der mordet skett, ransaka och dömma derom. De samlades på Kindeholm, det gamla fästet vid Ätran, i närheten, jemte häradets domare och en ansenlig tingsmenighet, som det synes från hela länet, och utom häradsnämnden af 12 bönder från häradet tillsattes en konungsnämnd "med goda, friborne frälsemän", hvilka jemte rådsherrarne ransakade och funno, att Hans Åkesson på intet sätt förbrutit sig, och derföre dömdes mördarne såsom förrädare att steglas och deras gods förbrutet.

Tvenne den aflidnes slägtingar, Karl Bengtsson till Vinstorp och Erik Eriksson (Gyllenstierna), båda rådsherrar, uppträdde derefter och tillsporde tingsmenigheten, om någon af dem hade något att klaga öfver Hans Åkesson eller hans fogdar och tjenare; men alla förklarade honom hafva varit en god herre och husbonde, beklagade högeligen hans bortgång och erbjödo sig, att om några ytterligare kunde finnas, som voro delaktiga i mordet, äfven befordra dem till straff (N:o 106).

Ett annat mål, som på sin tid gjorde mycket uppseende rörde rådsherren Erik Karlssons död, som timade efter den 20 Mars 1491, då han med sina svenner våldgästat hos presten herr Sigfrid i Öfver-Sela prestgård. Presten hade icke med godo velat öppna sitt visthus, utan fått bistånd af några bönder som troligen voro samlade vid kyrkan, emedan det var söndag, samt derefter också från biskop Korts tjenare på Tynnelsö slott, så att ett stort slagsmål följde och Erik Karlsson blef så illa sårad, att han dog kort derefter. Biskop Kort eller Conrad (Rogge) var, då det skedde, på ett rådsmöte i Upsala, och vid sin hemkomst lät han häkta så väl presten och fogden på Tynnelsö, som sina öfriga tjenare, hvilka deltagit, och bönderna, som varit med derom, fingo

---

[5]) Diarium Vazstenense har uppgifter om mordet, som öfverensstämma med dombrefvet, men berättelsen är införd under år 1493, ehuru af sammanhanget synes att tidsbestämningen "veckan före jul" afser det föregående året. Script. Rer. Svec. I: I, 201.

ställa borgen; men Erik Karlssons vänner, eller slägtingar, deribland rådsherrarne Nils Boson, som var hans syskonbarn, Karl Bengtsson, hans svärfader, och Svante Nilsson, instämde biskopen inför Riksrådet såsom delaktig i mordet. Sten Sture måste med Riksrådets samtycke gifva biskopen ett lejdebref, dat. den 1 Juni 1491. Målet förekom vid ett rådsmöte i Gråbrödraklostret i Stockholm i medlet af samma månad, hvarvid fem biskopar och 20 verldsliga sutto för rätta. Riksrådet föreslog förlikning; men båda parterna vägrade, biskop Kort på den grund, att det var hans prestembete för när. Han erbjöd i stället en tolfmanna ed, men kärande parten aflägsnade sig och ville ej på kallelse återkomma; ärendet uppsköts derefter på ett par dagar till den 20, då edgång af biskopen med 12 andliga skedde. Riksrådet fälde sedan den 27 Juni det utslag, att som icke alla Erik Karlssons vänner voro tillstädes, skulle biskop Korts tjenare och bönder dömas på nästa herredag, och riksföreståndaren lyste emellertid frid öfver biskopen och alla de honom tillhöra till 14 dagar, sedan det nya mötet blifvit slut. Flera herredagar höllos, utan att saken blef afgjord, och man känner intet om anledningen, men vid det rådsmöte, som hölls i Tälge i Juni 1493 skedde ändtligen en förlikning. Tretton af Erik Karlssons slägtingar eller vänner, deribland fyra rådsherrar, uppträdde uti Tälge kyrka den 22 Juni, och i närvaro af tre biskopar samt 17 verldsliga rådsherrar förklarade de biskopen fri från all andel i saken; men på det icke hans bönder och tjenare skulle komma i "rætsens tvangh", skulle han inrätta en prebenda i Strängnäs domkyrka, d. v. s. skänka jord för underhåll af en prest, som der hade att hålla själamessor för Erik Karlsson, och skulle arfvingarne dertill ega patronatsrätt; vid de årliga prestmötena skulle hållas processioner af prelater och det samlade presterskapet, presten Herr Sigfrid, hos hvilken Erik Karlsson, enligt hvad de sjelfva erkänna, "gästat emot hans vilja", och som dervid sökt försvara sig, skulle sjelf ingifva sig i Krokeks kloster, der Erik Karlsson var begrafven, och der inrätta en "evig sungen messa" öfver grafven,[6]) ehuru enligt både den nya och den gamla

[6]) De åberopade handlingarne, alla å pergament, i Riks-Arkivet.

lagen presten skulle varit fri från allt ansvar och deremot Erik Karlssons följe kunnat straffas.

Om näringarnes framsteg och det allmänna ekonomiska tillståndet äro underrättelserna torftiga, men det hvarom de lemna det mest slående bevis är den stora fattigdomen på penningar, som visar sig i de oerhördt låga prisen på alla naturprodukter. Förhållandet var detsamma eller åtminstone liknande äfven i det öfriga Europa; ty alltsedan det Romerska kejsardömets fall, hade de ädla metallerna blifvit allt mer otillräckliga för det allt mer utbredda behofvet att använda dem som bytesmedel, och priserna följaktligen varit i sjunkande, ända till dess att de Amerikanska bergverkens uppkomst i medlet af sextonde seklet begynte verka ett omslag. [7])

I Sverige var bristen naturligtvis ännu större, och man hade vant sig vid andra värdemätare eller s. k. värdören, hvilka också tjenade att motväga faran af myntets godtyckliga försämring, och om man jämför priserna å sådana varor t. ex. från K. Albrekts tid och tillika fäster afseende på förändringen i myntfoten, märkes ett bestämdt fallande. [8])

---

[7]) Professorn i Nationalekonomien i Oxford, J. E. Th. Rogers, som efter det rikaste material något land för en så aflägsen tid lärer erbjuda studerat prisernas historia i England, anser att silfret i medlet af 15:de seklet gälde 12 gånger så mycket som i våra dagar, de allra sista årens prissänkning oberäknad. History of agriculture and prices in England. Vol. I, Oxford 1866, p. 259.

[8]) I Riks-Arkivets pergamentsbref finnas för åren 1366 till 1396, hvarunder myntvärdet i allmänhet var $1/6$ af silfvervärdet eller efter 6 mark penningar på en lödig, tio fall, der värdet af en oxe uppgifves till 3 mark, en kos värde upptages i åtta till halfannan mark, i tvenne till 2 mark. Samma priser beräknades af Riksrådet d. 1 October 1509, då fråga var om erläggande af en årlig tribut till K. Johan (Skand. Handl. XX. 285), men enligt traktaten derom var myntet då mer än hälften sämre (13 mark örtugar på en lödig mark).

Förhållandet var detsamma med kornpriserna, ehuru dessa voro underkastade större vexling. Åren 1365—1367 beräknades en läst korn troligen mycket dyrt till 20—25 mark (Jfr Del. I s. CII.) och myntets värde till 6 å en lödig; ty år 1356 hade K. Magnus Eriksson köpt kronotionde för 14 örtugar pundet eller 7 mark lästen, (Riks-Ark. Pergamentsbref I s. 80, 81) och år 1388, räknades lästen till 10 mark, och en mark penningar ännu efter 6 å en lödig. (Anf. st. II: 149). Men af den förut uppgifna anledningen upptog Riksrådet år 1509 lästen till blott 12 mark, ehuru 13 mark Svenska penningar då gingo på en lödig mark.

I afseende på åkerbruket visar sig ett sådant prisfall särdeles tydligt i det medlersta Sverige genom det sjunkande priset på fastigheterna, hvilket efter sakens natur snarare borde hafva stigit i den mån de med tiden blifvit bättre uppodlade. Man kommer till detta resultat derigenom, att all jord här var uppskattad i silfver, och att de i alla handlingar vidfogade benämningarne markland, öresland, örtugland och penningland angåfvo jordens värde, efter den norm, att hvad som kallades ett markland var uppskattadt till 24 mark och gaf en mark i skatt eller afrad. [9]) Då flera århundraden förgått sedan uppskattningen skedde, hade naturligtvis många förändringar inträffat; men öfverhufvud finner man ännu vid medlet af fjortonde seklet, ja till och med under de fredliga åren af K. Albrekts tid, priset hålla sig någorlunda uppe vid det belopp det med afseende på myntets värde borde vara, [1]) men hundra år senare synas köpesummorna enligt de få uppgifter derom, som finnas i behåll, sällan stiga öfver två tredjedelar och kanske icke öfverhufvud till mer än hälften eller en tredjedel af hvad de borde vara. [2])

Förhållandet, som aldrig lärer kunna med någon större noggrannhet utredas, kunde i afseende på den föregående tiden bestyrkas med uppgifter ur Svenskt Diplomatarium och för den följande ur Hallenbergs bok om Mynt och varors värde under K. Gusaf I.

[9]) Jfr afhandlingen om Grundregalerna i Witterhets-, Hist.- o. Antiqvitets-Akad. Handl. XXIV: 292.

[1]) Flera uppgifter om köp af fastigheter i medlersta Sverige, som finnas i den af trycket utgifna förteckningen öfver Riks-Arkivets Pergamentsbref för åren 1351 till 1400, visa mycket ojemna priser i förhållande till örestalet å jorden, stundom öfver stundom under det anförda uppskattningsvärdet, hvilket vid fastigheters afträdelse för böter ännu med tillägg för penningevärdets förminskning tyckes hafva varit erkändt. (Tvenne exempel af år 1382, N:o 1768, 1769 och ett af 1385, N:o 2129, hvari marklandet är beräknadt till 144 mark, hvilket motsvarar myntfoten.) Men för år 1381 får man af 20 uppgifna köpeafhandlingar ett medeltal af 250 mark för marklandet, för det följande året, 1382, af 12 uppgifna köp blott något öfver 154 mark.

[2]) Vid nedanstående exempel anmärkes, att fastigheterna troligen alla voro frälsejord och att myntmarken denna tiden var en tiondedel eller elftedel af den lödiga marken.

Magnus Karlsson till Eka sålde d. 1 Maj 1480 till Sten Sture två gårdar i Enhyrna s. Tællige län, som räntade 9 pund (36 tunnor) korn, 17 öre och 6 pund matha (kött och fläsk) och lågo för 12 öresland jemte en äng, som räntade

Grunden till detta förhållande kan dock icke uteslutande vara att söka i de ädla metallernas dyrhet, utan har det troligen äfven haft andra orsaker, särdeles de långvariga krigen och inre oroligheter samt möjligen ock en minskning i folkmängden, som kunde hafva blifvit en följd dels af krigen, dels af flera farsoter, som äfven under det femtonde seklet hemsökte landet, och hvaraf de ej sällan återkommande regeringsåtgärderna mot sammanläggning af hemman,[3]) samt

2 öre, för 130 mark, hvaraf synes, att marklandet gällt omkring 80 mark i penningar eller knappt 8 i silfver.

Ingeborg Mattsdotter (Vase) sålde år 1480 ett markl. i Vaxome by, Adelunde s. Oland för 60 mark penningar.

Peder Erikssons fastebref å 3 markl. i Tumbo s. Vester-Rek. af år 1493, köpesumman 206 mark, således marklandets pris $86\frac{1}{2}$ mark.

Jon Körning i Sefstade s. sålde den 10 Sept. 1493 till Sven Turesson i Reffwelstade $\frac{1}{2}$ markl. i Askö, Berkarne socken, ränta 3 pund och 1 mark penningar, för 90 mark örtug; således marklandet 180 mark.

Jesle Pedersson i Lidinge v. sålde d. 21 Maj 1498 till ärkebiskopens fogde Joan Hakonsson 7 öresland i Mistatuna i Vänge s. Ullerakers h. för 76 mark; således knappt 87 för markl.

Elin Jönsdotter, Peder Djeknes enka, säljer den 14 Sept. 1499 ett markland i Appallom, Öffre Gren s. Håbo h. för 112 mark, Stockholms mynt, hvaraf 11 på en lödig mark.

Thorsten Johanssons arfvingar sålde 1502 till Mårten Jepsson, prebendat i Upsala, $7\frac{1}{2}$ örtugland i Fuglasund, Betna s. Oppunda h. för 30 mark, således marklandet 96 mark.

Dorothea Knutsdotter, välb. Kristiern Johanssons enka, sålde d. 4 Jan. 1505 till Upsala domkyrka 10 öresland i Nyuela (Nyvalla) Vikstads s. ränta 4 pund korn, 19 öre penn. för 120 mark; således 96 för marklandet.

Magnus Olaus, kanik och skolmästare i Strängnäs, sålde d. 16 April 1506 till Mariefreds kloster 17 örtugl. i Selebo härad för 50 mark: således marklandets pris 70 mark.

Jon Lauritsson i Mædillösa i Vallentuna h. sålde d. 10 Febr. 1506 denna sin sätesgård, som var 18 öresland, 1 örtugland, för 350 mark, således marklandet för $152\frac{2}{3}$ mark.

[3]) Riksrådet Gregers Mattsson har i sin räkenskapsbok vid år 1489 om åtta bönder i Rasbo härad anmärkt, att de lagt tu eller tre "bondasæte" i ett, och om tvenne bondgårdar, att de blifvit styckade mellan andra hemman.

Åke Jönssons räkenskapsbok för Sköllinge socken i Oppunda härad, hvilken han hade i förläning, omfattande åren 1487—1494, visar också, att denna socken, som nu består af $54\frac{1}{2}$ hemman, den tiden knappt hade hälften så många bönder och landboar.

möjligen äfven den hårda beskattningen af inhysesmän, som stadgades år 1474, torde kunna förklaras, emedan man derigenom ville förmå dessa att åtaga sig eget jordbruk.

Det kan, oaktadt penningbristen och de låga jordpriserna, anses som säkert, att den jordbrukande befolkningen under den långa fredstiden förkofrat sig och varit någorlunda välmående; ty då den sjelf tillverkade en stor del af sina förnödenheter och fick erlägga skatten i egna produkter, var den mindre beroende af penningställningen.

De tider voro ännu icke komna, att regeringen tog någon särdeles vård om jordbrukets förkofran. Likväl förekommer i stadgan af år 1474 en föreskrift om humleodling som är hemtad ur den nya landslagen, men värdet af den uppmuntran, som den förunnar landbo för anläggning af humlegård eller trädgård, att njuta den fri så länge han på godset sitter, förminskas derigenom, att den fordrar halfva afkastningen i afrad af de träd- och humlegårdar som redan finnas.

I afseende på en af jordbrukets binäringar, skogshushållningen, finnes också ett stadgande från Sten Stures tid. Då hans svåger Hans Åkesson år 1483 fick Kalmar län, ålades nämligen honom att tillse, att icke ekeskogen der i länet blefve så mycket borthuggen som hittills (N:o 68).

I sammanhang härmed kan också anföras, att sågqvarnar eller vattensågverk under senare hälften af femtonde seklet blefvo, om icke först införda, åtminstone mera allmänna.[4])

Laske härad i Vestergötland, som vid Konung Gustaf I:s död hade 72 skattebönder och jemte den dertill hörande parken Edsveden, 26 kronobönder (Forssell, Sveriges inre historia under K. Gustaf I. Bil. s. 30), uppgaf i sin besvärsskrift af år 1463, att der icke fanns mer än femtio egomän och legomän d. v. s. skattebönder och kronolandboar. Jfr Del. III s. 147.

[4]) Den äldsta uppgift utg. funnit är i en Vadstena klosters fogderäkenskap af år 1466 i Upsala Bibliothek, hvarest "ena sagoquærn" vid Forsvik i Vadsbo härad omtalas. Biskop Hans Marqvardsson i Skara gaf den 29 Dec. 1474 presten i Sköfde Olof Pavalsson hälften i en ström vid Gyrida bro (nu Görjebron öfver Ösan), kallad Hallaström, emedan han mycket kostat derpå, "swa at ther ær nw kommen pa gangh een saagoqvern medh all sin redhe". — Borgmästare och råd i Lödöse utfärdade d. 21 Juli 1489 utslag i en tvist om en "sagoquern" som Magnus Saghemester bygt åt Herr Nils Claesson, höfvidsman på Elfsborg.

Förbättringen utgick sannolikt från de andliga, hvilka under sina resor till Rom och främmande universiteter voro i tillfälle att lära känna nya uppfinningar och äfven hade medel att tillgodogöra dem. Men äfven verldsliga frälsemän begynte också redan att begagna sig af uppfinningen.

Af öfriga näringsgrenar var bergshandteringen, särdeles jerntillverkningen den vigtigaste, ehuru den ännu drefs i en liten skala, snarare som en husslöjd än fabriksindustri. De orter, der den var hufvudnäring voro: Norberg jämte närbelägna trakter i Dalarne, Skinsækkiaberg [5]) och Lindesberg i Vestmanland, Noraskoga och det s. k. Stålberget i Lerbäckstrakten i Närike samt Värmlandsberg, som ungefär motsvarade Filipstads bergslag. Det mesta jern som tillverkades var s. k. osmund, i små kulor om 24 på lispundet; men att redan någon förbättrad metod blifvit införd, synes deraf att benämningen masugn [6]) förekom vid Stålberget i Närike och att ej blott "loppejern", såsom ett bättre slag, utan äfven vattuhamrar i senare hälften af 15:de seklet omtalas. [7]) Det var således redan en början till stångjernstillverkning, hvilken dock först under följande sekel blef af någon betydenhet.

Af de s. k. ädlare bergverken var Kopparberget vid Falun ännu det förnämsta, och delägarne, som bildade en

---

[5]) Skinsækkabergh nämnes vid sidan af Norabergh både uti Karl Knutssons bref af den 20 Jan. 1440 och Riksrådets stadfästelse af den 6 Oct. s. å. om de andligas och adelns frälse eller frihet för alla utskylder. Dipl. Dalekarl. I: 88, 90.

[6]) Väpnaren Karl Knutssons gåfvobref till Riseberga kloster på sitt fäderne "i Amoqvarns hyttho, en ottandhæ deel i skogh ok i masvngh," daterad den 9 Mars 1461.

[7]) I fogderäkenskapen för Vadstena klosters gods af år 1466 (orig. i Upsala Bibliotek) läses under rubrik Undæde (Undenäs socken) i Vadsbo: "Forswiik ena mölnaqværn oc ena sagoquærn. Item ena smidio medh wathuhambar", och under Hundhakulls (nu Beateberg) socken: aff enom ström XX stykke jærn. Biskop Konrads och kapitlets i Strängnäs förlikning med Herr Bengt Fadersson (Sparre) om en watusmidia i Thorsilgia ström, dat. den 1 Oct. 1486 i Fant & Vangstelius, Diss. de Thorshälla. Ups. 1782. Biskop Brask skref den 22 Jan. 1527 till städerna i Östergötland, att bland varor som kunde afsättas i vestra landen vore "jern och helst loppa iärn eller iärn teener". Skand. Handl. XVI: 68.

sjelfständig korporation, togo en framstående del i allmänna ärenden. Hvarje delegare hade sin egen hytta, hvari malmen smältes, och hvarmed rättighet till grufbrytning var förenad. K. Johan utfärdade d. 22 Febr. 1499 nya privilegier för bergsmännen, som egentligen innehålla en taxa eller bestämda priser på kol, ved och arbetslöner för både de egentliga bergsmännen och handtverkare.[8])

Åtvedaberg i Östergötland var också ett kopparverk, men af mindre betydenhet.[9])

Silfvertillverkning var föremål för större uppmärksamhet både af styrelsen och enskilda medlemmar af de högre stånden. Det s. k. Silfberget, nu Öster Silfberg i Tuna socken i Dalarne, var det äldsta och ännu det förnämsta. Äfven ärkebiskopen Jakob Ulfson hade del deruti, och att han funnit det fördelaktigt, synes deraf, att han år 1499 af Konung Johan utverkade sig rätt att der anlägga en ny hytta.[1]) Men följande året igenrasade grufvan, och bergsmännen måste sedan åtnöja sig med att anlita varphögarne[2]) till dess att upptäckten af det rika silfverlagret vid Sala några år derefter bragte det gamla Silfberget i lägervall.

I öfrigt omtalas Garpaberget i Dalarne såsom bearbetadt både för silfver- och koppartillverkning, ehuru icke så betydande som de förenämnda.[3])

---

[8]) Dipl. Dalekarl. I: 168.

[9]) Det omtalas icke i någon bekant handling från Sten Sture d. ä. tid, men det finnes en den 10 Febr. 1524 utfärdad bekräftelse för bergsfogden och alla bergsmän derstädes å alla privilegier de af framfarna konungar och riksföreståndare erhållit, och någon antydning att det varit nedlagdt märkes icke. K. Gustaf I:s Registratur. Del. I, s. 187.

[1]) K. Br. af d. 28 Juni 1499 å ett par i sölfbergsgruvan them at niuta oc beholde i swadane matte som han then par niutandes ser han ther pa berget tilförne hafde. Langebeks afhandling om de Norske Bergverker i Vidensk. Selsk. Skr. VII: 349. Dipl. Dalekarl. 1: 170. Med »par» åsyftas de båda bälgar, som begagnades för hvar hytta.

[2]) Jöns Svenssons och menighetens bref till Svante Nilsson d. 7 Aug. 1503. Dipl. Dalek. I: 188.

[3]) Fastebref å egendom »uppa cronones bergh Garppabergit» den 19 Maj 1486. Peder Svensson skrifver till Svante Nilsson d. 9 April 1509: »icke er bergit nw saa wiid makt som thet hawer warit antige med silff eller kopper.» Dipl. Dalekarl. III: 222, I: 210.

Flera af de högre stånden deltogo i försök att upptaga nya silfvergrufvor, dertill särskildt uppmuntrade af den skattefrihet, som de tillegnat sig å allt hvad som kunde finnas å frälsegrund, hvilket genom ett riksrådets beslut år 1485 stadfästades. Både Jakob Ulfsson[4]) och Sten Sture[5]) sysselsatte sig med dylika försök och förvärfvade sig regeringens bref å nya hyttors anläggning, hvilka utan tvifvel egentligen afsågo skattfriheten. När Sala silfvergrufva omkring 1510 begynte bearbetas och gifva lysande förhoppningar, skyndade flera att skaffa sig andel deri, hvarå äfven regeringen gaf dem bref, och då den sjelf förbehöll sig delaktighet i bergsbruket, synes det att man nu ville göra allvar af uttrycket »kronones berg», hvilket från början blott afsåg höghetsrätten.

En ej obetydlig handtverksindustri idkades i flera landsorter. Jernrådstillverkningen i Småland synes hafva lemnat produkter äfven för utförsel.[7]) Städernas handtverkare hade sina särskilda gilleskrån eller ordningsstadgar,[8]) hvilka stadfästades af magistraten. Man ser deraf, likasom af andra omständigheter, att det lägre borgerskapet i våra städer numera nästan uteslutande var af Svensk härkomst.

Det enda af dessa handtverk, som man med allvar sökte inskränka till städerna, likasom det enda som var föremål för

---

[4]) Riksrådets bref för ärkebiskopsstolen i Upsala å en fjerdedel i det nyss uppfunna Silfverberget i Films socken, dat. d. 25 Aug. 1481. Spegels Bevis till Biskopskrönikan s. 65.

[5]) K. Johans bref för Sten Sture å 6 par i Prowestökne (Prostökna) berg utan all afgift till kronan, så länge han lefver, jämte andel i en nu upptagen silfvergrufva i Dalarne, dat. den 21 Januari 1498. Dipl. Dalekarl. I: 281.

[6]) Svante Nilssons i Ekesjö kontrakt med 10 bolagsmän (hvaraf hälften Tyskar), som nyss begynt bruka ett silfverberg i Biörksæter socken vid Magergöl skog, hvari upplåtes ett kopparberg i samma socken åt några andra, dat. Söderköping den 3 Jan. 1500. Langebek om Norske Bergverker i Danske Vidensk. Selsk. Skr. VII, 350.

[7]) Jfr Del. III. N:o 45, sid. 86.

[8]) Flera sådana äro från Sten Stures tid, skomakarnes af 1474, köttmånglarnes (slagtarnes) af 1477, smedernas af 1479, murarnes af 1487, bagarnes af 1501 m. fl. Jfr Skrå-Ordningar, samlade af G. E. Klemming. Stockholm 1856. Fornskrift-Sällsk. Saml.

regeringens synnerliga uppmärksamhet, var guldsmedernas, och orsaken dertill var egentligen det nära samband, som yrket egde eller ansågs hafva med myntväsendet.

På ett rådsmöte i Stockholm 1473 påbjöds redan, att guldsmeder blott skulle få bo i köpstäderna, likasom att ingen skulle vinna burskap i det medlersta Sveriges städer utan att hafva aflagt mästerprof inför guldsmedsembetet i Stockholm; de skulle också årligen der samlas, för att låta sina vigter justeras af dervarande verkmästare (ålderman) i yrket och aflägga ed, att de icke gjort något falskt arbete. Såsom norm för guldarbetenas finhet bestämdes den Rhenska gyllen. [*])

Dessa föreskrifter intogos äfven i Kalmar-stadgan af 1474 och förnyades 1485, med tillägg, att hvarje mästare skulle sätta sitt märke eller stämpel på sitt arbete, likasom i en ny stadga af 1489, hvaruti också finheten af verksilfver bestämdes till $14\frac{1}{2}$-lödig. [1])

Handeln hade börjat frigöra sig från de bojor, som Hansestädernas monopol lagt på den samma och hade efter fredslutet 1472 kunnat någorlunda obehindradt fortgå. Den drefs hufvudsakligen med de Tyska Östersjöstäderna, särdeles Lübeck, jämte de öfriga Wendiska städerna, Danzig och Reval, endast Lödöse[2]) synes haft någon förbindelse med England. (N:o 236). Troligen har ock någon handel egt rum med Holländarne, sedan de börjat besöka de nordiska farvattnen, hvarigenom också beroendet af de Wendiska städerna minskades. De varor som utfördes voro hufvudsakligen jern, koppar, fisk smör, talg, skinn och hästar. Införseln åter utgjordes af salt, humle, kryddor, dryckesvaror, samt kläde och andra tyger, mest tillverkade i Nederländerna. (N:o 63).

---

*) Riksrådets stadga, dat. Stockholm d. 11 Nov. 1473. Tryckt efter original af Klemming, anf. arb. s. 160.

1) Hadorph, Gambla stadgar s. 59, 63—65.

2) I traktaten mellan K. Johan och K. Henrik VII af år 1490 nämnes »Loysa in Suetia» jämte Lund och Landskrona, såsom ett ställe, hvilket engelska köpmän plägade besöka. Å de senare orterna skulle dessa kunna hafva sina ombud till handelns befordran eller hvad vi kalla consuler. Rymer, Foedera Angliæ T. XII. London 1711, p. 383.

Den frihet främmande köpmän förut haft att under några veckor hvarje sommar fritt handla i Svenska städer med hvem de ville var upphäfd och de betalte en införseltull af 10 proc. af varans värde. Det var troligen blott ett missförstånd, förorsakadt af den år 1478 införda nya myntfoten, då Danzigsboarne år 1480 klagade, att tullen sedan någon tid blifvit höjd till 16 procent (N:o 51); ty frågan omtalas sedan icke, och är deraf tydligt, att klagomålen blifvit afhulpna.

Men den inhemska köpmansklassen var ännu icke mycket försigkommen och konkurrensen följaktligen ringa. Då Danska kapare i början af 1490-talet oroade handeln på Östersjön och ett krig med Danmark hotade, samt en närmare, både commerciell och politisk, förbindelse med Hansestäderna följaktligen var önsklig, beslöt Svenska regeringen vid rådsmötet i Tälge i Juni 1493 att erbjuda Hanseaterna återfå en del af sina forna friheter. Man hade, sades det, funnit att riket haft större fördel af att Hanseatiska köpmän besökte våra städer än att tre, fyra personer bestämde priset, samt att våra varor utfördes till Danska städer, och beslöts derföre, att en 6 veckors frimarknad skulle årligen efter Bartolomei dag (d. 24 Aug.) hållas i Kalmar, Söderköping och Nylödöse, hvarunder Tyska köpmän skulle fritt handla med hvem de ville, men hvad de under denna tid icke blifvit utaf med, skulle de vara skyldiga att sälja till stadens innebyggare (N:o 108.)

Det synes till och med som regeringen slutligen, för att motväga de förluster, som förorsakades af Danska kaperier vid handel på Sverige, medgifvit en nedsättning af tullen till hälften. [3])

I vissa fall sökte man här såsom i andra länder redan genom taxor eller af myndigheterna bestämda priser reglera handeln. [4]) Handtverkarne i städerna voro underkastade en

---

[3]) Riksrådets bref å sådan förmån för borgarne i staden Colberg, dat. Strängnäs d. 31 Maj 1496. Afskrift från medlet af sextonde seklet i Riks-Arkivet.

[4]) En taxa på en hel mängd varor och arbetslöner från medlet af 15:de seklet är med årtalet 1450 tryckt af Hadorph, Biärköa Rätten s. 51. Finnes i en gammal codex i Upsala Bibliothek. Benz. 19.

sådan prisbestämning å sitt arbete,[5]) likasom arbetarne vid grufvorna.

Undantagsvis eller då hungersnöd hotade bestämdes också pris å spannemål, såsom efter Åbo stads brand på våren 1491, då biskopen höjde utförselpriset å råg med $12^1/_2$ procent, men vid första öppna vatten åter frigaf handeln. Danzigs magistrat upptog saken illa och öfvade repressalier mot ett fogdens skepp som besökte deras hamn. (N:o 94). Men år 1494 förekom åter en förhöjning å rågpriset i Åbo, som anbefaldes af Rikerådet (N:o 115).

Svårare än dessa påbud, hvilka icke kunde öfvervakas, var all egentlig handelsrörelses inskränkning till vissa privilegierade ställen, hvarmed regeringsmakten redan i mer än hundra år eller allt ifrån den allmänna stadslagens utfärdande gjort försök och hvilka man utsträckt äfven till Norrland,[6]) der städer ej funnos, ehuru det genom befolkningens gleshet och de många undangömda hamnarne i skärgården mötte stora svårigheter, och allmogen på Öland till och med fick sjelf segla utrikes med sina varor.[7]) I Sten Stures tid fortgingo dessa bemödanden, uppeggade af köpstadsmännens klagomål öfver olagligt landsköp. Redan under något af de första åren lärer ett förbud utgått mot olagliga marknader i landsbyar.[8]) Vid mötet i Kalmar 1474 kungjordes det i den nya Landslagen inkomna förbudet mot landsköp, hvilket dock ej omfattade sådana varor som af landsboarne sjelfva producerades. Förbudet måste sedan på enskilda städers begäran mångfaldiga gånger förnyas. Vid mötet i Stockholm 1491 hade deputerade

---

[5]) Arvid Trolles förordning, gifven då han å riksföreståndarens vägnar satt för rätta i Vadstena d. 28 Nov. 1491, att alla gerningsmäns embete skulle ransakas af borgmästare och råd fyra gånger om året, »att the sælja efter skælighet som sig bör». Rääfs Diplomatarium efter orig. i Linköpings Bibliothek.

[6]) K. Kristoffers tillståndsbref för Helsingarne af d. 30 April 1446 att fritt segla inrikes och der i landet köpslå med hvarandra. Tryckt i Widmarks Beskr. öfver Helsingland. B. 1: 109.

[7]) K. Gustaf I bekräftade d. 21 Maj 1524 den frihet undersåtarne på Öland af framlidne konungar erhållit att segla till Tyskland med hästar, boskap, vadmal &c. Registr. s. 225.

[8]) Sten Stures bref, dateradt Jönköping den 29 Dec. 1473. Skand. Handl. XXXII: 378.

från en stor del af städerna infunnit sig i detta ändamål, och Regeringen bemyndigade borgmästare och råd att hindra olaglig handel samt ådöma 40 marks böter för öfverträdelser.[9]) Handeln med oxar var deremot uttryckligen frigifven, men utförsel var förbjuden; äfvenså hade man länge sökt hindra utförsel af hästar, som voro värda mer än 8 mark.[1])

Äfven i andra hänseenden började Svenska regeringen att gynna uppblomstringen af städerna, hvilka hittills knappt blifvit hugnade med något direct understöd. Tvenne städer blefvo till rörelsens befordran flyttade, hvilket i verkligheten betydde anläggning af nya. Lödöse, den enda Svenska handelsplats för förbindelsen med Vesterhafvet, låg 2 $^1/_2$ mil ofvanför n. v. Göteborg, och som dermed nu följde den olägenheten, att skeppsfarten på elfven kunde afbrytas af höfvidsmannen på Bohus slott och Danskarne fordrade tull af fartyg, som passerade der förbi, beslöt Riks-Rådet på mötet i Kalmar 1473, att staden skulle flyttas till Säfveåns utlopp uti elfven — den nu s. k. Gammalstaden vid Göteborg.[2]) Sex af de i den landsorten bosatte rådsherrar fingo i uppdrag att utstaka tomter och tillse, att den nya platsen blef befästad, och tvenne byar skulle mot ersättning till jordegarne läggas under den nya staden,[3]) för hvars omgifning af vallar och grafvar fordrades biträde af allmogen i hela Vestergötland. Äfven anslogos de tullmedel, som under de följande tio åren

---

[9]) Sten Stures bref till Jönköping dat. Stockholm d. 23 Jan. 1491, tr. hos Reuterdahl, Sv. Kyrko-Hist. III; II; 552. I Rikerådets (6 biskopar 17 verldslige uppräknas) bref för Upsala af s. d. säges, att det föranleddes af utskickade från alla köpstäder. Original i rådhusarkivet. Afskrift i Privilegieböckerna så i Riks-Arkivet, som Upsala Bibliothek.

[1]) Stadgan i Tälge 1493, Hadorph vid Biärköa Rätten s. 68.

[2]) Egentligen skulle den nya staden anläggas på Säfveholmen, nu Gammalstadsholmen i elfven, och kallas Götaholm, men borgarne föredrogo att bygga på fasta landet och bibehålla det gamla i Hansestäderna bekanta namnet.

[3]) Rikerådets privilegier af d. 17 Aug. 1473 och bref af d. 5 och 8 Aug. 1474, utförligt refererade af Rydqvist, Hist. Statistisk Beskrifning öfver Göteborg, 1860, p. 3—6. De båda byarne kommo dock först långt senare under staden.

Byn Qvigeberg i Utby socken blef vid rikerådets möte i Jönköping d. 18 Jan. 1481 genom byte med Gudhems kloster såsom oumbärlig för den nya staden lagd derunder.

inflöte af egentliga köpmansvaror, att användas för stadsmurars uppbyggande, för att sedan läggas till ett myntverk, som i staden skulle upprättas. Den nya orten började snart uppblomstra, till dess den utbrytande långvariga kampen med Danmark hämmade densamma, men befästningsarbetena hade ringa framgång.

På samma sätt, ehuru af annan anledning, förordnade Regeringen år 1491 om staden Östhammars flyttning till Öregrund. Skälet för denna åtgärd var hamnens uppgrundning, och borgarne sjelfva begärde derföre att få nedsätta sig på den sistnämnda platsen, hvilken skulle inlösas af jordegaren.[4]) Ärkebiskopen försköt de dertill erforderliga medel.[5]) Fullständiga stadsprivilegier beviljades och 10 års skattefrihet. Den nya orten hade en ojemförligt bättre hamn och lättare tillförsel från sjösidan, men såsom belägen ute i skärgården kunde den egentligen blott påräkna handel med sjöfarande. En del af Östhammars borgare höllo sig derföre också qvar på fasta landet och flyttade blott omkring tusen alnar längre ut mot hafvet, der de grundlade ett nytt Östhammar, men troligen ännu obetydligare än det gamla.[6])

Sten Sture sörjde också för utvidgning af den nya staden Lidköping, som icke långt förut uppkommit, och ännu icke hade behöfligt utrymme. En större gård kallad Myren blef i detta ändamål genom ett riksföreståndarens och riksrådets beslut af år 1492 förvärfvad på det sätt, att de förra egarne i vederlag erhöllo flera gårdar af kronan, men som derföre förbehöll sig att staden skulle erlägga gårdens gamla skatt.[7])

---

[4]) Riksrådets privilegier, dat. Upsala d. 18 Mars 1491. Afskrift i Riks-Arkivet.

[5]) Öregrunds borgares erkännande, dat. d. 29 Juli 1492, att ärkebiskop Jakob genom Herr Jöns i Adelunda, prost i Oland, förskjutit 20 mark till inköp af stadsplanen.

[6]) Jfr N:o 221, som visar, att både Östhammar och Öregrund år 1502 funnos till. När flyttningen från »Gamlebyn» till nuvarande Östhammar skedde, är icke alldeles säkert.

[7]) Riksrådets bref, dat. Spetalen utanför Skara tisd. n. efter dyre Vårfrudag (d. 22 Aug.) 1492, å bytet med Anders och Bengt Bengtsson, som i ersättning erhöllo flera olika gårdar med tillsammans 12 punds smörränta.

Alla privilegierade sjöstäder hade hittills haft rätt att handla på både in- och utrikes orter, ehuru Stockholms borgare flera gånger under de främmande konungarne sökt undertrycka de smärre städerna i närheten.[8]) Uti bref till Danzig af den 22 April 1472 hade Stockholms magistrat begärt ny varning till dithörande skeppare, att de icke skulle segla till förbudna hamnar, såsom Östhammar, Gäfle och Hernösand (N:o 11.) Det lyckades till en början icke att vinna styrelsens bifall för sådana inskränkningar i de norra orternas handelsfrihet, utan fingo år 1476 Raumo[9]) samt år 1491 både Öregrund och Gäfle[1]) privilegier å utrikes handel.

Men efter den långvariga belägringen af Stockholms slott 1501—1502, hvarunder borgerskapet gjort riksföreståndaren och riksrådet stora tjenster, gåfvo dessa vika för Stockholmarnes fordringar och i ett bref af d. 10 Aug. 1502 säges det, att riksföreståndaren och riksrådet, efter öfverläggning med magistraten funnit, att riket hade vida mera nytta af den staden än af de norr derom belägna småstäderna, och som den segling till utländska städer, hvilken af borgarne i Öregrund, Östhammar, Gäfle, Ulfsby och Raumo brukades, vore Stockholm till förfång, skulle sådan utrikes segling vid förlust af lif och gods upphöra (N:o 221.) Härigenom lades grunden till skilnaden mellan stapelstad och annan sjöstad, samt det långvariga monopol Stockholm och Åbo sedan utöfvade i förhållande till städerna vid Bottniska viken.

---

[8]) K. Eriks bref af. d. 12 Juli 1423 och K. Kristoffers af d. 7 Maj 1444, båda gifna på Stockholmsboarnes begäran, räkna Tälge bland olaga hamnar. K. Kristierns förbud mot handel i Östhammar, Hernesant och andra hamnar som äro Stockholm till förfång, dat. Diurehaffn fer. 5 post. Bartholomei (27 Aug.) 1461. Originaler i Stockholms Rådhus-Arkiv. — Privilegierna för Stockholm af d. 6 Maj 1436, stadfästade af riksföreståndaren och riksrådet den 22 Aug. 1494, innehålla deremot intet till förfång för andra städer. Tryckta ibland Akad. afhandl. utg. under E. G. Geijers præsidium. Upsala 1833.

[9]) B. Kort i Åbo, Sten Sture och Erik Axelsson utfärdade på Åbo slott d. 2 Nov. 1476 priv. f. Raumo å in- och utrikes handel, mot tull och en årlig skatt af 80 mark.

[1]) Riksföreståndarens och Rådets priv. för Gäfle, dat. Upsala lörd. n. före Benedicti (d. 19 Mars) 1491. Afskrift i Riks-Arkivet.

En reglering af myntväsendet var också föremål för Sten Stures omtanke. Så vidt man vet, hade någon ny författning i detta ämne ej blifvit utfärdad sedan 1449, då en mark örtug var $^1/_8$ mark silfver eller ungefär lika med en specieriksdaler i senare tider. Men under de båda följande decennierna hade en förändring enligt den allmänna meningen egt rum, så att förhållandet mellan en mark penningar och en mark lödig var som 1 : $8^1/_2$ eller 1 : 9.[2]) Måhända var det en följd af K. Kristierns försämring af myntet. Dertill kom, att det Svenska myntet genom likhet i värde och benämningar samt andra förhållanden undanträngdes af det jämförelsevis underhaltiga Danska myntet, hvilket alldeles öfversvämmade rikets södra provinser,[3]) och hvilket åter i sin ordning måste rätta sig efter Lübecks, hvarföre ock den Lübska myntmarkens fördelning i 16 skillingar i Danmark var införd. Det var troligen för att förekomma det Svenska myntets undanträngende af det Danska, som riksföreståndaren och riksrådet vid ett talrikt besökt möte i Tälge den 4 Juli 1478 beslöto en ny myntfot, hvarigenom det största myntets eller örtugens silfverhalt nedsattes från 10- till 8-lödig, och en ny myntsort infördes, som kallades halförtugar, hvilka skulle vara blott 6-lödiga; men deraf skulle icke få slås mer än en tredjedel mot örtugarne; de små »hola penningarne» eller bracteaterna skulle deremot bibehållas vid sin förra halt, som var sexlödig, dock skulle deraf icke få präglas mer än 100 mark årligen. En marks i det nya örtugmyntets förhållande till

[2]) I Erland Kagges salubref å en gård i Wansö socken, Åkerbo h. Södermanland, dat. Strängnäs af d. 21 Dec. 1471 räknas $8^1/_2$ mark penningar å 1 mark lödig; — men i andra handlingar från 1470-talet räknas 9 mark på den lödiga marken.

[3]) Här var också mycket Gotlands mynt i omlopp, och det talas ofta om Gutnisk eller Gunnesk mark, hvilken var sämre än den Svenska, enär 4 sådana örtugar gingo på ett Svenskt öre.

[4]) Kontraktet med myntmästaren i Stockholm Hans Grave är i afskrifterna vanligen dat. sabbato infra octavas visitationis Marie 1488; men att det icke kan vara utfärdadt så sent, är tydligt, emedan fyra eller fem af de beseglande rådsherrarne den tiden voro döda, och att det är tio år äldre kan slutas deraf, att biskop Brynolf kallas electus, hvilket just inträffar på 1478, samt att biskop Hans i Strängnäs, som också beseglat handlingen, dog i Aug. 1479, enligt Martyrologium

mark lödig var som 1 : $11\frac{1}{3}$, men för att utmärka förändringen hade man utsatt årtal på det nya örtugmyntet, hvilket är första gången sådant i Sverige förekommit. [5])

Det befanns snart, att man i afseende på den minsta myntsorten förbisett, att den i förhållande till halförtugen var för god, och riksföreståndaren utfärdade derföre d. 10 Mars 1479, efter öfverläggning med några rådsherrar och magistraten i Stockholm, en förordning, hvarigenom dess halt nedsattes till fyra-lödig.

Myntet slogs mest i Stockholm, [6]) hvarföre ock myntverkets föreståndare i förenämnda bref kallas riksens myntmästare och Stockholms mynt nästan alltid omtalas i tidens handlingar, då det är fråga om inhemskt mynt. Det blef visserligen vid rådsmötet i Arboga i Sept. 1480 beslutet att upprätta ett mynthus i Vesterås, och kontrakt derom upprättades i likhet med det förenämnda af 1478, [7]) men detta synes icke hafva kommit till samma verksamhet. — För att öka rörelsekapitalet, upplifvades K. Karls förordning, att tullen uteslutande skulle uppbäras i silfver och användas på myntet samt anbefaldes, att allt silfver, som i riket tillverkades, skulle ditföras och af myntmästaren lösas efter $10\frac{1}{2}$ mark för den lödiga mar-

---

Strengnense. Att ett stort rådsmöte hållits i Tälge vid slutet af Juni 1478, hvarvid utom riksföreståndaren åtminstone 8 af de rådsherrar som deltagit i nämnda kontrakt voro tillstädes, synes af Rikerådets stadfästelse å ett byte, hvarigenom kronan erhöll Landesta på Hargöön vid Harstekid (nu Baggens Stäket), dat. Tälge d. 28 Juni 1478. Ett intyg finnes äfven af ridd. Nils Sture och tre andra rådsherrar, att när heredagen var i Tælia köpstad, midsommartiden 1478, de gjort en förlikning mellan Fru Birgitta i Næs m. fl. om Harakers qvarn. Papper i Riks-Ark. Jfr Diplom. Dalekarl Suppl. s. 21, hvaraf synes, att denna förlikning skedde d. 2 Juli 1478.

[5]) Ännu befintliga exemplar af örtugar med årtal 1478, öfverensstämma i vigten med den nya myntfoten. Jfr Forssell, Sveriges inre tillstånd under K. Gustaf I. Del. II. Bil. s. 21. Det ofvan åberopade nya brefvet af d. 10 Mars 1479 finnes i en samling myntordningar i qvart i Upsala Bibliothek.

[6]) Mynthus i Åbo hade förut funnits, men i handlingar från Sten Stures tid omtalas sällan eller aldrig Åboska penningar. Revalska penningar voro deremot gångbara i Åbo.

[7]) Riksrådets bref derom, dat. Arboga feria qvinta nativitatis Marie den 7 Sept. 1480, tryckt af Bring i Samling af Handlingar i Svenska Historien, III: 264.

ken.[8]) — Vid mötet i Tälge 1493 var också i fråga att vid förlust af lif och gods förbjuda utförsel af silfver och mynt, men det synes som ett så orimligt stadgande ej blifvit utfärdadt (Jfr N:o 108.)

Finansförvaltningen gjorde, ehuru af olika anledning, Sten Sture stora svårigheter både i början och slutet af hans regering. Han emottog vid K. Karls död blott tre slottslän, nemligen Stockholms, Åbo och Örebro; ty allt öfrigt var antingen i fiendens hand eller bortförlänadt, och dessutom hade den aflidne konungen efterlemnat skulder, hvarför kronans inkomster måste pantsättas.[9]) Men Sten Sture tog efter hand under egen förvaltning flera betydliga slottslän, hvilka antingen intogos från K. Kristierns anhängare eller af någon anledning indrogos från innehafvarne. Han erhöll sålunda Kalmar, Stäkeholm och Borgholm 1472, Elfsborg 1473, Viborg och Tavastehus 1483, Nyköping, Stäkeborg och Raseborg 1487.[1]) Längre fram inlöste han äfven Vesterås slotts län från Nils Sture.[2]) De flesta af dessa slott med underlydande län blefvo jämte flera andra provinser förvaltade genom fogdar, som derför afgåfvo redovisning, eller mot en viss summa bortförlänta.[3]) Några äldre rådsherrar hade gamla län, men endast undan-

---

[8]) Riksrådets förordning om silfrets rening, dateradt Stockholm d. 3 Sept. 1489. Dipl. Dalekarl. I: 142, efter Langebek, Hist. om de Norske Bergværker sid. 164.

[9]) Sten Stures med trenne rådsherrars förläningsbref för Stockholms stad i Gästrikland och Upsala stad, dat. den 18 Sept. 1470. Orig. å perg. i Rådhus-Arkivet.

[1]) Jakob Ulfsson uppräknar i bref till biskop Magnus i Åbo af d. 30 Nov. 1496 alla dessa utom Viborg och Tavastehus såsom varande i Sten Stures hand, och tillägger, att han hade ännu flera, hvilka icke lågo vid hafvet. Skand. Handl. XVIII: 62.

[2]) Rasmus Ludvikssons excerpter i Script. rer. Svec. III: I: 87, der det står, att her Nils Sture Visitationis Marie (d. 2 Juli) 1494 antvardade up Vesterås slott.

[3]) Bevis att Kalmar län blef ställdt på räkenskap, är Sten Stures qvitto till Arvid Knutsson »för godhe redhæ och rækenskap», dat. Kalmar d. 25 Mars 1478. Att Knut Posse haft Tavastehus län mot en afgift af 1000 mark, men gjort räkenskap för Viborgs län, synes af Sten Stures qvitto, dat. d. 5 Aug. 1485. Arvidssons Finska Handl. I: 55. Det förra uppskattas af Arvid Trolle år 1497 till 2000 marks inkomst. Skand. Handl. XVIII: 180.

tagsvis bortlemnade Sten Sture något större område såsom fri förläning. Det var detta förfaringssätt, som uppretade en del af Sten Stures samtida emot honom och gaf dem anledning att träda i förbindelse med rikets fiende, K. Johan, samt slutligen förorsakade, att han måste nedlägga regeringen.

Förvaltningen bestod egentligen uti underhåll af slotten, der sådana funnos, med deras besättningar, samt uppbörden af kronans inkomster af länet. Ordningens handhafvande kräfde icke ofta någon särdeles verksamhet å höfvidsmannens[4]) eller konungsfogdens sida; dock plägade han vara tillstädes vid lands- och räfsteting eller de särskilda af riksföreståndaren eller hans ombud hållna ting i landsorterna. Vid häradstingen var länsmannen och vid rådstugurätterna slottsfogden såsom kronans ombud tillstädes, och dessa tjenstemän voro också hans biträden vid uppbörd af statsinkomsterna, hvarför länsmannen ock synes haft sin gård skattfri.[5]) Var höfvidsmannen ej sjelf bosatt inom länet, hade han en landsfogde i sitt ställe, om ej slottsfogden kunde utföra alla hans åligganden.[6])

Inkomsterna bestodo å de flesta orter hufvudsakligen af grundskatter, jämte afkastningen af kronans fastigheter, och utgingo i naturprodukter, såsom korn, råg, smör, fläsk och nöt eller får, uti de jernproducerande af osmundsjern, uti de

---

[4]) Så kallades numera alltid den som hade öfverbefälet på ett kronans slott. Nils Eriksson (Gyllenstjerna) ogillade, att magistraten i Reval år 1491 kallat honom fogde på Viborg.

[5]) Länsmannens biträde vid uppbörden synes af räkenskaperna för Åke Jönssons förläning af Skyllinge s. år 1494, der hans arvode äfven upptages, (»oc læensmannen ena goos») äfvensom af räkenskaper för Aska och Bobergs härad för åren 1511—1515 i K. Danska Geh. Archivet, hvaraf visar sig att han der hade det hufvudsakliga bestyret. Skattefriheten omtalas (1486) i L. Sparres Copiebok. J. 6 f. 310.

[6]) Titeln landsfogde förekommer i Kalmar stadga 1474. I Upsala Bibliothek finnes ett pergamentsbref utan årtal, men troligen från denna tid, hvari Gunnar Bagge »lansfogde wthaff Nyköpinge» anmodar länsmannen (i Öster Rek.)» stæmma Lassa Karsson i Harpasunde til Kywlaas tingh.»

Dombref af Olof Laurensson i Gymninge, häradshöfding i Vestra tridingen i Närike, är utfärdadt vid ting, som välborne Borequard Hansson, slottsfogde på Örebro, låtit stämma på Noraskogh torsd. näst efter 13:de dag jul (d. 18 Jan.) 1481. Det var utan tvifvel samme Borquard Hansson, som anförde Svenska hjelptruppen i Lifland 1478—1479.

minst bebyggda af skinnvaror och i skärgårdarne af fisk. Några provinser, såsom en stor del af Småland, och de Norrländska landskapen, äfvenså vissa härader i andra provinser, hade sin gamla skatt bestämd uti en viss summa eller s. k. stadge i penningar,[8]) hvilken de väl numera oftast erlade uti varor, men sjelfva fördelade sinsemellan på sätt dem lämpligast syntes.

Men i allmänhet var jordbeskattningen mycket invecklad och ojemn, emedan de gamla beskattningsgrunderna fortfarande gälde för en del afgifter och nya blifvit införda för andra. I det mellersta Sverige var marklands- och öreslandsräkningen ännu ofta grundvalen för den ständiga penningskatten till kronan,[9]) likasom för afraden till jordegaren, men i vissa orter bestämd med hänsyn till penningvärdets förändrade förhållande till jordvärdet;[1]) sannolikt utgick också derefter i en del härader skeppsvisten, ehuru under förändrad benämning, (skeppstaskatt och matu.) I Östergötland utgjordes också

---

[7]) Jfr Arved Trolles anteckningar om rikets län och de af dem inflytande räntor af år 1497. Skand. Handl. XVIII: 186—193, hvarmed kan jämföras anteckningar i Biskop Brasks copiebok J. 11 i Riks-Arkivet. Utdrag deraf är tryckt i Arvidssons Handl. till Finlands Häfder VI: 132, 133.

[8]) Derpå syftar uttrycket: »kom ej i skatt eller i huffudsumman,» som brukas i tvenne handlingar af år 1486 om gårdar i Kinnevalls härad, hvilkas frälserätt var ifrågasatt. Lars Sparres copiebok. J. 6.

[9]) Bland flera exempel från Sten Stures tid å penningafrad som öfverensstämmer med örestalet å godsen i medlersta Sverige må anföras: Ingeborg Mattsdotters (Vase) salubref å 1 markland i Vaxome by, Adhelundha s. Olands h. som räntar 4 pund korn och 1 mark penningar, dat. d. 30 April 1483; Skäring Larssons säfvobref till Julita kloster å 6 öres ränta i Bærgha, Mædhelösa socken Nærike, som ligger for sex öresland, dat. Julita d. 27 Mars 1486; Sten Stures bytesbref af d. 6 Nov. 1495, med biskopen i Strängnäs, som afstod sin del i Häringe m.fl. gårdar i Södertörn, om tillsammans 12 öresland, 2 örtugland, hvilka ränta 12 öre 2 örtug penningar, 1 läst $4^1/_2$ spann korn, 3 pund smör, 2 får.

[1]) Hallenberg anför i Hist. Afhandl. om Mynt och Varors värde under K. Gustaf, s. 202 följande utdrag af en räkenskap för Långhundra och Sjuhundra af år 1552: »Hufvudskatten utgöres efter jordetalet efter som jorden är till och gäller, och så många mark, som örtuglandet gäller, så många örtugar skattas af örtuglandet». — Huru länge den gamla proportionen emellan jordvärdet och afraden bibehöll sig i minne, synes af Uplands-lagmannen Knut Eskilssons och hans dotter Doroteas salubref å Ellinge i Skåne af d. 26 Juli 1512, hvari köpesumman bestämdes till »24 mark Danska för hvar marks ränta der till ligger.»

ledungslaman efter den föråldrade attungsräkningen. Men emedan flera århundraden förflutit sedan dessa beskattningsgrunder blifvit antagna, nya pålagor, från början s. k. gärder, under den långvariga krigstiden blifvit vanliga, och dessa plägade utskrifvas efter mantalet, samt således drabbade mycket ojämnt, hade man numera för en del utlagor infört årlig skattläggning eller taxering, [2]) hvarvid enheten, som var en helbesutenhet eller som man i 17:de seklet skulle sagt ett helt mantal, kallades sætung eller setting. Troligen var det den i femtonde seklets början införda skatteförenklingen, som gifvit de skattskyldiga sjelfva anledning att införa detta sätt att jämka skatterna, hvarföre ock alla förordningar derom saknas. Nämnden, som afgjorde saken, stället der uppbörden skedde och »gärdemannen» som hade den om hand, vexlade årligen, [3]) men resultatet blef ofta likasom i vår tids taxerings-

---

[2]) Kalmar stadga af 1474 omtalar (§ 25) »de xii som skatten bör læggia» i frågan om skattskyldig jords minskning; tydligare talas det om årliga skattläggningar i den utläggning öfver stadgan som finnes i Arvid Trolles Lagbok sign. B. 4 i Kongl. Bibliotheket och är grundvalen för den s. k. Recessen af 1483. »Samsætismæn», som omtalas i ett pergamentsbref af d. 26 Oct. 1386, äro utan tvifvel sådana egare af smärre fastigheter, hvilka redan då plägade slås tillsammans för att utgöra det skattebelopp som en helsuten bonde skulle erlägga; härledes af sæta, förlika, jämka, componere.

[3]) Emedan betydelsen af ordet setting varit omtvistad införes ett utdraag ur Ridd. Åke Jönssons räkenskapsbok i Riks-Arkivet:

»Anno domini Mcdxc 2° lagde thesse epter:ne skatten i Skiollinge sokn hem til Erich i Walstha neste tisdagen for Urbani.

Oloff Karsson	Botvid i Skalundom
Edmund i Kyste	Hakon i Tafstæ
Raffual i War.	Niels i Wallæ.

Primo.

Ermund i Kyste for en sætung, syne jord sik til hielp i Warebro

Erik i Walsta
Laurens Seordsson } for en sætung.

Item Hakon i Taffsta for en sæting oc alle syne jordh sig til hielp.

Item badhe gardenæ i Skalunde for en sætung.

Item Oloff Karsson i Vedlæ for i sæting oc i ortug landh jordh i Ase sig til hielp.

Item Lasse Olsson i Hæringe
Nils Jonsson i Vale } badhe for en sætung,

oc Lasse giffue Nils Jonsson iij ortog til hielp.

komiteer oförändradt, och hade börjat fixera sig, hvarföre också sättungstalet någon gång finnes uppgifvet i köpe- och bytesafhandlingar.[4]) Huru nödig en sådan jämkning var, visar sig deraf, att sätungsräkning i K. Gustaf I:s tid var allmänt införd i flera härader i närheten af Stockholms, Vesterås och Stäkeborgs slott, således i orter, der beskattningen kan antagas hafva varit kännbarast, och att sjelfva hufvudskatten derefter utgjordes ända tills de under K. Gustaf I:s och hans söners tid genomförda skattejämkningar efter bestämda grunder gjorde slut derpå[5]), och den blef derefter ersatt af hemmantalet.

Emedan flera allmänna besvär, äfven der särskild uppskattning af fastigheterna fanns införd, utgingo efter bondatal, eller antal af besutna, var så väl i kronans som dess rättsinnehafvares intresse, att förekomma minskning i antalet. Man förnyade alltså i Kalmare stadga af år 1474 det förbud, som K. Kristiern år 1459 hade utfärdat, också han utan att åberopa den nya Landslagen, att ingen bonde skulle slå under sig mer jord än han var besuten uppå, och att fastigheter icke vid arfskifte skulle styckas i små lotter, utan borde en af arfvingarne lösa till sig det hela. Missbruket synes dock hafva fortfarit, och står utan tvifvel i samband med den förut omnämnda folkbristen.

Det samma gäller en annan beskattnings-åtgärd, som påbjöds i nämnda förordning af år 1474. Der stadgas nämligen, att husmän, som bodde på landet, handtverkare och andra, skulle skatta hälften mot den bonde, hos hvilken de bodde.

En pålaga, som under unionstiden uppkommit, eller åtminstone först då blifvit ständig, men år 1474 närmare reglerades, var den s. k. fodringen eller hästeloppet, d. v. s.

Item Nils Jönsson i Valla, Swen i Föne oc ænken ibidem alle twædelen af en sætung.

Gærdeman

Hakon i Taffsta.

[4]) Sten Stures bytesbref å den del af Häringe i Södertörn, som var skattejord, dat. d. 29 Sept. 1496, bestämmer, att bönderna skulle för de hemman, som de erhöllo i vederlag, »göra Cronone årligen halff tridie sættungh» eller lika mycket som de gjorde för Häringe. Original i Kammar-Collegii Arkiv.

[5]) Bergfalk, Om Svenska jordens beskattning. Ups. 1832 s. 75 o. f.

skyldigheten för bönder och landboar att fodra konungens och vissa tjenstemäns hästar, hvilka för sådant ändamål dagligen flyttades från den ena gården till den andra,[6] hvarföre de sades »löpa i häradet.» Det bestämdes huru mycket hafra eller korn efter olika landsorter skulle användas på hästen, att frälselandboar skulle deltaga till hälften mot skattebönderna, likasom vid extraordinarie gärder, att sätesgårdar och prestboställen skulle vara fria, och likaså de gårdar, som lågo sätesgården så nära, att de gjorde dagsverken till gården, hvilket torde vara första i lag bestämda ursprunget till rå- och rörs-friheten.

Konungens hästar skulle fördelas på provinserna, så att de icke återkommo oftare än hvart tredje år, och icke utan oundvikligt behof förläggas i de bortförlänta; fyra hästar skulle fodras af skattebönder och bondalandboar, men blott två af kronans landboar; frälsets landboar voro för sådan fodring fria. Slottsherrar och andra förläningshafvare skulle hafva rätt till fodring för två hästar årligen äfven af frälsets landboar; landsfogdar ägde äfven rätt att få fodring för sina hästar, när de reste, men icke att taga penningar derför.

Medgifvandet, att frälsets landboar skulle vara underkastade fodringsbesväret var visserligen blott temporairt, »tills riket komme i bättre stadga», men blef dock beståndande, såsom synes utaf en af några rådsherrar utfärdad resolution af år 1483 för Vedens härad i Vestergötland, hvilken dessutom ålägger särskild fodring för länsinnehafvarens hästar, när han ville hålla ting i häradet (N:o 66.)

Med skyldigheten att underhålla hästarne följde också en mindre bestämd att hysa och föda de s. k. fodermarskarne och deras biträden, som hade vård om hästarne. Skyldigheten

[6]) I beslutet i Tälge 1493 säges det, att hvar skattebonde skulle hålla sådana foderhästar om året, som de gjorde i K. Kristoffers, K. Karls tid etc. hvaraf synes, att pålagan redan var någorlunda reglerad. Sannolikt hafva de andliga i detta som mycket annat varit de verldsliga herrarnes läromästare. Abboten Haakon i Alvastra har d. 25 Febr. 1515 utfärdat ett påbud till alla klostrets landboar, hvari han säger, att »alla closther landbo aff hwat ordön(!) the helstære haffua aarliga hallith ij (2) hesta ena nat biscopenom i Lincöping eller then biscopsbordseus rentho haffwer i wærio.»

ehuru någorlunda reglerad kunde således ofta blifva besvärlig nog, och troligen var det på allmogens eget förslag, som den på en del ställen fått lösa sig derifrån mot en afgift,[7]) kallad »hästastadspenningar». Äfven riksföreståndaren har, då år 1491 missvext på foder inträffat i Småland genom en sin sekreterare och ortens lagman erbjudit de skattskyldiga att lemna vederlag för fodringen i smör eller boskap (N:o 102).

Fodringen synes hafva utgått öfver hela riket, med undantag af de nordligaste delarne, der den aldrig blef fullständigt införd.[8])

Regleringen af fodringen, som egentligen uppkommit från den urgamla mer tillfälliga inqvarteringen eller gästningen, kunde dock ej alldeles ersätta densamma, utan blefvo vid riksrådens resor till de stora unionsmötena särskilda kostgärder någon gång utskrifna, för underhåll af de talrika följena, ehuru detta icke kan hänföras till något af de sex fall som lagen förutsatt för särskilda beskattningar. En dylik lindrig gärd utskrefs af Rikerådet för mötet i Kalmar 1474; dock säges, att någon sådan gärd icke varit utskrifven för de föregående årens möten. Lagmannen hade uppdrag att sjelf eller genom en sin embetsman handla derom med de skattskyldige.[9]) För att undvika allmogens betungande synes Rikerådet vid senare unionsmöten mest hafva begagnat sjövägen.

Föreskriften att höra en nämnd af de skattskyldige blef sannolikt alltid af Sten Sture iakttagen. Då Ryssarne följande året 1475 oroade Finnland och trupper skulle dit öfversändas,

---

[7]) I Gregers Mattssons Räkenskapsbok, som förvaras i Riks-Arkivet, anföres under år 1489, att bönderna i Rasbo härad, 21 år förut lagt af sig — »1/2 öre (årar) aff hestastader.»

[8]) Äfven Helsingarne hade enligt K. Kristoffers bref af d. 30 April 1446, varit skyldiga, att underhålla konungens embetsmän med sex hästar, men blott en natt om året. Widmark, Provinsen Helsingland 1: 110. De norra landskapen ofvan Gästrikland hafva icke haft »årliga hästar» eller dylikt i sin Jordeboksränta.

[9]) Brefvet, dat. d. 11 Nov. 1473 är ställdt till Röne och Oppunda härad i Södermanland. Hadorph Rimkr. II: 281. I Kalmar Recess 1483 utlofvar konungen att icke pålägga hästafoder, gästning, skjutsfärd eller annan tunga, utan han sjelf, hans märkeliga Råd eller sändebud fara genom landet i rikets ärende. Anf. st. s. 326.

blefvo i hvarje lagsaga biskop och lagman med sex friborne män och sex af allmogen sammankallade för att besluta en hjelp i spisning och manskap. [1]) K. Johan inkallade åter ombud för hvart härad (N:o 158, 162). Frälsets landboar deltogo uti dessa gärder till hälften mot skattebönderna. [2])

Märkvärdigt nog finnas sedan Drottn. Margaretas tid inga bestämmelser om dagsverken af skattebönder, och det kan redan deraf slutas, att de icke voro någon allmän skyldighet. Men att sådana i de län, der befästningar funnos, verkligen fortfarit såsom en häfdvunnen skyldighet, är likväl säkert, [3]) likasom att man på vissa orter löst sig från dem med penningar. [4]) Antalet har troligen varit olika bestämdt för skilda orter, beroende på öfverenskommelser, och emedan landboar icke voro skyldiga utgöra mer än 8 dagsverken årligen till sina husbönder, kan det tagas för gifvet, att ett större antal sällan kunnat fordras af skattebönder.

Men då Lödöse år 1474 flyttades, drog icke Rikerådet i betänkande att för den nya platsens befästande af hvar bonde eller landbo i hela det vidsträckta landskapet fordra 2 dagsverken eller vederlag uti penningar eller korn, [5]) och det är sannolikt, att sådant arbete någon gång fordrats vid slottens ombyggnad, äfven i landsorter, som icke kände till någon

---

[1]) Riksrådets bref af 1476. Hadorph II: s. 288.

[2]) I det åberopade brefvet af d. 11 Nov. 1473 stadgas, att 6 skattabönder skulle samfälla sigh i hwaria gärdh ok tolf landbo i ena gärdh; i N:o 158 sättes 12 skattebönder mot 24 landboar, och i N:o 162 fjorton skattebönder mot 28 landboar. Det är samma grundsats, som följdes vid Eriksgatuhjelpen 1448 och skeppsskatten 1452, och i en senare tid föranledde att frälset fick nedsättning till hälften för en del af Mantalsräntan.

[3]) I räkenskapen för ridd. Åke Jönssons förläning, Skyllinge socken, för å: 1494 uppföras dagsverken till ett antal af 12 för 3 bönder, men blott 8 för flertalet.

[4]) I Gregers Mattssons räkenskap anmärkes under år 1489 om allmogen i Rasbo härad, att 21 år förut »hvar man lagde af sig dagxwerksspeninge, 1 öre.» Svante Nilssons qvitto till sin fogde å uppbörd af Ångermanland, dat. Örebro feria 2 p. dom. palm. (den 12 Apr.) 1484 uppräknar »hoffwwdskatt, skynskatt, arbetspenninger och sagörer.»

[5]) Riksrådets priv. dat. Kalmar d. 5 Aug. 1474, anfördt af Rydqvist, Hist.-Statist. Beskrifning öfver Göteborg, s. 6. En afskrift troligen efter originalet från medlet af 1500-talet finnes i Riks-Arkivet.

ständig dagsverksskyldighet. Men då ordentliga jordeböcker omkring år 1540 upprättades, åtnöjde man sig att i jordeboken anteckna blott 1—3 dagsverken på mantalet, och i Norrland inga.

I afseende på lagmännens aflöning utfärdades vid rådemötet i Arboga d. 12 Sept. 1480 en förordning för Vestmanna lagsaga, hvilken kan anses som norm äfven för de öfriga. »Hvar man som rätt vill njuta, både frälse och ofrälse, bergsmän och husmän,» skulle dertill bidraga med två penningar hvar, nedan Långheden, och fyra de som bodde ofvan denna skog, d. v. s. i Dalarne; dessutom skulle de utgöra den vanliga gengärden för lagmannen, hans tjenare och hästar, när han höll ting, hvilket borde ske en gång årligen i hvart härad. Men hade han förfall, så att han ej kunde hålla ting, skulle han dock hafva sin fulla ränta och kunna låta löpa två hästar hvartannat år till hvar man i det härad, der han icke tingar.[6])

Af de få bestämda uppgifter som finnas vill det synas, som beskattningen under närmast föregående tider stundom ändrats genom fogdars och förläningsmäns tilltagsenhet eller öfvertalningsförmåga, och att nya pålagor tillkommit utan någon annan grund än uppbördstagarens godtycke.[7]) Vände sig bönderna med klagomål deröfver till medlemmar af riksrådet, som hade riksföreståndarens uppdrag att afgöra deras klagomål, hände det väl stundom, att dessa för att hjelpa en medbroder och möjligen sjelfva draga fördel af prejudikatet, åberopade Sveriges lag, till stöd för tilltag, som alldeles icke deri hafva någon grund, såsom visade sig af utslaget i afseende på den forselskyldighet, riddaren Tord Filippusson Bonde fordrade af bönderna i Vedens härad, hvilket var till honom förlänadt. (N:o 66). Men Sten Sture sjelf höll noga efter sina

---

[6]) Dipl. Dalekarl. Urkunder rörande landskapet Dalarne, utg. af C. G. Kröningssvärd och J. Lidén. Del. I: 272. I den förut åberopade Gregers Mattssons dombok för Uplands lagsaga finnes beloppet af lagmanspeningarne antecknadt för hvart härad eller tingslag och steg till blott 63 mark för det egentliga Upland och med landskapen norr om Dalelfven till 106 mark.

[7]) Jfr Del. III. N:o 58, 67, 68,

fogdar, såsom synes deraf, att de vid tingen fordrat intyg [8]) att de icke förtryckt allmogen (Jfr N:o 106). Men då stundom något tillfälle yppade sig, såsom då bitråde erfordrades under de inbördes striderna på 1460-talet, hade äfven bönderna förstått att minska på sina bördor. [9])

Någon enhet eller likformighet i beskattningen, som man efter landskapslagarne och äfven efter landslagens föreskrift om bevillningar skulle väntat, åtminstone för hvart landskap, fanns således icke; men den stora mångfald af olika artiklar, som våra senare jordeböcker från K. Gustaf I:s tid visa, var ännu icke inom samma distrikt vanlig.

Kontrollen från kronans sida var ännu ganska svag. Visserligen fanns på ett och annat slott några kronoräkenskaper och kanske äfven jordeböcker; men de voro säkerligen högst ofullständiga, och de som funnos på Stockholms slott sträckte sig blott till länet. [1])

Deremot var man temligen nogräknad att förekomma den skattskyldiga jordens minskning allt sedan Drottning Margaretas reduction fastställt skilnaden mellan skatte- och frälsejord. Vid skifte eller hvad vi kalla byte mellan frälse- och

[8]) Arvid Trolles intyg vid lagmansting vid Döderby med Norra och Södra Möre d. 10 Mars 1481, att allmogen förklarat, att Arvid Knutsson icke hade någon olagligen bastat, bundit, våldfört eller beskattat, medan han var fogde på Kalmar. — Arvid Knutsson gaf såsom lagman i Tio härad, efter ransakning på lagmansting öfver allt Värend, d. 20 Sept. s. å. ett dylikt intyg åt Arvid Trolle. Lars Sparres copiebok. J. 6 f. 23.

[9]) Helsingarnes s. k. privilegier, hvilka sedan gälde till 1528, voro en nedsättning i deras gamla skatt, som de år 1464 aflockat biskop Kettil, då han var riksföreståndare, och K. Karl samma år hade bekräftat. Widmark, Beskr. öfver Helsingland, s. 111, 112. I Gregers Mattssons åberopade räkenskapsbok anföres under år 1489, att då Herr Kristiern Bengtsson 21 år förut, således 1468, emottog Rasbo härad, häradsboarne samlat sig i Karlabo (nu Karby) »oc lagde aff sig hwart aar xvii marc stadga peninge oc 4 1/2 marc aff vitetalit oc vi marc wt aff lagnö(t)s peninge, swa at hwar giorde xviij peninge, oc xiiij peninge gik medh hwart pund flesk oc kalladis skip[v]ista peninge oc haffua wt afflact et skippund oc iij lispund flesk oc I (1/2) lest korn hwart aar.»

[1]) Arvid Trolle omtalar slottsböcker i sina förut åberopade anteckningar af 1497. Samme man hade enligt ett intyg af år 1488 inför biskopen i Växjö m. fl. framlagt en skattebok för Kindevalls härad af år 1427, hvaraf visades, att han icke ökat skatten. Lars Sparres copiebok J. 6 f. 262. Jfr K. Gustaf I:s framställning på mötet i Vadstena d. 2 Oct. 1524. Registr. I: 258.

skatte- eller kronojord, ransakades i orten af en nämnd, om kronan fått fullt för fullo, och ärendet plägade underkastas riksföreståndarens, stundom äfven hela riksrådets pröfning [2]). I s. k. sköldebref eller frälsebref plägade införas vilkoret att icke köpa skattejord,[3]) och om ständig frälserätt å vissa hemman någon gång utfärdades, söktes derför riksrådets samtycke[4]), så framt friheten skulle sträcka sig utöfver emottagarens lifstid. [5])

Kronans inkomster utgjordes utom grundskatterna af städernas årsskatt, som var bestämd i en viss penningsumma, hvilken stadens borgerskap egde att sins emellan fördela, tullmedel, troligen omkring 10 procent af värdet å inkomna varor, afrad af koppar- och silfvertillverkningen, jemte hvad som kunde inflyta af danaarf[6]) och konungens andel i böter, hvilka i

---

[2]) Sten Stures bytesbref af d. 1 Sept. 1472, hvarigenom han erhöll kronogodset Gripsholm, är beseglädt af alla biskoparne med 18 verldslige rådsherrar och sedan stadfästadt af 4 biskopar och 12 verldsliga, hvilka sutto för rätta å Kalmar rådstuga d. 23 Aug. 1474, då Sten Sture erbjöd sig återlemna godset. — Riksrådets bref om ett byte med Gregers Mattsson i Tyresö, dat. Strängnäs d. 6 Maj 1473 föreskrifver, att lagmannen i Södermanland med en nämnd skall ransaka om kronan fått fullt för fullt. Riksrådets stadfästelse, dat. Tälge d. 28 Juni 1478 å ett byte mellan kronan och Gråmunkeklostret i Stockholm.

[3]) Sten Stures frälsebref för Peder Mattsson (Orrhane) af d. 14 Apr. 1480 undantager »kronone skatgille jord i köpsteder och pa landh.» Vidim. af 1496 i Riksarkivet.

Likaså brefvet för Lasse Halvordson (Svala) dat. Kalmar d. 21 Aug. 1482.

» » för Mathias Lydke af d. 12 Maj 1483. Brings Saml. af Handlingar i Svenska Hist. III: 215, 216. På senare stället är tryckfel i dateringen: annunciationis i st. f. ascensionis.

[4]) Sten Stures stadfästelse å det frälse, som Linköpings domkyrka erhållit å Köpetorp i Laurentii socken i Åkerbo härad, dat. Söderköping d. 28 Jan. 1472, åberopar riksrådets samtycke.

Sten Sture utfärdade med riksrådets samtycke vid mötet i Arboga d. 17 Sept. 1480 bref för biskop Brynolf å evigt frälse för hans »lenga leve» (arfvegods) Boghrydh vid Vandredevatn i Bjärke härad. — Riksrådets frälsebref för Pedher Kaagh (Qvist med tre löf i vapnet), hvilket uppräknar godsen, dat. Stockholm d. 24 Nov. 1483. Original i Kongl. Bibliotheket.

[5]) Sten Stures bref för sin trotjenare Lasse Budde å hans arfvegods samt om han gifte sig äfven å hustruns, men blott för deras lifstid, dat. Stockholm fer. 6 infra oct. epiphanie (d. 9 Jan.) 1489.

[6]) Till danaarf kan också räknas ödeshemman, särdeles om urhäfd derå var kommen, d. v. s. ingen kunde bevisa sin arfsrätt dertill. Men äfven i sådant fall försvårades de enskilda anspråken derigenom, att den som ville kännas vid ett sådant ödegods, skulle erlägga skatt derför så länge det bevisligen legat öde.

lifssaker kunde vara ganska betydliga, hvarföre ock adeln och presterskapet såsom förut är nämndt gjorde anspråk på att vara konungar öfver sina landbönder. Till hvad belopp alla dessa inkomster kunde stiga är obekant, och i anseende till frågans invecklade beskaffenhet är icke troligt, att någon, om icke Sten Sture sjelf, derpå haft noga reda.[7])

Statens utgifter skulle det blifva ännu svårare att beräkna, särdeles om man ville jämföra ej blott slutsumman, utan äfven kostnaden för de olika förvaltningsgrenarne med nyare tider; ty alla de utgifter som rörde presterskapet, kyrkor, skolor, hospitaler och fattigvården, tillhörde den tiden ett annat område än statens, äfven aflöningen till underdomarne, häradshöfdingar och lagmän betraktades mer som en kommunalutskyld; likaså det nödtorftiga underhållet af vägar, broar och hamnar. Rättstillståndets upprätthållande emot yttre eller inre fiender var nästan det enda, hvarmed statsmagten tog direct befattning.

Förläningarne — det enda sättet att aflöna kronans embetsmän — hade också detta dubbla ändamål. De lemnades nästan blott till rådsherrar[8]) hvilka deltogo i den högre lagskipningen, och af hvilka de verldsliga redan såsom frälsemän voro skyldiga till personlig krigstjenst, och äfven biskoparne

Sten Stures bref med Riksrådets samtycke för Lindorm Björnsson å Tegetorp och Biugerstorp vid hans gård Sjögerås, af d. 5 Aug. 1490. Bergfalk, Om Svenska Jordens Beskattning s. 37. L. Sparres Copiebok. J. 7 f. 100.

[7]) Då alla kronans och de flesta enskilda räkenskaper för denna tid med obetydliga undantag äro förstörda, har man egentligen icke annan ledtråd än Arvid Trolles förut åberopade anteckningar om rikets län och deras afkastning af år 1497. Skand. Handl. XVIII: 180—193.

[8]) Utom de mäktiga Axelssönerna hade Nils Sture de största förläningarne, nämligen Vestra härad i Njudung och Södra Wedbo, Vesterås län med Dalarne och Åkerbo härad; hans son Svante hade Vartofta härad, Örebro län och Bobergs härad och fick efter fadrens död hans ärfda län i Småland, men synes då míst lemna Åland och Ångermanland som han förut haft. Erik Karlsson (Vase) hade Hofs län i Östergötland, Åke Jönsson hade Gudhems och Kåkinds härader, Gustaf Olsson (Stenbock) hade Vestbo och Sunnerbo härad, hvarpå han d. 26 Nov. 1483 skaffade sig »lifsbref» af Riksrådet, med löfte att man skulle utverka bekräftelse derå hos den som blefve vald till konung; Arvid Trolle hade Kindevalls och Albo härad i Värend samt Östbo härad och dessutom Nyköpings slottslän intill 1487, hvarefter han fick Borgholms slott med Öland, det sista möjligen på räkenskap.

kunde icke undandraga sig att utrusta krigsfolk, åtminstone icke, om det gälde Kristenhetens fiende, Ryssarne. Biskoparne hade sjelfva befästade gårdar eller slott, och måste således äfven hålla sig några öfvade kanonierer eller bysseskyttar, och då så förnäma herrar gerna omgåfvo sig med en talrik betjening äfven på resor, hvilka den tiden skedde till sjös eller till häst, kunde alltid något godt biträde af dem väntas, då nöden så fordrade. Det var troligen med afseende på detta förhållande, som ärkebiskopen Jakob Ulfsson, utom det län hans företrädare haft i Upland, af Sten Sture erhöll Nordmarken på Norska gränsen och det för Ryska ströfpartier utsatta Vesterbotten. Äfven biskoparne i Linköping och Skara, hvilka näst ärkebiskopen hade de största inkomsterna, synas af samma anledning hafva erhållit något större förläningar; [2]) men för öfrigt fingo de rådsherrar, som icke hade slottslän, sedan ett par äldre förläningshafvare bortgått, åtnöja sig med ett par socknar eller ett mindre härad; deras enkor plägade också få behålla åtminstone någon del af länet. [1]) Förläningarne voro stundom stälda på lifstid, men i sådant fall hade riksrådets samtycke dertill vanligen blifvit sökt

---

Erik Eriksson (Gyllenstjerna) hade Stäkeholms och det gamla Rumlaborgs län i norra delen af Småland, måhända också på räkenskap. Hans Åkesson (Tott), hade Örestens län eller Kind och Mark i Vestergötland, hvilket han för en tid utbytte mot Kalmar län; Nils Claesson till Vik hade Elfsborgs län, omkring tio härader i sydvestra delen af Vestergötland. Nils Eriksson (Gyllenstjerna) erhöll d. 11 Aug. 1485 Kastelholm på Åland med dess län och alla konungsliga inkomster på lifstid. Hist. Handl. IV. 382.

[2]) I afseende på den förra finnes ingen positiv uppgift; ty då Arvid Trolle redogör för länsfördelningen i Östergötland nämner han blott, att Guldbergs, Memmings och Åkerbo härad, hvilka förut hört till Ringstadholms, icke såsom det öfriga hörde till Stäkeborgs län; men att biskop Brask länge hade Gullbergs härad, synes af hans bref till K. Gustaf I af d. 22 Maj 1524. Skand. Handl. XIII: 50.

Att biskop Brynolf hade Skånings, Kinne och Kållands härad, säges deremot uttryckligen. Skand. Handl. XVIII: 188. Biskopen i Strängnäs hade Selebo och ännu ett annat härad, men ovisst hvilket, biskopen i Växjö Norrvidinge. Att biskopen i Vesterås haft någon förläning af Sten Sture synes af Svante Nilssons bref af d. 13 Febr. 1504, hvarigenom han till de förra fick Byrkesta och Tortuna socknar, med konungsbyn Östensbro.

[1]) Skand. Handl. XVIII: 186, 193.

(N:o 52, 68, 116). Riksföreståndaren utfärdade sådana bref[2]) blott för sin regeringstid (N:o 29). Också ser man efter Sten Stures afsägelse 1497 nästan alla rådsherrarne och åtskilliga andra personer skynda att hos den nye regenten söka bekräftelse å gamla eller också nya förläningar.

Rådsherrarne voro egentligen de enda statens ämbetsmän för centralförvaltningen, om man icke vill undantaga myntmästaren; ty alla andra voro riksföreståndarens enskilda tjenare. Om förvaltningssättet finnas väl blott få samtida upplysningar; men hvad vi känna har så mycken likhet med den förra hälften af K. Gustaf I:s regering, att denna kan anses lemna oss en ungefärlig bild deraf, med den skilnad, att Sten Sture utmärkte sig genom mycken gifmildhet mot kyrkor och kloster. Men äfven han synes i öfrigt varit en god hushållare och hållit alla förvaltningstrådar i sin hand, i första rummet dervid biträdd af sin hustru Fru Ingeborg (N:o 226). Han dref sjelf jordbruk, bergsbruk, äfvensom handel på utrikes orter och sände för detta ändamål ofta egna fartyg till Tyska städer, hvarvid politiska ärender stundom förenades med de ekonomiska. Sina behållningar använde han ofta på inköp af jordegendom,[3]) såsom det säkraste sättet att göra kapitaler fruktbärande.

Någon stor tjenstemannapersonal hade han icke vid sin sida, utom egentliga krigsmän. Några få klerker, hvilka stundom sedan befordrades inom kyrkan,[4]) utgjorde hela hans kansli, och han använde dem ofta äfven på beskickningar till främmande länder (N:o 76), men ingen hade en mer fram-

---

[2]) I förläningsbref för riksrådet Herr Åke Jönsson å Kakintz h. och Sködvi stad, dat. Söderköping feria qvinta post dom. Quasimodo (d. 13 April) 1480, säger Sten Sture: »swa lenge jak thetta höffuetzmantzdöme i weriæ haffuer.»

[3]) Enligt en Jordebok i Kammar-Arkivet och Dombrefvet, utfärdadt i Lödöse S. Hippoliti dag (13 Aug.) 1528 af 12 rådsherrar, 25 riddare och väpnare i anledning af K. Gustaf I:s klander af Sten Stures testamente, stego hans efterlemnade köpegods till omkring 300 gårdar. Arfvegodsen hade han till största delen bortskänkt.

[4]) Sten Stures bref till Norrköpings magistrat, dat. Myrby i Danmarks socken d. 1 Maj 1475, att han skulle sända dem en af sina egna klerker, att sitta i deras prestgård. Tryckt i Gjörwells Svenska Magazin. 1767, s. 135.

stående titel, såsom kansler[5]) eller kamrerare. För den utrikes brefvexlingen begagnades antingen latin eller plattyska, hvilket hans klerker, som studerat vid Nordtyska universiteter, förstodo; endast till Danmark och Norge kunde skrifvas på Svenska. Rikssigillet, likasom en del af de vigtigaste handlingarne, förvarades af biskopen i Strängnäs, som derför hade Alsnön i förläning.[6]) Regeringsbeslut och andra handlingar, om hvilka man förutsåg, att de kunde blifva af vigt för framtiden, infördes i en bok kallad rikseens register,[7]) en åtgärd som väl icke var ny, men hvarpå man först mot slutet af 15:de seklet synes hafva fäst någon större uppmärksamhet, ehuru städerna länge haft sina tänkeböcker eller protokoller.

Sten Sturees tidehvarf utmärker sig genom tvenne händelser af betydelse för den litterära odlingen; men det är ovisst, hvad del regeringen deri hade.

Den ena är införandet af boktryckerikonsten, som för en mansålder tillbaka blifvit uppfunnen i Rhentrakten, men först omkring 1470 begynt sprida sig och inom få år äfven hunnit till de Tyska städerna vid Östersjön. Det är åtminstone högst sannolikt, att en boktryckare omkring år 1475 för någon kortare tid varit i verksamhet i Stockholm, och att den tiden utgått en på latin författad bok om Sankt Birgittas dotter Katerina, som var den första abbedissan i Vadstena, jämte de af henne föranledda underverk, utan tvifvel i ändamål att befordra hennes kanonisering.[8]) Derefter kom en boktryckare,

[5]) Nicolaus Ryting som varit kansler under K. Karls första tid lefde väl ännu i början af Sten Sturees regering, och Danskarne tillskrefvo hans trollkonster nederlaget på Brunkeberg; men det synes af berättelsen om hans d. 6 Maj 1472 inträffade död i Stockholms Gråmunkeklosters Diarium, som han icke vidare tjenstgjort. Script. rer. Svec. I: 1: 75. Han var Magister och Juris Doctor, men gift och således icke andelig.

[6]) Skand. Handl. XVIII: 184.

[7]) Sten Sture och »meniga rikesens raad,» samladt i Tälge d. 22 Juni 1493 samtyckte att biskop Kort i Strängnäs må såsom frälse behålla jord i Jönåkers härad, och »befalde, att beslutet skulle inskrifvas i rikesens register som vederbör.»

[8]) Jfr en af Kongl. Bibliothekarien G. E. Klemming författad undersökning »Om Vita b. Catharinæ.» Stockh. 1869. Qv. utgifven med anledning af den fotolitograferade upplagan af den gamla boken.

Johan Snell, som år 1482 tryckt en bok i Odense på Fyen och följande år i Stockholm utgaf en latinsk fabelbok med träsnitt, kallad »Dialogus creaturarum optime moralizatus».

Ingendera tyckes hafva åstadkommit något annat större arbete, utan af en eller annan grund hastigt upphört, och först vid medlet af 1490-talet kan den nya konsten anses varit hemmastadd i Sverige. En ny boktryckare Johan Smed, eller Faber, såsom han på latin kallade sig, hade, man vet ej när, bosatt sig i Stockholm, der han år 1495 utgaf ej blott den första bok, som är tryckt på Svenska, nämligen Johan Gersons: »Om Djefvulens frestelse», utan ock ett vidlöftigt s. k. Breviarium, motsvarande vår tids handbok och evangeliebok, för Strängnäs stift. Följande året utgaf hans enka ännu ett dylikt Breviarium för Upsala stift, och fortsatte sedan åtminstone tvenne år samma boktryckeri sin verksamhet. Riksföreståndarens gemål Fru Ingeborg, som hade litterära intressen, hörde också till den nya konstens gynnare,*) men den rönte ännu så ringa uppmuntran, att på mer än ett tiotal af år intet boktryckeri synes hafva funnits i Sverige, och först år 1510 ett nytt blef upprättadt i Upsala.

Man kan redan af den ringa framgång boktryckerikonsten hade i landet sluta, att det måste hafva varit illa beställdt med den litterära bildningen, hvarvid likväl bör erinras, att de med år 1495 började och sedan nästan oafbrutet fortgående krigsoroligheterna naturligtvis försämrade det ekonomiska tillståndet och således minskade afsättningen af böcker. Visserligen fortforo de gamla domkyrko- och klosterskolorna, och flera städer såsom Stockholm, Enköping, Örebro, Jönköping, Kalmar och Viborg hade dessutom skaffat sig särskilda stadsskolor, och förmågan att läsa och skrifva var äfven utom det andliga ståndet icke så ovanlig. En mängd populära böcker, riddarromaner, legender och andra andliga skrifter hade också blifvit öfversatta eller författade och funnos spridda inom de

*) Att biskoparne i Upsala och Strängnäs bekostat tryckningen af de båda breviarierna är naturligt. Jakob Ulfsson har dessutom, såsom af öfversättarens dedication synes, befordrat utgifvandet af Gersons bok, och Fru Ingeborg har bekostat tryckningen af en latinsk bok: Magister Alanus de Rupe, de dignitate et utilitate Psalterii virginis Marie, 1498.

högre klasserna, hvilket i sin mån i framtiden skulle lätta reformationens införande.

Men sjelfva den vetenskapliga odlingen hade till en början icke mycket vunnit derpå, att högre lärosäten nu funnos närmare än Paris och Bologna, dit man förut rest för att studera.

Den litterära verksamheten under det femtonde seklet var i jämförelse med det föregående bestämdt i förfall. Sådana arbeten, som Konunga- och Höfdinga-Styrelsen, samt K. Magnus Erikssons lagböcker lära kunna ställas vid sidan af det bästa, som något land under medeltiden frambragt, och något motsvarande finnes icke från hela den följande tiden;[1]) äfven i öfriga grenar, hvari verksamheten fortfor, är ett sjunkande märkbart, och såsom en ersättning kan man blott anföra, att Sverige på 1460 eller 1470-talet af Ericus Olai, då kanik i Upsala, fick en rikshistoria på latin, som i behandlingssätt och språk är jämförlig med andra dylika arbeten från den tiden. Fortsättningarne af den stora Rimkrönikan, hvaraf tvenne finnas från Sten Stures tid, äro också till innehållet svagare än föregångarne; men de senare äro dock ännu sämre.

Skiftena i litteraturens öden äro stundom svåra att förklara, och en motsvarande företeelse i andra folks litteratur synes vara omisskännelig; men hvad det norra Europa angår, kan man icke upptäcka att de litterära intressena såsom i det södra Europa tagit en annan rigtning, utan tvärtom synas de nya framstegen i kännedom af de gamla klassiska författarne här varit nästan fullkomligt okända, och den enda, som i någon mån användes var Aristoteles, men icke i original, utan i latinsk öfversättning från Arabiskan.

Den hufvudsakliga anledningen till detta förhållande synes vara, att då under föregående århundrade många Svenskar

[1]) K. Kristoffers landslag är i det hela icke annat än en afskrift ur K. Magnus Erikssons, med några tillägg, ehuru satserna ofta äro flyttade eller omkastade, såsom tydligt synes af Prof. Schlyters upplaga i Sveriges Gamla Lagar, B. XII, der hänvisningar till motsvarande ställen i den äldre Landslagen under hvarje kap. finnas. De verkliga redactionsfelen i den äldre hafva vanligen öfvergått oförändrade i den senare. Jfr Schlyters förord, os. XC—XCIII.

besökt universitetet i Paris, der klassiska latinska författare redan då voro mer kända, och en rikare litteratur på modersmålet äfven hade utvecklat sig, stadnade de få, som kunde söka sin bildning å främmande orter, numera vid universiteterna i norra Tyskland, särdeles de närmaste, i Rostock och Greifswald, samt någon gång i Leipzig, der flera togo magistergraden.[2]) Men å dessa orter voro de s. k. humanistiska studierna ännu en nyhet, och den inhemska litteraturen obetydlig.

Utsigterna kunde således icke vara särdeles gynnsamma för någon stor framgång af förslaget att upprätta ett inhemskt universitet. Frågan hade förut mer än en gång varit å bane och det är sannolikt, att den nu blef åter upptagen vid underrättelsen om ett dylikt förslag från Dansk sida, hvilket vid K. Kristierns besök i Rom framstäldes vid Påfliga stolen, ty utan dess samtycke kunde ett Universitet den tiden icke inrättas. Beslutet fattades på ett kyrkomöte[3]) under förutsättning af Påfvens bifall, och den förenämnde kaniken Ragvaldus Ingemundi fick uppdrag att framlemna ansökningen i Rom. Tillåtelsen gafs d. 28 Febr. 1477[4]) för inrättande af ett »Studium generale» i Upsala, omfattande theologien, den kanoniska och borgerliga rätten, medicinen och filosofien, i likhet med uni-

---

[2]) Svenskar och Danskar kunna i de Tyska universitetsmatriklarne icke alltid noga skiljas, äfven der biskopsstiftet, hvarifrån de voro, är utsatt, emedan Arosiensis d. v. s. från Vesterås, så lätt förblandas med Arhusiensis d. ä. från Aarhuus, och Nicopiensis kan afse Danska städer med namnet Nyköbing; men vid sammanräkning af de nordiska namnen i Rostocks matrikel får man för åren 1470—1500 minst 350 Danskar mot knappt 100 Svenskar, i Greifswald äfven omkring 3 gånger så många Danskar som Svenskar, hvaremot i Leipzig Svenskarne, ehuru ringa till antalet, voro öfvervägande.

[3]) I påfvens privilegiebref, hvilket jämte Riksrådets är tryckt i Spegels Bevis til Svenska Kyrkio Historien, ss. 58 o. ff., omtalas icke när eller hvar kyrkomötet var hållet. Mötet i Arboga i medlet af Jan. 1474 har efterlemnat utförliga handlingar, hvari dock intet om universitetsfrågan förekommer, men deremot ett beslut, att nytt möte skulle hållas d. 24 Juli 1475. Celse & Reuterdahl, Statuta Synodalia, p. 182. Men om ett sådant möte 1475 finnas inga handlingar i behåll.

[4]) I afseende på dateringen i påfliga bullor gäller samma anmärkning, som här ofvan s. LXXX och i föregående Del. s. CLI, CLVIII finnes gjord, hvarföre II Kal. Martii 1476 betyder d. 28 Febr. 1477, enligt den vanliga kalendern.

versitetet i Bologna, och med ärkebiskopen såsom kansler. Sedan bullan hemkommit, utfärdade äfven det i Strängnäs nyligen församlade riksrådet d. 2 Juli 1477 privilegier för det blifvande universitetet å samma rättigheter som det Parisiska innehade, och med uttryckligt bemyndigande för dess rector att utöfva domsrätt öfver universitetets medlemmar, utom i frågor, som rörde fastigheter och presterskapets inkomster.

Riksrådet sökte sedan genom en punkt i Kalmar Recess 1483 betrygga det nya universitetets framtid, och då K. Johan II år 1498 förbjöd sina Danska undersåter att studera vid främmande universiteter, undantog han uttryckligen Upsala. Men i öfrigt synes icke från den verldsliga magtens sida någon åtgärd till förmån för universitets-inrättningen, och ärkebiskopen Jakob Ulfsson är den ende, om hvilken man känner, att han understödt densamma. Hela förändringen bestod i en ny benämning å det gamla prestseminariet vid domkyrkan [5]) och att man begynte utdela värdigheten af baccalaureus eller hvad vi skulle kalla candidat. [6]) Man läste theologi med tillhörande scholastisk filosofi och kanonisk rätt; men några särskilda faculteter omtalas icke, lika litet som några statuter, några nya byggnader eller nya lärareplatser, utan var det några af det talrika kapitlets egna medlemmar, hvilka såsom förut skötte undervisningen. Ett undantag, och sannolikt ett lysande, var det, då vintern 1508—1509 en munk i Vadstena, som kallades Petrus Astronomus, och förut con-

---

[5]) Om universitetets högtidliga öppnande finnes ingen uppgift äldre än hos Messenius, Scond. illustr. IV: 37, XV: 86. Föreläsningar hållna i Upsala öfver Matthæi evangelium år 1479, i Theologien år 1480 samt öfver några Aristoteles' skrifter finnas antecknade af Olavus Johannis Guthonis, som kallar sig »scholaris in artibus». Fant, Observationes selectæ Hist. Svec. illustrantes. Ups. 1786 (Diss. Acad.) p. 58.

[6]) I Leipzigs Filosofiska Facultets Matrikel anföres under d. 7 Oct. 1482 att »Johannes Werth de Wyborch och Johannes Sweder de Stokholm, baccalarii Studii generalis Upsaliensis in regno Swedie,» på grund af sina medförda betyg efter ett disputationsprof blifvit intagna. Dylika anteckningar finnas under d. 4 Oct. 1498 om Laurentius Andree de Swecia Upsalensis, troligen den sedan berömde deltagaren i reformationen och förste utgifvaren af Nya Testamentet på Svenska. En »Nicolaus Gulle (?) Suecus baccalaureus Opsaliensis» finnes här inskrifven die S. Galli (d. 16 Oct.) 1512, och är den siste med denna titel.

struerat det berömda astronomiska uret i domkyrkan, emedan han af sjukdom blifvit hindrad att resa hem, uppehöll sig i Upsala och föreläste astronomi med tillstånd af ärkebiskopen som också måste ursäkta hans uteblifvande ifrån klostret. [7]) Men detta är också sista gången, som universitetets verksamhet på mer än ett halft sekel omtalas, och med Jakob Ulfssons afgång från ärkebiskopsstolen har det sannolikt så sjunkit, att ej namnet vidare kunde begagnas.

Oenighet emellan Sten Sture och några af rådsherrarne. Spändt förhållande till Ryssland och Danmark, 1493—1495.

Sällan eller aldrig har en Svensk man innehaft en svårare ställning än Sten Sture, och det är ett stort bevis för hans öfverlägsenhet, att han kunde så länge bibehålla sig vid makten. [8]) Ursprungligen upphöjd på sin plats såsom riksföreståndare af riksrådet, hade han visserligen sedan blifvit bekräftad i sin värdighet vid ett möte af alla stånden, och det synes som hade dervid blifvit formligen förklaradt, att han såsom satt i konungs ställe också skulle ega den myndighet som lagen tillerkände en konung. [9]) Men flertalet af råds-

[7]) I Vadstena klosters Diarium omtalas vid d. 24 Aug. 1506, att »fr. Petrus Astronomus» återkommit, sedan han i Upsala förfärdigat ett urverk, som kostade 700 mark. Script. rer. Svec. I: I, 208. Jakob Ulfssons bref till abbedissan och confessor generalis i Vadstena, dat. Upsala d. 25 Febr. 1509, Arrhenius & Knös, Hist. Acad. Upsaliensis. Diss. Acad. Ups. 1784, p. 135. Ingendera ger honom tillnamnet Dasypodius, hvilket först brukas af Messenius, Sveopentaprotopolis p. 54, sannolikt genom förblandning med den Dasypodius, som 60 år senare construerade det bekanta astronomiska urverket i Strassburgs domkyrka.

[8]) Förnämsta källorna för Sveriges historia på 1490-talet äro Jakob Ulfssons och Biskop Magni Copieböcker, hvilka hufvudsakligen innehålla dessas egna skrifvelser och sådant som det var i deras intresse att förvara. Bitterheten mot Sten Sture skymtar ofta fram, äfven der uttrycken icke äro fiendtliga, och att de icke innehålla full sanning, är uppenbart. Sten Stures egna papper äro, likasom det gamla Riksregistraturet, förlorade.

[9]) Jakob Ulfssons yttrande under samtalet med Sten Sture i Upsala domkapitel i Febr. 1495. Skand. Handl. XVIII: 27.

herrarne synes snarare hafva betraktat honom såsom blott ordförande i rikerådet och verkställare af dess beslut.

I början låt också Sten Sture finna sig i dessa anspråkslösa vilkor. Han var då ännu en ung man med måttlig förmögenhet, stundom i behof af understöd både i råd och dåd. Också vidtog han sällan någon åtgärd af vigt, utan att hafva formligen rådfrågat åtminstone några af de närmast boende rådsherrarne, särdeles biskoparne.

Sjelfva den yttre formen af de utgångna regeringshandlingarne visar under de första åren af Sten Stures tid en stor undfallenhet för de andliga; ty i brefven till främmande magter sattes biskoparnes namn ofvanför, riksföreståndarens jämte öfriga rådsherrars under, den egentliga texten (N:o 16, 18, 31, 36, 40, 45). Men i den mån hans verkliga magt växte, tyckes han också på 1480-talet hafva efter hand tagit sig något större myndighet; han utskref alltså ofta regeringshandlingar i eget namn, och när hela rikerådet utfärdade en skrifvelse, skedde det i förändrad form, så att ingen kunde hafva skäl att anse ärkebiskopen såsom regeringens egentliga hufvudman eller riksföreståndarens medregent (Jfr N:o 28). Han brefvexlade oftare på egen hand med främmande magter, men ingen anledning är, att han underlåtit att i vigtiga saker rådföra sig med rikerådet; ty ehuru traktater äro utfärdade i hans namn, åberopas likväl rådets samtycke, och ratifikationerna [1]) äro utfärdade vid rådsmöten (N:o 83, 88, 91). Ehuru formen kunde synas hafva varit af mindre betydelse vid denna tiden, saknas icke anledning, att en och annan, särdeles ärkebiskopen, stött sig dervid. [2])

Underhandlingarne med Danmark uti Kalmar 1483 tyckas hafva begynt störa det goda förhållandet, då Sten Sture af

[1]) Fördraget med de Wendiska städerna af d. 2 Aug. 1490 är dat. Jungfruhamn, och fyra dagar derefter har Sten Sture med åtta rådsherrar der utfärdat en dom i arftvist mellan Fru Birgitta, ridd. Knut Grundis enka, hvari Nils Sture uppträdt såsom ombud för ena parten, och således var den nionde rådsherren, som var tillstädes.

[2]) Ratifikationen å traktaten med Lifländska Orden af d. 19 Juni 1493 (N:o 107) är också utfärdad af alla rådsherrar, som voro tillstädes vid mötet i Tälge, med ärkebiskopen i spetsen.

af öfriga deltagarne blef nödgad att sätta sitt sigill under recessen.[3]) Men hvad han då sannolikt icke kunde ana var, att dess bestämmelser om inskränkning i unionskonungens magt i afseende på förläningarne äfven skulle vändas mot honom sjelf, på den grund att den som vore satt i konungs ställe icke kunde hafva större myndighet än konungen nu mera hade.[4]) Sten Sture ansåg sig långt ifrån bunden vid en sådan tolkning, utan indrog Axelssönernas förläningar till kronan, och stälde dem till en stor del på räkenskap eller afgift, hvarigenom de, som funnit sina förhoppningar å förläningar felslagna, blefvo missnöjda.

En och annan af rådsherrarne synes också hafva varit missbelåten öfver någon af riksföreståndarens domar, som rörde dem personligen, men hvarom man saknar närmare underrättelse.

Men Sten Sture hade förvärfvat sig ett säkert stöd uti allmogens tillgifvenhet. Redan i sina yngre år hade han såsom anförare i striderna mot Danska härar vunnit ett stort anseende, och det var derföre, som Axelssönerna gynnat hans val till riksföreståndare. Hans årliga resor genom olika landskap för skipning af rättvisa och andra ärenden hade bragt honom i beröring med befolkningen, och då omständigheterna så fordrade, hade han på ting och marknader talat till folksamlingarne om sakernas ställning, hvarvid han nog icke lärer underlåtit att påminna om de olyckliga följder som man förut rönt af Danska konungars regering.

Ehuru missnöjda en del af rådsherrarne voro med Sten Sture, var det ingen mer än Ivar Axelsson, som vågat att öppet sätta sig emot honom; men de åtlydde icke alltid hans påbud, och gjorde, då flera af dem infunnit sig vid rådsmötena svårigheter och förargelse. Sten Sture skall derföre mer än en gång hafva velat afsäga sig riksföreståndareska-

---

[3]) Man synes vid denna tiden hafva ansett sig skyldig att vid dylika möten alltid foga sig efter pluraliteten, och med sitt sigill bekräfta beslut, som man i sjelfva verket ogillade.

[4]) Jakob Ulfsson påstående i samtal med Sten Sture i Febr. 1495. Skand. Handl. XVIII: 27.

pet;[5]) men det var ingen som kunde ersätta honom, och slutet hade derföre blifvit, att rådsherrarne måst bedja honom bibehålla detsamma, och lofva honom understöd och lydnad.

Sten Sture synes med all sin klokhet och försigtighet någon gång varit uppbrusande och låtit skarpa ord undfalla sig.[6]) Måhända har han derigenom stött sig med biskoparne, af hvilka flera på 1490-talet voro honom personligen obenägna, och det hjelpte honom föga, att han till kyrkor och kloster bortskänkte större delen af sina arfvegods.

Särdeles anledning till missnöje togo såväl ärkebiskopen som i synnerhet biskop Magnus i Åbo och kanske flera prelater, af ett påfven Innocentii VIII:s bref, dateradt Rom d. 17 Febr. 1491, hvari Sten Sture såsom svar på en recommendation för en slägting erhållit det löftet, att påfven skulle hafva i åtanka dem han komme att förorda vid inträffande ledigheter inom Linköpings, Strängnäs och Åbo stift, men hvilket löfte i öfrigt var affattadt i mycket obestämda uttryck[7]) och troligen var blott ett anbud för att vinna Sten Stures biträde vid de påfliga insamlingarne för de föregifna rustningarne till ett »korståg» mot Turkarne. Ett sådant medgifvande till regeringsmagtens förmån var vid denna tid ingenting ovanligt. Calixtus III hade gifvit K. Kristiern I formligt löfte att aldrig besätta något kyrkligt embete inom konungens riken, utan att hafva erhållit hans samtycke

---

[5]) Så berättas både af Olaus Petri och i proklamationen eller beslutet i Talge 1493.

[6]) Biskop Magnus till Jakob Ulfsson d. 14 Nov. 1491 i Arvidssons Finska Handl. Del. I, särdeles uttrycket: consideratis iniuriis et exacerbationibus obprobriosis, quas in opido Holmensi nouissime protulit in Dieta, s. 98, hvilket syftar på något uppträde vid mötet i Stockholm i Juni 1491. — Jakob Ulfsson förebrådde Sten Sture på hösten 1494, att att han »vredelege talith till en karl» i Stockholm, som fört till honom bref från den nyvalde Ordens-Mästaren (Walter von Plettenberg). Skand. Handl. XVIII: 14.

[7]) Tryckt i Grönblad, Nya källor till Finlands medeltids Historia, s. 84. Första raden är ofullständig och bör läsas: Cum negocio sancte cruciate in . . . Längre ned står: nomen i st. f. racionem.

och præsentation.[8]) Men i Sverige hade regeringen sällan sökt att ingripa i sådana frågor, och då det skett, snarare genom en recommendation till domkapitlen än till påfven. Biskop Magnus, hvars stift det påfliga brefvet gälde, upptog derföre underrättelsen härom mycket illa. Han skref till Jakob Ulfsson, som meddelat honom afskrift af brefvet, och uttalade sin djupa förtrytelse öfver sådana ingrepp från den verldsliga magtens sida i kyrkans frihet, hvilken han ansåg allvarligt hotad, föreslog, att presterskapet skulle underhålla ett särskildt ombud i Rom, betala någon af kardinalerna, på det han skulle åtaga sig att vara Svenska kyrkans beskyddare vid påfliga stolen, och att den som vore upphofsman till det påfliga brefvet skulle förmås att undanbedja sig förmånen, eller att hela kyrkprovinsen skulle begära dess återkallande.[9]) Men Sten Sture synes hafva lyckats att lugna åtminstone ärkebiskopen, som kort efteråt måste anlita hans biträde för att förmå Eskilstuna klosters landboar att erlägga tionde till presterskapet, till dess tvisten derom mellan munkarne och det s. k. seculära presterskapet blefve afgjord af påfven (N:o 101). Det är troligt, att Sten Sture i denna fråga af biskop Conrad ansågs gynna klosterbröderna och att detta fortfarande var skäl till missbelåtenheten från hans sida.[1])

Det ömsesidiga missnöjet kom till utbrott vid ett talrikt besökt rådsmöte i Tälge vid midsommarstiden 1493. Emedan den märkvärdiga tvisten emellan biskop Kort i Strängnäs och Erik Carlssons arfvingar dervid skulle förekomma, hade redan af denna anledning flera utom rådet infunnit sig der, och det är sannolikt, att äfven många af de lägre stånden

---

[8]) K. Kristierns tacksägelsebref, dat. Stockholm d. 17 Nov. 1457. Script. rer. Danic. VIII: 378.

[9]) Biskop Magni bref, dat. Kusto d. 14 Nov. 1491, tryckt af Arvidsson, Del. 1. (Stockh. 1846,) ss. 96—100, efter biskopens copiebok, och sedan af Grönblad, Nya Källor, 1857, ss. 92—94, under år 1497, hvilket redan af det skäl är orätt, att Magnus d. 14 Nov. detta år troligen icke var på Kusto, utan i Stockholm, emedan han bivistade kröningen (den 25 Nov. har han der utfärdat ett hyllningsbref. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 285.)

[1]) Biskop Conrads bref till biskop Magnus, dat. Strängnäs d. 12 Sept. 1493. Skandin. Handl. XXII: 29.

varit tillstädes.[2]) Om förhandlingarne är föga bekant; men det väcker uppmärksamhet, att alla närvarande rådsherrar, fyra biskopar och 24 verldsliga, jämte riksföreståndaren strax i början af mötet ratificerat den förlikning, som år 1488 blifvit afsluten med Lifländska orden (N:o 107). Vidare förehades vilkoren för ett försvarsförbund med de Wendiska städerna, hvarom förslag blifvit framställdt genom ett sändebud från Lübeck (N:o 109, 110), och de förenämnda ändringarne i handelsordningen, hvarom en kungörelse utfärdades (N:o 108). Knappast lärer något af dessa ärenden kunnat förorsaka utbrottet af missämjan, om ej det förstnämnda; men om Sten Sture tagit biskop Korts och hans bönders parti, har det åtminstone icke varit af partiskhet; ty han och biskopen voro för tillfället icke vänner.[3]) Sedan mötet räckt några dagar, hölls s. k. burspråk, d. v. s. att någon från en balkong eller annan upphöjd plats talade till den samlade menigheten, och det synes, som hade dervid först ärkebiskopen eller någon annan af rådet haft ordet. Han kungjorde, att riksföreståndaren på riksrådets enhälliga begäran lofvat fortfara med regeringen, hvarifrån han »för någre bristers skull och olydnad af rikets innebyggare» så nu som på några föregående möten velat blifva befriad; riksråden hade derföre lofvat honom trohet, bistånd och lydnad i allt som han på rikets vägnar dem befalde; de voro nu alla i det bästa förstånd med hvarandra, och hade han lofvat att »höra och lyda deras råd samt

---

[2]) Den nedannämnda kungörelsen om ändringar i handelsordningen börjar i öfversättningen: Wy Sten Sture . . . myt dat gantze rad unde howet lude in Sweden. Proklamationen bestyrker, att en mängd från andra orter varit der, ty Tälge var denna tid så obetydligt, att det visst icke var skäl att till dess innebyggare tala i statssaker.

[3]) Sten Sture hade velat genom köp eller byte blifva egare af Ringsön, en holme uti Mälaren vid Selaöns strand, hvilken tillhörde biskopsstolen i Strängnäs, men biskopen hade nyss fått förbud af påfven, dat. d. 23 April 1493, att föryttra densamma eller några andra af biskopsstolens tillhörigheter (Celse, Bullarium, s. 209), hvilket han utan tvifvel sjelf utverkat.

Men d. 3 Dec. 1493, då en del af Riksrådet var samladt i Enköping, förliktes biskopen och Herr Sten både om Ringsö och en biskopens landbo, som Herr Stens fogde velat häkta, och hafva biskop Olof i Vesterås samt Arvid Trolle derom utfärdat ett intyg. Original å pergament i Riks-Arkivet.

hålla alla, fattiga och rika, vid lag och rätt;» i afseende på främmande magter viste man intet annat än godt, men ville någon anfalla riket, skulle man med all magt sådant afvärja. Derefter uppmanades åhörarne till fridsamhet, samt att undvika ohöfviskt tal, särdeles om rikeråden och riksföreståndaren, att bortlägga eder och »oskäliga klädeseder», som inkommit, och att understödja Karthauser-Orden, hvilken nu enligt riksrådets länge hysta önskan skulle få sig ett kloster här i riket; vidare kungjordes antingen af den föregående talaren eller af riksföreståndaren sjelf de vid mötet fattade beslut i lagfrågor, om iakttagande af vissa författningar i afseende på eventjenare, om landsköp och andra stadgar för handel och bergsbruk, om gästning och fordring, slutligen om iakttagande af instansordningen, så att ingen komme med käromål inför riksföreståndaren och konungen, utan att förut hafva varit på häradsting och lagmansting eller rådstuga, och derifrån vädjat. Derefter kungjorde riksföreståndaren personligen, att han följande dag skulle förordna några af rikets råd att sitta för rätta och afgöra vädjade saker, och uppmanade han slutligen alla, andliga och verldsliga, fattiga och rika, att vara sina förmän och sitt herrskap lydiga.[4])

---

[4]) Det är dessa framställningar, icke ett formligt beslut, som äro tryckta af Hadorph vid Björköa-Rätten, s. 67, hvarföre ock riksföreståndaren omtalas i tredje person i början, men tydligt sjelf är den som talar uti de båda sista styckena. Hvad den medlersta delen angår synes ej tydligt, hvilken det är som talar. Årtalet 1491, hvarunder den s. k. »stadgan i Tälge» och dermed utbrottet af oenigheten emellan riksföreståndaren och rådet plägat upptagas, synes hvila på en gammal kronologisk anteckning, hvilken Olaus Petri följt, men origtigheten visar sig dels af förordningen om handeln, dat. Tälge midsommar 1493, hvilken innehåller alldeles samma bestämmelser (N:o 108), dels af Rikrådets stadfästelse å Sten Stures åtgärd för inrättning af ett Carthusianerkloster vid Gripsholm, dat. Enköping d. 7 Dec. 1493, hvari åberopas hvad derom var förhandladt vid rådsmöte i Tälge »på Sancti Johannis baptistæ tid näst förliden». Dessutom finnas åtminstone åtta kända handlingar från mötet i Tälge 1493, men intet enda dokument, som antyder, att der varit möte 1491, då deremot, också vid midsommartiden, var ett stort rådsmöte i Stockholm. Mötet i Tälge — dieta Telgis hac estate celebrata — omtalas ock i biskop Conrads bref till biskop Magnus af d. 12 Sept. 1493. Skand. Handl. XXII: 28. I det s. k. Chronicon Skibyense sättes också början af Sten Stures tyranni, såsom oenigheten med hierarkien der kallas, till år 1493. Rördam, Monum. Hist. Dan. I: 20.

Sedan sålunda alla ärenden utom rättegångarne tycktes vara afgjorda, företogo sig rådsherrarne att göra inskränkningar i riksföreståndarens magt; det beslöts, att han icke skulle ega rätt att fråntaga någon ett slott, utan ransakning och dom af de rådsherrar, som bodde i det biskopsdöme, der slottet låg, och icke döma i mål, som anginge någon af rådsherrarne, utan skulle sådana hänskjutas till det samlade riksrådet. [5]) Naturligtvis protesterade väl Sten Sture emot sådana inskränkningar, och något formligt beslut derom synes icke hafva blifvit uppsatt; men emellertid var tvedrägtens fackla tänd i ett ögonblick, då fäderneslandets väl mer än någonsin kräfde förening af alla krafter.

Det var nämligen just i samma dagar som ett förbund aftalades mellan K. Johan och Ivan Vasiljevitsch att på en gång anfalla Sverige, en förbindelse, som i anseende till den katolska verldens och särskildt de skandinaviska folkens afsky för de kätterska och barbariska Ryssarne till en början nästan ansågs omöjlig, och hvaråt konungen sedan måste söka att gifva ett gudeligt sken genom påståendet, att han ville omvända Ryssarne till katolicismen.

Förhållandet mellan Sverige och Ryssland hade, oaktadt den förlängning af freden på fem år, som i November 1487 blifvit ingången, varit långt ifrån vänligt. Redan 1488 skedde ett af de vanliga infallen på Svenska området, hvilket föranledde Sten Sture att åtföljd af flera rådsherrar (N:o 87) åter resa öfver till Finnland, och till underhandlingar med Lifländska orden om ett förbund mot Ryssarne; men några repressalier äro ej med säkerhet kända. [6])

---

[5]) Jfr samtalet mellan Jakob Ulfsson och Sten Sture i Febr. 1495. Skand. Handl. XVIII: 26—28.

[6]) Det berättas uti det åberopade påfliga brefvet af Innocentius VIII, som är utfärdadt efter den 6 Juli 1489, Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 425, att Sten Sture haft en stor truppsamling, (60,000 man, säges det), och godt tillfälle att anfalla, emedan Storfursten med all sin magt tågat till Kasan, men blifvit hindrad genom någon hotande skrifvelse, hvilket allt skulle kunna hänföras till år 1488, då enligt andra, inhemska, uppgifter något sådant skulle hafva inträffat. Men tåget till Kasan och stadens eröfring skedde enligt Karamsin 1487, och framställningen i den påfliga skrifvelsen är öfverdrifven och otydlig.

De båda följande åren oroades innebyggarne i Österbotten genom ströfpartier af de Ryska kolonisterna vid Hvita hafvet, hvilka ännu mest lefde af jagt och fiske samt handel med den glesa Finska befolkningen i dessa ofruktbara trakter; och som de derföre förde ett halft nomadiskt lefnadssätt, hände det lätt, att de kunde komma i delo med innebyggarne i Österbotten, hvilka sommartiden plägade fiska i de talrika sjöarne i det öfra landet, der gränsen emellan rikena aldrig blifvit noga bestämd. Sommaren 1489 blefvo 14 bönder från Kemi socken ihjälslagna af ett ryskt ströfparti, hvaröfver lärer blifvit klagadt inför riksrådet, ty vid den 29 Sept. samma år kunde fogden i Österbotten Hans Andersson Ren kungöra ett riksföreståndarens och riksrådets påbud, att Ryssarne icke skulle vid lifvets förlust tillåtas komma längre än ett ställe kalladt Turku (d. ä. torget) vid Ule elf, der marknad skulle hållas, och borde Ryssarne härom underrättas, när de kommo, hvilket förmodligen alltid väntades, när elfvarne blifvit isfria. Men då Ryssarne icke aktade detta förbud, utan kommo i en hop af 36 man ned till stranden, och bönderna i Kemi, hvilka nyligen blifvit beröfvade 100 renar, fruktade att deras gårdar skulle blifva brända, lät Hans Ren gripa 21 stycken och halshugga 17 af dem; tre eller fyra lyckades undkomma upp till Lappmarken, hvarefter de öfriga då de hörde, att landet var i försvarstillstånd, återvände till Hvita hafvet.[7])

Ungefär vid samma tid skedde från Ryska sidan infall i Karelen, hvarest de östliga distrikterna, Euräpää, Jäskis och Jokkas, blefvo utsatta för svåra och grymma härjningar.[8])

Underrättelsen om dessa händelser ökade riksrådets oro för ett farligare anfall af Ryssarne[9]), och riksföreståndaren sjelf,

---

[7]) Den förut åberopade besvärsskriften från Kem, Ijo och Limingo socknar, dat. midfastan 1490. Hadorph II: 345 o. f.

[8]) Innocentii VII:s förut åberopade bref i ämnet, Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 426, omtalar under något förvridna namn dessa orter jämte Kem såsom under året då det utfärdades härjade.

[9]) Jakob Ulfsson skref på hösten 1494, att Riksrådet nästan i hvar herredag, »besynnerlig syden Hans Reen loth afhugge the Ryssers», rådt Sten Sture sända förstärkningar till Finnland. Skand. Handl. XVIII: 7.

åtföljd af några af de i medlersta Sverige bosatta rådsherrarne och en ansenlig krigsstyrka, reste i Augusti 1490 öfver till Finland [1]) och tog på hemresan vägen omkring Bottniska viken, då han således äfven besökte Österbotten. [2]) Sannolikt har han under denna resa ocksä förordnat ridd. Nils Eriksson (Gyllenstjerna) hvilken hade anfört den Svenska hjelpsändningen till Riga 1485, att vara höfvidsman på Viborg, och han gaf honom uppdrag att ställa sig i förbindelse med Ryssarne för underhandling om fred. [3]) Knut Posse, som varit Sten Stures fogde på Viborg, synes deremot hafva erhållit Castelholms slott, som Nils Eriksson förut haft.

Ett af ändamålen med hans besök var en förlikning mellan staden Riga, hvars bundsförvandt Sverige ännu var, och ärkebiskopen samt Lifländska Orden, och hölls för detta ändamål ett möte med deras ombud i Raseborg, der Sten Sture med sina rådsherrar infann sig i October, [4]) men då i anseende till den ömsesidiga förbittringen intet kunde uträttas, sändes ett par ombud derifrån öfver till Riga, hvilka som det synes med oförrättadt ärende återvände sent på hösten. [5])

Sten Sture var personligen stämd till fördel för staden Riga, men ärkebiskopen och ordensherrarne voro nu ense och de senare hade i Walter von Plettenberg en utmärkt skicklig anförare, och med afseende på den gemensamma faran för Ryssland, var det icke skäl att spänna bågen för högt.

---

[1]) Enligt biskop Conrad Rogges bref till biskop Magnus i Åbo, dat. Strängnäs d. 4 Aug. 1490, var Sten Sture på väg till Finland, (Arwidsson 1: 70), och har han d. 6 Aug. med alla rådsherrarne utfärdat ett dombref i Jungfruhamn utanför Stockholm.

[2]) Sten Stures förut åberopade dombref, dat. Lule d. 22 Febr. 1491 finnes förmodligen ännu qvar i Öfver-Lule kyrka, och en afskrift, tagen i Stockholm 1844, i Vitterhets-, Hist.- och Antiqv.-Akademiens samling.

[3]) Biskop Magnus skrifvelser till ärkebiskop Hildebrand i Riga, dat. Åbo d. 28 Sept. 1490 och d. 8 Oct. s. å. Arwidsson, 1: 71—74.

[4]) Biskop Magnus skrifver d. 7 Nov. 1490 från Åbo: »cum essemus in scopulis Raseburgensibus una cum domino gubernatore constituti». Arwidsson 1: 81.

[5]) Ärkebiskop Hildebrands bref till Biskop Magnus i Åbo, dat. Ronneburg d. 22 Nov. 1490. Arwidsson I: 74.

Man sökte allvarligt att åstadkomma en uppgörelse som kunde betrygga rikets östra gräns. Sten Sture gjorde på sommaren 1491 troligen för detta ändamål ett nytt besök i Åbo eller skärgården derutanför. [6]) En Österrikisk gesandt Georg von Thurn, hvilken reste genom Finnland på väg till Moskwa erhöll af Sten Sture uppdrag att medverka dertill. [7])

Men Ryssarne lära hafva gjort svårigheter vid förslaget att förlänga stilleståndet, [8]) och började våren 1492 att befästa en punkt midt emot Narva, hvilken efter tzaren kallades Ivangorod. Stilleståndet gick ut den 6 Nov. s. å. och man fruktade ett fredsbrott, hvarföre biskop Magnus i Åbo, Knut Posse med flera af Finnlands förnämsta män med en för denna tid ansenlig krigsstyrka på vintern lågo i Viborg eller vid gränsen, och underhandlingen fortsattes med ståthållarne på Kexholm.

Den förenämnde Österrikiska gesandten Georg von Thurn var nu ånyo i Moskwa och man vände sig åter till honom med begäran, att befordra fredsunderhandligen. I början af Januari ankom till Viborg också bud från Kexholm, att några Ryska underhandlare nu ditkommit och i följd deraf reste Joachim Fleming, fogde på Åbo, och lagmannen Nils Bengtsson samt den bekante Hartwig Winholt såsom ombud gång efter annan dels till Kexholm, dels till en mötesplats på

[6]) Sten Stures förläningsbref för Nådendals kloster å ett kronohemman i Resos, dat. Pensar (en holme i Nagu socken) d. 21 Juli 1491. Arwidsson, Finska Handl. VI: 73.

[7]) Biskop Magnus skref till Sten Sture, dat. Jäskis 1492, sannolikt mot slutet af året, att man skulle skriftligen anmoda Herr Yrian Torn om biträde, »som han idher werdughet och oss tesselikis nw for eeth aar tha han foor her i genom landet alffwarliga loffuade.» Skand. Handl. XXII: 39. Juris Doctor Georg von Thurn omtalas i Lehmanns Chronica der freyen Reichs Stadt Speyer, Frankf. a. M. 1662, s. 999, då han år 1489 å K. Maximilians vägnar på Italienska besvarade Ryska sändebudet Trachaniotes andragande vid en audiens inför konungen i Frankfurt, och följde sedan denne år 1490 på hemresan till Moskwa, likasom han följande året på hösten 1491 åter sändes dit och återvände först d. 12 April 1492 (!). Karamsin, Gesch. von Russland, B. VI: 168, der namnet Delator (De la Tour) är blott en öfversättning af von Thurn.

[8]) Biskop Magnus skref till Nils Eriksson d. 10 Sept. 1491, att det möte som var öfverenskommet att hållas med Ryssarne borde hållas icke på vintern, utan redan samma höst. Skand. Handl. XXII: 34.

gränsen; men Ryska ombuden läto snart förstå, att de icke ville veta utaf någon fred, med mindre de finge tillbaka de distrikter, som omtalas i det s. k. konung Iurjes bref d. v. s. de i Nöteborgska fredsslutet 1323 Sverige formligen tillerkända områdena Jääskis, Eurepää och Savolax, af hvilka de båda förra utgjordes af landet mellan Sestra (Systerbäck) och Saima, Savolax åter af landet norr om denna sjö, med ännu ej fullt bestämdt omfång. Särskildt förklarade sig Ryssarne förorättade genom anläggningen af Nyslott eller Olofsborg. Likväl lofvades, sedan man hunnit hemta nya föreskrifter från Nowgorod, att om Svenska regeringen ville ditsända sina ombud, skulle förlängning af stilleståndet erhållas på 5, 7 eller 10 år. Någon tvekan uppstod dervid hos de rådsherrar, som lågo i Viborg, emedan Sten Sture visserligen befallt dem att sluta den längsta fred som kunde erhållas, men sedan i bref till Biskop Magnus förklarat, att man icke borde låta binda sig för en längre tid, med afseende på de förestående underhandlingarne med Polen, Litthauen och Lifländska orden. De Finska rådsherrarne, som voro samlade i Viborg voro också af den åsigt, att ett längre stillestånd skulle till ingenting tjena, emedan Storfursten icke skulle hålla det; ty han skulle, trodde de, redan hafva anfallit oss, om »han icke hört om det myckna folk, som låg samladt på gränsen». Man hade bestämt sig för halfannat år, och blefvo de nyssnämnda underhandlarne Nils Bengtsson och Winholt samt en Kristiern Lowe,[9]) som förut varit använd vid underhandlingen i Nowgorod 1487, befullmägtigade att afresa för att afsluta ett sådant stillestånd, men icke göra någon afträdelse af land. Beskickningen skulle afgå d. 26 Febr. 1493; om framgången af dess förehafvande finnes ingen bestämd uppgift; men det är sannolikt, att ett stillestånd på halfannat eller två år blifvit aftaladt, emedan biskop Magnus på våren lemnade Viborg och man vid mötet i Tälge vid midsommartiden sade sig icke veta af annat än fredligt förhållande till grannarne.

---

[9]) Biskop Magnus och Nils Eriksson till Sten Sture d. 23 Febr. 1493. Skand. Handl. XXII: 45—50.

I anseende till de hotande utsigterna för ett anfall från Rysk sida hade man under tiden sökt att förbinda sig med Rysslands öfriga grannar, af hvilka Lifländska orden hösten förut derom väckt fråga (N:o 107). Knut Posse och Erik Ragvaldsson, båda rådsherrar, hvilka redan voro bekanta med Lifländska förhållandena, samt tvenne kaniker uti Åbo hade d. 22 Oct. 1492 af riksrådet erhållit en vidsträckt fullmagt att afsluta ett förbund med Lifländska orden (N:o 105) och skulle för sådant ändamål från Viborg resa öfver till Lifland i Februari 1493;[1]) men vägen omkring Finska viken till Narva, ansågs i anseende till den starka besättning Ryssarne hade i det närbelägna nya fästet Ivangorod, osäker, och måste de begifva sig vesterut till Raseborg, för att derifrån komma öfver till Estland.[2]) Afsigten var att besöka ej blott Lifländska Ordensmästaren, utan ock Litthauen och Pohlen; men som emellan dessa magter icke var godt förstånd, lära förmodligen sändebuden snart funnit det vara utan ändamål att så långt utsträcka sin resa.[3]) Man känner ingenting om utgången af denna beskickning; men vid mötet i Tälge i medlet af Juni infann sig som ombud från Lifländska Orden Doctor Nicolaus Dankwardi med förslag till förbund mot Ryssarne. Riksrådet stadfästade i följd deraf den eviga fred, som år 1488 blifvit afsluten i Reval, och derjämte allt hvad båda parternas fullmägtiga framdeles kunde komma att till befästande af samma fred och kristenhetens fromma bestämma (N:o 107). Ingendera af de kontraherande var för tillfället i krig med Ryssland, utan tvärtom afslöt Lifländska Orden detta år ett tioårigt stillestånd, ehuru händelser snart skulle inträffa, som gjorde dess bestånd mer än tvifvelaktigt.

Det dröjde ej länge, innan man i Sverige fick de starkaste anledningar till oro för fredens bevarande. Man hade

---

[1]) De fingo af öfrige i Viborg varande rådsherrar med sig en skrifvelse till K. Kasimir i Pohlen för Nils Erikssons begäran om betalning af den fordran han ärft efter sin morfader, K. Karl; den senare dat. Viborg den 29 Jan. Arwidsson Finska Handl. I: 116, 118.

[2]) Finska rådsherrarnes bref till Sten Sture och Jakob Ulfsson, dat. Viborg d. 5 Febr. 1493. Skand. Handl. XXII: 42.

[3]) Både Knut Posse och Erik Ragvaldsson deltogo i mötet i Tälge d. 19–28 Juni 1493.

åtminstone redan i början af September från Lifland fått underrättelse, att K. Johan hade sändt Doctor Johannes, prost i Roskilde[4]), såsom ombud till Ryssland, hvaraf man här väntade sig intet godt, och från Danmark kunde en af de Svenska rådsherrarne vid samma tid berätta, att K. Johan på allvar ville anfalla Sverige. Den senare uppgiften vann stöd derigenom, att Danska höfvidsmannen på Visborg Jöns Holgerson i Visbys hamn seqvestrerat tvenne skepp, som voro hemma i Stockholm.[5])

Misstankarne vunno ökad styrka, då man fick veta, att en stor Rysk beskickning, som åtföljt Danska sändebudet genom Lifland, ankommit till Köpenhamn, hvarest också en formlig traktat om ett förbund mot Sverige d. 8 Nov. upprättades[6]) och de Ryska sändebuden återvände derefter öfver Norge, åtföljda af ett Danskt ombud, kallad David, hvilken sedan flera gånger reste mellan Köpenhamn och Moskwa.[7])

Ej underligt, att man blef orolig i Sverige, då man sålunda fick starka skäl att befara anfall från båda våra farligaste fiender på en gång, och dertill missämjan mellan riksföreståndaren och en del rådsherrar fortfor. Möjligen ökades osäkerheten derigenom, att utom Danska konungen äfven andra främmande furstar, deribland hans bror hertig Fredrik af Holstein sökte Svenska kronan; ja, till och med Tyska konungen, sedermera kejsaren Maximilian I, hade som det

---

[4]) Blott titlarne, ej namnet, anföras i biskop Conrads nedannämnda bref, men »Johannes Claussen arcium et decretorum doctor prepositus Roskildensis» har såsom Danska konungens kansler d. 20 Juli 1496 deltagit i unionsmötet i Lödöse (Skand Handl. XXII: 26) och det synes, ehuru alldeles bestämda bevis saknas, att han är densamme som åsyftas.

[5]) Biskop Conrad i Strängnäs till biskop Magnus i Åbo d. 12 Sept. 1493, Skand. Handl. XXII: 28. Sten Stures anteckning i brädden af framställningarne från mötet i Tälge. Hadorph, Bil. t. Biärköa Rätten s. 67.

[6]) Tryckt hos Jahn, Danmark under Unionskongerne, s. 569, och Grönblad, Nya Källor s. 85, efter en afskrift, hvilken också begagnats som concept vid traktatens förnyande 1506. Den ena af sändebuden var en Grek, som kallas Dmitrij Ralew, Palæologus, och således var af samma slägt som Storfurstinnan Sofia, den siste Grekiske kejsarens brorsdotter.

[7]) Ryska beskickningen och särdeles hemresan omtalas i den samtida Rimkrönikan, Klemmings uppl. III: 118, 119. Akianders utdrag ur Ryska Annaler, sid. 159.

tyckes på allvar ej blott hos riksföreståndaren utan ock hos större delen af rådsherrarne genom den förenämnde Doctor Georg von Thurn, på sommaren 1492 anmält sin önskan att blifva kallad till den Svenska thronen.[8]) Gesandten, som hade förut under sina resor till Moskwa passerat Sverige och ställt sig väl med riksföreståndaren, skall vid hemresan genom Danmark hafva så mycket prisat honom, att han derigenom ådragit sig konungens ovilja, och kommit i fara att blifva gripen af några Holsteinska adelsmän vid afresan från Lübeck, om icke magistraten fått kunskap derom, och låtit honom åtföljas af hela sin truppstyrka.[9]) K. Maximilian förnyade förslaget, skriftligen och detta likasom Drottning Dorotheas förord för sin yngre son Fredrik var föremål för öfverläggningar på rådsmötet i Enköping i början af December 1493.[1])

Det är ingen anledning, att Maximilian, sedan han genom fadrens död fått ett ännu vidsträcktare fält för sin verksamhet, återkommit till tanken på Svenska kronan; emellertid skall förslaget, om man får tro de mot Sten Sture fiendtliga rådsherrarnes egen försäkran, hafva bidragit att styrka dem i beslutet att vända sig till konung Johan. Underhandlingar synas hafva fortgått under vintern både med Danmark och Ryssland, ehuru vi icke närmare känna deras beskaffenhet.[2])

[8]) K. Maximilians fullmagt af d. 20 Mars 1492 för sin rådsherre Georg von Thurn mit denen von Prälaten Adel und Städten des Königreichs Schweden zu unterhandeln, damit die Krone in des Königs Hand und Gewalt komme, wie die Instruction des Gesandten enthalte. Af samma dag äro särskilda creditiver till biskoparne och höfvidsmännen å de förnämsta slotten utfärdade för densamme. Lichnowsky, Geschichte des Hauses Habsburg B. VIII. Urkunden-Verzeichniss, och sid. 140.

[9]) Reimar Kock, Lübeckische Chronik, som berättar hans beskickning till Sverige »etliche wichtige werue tho vörrichten» under år 1491. Thurn hade verkligen d. 2 Juni detta år också erhållit ett pass af K. Maximilian »in seinen und des Reichs Angelegenheiten in das Königreich Schweden und von da nach Preussen, Reussen, Liefland &c zu reiten.» Lichnowsky, anf. st.

[1]) Upsala domkapitels bref till biskop Magnus, dat. Fernabo d. 24 Dec. 1493 i dennes Copiebok, f. 50, hittills otryckt. I öfverskriften står: Nidrosiensis i st. f. Upsaliensis, såsom genast synes af innehållet.

[2]) I förenämnda bref af d. 24 Dec. säges, att »Doctor Erik» jämte fyra andra skulle resa såsom ombud till Moskwa, för förlängning af stilleståndet, och det hemställes till biskop Magnus, om ej Knut Posse eller Herr Andreas för sitt större anseende borde sluta sig till beskickningen.

Men tidigt på våren lär det blifvit afgjordt, att ett nytt unionsmöte skulle hållas i Nylödöse i Maj 1494. K. Johan gaf d. 16 April fyra rådsherrar fullmagt att möta i Nylödöse d. 4 Maj.[3]) Sten Sture, som uppehöll sig i Kalmar, utfärdade först d. 3 s. m. sin fullmagt för några af de närmast gränsen boende rådsherrarne nämligen Biskop Brynolf i Skara, Arvid Trolle på Bergqvara, Nils Claesson på Elfsborg och Arvid Knutsson till Torpa, att på det med Danmarks och Norges råd utsatta mötet förhandla och besluta hvad som till fred och vänskap mellan rikena kunde bidraga (N:o 112). De Svenska ombuden kommo naturligtvis väl sent, och det saknar icke sin märkvärdighet, att de med Danskarne utbytte vidimerade afskrifter af sina respective fullmagter. Emellertid blefvo de snart nog ense om det vigtiga beslut, att de tre rikenas råd midsommar följande år 1495 skulle samlas i Kalmar, för att fullgöra Kalmar-Recess, likasom det bort ske 1484, och att alltså äfven konungen borde vara så nära till hands, som i fördraget 1483 var förutsatt.

Vid det nästföljande rådsmötet, som hölls i Stockholm vid midsommarstiden,[4]) hade af de Svenska underhandlarne blott Arvid Trolle infunnit sig, och någon ratification å traktaten kunde han dervid ej utverka; det var naturligtvis riksföreståndaren emot, och han hade här troligen sin gamle vapenbroder Nils Sture på sin sida.[5]) Men ett nytt rådsmöte samlades åter i Stockholm vid Larsmessan (d. 10 Augusti) hvarvid jämte ärkebiskopen äfven en ärkedjekne i Upsala fick säte i rikerådet, och hvarest utom biskop Magnus i Åbo

[3]) Hadorph II: 347, der också den Danska fullmagten finnes i en dylik vidimation, som den i N:o 112 aftryckta. Beslutet, anf. st. sid. 349, visar i öfrigt, att äfven en Norsk rådsherre, som icke nämnes i fullmagten, deltagit i mötet.

[4]) Det enda oss bekanta bevis för detta möte är Rikerådets bref för Vesterviks borgare å rätt att fara omkring i Stegeholms län och de härader deromkring äro och uppköpa varor, men »icke fara med kram och spetzerij, som emot lagen är», dat. Stockholm d. 23 Juni 1494. Sivers, Vesterviks stads Hist. s. 60.

[5]) Det goda förhållandet visar sig deri, att Nils Sture vid eller efter detta möte fick förläningsbref å Mörkön m. fl. öar, som ligga i närheten af nuvarande Hörningsholm, (N:o 116) hvilket af sonen Svante bygdes till sätesgård, men troligen tillhört fadern.

tvenne andra af underhandlarne i Nylödöse, biskop Brynolf och Arvid Knutsson, hade infunnit sig, samt i öfrigt Arvid Trolles son Erik och hans måg Nils Boson.

Sinnena voro nu förberedda på saken, och Nils Sture låg numera på sotsängen. Redan d. 12 Aug. ingingo de närvarande rådsherrarne, 6 andliga och 21 verldsliga, en formlig sammansvärjning [6]) att hålla Kalmar-recess, så framt konungen ville hålla hvad han lofvat; dock skulle den icke vara Sten Sture till förfång, om han »ville vara hos dem och följa deras råd.» Såsom skäl att riket icke längre kunde vara utan konung anfördes, att »många herrar och furstar bjuda sig till riket för herre och konung», faran för Ryssarne och andra fiender, så ock den gamla förbindelsen emellan de tre rikena. Rådet var ovanligt länge tillsammans, in till slutet af månaden, men man känner icke mycket till hvad derunder förefoll mer än att Sten Sture varit missnöjd med hela tillställningen, att man hotat med ett sannolikt uppdiktadt rykte om en ny bannlysning, som skulle vara utfärdad från Rom, och att man förgäfves uppsatt en handling, hvarigenom han skulle förmås att biträda den förenämnda öfverenskommelsen, och hvilken synes hafva blifvit honom förelagd vid ett sammanträde i Gråbrödraklostret d. 22 Aug. [7]) Han underlät också att sätta sitt sigill under ratificationen å traktaten i Nylödöse, hvilken utfärdades den 29 Aug. och hvari riksföreståndarens namn var i vanlig ordning infördt. [8])

Deremot synes riksrådet hafva gillat den ratification å traktaten med de Wendiska städerna riksföreståndaren d. 28

[6]) Så benämnes handlingen uti en gammal latinsk anteckning i Rasmus Ludvikssons excerpter, nu tryckt i Script. rer. Svec. med. ævi III: I. 83.

[7]) Hadorph har tryckt »Her Sten Stures förskrifning,» med datum: octava assumptionis; men något original finnes icke i de gamla inventarierna öfver Riks-Archivet och Sten Sture har uttryckeligen förklarat, att han »gaff ther allre hvasske bref eller insighle oppa.» Skandin. Handl. XVIII: 30.

[8]) Tryckt efter originalet i Geheime-Archivets Aarsberetn. IV: 276, med anmärkning, att sigill saknas å den derför bestämda remsan. Det var denna dag som Riksrådet jämte riksföreståndaren utfärdade bekräftelsen å Stockholms stads privilegier af 1436, med några tillägg, som är tryckt såsom akad. diss. under E. G. Geijer, Upsala 1833.

Aug. utfärdat, ehuru förbundet uppenbart var riktadt mot Danmark (N:o 120).

Samtidigt eller kort efter detta möte inträffade underrättelser, som måste göra det fattade beslutet ännu mer betänkligt; ty den konung man ville antaga till att styra ett tredje vidsträckt rike, hade på sommaren blifvit svagsint, och derefter, då han åter kom någorlunda till sig, gjort en pilgrimsfärd till vallfartsorten Sterneberg i Meklenburg, hvarigenom saken blef så mycket lättare bekant. [9]) Längre fram på hösten hade Sten Sture, som förut gifvit biskop Magnus i Åbo uppdrag att utforska hvad ärende beskickningarne emellan Ryssland och Danmark förehade, ändtligen ifrån Narva fått den underrättelse, att en person, hvilken sändebuden begagnat såsom tolk sagt, att konungen lofvat stora landafträdelser i Finnland åt Ryssarne. [1])

Underrättelsen, ehuru i sig sjelf sannolik, var dock ännu föga annat än ett rykte, ehuru den kunde ledas tillbaka till sin upphofsman. Emellertid torde den hafva bidragit att uppskjuta afsändningen af ratificationen å traktaten i Nylödöse, med hvilken Arvid Trolle och Arvid Knutsson infunno sig hos konungen i Varberg först d. 9 Jan. 1495. De hade också i uppdrag att hos konungen begära, att han skulle skicka ombud till Ryssland, för att förmå storfursten till fred

---

[9]) Svenska Rimkrönikan anför under år 1494 »konung Haniss myste syn synne» och att han gjort en pilgrimsfärd till Stiernaberg, hvilket också bekräftas af Weinreich, Danziger Chronik, s. 85: »Item diesen somer kwam konig von Denmark von sinen sinnen (ty så måste det otydliga stället utan tvifvel läsas) vnd zog zum Sterneberg.» Tiden bestämmes ännu närmare genom ett konungens bref, dat. Gedesgaard, nu Giedser på Falster, d. 19 Juli 1494, hvari han frikallar ridd. Jörgen Parsberger från skyldighet att möta på rättarting, emedan han skulle följa med på pilgrimsresa. Nye Danske Magazin II: 315.

[1]) Saken omtalas i ett bref af Jakob Ulfsson till Sten Sture, hvilken sjelf lemnat notisen, Skand. Handl. XVIII: 13, och konungens eget bref af d. 10 Jan. 1495, hvari han begär, att den köpsven, som hitfört underrättelsen, skulle gripas. Anf. saml. XXII: 17. På förra stället nämnes saken blott som en »omanlig stämpling», hvarå Herr Sten borde skaffa bevis från komthuren i Narva, att användas vid det förestående mötet i Kalmar, men hvilken tills vidare borde hållas tyst; på det senare säges, att löftet gällt både Finnland och Lifland.

eller förlängning af stilleståndet med Sverige. Konungen biföll också denna begäran, och skref ett bref, hvilket i afskrift meddelades Svenska rikerådet, och innehöll att som han vid förestående midsommar skulle emottaga regeringen som Svensk konung, önskade han att Storfursten skulle låta sluta stillestånd på ett eller två år; när han komme till Sverige eller Finnland skulle de hålla ett möte om de »tilltal» eller anspråk Storfursten hade på en del af Finnland, och önskade han på denna begäran skriftligt svar från Storfursten.[1])

Ett sändebud från Danmark kom verkligen kort derefter, hvilket sades medföra ett sådant bref och skulle resa öfver till Finnland i slutet af Januari 1495, för att öfver Viborg begifva sig till Moskwa; men Sten Sture misstänkte, att han kunde hafva någon hemlig instruction, motsatt den föregifna, och skref derföre till befälhafvarne i Viborg, att de visserligen skulle taga väl emot sändebudet och skicka med honom en förståndig man, som kunde både Tyska och Latin, samt dessutom om så fordrades en tolk (för Ryskan), men lemnade till deras eget afgörande, om beskickningen vore onödig; om landet ej derigenom komme i fara, kunde de i stället med foglighet afstyra hans resa och skaffa honom »fordenskap» att komma samma väg tillbaka igen. Befälhafvarne i Viborg följde det senare rådet, hvaröfver sändebudet förmodligen beklagat sig för Herr Sten, som bland annat skall ha gifvit honom det svar, att Sveriges rike var mägtigt nog att sjelf sköta sina underhandlingar.[2])

Missämjan emellan riksföreståndaren och ärkebiskopen jämte några andra rådsherrar hade under tiden snarare till-, än aftagit, ehuru en ständig skriftvexling mellan hufvudmännen fortgick. Den gamle Nils Stures död, som timade den 25 Aug. 1494, gaf anledning till en ny tvist; ty sonen Svante önskade behålla slottet, och besättningen vägrade till en början

[1]) Skand. Handl. XXII: 16, not.

[2]) Sten Stures bref till Slottslofven i Viborg, dat. Upsala d. 22 Jan. 1496. underteckaadt af Sten sjelf, Knut Eskilsson, Bengt Fadersson och Paul Kyle. Danska Rikrådets bref, dat. Odense den 15 Januari 1496. Skand. Handl. XXII: 57, 18.

att uppgifva det till riksföreståndaren, emedan den icke fått ut sin lön. Fråga derom uppstod redan vid det förenämnda mötet i Stockholm; sedan underrättelse om dödsfallet anländt den 31 Aug., tvistades der om slottslofven, och rådspartiet sände derföre egna ombud jämte riksföreståndarens ned till Stäkeborg, för att utreda saken. Sedan slottslofven befunnits vara ställd till Sveriges krona och »de fyra, till hvilka alle slottslofven här i riket stånda», gaf ärkebiskopen Gotskalk Arendsson (Ulf) uppdrag att tillsammans med tvenne rådsherrar, Erik Ottesson (Björnram) och Knut Eskilsson resa dit. Förhandlingarne drogo ut i nära två månader, och ombuden kunde först den 27 Oct. uppgöra saken med besättningen (N:o 121). Både ärkebiskopen och biskop Henrik lade sig ut för Svante Nilsson, att han skulle få behålla slottet, åtminstone ett år, men Sten Sture lemnade det till Erik Turesson (Bielke) och tyckes dock bibehållit godt förhållande till den förstnämde, som ännu icke var insnärjd af motpartiet.

Det betänkligaste var, att under den allvarliga oron för Ryssarne det ömsesidiga inre missnöjet fortfor och icke längre kunde döljas. Jakob Ulfsson och hans anhängare yrkade kraftigare försvarsanstalter i Finnland, naturligtvis på riksföreståndarens egen bekostnad; men då han lät gjuta några stora kanoner, utspriddes det ryktet, att de voro ämnade att användas mot ärkebiskopens slott, Stäket. Jakob Ulfsson önskade ock, att Sten Sture sjelf skulle resa öfver till Finnland, men han anförde sin sjuklighet såsom hinder, och torde dock möjligen också haft andra skäl. Emedan han mer än någon annan kände obehaget och faran af det spända förhållandet, men sjelf var hindrad af sin ögonsjukdom, sände han vid nyårstiden 1495 några af sina tjenstemän, deribland just Svante Nilsson, till ärkebiskopen, hvilken de på 13:de dag jul d. 6 Jan. 1495 träffade i Tillinge prestgård, vester om Enköping, der han förmodligen höll biskopsvisitation. Två i Upland bosatta rådsherrar, nämligen Knut Eskilsson till Vännegarn och Nils Fadersson till Hjulsta voro antingen tillfälligtvis tillstädes eller blefvo de tillkallade jämte två kaniker, som

ärkebiskopen hade med sig.[4]) Ärkebiskopen klagade dervid öfver det rykte, som fördes kring landet, att han och några riksråd ville hafva in konung Johan, ehuru Herr Sten sjelf skulle hafva först gifvit sitt samtycke dertill, syftande dervid på Kalmar recess, samt att Herr Stens tjenare, Örjan Karlsson (till Vinstorp), hade tingat med några härader i Vestergötland, för att få veta, med hvem allmogen ville hålla; ärkebiskopen sade sig icke hafva haft någon fruktan för Herr Stens stora kanoner, utan trodde han, att denne sjelf utspridt ryktet. På tillfrågan, om ett herremöte borde hållas, svarade ärkebiskopen, att det icke behöfdes förr än det blefve öppet vatten och Arvid Trolle samt Arvid Knutsson komme tillbaka från Danmark; men på frågan, om det vore nödigt att tala vid allmogen före unionsmötet i Kalmar, sade han, att det väl vore skäl, men han hänsköt till Herr Sten, antingen det skulle ske genom några »gode män» i hvar lagsaga eller »riksrådet skulle sammankomma och kalla allmogen tillhopa.»

Omkring en månad derefter kom Sten Sture sjelf till Upsala och hade i närvaro af den förenämnda Knut Eskilsson och andra rådsherrar ett sammanträde med ärkebiskopen i domkapitlet. Han erhöll dervid den förklaring af ärkebiskopen, att hvarken kyrkan eller kapitlet hade det minsta att klaga öfver hans regering, med undantag af den rätt domkyrkan hade till Hammarstad, hvarvid Herr Sten inföll, att den som efter Sveriges lag hade mer rätt till godset skulle ock behålla det. Herr Sten gaf också Jacob Ulfsson det vitsord, att han i råd, ord och gerning betett sig som en trofast, värdig herre och skulle båda gifva hvarandra »bref och insegle» på dessa förklaringar.[5]) Derefter klagade Herr Sten öfver den inskränkning i hans magt öfver förläningar och domsrätt, som man beslutit på herredagen i Tälge, och den särskilda förening som riksråden sinsemellan ingått. Jakob Ulfsson sökte försvara dessa åtgärder med skäl, som förut på sitt ställe blifvit omnämnda, hvaraf man ser att han gillat dem. Råds-

---

[4]) Ärkebiskopen har låtit uppsätta och i sitt Registratur intaga ett protokoll öfver detta möte, likasom öfver det senare med Herr Sten sjelf, men det är icke alldeles fullständigt. Skand. Handl. XVII: 15—34.

[5]) Något sådant dokument finnes dock icke i behåll.

herrarnes förbund hade sin anledning deri, att flera främmande furstar fikade efter kronan och en hotelse, Herr Sten låtit undfalla sig, att förr än man visste ordet af, kunde man få sig en Engelbrekt med en stor bondehår på halsen; han hade ju sjelf, då han hörde, att förbundet ej var riktadt mot sig gått in deruti, hvilket sistnämnda dock Herr Sten alldeles förnekade. Jakob Ulfsson klagade derefter öfver ryktet, att just han skulle vara hufvudman för Danska konungens inkallande. Herr Sten erkände då, att Jakob Ulfsson i den punkten var förtalad, och hade han sjelf både i Dalarne och annorstädes inför allmogen frikallat honom för detta rykte. Samtalet afslutades med den förklaring af Herr Sten, att Kalmar recess antogs emot hans vilja, ehuru han blifvit nödgad att sätta sitt sigill derunder.

Han hade derigenom också gifvit en vink, att han skulle med all magt motverka dess utförande, sedan Danska konungen genom sina kaperier och förbindelse med Ryssarne gjort sig personligen för det Svenska folket förhatlig. I stället för att höra menigheterna i hvarje lagsaga, såsom ärkebiskopen satt i fråga, hvarigenom svaren skulle blifvit till stor del beroende af de rådsherrar, som skulle höra menigheterna, utskref Sten Sture vid hemkomsten ett möte af ej blott riksrådets medlemmar utan ock af fullmägtiga från lagsagorna, samt särskildt från Dalarne med Kopparberget och från köpstäderna, [6]) hvilka skulle möta i Linköping troligen omkring d. 22 Mars 1495. [7]) Förhandlingarne äro icke till sin beskaffenhet bekanta; men då resultatet blef ett beslut till sin syftning alldeles motsatt det som fattats på det sista föregående allmänna rådsmötet, är sannolikt, att de icke varit

---

[6]) Ett Riksrådets bref till biskopen och rådsherrarne i Finnland, utan datum, tryckt i Arwidssons Handlingar till Finlands Häfder II: 146, omtalar mötets sammansättning. Kallelsebref finnes icke i behåll.

[7]) Dagen för första sammanträdet är icke känd, men då handlingarne äro daterade d. 24, och i anseende till ärendenas vigt och beskaffenhet någon längre öfverläggning måste hafva föregått besluten, har jag antagit föregående söndag för sammanträdets början, emedan man plägade utsätta sådana möten på någon af de kyrkliga festdagarne. Särdeles långt förut kan det icke hafva börjat, emedan Svante Nilsson, som deltog i besluten och troligen icke försummat sig, utfärdat ett pantebref i Växjö d. 12 Mars. Orig. å perg. i Riks-Archivet.

alldeles lugna, ehuru den gamle Arvid Trolle, som deltagit i Lödösetraktaten och framfört ratificationen till Köpenhamn hade uteblifvit. Men hans son och måg — båda sedan ifriga unionsvänner — voro deremot tillstädes, och alla biskoparne utom den i Åbo, — biskopsstolen i Växjö var för tillfället ledig.[8]) Om de vigtigaste ärendena utfärdades en allmän kungörelse af innehåll, att man endrägtigt beslutit en fast besvuren vänskap med Herr Sten i allt hvad Sveriges rike angår; att på mötet i Kalmar, hvilket skulle besökas af trenne af biskoparne och de äldsta af rådet, man skulle göra allt för att försvara rikets bästa, att om Ryssen eller någon annan skulle anfalla riket, man ville anstränga sig till det yttersta, för att afvärja det, och hoppas rådet dervid på troget biträde af rikets öfriga innebyggare (N:o 126). I skrifvelser, som af andra anledningar utfärdades till de Wendiska städerna och Lifländska Orden, förklarades också ryktena om oenighet med riksföreståndaren ogrundade. Hansestäderna blefvo inbjudna att till befordran af sjöfartens trygghet sända ombud till det förestående mötet i Kalmar, och om de dervid hade några klagomål att anföra emot Danskarne, erbjöd Svenska riksrådet sin bemedling (N:o 123). Riksföreståndaren, som redan förut skrifvit en dylik inbjudning till Danzig (N:o 122), förnyade densamma längre fram, i bref till både Danzig och andra Hansestäder (N:o 127, 128). Lifländska Orden, som nu valt Walter von Plettenberg till Härmästare erhöll en dylik uppmaning i en särskild skrifvelse, hvars egentliga föremål var en inbjudning till ett förbund mot Ryssarne, för hvars afslutande Ordensherrarne antingen till Stockholm, borde sända ombud eller också kunde de möta det Svenska riksrådet d. 28 Maj i Elfsnabben, om de ville följa med till mötet i Kalmar (N:o 124).

Ett märkligt ärende, som förekom på detta möte, var höfvidsmannen på Elfsborg, Nils Claessons, klagomål öfver Engelska regeringen. Ett hans fartyg hade för flera år sedan blifvit taget på sjön af Engelska undersåtar och infördt i hamnen Fowey i Cornwall. Han hade genom flera beskick-

---

[8]) Biskop Ingemars försäkran till ärkebiskopen, som ännu finnes i behåll, har påskriften: d. 16 Aug. 1495.

ningar sökt ersättning för fartyg och last, till ett belopp af 1500 Rhenska gyllen, hvilket också af Engelsk domstol blifvit honom tillerkändt, men icke lyckats utfå betalning. Svenska Riksrådet hade sju gånger skrifvit derom till konungen af England och hans råd, men icke fått något svar, hvaraf kunde slutas, om de ämnade honom ersättning eller icke, och Riksföreståndaren med de verldsliga rådsherrarne förklarade derföre, att de icke kunde längre uppehålla honom, utan gåfvo honom rätt att opåtaldt, till dess han fått full ersättning, antasta Engelska undersåtars egendom hvar han kunde (N:o 125, jfr N:o 95, 111, 118, 119, 136). Det var ett sätt att utöfva repressalier, som under medeltiden ansågs tillåtligt och hvarvid man sällan gjorde så många omständigheter som här.

När fullmagterna för det förestående unionsmötet blifvit af båda parterna utfärdade är obekant, och man känner icke heller när Svenska rådsherrarne samlat sig för afresan, men vid samma tid som riksföreståndaren jämte ärkebiskopen och några andra af de utsedda ombuden skulle begifva sig på väg, ankom underrättelse, att höfvidsmannen på Viborg, ridd. Nils Eriksson, aflidit, och att anfall af Ryssarne kunde väntas. De blefvo derigenom nödgade att dröja för att tillsätta en ny höfvidsman, hvartill Knut Posse, som troligen den tiden bodde på Kastelholm, blef utsedd. Då de sedan, troligen först efter midsommar, begåfvo sig på väg, blefvo de uppehållna af motvind så länge, att de först mot slutet af Juli framkommo till Kalmar (N:o 129).

Ej blott de Danska rådsherrarne, tolf till antalet, hade under tiden måst vänta, utan konungen sjelf hade ankommit i närheten med ett ansenligt följe och flera större fartyg, hvaraf ett, kalladt Griphunden, skall hafva fört 500 skerpentiner, ett slags skjutgevär af mindre kaliber, som den tiden användes. Hans sjöfolk skall icke hafva ännu haft tillräcklig erfarenhet att umgås med krutet, utan läto elden komma i krutförrådet på det största fartyget, så att det sprang i luften, tre andra fartyg blefvo vid samma tillfälle uppbrända, och dervid blef icke blott en mängd redbarheter, utan också några vigtiga dokumenter förstörda. En stor del af besättningarne omkom vid skeppet Griphundens sprängning och deribland

en Italiensk doctor, som också var astrolog, men troligen blifvit tillkallad som jurist.[9]

Väl hade biskoparne Henrik i Linköping[1]) och Brynolf i Skara samt fyra rådsherrar, som bodde i södra Sverige, nämligen Arvid Trolle, Nils Boson, Arvid Knutsson och Påfvel Kyle, i tid infunnit sig, men några Hanseatiska ombud synas icke hafva kommit. Sedan ombuden varit fem veckor samlade, utan att något beslut i anseende till de flesta Svenska ombudens uteblifvande kunde fattas, tillrustades ett med alla juridiska formaliteter affattadt protokoll, som ej blott kunde berättiga till mötets upplösning, utan ock till vidtagande af andra åtgärder. De närvarande Svenska ombuden blefvo derföre tre dagar å rad kallade till sammankomst först vid S:t Görans hospital, sedan i Nunneklostrets kyrka, båda belägna utanför Kalmar, och K. Johan sjelf var der en gång tillstädes. Hans ombud med rikshofmästaren Påfvel Laxman i spetsen förklarade dervid högtidligen sig vara beredda att enligt det året förut i Lödöse ingångna fördraget fullgöra Kalmare recess. Å tredje dagen, som var d. 31 Juli, erinrade Påfvel Laxman, som förde ordet, de Svenska närvarande ombuden om hvad som de förra dagarne passerat och förnyade anbudet; men dessa kunde dertill intet annat svara, än att de väntade sina medbröder, ehuru de icke kunde uppgifva hvar de funnos; de hade väl för att påskynda deras ankomst sändt bref emot dem, men icke erhållit något svar. Laxman slutade då sammankomsten med den förklaring, att så framt man kunnat erhålla någon visshet, om eller när de uteblifna Svenska ombuden skulle komma, skulle man väntat ännu längre, oaktadt mötet medfört stora förluster och kostnader både för dem

[9]) Enligt Tyge Krabbes lefnadsanteckningar i Danska Geh. Archivet skedde det i en hamn utanför »Rendebye,» som kallas Ersund, Hvitfeldt skrifver: Eggesund. Någon så benämnd plats utanför Ronneby finnes nu icke. Den samtida Svenska Rimkrönikan säger att olyckan skedde i Kalmarasund, och hvad tiden angår, omtalar notariatsintyget af d. 31 Juli »jacturas graues, expensas non modicas et sumtus plurimos,» hvilket tyckes visa, att förlusten icke såsom Jahn säger träffat konungen på hemresan. Anmärkningen om sjöfolkets oerfarenhet är efter Reimar Koch, som väl kunde hafva hört den af samtida eller deltagare.

[1]) Den förstnämde omtalas icke i det nedan åberopade Danska intyget, men i N:o 129.

och deras konung; han beklagade sig alltså för tredje gången öfver deras uteblifvande. Till bevis, att de Danska och Norska rådsherrarne gjort allt hvad dem möjligt varit för att uppfylla traktaten, utfärdade derefter tvenne närvarande notarii publici ett offentligt intyg.[2]) Det skedde den 31 Juli, och konungen med hans rådsherrar rustade sig derefter till afresa.

Sten Sture, som, troligen efter den Danske konungens exempel, förde med sig flera skepp[3]) och mycket manskap, ärkebiskop Jakob och de andra Svenska rådsherrarne ankommo kort derefter, på samma dag och med samma vind, som förde konungen och hans rådgifvare derifrån. De Svenska rådsherrarne sände derföre bref efter dem och begärde ett sammanträde antingen med alla rådsherrarne eller några af dem. Budet synes hafva träffat några af rådsherrarne i Rotneby, men konungen sjelf hade seglat hem till Köpenhamn, hvarest han d. 16 Aug. utfärdade fullmagt för tre rådsherrar, hvilka skulle ega att i Kalmar d. 1 Sept. med de Svenska ombuden »stadfästa den eviga freden och kärliga bebindningen mellan rikena», äfvensom att bestämma tid och rum för ett möte mellan de tre rikenas råd.[4]) Fem dagar senare eller d. 21 Aug. utfärdades en fullmagt för ärkebiskop Jakob, biskop Ingemar i Växjö, Sten Sture, Ivar Gren, Arvid Trolle, Knut Eskilsson (Baner) Nils Claesson till Vik, Arvid Knutsson, Svante Nilsson och Peder Ragvaldsson (Fargalt). De Danska rådsherrarne ankommo så tidigt, att redan å den utsatta dagen d. 1 Sept. beslut fattades om bekräftelse af freden och att det nya unionsmötet skulle hållas i Lödese d. 24 Juni 1496.[5])

---

[2]) Geh. Arch. Aarsberetn IV. 277.

[3]) Rimkrönikan säger, att han haft tre stora krafvelar, hvaraf en hade mer än 300 skerpentiner, och flera andra skepp. Klemmings uppl. III: 120. Biskop Magnus erinrar honom den 5 Oct. att han på sommaren skrifvit om »ett märkeligt tal folk han haft med sig till Kalmar.» Arvidsson, Finska Handl. VI: 368.

[4]) K. fullm. dat. Köbnehaffn sönd. efter assumptionis 1495. Hadorph s. 353.

[5]) Hadorph s. 354. Rimkrönikan 1488—1496 har blott uppgifter om det nya mötet i Nylödöse. I de upproriska rådsherrarnes skrifvelse till de gode män »som voro med Herr Sten på Stockholms slott» d. 7 Mars 1497, heter det, att »hade han oc fölgt war willie epter i Calmarna offaer eth aar sidhen, tha the »Danske bode oss tryggie aare dag, tha hade ekke Finland warit saa forderffuet

De Svenska rådsherrarne aflåto äfven samma dag en skrifvelse till Hansestäderna om gången af underhandlingen och underrättade, att deras sjöfarande numera tryggt kunde besöka de tre rikena (N:o 129).

Men innan Svenska riksråden hemkommit, hade Ryssarne inbrutit i Karelen, och utsigterna för fredens bibehållande med Danmark blefvo derigenom inom kort mycket förmörkade.

Ryska kriget 1495—1497.

Finnland hade på öfver hundra år icke varit utsatt för någon allvarsam fara, och med undantag af Viborgs slott hade det icke haft något fäste till sitt skydd för den östra grannen. De förändringar, som under sista tiden inträffat eller voro i görningen i Ryssland, då man här med all ifver sökte att tillegna sig så mycket af vesterlandets kultur, som kunde stärka rikets materiella krafter, hade väl icke undgått uppmärksamhet, och man hade sökt, att rätta försvarsanstalterna något bättre efter förhållandena. Viborgs stad hade blifvit skyddad med murar, och det nyanlagda fästet vid Saima, som kallades Olofsborg, hade redan af grundläggaren Erik Axelsson snart börjat ombyggas af sten.[6]) Tyska knektar, som hade mer krigsvana, hade blifvit förlagda i garnison på Viborg,[7]) och Sten Sture hade i spetsen för dem lyckats anställa den tappre och skicklige Hartvig Winholt, som förut

---

oc ekke hade wij fangit sadane harda oc strenge scriffuelse the nw scriffue fra Danmarc....» Olaus Petri har förmodligen icke känt till stadfästelsen på »den eviga freden» mellan rikena af d. 1 Sept. 1495, utan rättat sig efter detta bref som finnes i Jakob Ulfssons registratur. Skand. Handl. XVIII: 76.

[6]) Rasmus Ludviksson har excerperat ett bref af Erik Axelsson af år 1477, hvari ombyggnaden omtalas, Script. Rer. Svec. III: I, 82, förut tryckt i Åbo Tidn. 1793, N:o 15, efter Palmskölds utdrag. Men enligt en inskrift, som fordom fanns på muren, var hufvudbyggnaden redan 1475 färdig.

[7]) Reimar Kock berättar i sin ännu ontgifna Krönika, att Sten Sture år 1495 hade 500 Tyska knektar på Viborg.

anfört staden Rigas trupper mot Ordensherrarne. Det är också sannolikt, att de stora kanoner, som Sten Sture vid år 1494 låtit gjuta i Stockholm, varit ämnade till Finnlands försvar; fästningen synes också hafva blifvit väl provianterad, då Sten Sture efter Nils Erikssons död öfvertog kostnaden för både Viborg och Nyslott. [8]) Men den landsträcka, som Sverige öster om Viborg egde mellan Finska viken och Vuoksen, var deremot utan skydd af ett fäste, och skulle sannolikt framgent såsom hittills vid ett oväntadt anfall blifva utsatt för fiendens härjningar. Landets gränstrakter hade dessutom en så ringa befolkning, att denna icke kunde sjelf göra mycket till att förhindra ett inbrott.

Då man efter stilleståndets utgång på hösten 1492 fruktade anfall af Ryssarne, hade derföre gränsen varit bevakad, och sannolikt hade en dylik försigtighet varit iakttagen äfven vintern 1494—95, ehuru det saknas bestämd uppgift derom. Man vet blott, att utom höfvidsmannen Nils Eriksson åtminstone tre af Finnlands förnämsta män, nämligen Knut Posse samt lagmännen Claes Henriksson (Horn) och Nils Bengtsson varit på Viborg öfver vintern; [9]) ty det var egentligen vid denna årstid, som i dessa obanade, af sjöar och moras genomskurna trakter, några större trupprörelser plägat komma i fråga, och man synes icke hafva iakttagit, att Ryssarne nu skaffat sig en mängd fartyg, hvilka förmodligen kommit utefter Wolkow och Neva med krigsmateriel.

Fiendtligheterna synas hafva börjat just med anfall från sjösidan, då i början af sommaren en väpnad styrka af 400 man härjade stranden af Karelen, och den skall sedan hafva igenkommit kort derefter. [1]) Det var således vid den

[8]) Riksrådets bref af d. 20 Sept. 1496, förebrår Sten Sture blott, att garnisonerna varit otillräckliga vid Ryssarnes infall.

[9]) Arvidsson, Finska Handl. II: 146. Vid belägringens början voro Henrik Bidz, Magnus Laurensson, Bengt Olsson och Arvid Olsson, utom Winholt, Knut Posses förnämsta biträden. Anf. arb. VI: 86.

[1]) Rimkrönikan 1488—1496, som omnämner dessa händelser, är ehuru samtida ej alldeles exact. Den berättar, att det första anfallet skett under mötet i Kalmar, och det senare vid midsommartiden, ehuru först då några af ombuden kunna hafva anländt till Kalmar, emedan Danskarne den 31 Juli ej varit der mer än fem veckor.

tid, då Nils Eriksson nyss var död, och som utgångspunkten för dessa expeditioner sannolikt var Ivangorod, har man måhända velat begagna tillfället, innan en ny höfvidsman blef tillsatt, att kunskapa och möjligen öfverrumpla Svenska försvarsstyrkan, hvilket dock icke lyckades. Biskop Magnus fick först i slutet af Juli underrättelse från kapitlet i Reval, att ett större anfall var att vänta, och reste i följd deraf omkring d. 1 Aug. med sina tjenare sjövägen till Viborg, hvarifrån han dock snart återvände.[2])

Förmodligen redan i medlet af Augusti, medan biskopen var i Viborg, utfärdades allmän utskrifning i Finnland af hvar femte man, som var öfver 15 år, på så sätt, att de öfriga skulle hjelpa till med hans utrustning; efter infallet blefvo alla vapenföra uppbådade, men der var stor brist på befälsämnen,[3]) emedan frälsemän och andra som hade någon öfning voro få till antalet och de bästa redan i Viborg. Knut Posse tågade vid underrättelsen om fiendens annalkande ut emot honom, för att afvärja anfallet, men som öfvermagten var allt för betydlig,[4]) måste han draga sig tillbaka inom Viborgs murar. I medlet af September[5]) öfversvämmades sydöstra Karelen af den inbrytande Ryska hären, som stod under befäl af en furste Danilo-Schtjena; byar och gårdar blefvo hvar den framtågade brända och innebyggarne mördade;[6]) omkring den 24 Sept. hann den till Viborg, der den till en början slog läger på stadens östra sida, men efter några dagar

---

[2]) Biskop Magnus till Jakob Ulfsson, dat. Kusto d. 5 Oct. 1495. Arwidsson VI: 81. Han har ännu d. 16 Juli, då han begärde ett sammanskott af presterna i Finnland, icke vetat utaf det förestående anfallet. Arvidsson I: 152.

[3]) Biskop Magni bref af d. 5 Oct. 1495. Arvidsson VI: 81.

[4]) I Påfvens bref af d. 22 Juni 1496, den s. k. korsbullan (cruciata), säges det, att Ryska styrkan var 60,000 man. I Ryska krönikor uppgifves den icke. Porthan, Accessio ad Bullarium p. 107. Akianders utdrag i Suomi f. 1848.

[5]) Arvid Nicolai, biktfader i Nådendal, uppgifver i bref till Vadstena kloster af d. 17 Oct. 1496, att infallet i Viborgs län skett »om helga kors dagh exaltationis» (d. 14 Sept.) Arwidsson VI: 94, Rimkrönikan, Klemmings uppl. III: 124, om Mormessan (d. 8 Sept.)

[6]) Biskop Magnus säger i bref till Sten Sture af d. 5 Oct. att Ägräpä (Eurepää, nu Mola), Kivinebb, Nykyrka och Jäskis utan miskund blifvit afbrända, flera tusen menniskor dräpne. Arwidsson, VI: 367.

hade den genom en lång omväg äfven kommit öfver på vestra sidan om viken. Man hade befarat, att fienden skulle framtåga vesterut, hvarföre lagmannen Nils Bengtsson redan vid hans annalkande blifvit af Knut Posse anmodad att låta »fälla bråtar» eller göra förhuggningar vid »elfvarne i Borgå län,» d. v. s. de båda grenarne af Kymmene elf samt kanske äfven ett par vester derom belägna större åar, hvaröfver strandvägen framgår. Ryssarne gjorde dock icke mycket allvar af att framtåga längre utefter kusten, utan rigtade sina ansträngningar i främsta rummet på eröfring af gränsfästningarne. Sjelfva Viborgs läge, på en holme, som å ömse sidor omgafs af sund, med strömdrag, så att de först vid strängare köld kunna tillfrysa, skyddade till en tid slottet; men staden på en landtunga, öster derom, synes varit mera utsatt. Den ansenliga fiendtliga styrkan, som bestod både af rytteri och fotfolk, låg icke uti sammanhängande läger, utan var i allmänhet spridd öfver en stor landsträcka. Besättningen i Viborg, som var förstärkt genom inkallad allmoge, hade derigenom tillfälle att genom små sjöexpeditioner oroa fiendens särskilda afdelningar, och synes dervid stundom haft god framgång. [7]) Den 12 Oct., sedan det mörknat, seglade Winholt jämte Nils Bengtsson och Magnus Frille, i spetsen för 100 väl rustade svenner och 800 Nyländska bönder eller bondsöner till forsen Vatukivi, norr om Viborg; men som de höllo på att landstiga, hördes ett rop, att Ryssarne nalkades, hvarvid bönderna med sådan häftighet rusade tillbaka till båtarne, att dessa till hälften kantrade. Svennerna, af hvilka hälften voro i biskopens tjenst, höllo likväl stånd emot fienden, medan båtarne östes; men då äfven dessa måste vika för den tilltagande öfvermagten och stego ombord, kom åter en del af bönderna rusande med den fart, att båtarne för andra gången kantrade, och en stor del af truppen drunknade, andra måste gifva sig fångna, bland hvilka Nils Bengtsson och Magnus Frille. [8]) Men Winholt sjelf räddade sig sim-

---

[7]) Det uppgifves att fienden redan den 14 Oct. förlorat 4,000 man.

[8]) Bådas utlösen ur Rysk fångenskap ifrågasättes i Biskop Magni bref till Jakob Ulfsson, dat. Kusto d. 30 Dec. 1496. Arwidsson VI: 104. Den sistnämnde blef efter krigets slut fogde på Åbo slott (N:o 132).

mande, med tillhjelp af ett tåg, som hängde efter en af båtarne, och jemte honom 8 eller 10 af svennerna. Omkring hundra af bönderna omkommo.[9])

Gång efter annan sammandrogs en större del om ej hela den fiendtliga styrkan till stormning, och ett sådant försök gjordes strax efter ofvannämnda utfall. Ryssarne förde då med sig stora kanoner, stegar och vasar samt en mängd hästar, men anföllo icke samtidigt, utan först på östra sidan, och sedan på den vestra, och blefvo å båda sidor lyckligt tillbakaslagna. Knut Posse klagar att han hade ringa hjelp vid utfall af Nylandsbönderna, emedan de så lätt fälde modet vid blotta åsynen af några fiender,[1]) och har derföre måst upphöra dermed, samt nöja sig att afslå fiendens anfall. Men det är sannolikt, att de inom Viborgs murar betett sig bättre; ty hela den undsättning, som erhållits af mer öfvadt krigsfolk från vestra delen af Finnland, kan knappt hafva motsvarat den nämnda förlusten.[2])

Man känner icke till, huru belägringen fortskridit under de följande sex veckorna, men då fienden hade kanoner af så ovanliga dimensioner, att de uppgifvas till 24 fots längd[3]) och de stenar, med hvilka man sköt, haft en vidd som tunnebottnar, är det märkvärdigt, att fästningen kunnat så länge försvaras. Sedan Ryssarne hade nedskjutit två torn och åstadkommit en stor öppning på det tredje, försöktes om morgonen på S. Andreas dag d. 30 Nov., en allmän stormning. De framryckte i tre kolonner mot olika sidor af fästningen och medförde stormstegar, så breda att 9 man med tillhjelp af hvar stege[4]) på en gång skulle kunna bestiga murarne.

---

[9]) Knut Posses och öfriga befälets rapport af d. 14 Oct. 1495. Arvidsson VI. 83.

[1]) Knut Posses m. fl. nyss åberopade bref.

[2]) Utom biskopens svenner omtalas blott 20 man från Åbo län i handlingarne.

[3]) Biskop Magnus skrifver till ärkebiskopen d. 6 Jan. 1496, Bombardas & machinas habebant magnas et mirabiles aliquas in longitudine XXIIII pedum, prout nobis scripsit et mensuram misit Kanutus Pose. Arwidsson VI: 81.

[4]) Enligt Rimkrönikan 1488—1496. Biskop Magnus omtalar också stormstegar.

Men Knut Posse och Winholt hade förstått att igenbygga öppningarne, så att förskansningarne dock kunde lemna tillfälle till ett kraftigt motstånd. Efter en långvarig strid lyckades väl Ryssarne att bemägtiga sig ett af tornen, och sökte också med tillhjelp af stegarne att komma ned på inre sidan, men här kommo borgarne och ryckte undan stegarne, så att de som stodo derpå nedstörtade, och de här inför murarne samlade tjär- och becktunnor blefvo antända, så att eld och rök dref Ryssarne derifrån.

En plötslig förskräckelse (panique) synes, såsom stundom händer äfven mer öfvade trupper, slutligen efter 7 timmars strid hafva gripit Ryssarne, så att de i största oordning flydde, och trängde in på hvarandra, hvarvid en stor mängd nedtrampades eller på annat sätt omkom. Det är icke osannolikt, att detta stod i sammanhang med en ovanlig företeelse på himmelen, der man trodde sig se ett s. k. Andreas' kors. [5]) Svenskarne härledde derifrån Ryssarnes förskräckelse samt ansågo sig derföre vara S. Andreas tack skyldiga för Viborgs befrielse från fienden; ty Ryssarne lagade sig i tysthet till att uppbryta och dröjde ej mer än fyra dagar, innan de d. 4 Dec. aftågade, och voro några dagar före jul öfver gränsen. Deras förlust ansågs stiga till 9,000, men många af den olyckliga befolkningen i det härjade landet frösо ihjel eller fingo förfrusna lemmar, innan de kunde åter komma under tak.

Medan Ryssarne lågo framför Viborg, hade fogden på Nyslott, Peder Nilsson Kylliänen, varit med en hop Savolaxbönder inne i Ryssland och till hämnd för det våld de utöfvat i Karelen bränt 800 gårdar. Efter upphäfvandet af Viborgs belägring kom väl också en mindre styrka in i Savolax

---

[5]) Biskop Magnus i det nämnda brefvet af d. 6 Jan. 1496 säger, att alla som kommit från Viborg med en mun intygat om korset; det omtalas ock af Rimkrönikan, skrifven 1496, och saken är icke otrolig, ty genom ljusbrytning mot iskristaller i de högre luftlagren, visar sig stundom en ljus ring omkring solen eller månen, som också tangeras af en yttre ring. Om nu luftens beskaffenhet för tillfället varit sådan, att blott delar af de hvarannan tangerande förenämnda ringarna varit synliga, skulle derigenom kunnat förklaras, att det för åskådarne visat sig något som liknade det sneda kors, hvarmed S. Andreas plägar afbildas. Märkligt är, att Ryska krönikor icke omtala denna företeelse.

men de blefvo af några af svennerna på Nyslott och bönderna utdrifna, utan att hafva gjort särdeles skada.[6])

Under allt detta hade Finnland fått liten eller ingen undsättning från Sverige. Underrättelsen om Ryssarnes rustningar hade väl kommit till riksföreståndaren i slutet af Juli, men han var då på väg till mötet i Kalmar och kan knappt hafva återkommit derifrån förr än i medlet af September. Samtidigt utbröt en pest, som i Stockholm skall hafva bortryckt öfver 7,000 menniskor[7]) och största delen af besättningen på Ståkeborg, såsom man af ett höfvidsmannens bref med säkerhet känner (N:o 130).

De nya rustningarne hade i följd häraf och andra hinder gått långsammare än man önskat, medan undsättning väntades i Finnland med den största otålighet. Frälsemännen, som alltid voro tröga att fullgöra sin rusttjenst och nu hade verkliga svårigheter, hotades med förlust af sin frälserätt (N:o 132). Dessutom var nödigt att anskaffa vapen och proviant, tillräcklig åtminstone för hela vintern; ty i Finnland var ingen ting att påräkna,[8]) och blef derföre en krigsgärd utskrifven, att utgå vid första öppet vatten.[9]) Hemming Gadd, som var riksföreståndarens ombud hos påfliga stolen, anmodades att utverka en korstågsbulla, och Sanct Eriks baner begärdes till låns från Upsala domkyrka, för att brukas mot Kristenhetens fiender (N:o 131). Det aflemnades med mycken högtidlighet i Stockholm,[1]) och Riksföreståndaren samt 7 rådsherrar afgåfvo d. 17 Nov. förbindelse om dess återställande. Ändtligen omkring d. 18 Nov. kunde Sten Sture afsegla från Stockholm, sedan han i ett mycket vänligt bref anförtrott sin hustru och

---

[6]) Sten Stures m. fl. bref till Jakob Ulfsson, dat. Åbo d. 14 Jan. 1496. Arwidsson VI: 371 o. ff. jämförd med Rimkrönikan.

[7]) Enligt Rimkrönikan. I Franciskanernas Diarium uppgifves 18,000. Script. rer. Svec. I: I, 68.

[8]) Biskop Magni bref till Jakob Ulfsson dat. Kusto d. 20 Oct 1495. Arwidsson VI: 371.

[9]) Beslut derom fattades vid ett rådsmöte, som hölls i Dæwensösund i Mälaren, norr om Färingsön (Svartsjölandet), den 21 October 1495. Sten Stures bref till Jakob Ulfsson, Troils Handl. IV: 378, jämfördt med Skand. Handl. XXII: 18 och N:o 131.

[1]) Hadorph II: 355. I Rimkrönikan finnes beskrifning öfver ceremonien.

sin egendom i ärkebiskopens beskydd, och enligt Rikerådets beslut öfverlemnat honom styrelsen i sin frånvaro.[2]) Men de vid denna sena årstid vanliga stormar och en ovanligt tidig vinterköld försvårade öfverfarten. Man måste först taga sin tillflykt till Kohamn, i skärgården utanför Stockholm, hvarest folket blef nödgadt uppföra riskojor för att skydda sig mot oväder. Den 24 kunde man åter lyfta ankar, men en nordostlig storm öfverföll flottan och skingrade fartygen, så att en del måste återvända[3]), andra hamnade på olika ställen i Ålands skärgård, andra åter, deribland Herr Stens eget fartyg, kommo ända till Nyland. Sten Sture kom väl med en del af sin styrka före jul fram till Åbo, men proviantskeppen qvarlågo, innefrusna vid Åland, och en del af folket folket frös ihjäl eller fick åtminstone förfrusna lemmar. Så snart Sten Sture kommit fram, synes han hafva sändt sina Dalkarlar och en del »soldenärer» på väg till Nyland, under befäl af Sten Kristiernsson, som hade befallning att fatta stånd vid kyrkorna i Borgå och Perno, hvilka man synes hafva velat använda såsom fästen, men Nils Ragvaldsson, som förde befäl öfver ärkebiskopens tjenare, skulle genast resa till Viborg med så många, som han kunde få åkdon och hästar till.[5]) Sedan underrättelse kommit, att Ryssarne aftågat, fick Sten Kristiernsson befallning, att om de återkommo begifva sig till Viborg. Knut Karlsson (Gera) sändes till Nyslott, med omkring 70 man till häst. Emedan proviant måste föras på slädar öfver isen från Åland, och den myckna snön hindrade trupprörelser[6]) förlades en stor del af det

---

[2]) Sten Stures ofvan åberopade bref utan dat. i Troils Saml. IV: 378. Den bifogade fullmagten är förlorad.

[3]) Rimkrönikan säger, att litet mer än 900 man kommo fram, och 200 blefvo infrusna, Jakob Ulfsson i ett bref af d. 2 Jan. 1496, att 350 lågo i Svenska skärgården, och ej kunde komma öfver. Arwidsson, VI: 88.

[4]) Rimkrönikan af 1496.

[5]) Biskop Magni, Sten Stures m. fl. bref till Jakob Ulfsson af d. 14 Jan. 1496. Arwidsson VI: 371. Joachim Fleming, som legat med några gode män vid Kymmene jämte lagmannen Claes Henriksson (Horn), var död.

[6]) Rikerådets bref till Danzig af 16 Maj 1496 (N:o 127). I den förenämnda Arvid Nicolai bref från Nådendal af d. 17 Oct. 1496 säges att ingen kunde minnas en så svår vinter. Arvidsson VI: 94.

efter hand samlade krigsfolket dels i närheten af Åbo, dels på Kumo kungsgård i Satakunda, och man synes icke hafva funnit det möjligt att under sådana förhållanden framtränga längre. Kort efter framkomsten beslöt Sten Sture med tillstädes varande rådsherrar en beskickning till Ordensmästaren uti Lifland och storfursten i Litthauen, hvarföre Erik Trolle med två kaniker i Åbo erhöllo creditiv och instruction att uppmana dessa magter till verksamt bistånd mot Ryssarne; men den förre vågade ehuru djupt förorättad och hotad ej sjelf bryta löst; den senare, som nyss blifvit Ryska storfurstens måg, gjorde sjelf senare på året det märkvärdiga anbud, att om han blefve antagen till konung i Sverige, skulle han följande sommar utverka fred. [7])

Lugnet blef snart stördt genom underrättelsen om ett Ryskt infall i Karelen som skedde i slutet af Januari eller början af Febr. 1496. [8]) Väl afslogs försöket att intaga Nyslott, men Knut Karlsson med en del af hans trupp förlorade dervid lifvet. En del af öfra Karelen och Savolax blef derefter med eld och svärd förhärjad, och en ströftrupp, som dock ej skall hafva utgjort mer än 200 man, kom utan motstånd ända till Hattula kyrka, nära Tavastehus. Det uppgifves, att 7000 menniskor [9]) under detta infall fallit för Ryssarne, säkrare är att fångar blifvit bortförda till Novgorod. [1])

Vid underrättelsen härom lät Sten Sture uppbåda allt stridbart manskap i Åbo län med Åland och Nyland, och uppgifves rytteriet dervid hafva utgjort 900 man; 2000 Ålandsbönder hade anländt och så många af fastlandets innebyggare samlat sig, att hela hären steg till 40,000 man, [2]) och aftågade från Åbo d. 24 Febr. medförande 300 skerpentiner. Man

---

[7]) Biskop Magni bref d. 30 Dec. 1496. Arwidsson, VI: 103.

[8]) Anförarnes namn omtalas af Karamsin, Gesch. d. Russ. Reichs VI: 212, fullständigare efter originalupplagan, af Akiander, s. 161, der det tillägges, att de d. 17 Jan. aftågat från Novgorod. Det synes som hade styrkan varit rätt betydlig, men antalet uppgifves icke.

[9]) Rimkrönikan.

[1]) Akiander, s. 161.

[2]) Enligt Rimkrönikan. Det uppgifves också i korståfsbullan af d. 22 Juni att 50,000 varit samlade.

valde troligen den öfra vägen åt Tavastehus och framryckte flera dagsresor.[3]) Men Ryssarne hade redan aftågat, vare sig i följd af de svårigheter, som den hårda vintern lade i vägen, eller ryktet om den Svenska styrka, som redan var samlad, och inträffade d. 6 Mars åter i Novgorod.[4])

Sedan det blifvit tydligt, att man icke mer hade någon fiende inom rikets gränser att bekämpa, var det icke skäl att fortsätta marschen, särdeles inga förråder af lifsmedel i östra delen af Finnland voro att tillgå. En förstärkning sändes till Nyslott af de soldenärer Stockholms stad utrustat, men den i Finnland uppbådade allmogen hemförlofvades, och den öfriga hären förlades åter i vinterqvarter omkring Åbo.

Den osäkra ställningen till Danmark, äfvensom till de missnöjda rådsherrarne, påkallade Sten Stures hemresa, så snart som möjligt. Han lemnade också Åbo vid slutet af Mars 1496, sedan han lemnat befälet öfver krigsfolket i Finnland till Svante Nilsson, Sten Turesson (Bjelke) och Erik Trolle.

Under tiden hade de hemmavarande rådsherrarne d. 4 Mars beslutit sända Nils Claesson och Arvid Knutsson till Danmark, att i anseende till kriget med Ryssland begära uppskof med det till midsommar utsatta mötet i Lödöse (N:o 135), men det är ovisst om de verkligen afrest.

Efter hemkomsten besökte riksföreståndaren Upsala, men huru han der blifvit emottagen af ärkebiskopen, är icke bekant. Emellertid utsattes ett rådsmöte i Stockholm vid medlet af Maj, hvarvid såsom en belöning åt den tappre Knut Posse beslöts en förläning på lifstid å Ångermanland samt Åse härad i Vestergötland,[5]) och en skrifvelse till Hanseståderna

[3]) Rimkrönikan uppgifver väl 24 mil, hvilket skulle hafva fört hären ända bort till södra änden af sjön Päjäne, om den tagit norra vägen, eller till Borgå om den valt den södra. Men troligen har man räknat den gamla skogsmilen, som var blott en half mil, såsom synes deraf, att det i sammanhang med detta tåg berättas, att »landet ligger öde mer än 80 mil», då afståndet mellan Tavastehus och gamla gränsen, bortom Nyslott, ej är fullt 40 Svenska mil.

[4]) Akiander s. 161.

[5]) Dat. d. 12 Maj 1496. Lignell, Beskrifning ö. Dal. II: 250.

med begäran om bistånd mot kristenhetens fiende, som nu äfven hotade Lifland (N:o 137).

Naturligtvis förekommo på detta rådsmöte öfverläggningar om nya rustningar mot Ryssarne; men det enda vi derom känna är, att »hvar femte man» utskrefs från mellersta och norra delen [6]) af riket, och att undsättning sändes till Viborg, dit den omkring Åbo inqvarterade hären sannolikt också begaf sig, så snart man hunnit draga försorg om dess proproviantering, [7]) hvarvid troligen Biskop Magnus varit behjelplig.

Men Ryssarne lemnade nu Viborgs län i ro, och gjorde i stället ett infall i Österbotten. Tvenne bröder af fursteslägten Uskiatin hade ledningen af detta företag, hvilket egentligen utfördes af de med Finnnarne beslägtade Tschudiska folkstammarne i norra Ryssland. Hären tågade utefter Dvina och derefter som det heter i en Rysk krönika längs med hafvet och öfver »Murmanska landtungan», förmodligen landet vester om Kandalaxbugten eller nordvestliga delen af Hvita Hafvet, hvarifrån de inryckte i nuvarande Uleåborgs län, hvilket Ryssarne kalla »de tio elfvarnes land.» Blott kuststräckan utmed Bottniska viken var ännu bebodd, och något särdeles motstånd kunde således knappt af innebyggarne göras. Likväl omtalas blott fem af socknarne som afbrända, utsträckta från Torne till Brahestad, men säkerligen hafva mellanliggande orter blifvit plundrade, och en del af inbyggarne gjorda till fångar. [8])

Längre fram på sommaren omkr. d. 29 Juli skedde också ett Ryskt infall i trakten omkring Nyslott, hvarvid äfven skogen blef antänd och Jokkas socken, som ligger några mil vester om slottet, ödelades.

---

[6]) Hvar femte man af dem, som bo i Nordanskoga, säger Rimkrönikan.

[7]) Jfr Skand. Handl. XVIII: 59.

[8]) Akiander, s. 161, 162, hvarest namnen på de tio elfvarne någorlunda tydligt uppräknas. Limingo-boarne säges det, begärde att få underkasta sig Storfursten; deras ombud ankommo till Moskwa, men fingo återvända. Rimkrönikan uppräknar Salo, Lymingo, Ijo, Torne och Kemi socknar såsom brända. Härjningarne i Österbotten omtalas af öfriga Svenska källor blott i förbigående. Arwidsson VI: 94.

Till hämnd för dessa ödeläggelser beslöto Knut Posse och Svante Nilsson ett företag mot den nya Ryska fästningen Ivangorod, eller Nya Narva, omkring medlet af Augusti, och ehuru Ryssarne här haft en stor flotta samlad, valde man sjövägen; 70 st. större och mindre fartyg [9]) anskaffades för 2,000 man, Svante Nilsson tog befälet, öfverfarten gick lyckligt och man kunde den 26 Aug. våga en stormning mot fästet, som låg på en höjd och skall hafva haft en besättning af 3,000 man. [9]) Företaget lyckades, och efter 6 timmars strid var Ivangorod intaget. En stor del af besättningen nedhöggs, andra gjordes till fångar, och en ansenlig myckenhet af köpmansvaror och annat byte erhölls.

Emedan fästningen låg så afskild från Sveriges öfriga besittningar och förbindelsen med densamma landvägen hade stora svårigheter, erbjöds den åt Lifländska ordensherrarne; men dessa vågade ej antaga anbudet, och blefvo derföre fästningsverken samt andra byggnader så vidt görligt var förstörda, hvarefter hären återvände till Viborg.

Sten Sture skall vid sin afresa hafva lofvat att efter en månad återkomma till Finnland, men det mötte flera svårigheter. Han visste, att Riksrådets förnämsta medlemmar voro honom förut obenägna, och det misslyckade tåget till Finnland gaf anledningar till nya förebråelser å ena sidan och fruktan för stämplingar å den andra. Redan på ett möte i Upsala, som hölls kort efter hans återkomst, troligen i början af April, och sedan i Stockholm yrkades, att de frälsemän som voro i Finnland skulle få hemlof, [1]) och af allmogen kunde svårligen fordras större benägenhet förr än mot hösten, sedan skörden blifvit slutad, särdeles den korstågsbulla som Hemming Gadd i Rom utverkat icke ankommit, emedan Danskarne lära hafva fått tillfälle att uppsnappa densamma. [2]) Å andra

---

[9]) Antalet af skutor efter Ryska krönikor, det öfriga efter Svenska Rimkrönikan.

[1]) Jakob Ulfssons bref Skand. Handl. XVIII: 41. Jfr Rimkrönikan.

[2]) Olaus Petri. Allen säger, I. s. 181, att Jakob Ulfsson förhindrat dess kungörande, emedan deri skulle varit några ord om, att K. Hans var i förbund med Ryssarne; men det bref af Hemming Gadd, han åberopar, nämner ingen viss person, och utdraget af bullan, som efter de Påfliga regesterna är tryckt i

sidan pockade K. Johan på att blifva erkänd som Sveriges konung, — hans ombud framställde vid mötet i Lödöse d. 20 Juli dessa anspråk — och underrättelser ingingo om betydliga rustningar, hvilkas ändamål konungen nu icke en gång gjorde sig mödan att förneka.

I medlet af September hölls ett nytt rådsmöte i Stockholm, hvarvid Sten Sture genom eftergift i en ekonomisk tvistefråga, den om det förenämnda Hammarstad, [3]) sökte blidka Jakob Ulfsson, och öfverläggningar höllos dels om krigsföringen mot Ryssarne, dels om underhandlingar med Danmark, men beslut i senare hänseendet fattades, som förmodligen icke voro honom behagliga. Han begaf sig derunder med en flotta af 130 fartyg på väg till Finnland, men riksrådet sände efter honom bref, fulla af förebråelser, hvaribland den att han i sin tjenst hade främmande trupper tager sig besynnerligt ut vid sidan af den förklaring, att riksrådets medlemmar icke länge kunde hålla sitt folk derute, samt att de som voro der borde få komma hem. [4])

Motvind synes hafva hindrat, så att flottan ej förr än d. 29 Sept. kunde lemna Sandhamn, men den styrde derifrån direkt på Viborg, der dess ankomst var mycket efterlängtad, emedan en del af folket under sommaren lidit brist både på föda och kläder, och många voro missnöjda samt önskade återvända hem. Nya trupper blefvo också inlagda i fästningarne (N:o 144) och andra försvarsanstalter vidtagna. [5])

Ibland de missnöjda, som ville återvända till Sverige, var också Svante Nilsson, som genom företaget mot Ivangorod

---

Porthans Accessio, p. 107, innehåller icke heller ett ord om K. Hans. Deremot säges i Jakob Ulfssons bref till Sten Sture af den 4 Dec. 1496, att jämte bullan om »det röda kors» Påfven äfven utfärdat ett bref till K. Hans att ej föra örlig mot riket. Skand. Handl. XVIII: 43. Men af ett hans bref till Biskop Magnus af d. 30 Nov. synes, att han ej var angelägen om en sådan bulla. Skand. Handl. XVIII: 58.

[3]) Sten Stures bytesbref, hvarigenom ärkebiskop Jakob och Upsala domkyrka erhöll 3 gårdar i Töriste, nu Toresta, i Kalmarna socken, Habo h. i vederlag för sin rätt till Hammerste gård i Ösmo s. Ytertör, dat. Stockholm die exalt. s. Crucis (d. 14 Sept.) 1496.

[4]) Riksrådets bref af d. 20 Sept. 1496. Skand. Handl. XVIII: 34.

[5]) Ärkebiskopen hade sändt 40 af sina svenner till Norrbotten.

vunnit förtjent anseende, och hvilken Sten Sture äfven derföre ville qvarhålla vid hären. Men Svante Nilsson närde förmodligen förut något hemligt agg till riksföreståndaren för det att han icke velat lemna honom Ståkeborgs län; han hade nu i anseende till sina otillräckliga tillgångar måst sätta sig i skuld mot pant af sina dyrbarheter för värfning af knektar i Lifland, jemte underhållet af dem han förut hade. Han hade visserligen jämte Erik Trolle och Sten Turesson fått en försäkran af riksrådet att hvad de utlade i rikets tjenst skulle blifva dem ersatt af kronan;[6]) men ville icke dermed nöja sig, utan tillkännagåfvo sitt beslut att resa. Vi känna icke hvad öfvertalningsmedel Sten Sture användt,[7]) utan blott att han, då hans anbud icke verkade, i vredesmod kallat Svante en »fältflykting som rymde undan rikets baner». En fullständig brytning uppstod derigenom, Svante reste hem och Sten Sture blef efter hans afresa orolig, att han skulle sätta sig i spetsen för öfriga missnöjda och uppväcka en resning, särdeles ett rykte spridde sig i Finnland, att han hade något sådant i sinnet. Sten Sture, som i mera än ett fjerdedels sekel upprätthållit Sveriges sjelfständighet kunde ej lemna magten, utan att den dermed skulle falla i händerna på K. Johan, hvars anhängare inom riksrådet de senare åren blifvit alltmer högljudda, och han började för att förekomma det, tänka på att återvända till Sverige, hvarom han flera gånger skref till Biskop Magnus i Åbo, med tillägg, att han icke kunde stadna qvar, derest han ej finge en försäkran af ärkebiskopen,[8]) till hvars uppriktighet han alltså ännu synes hafva hyst förtroende. Emellertid begärde han att ärkebiskopen skulle skaffa ytterligare undsättning till Finnland, hvarpå denne dock gaf ett afböjande svar, emedan »man måste fara varligen med allmogen», och korsbullan, af hvars verkningar Sten hemtade stort hopp, ännu d. 4 Dec, icke var framkom-

---

[6]) Riksrådets bref af d. 12 Mars 1497. Skand. Handl. XIX: 41.

[7]) Olaus Petri säger, att Sten erbjöd sig att löna hans folk och mycket annat lofvade han honom.

[8]) Biskop Magni bref till Jakob Ulfsson d. 25 Nov. 1496. Arwidsson, VI: 96.

men, men sökte lugna honom i afseende på hans fruktan för uppresning.

Sten Sture hade i November lemnat östra Finnland, der icke heller något för tillfälle kunde uträttas. Vintern var för blid för ett fälttåg, [9]) och den disponibla styrkan för liten. (N:o 140). Han ville deremot bereda sig på krigets fortsättning följande år, och blef sedan för detta ändamål en ny kriggärd utskrifven i Sverige. Han skref derföre ock under återvägen den 21 Nov. från Raseborg till rådet i Danzig och begärde, att man derifrån nästa pingst skulle låta honom få 400 knektar sig tillsända öfver Reval (N:o 140).

Redan i medlet af December lagade han sig till att resa hem, och ärkebiskopens afstyrkande skrifvelse gjorde deruti ingen förändring, oaktadt biskopen i Åbo ifrigt hade föreställt honom, att om han lemnade landet, der ingen funnes af nog anseende att kunna uppbåda folket mot fienden. Han afreste också vid jultiden och medförde en del af sina trupper. hvilket i Finnland väckte mycken oro; men kort derefter fick biskop Magnus i Åbo underrättelse, att från Kexholm ankommit bud till Viborg, med utsigt om öppnandet af fredsunderhandlingar. [1]) Ombud blefvo derföre sända till Kexholm, hvilka återkommo med tre Ryssar och det besked, att om Sten Sture önskade fred, borde han skicka befullmägtigade ombud till Novgorod. [2]) För affattande af instructioner stämde derefter Knut Posse jämte andra befälhafvare på Viborg möte med biskop Magnus i Borgå, hvilket försiggick i början af Febr. och blef dervid beslutet att antaga ett stillestånd blott till våren, om icke längre kunde erhållas. [3]) Tvenne andeliga, nämligen kaniken i Åbo Gregers Johansson och kyrkoherden i Perno, Cyprianus Andersson, båda troligen hemmastadda i Ryska språket, begåfvo sig sedan ofördröjligen till Stora Novgorod och afslöto der å Sten Stures vägnar den 3 Mars

---

[9]) Biskop Magnus bekräftar detsamma i bref af d. 18 Dec.

[1]) Biskop Magnus till Jakob Ulfsson d. 18 Dec. 1496. Arwidsson VI: 99.

[2]) Biskop Magni bref till Jakob Ulfsson af d. 30 Dec. 1496. Arwidsson, VI: 101.

[3]) Biskop Magni bref till Jakob Ulfsson, dat. Borgha prestgård d. 5 Febr. 1497. Arwidsson VI: 104.

ett sexårigt stillestånd, hvilket skulle räknas från följande Mariæ bebådelsedag d. 25 Mars 1497, och således räcka till samma dag 1503. Deri bestämdes såsom vanligt om frihet och trygghet för båda rikenas undersåtar vid handel, om utlemnande af slafvar och gäldenärer, samt om möte nästföljande jul vid ett ställe kalladt Sobolin[4]) vid Vuoksen, för undersökning af tvister och fastställelse af rågången mellan rikena. (N:o 142).

Freden var således utan någon landafträdelse[5]) sluten, innan resningen i Sverige utbrutit och K. Johan blifvit färdig med sina rustningar, ehuru det dröjde någon tid, innan underrättelse derom hann komma hit. De aflägsnare delarne af Finland hade genom kriget lidit mycken förödelse, hvilken till en del torde kunnat af Sten Sture under andra förhållanden förekommas; men han måste nu handla såsom en fästningskommendant, hvilken för försvaret af utanverken icke får lemna hufvudfästningen ur sigte, särdeles om denna är i fara, att genom inre myteri eller anfall utifrån gå förlorad.

Anfallet från Danmark och de inre stridigheterna 1497.

Redan i September 1493, således kort efter mötet i Tälge, ansågo väl underrättade personer i Sverige för visst, att ett anfall från Danmark förestod,[6]) och denna åsigt vann snart

[4]) Ställets läge vid Vuoksen angifves uttryckligen så väl i denna traktat som i den af 1504 («in Sobelino circa flumen Woxen.» Skand. Handl. XIX: 33.) och måste således vara någon ort mellan Viborg och Kexholm; ty dylika möten plägade alltid långt in uti det 17:de seklet hållas på sjelfva rålinien eller så nära densamma som möjligt. Det Finska namnet skulle enligt Akiander, s. 168, vara Näätälä, af Finska ordet näätä, mård, på Ryska Sobol, men läget passar icke på den af honom nämnda orten inom Viborgs socken.

[5]) Uppgiften, att Sten Sture velat afträda en del af Finnland, grundar sig blott på Jakob Ulfssons och hans vänners yttrande, och förtjenar lika litet förtroende som en del af deras andra påståenden. Skand. Handl. XVIII: 38.

[6]) Biskop Conrad skrifver d. 12 Sept. 1493: Rettulit eciam nobis Arvidus Trolle se ex certis litteris de Dacia receptis didicisse quod rex Dacie indubitanter intendit arma mouere contra regnum. Skand. Handl. XXII: 28.

ny styrka genom underrättelsen om fortgående beskickningar mellan Danmark och Ryssland. Men Danska Riksrådet sökte i Jan. 1496 öfvertyga det Svenska, att underhandlingarne blott gälde Norge, att en sträcka af 40 mil, förmodligen räknadt efter kusten af detta rike, som Ryssarne innehaft, blifvit återstäld, och att konungen uppmanat Ryska sändebud förmå sin herre att inställa fiendtligheterna mot Sverige. [7])

Kort förut hade likväl konungen skrifvit till hertig Albrekt af Sachsen och begärt, att han vid det förestående mötet med Romerska konungen, sedermera Kejsar Maximilian, skulle söka utforska, om denne icke kunde vara benägen att utfärda ett strängt förbud för de Tyska sjöstäderna att understödja Sverige; och han meddelade honom dessutom en kort framställning [8]) af sina anspråk på Svenska kronan, hvari han sökte visa, att denna med orätt blifvit honom undanhållen. Men de Tyska rättslärda, som på hans begäran tillfrågades derom, yttrade, att emedan hvarken konungen sjelf erkände någon herre öfver sig, ej heller Svenskarne erkände Romerska konungen som sin öfverhet, ingen ting annat vore att göra än att vända sig till Påfven (N:o 134). Konungen fattade icke den varning han häri fick att ej nedsätta sin värdighet, och troligen hade han nu likasom några år senare önskat sig en aktsförklaring, men hade allt för länge pröfvat påfliga stolens svaghet, och slutligen dess obenägenhet att vidare blanda sig uti denna tvistefråga.

Hans moders Drottning Dorotheas d. 25 Nov. 1495 inträffade död lemnade konungen friare händer och större penningtillgång, och han sökte sedan på alla håll att värfva öfvade trupper, och kunde hoppas god framgång i detta hänseende i Tyskland, der i följd af den nya landsfreden och rikskam-

---

[7]) Skand. Handl. XXII: 21.

[8]) Den är förut tryckt af Fryxell i Handl. rörande Sveriges Historia ur utrikes archiver, IV: 1, men med förbigående af såväl brefvet (N:o 133), dit den hör, som det deraf föranledda, »Ratslag &c.» (s. 201), hvarföre den här blifvit ånyo upptagen.

[9]) Svenska ombuden vid mötet i Lödöse skrifva d. 22 Juli 1496, att »han redher sig kostlig till örligis och haffuer siit budh vte allestadz om folch och haffuer langlige redit sig ther pa. Skand. Handl. XXII: 23.

marrättens införande en stor del af de många små armeerna borde blifva ledig. Han vände sig ibland andra till den förenämnde hertig Albrekt af Sachsen, som var känd såsom en af de mest erfarne krigare på sin tid, och sände riddaren Otte von Rantzau [1]) i detta ändamål [2]) att af honom erhålla 500 fotknektar, hvilka vid medlet af Juli 1496 borde inställa sig vid Söborg på Seland, för att mot sold tjena i tre månader, och emedan Rendsburgs slott var förpantadt till hertigen, borde städerna Hamburg och Lübeck, hvilka konungen trodde vara i förbund med Sverige, af hertigen anmanas att icke företaga något mot denna fästning (N:o 133).

Men emedan hertig Albrekt vid Rantzous ankomst var på en resa till öfra Tyskland, erhölls till en början blott ett obestämdt svar af hans son, hertig Georg. Sedan han sjelf under sin vistelse i Augsburg fått del af konungens begäran, gaf han genast sitt löfte att efterkomma hans önskan; endast i afseende på tiden, då knektarne skulle inställa sig, önskade han närmare bestämmelse, emedan brefvet först d. 7 Juli kommit honom tillhanda (N:o 138).

Det var sannolikt på flera ställen som konungens värfningar gingo mindre raskt än han väntat; emellertid var det icke längre möjligt att dölja dem. Tvärtom förde Danska ombuden ett temligen högt språk vid mötet i Lödöse, hvilket hölls i Juli 1496. Konungen hade blott ditsändt sin kansler, Hans Claesson, och i öfrigt befallt höfvidsmannen på det närbelägna Bohus, Henrik Krummedike, och landsdomaren i Norra Halland, Bengt Krabbe, att infinna sig der, hvaremot

---

[1]) Otte Rantzow nämnes såsom den yngste af fem bröder i Rendsburgska recessen mellan K. Kristiern och hans adliga fordringsegare i Hertigdömena af d. 29 Aug. 1480. Dipl. Christierni I, p. 366.

[2]) En Sachsisk sekreterares berättelse i detta ärende, uppsatt för dess föredragning inför hertig Albrekt, är tryckt i Fryxells Handl. IV: 58, jämte förslag till svar. Om den i berättelsen, liksom i hertig Albrechts svar (N:o 138), nämnda Grefve Ernst von Hohnsteins tvist med hertig Fredrik, finnes ett fejdebref, dat. d. 17 Maj 1496, tryckt i Christiani, Neuere Geschichte der Herzogthümer Schleswig u. Holstein, Kiel 1781, Th. I: 548. Men troligen är Rantzous beskickning tidigare, emedan terminen för truppens utrustning med den tidens tröga kommunikationer i annat fall skulle hafva blifvit för knapp.

från Svensk sida mötte sex rådsherrar,[3]) och det af de förnämsta af rådet, såsom fördraget föreskref. De Danska ombuden förklarade, att de icke hade fullmagt att bestämma något möte, så framt icke de Svenska kunde genast erkänna konung Johan såsom Sveriges herre; de fordrade ersättning för de kostnader, som Danska och Norska rådsherrar haft af de många mötena, och de ville icke lyssna till Svenska ombudens begäran, att de skulle såsom vanligt från ett burspråk förklara freden stadfästad, och framlemnade de en Danska riksrådets skrifvelse till Svenska regeringen i samma syftning. Svenska ombuden funno ställningen bekymmersam, särdeles emedan de väl kände Danskarnes rustningar, och Doctor Ragvald, som var ärkedjekne i Upsala och den ende af dem, som var bosatt i mellersta Sverige, fick uppdrag att derom göra muntlig framställning till riksrådet, för att utverka, att Danska rådet, såsom lofvadt var, finge snart svar, hvarjämte Arvid Trolle åtog sig att resa upp till Östergötland, för att söka att få träffa riksföreståndaren. Men emellertid skrefvo ombuden till konung Johan, att det hvarken stått i deras magt att antaga honom, ej heller ansågo de, att det skulle lända till hans och de tre rikenas bästa.[4])

Det var naturligt, att riksföreståndaren under sådana förhållanden tvekade att lemna Sverige och blotta dess fästningar på trupper, likasom å andra sidan, att unionens anhängare nu med något skäl kunde förklara sitt två år förut fattade beslut att erkänna Danmarks konung såsom den enda utvägen till fäderneslandets räddning. Men Sten Sture förtviflade icke, ehuru han väl kände stämningen bland rådsherrarne. Han sammankallade dem först sent,[5]) till dagen

[3]) De voro biskop Brynolf i Skara, Arvid Trolle, Nils Claesson, Doctor Ragvald, ärkedjekne i Upsala, Arvid Knutsson och Jöns Knutsson (3 rosor).

[4]) Danska ombudens bref, af d. 20 Juli, de Svenska ombudens af d. 22 Juli 1496, båda till Svenska riksrådet, tryckta i Jahns Unionshistorie, ss. 572—574 och Skand. Handl. XXII: 20—26. Af Svenska ombudens till konungen finnes blott ett fragment i behåll, tryckt på sistn. ställe.

[5]) Riksrådets skrifvelse af den 20 Sept. förebrår honom det: (»Wel haffde i hafft tid at koma Rikesens rad samen innen then tiid i fore bort») och berättar, att en del af rådsherrarne voro först nyligen komna, andra voro ännu på väg.

före korsmessan, d. 14 Sept., då han skulle resa öfver till Finnland, och lemnade dem åt sig sjelfva att uppsätta svaret till konungen af Danmark, hvilket han också underlät att besegla, förmodligen emedan han icke gillade dess innehåll. Rådsmötet räckte i åtminstone fjorton dagar, hvarunder ledamöterna likväl ej förr än mot slutet voro mangrannt samlade. De tillskrefvo derunder Sten Sture ett bref, fullt af förebråelser, ibland annat derföre att han icke inkallade flera i riksrådet, och icke rättade sig efter dem, samt att han sjelf hölle för litet trupper i Finnland; att han tagit utländska soldenärer i sin tjenst var dem icke heller till nöjes. Hvilka öfverläggningar, som efter Sten Stures afresa förekommit, är väl icke bekant, men troligt är, att det först uppsatta brefvet, hvilket man visat för Sten Sture, blifvit lagdt å sido, och att ärendet antingen blifvit uppskjutet till ett nytt möte [6]) eller ett annat concept af motsatt innehåll genast antaget; ty d. 8 Dec. skref Jakob Ulfsson till Sten Sture, att den skrifvelse, som afsändts med Erik Eriksson och Arvid Knutsson innehållit samma undskyllan som föregående vår blifvit använd, nämligen att riksföreståndaren var i Finnland, hvilket innebär, att svaret varit undvikande, och han åberopade detta som skäl mot dennes plan att återvända; men då sändebuden hemreste från Köpenhamn, medförde de ett K. Johans bref, dat. d. 5 Jan. 1497, hvari han säger sig bifalla Svenska riksrådets förslag att nästa midsommar möta honom i Nylödöse och der utan alla invändningar fullgöra recessen i alla sina punkter. [7]) Sändebuden hade troligen ej rest förr än i November, [8]) och

---

[6]) Ett rådsmöte har sent på hösten hållits i Vadstena, såsom synes af Jakob Ulfssons bref till biskop Henrik i Linköping, troligen från början af år 1497. Skand. Handl. XVIII: 51.

[7]) De Svenska rådsherrarnes bref till konungen af d. 10 Mars 1497, tryckt efter Jakob Ulfssons Copiebok i Skand. Handl. XVIII: 87, refererar innehållet af konungens förra bref, hvilket är förloradt.

[8]) Jakob Ulfsson skref d. 4 Dec. 1496 till Sten Sture, att från Erik Eriksson och Arvid Knutsson hade ej kommit bref, men från Växjö den underrättelsen, att i Danmark få voro, som visste hvar konungen fanns, men man trodde på någon församling. Skand. Handl. XVIII: 43. Den 5 Dec. var han i Nyborg på Fyen (Aktstykker udg. af Fyens Stifts Litt.-Selskab I: 148,) men ännu d. 27 Oct. var han i Köpenhamn. Danske Mag. III: 331.

de träffade då icke konungen hemma, utan hade han då sannolikt något sammanträde med sin bror och andra furstar, i hertigdömena, hvarigenom förklaras att de icke kunde begifva sig på hemvägen förr än på nyåret.

Sannolikt var det först efter Svante Nilssons återkomst, som de missnöjda rådsherrarne fattade ett bestämdt beslut att skilja Sten Sture vid magten. Säkert är, att det var brytningen med honom, som gjorde Sten Sture orolig, och han började derefter allvarligt tänka på att återvända till Sverige; ty af de öfriga missnöjda var ingen som hade nog företagsamhet att sätta sig i spetsen för en uppresning och tillräckligt anseende att vinna något anhang. Jakob Ulfsson kunde redan af det skälet icke träda i Jöns Bengtssons fotspår, att han icke kunde sätta sig till häst. [9]) Men hans hemliga förbittring mot Sten Sture hade på hösten stigit till en ytterlighet, såsom man ser af hans bref till biskop Magnus i Åbo, [1]) hvilken sjelf väl var missbelåten med Sten Stures sätt att föra kriget, men alltför patriotisk, att kunna deltaga i några upprorsplaner, under det fienden stod för dörren. Dertill kom, att underrättelser från både Tyskland och Danmark gjorde det uppenbart, att ett fiendtligt anfall snart hotade det egentliga Sverige.

Det var under mycken tvekan och med tydlig ovilja, som Sten Sture slutligen bestämde sig för att återvända till Sverige, sedan han länge rådfört sig derom både med biskop Magnus och Jakob Ulfsson. Den förre afstyrkte det på det ifrigaste, emedan det vore att lemna Finnland till pris åt Ryssarne, den senare försäkrade gång efter annan, att intet skulle före-

---

[9]) I Jakob Ulfssons bref till Svante Nilsson af den 1 Mars 1508 säger han sig icke kunna komma till ett utsatt möte i Vadstena, emedan slädföret upphört »ty wii ære ingalunde starke til at riidhe». Det synes också, som han sommartiden aldrig besökte något ställe, dit han ej kunde komma sjövägen, och ehuru frikostig på förebråelser mot Sten Sture, hade han icke något att anmärka mot honom för det de båda kommit för sent till mötet i Kalmar 1495.

[1]) I bref af den 30 Nov. 1496 skrifver han: »ipse qui est omnium in hoc regno perniciosissimus...» Utinam ille discordiarum seminator abstinere possit ab intestina diuisione, qui sicut effeminatus est contra scismaticos et Ruthenos, ita semper fuerat strenuus et tamquam flagellum regni.... contra fratres suos juratos. Skand. Handl. XVIII: 59, 60.

tagas mot honom i hans frånvaro, men tillstyrkte att lemna Svante Nilsson någon »hugsvalelse», t. ex. Åkerbo härad såsom förläning. [2]) Men då Jakob Ulfssons bref ständigt voro skrifna i en vresig ton, och han på Sten Stures begäran om medverkan att förmå Svante Nilsson och Sten Turesson att stadna qvar, svarade med det påståendet, att frälsemän voro under pågående krig berättigade att komma hem för att se till sitt eget, och merändels iakttog tystnad i afseende på faran för ett anfall från Danmark, kunde Sten Sture väl få anledning att misstänka honom för delaktighet i de ränker, som smiddes emot honom, äfven om han icke fick någon vink om innehållet af de skrifvelser, som ärkebiskopen vexlade med sin ämbetsbroder i Åbo, hvari denne rent af fick förebråelser för det han försträckt Sten Sture penningar och spanmål under kriget. [3])

Sten Sture kunde, då faran syntes öfverhängande, ej längre dröja, utan lemnade Åbo mot slutet af December och har troligen med en del af sina trupper återkommit till Stockholm i början af Januari 1497. [4]) Han hade derefter ett möte med några af rådsherrarne i Sigtuna, [5]) hvarvid han skall hafva lofvat att hänskjuta Svante Nilssons klagomål till rikerådets afgörande, och båda de tvistande derpå afgifvit en skriftlig förbindelse. [6])

Sten Sture sammankallade derefter rådsherrarne att möta i Stockholm d. 12 Febr. och större delen af de aflägset boende fingo anmaning att komma med det mesta folk och vapen de kunde åstadkomma. Men under tiden har han förmodligen fått någon underrättelse om verkliga innehållet af det bref rådsherrarne skrifvit till konung Johan; ty af ombuden

---

[2]) Jakob Ulfssons bref af d. 4 och 8 Dec. 1496 samt ett odateradt. Skand. Handl. XVIII: 43-48.

[3]) Jakob Ulfssons bref af den 30 Nov. 1496. Skand. Handl. XVIII: 59.

[4]) Biskop Magnus skrifver i det första brefvet af d. 30 Dec. att han var på Castelholm, i det senare, att han varit utsatt för motvind och storm på hemresan. Arvidsson VI: 99, 102.

[5]) Detta rådsmöte omtalas i Rikerådets lejdebref för Sten Sture af d. 28 Febr. 1497. Skand. Handl. XVIII: 69.

[6]) Enligt uppgift i det bref, rådsherrarne skrefvo till »de gode män på Stockholms slott» om uppsägelsen till Sten Sture. Skand. Handl. XVIII: 74.

hade åtminstone Erik Eriksson återkommit, och å andra sidan hade Ryssarnes anbud om fredsunderhandling hunnit blifva honom bekant, hvarigenom han kunde dels draga till sig trupper som lågo i Finnland, dels förutse, att han skulle komma att framdeles mot Danskarne och deras anhängare använda de trupper, som han väntade från Preussen (N:o 140).

Det visade sig ock, när rådsherrarne omkring den 20 Febr., således 8 dagar efter den utsatta tiden, samlat sig, att mötet skulle få ett allt annat än vänligt utseende; ty de kommo ej blott med stora följen af rustade tjenare, utan uppträdde också i staden mycket utmanande, med blanka vapen och itända luntor (N:o 144).

Utom ärkebiskopen hade af andliga ståndet infunnit sig den gamle biskop Henrik (Tidemansson) i Linköping, som väl i sina yngre år varit en af unionspartiets motståndare, men icke var nöjd med Sten Stures förvaltning, [7]) biskop Kort i Strängnäs, som efter förlikningen af den tvist han förut haft med Sten Sture, var mer moderat, men ändock en anhängare af sin förman Jakob Ulfsson, biskop Olof i Vesterås, som höll sig utanför de politiska striderna, vidare af de verldsliga rådsherrarne hade utom Svante Nilsson kommit Arvid Trolle, höfvidsman på Borgholm, hvilken såsom Ivar Axelssons arfvinge hade stora gods i Danmark och derföre starkt intresse mot ett längre krigstillstånd mellan rikena, hans son Erik Trolle, som var gift med Ivar Axelssons brordotter, Erik Eriksson (Gyllenstjerna) höfvidsman på Ståkeholm, hvars bror Abraham Eriksson innehade slägtgodset Demstrup på Jutland och var i Dansk tjenst, Nils Bosson till Vinäs, som var Arvid Trolles måg och under hans ledning, Bengt Ryning, gift med en dotter af Magnus Gren. och bosatt på Grensholmen i Östergötland och Sten Turesson (Bjelke), son till den såsom en ifrig kämpe för unionen bekante Ture Turesson, och arfvinge till flera gods i Danmark, sjelf bosatt på Råvelsta och lagman i Vestmanland och Dalarne. Alla

---

[7]) Hans bref till Sten Sture, af den 21 Januari 1492. Skand. Handl. XXII: 36.

dessa voro mer eller mindre invigda i partiets hemligheter, ehuru den sistnämnde länge dröjde att svära fanan, hvaremot Knut Eskilsson (Baner) till Wänngarn, nu lagman i Upland alltid hörde till unionens motståndare, och de tre återstående Peter Eriksson (Plata) till Granhammar, Peter Ragvaldsson (Fargalt) till Erstavik, lagman i Södermanland och Bengt Gregersson (Lilje) till Tyresö icke togo någon verksam del i de inre striderna.

Förhandlingarne försenades derigenom, att Sten Sture, då han såg tillredelserna, vägrade att infinna sig till rådsmöte på rådhuset, utan att erhålla gislan, hvartill han utsett Erik Trolle och Nils Boson. Rådsherrarne ville icke gå in på denna begäran, emedan som de sjelfva sade, de voro så få i rådet, och det var »både honom och dem för när». Efter åtta dagars underhandling, kommo rådsherrarne d. 28 Febr. öfverens om det förslaget, att han i stället skulle erhålla allas deras lejdebref, att med så många som han ville medföra infinna sig i Gråbrödraklostret eller Rådhuset, för att der förhandla, i närvaro af borgmästare och råd samt borgerskapets 24 fullmägtige, och begärdes derjämte, att Sten Sture skulle taga med sig några af de »friborne män» på slottet, att de måtte hjelpa och råda i riksens ärenden, särdeles till biläggandet af tvisten med Svante Nilsson. Särskildt lejdebref utfärdades också för Erik Turesson (Bjelke), Påfvel Kyle, Örjan Karlsson m. fl. att till ett antal af 8 eller 10 åtfölja Sten Sture;[8]) men denne ville till en början icke antaga anbudet. Möjligen sökte han uppskof, emedan han väntade krigsfolk från Finnland;[9]) man föreslog då, att mötet skulle ega rum i den bredvid slottet belägna bykyrkan (nu Storkyrkan) eller rådstugan (nu Börsen) och han gick ändtligen in på att möta på sistnämnda ställe den 7 Mars; men de förenämnde väpnarne, som voro med honom på slottet, synas icke hafva fått deltaga i öfverläggningen, hvaremot borgmä-

[8]) Lejdebrefven, dat. Gråbrödrakloster d. 28 Febr. 1497 och formulär för Sten Stures lejdebref. Skand. Handl. XVIII: 68—74.

[9]) Jakob Ulfsson skref d. 5 Febr. till Sten Sture, att hans egna tjenare berättat, att der lågo 400 krigsmän (»werafftige») på Åland, som väntades öfver till Sverige.

stare, råd och borgerskapets 24 voro tillstädes. Man känner icke noga, hvilka ärenden dervid förekommit, men då Svante Nilssons klagomål var ett hufvudändamål, är sannolikt, att derom blifvit taladt; den bekymmersamma ställning, hvari rikets sjelfständighet sväfvade var ojemförligt vigtigare, och man förelade Sten Sture ett utdrag af Kalmar-recess, med den förklaring, att som han var en af de få nu lefvande, som »bebrefvade konung Johan, att han skulle blifva mäktig här i riket, derföre satte de den sak alldeles in till honom,»[1]) etc. Särskildt fäste man sig vid försvaret i Finnland, och det synes som en s. k. kostgård derför blifvit besluten; men »emedan Sten Sture icke kunde dela sig i tu och på en gång försvara denna del af riket och förestå regeringen», förklarade rådsherrarne honom afsatt från riksföreståndare-embetet; de erbjödo sig likväl att hålla honom som en kär medbroder och afvärja all skada från honom och hans vänner.

Sten Sture synes under allt detta hafva bibehållit lugnet och icke låtit undfalla sig något ord af missnöje eller hotelse; men då de affordrade honom slottslofven, för att öfverlåta den till ärkebiskopen, Knut Eskilsson, Arvid Trolle och Svante Nilsson, hvilka alltså skulle emottaga ej blott befälet på Stockholms slott, utan ock trohetsförsäkran af höfvidsmännen på de öfriga slotten, begärde han »för att» såsom han lärer yttrat »vara i sin frihet» betänketid till följande dag, och man åtskildes utan synbar ovänskap.[2]) Men då några af rådsherrarne sedan ville tränga sig in på slottet med honom, förstod han att ställa så till, att det misslyckades.

Just i dessa dagar kom en del af Sten Stures trupper tillbaka från Finnland, hvarigenom han kände sig tillräckligt stark att trotsa de sammansvurne rådsherrarne,[3]) och då dessa skriftligen förnyade sin uppsägelse och affordrade honom svaret om slottslofven[4]) genom tvenne af deltagarne i mötet, Sten

---

[1]) Detta omtalas i svaret på de befallningar (uppdrag) Sten Turesson hade till ärkebiskopen från Herr Sten Sture. Skand. Handl. XVIII: 95.

[2]) Skand. Handl. XVIII: 84.

[3]) Olaus Petri, som troligen haft denna uppgift af Jakob Ulfsson eller någon annan samtida.

[4]) Skand. Handl. XVIII: 84.

Turesson och Peter Ragvaldsson, synes han hafva uppskjutit; men gaf följande dag den 9 Mars skriftligen den förklaring, att likasom han emottagit regeringen med menige rikets inbyggares samtycke, skulle han först då lemna densamma, när dessa och rikerådet fordrade; emellertid hoppades han, att de som hafva slottslofven af honom såsom ärlige, gode män fullgjorde densamma.[5]) Rådsherrarne åter, hvilka under de föregående fjorton dagarne kunnat bearbeta sinnesstämningen bland stadens borgerskap, lyckades att under ett sammanträde i Sanct Olofs gillesstuga, innan Sten Stures svar var bekant, förmå dem att svärja sig trohet.[6])

Sämre lycka hade de vid sitt försök att genom en skrifvelse draga på sin sida besättningen på slottet. Den var ställd till Erik Turesson (Bjelke) och Erik Johansson, af hvilka den ene var Sten Stures systerson, den andre hade en broder i det motsatta lägret, men den verkade lika litet på båda och hade icke heller någon inflytelse på de öfrige. De skäl, som deri anfördes för Sten Stures afsättning voro, att han icke efter rådets vilja satt till höfvidsmän på slotten i Finnland sådana vederhäftige, gode män, som kunnat hålla folk till landets försvar, att han icke tidigt på våren föregående år begifvit sig till Finnland och för hastigt kommit derifrån, samt låtit det bästa folket han hade återvända, att han med otack lönat Svante Nilsson, Erik Trolle och Sten Turesson för deras tjenster under Ryska kriget, och icke antagit det stillestånd på tre år, som Danskarne på sista mötet i Kalmar erbjudit, hvarigenom alla olyckorna i Finnland skulle kunnat förekommas. Slutligen hotas med 8 kapitlet i högmålsbalken, om Sten Sture antoge något annat råd. än det som till endrägt ledde, och någon af hans väpnare hölle med honom. — Utaf de anförda skälen var det ena i viss mån vederlagdt genom händelserna, enär slottens besättningar försvarat sig bra, det andra genom rådsherrarnes föregående förklaring, att riksföreståndaren icke kunde dela sig i

[5]) Skand. Handl. XVIII: 85.

[6]) Riksrådets proklamation af s. d. Skand. Handl. XVIII: 83. (Jemf. N:o 144.)

tu, det sista hufvudskälet, om de af Danmark erbjudna fredsvilkoren, med det säkerligen för mottagarne välbekanta factum, att freden blifvit bekräftad »för evigt».

Rådsherrarnes proklamation till landsorterna innehöll jämte de nyss anförda skälen en utläggning öfver den hårda börda, allmogen haft af det Ryska kriget, och det tillägg, att Sten Stures föregifna vägran att antaga anbudet om ett treårigt stillestånd med Danmark nu skulle kunna medföra den påföljd, att man också finge öppet krig med detta rike. Slutligen förklaras, att om något rykte hördes, att rådsherrarne ville taga någon till herre eller konung utan allmogens samtycke och efter Sveriges lag, skulle ingen sätta tro dertill.[7])

Men det dröjde ej längre än till följande dag, innan åtminstone några af dessa rådsherrar skrefvo ett bref till konungen af Danmark, som innehöll raka motsatsen. De voro visserligen icke i tillfälle, säges det, att nu gifva sådana dokumenter å de försäkringar, som han i sitt bref hade fordrat, nämligen att han den 24 Juni skulle blifva erkänd som Sveriges konung; men någon uraktlåtelse skulle hos dem ej finnas att fullgöra hvad de lofvat;[8]) och är af uttrycken tämligen klart, att de redan förut, utan förbehåll af allmogens samtycke, lofvat honom trohet.

De sammansvurne kände sig likväl icke ega nog styrka att utan främmande hjelp sätta sig i besittning af regeringsmagten. De utfärdade visserligen den 12 Mars en försäkran till Svante Nilsson, att han, likasom Erik Trolle och Sten Turesson, skulle få ersättning af kronan för sina utgifter i Finnland till rikets försvar;[9]) men man kunde hvarken komma öfverens om, hvari den skulle bestå, ej heller hade de något att disponera, och löftet gick icke i verkställighet förr än

---

[7]) Dat. d. 9 Mars 1497. Skandin. Handl. XVIII: 78 -83.

[8]) Skand. Handl. XVIII: 87. En del af rådsherrarne förnyade d. 27 Maj sin försäkran, hvari de åberopa den i fastan afgifna (N:o 146.) K. Br. till Herr Krummedike af d. 30 April 1497 innehåller besynnerliga rykten, att Sten Sture föraktar att komma ned till Kalmar m. m. som visar, att rådsherrarnes bud ej ännu kommit fram. Danske Mag. III: II, 21.

[9]) Skand. Handl. XIX: 40—43.

flera år efteråt, sedan Svante sjelf blifvit riksföreståndare.[1]) Nya underhandlingar med Sten Sture inleddes snart, troligen af rådsherrarne sjelfva, af fruktan att han skulle öfverfalla dem, innan de finge undsättning från Danmark, och det afslöts den 13 Mars ett stilleståndsfördrag, hvari rådsherrarne indirekt erkände riktigheten af Sten Stures påstående, att rätten att bestämma om rikets styrelse icke uteslutande tillkom dem. Stilleståndet skulle räcka till d. 29 Juli, då i Stockholm skulle hållas ett allmänt herremöte, hvarvid lagmännen med sex friborne män och sex odalbönder af hvar lagsaga skulle komma tillstädes. Inga slott och län skulle under tiden igenfordras af dem som funnos riket och parterna välvillige och från båda sidor arbetas på endrägtens återställande.[2])

Under tiden hade visserligen freden med Ryssland blifvit afsluten, ehuru det länge dröjde innan bud derom kunde hinna från Novgorod, men å andra sidan hade rustningarne i Danmark så långt framskridit, att krigsförklaring kunde utfärdas just samma dag, d. 13 Mars, då uppgörelsen mellan riksföreståndaren och rådsherrarne skedde. Men redan den 24 Febr. hade konungen skrifvit till Danzig och troligen vid samma tid tiil de andra Hansestäderna vid Östersjön,[4]) att de skulle tillhålla sina sjöfarande att undvika förbindelse

---

[1]) Riksrådets bref, dat. Stockholm den 10 Oct. 1505. Skandin. Handl. XIX: 53.

[2]) Det af riksrådet utfärdade exemplaret är tryckt efter Jakob Ulfssons copiebok i Skand. Handl. XVIII: 88, det andra efter en vidimation af en Dansk notarius publicus i Danska Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 282. De äro i hufvudsaken lika, men i uttrycken mycket skiljaktiga. Lagmännens följe nämnes icke i det senare.

[3]) I Runells chronolog. reg. öfver Riks-Arkivets förnämsta handlingar anföres K. »Hanses undseyelsebref till Sveriges Rikes Råd och Ständer, dat. Köpenhamn måndagen näst efter Judica 1497, hvilket motsvarar d. 13 Mars. Hvitfeldt uppgifver, att en förvaring blifvit utfärdad påskdagen, den 27 Mars; men det måste antingen vara misstag eller en ny handling; ty då man visste af krigsförklaringen i Dalarne d. 4 April (N:o 144) och det var Sten Sture som medfört underrättelsen, är icke troligt, att den på så kort tid kunnat hinna fram, emedan den naturligtvis blifvit först sänd till Stockholm.

[4]) Reimar Kock uppräknar Rostock, Lübeck, Wismar och Stralsund, hvilka alla erhållit dylika skrifvelser.

med Svenskarne, emedan han nu med vapenmagt ville göra sin rätt till Svenska thronen gällande (N:o 141). Hans slägtingar i Tyskland och andra furstar [5]) hade gifvit de bästa löften om understöd, och åtminstone en af dessa afsände till Hansestäderna hotelser, att de skulle behandlas såsom fiender, om de understödde Sverige (N:o 145). Det Danska riksrådet var mycket medgörligt och beviljade en utskrifning af hvar tionde man. [6]) Men flottan var den enda styrka, som omedelbart stod till konungens disposition. Den skall hafva bestått af inemot 60 fartyg, och haft 2000 man om bord, [7]) af hvilka åtminstone några kunde utlöpa tidigt på våren, för att hindra sjöfarten på Sverige.

Med utrustningen af landshären gick deremot icke så fort, som konungen väntat, emedan hans furstliga bundsförvandter varit i öfra Tyskland för öfverläggningar med K. Maximilian, och Skånska bönderna, då frågan om utskrifningen på landstinget meddelades dem, förklarade, att de icke ville gå längre än till »landamärket» eller riksgränsen, och de kommo icke heller med på det stora tåget. [8])

Sten Sture, som hade sina kunskapare både i Tyskland och Danmark, kände utan tvifvel någorlunda till både huru långt konungens rustningar framskridit, äfvensom han åtminstone anade de sammansvurnes förbindelser med fienden, om han också ej redan hade fullständig visshet derom. Sedan underrättelsen om krigsförklaringen ingått, reste han derföre upp till Dalarne, der landsting blifvit utlyst till den 4 April, att hållas vid det vanliga samlingsstället i Tuna, och han gjorde der för den samlade menigheten, hvaribland tyckes hafva funnits ombud äfven från de norra landskapen, en framställning af det skamliga sätt, hvarpå han af en del rådsherrar vid sista mötet blifvit behandlad, äfvensom af de

[5]) Konungens bekräftelse å en öfverenskommelse om en hjelptrupp af 200 man, som hertig Magnus af Sachsen Lauenburg skulle lemna, dat. Köpenhamn d. 14 Juni 1497. Scheidt, Vom deutschen Adel, Mantissa, s. 374.

[6]) Tyge Krabbes anteckningar.

[7]) Det förra talet är efter Arvid Trolles uppgift, hvilken väl betviflades af Sten Sture (Skand. Handl XVIII: 99), han säger dock blott, att de icke ännu voro i sjön, det senare eller besättningens antal är uppgifvet efter Hvitfeldt.

[8]) Sten Stures bref till Jakob Ulfsson i Maj 1497. Skand. Handl. XVIII: 99.

ingångna hotelserna från Danska konungen, att han med vapenmagt skulle sätta sig i besittning af Svenska thronen. Dalkarlarne förklarade med anledning deraf, att de ville ingen annan herre eller höfvidsman hafva än Herr Sten Sture och lofvade att med lif och blod försvara honom mot både in- och utländska fiender, och en skrifvelse utfärdades härom i deras och Norrländingarnes namn till Stockholms borgare, med skarpa förebråelser för det de slutit sig till de uppstudsiga rådsherrarne, hvilka icke fått rätt att på egen hand fråntaga honom höfvidsmansdömet, och sade Dalkarlarne, såsom orden lyda, »kort nej mot konung Hans och alla dem honom vele här indraga»; man hade sändt bud och bref derom till andra landsorter, och uppmanade slutligen Stockholmarne att gifva sändebuden ett tydligt svar, om de ville stå fasta med dem att afvärja rikets förderf (N:o 144). Sten Sture begaf sig derefter till Vesterås, hvarifrån han d. 10 April infordrade de trupper, som kunde umbäras på slotten och vid bråtarne i Finnland, till och med från Viborg, för den händelse, att fred vore sluten med Ryssarne, äfvensom Sten Kristiernsson fick befallning att resa till Reval och hemta det krigsfolk, som väntades dit.*) Fullmägtige från de särskilda häraderna i Vestmanland voro inkallade till Vesterås den 15 April, och de gåfvo efter riksföreståndarens framställning liknande försäkringar, som förut erhållits af Dalkarlarne. Hans utskickade reste sedan omkring till de möten, hvilka troligen genom budkaflar blifvit tillstälda i andra landsorter, och hvarvid åtminstone i Upland gynnsamma svar erhöllos, och skrifvelser derom uppsattes såsom svar på Dalkarlarnes uppmaning.[1])

Sannolikt har Sten Sture under de följande veckorna rest omkring i landskapen omkring Mälaren, ehuru underrättelse

---

*) Sten Stures bref till Folke Gregersson (Lilje), dat. d. 10 April 1497. Gjörwells Svenska Magazin 1766, s. 731. Arwidsson, Finska Handl. I: 181. Originalet finnes i Riks-Arkivet.

[1]) Utom Vestmanländingarnes af d. 15 April finnes skrifvelser från åtta af Tiundalands härader och hela Roslagen, samt bergsmännens i Noraskoga och Lindesberg, utan datum, men troligen från senare hälften af April och början af Maj; det från Fjerdhundra, är dat. d. 3 Maj 1497. Efter originaler i Tuna kyrka, tryckta i Diplom. Dalekarl. I: 159—165.

derom saknas. Emellertid ingingo underrättelser, att Danska krigsfartyg visat sig på flera ställen i Svenska skärgården såsom vid Elfsborg, men särdeles utanför Kalmar och Öland, der de också landsatt trupper, hvilka hotade med eld och svärd. Arvid Trolle, som hade befälet på Borgholms slott, uppehöll sig der och i Kalmar, hvarest han utan att vara höfvidsman[2]) tog sig stor myndighet, men gjorde intet för landets försvar, utan snarare uppmanade allmogen att underkasta sig. Han skref också i slutet af April i eget, och såväl Ölands allmoges som Kalmarboarnes namn ett bref till rikerådet, hvars ändamål tyckes hafva varit att framställa konungens magt både till lands och sjös såsom alldeles oemotståndlig. Det blef af Jakob Ulfsson emottaget och d. 6 Maj sändt till riksföreståndaren, jämte en hans egen skrifvelse, som innehöll en uppmaning att sammankalla rikerådet, såsom vanligt åtföljd af en försmädlig anmärkning, att riket föga vore hjelpt med sådan predikan, som han och andra nu förde kring landet. Sten Sture svarade, att han om Danska konungens verkliga krigsstyrka hade bättre underrättelser, än Arvid Trolle, och hvad rådets sammankallande anginge, kunde det icke blifva till något gagn; han visste ju redan att rådsherrarnes sändebud stått utanför Danska konungens dörr, sedan krigsförklaringen var utfärdad; i stället ville han uppbåda allmogen och med det krigsfolk han erhöll från Finnland och Hansestäderna afvärja rikets förderf. Hvad ärkebiskopens spefulla anmärkning angick, tillrättavisades den med en erinran, att de »som voro lärde och skickade att predika gjorde väl, om de toge det till vara och öfvergåfve sådant som dem icke var tillbörligt att handtera». [3])

Fjorton dagar senare hade Arvid Trolle den 21 Maj ett möte i Lyckeå, n. v. Lyckeby i Bleking, med Danska konungens ombud, rikshofmästaren Påfvel Laxman och marsken

---

[2]) Olaus Petri säger väl, att »han hade Calmarne inne», men Hvitfeldt uppgifver tvenne andra befälhafvare i berättelsen om capitulationen, hvilket stämmer öfverens med Jakob Ulfssons uppgift af år 1496, att Kalmar hörde till de slott, som stodo under Sten Stures egen disposition. Skand. Handl. XVIII: 62.

[3]) Skand. Handl. XVIII: 101.

Eskil Göje, hvarvid han redogjorde för ställningen i Sverige och på de öfrige sammansvurnes vägnar förnyade och emottog de förut gifna försäkringarne att hålla Kalmar recess, och särskildt erhöll det löftet, att om några slott intoges, skulle de lemnas till infödde Svenska män; — emedan konungen nu hade sin här samlad, begärde Arvid Trolle, att den skulle skona Svenska allmogen, der den höll sig stilla; men de som gjorde motstånd måtte stå sitt kast; för sin egen del äfvensom för sonen Erik Trolle och mågen Nils Boson lofvade han, att aldrig mer erkänna Sten Sture, hvarom allt ett slags protokoll uppsattes. [4])

Man ser af detta dokument, att de verldsliga rådsherrar, som med säkerhet kunde påräknas voro utom de tre nyssnämnda blott Svante Nilsson, Erik Eriksson och Arvid Knutsson, af hvilka den sistnämnde synes hafva dött på försommaren; men af biskoparne voro alla utom Ingemar i Wäxjö och Magnus i Åbo invigda i komplotten. Den sistnämnde, som förut skrifvit så förtroliga bref till ärkebiskopen, var så främmande för saken, att han den 29 Mars i bref till riksrådet på det skarpaste varnade för oenighet. [5])

Ehuru kyrkans män såsom sådana icke hade något att klaga öfver Sten Sture, hvilket Jakob Ulfsson sjelf två år förut i närvaro af sina kapitelsmedlemmar måst erkänna, är tydligt, att denne var hufvudmannen i hela tillställningen. Han spelade det oaktadt alltjämnt rolen af medlare, och förföljde Sten Sture oupphörligt med förslag om möten, och i synnerhet med fordringar att få komma in till Stockholm, hvilket dock denne icke ville medgifva för större sällskap än högst 30 personer. Man bevakade hvarannan ömsesidigt, och Sten Sture hade redan i början af Maj uppsnappat ett lejdebref, som de sammansvurne utfärdat för konungens sändebud (N:o 146), hvaraf är troligt, att visitationer å sådana, hvilka kunde misstänkas såsom »brefdragare», redan förut varit anbefalda. Det omtalas, att Svante Nilssons tjenare öfverföllo några af

[4]) Efter den afskrift, som af Arvid Trolle sändes till Jakob Ulfsson, tryckt af Hadorph II: 360—362. Skand. Handl. XVIII: 172—180.

[5]) Arwidssons Finska Handl. VI: 106.

riksföreståndarens, och dylika smärre sammanstötningar förekommo flera gånger; men den sluge Jakob Ulfsson har troligen återhållit de häftigare deltagarne från ett svårare utbrott. Sten Sture, som efter hvad han sjelf försäkrade, skydde blodsutgjutelse, särdeles emot landsmän, hvilket bestyrkes genom den långmodighet han visat Ivar Axelsson och de upproriska bönderna i Mark, lät deraf länge nog uppehålla sig att gripa till vapen, för att försäkra sig om de farligaste rådsherrarnes personer, hvilket väl borde hafva låtit sig göra, om denna utväg genast blifvit anlitad.

Också var det påtagligen intet annat än uppskof, som Jakob Ulfsson med sina förlikningsförslag åsyftade; ty då Sten Sture inbjöd honom till ett möte i Upsala domkapitel, infann han sig icke, och anbudet till rådsherrarne att mot lejdebref få med ett mindre följe komma till Gråmunkeholmen afslogs, ehuru äfven Stockholms stad ville garantera deras säkerhet.[6]) På Sten Stures erinran, att det vore Jakob Ulfssons och hans vänners skyldighet att biträda vid rikets försvar mot Danskarne, hvilka nu visat sig i skärgården utanför Stockholm, svarade denne med den falska undflykten, att de skulle sända sina svenner mot Ryssarne, hvilka som han påstod, åter hade inbrutit i Finnland, ehuru det i slutet af Maj icke kunde vara honom obekant, att fred den 3 Mars blifvit sluten.[7]) I stället hade Jakob Ulfsson d. 24—27 Maj vid Elgöhorn,[8]) en udde i Mälaren $^3/_4$ mil söder om Stäket, ett möte med biskop Kort och biskop Henriks ombud samt Svante Nilsson, Erik Trolle och Nils Boson, hvarvid de

---

[6]) Sten Stures bref af d. 24 och 25 Maj och Jakob Ulfssons svar. Skand. Handl. XVIII: 124 o. f.

[7]) Skand. Handl. XVIII: 110, 119. Fredsslutet omtalas väl icke uttryckligen, men förutsättes såsom bekant i Sten Stures bref af d. 26 Maj. Skand. Handl. XVIII: 113, jfr s. 92. En Brandenburgisk krönika anför i sammanhang med andra Ryska förhållanden under år 1497 »fedus sexannale cum Sueuis». Riedel, Codex diplom. Brandenburg. Suppl. 254.

[8]) I de sammansvurnes proklamation af d. 24 Juni 1497, säges (nyss anf. st. 139) att »Elgöö-horn» är en ö, belägen mellan Stäket och Stockholm. Numera är det en bergig udde på den halfö af Färingön eller Svartsjölandet, hvarå kungsgården Wentholmen ligger.

i bref till konungen förnyade sin trohetsförsäkran (N:o 146); men i en kungörelse till några härader, hvilka de ville förläna till ärkebiskopen, såsom ersättning för hans omkostnader under Ryska kriget, omtalas det, att de emottagit konungens krigsförklaring, och klagas, att de i flera dagar väntat, att Sten Sture skulle låta dem komma in till Stockholm för att med honom öfverväga medlen att afvärja de hotande farorna.[9])

Jakob Ulfsson och hans medbröder voro således d. 27 Maj, då detta bref var dateradt, ännu långt ifrån att vilja kungöra för allmänheten sin afsigt att uppsätta den Danska konungen på Sveriges thron; men följande dag d. 28 Maj utfärdade denne en proklamation till Sveriges inbyggare med uppmaning att underkasta sig honom och Svenska rikerådet, och om denna, såsom meningen var, spriddes öfverallt i riket,[1]) kunde ej länge blifva tvetydigt, hvad Jakob Ulfsson och hans anhängare egentligen åsyftade.

Då konungen ännu icke hade hela sin här samlad samt enligt sin förseigtiga natur icke kunde väntas förr än rustningarne voro färdiga, och Sten Sture icke kunde lemna en farlig fiende i hjertat af riket, var tydligt att ett inbördes krig närmast förestod. Sten hade knappt någon mer af de gamla rådsherrarne i öfra Sverige att räkna på än Knut Eskilsson (Baner), lagman i Upland och en af de fyra, åt hvilka motståndarne vid mötet d, 7 Mars öfverlemnat regeringen. Men af de yngre voro flera, som om de ock icke varit inkallade i rådet, troligen under uppresningen voro att anse såsom hans rådgifvare och sedan intogo sin plats uti rikerådet, nämligen Erik Turesson (Bjelke), höfvidsman på Ståkeborg, Karl Laurensson till Frötuna, Folke Gregersson (Lilje) till Lindö och Erik Johansson (Vase). Hans motståndare synas deremot

---

[9]) Förläningsbrefvet, dat. på Algöhorn lögerdagen næst epter helge likame apthen» är infördt i Jakob Ulfssons copiebok efter conceptet, hvari länens namn icke varit utskrifna. Skand. Handl. XVIII: 139.

[1]) Tryckt af Hvitfeldt s. 127, med uppgift att konungen lät anslå densamma i alla biskopsdömena i Sverige. Han hade vid samma tid skaffat sig ett intyg af Fyens landsting om allmogens ställning, med afseende på det i Sverige utspridda ryktet att konungen utarmat bönderna i Danmark, dat. d. 20 Maj 1497. Nyt Danske Magazin V: 149. Påtagligen var detta ämnadt att på något sätt begagnas i Sverige.

vid denna tiden fått en förstärkning i Sten Turesson (Bjelke) och Peter Ragvaldsson, hvilka dock i det längsta iakttogo en afvaktande ställning, och blott tjenade såsom underhandlare, men af den yngre adeln hade flera uppåtsträfvande män, sedermera kände såsom rådsherrar, infunnit sig hos dem, nämligen Ture Jönsson (Tre Rosor), Nils Ryning, Johan Månsson (Natt och Dag) till Bro, Holmger Karlsson (Gera) till Björkvik och Nils Claesson till Storda i Vestergötland (Jfr N:o 148). Alltsedan kungörelsen från Elgöhorn d. 27 Maj blifvit utfärdad, och hvarigenom deras upproriska afsigter bevisats, hade de sammansvurne inneslutit sig på Ståket, der ärkebiskopen länge synes hafva beredt sig på en belägring, och der några förnäma fruntimmer äfven sökt sin tillflykt. Sten Sture dröjde likväl ännu af obekant anledning att använda vapenmagt; måhända var det derföre, att sinnesstämningen ibland allmogen uti Upland icke ännu var tillräckligt förberedd. Utbrottet skedde den 20 Juni, samma dag som rådsherrarne på Ståket gjorde ett nytt försök att tillvälla sig regeringsmagt, genom att frikalla Linköpings borgare från att erlägga tull vid Ståkeborg (N:o 147). Sten Sture kunde dock ej genast rikta ett afgörande slag på denna hård för motståndet; ty han hade visserligen dragit till sig de trupper han haft i Finnland, men de voro sannolikt af kriget starkt medtagna, och Ståkets läge, då vattnet deromkring var djupare än nu, fordrade en större belägringsstyrka, hvartill han behöfde allmogens tillhjelp. Han tågade i stället till Biskopstuna, en ärkebiskopsstolen tillhörig gård, gent emot Vaxholm på Uplandssidan, hvarifrån inloppet till Stockholm kunde någorlunda öfvervakas, tågade derifrån ginaste vägen till Upsala öfver Frösunda prestgård, hvilken blef nog illa medfaren,[3]) och drog under

---

[2]) Sten Turesson hade varit Sten Stures ombud vid en underhandling med ärkebiskopen, troligen i slutet af April. Peder Ragvaldsson har fört ett ärkebiskopens bref till Sten Sture d. 9 Juni. Skand. Handl. XVIII: 91. De synas hafva varit på Stäket den 23 Juni (anf. st. s. 147) och sedan följt med till Stockholm d. 24 Juni, åtminstone äro deras namn upptagna i proklamationen af d. 24 Juni, men de nämnas sedan icke (Jfr N:o 148).

[3]) I Jakob Ulfssons bannbref säges att den blifvit plundrad d. 21 Juni. Skand. Handl. XVIII: 163.

framtågandet troligen med sig en mängd af allmogen, med hvars tillhjelp han efter några dagar började belägra ärkebiskopsgården i Upsala.[4])

Herrarne på Stäket begagnade sig af Sten Stures frånvaro att inkomma till Stockholm, der å sjelfva midsommardagen både Jakob Ulfsson och biskop Kort samt Svante Nilsson, Erik Trolle och Nils Boson infunno sig, åtföljde af Sten Turesson och Peder Ragvaldsson samt biskop Henriks ombud. Troligen var det deras afsigt att förmå borgerskapet till affall, hvilket dock ej lyckades. De utfärdade derjämte en ny proklamation till allmogen i Upland, full af förebråelser mot Sten Sture, till hvilkas sanningsenlighet kan slutas deraf, att de ännu rent af förneka, att fred var sluten med Ryssland; de omtala i förbigående, att rikets fiender härjade och brände i skärgården, men uppmana dock allmogen att hålla sig stilla; ty när Herr Sten Sture talade om rikets fiender, menade han blott rådsherrarne, och hans framfart utmålas på det värsta.[5]) Återkommen till Stäket utfärdade Jakob Ulfsson, med anledning af prestens i Frösunda klagomål öfver plundringen af hans prestegård, en kungörelse, hvari han förklarade Sten Sture, Knut Eskilsson, Erik Johansson och Folke Gregersson med alla deras medhelpare förfallna till bannlysning, så framt de icke inom 12 dagar förlikte sig med målsegaren om skadan och med den heliga kyrkan om bannmålen, samt infunne sig hos honom för att begära afflösning.[6])

Men Sten Sture lät icke deraf störa sig, utan fortsatte belägringen. Ärkebiskopen, som troligen ej väntat, att allmogen skulle drista sig att gripa till vapen äfven mot honom, blef mycket oroad af underrättelsen. De rådsherrar och andra frälsemän, som lågo på Stäket, sökte visserligen lugna honom

---

[4]) Rasmus Ludvikssons excerpt innehåller: Circa Petri & Pauli (d. 29 Juni) curia episcopalis Upsalensis obsessa.

[5]) Skand. Handl. XVIII: 138—145.

[6]) Brefvet är i copieboken påtagligen orätt dateradt: vigilia Johannis baptiste d. v. s. midsommarafton, då det i texten talas om rådsmötet i Stockholm »daghen nest epther sancti Johannis baptiste.» Sannolikt är vigilia skrifvet i st. f. octava, hvilket vore d. 1 Juli, eller ock Johannis baptiste för Petri & Pauli. Skand. Handl. XVIII: 147.

med en skriftlig försäkran, att de skulle hjelpa honom och hans kapitel till ersättning, nämligen af kronan, för all den skada, som förorsakades af denna tvedrägt, och det är i denna handling som de bland många klagopunkter mot Sten Sture också anföra, att »han svikeliga drager dem allmogen öfver hufvudet» (N:o 148). Jakob Ulfsson fann sig dock icke lugnad af denna förhoppning, utan ville för all del, att allmogen skulle hemförlofvas, och erbjöd sig komma personligen Sten Sture till mötes, samt inbjöd de frälsemän och allmoge som belägrade ärkebiskopsgården, att de skulle afstå derifrån och sända honom fullmägtiga ombud, på det han måtte undervisa dem om den fara, hvari riket var stadt, och skulle han sedan »visa sig välvillig i allt hvad som kunde komma rikets innebyggare till gagn»; i annat fall skulle han klaga för Påfven och hela verlden.

Men dessa förlikningsförsök hade ingen påföljd, ärkebiskopsgården kunde ej motstå de »svåra byssor,» som Sten Sture fört med sig; och inom 14 dagar var den intagen och till en del förstörd. Sten Sture förlikte sig sedan d 12 Juli med kapitlets medlemmar om den skada, som under belägringen skett å deras egodelar, (N:o 150) och fyra af dem reste till Ståket, för att förmå ärkebiskopen till försoning. Han svarade derpå med försäkringar om sina bemödanden att komma till tals med Herr Sten i vänskap och kärlek, men vägrade alldeles att efterkomma kapitelherrarnes råd att icke hämnas det som skett [8]) och skref till Stockholms borgerskap en varning, att icke understödja Sten Sture, emedan det kunde hafva menliga följder både för deras lekamliga och andeliga väl.

Kort derefter utfärdade Jakob Ulfsson bannlysningsbrefvet,[9]) i hopp måhända, att detta skulle förhindra åtminstone allmogen från att deltaga i en belägring af Ståket. Men det synes icke haft någon synnerlig verkan hvarken på allmogen eller på Sten sjelf, utan lät han sin här tåga till Ståket för

---

[7]) Brefvet dat. d. 6 Juli 1497. Skand. Handl. XVIII: 151.
[8]) Jakob Ulfssons bref af d. 13 Juli 1497. Skand. Handl. XVIII: 159.
[9]) Skand. Handl. XVIII: 165.

att belägra slottet. Anförarne, bland hvilka Knut Eskilsson och Erik Turesson voro, gjorde strax i början ett ytterligare försök att genom en skrifvelse förmå Jakob Ulfsson, att gifva med sig och »såsom andra rikets innebyggare hylla Sten Sture», i stället för att indraga en utländsk konung, men erhöllo det svar, att han trodde det de skulle begripa, huru det förra efter allt hvad som förefallit läte sig göra, och hvad det senare angår försäkrade han blott, att han icke ville gifva sig ifrån sitt fädernesrike, utan att närmare upplysa dem om sin mening. [1]) Belägringen måste alltså fortgå, men då Jakob Ulfsson haft så god tid att proviantera, var att förutse, att den skulle blifva långvarig.

Äfven i Östergötland fingo de andliga herrarne snart erfara, att deras välde var rubbadt. Arvid Trolle och Nils Boson hade der förgäfves sökt uppvigla allmogen mot Sten Sture, men troligen icke varit så försigtiga, [2]) att icke den verkliga afsigten blef uppenbar. På hvad sätt den gamle biskop Henrik i sin ort verkat för dess genomdrifvande är obekant; men då Erik Turesson såsom höfvidsman på Stäkeborg, uppbådade landets frälsemän och allmoge, funnos de genast villige att resa sig. [3]) Biskopens slott Rönö, beläget på Vikbolandet, utanför Stäkeborg blef belägradt och på Sten Stures särskilda befallning brändt och nedbrutet (N:o 161), och han måste sjelf innesluta sig på sin gård i Linköping, der rådsherren Bengt Ryning tog befälet öfver biskopens talrika svenner. Tvenne af ortens frälsemän, Björn Nilsson (Krumme) till Vi och Nils Bröms, som var Sten Stures fogde,

---

[1]) Jakob Ulfssons svar, utan datum. Skand. Handl. XVIII: 169.

[2]) Sten Sture skrifver om den förre till Jakob Ulfsson vid den 6 Maj: »ware nyttigere thet han hade sitt folk hos sig for swadane fare (af Danskarne) æn thet han ladher ridhet i Östergötland med Nils Boson mik oc riket til han oc fortret. Skand. Handl. XVIII: 100.

[3]) Emedan Biskop Henrik byggde mycket, är det icke osannolikt, att han förmått allmogen biträda med dagsverken och derigenom ådragit sig dess missnöje. Han hade byggt stenhus i Linköping, Vadstena, Munkaboda och Bro (nu Kungsbro) enligt Biskopskrönikan. I Linköpings domkyrkas papperscodex, hvarest tvenne hithörande handlingar (N:o 149, 155) äro införde, är vid afskrifterna i kanten anmärkt, att hela Östergötland genom förfarandet mot biskopen ådragit sig bannlysning.

satte sig i spetsen för en del allmoge och belägrade biskopsgården i Linköping. Den försvarades någon tid af Bengt Ryning [4]) hvilken den 3 Juli lyckades uppgöra en kapitulation på så förmånliga vilkor, att det endast kan förklaras derigenom, att allmogen blifvit orolig att få komma hem för sin höskörd. Biskopen skulle behålla allt hvad han ej redan mist och sina gårdar fria, »om de någorledes voro hindrade», och hans tjenare och andra, som hade »sagt fängelse», skulle njuta all sin egendom, som de nu hade; äfven de af hans svenner, som icke voro fångna skulle, om de komme till biskopen och lofvade hålla sig vid det nu slutna aftalet, hafva frihet till person och egendom (N:o 149). Men af obekant anledning blef detta aftal om intet. Björn Nilsson och Nils Bröms kommo snart åter och belägrade ännu en gång biskopsgården, Bengt Ryning, hvars egen gård under tiden blifvit plundrad, måste ånyo kapitulera och sjelf med sina tjenare blifva Sten Stures fångar, [5]) mot löfte om säkerhet till person och egendom samt att återfå allt hvad de mist sedan förra kapitulationen d. 3 Juli (N:o 151). Biskop Henrik blef sedan bevakad der [6]) och tvenne frälsemän Holmsten Eriksson och Henrik Swetzin höllo gården besatt på biskopens bekostnad till den 3 Sept. då biskopen i följd af den vändning sakerna

---

[4]) Hans Gantzow, ärkedjekne, Petrus Gotscalci, cantor, och hela kapitlet i Linköping hafva d. 7 Mars 1500 utfärdat ett intyg, att då Linköpings gård uppgafs, lofvades Bengt Ryning och dem som deruppå voro säkerhet för »liif och swnd dogh til fængelse,» men det hölls ej, utan han vart wgnad (d. ä. hotad) oc befegdet till lif och gods af allmogen och andra som sedan upprestes och inlades på samma gård, hvarföre han med deras samtycke som honom fångat fått tillstånd att söka sig en annan ort, der han mente sig hafva större säkerhet. Samtida afskrift å papper i Riks-Arkivet.

[5]) När dessa händelser inträffat, är obekant, men troligen antingen i slutet af Juli eller början af Augusti. Med S. Peders dag (i N:o 151) kan ej menas någon annan än Petri och Pauli (d. 29 Juni), och måndagen derefter är då densamma, som i N:o 149 räknas efter Visitationis, d. ä. d. 3 Juli.

[6]) En Nordtysk samtida krönika, tryckt af Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis; IV. Suppl. 255, omtalar dessa händelser i följande ord, tydligen nedskrifna, innan utgången var känd: Sten Sture multum eidem regi populum afflixit. Idem gubernator tenet in carcere quendam episcopum Sueciæ et alterum similiter in castro vallavit.

i öfra Sverige tagit erhöll sin frihet och gården tillbaka. (N:o 155).

De sammansvurnes förhoppning på undsättning från Danmark hade länge svikit dem; ty konungen hade svårt att blifva färdig med sina rustningar. Väl fick han genom sin bror hertig Fredriks bemedling det s. k. Stora Gardet, en samling af äfventyrare från alla länder, som sålde sin tjenst till den mestbjudande och vore så illa beryktade, att då de omkring d. 20 Maj inryckte i konungens del af Holstein, landsbefolkningen förde sin redbaraste egendom in till Lübeck, hvilket ståthållaren på Segeberg förgäfves sökte att med höga böter förhindra. [7]) Men de Tyska furstarne lära låtit vänta på sig att lemna de lofvade contingenterna, och konungen måste derföre uppskjuta det tillämnade inbrottet i Sverige. Planen var ifrån början att han sjelf skulle tåga genom Halland och intaga Elfsborg. Ännu den 25 Maj, eller tre dagar innan den förut nämnda proklamationen till Sveriges innebyggare utfärdades, skref han till Henrik Krummedike, höfvidsman på Bohus, att han den 2 Juli ville vara i Helsingborg och derifrån tåga till Halmstad, och denne skulle under tiden söka »met then beste listh och lempe han kan» göra den Svenska allmogen vid gränsen uppstudsig mot Nils Claesson och förmå den att bortrifva de förhuggningar, som de nyligen hade gjort för att hindra infallet. Derefter fick Krummedike, för att förekomma Nils Claesson, anvisning att genast bygga en träskans på Guldberget (det nu s. k. Göta Lejon) bredvid Ny-Lödöse, och att derå inlägga en besättning af 100 man [8]). Men olika planer korsade hvarandra, konungen måste snart uppgifva förslaget att sjelf taga vägen genom Halland, och hans Svenska rådsherrar tillstyrkte ett infall från Norge till trakten

---

[7]) Reimar Kock, Lübeckische Chronik. Truppen stod under befäl af en adelsman från Köln, Junker Jörgen Schleintz.

[8]) K. Br. till Henrik Krummedike d. 25 Maj och 10 Juni 1497. Danske Magazin III Række B. II: 21, 22. Bengt Åkesson (Tott) skulle få befälet på skansen, men icke veta derom förr än den var färdig. Han var Sten Stures svåger.

omkring Siljan [9]), för att hindra Dalkarlarne att komma Sten Sture till hjelp. Henrik Krummedike fick derom också den 21 Juni befallning. Men å andra sidan kom Matts Kafle, som på Svante Nilssons vägnar hade befälet på Öresten, till konungen och yrkade på det ifrigaste, att planen mot Elfsborg skulle fullföljas. Ebbe Munk, höfvidsman på Varberg, fick befallning att biträda och bönderna i de närmaste provinserna inkallades, försedda med två månaders kost; dessutom borde bud utsändas åt alla håll, för att taga fatt på Sten Stures och Nils Claessons tjenare, hvilka foro omkring och »predikade för allmogen», hvarvid Matts Kafle lofvat vara behjelplig [1]). En kungörelse utsändes till gränsorterna, Sunnerbo, Vestbo och södra Vestergötland, med afseende på den förestående belägringen af Elfsborg [2]).

Belägringen lärer alltså börjat omkring d. 8 Juli [3]); men Nils Claesson försvarade sig tappert, oaktadt äfven höfvidsmannen på Akershus, Knut Alfsson dervid biträdde. Konungen blef mot slutet af Augusti, sedan han fått underrättelse om den framgång hans trupper haft i medlersta Sverige, så otålig, att han befalde man skulle försöka få ett stillestånd med den »förhärdade» besättningen, på det vilkor att all tillförsel skulle upphöra, och som bönderna deromkring voro »olydiga», hvilket var särdeles olägligt, då konungen ville utskrifva en gengärd af hela Elfsborgs län, skulle anförarne för belägringen taga Mats Kafle till sig och straffa de olydiga med att afhugga dem en hand eller fot [4]). Vid medlet af Sep-

---

[9]) I Danske Magazin III Række B. II. s. 25, der brefvet är aftryckt, står Swodalen, skriffel för Silliesdalen (?).

[1]) K. Br. d. 21 och 24 Juni 1497. Anf. st. III: II, 23, 24.

[2]) Erik Runells kronolog. Register öfver Riks-Arkivets Handlingar omtalar en sådan, dat. Köpenhafn S. Johannis baptistæ affton (d. 23 Juni) 1497; den är rubricerad: »Kon. Hanses breff till dem som boo i Westergötland, Sunnerbo och Waasbo(!) att han vill lotha bestalla Elfsborg och förmanar dem att dhe förbliwa under hans lydhua.»

[3]) Fiorton dage for Marie Magdalene, säger Hvitfeldt.

[4]) K. Br. till H. Krummedike, Knut Alfsson och Ebbe Munck, dat. slottet Kalmaren d. 28 Aug. 1497. Danske Mag. III R. II: 25. Den 13 Sept. skref han ånyo, att man skulle straffa den allmoge som icke strax ginge honom tillhanda och knaparne uppå slottet till lif och gods efter Sveriges lag(!). Anf. st.

tember började frälsemän och allmoge i Värmland och Vestergötland röra på sig för att komma till undsättning. Lagmannen i Värmland Nils Olsson till Skofteby synes hafva varit den förste, men en del af allmogen i Värmland som bodde närmast gränsen qvarhölls af fogden. Lagmannen i Vestergötland Lindorm Björnsson m. fl. af de mest ansedda i orten följde exemplet, och allmogen i Vadsbo härad förklarade sig villig att uppbryta. Man lofvade eftergift å utlagorna, för att så mycket lättare vinna bönderna. Det gälde ej blott belägringshären framför Elfsborg, utan äfven biskop Brynolf, som understödde fienden, och denne måste sjelf d. 25 Sept. skrifva till Krummedike för att begära undsättning; ty han väntade först ett besök på Brynolfsbo, som bönderna ville plundra och bränna, samt derefter vid Husaby, af 2 till 3 tusen bönder [5]). Huru dermed gick, är icke närmare bekant; men emedan biskopen sedan af Sten Sture kunde fordra lika skadeersättning med biskop Henrik, är tydligt, att hotelsen till en del gått i verkställighet. Emellertid lärer uppbådet kommit för sent för att rädda Elfsborg; ty besättningen måste gifva sig d. 29 Sept., men en del deraf fick stadna qvar. Henrik Krummedike öfvertog befälet.

Under tiden hade konungen utfört sitt anfall mot östra delen af Sverige [6]). Han hade låtit föra sina trupper öfver Sundet och derefter tåga genom Skåne och Bleking till Ava

[5]) Biskop Brynolfs bref till Henrik Krummedike d. 24 Sept.: Anders Ericsson, Niels Olsson och Orm haffue tingath med almoghen i Vassbo och haffuer loffuit them store affgifft af alle vthlager, oc ther med haffuer han bewekt them at the wille them nw följhe pa idherth argestæ oc worth. Jörghen Karlsson (till Vinstorp) Erik Jönsson (Tre Rosor), Sigge Larsson (Sparre), Lindhorm Björnsson oc flere the knaber the sere församblede nw i dagh i Watzbo oc er theres upsath saa, ath the wille försth brende oc skene Brynolsbo oc sa legge her for Husaby ij eller iij tusend. The andhre akte sigh man aff husæ nedher til idher. Ther ma i retthe edher effther. Niels Olsson han er her i syön med eth tal folk wid wor syöbods. Danske Mag., III Række. II. 26.

[6]) Den hufvudsakliga källan för vår kännedom om konungens egna krigsföretag under senare hälften af 1497 är en samtida Dansk visa eller rimmad berättelse, först tryckt af Professor Paludan-Müller i Danske Magazin III Række, B. I: 143—154. Hvitfeldt har påtagligen följt densamma, men dessutom haft handlingar, som nu äro förlorade.

skär, der han mönstrade dem. Huru stor styrkan var, kan ej uppgifvas.[7]) Man vet blott, att från länen och städerna i Danmark beräknades antalet till 3,600 man, och att en mängd Tyska ryttare och soldater voro anskaffade, men hvilka ej ännu alla framkommit. Vid Svenska gränsen var en vakt, som blott gaf till ett härskri, men icke försökte något motstånd. Den 22 Juli[8]) ankom konungen till Kalmar och tog sitt högqvarter uti nunneklostret, som låg på norra sidan om staden. Eskil Göye, som var riksmarsk, lagade i ordning belägringsanstalter och sköt några skott mot staden, hvilken genast öppnade sina portar. En landstigning lärer också vid samma tid skett på Öland; men allt var så väl förberedt, att följande dag ej blott befälhafvarne på Kalmar slott, Peder Turesson (Bjelke) och Matts Pedersson uppgåfvo det, utan äfven tvenne rådsherrar, Arvid Trolle och Nils Boson, åtföljde af Ture Jönsson, som förut varit på Ståket, infunno sig för att å egna och sina medbröders vägnar hylla konungen, och den förre dermed öfverlemnade Borgholms slott och Öland. [9]) Konungen tågade genast in i Kalmar slott och borgerskapet svor honom trohet. Sedan Nils Boson undanbedt sig förtroendet, sattes den förenämnde Abraham Eriksson till höfvidsman på slottet; hans bror Erik Eriksson kom efter några dagar och svor konungen trohet samt öfverlemnade med detsamma Ståkeholms slott, [1]) hvilket hade den påföljd, att detta sedan å Sten Stures vägnar blef inneslutet af en bondehär, såsom äfven skedde med Örebro slott, der Svante Nilsson var höfvidsman. Nils Bosons och Ture Jönssons egentliga

[7]) Tyge Krabbe uppgifver konungens hela styrka till 30,000 man »foruden bönderne, som hand gaf hiemlov» uti anteckningar som Krabbe uppsatt på sin ålderdom; men denna summa återkommer så ofta i denna tids historia, i afseende på Sten Stures Dalkarlar, konungens här i Ditmarsken o. s. v. att det blott kan anses som ett rundt tal för en ovanlig truppstyrka.

[8]) Hvitfeldt säger: Fredagen för S. Jacobi dag (d. 21 Juli) berende (d. ä. inneslöt) Herr Eskild Göye Calmarn; men konungen sjelf omtalar att han ankommit för Kalmar d. 22 Juli (N:o 152).

[9]) K. Br. till Svenska Riksrådet, dat. Kalmar slott d. 25 Juli 1497. Hadorph II: 358.

[1]) Hvitfeldt uppgifver att han måndagen efter S. Olof, (d. 31 Juli) ankommit svurit trohet och rådsed samt »antuordit Stægeholms Slot».

ärende hade utan tvifvel varit att påskynda undsättningen till de på Ståket belägrade rådsherrarne, Arvid Trolle förenade sig med dem i det yrkandet, att trupperna skulle sändas sjövägen, och konungen uppgifver sjelf, då han derom underrättade sina belägrade vänner, att det var för de elaka vägarnes och broarnes skull. De fartyg, som förde hjelpsändningen afgingo den 29 Juli, och 8 dagar senare skall en ny styrka hafva afgått. De hade icke att befara något särdeles motstånd på sjön, emedan Sverige icke hade någon egentlig flotta, och de fartyg, som Sten Sture enskildt kunde utrusta, voro alltför otillräckliga. Den Danska flottan kunde denna sommar nästan alldeles beherrska de nordiska farvattnena; ty konungen hade ökat det förut ej obetydliga antalet med nyantagna kapare, hvilka mot en viss del af bytet egde att inlöpa i Danska hamnar, särdeles i Köpenhamn, der bytet delades. I bref och genom beskickningar till Lübeck försäkrade han visserligen, att det blott gälde att hindra tillförsel till Sverige; men hans sjögastar skonade hvarken i Nordsjön eller Östersjön någon nation, ej heller frågade de mycket efter hvart skeppen ämnade sig, och fick konungen derigenom en mängd sköna skepp. [2]) Hanseaterna ångrade för sent, att de icke gjort något för att enligt traktaten af 1494 hålla sjön ren. Sten Sture hade af dem ej annat biträde än vid värfning af krigsöfvadt manskap.

Den ifrån Kalmar afsända truppen bestod mest af Tyska landsknektar, troligen under befäl af grefve Berndt von Hohnstein, hvarjämte utom Nils Boson några Danska riddare och svenner medföljt (N:o 153). Om deras antal finnes ingen bestämd uppgift; den enda samtida berättelsen säger, att de syntes så många som »grand i sol», d. v. s. att de voro oräkneliga. De ankommo till skärgården utanför Stockholm d. 10 Aug., då de landstego på Roslagssidan, och tågade genast till Ståket. Sten Sture, som midt under skördetiden ej kunde hafva bondehären samlad, fann vid underrättelsen om den öfverlägsna styrkan ej annat att göra än att upprifva lägret

---

[2]) »Jodoch by dem beschede, dat de löwe vnde löwinne de gröteste vnde beste brade darvan bequemen», tillägger Reimar Kock.

och genast aftåga till Stockholm. [3]) De så länge inneslutne rådsherrarne, med Jakob Ulfsson i spetsen, dröjde ej att åtfölja sina befriare till Stockholm, och togo sitt hufvudqvarter i Clara kloster, (N:o 154) hvarest de jämte anförarne för de fiendtliga trupperna den 24 Aug. afslöto en öfverenskommelse med borgmästare och råd och menigheten i Stockholm, hvilka lofvade hålla sig till rikets råd och fullgöra Kalmar recess. Deremot fingo de å konungens vägnar åtskilliga försäkringar, hvaribland glömska af det förflutna, särdeles kriget i K. Kristierns tid, och stadfästelsen å deras privilegier voro de förnämsta; särskildt lofvas dem skydd mot allmogen, om den ville hämnas för det de antagit Kalmar recess, samt att rådsherrarne icke skulle föra med sig flera af de Tyska legoknektarne in i staden än de kunde styra (N:o 153). Sten Sture måste alltså vara beredd på anfall mot slottet både från sjö- och landsidan, men hade troligen så försett sig med proviant, att han kunde uthärda en längre belägring. Han lyckades dock snart öfvertala borgarne att stå på sin sida, och icke gifva allt förloradt, emedan Dalkarlarne väntades till stadens befrielse. Men någon undsättning utifrån var vid denna årstid icke så hastigt att påräkna; ty Dalkarlarne hade väl förbundit sig att försvara honom mot både in- och utländska fiender, och skulle utan tvifvel hålla ord, men först sedan belägringen fortfarit några veckor, kommo de i en stor här antågande mot hufvudstaden, mot slutet af September. Det säges, att Sten Sture sändt emot dem ett bud, att de skulle ställa sitt tåg så, att de å Mikelsmessodagen, den 29 Sept., kunde inrycka på Norrmalm, men att budet blifvit uppfångadt af Danska befälhafvarne. Men Dalkarlarne voro redan andra dagen förut ankomna till Rotebro, och det beslöts i det fiendtliga lägret, att man tidigt på morgonen den 28 skulle uppbryta, för att uppsöka dem der. Svante Nilsson, hvars fader så ofta fört Dalkarlarne till seger öfver Danskar och deras an-

---

[3]) Hvad konungen skrifver till Henrik Krummedike d. 13 Sept. om ett slag vid Stäket och att Sten Sture flytt till Dalarne m. m. bekräftas icke från andra håll. Danske Mag. III Række, B. II: 26.

hängare, följde den fiendtliga hären,[4]) bland hvars anförare för öfrigt nämnas Claes Krummedike, Henrik Knutsson och Hans Gris, alla Danska rådsherrar; men truppen bestod hufvudsakligen af Tyska landsknektar och Holsteinare. Ett vattendrag, som då var betydligare än nu för tiden, skilde länge de stridande åt, och Dalkarlarnes pilregn gjorde god verkan; men de Tyska landskektarne rusade otåliga deröfver i vattnet, hvilket ej var djupare än att de lyckades komma öfver. En strid med dessa öfvade trupper voro ej Dalkarlarne vuxna, och 500 af dem skola hafva sökt rädda sig i den närbelägna sjön, Norrviken, och dervid omkommit. Men förmodligen har striden räckt hela dagen, och Dalkarlarne kunde väl hindras från att framrycka, men icke tvingas att tåga hem igen, utan lågo framgent qvar nära Rotebro. Emellertid trodde man på slottet, då följande dag några Svenska fanor sågos svaja på Norrmalms höjder, att Dalkarlarne enligt aftal nu voro i framryckande, och anade icke att de som förde fanorna hörde till de nu återvändande fiendtliga trupperna. Sten Sture gjorde med 3000 man ett utfall från staden, men blef tillbakaslagen, många af hans folk blefvo från bron nedträngda i vattnet, och skulle han sjelf hafva blifvit fången, om ej hans stridshäst summit med honom öfver strömmen och han lyckats komma in i slottet genom en vattenport. Danskarne påstodo, att Sten Sture skulle hafva förlorat 600 man.

Konungen hade icke förr än den 25 Sept. afseglat från Kalmar;[5]) han ankom först efter slaget och landsteg vid Värtan, hvarifrån han tågade öfver Ladugårdsgärdet till sin öfriga här vid Clara kloster. Sedan han sammanträffat med anförarne för sin förut afsända här och hufvudmännen för uppresningen, befanns att ställningen var allt annat än lysande.

---

[4]) Jakob Ulfsson skref, med anledning af ett utspridt rykte, den 20 Aug. 1512 till Svantes son Sten, då nyligen vald till riksföreståndare: wi wore inthe i thet slagh vid Rothebro, ecke heller ware swene, the komme ecke för æn eder fader oc flere the gode men komme til ryggie fra Rothebro til Norremalm. Dipl. Dalekarl I: 218 (efter Langebek i Bergværks Hist.)

[5]) »Mandagen næst for Michels Dag» säger Hvitfeldt. Af brefvet till Danzig af d. 13 Sept. (N:o 156) synes, att konungen då ännu låg qvar i Kalmar, men ämnade begifva sig till sjös.

Stockholms stad och största delen af adeln och allmogen höllo troget med Herr Sten; tvenne af de slott, som blifvit af höfvidsmännen stälda till konungens disposition, Stäkeholm och Örebro, voro belägrade, menigheterna hade upprest sig mot konungens anhängare, någon utväg fanns icke att besolda de lejda trupperna, af hvilka ryttarne ensamt skulle hafva 15,000 gyllen i månaden, icke heller fanns någon proviant att tillgå, och emedan vintern nalkades, förutsåg man, att konungen kunde blifva nödgad att landvägen tåga tillbaka till Danmark. [6])

De Svenska anhängarne tillstyrkte derföre underhandling, och Nils Glob, biskop i Viborg, samt öfriga Danska rådsherrar, gjorde skriftligen förslag derom till Herr Sten. Ett möte mellan honom och konungen utsattes till d. 6 Oct. att hållas i Clara kloster. Sten Sture synes hafva varit obenägen för det inbördes kriget, särdeles med de andliga herrarne, hvilka han alltid visat undfallenhet, och antog derföre de vilkor, som erbjödos såsom grundval för närmare bestämmelser. Ett möte hölls först på Gråmunkeholm på morgonen den 6 Oct. emellan honom, ärkebiskop Jakob, Erik Trolle och Nils Claesson, hvilken sedan han måst lemna Elfsborg begifvit sig till Stockholm. På eftermiddagen infann sig Sten Sture i Clara kloster, och hade der ett sammanträde med konungen och hans Svenska rådsherrar. De vilkor som aftalades voro, att konungen skulle erkännas som regent, men i alla delar hålla Kalmar recess, lofva glömska af allt det förflutna och att alla fångar å båda sidor skulle frigifvas; Sten Sture frikallas för allt ansvar för sin regering, särskildt nämnes uppbörden af inkomsterna af drottningens lifgeding, samt förses med tillbörlig ränta efter sitt stånd», hvilken sannolikt var bestämd till hela Finnland och en mindre förläning i Sverige. [7])

Men Dalkarlarne lågo ännu samlade blott två mil norr om Stockholm och väntade, att Sten Sture skulle gifva dem

---

[6]) Motiverna anförda efter Hvitfeldt, som för denna tid synes hafva begagnat samtida anteckningar, hvilka nu äro förlorade.

[7]) Dessa underhandlingar omtalas så bestämdt af Hvitfeldt, att det är troligt, att han haft för sig de skriftliga aftal, som dervid uppsattes.

befallning att åter framrycka. För att underrätta dem om den nya vändning händelserna tagit, sände Herr Sten följande dag tvenne af sina officerare, Erik Turesson och Påfvel Kyle, med konungens tillåtelse ut till dem; men Dalkarlarne kunde icke finna sig vid förändringen, kanske ville de icke ens sätta tro till hvad som berättades, utan måste Sten Sture sjelf på söndagen d. 8 Oct. rida ut till Rotebro, för att samtala med dem. De begärde då, att han åtminstone skulle förbehålla sig Vesterås län med Dalarne, på det att de hädanefter såsom hittills kunde få behålla honom som sin närmaste styresman. Sten Sture begärde också vid den slutliga underhandlingen med konungen att få Vesterås län, hvilket äfven synes till en början hafva blifvit lofvadt. — Den 11 Oct.[8]) kunde konungen i följd deraf intåga i Stockholm och besätta slottet, sedan han tagit ed af borgerskapet, likasom af Dalkarlarnes fullmägtige. De närvarande rådsherrarne, 7 till antalet, deribland Jakob Ulfsson, alla utom Nils Claesson deltagare i uppresningen, afgåfvo derefter den 12 Oct. formlig förklaring, att öfverenskommelsen mellan konungen och Sten Sture var afsluten med deras råd och samtycke.[9]) Några flera rådsherrar infunno sig efter hand i Stockholm och afgåfvo den 18 Oct. jämte borgmästare och råd samt menigheten i Stockholm ett hyllningsbref, hvari den förut afgifna försäkran åberopas och åtminstone de förnämsta punkterna upprepas om en fullständig förlikning för allt hvad som emellan konungen, hans fader och deras motståndare passerat; endast om Kalmar recess tillägges, att den må förbättras efter alla tre rikenas rådsherrars råd.[1])

Men Svenska lagens föreskrifter om konungaval och kröning kunde icke åsidosättas, om konungens myndighet i folkets ögon skulle vara giltig. Efter riksrådets hemställan, att ärkebiskopsgården i Upsala var afbränd och staden samt

---

[8]) Onsdagen efter Dionysii dag. Hvitfeldt skrifver »onsdagen næst for Dionysii dag», hvilket efter den föregående framställningen måste vara misskrifning. Rasmus Ludviksson har i sina excerpter också genom misskrifning d. 11 Sept. i st. f. 11 Oct. Script. rer. Svec. III: 1, 83.

[9]) Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 283.

[1]) Anf. st. s. 284.

orten deromkring genom belägringen utblottad, sammankallades lagmännen med tolf fullmägtiga af hvarje lagsaga och några ombud från köpstäderna[2]) att möta i Stockholm å S. Katerine dag, d. 25 Nov. De sammanträdde på utsatt tid; och de rådsherrar som icke förut varit tillstädes, afgåfvo en särskild skriftlig försäkran,[3]) de öfriga aflade sin trohetsed muntligen och konungen likaledes sin konungaed efter lagboken, då han följande dag den 26 Nov. kröntes i Storkyrkan, och slog han derefter omkring 50 riddare, dels af inhemska dels af sina medförda Danskar och Tyskar.[4]) Sten Sture utnämndes till konungens hofmästare, Svante Nilsson till riksmarsk.

Riksrådet utfärdade sedan den 1 Dec. en allmän kungörelse om konungens hyllning och kröning, och som ett rykte spridt sig, att icke alla derom varit ense, bifogades ett, utdrag af Kalmar recess, för att visa att äfven Sten Sture på förhand lofvat att erkänna den nya ordningen.

K. Johan II och hans regering i Sverige, 1497—1501.

Den nye konungen, som i Svenska konungalängden rätteligen heter Johan II, hade under sådana förhållanden kommit i besittning af thronen, att han icke kunde egentligen börja

---

[2]) Lagsagornas och köpstädernas ombud omtalas uti Riksrådets hyllningsbref, d. 28 Nov. 1497, Hvitfeldt, qvartuppl. s. 137.

[3]) Hvitfeldt säger, att »Sten Sture försereff sig vdi et andet serdelis breff, dateret S. Karine dag», och beseglådt af nedannämnda herrar, möjligen ett misstag. Biskoparne Brynolfs i Skara, Henriks i Linköping, Ingemars i Växjö och Magnus' i Åbo samt Erik Erikssons försäkran, dat. d. 25 Nov. 1497. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 285. Den sistnämnde hade troligen varit innesluten på Stäkeholm Brynolf och Henrik också varit af dylikt förfall hindrade. — Lindorm Björnsson, lagman i Vestergötland och Sigge Laurensson från denna landsort afgåfvo sin försäkran först d. 26 Jan. 1498, i Jönköping, vid konungens genomresa, troligen derföre, att oron i provinsen länge fortfarit.

[4]) Enligt Hvitfeldt. Sjelfva kröningsdagen omtalas i Diarium Vadstenense.

[5]) Hadorph, Rimkrön. II: 365.

sin regering förr än efter kröningen, och de få ärenden, som voro på förhand afgjorda, måste för att anses fullt giltiga bekräftas.[6]) Frågan om Sten Stures förläningar, som näst sjelfva konungaförsäkran varit hufvudsaken vid underhandlingarne d. 6 Oct. blef först nu formligen uppgjord, och sedan Sten i öppet bref af d. 30 Nov. afsagt sig Västerås län med Dalarne och bergslagen,[7]) utfärdade konungen för honom förläningsbref å lifstid på hela Åbo biskopsdöme, som den tiden kalllades Österlanden, med Viborg, Nyslott, Tavastehus, Raseborg, Åbo slott, Kastelholm och Korsholm, samt dessutom, troligen såsom vederlag för Vesterås län, å Nyköpings slott och län, med båda Rekarne och Näfveberg, Färingön med kungsgården Svartsjö, Sorunda och Ösmo socknar, belägna vid hans egendom Häringe i Södertörn, och den för tillfället ödelagda kungsgården Götala, vid Skara, och skulle dessutom hans hustru Ingeborg Åkesdotter äfven efter hans död behålla Tavastehus län, så länge hon lefde.[8])

Konungen fann troligen snart anledning att ångra det han gifvit Sten Sture så fördelaktiga vilkor, det största län någon Svensk man sedan Bo Jonsson innehaft, särdeles emedan de flesta andra rådsherrar, både andliga och verldsliga, samt många utom rådet anmälde sig att erhålla förläning eller åtminstone bekräftelse å den de förut innehade.[9]) Af nödvändighet nästan lika mycket som af sparsamhet förhindrades han att tillfredsställa dessa fordringar, hvarigenom flera snart nog funno sig svikna i de förhoppningar de gjort sig på den timade statshvälfningen. Till och med ärkebiskopen måste nöja sig att nu emottaga en del af sina förläningar på obestämd tid, hvilka han haft föregående regerings löfte att få

---

[6]) Någon af konungen utfärdad Svensk regeringshandling finnes icke af tidigare datum än d. 30 Nov. 1497. Amnestien är af d. 10 Dec. Hadorph, II: 365.

[7]) Sten Stures upplåtelsebref omfattar dessutom alla andra slott och län i riket, samt frikallar hvar och en från tjenst och trohet, dat. Stockholm S. Andreæ dag 1497. Dipl. Dalekarl I: 166.

[8]) Förläningsbrefvet är förloradt, men Sten Stures trohetsförsäkran, som upptager länen, dat. Stockholm d. 3 Dec. 1497, finnes i Danska Geh. Archivet och är tryckt af Grönblad, Nya källor, s. 95.

[9]) Skand. Handl. XVIII: 192.

behålla under sin lifstid, [1]) och han såg sig beröfvad Vesterbotten, som var det indrägtigaste länet; Svante Nilsson fick hvarken den honom lofvade ersättningen, ej heller någon ökad förläning; men tvenne andra af hufvudmännen för uppresningen hade den lyckan att utan uppoffring för konungen snart erhålla belöning. Genom Arvid Knutssons död var Tiohärads lagmansdöme ledigt, det öfvertogs af Arvid Trolle, som der hade sina sätesgårdar, hvaremot han afstod Östgöta lagsaga, hvilken Nils Boson erhöll. Likaledes har Lindorm Björnssons död vid slutet af år 1498 eller början af följande banat vägen för Ture Jönsson, som vid den tiden fick Vestgöta lagsaga [2]) och inträdde i riksrådet. Sannolikt fingo de flesta behålla sina förläningar tills vidare, och sådana lemnades till och med åt politiska motståndare. Örjan Karlsson till Vinstorp, som under kriget varit i Sten Stures tjenst, fick alltså innehafva Örestens slott och län, [3]) och Matts Kafle, [4]) som på sommaren 1497 kallade sig Svante Nilssons fogde der, och varit en så nitisk handtlangare åt de Danska befälhafvarne, fick nöja sig med ett mindre fögderi i grannskapet, Folke Gregersson (Lilje), som varit i Sten Stures här under den föregående striden, fick Viste härad i Vestergötland [5]) Men Kalmar slott, hvarpå någon af hufvudmännen för res-

---

[1]) K. Br. för ärkebiskop Jakob å Nordmarken» swo lengæ wor nade tilsijger», dat. Stockholm d. 3 Dec. 1497; likaså på Stegis leen och Upsala stad, dat. st. d. 15 Dec. Spegels Bevis till Biskopskrönikan s. 68. Om han fick behålla Ölands härad eller icke, är obekant.

[2]) Lindorm Björnsson kallar sig Vestgöta lagman, då han d. 14 Oct. 1498 på Sjögerås utfärdar ett salubref för sonen Knut å gårdar i Sätila socken. Original på Skokloster. Men i valakten för prins Kristiern af d. 22 Juni 1499 står Ture Jönsson som lagman i Vestergötland närvarande vid valet den 29 Maj. Han förekommer icke förut såsom rådsherre i de till vår tid bevarade handlingar.

[3]) Troligen har han intagit det under hösten 1497. Han kallas höfvidsman på Öresten i ett salubref af Jöns Skyttha, som är dat. Torpa d. 4 April 1498 m. fl. handlingar.

[4]) I ett intyg, utfärdadt af Broder Buth vid ting med Ås härad i Herna tisd. n. före S. Anne dag (d. 4 Dec.) 1498, nämnes Matts Kafle såsom konungsfogde. Original i Upsala Bibliothek. Gäller den »budkafla, som utskars i modt Herr Stens svæna» (N:o 75) och Sven i Ågården påstås nu vara oskyldig deri.

[5]) K. Br. dat. d. 16 Dec. 1497.

ningen sannolikt gjort anspråk, lemnades fortfarande i Abraham Erikssons händer, ehuru han snarare var Dansk än Svensk, och Henrik Krummedike fick i åtminstone tre fjerdedels år behålla Elfsborg och dess län.[6])

Den första vigtigare regeringsåtgärd, som konungen företog, gälde reglering af thronföljden. Kalmar recess hade icke lemnat denna fråga orörd; ty der stadgas (§ 38), att de fyra rådsherrar, som i konungens frånvaro skulle förestå regeringen, i händelse af hans död hade att fortfara dermed, till dess de tre rikenas råd varit tillsammans och kommit öfverens om valet. Det oaktadt hade konungen år 1487 låtit sin son af Danska riksrådet väljas till efterträdare, och detta val hade två gånger blifvit bekräftadt. Den 5 Dec. 1497 blef också en akt, uppsatt af en Dansk sekreterare, förelagd de qvarvarande Svenska rådsherrarne, af innehåll, att de valt Prins Kristiern till konungens efterträdare, men att följande midsommar alla lagmännen med deputerade från lagsagorna och städerna skulle sammanträda, för att bekräfta densamma. Fyra biskopar och fyra verldsliga herrar, deribland Sten Sture, nämnas såsom deltagare i beslutet, och hafva beseglat detsamma, andra rådsherrar förmåddes efteråt att gifva sin bekräftelse derpå.[7]) Ehuru stridande det var mot Sveriges lag ej mindre än mot unionsfördraget, hade man väl, efter hvad som skett i Danmark, varit beredd på att konungen skulle framkomma med ett dylikt förslag, fastän då han ännu blott var 42 år gammal, det icke varit så brådskande; ty saken hade åtminstone någon anledning i Svensk lag och flera prejudikater, så att folket troligen vant sig vid

[6]) Nylödöse hade d. 19 Jan. 1498 måst gifva honom trohetsförsäkran. Orig. i Danska Geh. Archivet. K. Hans utfärdade d. 19 Juni s. å. qvitto till H. Krummedike å all uppbörd, deribland nämnas kungshästar och sakören af Elwedzborgh län. Dipl. Norveg. II: 736.

[7]) Hufvudakten, dat. d. 5 Dec. 1497, är efter original tryckt i Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 287, jämte den dermed ännu sammanhängande förklaringen af Johan Bese, dat. Linköping d. 16 Jan. 1498. Den numera derifrån skilda handlingen, dat. Jönköping d. 27 Jan. s. å., hvari Lindorm Björnsson och Sigge Larsson (Sparre) förklara sitt samtycke till ett riksrådets beslut, hör utan tvifvel också dit, emedan den är ord för ord lika lydande med den förra. Båda äro således gifna vid konungens utresa.

den föreställningen, att efterträdare kunde utses medan konungen lefde.

Annorlunda var förhållandet med ett förslag, att konungen inom de län, som lydde under hans och hans gemåls fatabur d. v. s. voro anslagna till hofhållningen och stodo under konungens omedelbara förvaltning, skulle ega rätt att sätta Danskar eller Norrmän till fogdar, hvilket förelades två biskopar och sex verldsliga herrar till besegling den 17 Dec. 1497.[8]) Om de alla verkligen gifvit sitt samtycke till denna vigtiga förändring, kan i anseende till det ofullkomliga sättet för rådsförhandlingar vid denna tiden icke utredas; men om ock så varit, icke kunde ett stadgande i den Svenska konungaförsäkran, som ingått ej blott i Kalmar recess, utan i alla unionsförslag, och var så djupt rotfästadt i folkets föreställningssätt, upphäfvas genom ett beslut af några få rådsherrar, och åtgärden var lika kortsynt som lagstridig.

De öfriga regeringsåtgärder, som äro kända från konungens första vistelse i Sverige, bestå mest af s. k. skyddsbref och bekräftelser å privilegier för städer och andra corporationer, till en del utfärdade under återresan till Danmark; och den enda som förtjenar att särskildt omnämnas är en ny myntordning af den 4 Dec 1497, hvilken dock endast derigenom skiljer sig från de föregående, att den åsyftar myntning af guld, hvilken ej gick i verkställighet.[9]) Derjämte hade konungen låtit allmogen i Upland få en känning af regentombytet genom utskrifning af en bevillning eller gärd (N:o 158), och Stockholms borgare hade måst lemna honom ett penninglån, hvilket dock sedan blef betaldt.[1])

De utfärdade handlingarne utmärka sig ofta derigenom, att de tydligen äro uppsatta af en Dansk sekreterare, likasom

---

[8]) Blott tvenne sigiller hänga numera under akten. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 288.

[9]) Myntordningen, egentligen blott ett kontrakt med myntmästaren, är tryckt i Skand. Handl. XIX: 13—16.

[1]) Borgmästaren i Stockholm Erik Jonssons bref till Svante Nilsson, d. 13 Dec. 1498. Grönblad, s. 107. Qvitto, dat. d. 4 Mars 1501, i K. Danska Geh. Archivet.

att biskopen Nils Glob stundom angifves såsom föredragande.[2]) Konungen har troligen dervid lika mycket varit ledd af sin kända sparsamhet som af sin önskan att få handlingarne uppsatta efter sina afsigter, hvilket icke skulle gått lika lätt, om t. ex. biskopen i Strängnäs, som egentligen var Svensk kansler, skulle föredragit ärendena och haft tillsyn med expeditionen.

Efter tre månaders vistelse i Stockholm och nära ett halft års frånvaro från sitt egentliga hem, längtade konungen tillbaka till Danmark. Han afreste, åtföljd af sina Danska rådsherrar, Sten Sture och Svante Nilsson samt en ansenlig lifvakt vid nyårstiden, och låg öfver trettondedagen på Nyköpings slott, der Sten Sture såsom värd herbergerade honom,[3] besökte derefter Stäkeborg, Linköping och Vadstena,[4]) der han stadnade tre dagar och med skyldig vördnad emottogs, då han besökte klostret. Ifrån Vadstena for han förmodligen öfver Holaveden till Jönköping, der tvenne rådsherrar från Vestergötland infunnit sig för att hylla honom, Lindorm Björnsson och Sigge Larsson, och slutligen utefter Nissastigen till Halmstad, hvarest Sten Sture vid skilsmessan d. 31 Jan. fick som nådebevis emottaga ett tillståndsbref att skattfritt bearbeta ett par nya silfverstreck, hvilka dock icke blefvo mycket indrägtiga.[5])

---

[2]) K. skyddsbrefvet för Upsala ärkebiskopsstol och domkyrka, äfvensom det förut åberopade förläningsbrefvet å Stäkes län, båda af d. 15 Dec. 1497, hafva enligt bruket i Danmark en dylik anteckning.

[3]) Sten Stures bref till Fru Birgitta på Åkerö, Herr Åke Jönssons enka, att låna honom sängkläder och öl samt sjelf fara in till Nyköping för att »pynta» sängarne i ordning åt konungen och biskop Glob, dat. Stockholm nyårsdagen 1498. Gjörwell, Svenska Magazinet, 1766, s. 733. Skand. Handl. XXI: 6.

[4]) K. skyddsbref för Söderköpings hospital, dat. Stegeborg onsd. n. efter the helge tre kongæ (d. 10 Jan.) 1498, för Askaby kloster, dat. Linköping die Marcelli martiris (d. 16 Jan.) — Priv. f. Vestervik dat. s. st. d. 18 Jan. 1498. Sivers, Vesterviks Hist. s. 63. — Diarium Vazstenense i Script rer. Suec. I. 1: 203.

[5]) K. Br. f. Sten Sture å 6 par på Prowestötkne (nu Prostökna i Södermanland) bergh och så mycket af det nyfunna berget i »Dalen» (Dalarne) som han förut låtit smälta i sin egen hytta af det gamla berget, dat. Halmstad onsd. efter S. Pauli conversionis 1498, Presente episcopo Vibergensi. Dipl. Dalekarl. III: 240.

Konungen vistades sedan hela året i Danmark, och det tillämnade formliga thronföljarevalet blef derföre uppskjutet. Under tiden fördes styrelsen i Sverige enligt recessen af fyra rådsherrar, hvilka voro ärkebiskopen och biskop Henrik i Linköping samt Sten Sture och Svante Nilsson. Men deras verksamhet synes hafva varit af ringa betydenhet, och man vet blott, att Hemming Gadd ifrån Rom vändt sig till dem med begäran om hjelp för betalning af 460 dukater, som ännu återstod af de 880 dukater, hvilka i Rom blifvit utlagda för korstågsbullan, oberäknade de räntor, som måst betalas till den Romerska bankiren (N:o 159). Vadstena kloster försträckte åtminstone en del af penningarne, och det är möjligt att regeringen varit behjelplig att utverka denna hjelp. [6])

Under sin vistelse i Danmark lät konungen sina Danska och Norska rådsherrar på ett rådsmöte d. 7 Maj 1498 bekräfta den amnesti eller glömska af alla oförrätter, som i Sverige blifvit lofvad Sten Sture och alla hans medhjelpare. [7]) Men då en Rysk beskickning ankom, för att påminna om den gränsecommission, som enligt traktaten af d. 3 Mars 1497 borde hafva sammanträdt vid jultiden för slitande af alla tvister, ville konungen till en början icke kännas dervid, utan kallade det en rättegång emellan fursten af Moskwa och Sten Sture; likväl sände han tvenne af sina Danska rådsherrar till Stockholm för att underhandla med Ryssarne. [8]) Utgången är obekant; men så mycket är tydligt, att den nämnda gränsecommissionen icke under konungens regering sammanträdde (N:o 180).

Troligen har konungen efter sin utresa, men i följd af ett tidigare löfte, gjort förändring med ett af de vigtigaste slotten, nämligen Elfsborg, hvilket Svante Nilsson på sommaren fick öfvertaga af Henrik Krummedike, [9]) och deremot

---

[6]) Hemming Gadds bref til Vadstena kloster, dat. Rönö d. 1 Maj 1509 i Peringskölds Diplomatarium.

[7]) Hadorph, Rimkrön. II: 366.

[8]) K. Br. till Henrik Krummedike d. 9 Maj 1498. Danske Magasin, III Række, B. II 29.

[9]) H. Krummedike bad honom d. 6 Juli 1498, att med det snaraste komma till Elfsborg, troligen för att emottaga länet (N:o 160).

afstå Örebro slott och län, der konungen på grund af riksrådens förenämnda medgifvande insatte en Dansk, Jens Falster till fogde.[1])

På sommaren eller hösten 1498 reste Sten Sture öfver till Finnland, för att ordna dess angelägenheter, måhända ock för att ställa till rätta de tvister, som förekommit på gränsen. Han var i Åbo den 26 Sept. då han der uppträdde på rådhuset och erhöll den förklaring af borgmästare, råd och menigheten i staden, att ingen hade något att klaga öfver hans fogdar, och en förut ingången förlikning i en tvist som en af dem haft med menigheten, blef förnyad.[2]) Äfven slöt Sten Sture under denna resa en fullständig förlikning med biskop Magnus, om det ej redan skett under dennes besök vid kröningen i Stockholm, och han erhöll af honom en skriftlig förklaring, att biskopen ansåg honom oskyldig uti de olyckor som öfvergått Finnland och att han icke kunnat förekomma Ryssarnes härjningar.[3]) Sent på året återvände han till Sverige och utfärdade efter hemkomsten till Nyköping d. 14 Dec. ett gåfvobref å Gripsholm för Carthusianer-orden, åt hvilken han der börjat inrätta ett kloster, som fick namnet Mariefred.

På hösten hade riksrådet erhållit anvisning att utskrifva en gengärd, emedan konungen på vintern ville återkomma, och, som han uttryckte sig, rida sin eriksgata. Dervid tillgick åtminstone i Östergötland på det sättet, att landskapets häradsvis valda fullmägtige af biskopen och höfvidsmannen på Stäkeborg, ridd. Erik Turesson, sammankallades i Linköping, och derefter utsändes vissa ombud till olika trakter att uppbära densamma, med en tidig anmaning till häradshöfdingarne att deröfver hafva tillsyn (N:o 162), och det enda

[1]) Jens Falster kallas konungens embitzman pa Örebro i ett K. Br. af den 17 Jan. 1499, som innehåller stämning till Nils Olufsson (Vinge) i Vermeland att svara Oluf Knutsson inför Erik Trolle, lagman i Närike, och den förstnämnde.

[2]) Grönblad s. 106.

[3]) Den är städ i form af bref till slottslofven samt borgmästare och råd i Viborg, och landsprostarne, dat. Kusto d. 23 Nov. 1498. Arwidsson, Handl. till Finlands häfder. Del. I, s. 190. Jfr 187—189.

dervid anmärkningsvärda var, att konungen redan i början af året långsamt rest genom landskapet och nu icke kom dit. Men konungen tog måhända en helt annan väg än från början varit ämnadt. Han besökte i medlet af December Bohus[4]) och uppehöll sig öfver julen på Varberg,[5]) hvarifrån han strax på nyåret, åtföljd af sin gemål och Svante Nilsson jämte flera rådsherrar reste genom Vestergötland och derefter genom Närike och Vestmanland till Upsala, der drottningen d. 3 Febr. 1499 kröntes i domkyrkan.[6])

Sannolikt hade en stor del af rådsherrarne varit samlade i Upsala, och de följde konungen derifrån till Stockholm, hvarest flera vigtiga och kinkiga ärenden skulle förekomma, emedan både konungen och en del rådsherrar voro missnöjda med ställningen och mot Sten Sture nu förenade sig för att, gifna löften till trots, rikta sig på hans bekostnad. Det första ärende som förekom på rådsmötet var några af biskoparnes fordran på ersättning för den skada, som de lidit under det inbördes kriget 1497. Konungen hade visserligen i nödens stund gifvit Sten Sture en allmän försäkran om förlikning med honom och alla hans medhjelpare; men Jakob Ulfsson skall hos påfven hafva skaffat sig och sina medbröder tillstånd att utan afseende derpå börja rättegång[7]), och biskop

---

[4]) K. Priv. f. Hansestäderna, dat. Bohus den 19 Dec. 1498. Willebrandt Hansische Chronik, s. 83.

[5]) K. Br. för Jepp Skrädere å en kronojord mellan S. Jörgens kapell och Munckelycke, nedanför Ny Wardberg, dat. Vardberghs slott fierda juledagh (den 28 Dec.) 1498. Peringskölds afskrift efter original hos Ekeblad. K. Priv. för Amsterdams borgare att vid hvarje årstid handla i Norge är under julen 1498 utfärdadt på Vardbergs slott. Dipl. Norveg. VI: 658. Erik Jonsson, borgmästare i Stockholm, förutsätter i ett bref till Svante Nilsson af d. 13 Dec. 1498, att denne snart skulle träffa konungen. Grönblad, s. 107.

[6]) Han utgaf bref för Gudhems kloster i Skara d. 10 Jan. 1498 och i Enköping d. 24 Jan. stadfästelse å privilegier, med rätt att gripa brottslingar inom en fjerdingsvägs afstånd, samt uti Upsala d. 26 Jan. resolution mot landsköp och olaga hamnar, som voro staden till förfång. I valakten för thronföljaren af den 22 Juni 1499 omtalas drottningens kröning »som war nw atte daga for Fastelagen.»

[7]) Hvitfeldt, K. Hansis Krönicke s. 148. En sådan bulla eller Påfligt bref synes väl saknas i Arkiverna; men Hvitfeldt har kunnat begagna många dokumenter som nu äro förlorade, han torde dock blott hemtat detta hos Olaus Petri.

Henrik hade vid sin förlikning med Erik Turesson d. 5 Nov. 1498 uttryckligen förbehållit sig att söka ersättning af Sten Sture för förstöringen af Rönö slott (N:o 161). De öfriga rådsherrarne synas hafva blygts att väcka några anspråk, men biskoparne Henrik och Brynolf fordrade hvardera 500 mark, sannolikt efter en betydlig nedprutning, och Jakob Ulfsson en flerdubbelt större summa, minst 4,000 mark.[8]) Förlikningsdokumenter blefvo derefter den 16 Febr. utfärdade, hvari förklaras, att saken mellan Sten Sture och några af rådsherrarne blifvit »satt i rätta» inför konungen, men att denne mildeligen tillåtit vänlig förlikning, med det vilkor, att Sten Sture aldrig skulle göra någon uppresning mot konungen eller thronföljaren, utan i sådant fall hafva »förgjort ära och redlighet samt förbrutit alla sina privilegier». Äfven de öfriga rådsherrarne, af hvilka de flesta skulle föreställt domare, om det ej blifvit förlikning, måste låta sig behaga att en dylik förpligtelse intogs i det af dem beseglade exemplaret af kontraktet, ehuru det var en alldeles skild fråga.[9]) Till och med Stockholms borgmästare, råd och menighet måste sedan stadfästa denna förlikning och dervid förbinda sig till trohet mot konungen och hans äldste son, hvilken i alla tre dokumenterna kallas utvald konung.[1]) Med sådana konstgrepp trodde sig konungen betryggad för de naturliga följderna af sin uraktlåtenhet att sjelf uppfylla de förbindelser, han åtagit sig.

Dagen efter denna förlikning med biskoparne, eller d. 17 Febr. 1499, måste Sten Sture äfven gifva konungen en förskrifning, hvari han med förbehåll att njuta sitt lifsbref,

---

[8]) Båda förskrifningarne å 500 Stockholmska mark hvardera, dat. Stockholm lörd. före sönd. Invocavit (d. 16 Febr.) 1499, i original i Riks-Arkivet. Någon förskrifning till ärkebiskopen finnes icke i behåll, men Svante Nilsson skref till Sten Sture på hösten 1500, att om denne finge sina penningar, efter brefvets lydelse, skulle han blifva honom välvillig. Grönblad, s. 115. Den senare uppgörelsen af d. 24 Mars 1501 gäller 4,000 mark. Biskopsstolens i Linköping fordran blef ej utbetald förr än under Brasks tid, då riksrådet den 9 Jan. 1517 tilldömde densamma Sten Stures gods i Östergötland. Tuna gård vid Roxen blef då lemnad i vederlag. Jfr Linköpings Bibliotheks Handl. I: 89.

[9]) Båda dokumenterna i Geh. Arch. Aarsberetn. IV. 289.

[1]) Dat. d. 2 Mars 1499. Anf. st. IV: 293.

d. v. s. förläning å lifstid, förband sig att årligen leverera på Stockholms slott en summa af 2,000 mark örtug för de slott och län han hade i Finnland.[2])

Det stadnade likväl icke dervid, utan längre fram på året, vid ett senare rådsmöte, fordrade konungen, att Sten Sture skulle mot vederlag afstå tre de vigtigaste slotten i Finnland, nämligen Åbo, Viborg och Nyslott, med underlydande län, d. v. s. hälften af landet. Sten Sture var måhända icke alldeles obenägen, emedan befälet öfver Viborgs län var en oroande befattning, då Ryssarne icke iakttogo den ingångna freden, och hans ålder och helsa icke tilläto honom att sjelf ständigt uppehålla sig der. Men det vederlag, som erbjöds honom, nämligen Gästrikland, Vadsbo härad i Vestergötland och det lilla Tuna län[3]) i Småland motsvarade icke hans beräkning; han fordrade att dertill få Trögds härad med Enköpings stad,[4]) men måste dock d. 24 Juni s. å. ingå på det erbjudna bytet, och kunde endast förbehålla sig att konungen ej vidare skulle affordra honom något af hans öfriga förläningar,[5]) samt att erhålla bekräftelse å brefvet å Tavastehus län för hans hustru efter hans död. Han skulle behålla länen utan all afgift, enligt förläningsbrefvens lydelse, men när rikets behof det fordrade, vara konungen och riket behjelplig för sina län, i likhet med andra. Genom ett särskildt kontrakt åtog sig Sten att lemna slotten med det inventarium han emottagit, men skulle inom ett år erhålla betalning för så mycket af vapen eller proviant, som han ville lemna derutöfver. Verkställigheten följde så hastigt, som

---

[2]) Arwidsson, Finska handl. VII: 57. Grönblad s. 108.

[3]) K. br. f. Sten Sture, dat. Stockholm d. 23 Juni 1499. Grönblad, s. 109. Två Sten Stures afträdelsebref, dat. d. 24 Juni 1499. Grönblad, s. 111—113.

[4]) Hans eget och flera riksråds bref till Stockholms stad d. 27 Sept. 1501. Häraf synes, som något sammanträde mellan hela riksrådet och magistraten föregått, hvarvid man förbundit sig att försvara rikets rättigheter, men hvilket i öfrigt ej omtalas. Hadorph, II: 379.

[5]) Obegripligt är, att konungen efter en sådan försäkran kunde tre dagar derefter d. 27 Juni 1499 gifva Knut Posse lifstidsförläning på Kastelholm med dess län, (original på Skokloster), ehuru det uttryckligen upptages bland Sten Stures förläningar och icke var afträdt.

tidens kommunikationer medgåfvo. Magnus Frille blef konungens embetsman på Åbo slott, och ridd. Erik Turesson på Viborg och Nyslott, hvilket senares inventarier till honom öfverlemnades d. 14 Sept. 1499.[6])

Denna förändring hade den fördel, att Svante Nilsson fick utbyta Elfsborgs slott och län mot Stäkeborgs, hvilket han förut så ifrigt sökt, och att Erik Eriksson i stället erhöll det förra, hvarigenom ej blott tvenne af deltagarne vid konungens inkallande fingo sina önskningar delvis upfylda, utan Nils Claesson till Vik, som förut länge innehaft Elfsborgs län, synes nu ock blifvit höfvidsman på Stäkeholm, i Erik Erikssons ställe.[7])

Efter den första uppgörelsen med Sten Sture företogs saken om Drottningens lifgeding eller morgongåfva. Det hade alltid varit brukligt, att drottningarne redan under sin gemåls lifstid haft ett visst län sig anslaget, och Drottning Dorotheas förläning Örebro län, med Noraskoga eller Nora bergslag samt Värmland blef nu, med tillägg af Dal anordnadt åt Drottning Kristina, hvarom särskilda handlingar så väl af konungen som riksrådet d. 20 Febr. utfärdades.[8])

Riksrådet synes derefter hafva upplöst sig och konungens vistelse och verksamhet under de tvenne följande månaderna har icke lemnat särdeles spår efter sig.[9]) Men det till föregående år utsatta högtidliga thronföljarvalet skulle nu försiggå

---

[6]) Inventeringsdokumentet för Sankte Olofsborg, som Benkt Benktsson å sin herre Sten Stures vägnar öfverlemnade d. 14 Sept. 1499. Arvidssons Handl. IV: 83.

[7]) Pappersbref i Riks-Arkivet af Jörgen Karlsson, ridd., till Nils Claussou, »höfvidsman wppaa Stäkeholm,» dat. Vinzetorp fer. 2 ante Margarete» d. 16 Juli 1498(!), hvari brefskrifvaren begär veta, om han kunde finna honom »hemma paa Dale».

[8]) K. br. å Örebro slott oc læn, Nercke med Norddenskogh, Vermmelandt oc Dall. Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 291. Riksrådets bref, utfärdadt af alla sju biskoparne, 12 riddare och 4 väpnare, men utan datum, är skrifvet af annan hand, åtminstone correctare. Anf. st. IV: 292.

[9]) K. priv. f. Kopparberget dat. d. 22 Febr. 1499. (Skand. Handl. XIX: 38, efter Svantes registratur), är den sista kända handlingen från det första rådsmötet, och konungens närvaro bevisas blott af Stockholmsboarnes nyssnämnda försäkran af d. 2 Mars.

den 29 Maj. Alla lagmännen med ombud från de särskilda lagsagorna voro för detta ändamål inkallade, väl icke till Mora stenar, såsom lagen föreskref, utan till Stockholm. Alla biskoparne och 15 verldsliga rådsherrar, inberäknade lagmännen, voro tillstädes; åtminstone hafva de d. 22 påföljande Juni utfärdat en kungörelse om valet, hvaruti såsom skäl till åtgärden anföres dels den gamla förbindelse, som varit mellan rikena sedan Drottning Margaretas tid, och dess bekräftelse genom Kalmar recess, Danmarks och Norges exempel, Konungens egna utväljande under fadrens lifstid samt faran för Ryssarne.[1]) Prinsen, som åtföljd af en mindre militärstyrka ankommit på våren,[2]) var sjelf tillstädes och emottog huldhetsed af de närvarande, och blef slottslofven eller höfvidsmännens trohetseder derefter omskrifna och ställda på trohet mot honom, för händelse af konungens frånfälle.

Konungen utfärdade derefter en allmän kungörelse om »konungavalet», hvarjämte han på samma gång befalde, attde som förde lasteligt tal om honom skulle gripas, likasom sådana, hvilka beträddes att på grund af falska bref söka besvära undersåtarne med skjutsfärder, att biskop och lagman i hvar lagsaga skulle hålla räfsteting, för att ransaka öfver allmogens klagomål i en del härader, der utlagorna blifvit olagligen höjda, äfvensom öfver saker, som förekomme mellan kyrkan och kronan, och om någon fogde uppförde sig otillbörligt mot allmogen, lofvades, att vid anmälan derom en annan skulle blifva tillsatt.[3]) Dessa förordnanden skulle förtjenat all tacksamhet, om konungen äfven haft så mycket allvar dermed, att han tillsett, att de blifvit efterlefda; men verkställigheten synes hafva nteblifvit, särdeles i den sista punkten, hvilken dock mest berodde af honom sjelf.

---

[1]) Valakten är tryckt af Hadorph, Bil. till Rimkrönikan II: 367.

[2]) K. br. af d. 19 Febr 1499 till Danska rådsherren Mauritz Nilsson, att utrusta sex svenner »met harnesk oc wærghe», hvilka borde vara i Köpenhamn i tredje veckan efter påsk (14—20 April), emedan herr Kristiern skulle med »ith tall folk» komma till Sverige. Danske Magasin, III Række, III: 288.

[3]) K. kungörelse, dat. Stockholm Heliga Lijkams afton (d. 29 Maj) 1499 Hadorph, Biærköa Rätten, s. 70. Original i Upsala Rådhus-Arkiv.

Konungen stadnade hela Juni månad qvar i Sverige, och var riksrådet ända till midsommarstiden samladt. Han utfärdade ännu d. 28 Juni bref om några fördelar för sina förtrogne,[4]) men synes kort derefter hafva begifvit sig på hemvägen, hvaremot prins Kristiern stadnade qvar i nära tre månader, hvarunder han med biträde af Sten Sture och andra rådsherrar afgjorde flera regeringsärenden [5]) och således var såsom en vice konung. Äfven han lemnade Sverige i slutet af September, och Sten Sture synes dervid hafva följt honom till Kalmar (N:o 166). De fyra rådsherrar, som föregående året förestått regeringen, hafva förmodligen derefter på grund af Kalmar recess åter inträdt i sin förra befattning.

Konungens frånvaro blef denna gång långvarig; ty han rustade sig i samråd med sin bror att kufva bönderna i Ditmarsken, hvilka bildat en sjelfständig fristat, och icke ville rätta sig efter ett kejserligt bref, som befalde dem att erkänna hertigen af Holstein. Junker Jörgen Schleintz och det stora gardet, nu 2700 man, anlitades ånyo, adeln i båda hertigdömena infann sig nästan mangrannt, ifriga som de voro att qväsa »de herrelösa bönderna», hvilka gåfvo sina grannar ett stundom besvärligt exempel. Dessutom hade jämte konungens liffana Danska adeln, ja till och med bönderna i Jutland, blifvit uppbådade, så att den samlade hären syntes alldeles öfverflödigt talrik för att användas mot några få bondsocknar. Men just öfverlägsenheten blef anledning till Ditmarskens räddning; ty den gjorde herrarne så öfvermodiga, att de icke aktade de svårigheter, naturen genom ett töväder lade i vägen för dem att fördelaktigt använda sin förnämsta styrka. Anfallet slutade med ett fullständigt nederlag och slaget vid Hemmingsted kan, ehuru det ej räddade Ditmarskens frihet

[4]) K. br. dat. Stockholm d. 28 Juni 1499 för Jakob Ulfsson å »ith par i Sölffbergx gruwe paa Sölffberget i Dalanæ». Dipl. Dalekarl I: 170. — S. d. för Christiern Bagge, fogde på Stockholms slott, gåfvobref å ett hus i staden.

[5]) Ett hans dombref uti en tvist, som Askaby kloster hade med Sven i Tagetorp, utfärdadt i Söderköping onsd. n. efter helge kors dag exaltationis (d. 18 Sept.) 1499, i närvaro af biskop Henrik, Sten Sture, Erik Trolle, som kallas relator causæ, Lindorm Mattsson samt borgmästare och råd. Original å papper i Riks-Arkivet. Af N:o 166 synes, att han äfven afgjort en ansökning af bönderna inom Stäkeborgs län om nedsättning af någon utskyld.

för mer än 60 år, värdigt sättas vid sidan af de Schweiziska bergfolkens förnämsta segrar. [6])

Konungens svaghet i allmänhet, och för penningar i synnerhet, var utan tvifvel den hufvudsakliga anledningen till detta nederlag; ty han ville enligt sin natur gerna så snart som möjligt afskeda sina dyrlejda trupper, och gaf derföre befallning till anfall, utan afseende på den erfarne Schleintz invändningar. Sjelf tog han icke personligen del i striden, och så väl han som hertig Fredrik kunde således genast draga försorg, att de trupper, som öfverlefde nederlaget, blefvo ordnade för att åter upptaga kampen (N:o 168). Den fördes någon tid med omvexlande lycka i mindre skala; men de tre Hansestäderna, Hamburg, Lübeck och Lüneburg, lade sig emellan och bemedlade ett stillestånd, hvilket afslöts den 15 Maj år 1500 och för en lång tid gjorde slut på striden.

Medan konungen på en minst sagdt tvetydig rättsgrund förspilde sina krafter för en obetydlig landvinning i Ditmarsken, fortgingo på en annan sida af hans riken angrepp af vida större vigt, och hvilka konungen, om han haft något sinne för sina pligter, skulle framför allt sökt afstyra, enär han sjelf i viss mån gifvit anledning dertill. Ryssarne, som fått i sitt hufvud, att Jääskis, Eurepää och Savolax skulle nu, sedan deras bundsförvandt blifvit konung i Sverige, tillhöra dem, oroade gång efter annan de Svenska gränstrakterna i Karelen; på hösten 1499 gjorde de ett anfall på Nyslott med en styrka af 1000 man, men blefvo lyckligtvis med stor förlust bortjagade; [7]) följande året sökte de åter sätta sig i besittning af de omtvistade distrikterna och utstakade sjelfva gränsen så att Nyslott skulle tillfalla dem. [8]) Under dessa ströftåg för-

[6]) Förhållandet till Ditmarsken synes bäst af Dahlmanns Gesch. von Dänemark i Heerens och Ukerts samling.

[7]) Sten Stures bref till Svante Nilsson d. 13 Dec. 1499. Grönblad, s. 114.

[8]) Jakob Ulfssons bref till Svante Nilsson, dat. Arnö d. 16 Nov. 1500. En hans sven som fört konungens bref till (stor-) fursten af Moskwa hade bragt honom skriftlig underrättelse, att storfursten var okunnig om den skada, som Ryssarne gjort på gränsen, och beskylde Erik Turesson att hafva bränt 7 eller 8 socknar; men denne hade skrifvit att de Finska bönderna blott bränt två. Grönblad, s. 117.

furo Ryssarne på sitt vanliga barbariska vis, och sinnesstämningen här i Sverige blef mycket upprörd deröfver. Konungen hade, såsom förut är nämdt, nästan med likgiltighet upptagit underrättelsen, att en Rysk beskickning ankommit till Stockholm 1498, likasom den fred, Sten Sture nyss förut slutit med Ryssland icke anginge honom. Men följande året sände han sjelf en beskickning till Moskwa, hvilken bestod af hans sekreterare Jens Andersson och två Danska klerker, ehuru, då tvisten egentligen gälde Sverige, man skulle väntat, att åtminstone någon med gränstrakterna närmare bekant Svensk kunde hafva funnits lämplig att dertill användas. Emellertid lärer förslag blifvit framstäldt om ett möte af båda magternas befullmägtigade sändebud på sjelfva gränsen, för slitande af alla tvister, om de Svenska fångarnes utlemnande o. s. v. (N:o 180). Sändebuden skola också, för att hålla tsaren vid godt lynne, gifvit honom hopp om ett giftermål mellan hans son Wasilej och konungens dotter [9]). Följande sommar år 1500 synes en Rysk beskickning, som åtföljt de Danska sändebuden hem, hafva från Kalmar blifvit befordrad landvägen genom Sverige, hvilket i anseende till den afsky, hvarmed Ryssarne här betraktades, väckte mycken anstöt, emedan de på det sättet kunde bespeja landet. [1])

Under tiden förhandlades också med Lifländska orden om ett förbund mot Ryssland. Förslag derom afgick på vintern 1498—99 till Lifländska ordensmästaren, hvars sändebud i detta ändamål i April 1499 kommo till Stockholm, der Konungen då vistades, [2]) och blef saken der företagen till

[9]) Chronicon Skibyense hos Rördam, Monumenta Hist. Dan. I: 409, som berättar om beskickningen under år 1499, före prinsessans förlofning, hvilken uppgjordes i Kiel d. 5 Febr. 1500. Men enligt Ryska uppgifter (Akiander, sid. 163) anlände »Danska konungens kaplan, vid namn Johan» först i Febr. 1500 till Moskwa, och en Rysk beskickning följde honom tillbaka i April, hvilken i Augusti kom åter till Moskwa, jämte Danska tolken David.

[1]) Ett Svante Nilssons bref till konungen omtalar med ogillande denna åt sändebuden lemnade frihet och ett riksrådens bref, dat. Jomfruhampn, med en innesluten skrifvelse från Erik Turesson om Ryssarnes härjningar i Finnland, hvilket allt ej kan vara från någon annan tid än år 1500. Grönblad, Nya källor s. 96.

[2]) Ordensmästaren skref till Högmästaren, hertig Fredrik, d. 28 Juli (Sontage nach Jacobi) 1499, att hans sändebud nyss hemkommit från en beskickning

behandling på ett mindre rådsmöte, hvarvid ett motförslag uppsattes.[3]) Plettenberg lät derefter sin orden upprätta ett särskildt fördrag med ärkebiskopen och stiftet Riga om ömsesidigt bistånd, för den händelse, att det föreslagna förbundet med de nordiska rikena komme till stånd, d. 12 Sept. 1499 (N:o 165). Han afsände derefter till Danmark sin egen broder jämte två andra ordensmedlemmar, hvilka träffade konungen i Flensborg, och der uppsattes d. 25 Nov. s. å. en preliminair-traktat, hvari konungen förklarar, att han i likhet med sina företrädare ville taga Lifländska orden i sitt beskydd och erbjuder ett förbund med vilkor, att ingendera parten får börja krig utan den andras samtycke, men de närmare bestämmelserna skulle uppgöras nästföljande sommar, antingen på Gotland, i Stockholm eller i Kalmar, hvarom Ordensmästaren borde underrätta konungen så tidigt, att han kunde på förhand öfverlägga derom med sina rådsherrar.[4]) Men konungen hade icke bedrifvit denna underhandling på det sätt, att Lifländska orden kunde dervid fästa särdeles hopp, och emedan nederlaget i Ditmarsken inträffade före den tid, då den skulle åter upptagas, är sannolikt, att Lifländarnes förtroende till hans förmåga att beskydda dem, alldeles upphörde. Plettenberg skulle ock visa, att han åtminstone till en tid kunde försvara sig sjelf, och förhållandena blefvo snart så förändrade, att man i Lifland fruktade, att konungen skulle uppträda såsom fiende.[5])

---

till konungen af Danmark, »wij vp siner konincklicken Maiestaet Botschop, schriffte »und gesynnen geschickt hedden, welcker Boden dan nu kortz vor Datum wed»dervmb an vns komen sien». Original i Königsberg. Afskrift i K. Danske Geh. Archivet.

[3]) Napiersky anför uti Index corporis hist. diplomat. Esthoniæ, Liuoniæ et Curoniæ, T. II: 112: Der Lifländischen Boten Antrag und Gegentantwort wegen eines Bundnisses wider die Russen auf dem Reichstage in Schweden in April 1499.

[4]) Napiersky, Russisch Livländisce Urkunden, S:t Petersburg 1868, s. 239. Fördraget utskrefs i två exemplar, hvilkas identitet betryggades genom s. k. utskurén skrift, d. v. s. att det ena exemplaret lades med nedra kanten in på det andra, derefter utskars en vågig eller bruten linie och slutligen skrefs några större bokstäfver, hvilkas öfra del stodo på det ena exemplaret, och den nedra på det andra.

[5]) Tyska Ordenshögmästarens bref till konungen af Danmark, att han icke skulle förena sig med Ordens fiender, dat. d. 30 Aug. 1502, omtalas af Napiersky Index II: 130.

Konungen kom under året 1500 icke till Sverige; men vid förnyade anmälningar om den ständiga oron på Ryska gränsen, skref han på sommaren till Sten Sture,[6]) som redan på vintern ämnat resa till Finnland,[7]) att han skulle hålla sig färdig att, när befallning komme, med krigsfolk och alla förnödenheter uppbryta mot Ryssarne; Sten Sture var också på sommaren detta år i Finnland och deltog derföre icke i ett rådsmöte i Tälge i början af September, der sannolikt också fråga varit om försvarsanstalter mot Ryssarne. Rådet hade anmodat honom att stadna qvar, för att biträda vid försvaret. Men han lärer icke hafva velat dröja längre än till hösten, utan återvände till Sverige.[8])

K. Johan hade, då han besteg Sveriges thron, regerat 15 år såsom fullmyndig konung i Danmark och Norge, och hans regering i Sverige gick nu på det fjerde året. Han hade således haft tillräcklig tid att ådagalägga sina regentegenskaper, om det också är onekligt, att den senare hälften af hans regeringstid visar någon olikhet, som troligen härleder sig mindre från honom sjelf än en förändring i den personal, som omgaf honom.[9])

---

[6]) Svante Nilssons bref till Sten Sture, tryckt efter odat. concept af Grönblad, s. 114. Tiden kan bestämmas genom jämförelse med ett bref af Birgerus Petri, ställdt till Svante Nilsson, såsom höfvidsman på Stäkeborg, och med datum S. Augustini dag (d. 28 Aug.), hvari rådsmötet i Tälge omtalas såsom nära förestående. Det kan således ej varit tidigare än 1499, då Svante fick Stäkeborg, men något möte i Tälge kan åter detta år ej vara hållet i September, såsom synes af N:is 164 och 166. Original i Danska Geh. Archivet.

[7]) Sten Sture skref d. 13 Dec. 1499 till Svante Nilsson, att han skulle resa till Finnland; men hinder måste hafva mellankommit; ty den 5 Jan. 1500 sutto båda jemte andra riddare och väpnare för rätta i Strängnäs. Dombref mellan Erik och Nils Kagge och hustru Ingeborg, enka efter Skæring Laurensson, i en arfstvist. Original i Riks-Arkivet.

[8]) Han var före medlet af October 1500 kommen till Gripsholm (N:o 171).

[9]) I Chronicon Skibyense, hos Rördam, Mon. Hist. Dan. I: 30, anmärkes, att han i början af sin regering stod under ledning af verldsliga herrar, men sedan fattat mer förtroende till de andeliga rådgifvarne. Måhända betyder det dock ännu mer, att hans moder drottning Dorothea utöfvade mycket inflytande under de första 12 åren af hans regering, hans son Prins Kristiern under de senare.

Sten Sture och hans män, hvilka genom slägtskapsförbindelser och andra förhållanden voro i tillfälle att få noga kännedom om hvad som skedde i de andra rikena, erhöllo tidigt starka anledningar till misstroende och fordrade derföre att konungen skulle, innan han erkändes eller tillträdde regeringen, vidtaga någon åtgärd för att visa, att han verkligen ville uppfylla de förbindelser han åtagit sig, och hans öfriga regeringshandlingar voro af beskaffenhet att allt för mycket bekräfta deras misstro; ty de särskilda löften, som Norge af honom erhållit, hade blott till en ringa del blifvit hållna, i st. f. infödda tjenstemän hade utländingar blifvit satta på de vigtigaste platserna, någon särskild finansförvaltning hade knappt kommit i fråga, ingen ting gjordes för Orkney- och Shetlandsöarnes inlösen, och på hvilket skamlöst sätt konungen förfor vid utkräfvandet af böter för mordet i Bergen 1455 är förut visadt (s. CXXXIX). Äfven Danska riksrådet klagade efter hans död, att en stor del af punkterna i hans konungaförsäkran blifvit öfverträdda. [1])

I motsats till sin fader utmärkte han sig särdeles genom en öfverdrifven sparsamhet, men visade derjämte en vinningslystnad, som icke skydde några medel. Det är förut berättadt, huru han emot del i bytet beskyddade sjöröfvare och sedan sjelf utrustade kapare, hvilka ofta lika litet skonade vän som fiende, och ehuru saken äfven hade en politisk sida, torde detta varit förnämsta driffjedern för honom att åter förskaffa Danmark en aktningsbjudande flotta. Han begagnade sig också, likasom fadern, af den s. k. strandrätten, hvars afskaffande varit ett af hufvudvilkoren vid den internationella rättens införande i norden, och detta bidrog att bringa Hanseaterna i harnesk emot honom. [2]) För att tillfredsställa denna lidelse, blef också Romerska lagen om majestätsbrott af honom tillämpad både mot Danskar och Svenskar, lefvande och döda, ehuru han lofvat hålla hvart rikes inbyggare vid deras lag, och den Romerska lagen aldrig varit erkänd i i norden. Men det var på sådan grund, han kunde sätta sig

---

[1]) »Rigens raads artikelle», 1513, tryckta af Allen, De tre nordiske Rigers Hist. 1497—1536. Del. II: 589—592.

[2]) Danska riksrådets klagomål 1513. Anf. st. s. 591.

i besittning af den mördade Påfvel Laxmans och hans barns betydliga gods[3]), samt hoppades äfven komma åt Sten Stures och hans rådsherrars, hvilket dock blott till en del lyckades.

Han var i sådana stycken mycket påpasslig, så att då recessen förbjöd honom att köpa frälsegods, adlade han en sin sekreterare, Nils Clementsson, och gaf honom län på Jutland, på det han skulle kunna begagna dennes namn för inköp och förvaltning af adliga gods, der sådant syntes honom förmånligt [4])

Till och med förvaltningen af nunneklostren undgick icke hans omtänksamhet, och det klagades att denna blef allt annat än fördelaktig för klostrens medlemmar. [5])

Vid sidan af dessa många, olika medel att förvärfva egde han ock en stor förmåga att spara, och betalningen af faderns skulder, som han lofvat i recessen, och hvarför han i hertigdömena verkligen uppbar en gård, blef sålunda, hvad Sverige likasom hvad Danmark angår, aldrig verkstäld. [6])

Ehuru sannolikt på det hela af ett stillsamt, nästan trögt lynne, var han stundom uppbrusande och grym, hvarpå Påfvel Laxmans på hans befallning föröfvade mord är ett kändt exempel. Detta skulle, om det stode ensamt, och ej haft så betänkliga följder för de olyckliga barnen, kunna antagas vara skedt i ett utbrott af vansinne, hvarför han stundom var utsatt. [7]) Men Danska riksrådet klagade efter hans död, att han efterskrifvit några af deras medbröder, hvilka utan ransakning och dom mist lifvet, en beskyllning, som svårligen skulle hafva kunnat blifva af riksrådet framkastad vid uppsättningen af sonens försäkran, om den icke varit grundad. Den bestyrkes i viss mån också af andra hans handlingar, likasom af det misstroende en del samtida personer, hvilkas

---

[3]) Allen, De tre nord. Rigers Hist. I: 651 o. ff.

[4]) Jfr de ofvan åberopade Danska riksrådens klagomål 1513, samt Allen Breve og Aktstykker til Christiern II:s Hist. s. 25.

[5]) Danska riksrådets klagomål, anf. st.

[6]) Danska riksrådets klagomål 1513.

[7]) Utom det förut anförda beviset derpå förekommer i Arvid Siggessons bref af den 20 Febr. 1502 ett ställe, som visar att en sådan föreställning om honom var gängse. (N:o 206).

mod är upphöjdt öfver allt tvifvel, till honom hyste. Befallningen till Henrik Krummedike att låta hugga en hand och en fot af bönder i Vestergötland, som icke ville underkasta sig, är ett sådant exempel, likasom aflifvandet af några borgmästare och rådmän i Kalmar, som mer än 2 år förut enligt hans tanka icke nog länge försvarat staden mot sina landsmän, är ett annat. — Att Sten Sture tog med sig en ansenlig väpnad styrka till mötet i Kalmar 1495, då han hörde huru konungen rustat sig, ser åtminstone ut som ett försigtighetsmått. En annan utmärkt man, Erik Turesson, förklarade tio år senare rent ut, att han icke vågade infinna sig vid det då utsatta unionsmötet i Kalmar (år 1505), och afrådde på det bestämdaste sina medbröder från att utsätta sig för den fara som förestod.[8]) Konungen kom också dit med en stor krigsmagt, som för det uppgifna ändamålet var alldeles för kostbar. Hela tillställningen visar, att jämnvigten i konungens sinnesförfattning var rubbad, och hvem vet, om icke Svenska rådsherrarne rönt samma öde, som de olyckliga borgarne, i händelse de icke varit nog försigtiga att uteblifva.

Den sjukliga misstänksamhet, som utmärkte honom, har måhända ock haft den påföljd, att han i sina bref både mot vänner och fiender yttrat sig på ett sätt som är långt ifrån grannlaga och sanningsenligt. Men det är stundom rent af illvilligt beräknadt på att vilseleda, och har en vida förhatligare karaktär än fadrens löjliga skryt. Det är derföre af intresse, att hans uppgifter någon gång kunna med hans egna ord och ej blott med andra kända förhållanden vederläggas. Den förenämnda framställningen af tvisten med Sverige, som han år 1496 sände till Sachsen, för att deröfver erhålla Tyska rättslärdas yttrande, har sålunda det betänkliga felet, att det val till thronföljare, som han åberopar, icke var sådant konungaval, som Svenska lagen erkände, och hvilket han sjelf sedan ansåg nödigt för sin son; ty det var blott ett samtycke af rikerådet, och ordet »landschaft», hvilket endast kan hafva

---

[8]) Erik Turessons bref af d. 13 Mars 1505, tryckt hos Grönblad, Nya Källor till Finlands Medeltids Hist. s. 226.

den betydelsen, att landets samtliga valberättigade deri deltagit, var alldeles i strid med verkliga förhållandet tillagdt (N:o 134). Uppenbart ogrundadt är det ock t. ex. då han efter uppresningen i Sverige 1501 i bref till Danzig och troligen flera Tyska städer skref, att han först 14 dagar efter sin afsegling från Stockholm, d. v. s. i slutet af Augusti, fått någon varning eller uppsägelse, (N:o 192), emedan han redan den 6 samma månad hade skrifvit till Henrik Krummedike, att Sten Sture m. fl. sände honom hvarannan dag bref med alla sina sigiller under, hvari de »hotade att aldrig göra honom någon trotjenst», förr än han gjorde som de ville.[*]) På samma sätt skref han, efter Stockholms slotts kapitulation, utan tvifvel mot bättre vetande, d. 14 Maj 1502, att der icke varit brist på lifsmedel, utan att förgift varit orsaken till den stora dödligheten på slottet, hvilket han ville styrka dermed, att Svenskar som varit der icke lidit af sjukdomen (N:o 218).

Märkvärdigt är det ock, att hans gemål, som så hjeltemodigt hållit ut i det längsta, efter återkomsten till Danmark måste af sina forna undersåtar, det Svenska rikerådet, skaffa sig betyg öfver sitt uppförande under belägringen och vistelsen i Sverige.[1]) Sannolikt har konungen just i förhållandet till henne haft mycket att förebrå sig. Han hade qvarlemnat henne i en stad, som hotades med belägring, i medlet af Augusti 1501 och återkom till undsättning ej förr än nio månader förflutit, oaktadt han beherrskade sjön och således från den sidan intet annat än vanliga naturhinder under vintern var i vägen. Sakens utseende förvärras derigenom, att han vid afresan tog med sig en af hennes sällskapsdamer, Edla Jernskæg, hvilken han äfven förut uppenbart visat så mycken förkärlek, att det i Sverige väckt allmän förargelse. (N:o 191).

Utom hushållsaktigheten egde konungen knappt några synnerliga regentegenskaper. Han besökte visserligen då han for omkring i Danmark mellan sina slott och gårdar ofta tingen; men rättsskipningen låg i allmänhet i händerna

---

[*]) Danske Magazin, III Række B. II: 26.

[1]) Dat. Stockholm den 23 Oct. 1504. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 319.

på hans kanslerer, hvilka enligt bruket i de båda andra rikens äfven utfärdade Kongl. bref i rättsfrågor i hans frånvaro. Han var ingen krigshjelte, som sjelf anförde sina trupper eller sin flotta, och han har under sin 30-åriga regering hvarken i Danmark eller Norge bragt de inre frågorna närmare sin lösning. Men de egenskaper, som utmärkte hans båda närmaste efterträdare, gjorde efteråt äfven en sådan regering som hans saknad i Danmark. [2])

Hvad nu Sverige särskildt vidkommer, hade konungens löfte, att så snart han komme till regeringen, han skulle förhjelpa Sverige till sin rätt i afseende på Gotland, blifvit alldeles lemnadt å sido. Jens Holgersson (Ulfstand) hade fått qvarstadna såsom höfvidsman, ehuru han gjort sig så misshaglig för befolkningen på ön, att den önskade komma under Sverige, [3]) och var en ganska besvärlig granne, som under fredstid tagit Svenska handelsfartyg, och nyligen då en borgare i Visby åtföljt Sten Sture från Nyköping till Stockholm för att klaga öfver höfvidsmannen för konungen, helt simpelt låtit genom sina utskickade gripa honom der för att föra honom tillbaka till Gotland (N:o 183).

Andra punkter af Kalmar recess hade han strax efter sin kröning sökt några Svenska rådsherrars bifall att frångå, hvilket det visserligen var lika otillbörligt för dem att bifalla som för honom att begära: men det var, såsom Danska riksrådets nyss åberopade klagomål intygar, icke rådligt att motsäga honom, och han antog genast deras aftvungna bifall som giltigt, och handlade derefter. Ehuru han väl borde veta, att Svenska allmogen var ömtålig i afseende på rättigheten

---

[2]) Mot ofvanstående på tidens offentliga handlingar grundade framställning kan visserligen anföras det bekanta stället hos Olaus Petri, att han var »en from och redlig man». Men hans regering i Sverige hade infallit under författarens tidigaste barndom, och Christiern II hade med sin bödelsyxa sörjt för, att icke många funnos, som Olaus Petri kunde spörja derom. Troligen har han, såsom af åtskilligt annat synes, fått meddelanden af Jakob Ulfsson, som ännu lefde i Mariefreds kloster ett par år, medan Olaus Petri, återkommen från Tyskland, tjenstgjorde vid domkapitlet i Strängnäs; men naturligtvis ville denne icke tala illa om en konung, som han sjelf uppsatt på Sveriges thron.

[3]) Enligt Danska regeringskommissariers berättelse af år 1492. Danske Mag., 3:dje Række, B. III, ss. 101 o. ff.

att endast behöfva hafva att göra med infödda embetsmän, var han mindre grannlaga eller lycklig i valet. Den Danska adelsmannen Jens Falster, som han satte till fogde på Örebro slott, bragte snart bönder och bergsmän i harnesk mot sig, (N:o 168), särdeles derigenom, att han utan laga ransakning och dom lät i galge upphänga en frälseman, Harald Pletting, som varit Sten Stures bergsfogde vid Noraskoga. En annan konungens fogde i det närbelägna Åkerbo härad, Anders Persson, var föga bättre anskrifven, enär han anklagades att med eld och rök hafva qväft till döds och sedan upphängt både män och qvinnor (N:o 183), och »andra hans vederlikar», säger Olaus Petri, »voro sin herre mera till skada än gagn». Hans Claesson på Hof, fogde öfver vestra delen af Östergötland, och den förut såsom Dansk partigängare under kriget nämnde Matts Kafle på Hallerne, nu konungsfogde i medlersta eller södra Vestergötland, omtalas ock i en af klagoskrifterna, (N:o 183), men vi känna icke, med hvad grund. Att konungen icke, såsom han lofvat, särskildt förvaltade Svenska kronans finanser, utan drog alla öfverskotter till Danmark, var också ett vigtigt ingrepp i rikets sjelfständighet, och man såg i Norge hvart dylikt kunde leda. — Svenska folket hade icke sökt någon förening under främmande konungar, utan den var riket under skenfagra löften påtrugad; men det var icke nog svagt att låta sig behandlas som ett lydland, utan kunde fordra, att löftena skulle uppfyllas. De återstående månaderna af konungens regering i Sverige upptagas ock nästan blott af förhandlingar derom, hvarunder konungen väl visade sin kärlek till magten, men så ringa förmåga att bruka den, att hon omärkligt gled honom ur händerna.

Det långvariga spända förhållandet mellan riksrådets förnämsta medlemmar, eller rent ut sagdt afunden mot Sten Sture, hade ännu vid konungens andra besök här i Sverige gjort honom nära enväldig. Men ställningen var vid början af 1501, då konungen för tredje gången hitkom, förändrad. Afunden hade lagt sig, och flera af deltagarne i uppresningen hade funnit, att de derpå ingen ting vunnit, emedan konungen var ännu mindre frikostig på förläningar än Sten Sture i sin

välmagt varit. Svante Nilsson hade redan långt före detta, åtminstone redan på sommaren 1499 (N:o 164), sannolikt genom ett besök på Nyköping, sökt förlikning med Sten Sture, och lyckats deri så väl, att hans fordna herre tyckes fullkomligt hafva förlåtit honom; äfven biskoparne voro försonligare [4]) mot den fallna storheten än mot den verldsliga magtens innehafvare. Då den sluge Hemming Gadd [5]) återvände till fäderneslandet med afsigt att återställa endrägten mellan Sten Sture och hans fiender inom riksrådet, hade han derföre ett jämförelsevis lätt arbete. Han var nu domprost i Linköping och troligt är att han genast vid sin hemkomst på sommaren 1500 [6]) sammanträffat med Svante Nilsson, som bodde på Ståkeborg, och om de icke voro det förut, blefvo de snart de bästa vänner. [7]) Vid medlet af October besökte han också på Gripsholm Sten Sture, som troligen nyss förut återkommit från Finnland. De hade länge ehuru på skilda håll troget arbetat för samma mål, hvilket nu oaktadt alla ansträngningar syntes vara förfeladt. Då Sten Sture hörde att han kom, hade han skyndat honom till mötes, båda voro rörda till tårar, och Hemming Gadd nästan blygdes öfver det hjertliga emottagandet. Deras första samtal räckte fem timmar, och Hemming Gadd stadnade qvar tre dygn; hvad derunder förhandlades är väl icke vidare bekant, än att Sten Sture gifvit Hemming Gadd uppdrag att söka bemedla försoning med biskoparne; men det är sannolikt, att frågan om

[4]) Svante Nilssons bref till Sten Sture från hösten 1500. Grönblad, Nya Källor s. 114. Han försäkrar deruti sig vilja hålla allt hvad de lofvat hvarandra i Nyköping.

[5]) I afseende på tillnamnets stafsätt är onekligt, att han sjelf skref det med blott ett *d*, men emedan Johannes Magni och andra, som ofta hört hans namn af samtida, skrefvo: Gaddus, är intet tvifvel, att stafvelsen var kort, och det kan lika litet gagna att nu förändra detta namn, som Knut Posses familjnamn, hvilket fordom också alltid skrefs med ett *s*.

[6]) Hemming Gadd var i Lübeck ännu d. 28 Juni 1500, då han der frikallade Henrik Wenne från allt ansvar för den borgensförbindelse han i Rom iklädt sig för utlösningen af korsbullan. Grönblad, Nya källor s. 116.

[7]) Hans bref vittna derom på flera ställen, äfvensom om mannens skämtsamma lynne, särdeles i förhållande till Svantes barn, hvilka han alltid helsar med något smeknamn.

en förändring i regeringssättet varit föremål för öfverläggning Då Hemming Gadd underrättade Svante Nilsson om utgången, ville han icke nedskrifva mer derom [8]) än försäkran om Sten Stures vänskap (N:o 171). Han begaf sig derifrån till Strängnäs för att i samma ändamål tala vid biskop Kort, och tyckes icke hafva mött någon svårighet, samt sedan till Upsala, der han äfven öfvertalte ärkebiskopen, som visserligen fordrade att få den utfästa penningersättningen, men derjämte lofvade vara Sten Sture behjelplig att anskaffa summan, förmodligen af kronan, hvilket också sedan lyckades. Sten Sture var mycket glad öfver den skedda försoningen, hvarigenom förtroendet under förhandling af rikets ärenden kunde blifva återställdt, och ville sjelf resa till Linköping, för att tala med biskop Henrik, hvilken genom Hemming Gadd redan var förberedd på saken. (N:o 172). Men som biskop Henrik dog d. 20 Dec. har besöket, om det skett,[9]) åtminstone icke haft någon betydelse.

Så mycket vigtigare blef dödsfallet derigenom, att det för en tid bragte Hemming Gadd på biskopsstolen, samt förskaffade honom inkomster, hvilka han sedan använde till fäderneslandets försvar. Kapitlets ledamöter voro väl till en början något tveksamma och synas hafva velat höra sig för hos konungen i afseende på valet; men Sten Sture förordade Hemming Gadd;[1]) denne föreställde kapitelsledamöterna, att konungens inblandning stred emot Kalmar recess, han lärer dessutom haft något påfligt bref att åberopa, yrkade på skyndsamt afgörande, och han synes hafva blifvit vald den 15 Jan. 1501,[2]) hvilket också var hög tid, emedan konungen nu var i annalkande.

[8]) Han har likväl låtit undfalla sig ett par ord med afseende på sitt hopp, att försöket med de båda biskoparne skulle lyckas, som låta något krigiskt: »Göre the anders, haffwe sin hals oppa at se, hurw the sigh beskydda kunne.»

[9]) Sten Sture var på julaftonen i Nyköping, möjligen på återresan från Linköping. (N:o 174).

[1]) Hans »förskrift för Doctor Hemming Gadd till Mäster Hans Arnoldi kanik i Linköping», dat. Nyköping d. 4 Jan. 1501 omtalas, troligen efter original, i Rasmus Ludvikssons excerpter, nu tryckta i Script. rer. Svec. III: I, 84.

[2]) Han kallar sig »electus» i nästföljande bref af d. 23 Jan. och säger i det föregående af den 15, att han samma dag väntade afgörandet.

Några af riksråden hade vid slutet af året haft ett sammanträde i Strängnäs [3]) för att öfverlägga om något ärende med anledning af ett konungens bref, men knappt väntat, att han så snart skulle komma, särdeles som han tillbragt julen på Sönderborg. Troligen har han der emottagit bud från Sverige, emedan han, hvilket var ovanligt, derstädes utfärdat ett bref i Svensk angelägenhet till Danzig, om justering af den nu der brukliga vigt för osmundjern (N:o 175. Jfr N:o 170).

Beslutet om resan synes hafva blifvit hastigt fattadt, men han åtföljdes af sin gemål och åtminstone af en mängd af sitt hoffolk, om också icke af någon större trupp.[4]) Henrik Krummedike hade erbjudit sig att sända honom en säkerhetsvakt, hvilket han undanbad sig.[5]) Han ankom vid d. 23 Jan. till Jönköping (N:o 177) och for derifrån till Vadstena. De Svenska rådsherrar som följde honom voro Arvid Trolle, Erik Eriksson och Ture Jönsson, således hans närmaste förtrogne, till hvilka Nils Claesson af någon anledning slutit sig. Det var han som från Vadstena skref om konungens ankomst till Svante Nilsson, men en dennes tjenare hade likväl i Jönköping skiljt sig från konungen, som han förut följt från Skåne, för att skynda före till Ståkeborg, dit konungen ämnade sig (N:o 179). Han var för en del rådsherrar så mycket

---

[3]) Jakob Ulfsson skref d. 21 Dec. 1500 till Sten Sture och Svante Nilsson, att han med Knut Eskilsson, Erik Trolle och Sten Turesson öfverlagt om konungens bref och att de beslutit infinna sig i Strängnäs på morgonen 6:te dag jul (den 30 Dec.) Original i Danska Geh. Archivet, defect. Föremålet är icke uppgifvet, sannolikt förhållandet till Ryssland.

[4]) Konungen säger i sitt bref till rådet i Danzig d. 19 Nov. 1501 (N:o 192), att han på Sten Stures inrådan tagit blott litet folk med sig; men som det visar sig, att flera Danska frälsemän vid samma tid voro här, ser saken något misstänkt ut. Utom de nedanför af olika anledningar nämnda Danska väpnarne, Stig Gris, Axel och Tyge Brahe, voro den sedan mycket bekante Otte Rudh, samt ridd. Nils Stigsson, konungens kansler, och Olof Jepsson tillstädes i Stockholm d. 7 Mars 1501, då Otte Rudh, der utfärdat ett qvitto till Abraham Eriksson m. fl. å en fordran, hans fader haft hos Ivar Axelsson.

[5]) K. br. till H. Krummedike, dat. Helsingborg sönd. f. Antonii (d. 17 Jan.) 1501. Jahn, Unionshist. s. 389.

mer oväntad, som man nyligen fått underrättelse från Danmark, att han var sjuk (N:o 176). Hemming Gadd, som under en stor del af sitt föregående lif haft till uppgift att motarbeta konungen vid påfliga stolen och ännu icke aflagt trohetsed, vågade icke infinna sig utan lejd (N:o 178), och följden visade, att han icke saknat skäl för sin fruktan; ty då han sedan kom till Stäkeborg för att träffa konungen, fordrade denne 200 gyllen, för det han fått inkomma i riket, men lät sedan af en af sina hofmän, Claus Krummedike, hvilken Hemming Gadd vunnit genom att skänka honom en häst,[6]) förmå sig att nedsätta summan till hälften. Hvilken rättsgrund konungen sökt för denna fordran, är obekant. Ifrån Stäkeborg begaf sig konungen öfver Nyköping, troligen åtföljd af Sten Sture, till Stockholm, der han knappt kan hafva inträffat förr än fram i Februari, och der rikeråden utan tvifvel efter hand samlade sig, så att förhandlingarne kunde börja omkr. d. 21 s. m.

De rådsherrar som infunnit sig voro: ärkebiskop Jakob, biskoparne Kort i Strängnäs och Brynolf i Skara, samt Hemming Gadd, som enligt tidens sed kallas electus till Linköping, Sten Sture, Svante Nilsson, Arvid Trolle, Knut Eskilsson, Nils Claesson till Vik, Erik Eriksson, Erik Trolle, Nils Boson, Sten Turesson, Bengt Ryning och Ture Jönsson.[7])

Det uppgifna ändamålet med konungens besök var en öfverläggning med anledning af Ryssarnes förnyade infall i Karelen;[8]) men troligen var han äfven orolig öfver sinnesstämningen i landet, och var redan före hans afresa Svante Nilsson illa anskrifven (N:o 176). Det visade sig också snart, att missnöjet med hans styrelse äfven var allmänt bland sjelfva rådsherrarne; ty de inlemnade samfäldt en skrift, som innehöll skarpa föreställningar, ej blott mot åtskilliga af hans

---

[6]) Riks-Rådets bref till Stockholm, dat. den 27 September 1501. Hadorph, sid. 381.

[7]) Uppgifterna hemtade ur nedan åberopade dombref.

[8]) Erik Turesson, höfvidsman på Viborg, var för tillfället i Stockholm, såsom synes af ett salubref, som Danska väpnaren Stigh Grys månd. f. midfastosöndag (d. 15 Mars) 1501 till honom utfärdat å den rätt modern Fru Anna, Herr Jakob Gryses enka, ärft i Halkwy.

fogdar, hvilka för sina våldsgerningar borde afsättas, utan ock mot hans uraktlåtenhet att iakttaga Kalmar recess i allmänhet, och hvari punkterna om Gotland, och drätselverkets reglerande utan tvifvel varit framhållna.[9]) Troligen har också yrkats, att Svenska län endast skulle lemnas åt infödda män; ty i den punkten kunde gerna alla förena sig. Konungen lärer hafva svarat undfallande och lofvat rättelse. Undersökningar blefvo också sedan hållna med åtminstone tvenne af de öfverklagade Danska fogdarne, Jens Falster och Anders Persson (N:o 183).

Utom flera enskilda rättegångar, som afgjordes af riksrådet, till en del i konungens närvaro[1]), förekom också ett slags politisk rättegång, hvari konungen sjelf förde ordet. Svante Nilsson, som efter Sten Stures afsättning d. 12 Mars 1497 erhållit en riksrådets försäkran, att han af kronan skulle erhålla ersättning för de kostnader han haft under Ryska kriget, uppträdde inför konungen med begäran om betalning, hvarvid ärkebiskopen anmärkte, att som Herr Sten den tiden uppbar rikets inkomster, ålåg betalningsskyldigheten honom, men denne åter invände, att han icke beseglat den åberopade förbindelsen. Sedan derefter båda »gifvit sig i rätte» eller hänskjutit saken till rättslig behandling, fälde konungen, hvars pung anspråken gälde, med tillstädesvarande rådsherrar sitt utslag i öfverensstämmelse med ärkebiskopens mening, att

[9]) De under mötet i fastan inlemnade föreställningar åberopas i kungörelserna om uppsägelsen (Hadorph II: 375) och i brefvet af d. 29 Juli säges, »att de beseglede wore under alle Rijcksens Rådz insigle» (N:o 183). Denna handling, som utan tvifvel var den vigtigaste i frågan om grunderna för konungens afsättning, är nu förlorad.

[1]) I Riks-Archivet finnas följande trenne dombref: Riksrådets dom emellan biskop Brynolf och Varnhems kloster om Ludra (nu Lurön) i Vänern, dateradt Stockholms rådhus »månd. i första vika i fasto» (d. 22 Febr.) 1501; Konungens och rådets dom emellan konungens »hofsinder» Tyge och Axel Brade å ena samt Johan Bese och Beynkt Knutsson å andra sidan om Forsale i Brwndeby s. Östergötland, dat. onsd. efter Reminiscere (d. 10 Mars) 1501; Konungens och rådets dom emellan Cornelius, myntmästare i Vesterås, samt Erik Eriksson och hans medarfvingar, angående ett stenhus i Stockholm, som K. Karl efter Heyne myntmästares död »tog veldelige för räkenskap», dat. Stockholm torsd. före dom. Lætare (den 18 Mars) 1501.

som Herr Sten förordnat Svante till höfvidsman för sitt folk, skulle han också ersätta honom. [2])

En märklig tilldragelse timade under detta möte, hvarför dock tyvärr tiden icke är känd. En Rysk beskickning ankom under rådsmötet och erhöll företräde inför konungen, i riksrådets närvaro på rådstugan. De uppläste dervid en på latin författad note, hvari storfursten uttryckligen erinrade konungen, att de förbundit sig att på en gång anfalla Sverige [3]) och öfverenskommit, att gränserna skulle blifva såsom de af ålder varit, hvarföre han fordrade, att de omtvistade distrikterna, Euräpää, Jääskis och Savolax, borde tillhöra Ryssland, samt sedermera vid meddelandet af sitt bifall till konungens genom Jöns Andersson framstälda begäran om fångarnes utlemnande fogade den skarpa anmärkningen, att konungen icke bort framställa en sådan begäran, enär kriget just på hans inrådan blifvit företaget, samt alla Ryssar, som derunder fallit för Svenskarne, tillsatt lifvet just för hans egen skull. I öfrigt erinrades, att enligt det med Sten Sture afslutna fredsfördraget commissarier voro utnämnda för att möta vid gränsen och afdöma tvister emellan båda magternas undersåtar, och i ett sannolikt egenhändigt tillägg, författadt på en underlig blandning af latin och italienska, föreslog storfursten, att vänskapen skulle befästas genom ett giftermål mellan hans son Wasileij och konungens dotter (N:o 180).

Ehuru innehållet af denna note vid uppläsningen väl knappt kunde af många fullständigt uppfattas, måste det snart hafva gjort et mäktigt intryck, då det blef bekant, att den Ryske storfursten sjelf omtalat, att han varit till sitt infall i Finnland eggad af Sveriges nuvarande konung, och att han

---

[2]) Dombrefvet, dat. d. 12 Mars 1501, tryckt efter Svantes Registratur i Skand. Handl. XIX: 43.

[3]) Det är i hufvudsaken af ingen betydelse, om förbundet var bokstafligen riktadt mot Sten Sture eller Sveriges rike; ty Ryska regeringen hade ännu icke det ringaste intresse för legitimitetens upprätthållande i främmande länder, utan ansåg det med Sten Sture redan afslutna fredsfördraget lika giltigt, som om det varit besegladt af en krönt regent (N:o 180). Anmärkas kan deremot, att ett bestämdt löfte om afträdelse af de nämnda provinserna icke finnes uti fördraget af den 8 November 1493; men att af Ryssarne någon vinst af krigsföretaget åsyftades, på Sveriges bekostnad, kunde omöjligen af konungen förbises.

likasom till belöning derför skulle få de omtvistade distrikterna. De missnöjde skaffade på ett eller annat sätt den upplästa noten i sina händer[4]) och den öfversattes på Svenska.[5]) Huruvida och på hvad sätt den besvarades, är deremot icke bekant. Men att förhållandet till Ryssland gifvit anledning till mycket allvarliga förhandlingar synes deraf, att konungen uppgaf detta som anledning för sitt beslut att tidigt återresa till Danmark, emedan han behöfde derom öfverlägga med sina Danska rådsherrar. [6])

Rådsmötet upplöstes efter en månad, och konungen valde vägen norr om Mälaren för sin återresa. Han åtföljdes af sin gemål, [7]) Sten Sture och flera rådsherrar. Innan han skilde sig vid ärkebiskopen, lyckades denne i Enköping d. 24 Mars utverka ett bref, hvarigenom han på någon tid återfick Norrbotten, med vilkor att 1000 mark å de 4000, som konungen lofvat å Herr Stens vägnar, skulle årligen afdragas, men dessutom skulle han af fogdarne i Helsingland och Medelpad ega att uppbära 1000 mark. [8]) Det var således en eftergift för dem båda och den sista kända offentliga handling, konungen såsom Sveriges regent utfärdat.

---

[4]) Sjelfva originalet finnes nu i Danzigs Rådhus-Archiv och har troligen åtföljt Svenska regeringens bref af den 11 Nov., hvari en copia dock blott omtalas (N:o 191).

[5]) Efter en nära samtida afskrift ur biskop Brasks Copiebok J. 11 i Riks-Arkivet, tryckt i Grönblads, Nya källor s. 118. Den gamla öfverskriften auger blott, att det var i fastan som dessa »framsättningar» gjordes till konungen i riksrådets närvaro, hvilket ock öfverensstämmer med Sten Stures proklamation af den 27 Aug. 1501, tryckt af Grönblad, s. 124. Fastan började detta år den 21 Febr., men som i Rådets circulär af den 11 Nov. (N:o 191) säges, att det skett på vintern, är anledning, att det skett närmare början än slutet af fastan. Intressant vore att veta, om Rådsherrarne inlemnat sina påminnelser före eller efter denna audiens.

[6]) Svenska riksrådets bref till det Danska af d. 13 Aug. 1501. Hvitfeldt, K. Hanses Krön. s. 177.

[7]) Drottn. Christina har i Örebro skärthorsdagen (d. 8 April) 1501 beviljat staden 30 marks afdrag å de 100 mark, som årligen erlades i skatt, med vilkor att deltaga i skjutsning. Bagge, Beskr. om Örebro, s. 31. Troligen har hon alltså rest i konungens sällskap. Att Sten Sture följde honom säges i K. br. af d. 19 Nov. 1501. (N:o 192).

[8]) K. Br. dat. Enköping in profesto annunciationis b. Mariæ virg. 1501. Tr. af Spegels Bevis till Biskops-Krön. s. 69.

Sedan konungen rest ett par dagsresor längre på vägen till Danmark, fick han förmodligen i slutet af Mars veta, att den vildsinte Sten Kristiernsson (Oxenstjerna) till Salesta troligen för en enskild tvist [1]) gripit en konungens fogde i Upland, sårat honom illa, ihjelslagit några af konungens svenner, som han hade till sin hjelp i fögderiet, samt plundrat kungsgården i Upsala. Konungen återvände derföre till Stockholm och sammankallade riksrådet till 25 April.[2]) Rykte hade emellertid börjat sprida sig om en sammansvärjning, [3]) hvaraf Sten Kristiernssons tilltag skulle vara ett utbrott, och en konungens »dörrsven» samt Ture Jönsson skola hafva bragt konungen dylika anklagelser; den senare synes hafva skriftligen angifvit Sten Sture (N:o 183) och konungen sjelf påstod sedan, att om han rest två dagsresor vidare, skulle han hafva blifvit öfverfallen af krigsfolk och bönder, [4]) som Sten Sture der lagt i försåt (N:o 192). Om ingen sammansvärjning förut fanns, måste den genom dylika anklagelser lätt bringas till mognad. Sten Sture aflägsnade sig och ville icke utan erhållen lejd infinna sig på rådsmötet, hvilket derigenom blef uppskjutet en månad eller till pingst, som inföll i slutet af Maj. Han och hans vänner eller de som utpekades såsom uppproriskt

---

*) Konungen säger i brefvet till Danzig af d. 19 Nov. 1501, att han var fyra dagsresor från Stockholm.

[1]) I Rimkrönikan, som går till 1520 och är skrifven vid den tiden, säges att tvisten gälde laxfiske, (trol. Elfkarleby) som han skulle haft i förläning. Olaus Petri nämner det icke. Ett dombref af d. 25 Maj 1500, om dervarande kungsådrans stängning, hvaröfver Dalkarlarne klagat, upptager Sten Kristiernsson såsom bisittare i domstolen, hvilket gör uppgiften ännu osäkrare. Dipl. Dalekarl. I: 174.

[2]) K. Br. till Danska rikrådet dat. Stockholm d. 13 April 1501, tryckt i Jahns Unionshistorie s. 577.

[3]) Mårten Ryaneres bref till Svante Nilsson, dat. Stockholm d. 7 April 1501, omtalar, att Svante utpekas såsom deri delaktig. Om Sten Sture säges blott, att han genom bud till konungen begärt Kastelholm och Ångermanland, (hvilka län genom Knut Posses d. 25 Mars 1500 inträffade död voro lediga). Grönblads Nya källor s. 122, der i öfverskriften orätt uppgifves, att det handlar om förrädiska stämplingar af Herr Sten. Brefskrifvaren är obekant. Namnet visar, att han härstammade från Rügen, innehållet, att han var i konungens tjenst eller åtminstone hans anhängare.

[4]) »Byplichteren vnd buren» skrifver konungen, men antalet uppgifves icke.

sinnade kommo alla väl rustade, så att deras följen uppgifves till 700 man.[5]) De voro Hemming Gadd, Svante Nilsson, Bengt Ryning, hvilken likasom Svante varit ibland Sten Stures motståndare 1497, men icke ansåg sig nog belönad, och Norska ridd. Knut Alfsson, som haft Akershus län, men fallit i onåd, mist länet och tagit sin tillflykt till Sverige, hvarifrån han härstammade, — ty hans fader var farbror till Ture Jönsson — och hade sista året med sin familj mycket uppehållit sig hos Svante Nilsson. (N:o 176—178).

Staden fick härigenom ett nästan krigiskt utseende, emedan konungen reqvirerat nya trupper från Danmark och hade kanonerna framdragna, likasom väntade han en belägring. Likväl höllos under de följande sex veckorna flera rådsmöten, hvarvid åtminstone de fem ofvannämnda rådsherrarne ej blott vidhöllo de vid förra rådsmötet framstälda fordringarne, utan tillade nya. Hvarken konungens dörrsven eller Ture Jönsson kunde bevisa sina anklagelser,[7]) den senare måste sjelf erkänna det inför riksrådet, men någon upprättelse följde derpå icke; icke heller gjorde konungen allvar utaf sitt löfte att afskeda sina fogdar, som blifvit öfverbevisade om våldsamheter; lejdebref utfärdades af riksrådet på det att fogdarne skulle kunna komma till förhör, men det blef dock intet utaf, ehuru mot en af dem, Jöns Falster, nya anklagelser framkommo. Vid riksrådens anmärkning, att utländingar blifvit tillsatta till fogdar

---

[5]) Enligt Franciscanernas Diarium, hvars uppgifter för dessa åren äro samtida. Script. rer. Svec. I: 1, 79.

[6]) K. br. till H. Krummedike d. 29 Sept. och 23 Oct. 1499, att gifva akt på Knut Alfsson och låta veta hvad han förehafver. Dipl. Norv. VII: 451. Knut Alfsson var då redan i Sverige, ty han har d. 16 Sept. 1499 i Söderköping beseglat Folke Gregerssons i Lindö morgongåfvobref till Birgitta, Herr Hans Åkessons dotter. Den 5 Jan. 1500 satt han jämte Sten Sture och Svante Nilsson m. fl. för rätta i Strängnäs. Dombref emellan Erik och Nils Kagge samt Skering Laurenssons enka Ingeborg.

[7]) Konungen sjelf säger, att han benådat Sten Sture (N:o 192), hvilket dock icke i hans mun förutsätter någon dom. Hvad i senare skrifter, t. ex. Olaus Petri och Reimar Kock, berättas om anslag mot Sten Stures lif, skulle snarast kunna hänföras till denna tidpunkt, men någon antydan derom finnes icke i handlingarne, och om biskop Kort med sitt infall räddat honom, skulle det skett tidigare; ty han dog d. 5 April 1501.

har han förmodligen åberopat det medgifvande några rådsherrar gjort; men de läto det icke gälla mot lagen och recessen, utan fordrade dessas aflägsnande, »på det Svenska män skulle få Svenska län», särskildt klagades öfver, att några Svenska fanor voro upphängda i bykyrkan i Köpenhamn, »oss alla till försmädelse». Äfven öfver det mynt, som konungen lät slå, framställdes anmärkning, hvars beskaffenhet vi dock icke känna. Enskilda rådsherrar framstälde äfven nu klagomål och fordringar på ersättning för utgifter under kriget; men några handlingar från detta möte äro icke bevarade, ehuru man vet att besvärsskrifter blifvit inlemnade. Mötet upplöstes den 8 Juli, hvarvid på burspråket kungjordes, att förlikning var ingången mellan konungen och riksrådet, »att alla saker skulle till rätta stå» med undantag af Sten Kristiernssons; ty han hade icke velat antaga erbjudna vilkor. Men utom denna obestämda förklaring finnes intet spår af något beslut eller någon åtgärd, som konungen företog i följd af riksrådets föreställningar, med undantag af en fullmagt han lemnade Svante Nilsson att ransaka öfver Vadstenaboarnes besvär mot Jens Falster, hvilken hade tagit några af dem till fånga, beröfvat dem varor och sändt staden ett fejdebref; äfven Hans Claesson på Hof synes varit instämd att möta inför honom. (N:o 182).

Sten Kristiernsson, hvars våldsamheter troligen varit utbrott af ett vildt och obändigt sinne, och icke af någon aftalad plan[2]) fick genom konungens spända förhållande till rådsherrarne liksom vind i seglen. Först efter rådsmötets slut synes någon kraftåtgärd blifvit företagen mot honom. Knut Eskilsson fick detta uppdrag, men hade en blott obetydlig styrka med sig, hvarföre han ock led ett nederlag i Tierp,

---

[1]) Några Svenska riksråds bref till Danska riksrådet den 13 Aug. 1501. Hvitfeldt, K. Hansis Krönicke s. 177.

[2]) Han hade år 1483 i Stockholm ihjelslagit en borgare, och var nära att derföre genast få sin lön af folk som samlade sig, då Fru Ingeborg kom ned från slottet att bedja för honom, hvarvid hon dock sjelf kom i fara och blef misshandlad, så att Sten Sture derföre fordrade upprättelse af staden (N:o 67). I Svante Nilssons brefvexling finnes ingen anledning, att han denna tiden haft någon beröring med Sten Kristiernsson.

blef fången och illa medfaren. De missnöjde herrarne menade, att om konungen något förut sändt den större styrka, som var utrustad för att gå till Ryska gränsen, men hvarmed Ture Jönsson ännu icke kommit längre än till Roslagen, hade denna olycka kunnat förekommas (N:o 183). Konungen vände sig, då Knut Eskilsson misslyckats, till sin marsk Svante Nilsson med befallning, att han skulle öfvertaga befattningen med upprorets qväfvande; men han undanbad sig på den grund, att den undersökning han förut fått i uppdrag att hålla emellan Jens Falster, Hans Claesson och Vadstena borgare, var utsatt till den 1 Aug. (N:o 182). Den obetydlige orostiftaren hade således i närheten af hufvudstaden ostraffad kunnat på fjerde månaden fortfara med sitt ofog, hvilket i sin början lätt kunnat qväfvas, enär konungen på Stockholms slott hade en rätt betydlig styrka, och Sten Kristiernsson hade derigenom fått tillfälle att vinna ett ej obetydligt anhang. Konungens långvariga overksamhet var naturligtvis rent af uppmuntrande för dem som kunde vilja skilja honom vid magten. Och det var efter hvad som förefallit på våren och sommaren tydligt, att de rådsherrar, som uppträdt med fordran, att konungen skulle uppfylla sina förbindelser, då han alltjämt underlät att göra något till saken, måste tillgripa denna utväg. Sten Sture kunde dessutom, efter den anklagelse som mot honom blifvit riktad, med kännedom om konungens lynne, aldrig vara trygg för sitt lif. Konungen tyckes hafva litat på de många trohetsförsäkringar han aftrugat en del af sina undersåtar, utan att begripa, att all rätt är ömsesidig, och att om han icke sjelf höll sina eder, Svenska folket också kunde känna sig löst från sina. Några af rådsherrarne, Sten Sture, Hemming Gadd, Svante Nilsson, Knut Alfsson och Bengt Ryning skriftvexlade med honom under senare hälften af Juli och fordrade uppfyllelse af de löften han afgifvit, med anledning af deras påminnelser, och hotade derjämte att i annat fall ingen tro eller tjenst göra.[1]) En sådan skrifvelse, den enda bibehållna, är dat. Söderköping d. 27 Juli, och har utom de nyss nämnda, äfven Johan

[1]) Jfr det förut åberopade K. br. till H. Krummedike af d. 6 Aug. 1501.

Beses[2]) underskrift (N:o 183). Ibland annat förebrå de honom deruti hans förbund med Ryssarne, och förnya sin förklaring, att de ingen trohet vore honom pligtige, om han ej uppfylde de fordringar, de förut skriftligen honom lemnat. Kort derefter, d. 1 Aug. eller just samma dag, hvarå rättegången var utsatt i Vadstena, och således en större menighet var samlad, hade alla sex jämte Nils Claesson till Vik infunnit sig der, och ingingo de nu först en formlig öfverenskommelse att, såsom det heter, till Kristenhetens och Sveriges bästa våga lif och gods, så att icke mera ondt skulle kunna vederfaras riket af en sådan herre, som var i förbund med Ryssarne; men i öfrigt ville de upprätthålla Kalmar recess i alla sina punkter, och lofvade hvarandra obrottslig tystnad samt lydnad för den, som blefve riksföreståndare, det måtte antingen blifva Herr Sten eller Svante Nilsson; slott och län, som togos från konungens fogdar, skulle de fördela sinsemellan, dock så att Knut Alfsson finge sina utmed Norska gränsen, och skulle dessa län, om någon af dem doge under befrielsekriget, tillfalla hans enka och barn.[3]) Sten Sture talade sedan till den samlade menigheten,[4]) och ombud utsändes till alla landsorter, för att uppmana dessa att sluta sig till uppresningen och öfvertaga förvaltningen i stället för konungens fogdar.

De grunder, som i dessa kungörelser anfördes, voro förnämligast,[5]) att konungen i strid mot Sveriges lag och Kalmar

---

[2]) Denne bodde, likasom de öfriga Sten Stures medhjelpare i Östergötland, på Herrsäter, sydost om Linköping, och var svärfader till Erik Turesson (Bjelke).

[3]) Föreningen i Vadstena, dat. Petri de vincula dag. 1501, är tryckt af Hadorph, II: 372, men riktigare efter Svante Nilssons registratur i Skand. Handl. XIX: 58, hvarefter både namnen och dateringen i det förra aftrycket böra rättas.

[4]) Svante Nilsson omtalar i ett bref till Sten Sture från hösten 1501, huruledes hans tjenare Henrik Gagge kort efteråt kommit till Bohus, för att af Henrik Krummedike uppbära 2500 mark, men att en prest som varit i Vadstena berättat för Herr Henrik om det tal, Sten Sture der haft på burspråket, och att Henrik Krummedike derföre sagt, att han icke kunde förstärka sin konungs fiende med penningar eller annat och vägrat utbetala summan. Grönblad s. 127.

[5]) Ibland andra punkter nämnes ock, att »Sveriges rikes baner är menige riket till hån och försmädelse i Köpenhamn upphängdt». Dermed syftas troligen på

recess tillsatt utländingar till fogdar, att han icke lemnat Gotland till en Svensk man, tills frågan blefve afgjord, att han indragit främmande krigsfolk i riket, att han lockat Ryssarne till att anfalla oss och lofvat dem stora sträckor af Sveriges gamla område, till bevis hvarpå de Ryska sändebudens meddelanden åberopades, samt att rikeråden flera gånger gjort honom föreställningar och han dervid lofvat att afsätta de främmande fogdarne, likasom rättelse i andra punkter, men att ingen verkställighet derpå följt, och, för att förekomma ytterligare skada för riket, vore alltså intet annat att göra än att skilja honom vid styrelsen.[6]) Missnöjet ibland allmogen var redan så starkt, att det icke behöfdes mer än en underrättelse om rådsherrarnes beslut för att bringa den till resning[7]) såsom konungen sjelf redan d. 6 Aug. klagar, och ingen var som för hans skull ville gripa till vapen. I Närike var sinnesstämningen redan långt förut mycket uppretad, och d. 10 Aug. kunde derföre Örebro slott, som var Jens Falsters tillhåll, inneslutas af en belägringshär.

Sedan konungen den 9 Aug. emottagit ett uppsägelsebref från de förbundne,[8]) höll han ett möte med ärkebiskopen och några i närheten af Stockholm bosatta rådsherrar, och dessa skrefvo efter ett i hans närvaro fattadt beslut den 13 Aug. ett bref[9]) till det Danska riksrådet, hvari omtalas de

---

de fem fanor, som Danskarne tagit i slaget vid Herrljunga 1469, och hvilka voro upphängda under hvalfvet i Wårfrukyrkan. Rördam Monum. Dan. I: 313. Jfr Hadorph II: 372, 376.

[6]) Rådsherrarnes bref till Stockholm, dat. Vadstena d. 2 Aug. 1501. Hadorph II: 375. Sten Stures bref till Sunnerbo, Vestbo m. fl. härader, dat. Vadstena d. 6 Aug. 1501. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 296.

[7]) I K. br. till Henrik Krummedike, dat. Stockholm d. 6 Aug. 1501 klagas redan, att konungens skatt »forbiwdes» i många län, som ligga till hans fatabur, allmogen göres olydig för hans fogdar, hans embetsmän gripas och slås ihjäl af skalkar och löst folk och ingen af de förnämsta vilja hafva skuld derför. Troligen syftar uttrycket, att fogdar slås ihjäl, blott på Sten Kristiernssons uppresning; ty någon annan sådan händelse omtalas i öfrigt icke.

[8]) Olaus Petri uppgifver detta datum derför likasom datum för afresan.

[9]) I Danska riksrådets skrifvelse af d. 26 Oct. 1501 omtalas detta bref såsom utfärdadt af ärkebiskopen »medh flere Sveriges Raadh i Opland». Hvitfeldt, K. Hansis Krönicke s. 177—179. Emedan ingen mer än ärkebiskopen nämnes, kan man endast sluta sig till, hvilka som varit tillstädes. Bland dem af konun-

nästföregående rådsmötena och den förlikning, som på det sista blifvit ingången, att »alle saker skulle stå till rätte», men att det oaktadt sedan utbrutit en resning, och till förekommande af orons spridning föreslås ett möte af de tre rikenas råd i Kalmar, hvilket synes varit ämnadt att hållas i slutet af följande månad.[1])

Konungen hade redan d. 11 Aug. afrest med sin flotta, som bestod af 14 fartyg (N:o 186), och de enda åtgärder han vidtog till uppresningens hämmande voro, att han lät uppbränna kungsgården Svartsjö, som innehades af Sten Sture på förläning, samt under förbifarten uppbrände Häringe i Södertörn, hvilket gods af Sten Sture några år förut från olika håll blifvit inköpt, och således knappt kunnat vara försedt med någon betydligare åbyggnad. Svante Nilsson underrättade Sten Sture om händelsen, med den anmärkning, att han kunde glädja sig öfver den sällsynta äran, att en konung i sitt majestät nedlåtit sig till sådant.[2]) Fru Ingeborg, som vistades på Nyköpings slott och var af ett beslutsamt och oförskräckt lynne,[3]) beredde sig äfven på ett besök samt anmodade för sådan händelse Svante Nilsson om understöd, emot löfte om gentjenst (N:o 186). Det blef dock icke utaf, men i skär-

gens rådsherrar, som bodde i Upland, var Knut Eskilsson till Vängarn möjligen ännu Sten Kristiernssons fånge; men Erik Trolle på Ekholmen, Sten Turesson på Rävelsta, Peder Ragvaldsson på Erstavik och Ture Jönsson kunna hafva varit närvarande. Af biskopsstolarne var den i Strängnäs och den i Vesterås nyss besatta, och ingendera af de nya biskoparne Matthias Gregersson och Otto Svinhufvud var ännu benägen för unionen. Ärkebiskop Jakob har i Upsala d. 16 Aug. 1501 jämte biskop Brynolf, biskop Ingemar i Växjö och biskop Lars i Åbo utfärdat ett aflatsbref för S. Barbaras kapell der i staden. Troligen hade dessa fyra nu kommit från rådsmötet i Stockholm. Talrikt kan mötet ej hafva varit, knappt mer än åtta personer.

[1]) Tiden för mötet uppgifves till S. Laurentii dag (d. 10 Aug.) hvilket, emedan ändamålet genom ett så långt uppskof skulle blifvit alldeles förfeladt, måste anses som skriffel hos Hvitfeldt, hvilket är mycket vanligt, i stället för Michaelis (d. 29 Sept.) Att Danska riksrådet i svaret till de confederade af d. 6 Sept. yrkar på en congress med några af deras medlemmar i Vadstena just d. 29 Sept. bestyrker detta antagande.

[2]) Svante Nilssons nedan åberopade bref.

[3]) Sten Sture kallade henne derföre i bref »sin käre stallbroder,» äfven å utanskriften (N:o 226).

gården utanför Ståkeborg gjorde konungens flotta försök att landstiga, ehuru det alldeles misslyckades, emedan Svante Nilsson genom vårdkasar och vakthållning vetat förekomma det, och några af konungens folk blefvo i stället tagna till fånga.[4])

Drottning Kristina hade icke velat åtfölja konungen på flottan, emedan såsom han i bref till slägtingarne sedan uppgaf, hon icke kunde uthärda sjöresor, utan stadnade hon qvar på Stockholms slott, hvilket förseddes med en ganska ansenlig garnison af omkring 900 eller 1000 man, de flesta Tyska legotrupper, dels till häst, dels till fots,[5]) samt en mängd Danskar, bland hvilka rådsherren Olof Jönsson (Sparre) troligen var den förnämste. Af Svenskar nämnes Ture Jönsson, som genom sin angifvelse mot Sten Sture der var nödgad att söka sin säkerhet, Folke Gregersson (Lilje), Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna) och Erik Trolle (N:o 190), af hvilka dock de båda sistnämnda synas hafva efter någon tid aflägsnat sig derifrån.

Sten Stures sista regeringstid, 1501—1503.

Konungens välde i Sverige kan anses sluta med hans afresa; ty den uppmaning till resning, som utgick från Sten Sture, hade en så hastig verkan, att redan i September alla konungens fogdar i Sverige voro afsatta, så framt de icke kunde skydda sig bakom fästningsmurar. Afresan hade blifvit påskyndad genom dessa plötsliga tecken till den allmänna förbittringen i den mellersta delen af riket, och denna var icke mindre i de aflägsnare landskapen, Småland och särdeles i Vestergötland, der allmogen, med händelserna år 1497 i friskt minne, ånyo uppreste sig mot biskop Brynolf, så att han icke kunde lemna den af sina fasta gårdar, der han för tillfället

---

4) Svante Nilssons bref till Sten Sture från början af Sept. Grönblad, Nya källor, s. 124.

5) Johan von Grapendorp var anförare för de Tyska knektarne. Drottning Kristinas försäkran om aflöningen af d. 24 Nov. 1501 i Danska Geh. Archivet.

uppehöll sig, utan måste sända sin kansler och sin hofmästare (»kögemestare») upp till Sten Sture, för att begära hans beskydd, »så att han måtte komma till sin domkyrka». Dylika klagomål kommo äfven från biskop Ingemar i Växjö. [6])

Sten Sture hade då han erhöll dessa bud begifvit sig jämte Knut Alfsson upp till Dalarne och hade hållit ett möte i Mora d. 27 Aug. hvarest beslöts att genast mangrannt draga ut för att göra slut på konungens välde i Sverige, och att man skulle betrakta den såsom rikets fiende, hvilken icke följde exemplet, hvarom ett bref under »landets insegel» afsändes till Östergötland. [7]) För Vesterås slott, der Nils Bese[8]) var höfvidsman, blef vid återkomsten från Dalarne en belägring anordnad. Dess ledning lemnades åt Sten Kristiernsson, som hade under sig en mängd Gästrikar och Helsingar, hvilka slutit sig till honom. [9])

Vid sidan af denna patriotiska hänförelse hos allmogen tager sig en del af rådsherrarnes tveksamhet något futtigt ut. De flesta ansågo nödigt att ej blott i de allmänna kungörelserna anföra enskilda skäl för sitt deltagande i uppresningen, utan ock skrifva särskilda uppsägelsebref, men blefvo icke färdiga dermed förr än den redan var i full gång. Nils Claesson klagade t. ex. att hans fädernegård Ellinge i Skåne under hans minderårighet blifvit plundrad, och Lyckaa med underlydande län, som varit förpantadt till hans fader, blifvit honom fråntaget, och att hans påminnelser om ersättning varit fruktlösa (N:o 184). Svante Nilsson sjelf uppförde sig be-

---

[6]) Sten Stures bref till Svante Nilsson, dat. Tuna d. 2 Sept. 1501. Tryckt i Reuterdahl, Svenska Kyrkans Hist. II: II, 555: Af dateringen kan icke mer läsas än: torsdag .... Mar .... men då Sten Sture deri omtalar den i texten nämnda skrifvelsen från Mora af den 27 Aug., äfvensom att han är på väg till Vesterås och Örebro, der han ville vara »strax epter Mariemessen», måste brefvet vara skrifvet torsdagen före denna fest. Original i Danska Geh. Archivet.

[7]) Brefvet är ställdt till Hemming Gadd och Svante Nilsson, för att af dem kungöras. Tryckt af Grönblad, s. 124. (Jfr s. 126).

[8]) Denne Nils Bysse, såsom han stundom kallas, var troligen bror till Johan Bese, hvars måg Erik Turesson derföre visar särdeles intresse för honom uti ett bref till Svante Nilsson af den 18 Juli 1503. Grönblad s. 145. »Kere her Swante, wether the gode mens, som pa Stocholm lage, oc Niels Beses bäste.»

[9]) Rasmus Ludvikssons excerpter.

synnerligt, blandande böner och löften med hot och anklagelser, och afsände först den 18 Aug. sin uppsägelseskrift, hvari han jämte flera både allmänna och enskilda besvärspunkter anförde, att han fått ringa ersättning för det han hjelpt konungen in i riket emot menige allmogens vilja.[1]) Att dylika enskilda motiver framhållas får tillskrifvas tidens feodalistiska åsigter; det synes som man varit angelägen, att för hvar och en af deltagarne någon enskild oförrätt skulle anföras, — och för ett par af dem torde verkligen dessa motiver varit bestämmande —; men det vore orimligt, att Sten Sture, som hade så mycket annat att beklaga sig öfver, skulle lagt stor vigt uppå, att han icke fått Trögds härad i förläning. Konungen lärer ock strax efter hemkomsten till Danmark hafva utfärdat ett fejdebref, uppfyldt af de svåraste hotelser.[2])

Emellertid begärde Sten Sture och hans medhjelpare, att de öfriga rådsherrarne och adelsmän skulle förklara sig, om de ville deltaga i uppresningen, och den ene efter den andre slöto sig till densamma. Päder Turesson, som år 1497 varit med att uppgifva Kalmar, gick nu utan betänkande öfver (N:o 185). Erik Eriksson tvekade länge, huru han skulle komma ifrån sin slottslofven (N:o 188). Men förföljelser hotade dem, som icke ville deltaga. Den gamle Arvid Trolle skref d. 1 Sept. till Hemming Gadd, att han nu önskade sitta i ro, (N:o 187), men såg inom kort sin ena sätesgård Ed plundrad, och den andra Bergqvara, der han bodde, belägrad af Svante Nilssons svenner.[3]) Det var icke längesedan Svante Nilsson stod på Trollarnes sida, och måhända har detta anfall hos Arvids sonson, Gustaf Trolle, väckt det djupa hat, som han till både sin egen och fäderneslandets ofärd visade mot Svantes son, Sten Sture d. y.

---

[1]) Hadorph, Rimkr. II: 379. Jfr hans bref i Geh. Arch. Aarsberetning IV: 295.

[2]) Det omtalas i det nedannämnda brefvet från de förbundna rådsherrarne af d. 27 Sept. och var således någon tid förut utfärdadt, och i en skrifvelse från Stockholm till Helsingland af April 1502 säges det, att konungen gifvit hela riket »till sköfling» både kyrkor, kloster och innebyggare af alla stånd, i uttryck som tyckas vara hemtade ur fejdebrefvet. Script. rer. Svec. III: I, 84.

[3]) Svantes bref till Sten Sture från Sept. 1501. Grönblad, s. 127.

Lyckligtvis hade flera af biskopsstolarne nyligen blifvit lediga och derefter besatta med män, som icke förut haft några politiska förbindelser, och oaktadt de till ärkebiskopen måste afgifva förpligtelser om lydnad, blef snart Jakob Ulfsson den ende af dem som höll fast vid unionen. Vid ett möte som de förbundna rådsherrarne d. 27 Sept. 1501 höllo, infunno sig alltså utom Hemming Gadd tre biskopar, nämligen Brynolf i Skara, Ingemar i Växjö och den nyvalde Otto (Svinhufvud) i Vesterås samt instämde med de öfriga deltagarne, till hvilka Erik Eriksson och Peder Turesson nu slutit sig, uti en uppmaning till Stockholms borgare att öfvergå på deras sida, hvarpå svar äskades inom två dagar, under hotelse, att derest de hölle stadens portar tillslutna för dem eller från borgarnes sida någon skada gjordes, skulle man icke hålla stadens innebyggare kärare än konungen i sitt fejdebref lofvat sina motståndare.[4]) Stockholms borgerskap voro naturligtvis i ett svårt läge; så länge ej en ordentlig belägring var anordnad, voro de underkastade slottsbefälhafvarnes godtycke, och hade derföre nyss förut måst göra Svante Nilsson föreställningar, att han skulle vara konungen trogen.[5]) Meningen kunde knappt vara någon annan än att förbereda dem på den belägring, som först nu, sedan allmogen slutat sina höstarbeten, kunde anordnas mot den svårbevakade staden.

Sten Sture hade efter besöket i Dalarne genast såsom förut är nämndt, anordnat belägring af Vesterås slott och derefter besökt Örebro, hvarest en inneslutning af slottet redan kort efter mötet i Vadstena blifvit börjad, men troligen icke kunnat bedrifvas med synnerligt allvar, emedan hvarken han sjelf eller Svante Nilsson ännu voro lediga att anföra hären. Han hade åtminstone ämnat att ifrån Örebro

---

[4]) Hadorph II. 379. Hvar denna skrifvelse är utfärdad är osäkert; ty orten står icke i texten, och är i öfverskriften Vadstena troligen blott gissningsvis insatt. Någon fullständig afskrift af detta bref har utg. icke lyckats finna, lika litet som andra handlingar, hvilka visa, hvar de som utfärdat brefvet uppehöllo sig. Men Danska riksrådet hade begärt ett möte i Vadstena d. 29 Sept.

[5]) Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 298.

äfven begifva sig till Vestergötland,[6]) för att der lugna allmogen, men var närvarande vid det nyssnämnda rådsmötet, och emedan biskop Brynolf också der var tillstädes, är sannolikt, att ändamålet var vunnet.

Troligen har han derifrån rest genom provinserna söder om Mälaren, Östergötland och Södermanland, och på lämpliga ställen talat till allmogen, för att der samla en styrka för den förestående belägringen, hvilket så mycket snarare borde lyckas, som intet slott i dessa landskap var i fiendens händer. Omkring den 10 Oct. blef Stockholm både från norra och södra sidan inneslutet af tvenne belägringshärar, af hvilka den ena lägrade sig på Södermalm, den andra på Norrmalm.[7]) De Tyska ryttarne, hvilka konungen qvarlemnat i Stockholm gjorde dervid utfall och afbrände förstaden å Norrmalm, men blefvo i en fäktning på Brunkeberg tillbakaslagna, och lyckades ej bättre på Södermalm mot den här, som der slagit läger.[8])

Ett större antal af rådsherrar samlades derefter i högqvarteret, och synes genast Sten Sture hafva blifvit provisoriskt erkänd som riksföreståndare.[9]) En af deras första åtgärder var att söka öfvertala stadens borgerskap att öfverga på deras sida, emedan belägringen derigenom betydligt under-

---

[6]) Enligt det förut åberopade brefvet från Sten Sture till Svante Nilsson af d. 2 Sept. 1501.

[7]) Enligt Rasmus Ludvikssons excerpter kommo först några af Herr Stens ryttare på Norrmalm d. 9 Oct., och dervid ryckte konungens ryttare ut och afbrände malmen. Söndagen derefter d. 10 kommo herrarne med hela hären, slogo läger på Norrmalm och förskansade sig der, och d. 12 belades Södermalm med uppstädernas folk och Södermanländingarne.

[8]) Franciskanermunkarnes Diarium, Script. rec. Svec. I: I, 76. Ordet Rutheri, såsom det står i handskriften, har orätt blifvit läst för Ruthcy, hvaraf man kommit på den besynnerliga tanken, att Ryska sändebud varit bland slottets försvarare. Ordet Rutheri är ej annat än en latiniserad form af det Tyska rytthers såsom det Tyska värfvade cavalleriet denna tiden äfven i Svensk skrift kallades. (Jfr N:o 190 och ett riksrådets bref af d. 8 Oct. 1504 i Skand. Handl. XIX: 19). Inhemska ryttare kallades hofmän.

[9]) Han kallas Sveriges rikes höfvidsman i riksrådets nedannämnda intyg for Stockholm af d. 21 Oct. 1501 (N:o 190) och i riksrådets skrifvelse till Nils Claesson af 7 Nov. s. å. riksföreståndare, men ordet är skrifvet öfver »hofmästare», och kan afsändningen varit fördröjd. Schröder, Monumenta Diplomatica p. 56.

lättades. Fullmäktige af både rådet och borgerskapet hade den 17 Oct. för detta ändamål infunnit sig på Södermalm, då eldsvåda uppstod i staden, som det påstods föranledd af besättningen på slottet, oaktadt stillestånd för tillfället var inganget. Under den villervalla, som derigenom uppstod, då en del af portarne måste öppnas, för att få tillgång på vatten, inträngde belägringshären i magistratens åsyn i staden och släckte branden, sedan omkring en fjerdedel af staden[1]) blifvit lågornas rof. Emedan det var en stor fördel, som de belägrande derigenom vunnit, sökte Danskarnes anhängare utbreda den tron, att några af borgarne förorsakat branden, hvilket de närvarande rådsherrarne, 5 biskopar och 11 verldsliga, den 21 Oct. i ett särskildt intyg högtidligen förnekade, och gåfvo stadens inbyggare det vitsord, att de först, när de sågo sina hus brinna, velat insläppa dem (N:o 190).

Innan belägringen af slottet började, synas rådsherrarne hafva gjort Drottningen det anbud,[2]) att om hon ville begifva sig till sin herre i Danmark, skulle de med passande följe af biskopar, prelater, riddare och adelsmän beledsaga henne, (N:o 191), men hon afböjde det (N:o 202). Hon kan anses såsom den högst befälhafvande på slottet under belägringen.

Riksrådet var länge samladt, man vet egentligen icke af hvad anledning, men det är icke osannolikt, att Svante Nilsson derunder i hemlighet traktade efter riksföreståndare-värdigheten, hvartill han vid mötet i Vadstena den 1 Aug. erhållit utsigt. Men Sten Sture var genom sitt anseende bland allmogen alldeles omistlig för att vinna dess biträde, hvilket för belägringen af Stockholm så väl som de andra slotten var oumbärligt. Svante deremot hade genom sitt affall till fien-

---

[1]) Så uppgifves i riksrådets nedannämnda intyg. I Franciskanernas Diarium uppgifves omkr. 50 hus.

[2]) Anbudet omtalas i riksrådets cirkulär om konungens afsättning af d. 11 Nov. 1501, men icke hennes svar. Deremot säger Hemming Gadd i bref till Svante Nilsson d. 30 Jan. 1502, att Svenskarne från muren ropat till Bengt Påfvelsson, att han skulle vara deras bud till Herr Sten och Rikets Råd, att Drottningen »motte komma aff i byn», hvarvid Hemming Gadd anmärker, att »efter thet hon ville ecke aname then delen, nar vi henne thet budo, skall hon ecke ointidh, uthen hon antwarder oss slotid fritt oc vnbewaret». (N:o 203).

den 1497 förspillt sitt efter fadren ärfda anseende och kunde väl behöfva någon tid för att återvinna och förstärka det. Emellertid måste hans uppriktiga rådgifvare Hemming Gadd (Jfr N:o 197) och en annan andelig, som egde hans förtroende, Herr Anders Siggesson, kyrkoherde i Fellingsbro, esomoftast erinra honom att icke låta förmärka någon afund eller sjelfrådighet, utan då han talade med allmogen alltid likasom skjuta »sin fader» Herr Sten framför sig (N:o 213). Hemming Gadd, som stod på en mycket förtrolig fot med honom, men synes hafva haft en djup vördnad för Sten Sture, föreställde honom, att Herr Sten ej länge kunde vara med, och efter hans bortgång var det ingen annan som kunde fylla den lediga platsen. [3]) Men andra hans vänner, t. ex. Bengt Ryning, underblåste afunden (N:o 204), och ehuru Sten Sture under belägringen skref många vänliga bref till honom, likasom han icke märkt annat än godt, synes afundsjukan smittat hans tjenare, som deri deltogo (N:o 211). Det är ej osannolikt, att denna spänning var anledningen till det besynnerliga förhållandet, att Sten Sture först den 12 Nov. blef formligen vald till riksföreståndare. [4]) Svante fick deremot utsigt att erhålla Örebro slott, när det var intaget, med dess vidsträckta län.

Emedan det kunde väntas, att konungen skulle söka att skaffa sig en större här af öfvade trupper och ånyo infalla i landet, samt dessutom söka uppreta Tyska furstar, särdeles sina slägtingar, mot Sverige, skref riksrådet d. 11 Nov. bref till de förnämsta af Hansestäderna, likasom till några af de Nordtyska furstarne, dels för att rättfärdiga sin uppresning, dels för att få tillstånd och biträde för värfning af ryttare och knektar samt om möjligt motarbeta konungens värfningar. Man framstälde deruti konungens erkännande såsom en följd

---

[3]) Hemming Gadds bref, dat. Stockholm den 19 Mars 1502. Grönblad, sid. 129.

[4]) I Franciskanernas Diarium, hvilket för dessa åren är en vigtig och pålitlig källa står: eligitur et confirmatur de nouo. I Rasmus Ludvikssons excerpter finnes samma uppgift (»electus est denuo») med tillägg, att fem biskopar samt Herr Svante, Knut Eskilsson, Nils Claesson, Erik Eriksson, Sten Kristiernsson och andra deruti deltagit, hvaraf vill synas, som hade han sett valakten. Script. rer. Svec. III: 1, 84.

af hans löfte att afstyra Ryssarnes härjningar i Finnland, men i stället att se detta hopp uppfyldt, hade riket efter hans kröning åter blifvit öfverfallet af Ryssarne, hvilka i Finnland intagit en sträcka af 200 mils längd och 20 mils bredd, och meddelades i afskrift den Ryska noten (N:o 180), hvaraf syntes, att konungen varit skuld till de härjningar och den blodsutgjutelse, som skett i Finnland. Han hade dessutom brutit sina besvurna försäkringar att följa Kalmar recess och icke hållit hvad han lofvat rådsherrarne enskildt, och då han for härifrån, qvarlemnade han sin gemål i stor bedröfvelse, hvarföre rikerådet erbjudit sig att vördnadsfullt ledsaga henne till Danmark. Man hade derföre uppsagt Konungen all tro och lydnad, skulle med all magt sätta sig emot honom, och begärde, att han icke skulle få någon hjelp, utan tvärtom om några ryttare och knektar funnos, som ville tjena Sverige för sold, att sådant måtte medgifvas (N:o 191). Denna framställning var i vissa delar väl bjert färglagd, men grundad på verkliga förhållanden, och det öfverdrifna i uppgiften om vidden af det område, som Ryssarne sökte tillvälla sig, förminskas derigenom, att man i Finnland i forna tider räknade milen hälften kortare än nu för tiden. [5])

Konungen underlät icke heller, att kort derefter utfärda ett cirkulär, hvari han sökte gifva grannstaterna en helt annan föreställning om saken. Han hade af Sten Sture blifvit förledd, genom uppgift, att i Sverige vore foderbrist, att blott taga litet folk med sig, då han föregående vinter besökte Sverige, och vid utresan hade Sten Sture tillställt ett bakhåll, hvarigenom han, om han icke vändt om två dagsresor förut, skulle hafva blifvit nedgjord, och ehuru han gifvit Herr Sten förlåtelse derför och all tvist var alldeles förlikt, hade, sedan han afbeställt inkallade trupper och begifvit sig på hemvägen till Danmark, i afsigt att följande vinter återkomma, för att tåga mot Ryssarne, en uppresning utan föregående varning blifvit begynt af samma personer, hvilka nyss lofvat honom trohet, och hvilka uppviglat allmogen genom dikter med

---

[5]) Bureus har på sin karta af år 1626, Orbis arctoi, imprimis Sveciæ, nova et accurata descriptio, en scala, hvaraf förhållandet synes.

afseende på Ryssarne och andra saker; utom annat förräderi skall Sten Sture också hafva låtit eftergöra hans sigill, och emedan konungen ville straffa dylika våldsgerningar och förnärmelser, uppmanas Hansestäderna att afhålla sig från all förbindelse med Sverige (N:o 192).

Ingendera af dessa skrifvelser hade genast någon särdeles påföljd. Den Svenska förfelades derigenom, att ett skepp, som förde flera exemplar, i anseende till svårigheten för sjöfarten under den sena årstiden måste återvända, och den kom derföre först på våren med särskildt ombud till Danzig och andra orter. Om andra exemplar, hvilka afsändes med ett skepp från Söderköping, framkommit, är obekant (N:o 191. Tillägg, 205). Men konungen var ännu mindre lycklig med sin; ty Hanseaterna ville icke låta afhålla sig från den vanliga handeln på Sverige, och hans rustningar gingo trögt (N:o 196), så att han på vintern blott kunde sända 80 man till Kalmar, och icke lofva mer undsättning före pingst,[6]) äfven till Halland kunde han blott lemna en obetydlig styrka (N:o 200). Något farligt anfall söderifrån var således icke att befara.

Efter rådsmötet synes både Sten Sture och Svante Nilsson hafva stundom på längre tid lemnat Stockholm; den förre måste resa omkring i landet, för att förmå allmogen att deltaga, emedan han var den ende som hade något inflytande; Svante åter delade sin tid mellan belägringen af Stockholms och Örebro slott, emedan han nu erhållit förläningsbref å det senare jämte de tre provinser, som utgjort drottningens lifgeding, Närike, Värmland och Dal (N:o 197). Hemming Gadd måste derföre åtaga sig ledningen af belägringen af Stockholms slott, hvarmed han oafbrutet fortfor, och ehuru han sannolikt icke förut befattat sig med något sådant, var han genom sitt öfverlägsna hufvud och sitt mod, så väl som sina förbindelser, den lämpligaste att sammanhålla de olika, stundom mot hvarandra något fiendtliga krafterna, ehuru litet en sådan sysselsättning var förenlig med hans andeliga vär-

---

[6]) Hemming Gadd till Svante Nilsson, d. 25 Jan. 1502. Grönblad, Nya källor s. 134.

dighet. Domkapitlet i Linköping utverkade af honom en förklaring, att han på eget bevåg och utan all tillskyndan från dess sida gifvit sig i förbund med Sten Sture och Svante Nilsson,[1]) men skulle snart erhålla ännu svårare bekymmer, då underrättelse ankom, att Påfven gifvit en annan fullmagt på stiftet. Belägringshären utgjordes dels af de förnämsta rådsherrarnes såsom Sten Stures och Svante Nilssons tjenare, dels af uppbåd från städerna och af allmogen, hvilka måste ombytas, när deras medförda proviant tog slut. Allmogen i Upland tyckes i början hafva varit något trög att deltaga, men då Sten Sture på vintermarknaderna i Enköping och Upsala (Distingen) fått tillfälle att för den församlade menigheten framställa sakens rätta sammanhang, och huru konungen hade betett sig mot riket, lofvade de med upprätta händer att mangrannt våga sitt lif, att konungen ej mer skulle komma till väldet, och hade Sten Sture aldrig hört dem så välvillige (N:o 202). Antalet var i början af Dec. 4000 man, utom borgarne, hvartill väntades en förstärkning af 1400 Dalkarlar. En hufvudsaklig svårighet var, att man saknade tillräckligt groft artilleri, hvaremot de stora kanoner, som Sten Sture låtit gjuta, medan han innehade slottet, kommo besättningen till godo. En sådan med namnet Ingeborg, hvars verkningar särskildt omtalas, var sannolikt en af dessa (N:o 197). Sten Sture hade för belägringen dock äfven förskaffat sig en mörsare, men den ena »armen» eller tappen gick utaf i första skottet, dock troddes den kunna lagas till följande dag (N:o 196). Förnämsta anfallspunkten var från södra och sydvestra sidan, der slottet blott af en graf skildes från staden, och de belägrande hade uppsatt sina »reseskärmar» i trakten mellan Nicolai skolhus och Storkyrkan. Men deras verksammaste medel var tydligen, att afskära tillförsel från sjösidan, och man måste derföre med särdeles uppmärksamhet bevaka stadens fiskare, hvilka starkt misstänktes hafva hemligt förstånd med besättningen på slottet, och en af stadens borgmästare blef hårdt ansatt för det hans dräng öppnat »stadens bom», hvarigenom båtar hindrades att inlöpa till

---

[1]) Dat. Stockholm d. 4 Dec. 1501. Hadorph II: 382.

strandbryggorna, och der utsläppt några fiskare, ehuru man icke kunde påstå, att det var för slottets behof (N:o 197). Äfven vakades noga, att intet bref[8]) fick in- eller utkomma från slottet (N:o 209).

Denna stränga afspärrning gjorde sin verkan; redan i Januari var det sådan brist, att drottningen började förtvifla: ty hon begärde först genom ärkebiskopen att erhålla vin, och då det förmodligen icke efterkoms, lät hon Ture Jönsson och andra Svenskar ropa öfver muren till en af Sten Stures tjenare, att han skulle vara hennes bud till Herr Sten och riksrådet, på det att hon måtte komma derifrån ned i staden. Men emedan man vid belägringens början erbjudit henne att blifva med all heder förd till Danmark, och hon frivilligt utsatt sig för belägringens faror, ansåg Hemming Gadd, att det ej borde bifallas, om hon icke uppgaf slottet (N:o 203).

I slutet af Februari blef Svante Nilsson ledig att komma till hjelp, emedan Jens Falster hade sett sig tvungen att uppgifva Örebro slott, mot vilkor af fritt aftåg för besättningen, hvaremot han sjelf måste »lofva fängelse». [9]) Sannolikt blef belägringen genom Svantes och hans svenners ankomst[1])

[8]) K. br. till H. Krummedike d. 20 Dec. 1501 att söka förmå en listig bonde att skaffa nyheter från Stockholm genom Knut Alfsson, och 5 Jan. 1502 att sända en trogen karl till Stockholm i detta ändamål. Danske Magazin, 3 Række, B. II, 41. Dipl. Norveg. VIII, 460.

[9]) Han fick tillstånd att vistas uti Arboga, som visserligen låg utom hans förra län, men allt för nära; ty de förbittrade bergsmännen i Noratrakten fordrade hämnd för mordet på Harald Pletting; ett rykte derom kom till Sten Sture, som då han d. 29 Mars 1502 vistades i Strängnäs, med 4 biskopar skref till Jöns Falster, att han icke längre kunde vara säker i Arboga, utan borde följa med en hans tjenare till Strängnäs, och derifrån resa med biskop Matthias till Stockholm, för att kunna åtnjuta den »förvaring» regeringen lofvat honom (N:o 208). Men af obekant anledning misslyckades planen. Jöns Falster stadnade ännu en vecka i Arboga, och en del af bergsmännen i Nora och Linde, som kallade sig Harald Plettings vänner, tågade dit, åtföljde af en mängd karlar från Fellingsbro socken, slogo ihjäl Jöns Falster, med tvenne af hans omgifning, plundrade hans bo, hvilket de sedan uppdrucko, men fruktade, då ruset gått af dem, straff, och då riksföreståndaren besökte Köping, begärde de hans beskydd, hvilket ock han lärer hafva lofvat (N:o 213). Jfr Peder Börjessons bref af d. 8 April 1502 (ej 1501) i Dipl. Dalek. I: 177.

[1]) Hemming Gadd nämner dem först i brefvet till Svante af d. 19 Mars 1502. Grönblad, s. 131.

verksammare, och bland annat gjordes ett försök till stormning omkring den 25 Mars, men den blef afslagen.[2]) Då våren tillstundade, blef man i belägringshären orolig, att slottet skulle hålla sig till dess att en Dansk flotta kunde ankomma till dess undsättning. Man lagade derför i ordning en mycket stark bom, som skulle utläggas öfver strömmen mellan Käpplingen (n. v. Blasieholmen) och staden; men då den blef färdig och på natten mellan den 13 och 14 April utlades, flöt den änden, som skulle fästas vid Käpplingen, in under slottet, hvarifrån 12 män kommo ned i en båt och förankrade densamma. Svante Stures folk sköto skulden derför på Sten Stures hofmän, hvilka hade vakten på den förenämnda platsen, och menade, att det skulle »skiftas stora hugg», innan den kunde fås lös (N:o 211). Riksrådet hade också tidigt skrifvit till Danzig och andra Hansestäder med afseende på den väntade ankomsten af en Dansk flotta och begärt deras hjelp till sjöfartens betryggande och förnyat sin anhållan om biträde vid värfning af krigsfolk, samt för detta ändamål sändt särskildt ombud (N:o 205). I slutet af Mars[3]) och början af April måste Sten Sture åter resa omkring i landskapen omkring Mälaren, för att få förstärkning, till dess konungen kunde återkomma. Han åtföljdes dervid inom Södermanland af sin gudson, biskop Matthias Gregersson (Lilje), och fick der godt svar af allmogen (N:o 210). Derefter for han till Vestmanland i samma ändamål, och då rykte kom, att konungen med 30 skepp var i sjön, och snart var att vänta, skyndade han den 25 April i största hast upp till Dalarne, för att »resa landet» och få med sig så många han möjligen kunde (N:o 213, 215).

---

[2]) Allen anför denna händelse med de orden: Bispen helligholdt Langfredag (d. 25 Mars) med en almindelig Storm, som dog heldigen sloges tilbage», men synes icke hafva någon annan källa än (Svaning) Chron. Joan. fol. Bb 2. I brefvexlingen finnes den icke omnämnd, och är derföre tidpunkten, såsom ofta hos Svaning är fallet, osäker.

[3]) Han var d. 29 Mars i Strängnäs (N:o 208). Stockholms borgerskap skrefvo först d. 6 April ett bref till Dalarne och vid samma tid till Helsingland med begäran om undsättning. Rasmus Ludvikssons excerpter af brefven uti Script. rer. Svec. III: 1, 74.

Det var lyckligtvis dock icke så farligt som Sten Sture trodde; ty belägringen nalkades sitt slut. Besättningen, som var alltför talrik i förhållande till fästningsverkens omfång, sedan staden gifvit sig, och måste lefva nästan uteslutande af salta matvaror, hade angripits af den under sådana förhållanden vanliga farsoten skörbjugg, och största delen hade redan fallit ett offer derför. Då belägringshären under Knut Eskilssons befäl, den 29 April företog en stormning, hade den derföre god framgång. De kommo upp på bolverket, som sannolikt var ett utanverk, och tände eld derpå, likasom på de skepp och båtar, hvilka lågo i slottsgrafven, och på porten som förde in i förborgen, der, sedan vägen blifvit öppen en skarp strid uppstod. Besättningen försvarade sig både med bössor, pilar och »skufvesten», som ifrån murarne nedvräktes på de anfallande, men det uppgifves att 100 man under stormningen blifvit döde eller sårade på slottet. Förlusten var allt för kännbar, med afseende på det ringa antal stridbara män, som voro öfriga, och besättningen förklarade sig kort derefter benägen för underhandling, hvilken försiggick uti den närbelägna Nicolaikyrkans kor under fyra dagar af den följande veckan, och den 6 Maj beseglades en kapitulation af innehåll, att slottet, med allt hvad dertill hörde skulle oskadadt uppgifvas påföljande måndag den 9 Maj;[4]) Drottningen skulle samma dag jämte sitt hoffolk lemna slottet och ega att medtaga allt hvad dem enskildt tillhörde, men hon skulle vistas i stadens Svartbrödrakloster, till dess att Herr Sten och Svante jämte öfrige rikets råd beslutit, med hvilket följe af biskopar eller riddare och frälsemän, och hvilken väg hon skulle föras hem till Danmark, men hon skulle i öfrigt njuta sin frihet; de som tillhörde besättningen, skulle få taga med sig sin enskilda egendom, fritt vistas i Stockholm och icke tvingas att göra tjenst mot konungen, men ej heller få stämpla med Sveriges fiender, och infödda Svenskar genast få taga sina gods i besittning; ingen skulle hafva att befara någon hämnd för hvad som under striden förefallit,

[4]) Rasmus Ludvikssons excerpter i Script. rer. Svec. III: 1, 84. Det vilkor, som der anföres, om konungen ankomme före den utsatta tiden för slottets uppgifvande, finnes icke uti kapitulationsdokumentet.

men deremot skulle de akta sig för öfverdådiga ord.[5]) Fyra Danskar och Tyskar skulle förblifva som gisslan för fördragets uppfyllande (N:o 216). Sten Sture och Svante Nilsson, hvilka icke voro tillstädes vid sjelfva uppgörelsen, hafva låtit besegla fördraget. Den 9 Maj kl. 11 blef i följd häraf slottet uppgifvet. Drottningen emottogs och fördes ur slottet af biskop Matthias och ridd. Sten Kristiernsson, Fru Ingeborg, Sten Stures hustru, mötte henne vid den nära intill slottet belägna kyrkogården,[6]) och alla tre hafva förmodligen genast följt henne till Svartbrödraklostret, som låg nära n. v. Jerntorget. — Af besättningen lefde blott 70 man, och bland dessa voro knappt 10 fullkomligt friska.[7]) De blefvo alla snart frigifna.[8])

Konungen var nu verkligen i annalkande. Han hade visserligen på vintern haft mycket att tänka på, enär en resning i Norge äfven utbrutit, och han dessutom utrustat sin dotter Elisabeth, som gifte sig med Kurfursten Joachim af Brandenburg, och han dervid traktatmessigt måst utbetala en hemgift af 30,000 gyllen.[9]) Men han hade icke heller med synnerlig ifver bedrifvit utrustningen; ty det omtalas inga försök efter hans hemresa på hösten, och först den 13 Mars, motsvarande den 22 efter den förbättrade kalendern, blefvo de personer utsedda, som dermed skulle taga befattning, bland hvilka voro den sedan olycklige Påfvel Laxman och Nils Bosson.[1])

---

5) Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 305, efter det Svenska exemplaret.

6) Rasmus Ludvikssons excerpter i Script. rer. Svec. III: 1, 85.

7) I Drottn. Kristinas bref till K. Jakob IV af d. 13 Mars 1506 säges, att 900 man dött af skörbjugg. Geh. Arch. Aarsberetn. I: 53. Olaus Petri uppgifver antalet af dem som öfverlefde.

8) Drottning Kristina utfärdade den 29 Juni 1502 borgen för några fångar, som fått löfte att komma till Danmark till deras herrar och husbönder. Hadorph II: 374.

9) Jfr Allen. De tre nord. Rigers Hist. I: 336 o. ff.

1) I konungens bref till Magnus Frille af d. 20 Febr. 1502 säges, att han »snarligen effter poske» ämnade komma med makt till Stockholm för att undsätta sin gemål, hvarföre M. Frille då borde hafva sitt bud der. Arwidsson, Finska Handl. I: 198. K. br. till Jörgen Rud, att med Herr Laxman, Nils Bosson, Jörgen Parsberger och Hans Bilde, anföra undsättningshären, dat. Wordingborg dom. passionis 1502. Jahn, Danmark under Unionskongerne, s. 579.

När konungen afseglat och hvilka motgångar, som kunna hafva tillstött, är obekant, men han ankom först den 10 Maj, således dagen efter kapitulationen, i skärgården utanför Stockholm och två dagar senare till Vadmalsön eller n. v. Djurgården, der han förmodligen fick underrättelse om ställningen. Han låg qvar der tvenne dagar, hvarunder af fruktan för ett anfall hvad som var bygdt på Malmarne lärer hafva blifvit afbrändt[2]) men han drog sig derefter tillbaka till Djurhamn, fyra mil från staden. Under tiden utfärdade han bref till sina slägtingar bland Tyska furstar[3]) likasom till staden Danzig, hvaruti han berättade om Stockholms slotts uppgifvande och att han efter sin ankomst skrifvit till staden och fordrat drottningens frigifvande, men hade fått nekande svar, och hade blifvit hindrad från att hämnas genom hotelser, att drottningen skulle få vedergälla det onda han tillfogade staden, hvarföre han begär förbud mot all tillförsel till Sverige och af furstarne bistånd till uppresningens qväfvande (N:o 218). Det är dock sannolikt, att andra skäl funnits för konungens beslut att afsegla, emedan ej blott slottet, utan äfven omgifningen var försvarad af en sådan krigsstyrka, att ett anfall varit fåfängt.

Sten Sture hade nämligen väl först efter kapitulationen hunnit fram med sin undsättningshär, men dock tillräckligt tidigt; ty redan d. 11 Maj kunde han jämte Hemming Gadd, Knut Eskilsson och andra rådsherrar från Stockholm utfärda skrifvelse till Hansestäderna, hvari han underrättar om slottets intagande och att nu vore tillräckligt sörjdt för dess försvar, hvarjämte man förklarade sin önskan att bibehålla vänskapen (N:o 217). Han behöll länge åtminstone Dalkarlarne och en del af den öfriga bondehären samlad, för den händelse att

---

[2]) Så uppgifves uti Rasmus Ludvikssons förut åberopade excerpter; men särdeles betydligt kan det icke hafva varit, emedan Malmarne så nyss eller på hösten 1497 blifvit afbrända, hvarpå troligen syftar »det tilltal till Herr Sten Sture» som Stockholms stad sade sig hafva uti sin försäkran af d. 2 Mars 1499. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 293.

[3]) K. br. till hertig Georg af Sachsen, dat. in den Schwedischen scheren vor Durehauen (Djurhamn) d. 14 Maj 1502. Fryxell, Handl. till Sveriges hist. ur utländska arkiver, IV: 9.

konungen skulle återkomma, och begagnade sig troligen också af dess närvaro för att inverka på Jakob Ulfsson, som i det längsta, oaktadt alla föreställningar både af de öfriga rådsherrarne och kapitlet, vägrat att uppsäga konungen sin lydnad. Man hade hotat att taga från honom hans slott, Ståket, och att seqvestrera hans inkomster (N:o 197), och Sten Sture sjelf hade i slutet af Januari öfverlagt med kapitlet i Upsala, huru man skulle förfara med honom, särdeles angående en klagoskrift till påfven, som redan var uppsatt (N:o 202). Jakob Ulfsson lyckades dock uppehålla saken, så länge belägringen af Stockholm fortfor, och någon utsigt för konungen var öfrig. Nu mera var väl all vidare motsträfvighet onödig, men han dröjde ändock att förklara sig, och då Sten Sture i början af Juni lät Dalkarlarne hemtåga, följde han dem till Ståket, men gjorde ingen hotelse att anfalla slottet, utan begärde d. 5 Juni[4]) ett sammanträde vid Näs kyrka, som ligger ½ mil derifrån. Biskop Matthias och Hemming Gadd synas hafva åtföljt honom dit, och ärkebiskopen hade med sig ärkedjeknen Ragvald från Upsala.[5]) En vänlig förlikning uppgjordes här, hvari ärkebiskopen ej blott förband sig att uppsäga konungen tro och lydnad, mot åtnjutande af alla sina rättigheter, utan ock lofvade att åt Sten Sture öfverlåta hvad ersättning han ville gifva för den skada, denne under det föregående kriget gjort honom, och förklarade han de domar och bref han derpå bekommit, för maktlösa.[6]) Jakob Ulfsson infann sig

[4]) I Rasmus Ludvikssons excerpter omtalas förlikningen under denna dag och att ärkebiskopen d. 12 kom till Stockholm.

[5]) Sten Stures förbindelsebref, (N:o 219,) innehåller visserligen att förlikningen uppgjordes i närvaro ej blott af dessa herrar, utan nämner ock några af borgmästare och råd i Stockholm, Kopparbergsmän, Sölfbergsmän och menige allmoge; Johannes Magni säger åter, att en ej mindre styrka var samlad för att strida för ärkebiskopen än mot honom, men att Sten Sture hemligen begifvit sig till Näs' gård, der ärkebiskopen uppehöll sig, och der utan vittnen förlikt sig med honom. Det förra kan icke tagas alldeles efter bokstafven, emedan det var omöjligt; men att Sten Sture och Jakob Ulfsson förhandlat saken alldeles ensamma, är icke heller troligt.

[6]) Denna förklaring hindrade dock icke Jakob Ulfsson att efter Sten Stures död tvinga hans enka att utom ett guldband om 7 lödiga mark, lemna en mängd gods i säkerhet för en summa af 3000 mark. Jakob Ulfssons förlikning med fru Ingeborg Åkesdotter, dat. Stockholm 11000 jungfrurs dag (d. 21 Oct.) 1504.

också kort derefter vid rådsmöte i Stockholm, och formliga förlikningsbref, så väl af rikrådet i sin helhet [7]) som af Sten Sture enskildt, blefvo der d. 23 och 24 Juni uppsatta (N:o 219). Konungen frikallade sedan Jakob Ulfsson på begäran från sin trohetsed, under önskan och förhoppning, att han skulle bistå drottningen. [8])

Sedan lugnet i det egentliga Sverige blifvit någorlunda betryggadt, enär utom Kalmar och Borgholm ingen fast ort erkände Danska konungen, reste Sten Sture efter midsommar med en här öfver till Finnland, hvars fästningar ännu åtminstone till en del innehades af Danska konungens fogdar. Besöket gälde i första rummet Åbo, hvars höfvidsman, en infödd man, Magnus Frille icke ville öfverlemna slottet. En belägring måste derföre anordnas, den började den 1 Juli, och en stor del af frälsemän i sydvestra delen af Finnland togo del deruti.

Derifrån reste Sten Sture snart vidare inåt landet och fann ingenstädes något motstånd. Höfvidsmannen på Viborg Erik Turesson mötte honom på halfva vägen i Hollola prestgård, öster om Tavastehus, hvarest han den 25 Juli utfärdade ett mycket höfligt uppsägelsebref till konungen och svor Sten Sture trohet. [9])

Sällan har något affall, om detta namn vore tillämpligt, varit mer förestafvadt af nödvändigheten. Landet var genom det stora Ryska kriget förhärjadt och gränstrakterna sedan flera gånger plundrade af mindre infall, fästningarne utblottade på ammunition, och den förstärkning, som konungen föregående höst lofvat, hade icke hörts utaf. Ett försök till motstånd skulle derföre endast leda till fördel för Ryssarne, hvilka sedan stilleståndet efter blott 8 månader gått till ända, säkert icke skulle underlåta att begagna sig af tillfället; och från Danmark kunde han för sådan händelse, lika litet som hans företrädare, hoppas någon undsättning. Enskildt beklagade han sig, men blott i förbigående, att hans egendom nu

[7]) Rikrådets förlikningsskrift dat. d. 23 Juni 1502. Hadorph II: 383.
[8]) K. br. dat. Roskilde d. 29 Juli 1502. Hadorph, II: 385.
[9]) Uppsägelsebrefvet, dat. Hollile d. S. Jacobi 1502. Grönblad s. 136.

var seqvestrerad i Sverige, likasom i Danmark,[1]) der mer än tre års fred således icke varit tillräckliga att skaffa Svenskarne deras gods tillbaka.

Belägringen af Åbo slott fortfor ännu länge. Magnus Frille hade fått konungens löfte om undsättning, men någon sidan kom icke. Han försvarade sig dock till d. 6 Sept. då hans Tyska legoknektar, af begär, säges det, att kunna dela en penningsumma, som fanns på slottet, tvang honom till kapitulation emot fritt aftåg.[2]) Tönne Eriksson (Tott) sattes till höfvidsman i hans ställe.

Den framgång, Sten Sture hittills haft i sina företag, berodde till någon del på händelser i Norge, der missnöjet också var allmänt. Då Knut Alfsson på hösten 1501 sände sina svenner in i Oplandene, mötte de intet synnerligt motstånd.[3]) Konungen befalde vid underrättelse derom Henrik Krummedike att lemna sitt folk till uppresningens qväfvande; men denne vågade sannolikt icke strängt efterkomma denna befallning, emedan han från Svenska sidan kunde vänta ett anfall, såsom synes deraf att han i November hotade allmogen i Vestergötland[4]) att låta hugga händer och fötter af dem (N:o 196). Men sjelf har Knut Alfsson knappt under hösten 1501 gjort mer än ett kort besök i Norge,[5]) så att hans anhängare fruktade att blifva nödgade att öfvergifva honom

[1]) Af en lista öfver hans gods i Skåne och Bleking, som finnes uti Riks-Arkivet, synes att han blott inom dessa landskap hade omkring 56 gårdar.

[2]) Belägringen omtalas i Stockholms Franciskanerklosters diarium (Scr. rer. Svec. I: I, 81) samt i Paul Juustens Chron. episc. Finland. Porthan Opera, I: 582. — Stiernman omtalar i Höfd. Minnet II: 367 dagtingningsbrefvet, dat. tisdagen näst före Vårfrudag nativitatis 1502, och har sannolikt sett det, emedan han uppräknar dem som beseglat detsamma. Utgifvaren har icke lyckats återfinna det.

[3]) K. br. af den 28 Oct. 1501 till H. Krummedike, hvari han uttrycker sin förundran, att Rådet i Norge tillstädja att »Herr Knut Alfssons folk drage saa ind i Norge, röffuer, skynder och slaar i hiell hans undersottæ.»

[4]) Det är knappt troligt, att Henrik Krummedike verkstälde denna hotelse, ehuru det öfverensstämde med den order han fått af konungen 1497; men Danska kapare förforo på detta barbariska sätt mot Finskt sjöfolk, som de togo utanför Nargö år 1507, såsom Erik Turesson skrifver i bref till biskop Johan i Åbo af d. 27 Maj 1507. Grönblad, Nya källor s. 315.

[5]) Han deltog i rådsmötet vid början af Stockholms belägring (N:o 190).

(N:o 199). Emellertid var ställningen i södra delen af Vestergötland icke för konungen rätt klar, emedan höfvidsmannen på Elfsborg Erik Eriksson icke sändt honom något uppsägelsebref, och konungen ända till jultiden trodde sig kunna räkna på honom [6]), ehuru han vid början af belägringen i Stockholm varit med i riksrådet (N:o 190) och förut deltagit i belägringen af Vesterås.[7]) Äfven om allmogens i Vestergötland tänkesätt gjorde sig konungen falska föreställningar. Såsom redan häraf kan slutas, var efter den första uppbrusningen lugnet i vestra delarne af riket, enskilda oordningar oberäknade, ostördt. Men så snart konungen fått Erik Erikssons förklaring, befalde han genast Krummedike att anfalla honom och att söka uppegga allmogen i Vestergötland att uppbränna Örestens slott och Lödöse stad. [8]) Äfvenså hade han befallt sina rådsherrar och köpstäder i Norge, att de skulle låta sitt folk göra infall hvar dem lämpligast syntes i Sverige. [9])

Sten Sture hade emellertid förutsett det anfall, som hotade, och nämnt den tappre Åke Hansson (Tott) till höfvidsman i Vestergötland så tidigt, att hans fullmagt kunde uppläsas på landstinget i Skara d. 21 Jan. 1502 (N:o 201), och vid samma tid har sannolikt den förenämnde Erik Eriksson, som genom sin hustru fått Vinstorp, blifvit vald till landets lagman i stället för Ture Jönsson,[1]) som nu var rikets fiende och inneslängd på Stockholms slott.

---

[6]) K. br. till H. Krummedike d. 23 Nov. 1501 omtalar ett rykte, att Erik Eriksson blifvit hans fiende; men den 20 Dec. s. å. skref konungen, att han infordrat förklaring, och först den 12 Januari 1502, att han fått hans »undsigelsebref». Brefvexlingen i Danske Mag., 3 R. B. II, och Dipl. Norv. B. VIII.

[7]) Riksrådets bref till Nils Claesson af d. 7 Nov. 1501. Schröders Monum. diplom. p. 57.

[8]) K. br. till H. Krummedike den 12 och 13 Jan., samt den 2 och 7 Febr. 1502.

[9]) K. br. till H. Krummedike d. 5 Jan. 1502.

[1]) Ett af Abram Pavelson i Rögle i Veyen (Vedens) härad utfärdadt pantebref å gården Hultæ i Balle (nu Bollebygd) socken, Elvensborgh län, dat. Vinzetorp ipso die corporis Christi (den 26 Maj) 1502, kallar pantens emottagare: »Herr Erik Eriksson i Poglevigh, riddere, höfwitsman paa Elvensborgh oc Vestgyötthe lagman». Original i Upsala Bibliothek.

Både Henrik Krummedike och konungens öfriga förtroendemän i Norge skulle snart få annat att göra än åtlyda nämnda befallningar, hvilka endast visa huru osäkert konungen bedömde förhållandena; ty uppresningen tilltog i början af 1502 hastigt i kraft och utsträckning. Nils Ragvaldsson,[2]) en Svensk frälseman, som gift sig med en rik Norska och bosatt sig på Åby, en högt belägen och sannolikt befästad gård i mellersta Bohus län, hade redan i slutet af föregående år förmått bönderna i norra delen af provinsen till resning, och då Knut Alfsson efter julen sjelf uppträdde i södra Norge med en liten krigsstyrka, som var värfvad i Sverige, hade han till en början en lysande framgång, så att Akershus och Tönsberg redan i Februari voro intagna, och han kunde snart också belägra Bohus, der Henrik Krummedike, äfven sedan han dragit in sina svenner, som varit spridda i länet, ej hade större styrka än omkring 100 man (N:o 206). Knut Alfsson erhöll biträde från Sverige[3]) vid denna belägring (N:o 212); men slottets läge gjorde, att det den tiden var ointagligt genom

[2]) Konungen skrifver till H. Krummedike d. 13 Jan. 1502, att han skulle lägga sig vinn om att taga fatt på Niels Raffuilsson och lägga honom uti Fadershatt (ett torn på Bohus). Danske Mag. III Række, B. II, 43. Detta är första gången Nils Ragvaldssons namn i fråga om dessa händelser förekommer, och underrättelserna äro äfven i det följande lika ofullständiga, ehuru tillräckliga att väcka uppmärksamhet. Gamla Svenska genealoger föra honom till den s. k. »Välunga-slägten», och uppgifva att han var son af en Ragvald Nilsson och Norske ridd. Erik Sämundssons dotter Ragnhild. K. Gustaf I:s bref till K. Fredrik II af d. 17 Dec. 1559 bekräftar slägttaflorna, emedan deri förordas Nils Krummes arfsanspråk; ty dennes mor Estrid var dotter till Ragvald Nilsson till Välunge och syster till den ifrågavarande. Norsk Hist. Tidskr. III: 283. Jfr Arwidsson, Finska Handl. V: 140 och VI: 70, der Nils Ragvaldssons gåfvobref till en annan syster Ingeborg Ragvaldsdotter och svågern Erik Ragvaldsson af d. 10 Mars 1487 är infördt. Troligen var det ock densamme som under Ryska kriget förde befäl öfver ärkebiskopens svenner. Af dombrefvet öfver mordet å Norska riksrådet Arild Kane af den 6 Dec. 1498 synes, att Nils Ragvaldsson då var gift med Ottilia Ottesdotter (Römer), som jämte sin syster Anna var den mördades arfvinge. Dipl. Norveg. VI: 657. Det uppgifna stamgodset ligger i Väsehärad, Värmeland.

[3]) Den Erik Jönsson, som på riksrådets befallning biträdde honom både vid belägringen och vid ting med allmogen, för att förmå den att deltaga, var bror till Ture Jönsson och bodde på Säm.

andra medel än uthungring. Försöket kom för sent, hvaremot om det börjats på hösten, det torde lyckats, emedan på vintern ingen undsättning från Danmark erhållits; ty prins Kristiern hade väl i början af året med några Skånska herrar och en styrka af tre till fyrahundra man varit på väg till Bohus, men måst vända om i Varberg (N:o 206). Sinnesstämningen i Halland var nu sådan, att både borgare och bönder ville underkasta sig Sverige, och Sten Sture redan på våren 1502 tänkte på en belägring af Varberg (N:o 210).

Men då sommaren kom, ändrades hastigt förhållandet. K. Jakob IV af Skottland hade redan på hösten 1501 sändt krigsfartyg till Danska farvattnen, hvilka kryssat utanför Elfsborg, för att möjligen uppsnappa Knut Alfsson (N:o 199). Dertill kom sedan äfven en betydlig hjelptrupp af knektar.[4]) Med dessa och andra särdeles Tyska legotrupper, hvilka blefvo disponibla, sedan konungen återkommit från sin misslyckade expedition till Stockholm, afsändes prins Kristiern, som nu var 21 år gammal, för att undertrycka uppresningen i Norge[5]),

[4]) Svaning omtalar, att K. Jakob sändt tvenne fullrustade krigsskepp till undsättning. Refutatio... & Historia Joannis Regis C c 3... Hvitfeldt tillägger s. 194: »to tusinde Skotske Fodfolck», hvilket troligen är öfverdrifvet, men Skotska källor, som kunde lemna upplysning derom, äro icke tillgängliga. Prof. P. A. Munch lärer i Skotska arkiver funnit en uppgift, att en gärd af 12,000 £ blifvit utskrifven för hjelpsändningen till Danmark. Norsk Tidskrift, Aarg. IV, 83.

[5]) K. Johans bref till Tyska Ordens-Högmästaren hertig Fredrik, dat. d. 14 Aug. 1502 innehåller om detta krigståg, att konungen sändt sin son Kristiern »mit eynem merchlichenn talle volkes vnde knechten in.. Norwegen, dar denne syne leue vnnsze slodt Baahuws von der bestallunge vnnszer vnghehorszamen hefft erloszet vnde alszo vort mit den knechten in Szweden is getogen, dar sulves twe slote vnnde eyne stadt vonn vnnssenn vienden wedderumme hebbe inghekregen vnnde alszo vort in de grunt slichts vorbornen laten, do sulues mit den buren vnde etlichen eren reiszigen to eynem mercklichenn hupen mit vnszem leuen szone vnnde den knechten to eyner mangelinge szyn ghekamen, szo dat syne leue den buren eynenn tall volkes affgheslagen hefft, dadurch etliche bure in etlichen enden in Szweden syner leue von vnsentwegenn to den handen gegan vnnde wedderumme vnder gehorszam ghebracht szyn; dar syne leue denne durch etliche partye vnnde twyst, vnder den knechten entstanden vnnde irreszenn, is geohrszacket worden mit den knechten vth Szweden wedderumme in riche Denmarghen tho theende.» Afskrift från Königsberg i K. Danska Geh. Archivet. I Stockholms Gråbrödraklosters Diarium uppgifves, att belägringen af Bohus börjats omkring d. 25 Jan. och upphäfdes d. 29 Juni. Scr. rer. Svec. I: I. 70.

dit någon trupp sannolikt också blifvit sänd till sjös. Genom prinsens ankomst blef Knut Alfsson nödgad att uppgifva belägringen af Bohus, och Henrik Krummedike kunde alltså begifva sig derifrån, att taga befälet öfver den ankomna truppen, som skulle belägra Akershus. Prins Kristiern kom sedan d. 14 Juli med en stor här af Tyska och Skotska legotrupper samt Danska ryttare till Elfsborg och begynte att belägra slottet. Å tredje dagen derefter eller d. 17 gick slottsfogden med trenne andra af befälet ned i fiendens läger och lofvade följande dag uppgifva slottet, mot fritt aftåg för besättningen med all deras egendom. Elfsborg kom således d. 18 Juli i Danskarnes händer, nästan utan strid, oaktadt en Svensk här fanns i närheten. Af besättningen gingo mer än hälften eller 80 stycken genast i Dansk tjenst, de öfriga 60 aftågade. När underrättelsen härom ankom till det 2 mil nordost från Elfsborg, vid vägen till Alingsås, belägna Lerum, der Svenska hären då låg, blef allmogen mycket förbittrad och vände sig mot slottets höfvidsman Erik Eriksson, hvilken de tillskrefvo händelsen; några af öfriga frälsemän, bland dem Åke Hansson sjelf, sökte väl med fara för eget lif att skydda honom; men han blef det oaktadt af bönderna ihjälslagen d. 19 Juli 1502.[6]) Det enda man med säkerhet synes kunna lägga honom till last är, att han ej mycket vistats på slottet och knappt var der, då det af fienden anfölls, ehuru dennes ankomst icke kunde vara alldeles oväntad. Men Åke Hansson, med 12 väpnare, af hvilka troligen flera varit med, då mordet skedde, förklarade sedan högtidligen, på riksföreståndarens fråga, att de icke annat visste än att Erik Eriksson varit sitt fosterland trogen, hvilket de alla och hvar för sig edligen stadfästade i biskopens och kapitlets närvaro uti Skara domkyrka.[7])

[6]) Hans grafsten i Skara domkyrká har följande inskrift: Anno domini MDII in profesto Margarethe miserabiliter interfectus est strenuus miles Ericus Ericsson.

[7]) Intyg af Åke Hansson, ridd. Sigge Larsson (riksråd), Axel Posse m. fl. tillsporde »om de nogen tijdh aff honom hörth haffwa, thet han ville vara siit fædhernes rige uretrodigh eller ath Krononeș sloth Elwensborgh skulle kome i Konung Johans och rigesens fyende hendher», dat. söndaghen nesth effther vorfrue dagh nativitatis (d. 11 Sept.) 1502. Schröder, Monum. diplom. Ups. 1822 p. 60. Biskop Brynolfs intyg om samma förklaring, som uppgifver: »annan dag nest effter Warfrudagh sedermer», hvilket egentligen skulle vara d. 10 Sept. 1502,

Sedan det ohyggliga tumultet var förbi, sökte Åke Hansson att utkräfva en värdigare hämnd genom ett anfall på Danska hären vid Elfsborg. Han tog med sig frälsemännen och en del af allmogen, troligen blott de beridna, och skyndade på natten mellan den 19 och 20 Juli till slottet. Men fienden var redan i ordning att möta dem och skall väl hafva förlorat omkring 200 man i fäktningen, men Svenskarne måste med någon förlust draga sig tillbaka. Prins Kristiern lät derefter bortföra från slottet allt hvad han kunde, satte eld i alla fyra hörnen,[8]) och aftågade derifrån på vägen utefter elfven till Bohus, hvaremot Svenskarne återvände till Lerum, der blott så många af allmogen stadnade qvar, som behöfdes för att bevaka förhuggningarne (N:o 221).

Prins Kristiern, som under detta tåg också lärer afbränt Ny Lödöse, stadnade dock ej länge på Bohus, utan tågade hastigt derifrån till Örestens slott, hvilket inom kort måste kapitulera, mot fritt aftåg för besättningen, oaktadt höfvidsmannen Åke Hansson sjelf skall hafva varit tillstädes. Äfven detta fäste blef afbrändt. En misshällighet inom hären, tro-

---

tryckt af Schröder och Högman, »Om Erik Eriksson Gyllenstjerna och Vestgöta allmogens uppresning år 1502,» Akad. Afhandl. Upsala 1851. I afseende på det förra dokumentet kan anmärkas, att Lindorm Brunsson här, likasom i Hadorph II:427, bör läsas i st. f. Lindorm Björnsson; ty den bekante lagmannen af detta namn var utan tvifvel redan död, och skulle dessutom hans namn hafva kommit näst efter Åke Hanssons. Lindorm Brunsson skref sig till Bronäs, blef sedan också riksråd.

[8]) Svanings berättelse om händelserna vid Elfsborg är skrifven inemot 60 år efteråt och innehåller en del alldeles oriktigt, såsom årtalet 1503 och Sten Stures deltagande, men också ett och annat, som bestyrkes af samtida dokumenter. Den bekanta anekdoten om Åke Hansson och hornblåsaren, som icke ville väcka prins Kristiern, har väl mycken likhet med Rimkrönikans vid år 1520 skrifna berättelse om Sten Sture och slaget vid Öresten 1470, hvilken också förekommer hos Johannes Magni, men torde dock vara grundad, ehuru Knut Alfsson i bref af d. 24 Juli, således 4 dagar efter slaget, tyckes motsäga densamma (N:o 221). — Uppgiften, att Kristiern »låtit besättningarne på Elfsborg och Öresten springa öfver klingan», hvilken Geijer troligen hemtat ur Svaning, ser visserligen ock misstänkt ut, men kan icke anses vederlagd genom Knut Alfssons tystnad i det åberopade brefvet, emedan Svaning ställer den i sammanhang med slottens antändning, och Knut Alfsson, som då han skref var på minst 6 mils afstånd, icke kunde veta så noga hvad som dervid passerat på Elfsborg.

ligen emellan de olika nationaliteterna, tvang prinsen att redan i slutet af Juli tåga tillbaka till Danmark. [9])

I afseende på tillståndet i Norge gjorde sig Knut Alfsson ännu några dagar efter slaget vid Elfsborg goda förhoppningar. Henrik Krummedikes anfall på Akershus hade blifvit tillbakaslaget, han hade förlorat tre skepp, och en stor del af de Skottar, han haft med sig, hade fallit, sjelf sades han nu ligga med sina fartyg i Marstrands hamn, och Jörgen Rut, som i hans ställe förde befälet på Bohus, skulle icke haft mer än 30 man (N:o 221). Uppgifterna torde vara riktiga; ty Henrik Krummedike var ännu en vecka senare på väg till Tönsberg, [1]) men han lyckades snart bemäktiga sig dervarande slott och kom derefter åter till Akershus. Allmogen hade utan svårighet lofvat gå honom till handa, och Knut Alfsson var väl nu tillstädeskommen, men synes icke hafva gjort sig säker om långvarig framgång, ehuru Nils Ragvaldsson var i antågande med en hjelptrupp från Sverige; [2]) ty han inlät sig i underhandling på Henrik Krummedikes skepp och blef der under en ordväxling jämte några tjenare ihjelslagen, ehuru han hade fått lejd. Konungen hade vid underrättelse derom endast loford till hufvudmannen. [3])

Men om han trott, att oron i Norge skulle vara förbi derigenom att Knut Alfsson var undanröjd, hade han deruti bedragit sig; ty missnöjet fortfor, och det sätt, hvarpå Knut Alfsson omkommit, har sannolikt mer upprört sinnena än

[9]) Hans bref till Mauritz Nilsson, dat. Varberg d. 29 Juli 1502 innehåller ett vitsord för några dennes tjenare, hvilka följt honom på »thenne reyse så att han dem tackar». Danske Magazin 3 Række III: 294. Stockholms Franciskanerserklosters diarium utsätter Örestens förstöring till omkring Larsmessan (den 10 Aug.) hvilket enligt här åberopade bref torde vara minst fjorton dagar för sent.

[1]) H. Krummedikes bref till sin hustru, dat. Korshafn d. 30 Juli och Aslo den 14 Aug. 1502. Den åberopade brefsamlingen i Danske Magazin Tredie Række, B. II, 46, 48.

[2]) I »Thingsvidnet» af d. 26 Aug. 1502 öfver Knut Alfssons död säges det, att han »var vppa en halff myll ner Oslo». Anf. st. s. 48.

[3]) K. br. till H. Krummedike d. 27 Sept. 1502; »Knwd Alfsson begerde oc fick leyde, oc kom oc fremsette nogen selstsyne oc behende ord, oc wortte ther offuer slagen met nogre hans thienere — — — — —. Wij ... kunne formercke ati ether bewiist haffue som en troo dandeman &c.

han lefvande skulle förmått, och det behöfdes endast en skicklig anförare. för att åter bringa folket till resning. Men Norges egen adel var likasom utdöd, och man såg sig om i Sverige efter en höfvidsman (N:o 223).

Sten Sture hade under dessa händelser på rikets vestliga gränser återkommit från Finnland och d. 10 Aug. haft några rådsherrar samlade i Stockholm (N:o 222) samt derefter begifvit sig närmare krigsskådeplatsen. Han hade den 9 Sept. ett möte i Skara med en stor del af adeln der i landsorten, deribland Åke Hansson,[4]) och sannolikt har dervid beslutits ett infall i Halland; ty i slutet af denna och början af följande månad har Sten Sture belägrat Varberg, hvarföre Henrik Krummedike fick konungens befallning att infalla i Sverige för att draga Sten Sture derifrån;[5]) men det var snarare prins Kristiern, som föranledde upphäfvandet af belägringen,[6]) hvilken sedan icke finnes omtalad, och Krummedike fick snart sysselsättning på annat håll. Nils Ragvaldsson uppträdde på hösten åter i Bohuslän, slog Krummedikes svenner[7]) och tog qvarter i Kunghäll, som låg blott en half mil från Bohus, vid n. v. Castellgården, utmed Nordre elf, och Knut Alfssons syskonbarn Erik Jönsson till Säm gjorde på hösten ett lyckligt tåg genom Sollöer och Hedemarken till Hamar (N:o 223).

Svenska området var således vid slutet af år 1502 väl till största delen rensadt från fiender, och de infall öfver

---

[4]) Sten Stures skyddsbref för en borgareenka i Sköfde är utfärdadt i Skara d. 9 Sept 1502. Dipl. Dalekarl. I: 179. Det ofvan åberopade intyget om Erik Eriksson är af d. 11 Sept.

[5]) K. br. till H. Krummedike den 14 October 1502 innehåller dock, att konungen så beställt på den sidan, att Sten Sture ej länge skulle ligga der oförsökt.

[6]) Prins Kristiern synes denna vinter haft befäl i Skåne, emedan hans nedan åberopade bref är dat. Gladsax d. 21 Jan. 1503.

[7]) K. br. till H. Krummedike d. 31 Dec. 1502 beklagar, att hans svenner »worthe affslagnne». Christierns bref af d. 21 Jan. 1503 syftar utan tvifvel på samma händelse, då han skrifver: »ath Nielss Rawelsson er kommen i Kongelde met ith tal folk och the greffue oc sloge ther nogre aff ethers svenner.

gränsen[8]) som här och der förekommit, hade varit af obetydlig påföljd (N:o 210). Men ej blott Öland, utan äfven Kalmartrakten var ännu i Danska konungens händer. Det var Arvid Trolle som haft Borgholms slott, men sannolikt hade i anseende till hans ålder hans måg Nils Boson efter återkomsten från expeditionen till Stockholm redan fått öfvertaga befälet der. I Kalmar var ännu den förenämnde Abraham Eriksson höfvidsman, och det hade visserligen kort efter resningens början på hösten 1501 varit i fråga att inneslutа staden;[9]) men bristen på belägringsartilleri och skickliga härförare utgjorde, så länge Stockholm och Örebro slott icke voro intagna, tillräckliga skäl att uppskjuta företaget, hvilket endast kunde blifva besvärligt för stadens borgare, men icke lofvade mycken framgång. Efter Stockholms slotts intagande väntade Danskarne, att ordningen också skulle komma till Kalmar, och hofmästaren Påfvel Laxman hade under återresan efter expeditionen till Stockholm af konungen erhållit uppdrag att tillse med försvarsanstalterna derstädes. Han höll derföre »burspråk» med borgerskapet, framstälde för dem sakernas ställning, hvarvid alla med uppräckta händer svuro konungen trohet. Derefter tog han rådet med sig på slottet, för att öfverse vapen- och proviantförrådet, hvilket senare icke fanns tillräckligt för längre tid än till slutet af September. Derföre lät han taga tre eller fyra skepp, som voro lastade med matvaror, utan afseende på hvem de tillhörde; och han ansåg det dock otillräckligt.[1]) — Men som förut är visadt, voro Sveriges stridskrafter upptagna på andra håll, och belägringen af Kalmar måste derföre ännu uppskjutas till början af följande år.

Såsom nästan alla statshvälfningar hade äfven denna med sig några utbrott af oordning, och de styrande hade icke

---

[8]) Joakim Trolle gjorde redan hösten 1501 ett försök med allmogen i Värend, men det hade ingen framgång (N:o 196).

[9]) Svante Nilsson skref till Sten Sture på hösten 1501; »Sender iac oc aw en parth vtaff myt folk meth her Benth Ryning nidh ath bestallæ Kalmarna». Grönblad, s. 127.

[1]) Laxmans bref, dat. Söllesburgh (Sölvesborg) den 13 Juni 1502. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 308.

alltid mod eller magt att strängt bestraffa dem, så länge de kunde när som helst behöfva att anlita menigheterna om bi-träde mot rikets fiender Erik Erikssons nyss omtalade mord var ett olyckligt utbrott af menighetens förbittring mot Danskarne, och hade, åtminstone så vidt man känner, icke någon anledning i enskildt hämndbegär, (N:o 221); Jens Falsters deremot var framkalladt af slägthämnden, hvilken ännu inom vissa gränser var af lagen erkänd, och närmast föranledt af hans egen oförsigtighet, emedan han sannolikt dröjt att följa den anvisning han af regeringen erhållit (N:o 208). Hans landsman Anders Pedersson [2]) var klokare eller åtminstone lyckligare; ty han uppehöll sig på Stockholms slott under den långvariga belägringen och kunde sedan bosätta sig i närheten af samma ort, som varit skådeplats för hans våldsgerningar, fastän, sedan de i Kristiern II:s tjenst förnyats, han slutligen 25 år senare fick samma öde som Jens Falster. Men de Svenskar, som varit i konungens tjenst och för att fullgöra sin pligt mot honom fört vapen mot sina landsmän, hade deraf ingen olägenhet. Nils Bese, som varit höfvidsman på Vesterås, blef kort derefter Svante Nilssons fogde på Stockholms slott, [3]) och Magnus Frille lefde på sin gård Tykö, sydost om Åbo, [4]) Ture Jönsson återfick lagmanstjensten i Vestergötland, [5]) och andra som varit ledamöter af riksrådet, kunde under de följande åren der återtaga sin plats.

För fortsättning af befrielsekriget under året 1503 och möjligen andra ärenden hade Sten Sture vid jultiden flera

---

[2]) Peder Svart skrifver i K. Gustaf I:s krönika, Stockholm 1870, s. 26: »En Dansk man benembd Anders Pederson... var oc i K. Hanses tijdh kommen in i rijket och hade bekommet högt gifftermaall aff betzte adelen». Han är alltså den samme Anders Pederson, som var gift med Kristina Månsdotter (Natt och Dag), bodde en tid på Ekeberg i Närike (1504) och skref sig sedan till Svansholmen (1513). I ett riksföreståndarens och rådets dombref af d. 11 Febr. 1513 säges att Jens Falster var hans frände.

[3]) Nils Bese kallas fogde på Stockholms slott i ett br. af d. 18 Febr. 1506, skref sig till Ekhult 1508, till Bogestad 1518.

[4]) Hans testamente, dat. Tyko d. 24 Febr. 1508 visar, att han egde ej obetydlig förmögenhet. Arwidssons Finska Handl. IX: 7.

[5]) Ture Jönsson i Falem, ridd. Vestgöta lagman, gjorde den 29 Nov. 1503 ett skifte af fastigheter med Gudhems kloster.

öfverläggningar med rådsherrarne. Ett möte hölls kort före helgen i Stockholm (N:o 224) och ett annat vid nyårstiden i Strängnäs.[6]) Också gjordes på vintern starka rustningar för att följande vår 1503 å tvenne olika håll anfalla fienden och derigenom tvinga honom att lemna Sverige i ro och utrymma de delar af riket, som han ännu hade i sitt våld, hvilket Sten Sture ville göra till vilkor för den fredsunderhandling, hvarå drottningens slägtingar, särdeles ordenshögmästaren hertig Fredrik, arbetade (N:o 225).

Sten Sture sjelf satte sig i spetsen för en här, som i slutet af Februari inföll i Bleking, der Lyckå slott d. 5 Mars afbrändes, och blef Nils Claesson till Vik satt till höfvidsman öfver länet,[7]) som omfattade det egentliga Bleking. — Derefter började den 12 Mars belägring af Kalmar stad och slott, och på det icke Nils Boson (Grip) från Borgholm skulle kunna oroa belägringshären, blefvo tre hans fartyg, som lågo i hamnen utanför Borgholm uppbrända.[8]) Sten Sture måste sjelf snart afresa från orten,[9]) och han lemnade befälet öfver belägringshären åt Hemming Gadd. Staden försvarades länge och utfall gjordes dagligen, men belägringshären tillväxte alltjemt, och borgarne, hvilka troligen hade mesta tungan, af de vidsträckta murarnes försvar, höllo dock ut i åtta veckor, men måste slutligen d. 9 Maj kapitulera,[2]) hvarvid de inträngande Svenska trupperna äfven i källarne under husen

---

[6]) Nils Claessons bref till Svante Nilsson, dat. Söderköping d. 25 Dec. 1502, omtalar att han i följd af Herr Stens kallelsebref var på väg dit. Original i Danska Geh. Archivet.

[7]) Rasmus Ludvikssons excerpter. Script. rer. Svec III: I, 85.

[8]) Anf. st.

[9]) Han var den 26 Mars i Söderköping, der han utfärdat ett skyddsbref för hospitalet utanför staden.

[1]) Rimkrönikan 1452—1520 omtalar konungen sjelf som närvarande under stadens belägring, men som han den 24 Febr. 1503 enligt originalbref i Aarhuus var i Horsens, (Hübertz, Aktstykker, I, p. 90), den 4 April i Köpenhamn (enl. Langebeks Diplom.), den 12 April i Nyköping på Falster (Danske Mag. III R., II B., s. 52) och den 17 Maj åter i Köpenhamn enligt Langebek anf. st.) är ingen tid öfrig.

[2]) Rasmus Ludvikssons nyssnämnda extracter som påtagligen äro hemtade ur någon samtida anteckning. Script. rer. Svec. III: I, 85.

skola sökt efter Danska krigare och slagit ihjäl så många som anträffades.[3]) Men slottet återstod ännu, och något verksamt anfall derå kunde man icke göra, så länge hamnen var öppen för Danska flottan och Påfvestolen hade denna gången lyckats omintetgöra Sveriges hopp om biträde af en sjömagt. Belägringen fortsattes väl alltjämnt under ledning af Hemming Gadd, som för härens underhåll på förskott erhöll biskopstionden af bönderna i Kalmar län utan svårighet, ehuru den plägade vara anordnad till munkarne i Nydala (N:o 236). En Tysk legotrupp var af Sten Sture anskaffad.[4])

Äfven på Norska sidan hade de Svenska vapnen på vintern och våren haft en hastig, men öfvergående lycka. Sedan förbindelsen med Danmark upphört, hade nämligen Nils Ragvaldsson åter kunnat röra på sig, och från sitt bergslott, Olofsborg, som han byggt på östra stranden af sjön Bullaren, sydost om Nafverstads kyrka[5]) hade han vidt utbredt sitt inflytande och länge bibehållit sig i det gamla Kunghäll. Han fick här snart förstärkning eller blef snarare aflöst af en Svensk trupp under befäl af Axel Posse, som ännu den 20 April låg qvar i Kunghäll, men då fruktade anfall från sjösidan, och icke trodde sig hafva styrka nog att afslå det (N:o 227). Nils Ragvaldsson har sannolikt under hela detta likasom det följande året beherrskat norra delen af Bohus län, ehuru tydliga underrättelser saknas om hans företag.[6])

---

[3]) Rimkrönikan.

[4]) Riksrådets bref af d. 8 Oct. 1504 angående uppgörelsen med Fru Ingeborg om liqviden till de Tyska ryttarne. Skand. Handl. XIX; 19 o. ff.

[5]) Olofsborg omtalas icke i handlingarna förr än vid denna tid, och är derföre troligt hvad Svaning berättar i sammanhang med dess bekanta förstöring genom Otte Rud, att slottet var uppbygdt af Svenskarne, d. v. s. Nils Ragvaldsson, hvars namn genom misskrifning eller feltryck blifvit: Nicolaus Rautzen, såsom det också läses i flera nyare Svenska böcker. Förstöringen har för öfrigt skett icke 1502, utan 1504, såsom synes af Svenska riksrådets bref till det Danska af den 11 Febr. 1505, hvari klagas öfver »thet angrep med mordh och brand Otthæ Rwth bedriffuet haffwer i thennæ feligæ dagh och fredh paa erligh godh man Niels Raffwalson hans hwsfrw och barn.» Skand. Handl. XIX: 73.

[6]) I Dipl. Norveg. I: 754 finnes ett under d. 24 Mars 1515 af borgmästare och borgare i Sarpsborg utfärdadt intyg, att den tid Niels Rawelsson innehade

Svante Nilsson, som varit den mördade Knut Alfssons vän, och redan synes hafva varit förlofvad med hans enka (N:o 233), gjorde på våren ett lyckligt tåg inåt Norge, der hans ankomst varit väntad redan på hösten och med nöje sågs af allmogen, emedan han betraktades som Knut Alfssons hämnare (N:o 223). Han framträngde till Oslo och uppehöll sig der en längre tid, och det synes varit i fråga, att han skulle utropas till Norges höfvidsman.[7] Men det var för Svante vigtigare att bevaka sina fördelar i Sverige, der Sten Stures brutna helsa gaf honom bättre utsigter, och han var redan i Juni återkommen från Norge.[8]

Henrik Krummedike, som påtagligen icke ställt sig väl med allmogen i Bohus län och ådragit sig konungens missnöje, hade under tiden måst lemna plats för en annan höfvidsman, Otte Rud.[9] Åke Hansson hade blott en ringare styrka och synes hafva måst åtnöja sig med att bevaka gränsen, men utan att vilja ingå på något stillestånd. Han hade i slutet af Juli ett möte med Otte Rud vid Göta elf, hvarvid

---

Olsborg hade Söffren Skonung med en del af hans svenner kommit till staden och tvungit borgerskapet sända ombud till Olsborg för att lösköpa sig från brandskatt hos Nils Ragvaldssons hustru Ottilia, som hotat dem, att om de icke ville lemna så mycket kläde och humle som hon fordrade skulle de få »skåda sig alla i Malstrands spegel». Man ser häraf, att Marstrand blifvit brändt af de missnöjda, antingen Nils Ragvaldsson eller någon annan, men när det inträffat är obekant. Allen har hänfört händelserna till 1502 på våren, emedan Fru Mätta Ivarsdotter i bref af den 5 Febr. 1507 ber sin man Svante Nilsson låta Söffrin Skoning stå sin rätt för förräderiet mot Herr Knut Alfsson såväl som mot Nils Ragvaldssons hustru, och han skulle alltså vid det förra tillfället redan hafva gått öfver till Danska partiet. Men det synes mindre troligt, att Nils Ragvaldsson så hastigt kunnat få Olofsborg uppbygdt och så färdigt, att hans hustru kunde bo der.

[7]) Axel Posse kallar honom så i det åberopade brefvet af den 20 April (N:o 227), men sjelf gifver han sig blott titel af Sveriges marsk i ett skuldebref, som han den 21 Maj 1503 har utfärdat i Oslo till dervarande domkapitel. Dipl. Norv. V: 716.

[8]) Erik Turesson skref från Viborg den 18 Juli, att han sport, att Svante var hemkommen från Norge. Grönblad, Nya källor, sid. 145. Att han var hemma i Juli, är tydligt af brefven från Nils Claesson och Åke Hansson (N:o 231, 232).

[9]) K. br. till H. Krummedike d. 12 April 1503.

han begärde frihet för handeln på Norge,[1]) hvilket den senare icke ville medgifva (N:o 232).

De underhandlingar, som under tiden förts, dels mellan Danska och Svenska rikeråden, dels med Tyska furstar om drottningens frigifvande, hade hittills varit fruktlösa, men började nu låta hoppas ett lyckligt resultat. Det möte af de tre rikenas råd, som Danska riksrådet på hösten 1501 ifrigt yrkat, och hvarför ombud från dess sida redan voro utsedda, gjordes om intet genom konungens krigsförklaring, som kom emellan. Svenska regeringen var icke heller benägen för något sådant möte, förr än riket var befriadt från konungens besättningar. Underhandlingen bedrefs också från Danska sidan mycket lamt, enär ett Danska riksrådets bref, som var beslutet d. 26 Oct. 1501, ej kom till Stockholm förr än d. 16 Jan. 1502. Svenska riksrådet svarade väl genast eller den 25 samma månad, men på det sätt, att man skulle vinna tid, åtminstone för eröfring af de fästningar, som redan voro inneslutna; ty man antog väl förslaget om ett möte, som skulle hållas i Vadstena, men öfverlemnade åt Danskarne att bestämma tiden. Hemming Gadd som uppsatt skrifvelsen, angifver sjelf detta motiv.[2])

Frågan synes derefter hafva hvilat till hösten, då Danska riksrådet den 11 Nov. möjligen såsom svar på ett Svenskt förslag om ett fredsmöte, skref ett bref, fullt af förebråelser, med förklaring, att det icke vore värdt att tala om någon fred, förr än de sändt drottningen tillbaka.[3]) På sådant sätt kunde ändamålet svårligen vinnas; ty då Svenska regeringen icke ville utan en viss högtidlighet föra drottningen till Danmark, måste den åtminstone fordra någon trygghet för de personer som skulle åtfölja henne, och hela underhandlingen var

[1]) Om prins Kristiern detta år besökt Norge, har det åtminstone varit helt kort; ty Åke Hansson skref väl d. 28 Juli, att bud var kommet »fraa Kongen» till Otte Rud, att han kunde väntas strax efteråt (N:o 232), och detta syftar sannolikt på honom, men den 14 September var han i Helsingborg. Hadorph II: 387.

[2]) Danska riksrådets bref af d. 26 Okt. 1501, tryckt uti Jahn, Unionskongerne s. 577; Svenska riksrådets svar af d. 25 Jan. 1502 jämte Hemming Gadds bref derom till Svante Nilsson. Grönblad s. 132—134.

[3]) Danska riksrådets bref, dat. d. 11 Nov. 1502. (Afskriften har sancti Marai biskops). Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 310.

alltså förfelad. Drottningen fick emellertid på vintern flytta till Vadstena kloster.[4])

Lyckligare hade konungen varit i sina stämplingar mot Sverige vid påfliga hofvet, för att undantränga Hemming Gadd från biskopsstolen i Linköping, om det ocksá icke ensamt var hans verk. Redan i Oct. 1501 hade emellertid han erhållit den underrättelsen, att en Spansk kardinal skulle af påfven uppsättas på biskopsstolen[5]) och uti en påflig bulla af den 1 Febr. 1502 förklaras denne, som hette Jacobus Arborensis, vara på förhand i den aflidne biskop Henriks lifstid utsedd att förestå embetet, och så väl Hemming Gadd som hans medhjelpare Sten och Svante hotas med bann, derest de gjorde försök att motsätta sig detta förordnande om stiftet.[6]) Bullan[7]) hade till en början ingen annan verkan än den, att Hemming Gadd icke blef vigd, och följaktligen icke sjelf kunde utöfva någon biskoplig vigning; ty det hade troligen icke varit kardinalens mening att sjelf komma dit, och Hemming kunde derföre flera år, åtminstone så länge Sten Sture lefde, ostörd få uppbära inkomsterna af biskopsstolen.

Vi nämnde, att Sverige under vintern gjort sig förhoppning om främmande bistånd af en sjömagt, och denna var naturligtvis Hanseförbundet. Danska konungen hade länge varit förbittrad på Lübeckarne, särdeles efter nederlaget i Ditmarsken, hvaröfver man på allmänna platser i Lübeck

---

[4]) Diar. Vadstenense omtalar väl drottningens besök d. 9 Juli 1499, och att hon var tillstädes vid invigning af en nunna d. 19 Mars 1503, Script. rer. Svec. I: 1, 204, 205, men hvarken hennes sista ankomst eller afresa.

[5]) I K. br. till H. Krummedike d. 28 Oct. 1501, omtalas att konungen dagen förut haft »viss tidende från Rom att en Cardinal forverffuit thet biskopsdom i Lindkiöffing fra Heming Gad.» Danske Magazin 3 Række B. II, 39.

[6]) Hemming Gadd var icke beredd på denna motgång, såsom synes af hans bref till Svante Nilsson, skrifvet den 25 Jan. 1502 eller något senare, deri han omtalar, att konungen hade ombud i Rom för att få riket i bann, men anmärker dervid: »Vore jagh i Rom i en månadh, thet vore rikith werth en swmme guld. Jagh wille göra honom en göle, han skulle aldrig tacka mig. Grönblad, sid. 134.

[7]) Den är dat. Rome Kal. Febr. 1501 (!) och finnes efter en vidimation af Julius II, dat. den 20 Aug. 1506, i Geh. Archivets Aarberetn. IV: 300.

yttrat en allt för högljudd glädje, och då de icke efterkommo hans uppmaning att afhålla sig från all handel med Sverige, utan tvärtom under sommaren 1502 sände på en gång sex fartyg lastade med krigsförnödenheter, hade han låtit sina kapare uppbringa flera Hanseatiska skepp, samt lagt beslag på Lükeckarnes fartyg i Danmark, hvilket dessa vedergälde mot Danska sjöfarande.[8]) Förbundet mellan de Wendiska städerna upplifvades och de erbjödo i Dec. 1502 Sverige bistånd (N:o 224). Ett sjökrig, sådant på sjutio år icke varit sedt i Norden, hotade att utbryta, men den påfliga stolens girighet blef nu ett medel för fredens bibehållande. Alexander VI hade nämligen gjort sig stora förhoppningar på inkomster af aflatshandeln i norden, och tog till förevändning, att han ville tillvägabringa ett stort korståg mot Turkarne, för hvilket ändamål alla tvister emellan kristna magter borde upphöra, och således äfven i norden freden återställas. Kardinalen Raimund Perauld, som hade uppsigt öfver aflatshandeln i Tyskland, och förde titel af påflig legat, kom våren 1503 i sådant ändamål till Lübeck, der Danska ombud på hans uppmaning infunnit sig[9]) och det lyckades honom verkligen att med bistånd af hertig Magnus af Mecklenburg och hertig Fredrik af Slesvig der den 29 April åstadkomma en förlikning, hvarigenom Lübeckarne, emot löfte om en betydlig ersättning för sina genom konungens kapare lidna förluster, åtogo sig att i förening med de andra Hansestäderna utverka Danska drottningens frigifvande samt fred med Sverige, och lofvade att under tiden afhålla sig från handel med detta rike. En beskickning, hvars främste medlemmar voro rådsherrarne Herrman Messman och Berndt Bomhower, afgick i följd deraf på ett präktigt utrustadt fartyg från Lübeck till Stockholm, i förhoppning att få drottningen med sig på hem-

---

[8]) Lübecks magistrat befalde d. 19 Nov. 1502 fogden i Travemünde att lägga beslag på alla skepp och gods, som tillhörde Danska undersåtar. Jfr Waitz ofvan åberopade afhandling i Zeitschrift für Lübeckische Gesch. B. I, 138.

[9]) Att Sverige icke var inbjudet, synes af Sten Stures bref till sin hustru af den 14 April 1503, hvari han begär närmare underrättelse om det möte mellan konungen och Lübeckarne, hvarom ryktet nyss kommit till Stockholm med ett skepp från Lübeck. (N:o 226).

resan.[1]) De Tyska furstarne, som voro beslägtade med drottningen, lade sig äfven ut för saken, och man föreslog ett fredsmöte, som skulle hållas i Stralsund den 10 Aug. (N:o 229). Sten Sture och Svenska riksrådet, som på förhand var underrättadt om förslaget, synes redan före beskickningens ankomst[2]) beslutit att utfärda lejdebref för Danska rådsherrar, hvilka skulle sändas för att emottaga henne på riksgränsen, så att de d. 23 Juni kunde derom underrätta Tyska Ordenshögmästaren hertig Fredrik, om hvars välvilja man för handeln med Danzig var angelägen (N:o 228, 230). De Lübeckska sändebuden rönte således i det hänseendet ingen svårighet, och Sten Sture visade dem den egendomliga artigheten att offentligen kungöra i staden, att det var af aktning för deras principaler och icke af fruktan för någon furste, som man gick in på drottningens hemsändande.[3]) På förslaget om en fredscongress kunde han deremot icke svara, utan att förut höra riksrådet, och blef det derföre icke tid att sända ombud till det i Stralsund till den 10 Aug. utsatta mötet. Konungen visade sig ej heller å sin sida mycket angelägen; ty han dröjde med de af Svenska riksrådet begärda lejdebréfvens utfärdande till början af Sept.[4]) Tvärtom ankom konungen just vid den för mötet i Stralsund utsatta tiden på en flotta af 12 skepp utanför Kalmar, der riksföreståndaren och flera rådsherrar voro samlade, och besköt staden antingen med fyrpilar eller glödgade kulor, under utfall af besättningen på slottet, men utan att derigenom uträtta hvad han åsyftade (N:o 234). Sten Sture for under tiden derifrån till Vadstena, för att tala med drottningen, och sammankallade sedan rådsherrarne till ett möte i Stockholm i början af

---

[1]) Krantzii Dania L. VIII: 41, IX: 2, Vandalia XIV: 29, 30.

[2]) Att Sten Sture någon tid före midsommar, troligen med afseende på dessa underhandlingar, uppehållit sig i Stockholm, synes af ett hans gåfvobref till Predikarebröderna i Vesterås, dat. fjerde dag pingst (d. 7 Juni) 1503.

[3]) Reimar Kock, Lübeck. Chron. Script. rer. Svec. III: I, 249, omtalar det uttryckligen, med tillägg, att Krantzius, såsom Hamburgare, af ovilja mot Lübeckarne förtegat det.

[4]) Konungens eget, dat. Malmö den 5 Sept., Riksrådets i Skåne, dat. Åhus den 8 Sept. och prins Kristierns, dat. Helsingborg den 14 Sept., allt 1503. Hadorph II: 386, 387.

Oct.,[5]) hvarvid Erik Turesson erhöll anvisning dels om fredsunderhandling med Ryssarne dels om förbund med Lifland. Biskoparne Brynolf i Skara och Ingemar i Växjö blefvo der också utsedda att jemte Hemming Gadd och Sten Sture sjelf åtfölja drottningen till gränsen (N:o 235), och är det sannolikt, att man nu också skrifvit till Danska riksrådet om ett möte med dem i Linköping, hvarpå dessa svarade den 8 Nov.[6]) Riksföreståndaren begaf sig troligen redan i medlet af October på väg ned till Östergötland och var den 26 i Linköping.[7]) Han och Hemming Gadd reste derifrån till Vadstena, der de båda beledsagade drottningen vid en offentlig gudstjenst näst före afresan.[8]) Äfven ett par af Lübeckarnes beskickning hade infunnit sig, för att uppvakta drottningen under hemresan, hvilken troligen skedde till häst, och icke på de obanade vägarne kunde gå särdeles fort.

Resan gick öfver Jönköping[9]) och derifrån till Halmstad, der drottningen synes hafva inträffat omkr. den 24 November, och hvarifrån Danska riksrådet inbjöd Svenska rådet att ditsända ombud för ett fredsmöte i början af år 1504.[1]) Sten

---

[5]) Ett dombref mellan Herman Rogge och Mariefreds kloster, utfärdadt af fyra biskopar, nämligen ärkebiskopen, biskoparne Matthias och Otto, Hemming Gadd electus, och åtta verldsliga herrar, Sten Sture, Svante Nilsson, Knut Eskilsson, Nils Claesson, Erik Johansson, Päder Turesson, Johan Arendsson och Johan Magnusson i Stockholm, månd. efter Birgitta (den 9 Oct.) 1503 finnes i original i Riks-Arkivet.

[6]) Danska riksrådets svar på Svenska riksrådets skrifvelse om ett möthe i Linköping såsom ock att bekomma Drotn. Christina som i Sverige anhållen varit hafver hem, dat. Lund in octava omnium sanctorum 1503. Runells Register, som citerar en nu förlorad copiebok.

[7]) Hans skyddsbref för Vreta kloster, dat. Linköping torsd. före Simonis & Judæ 1503.

[8]) Enligt Rimkrönikan 1452—1520.

[9]) Det bref Hemming Gadd d. 18 Nov. 1503 utfärdat i Jönköping tillhör troligen den tidpunkt, då drottningen passerade derigenom. (N:o 236.).

[1]) Danska riksrådets lejdebref för ett sådant möte är utfärdadt i Lund den 20 Jan. 1504, men utsätter ej dagen. Hadorph II: 387. Danska riksrådets bref till Svenska riksrådet om ett möte i Halmstad, dat. derstädes in gallicantu b. Catharinæ virg. & mart. den 24 Nov. 1503, omtalas i Runells åberopade register. — Paulus Eliæ, som år 1524 synes författat det s. k. Chronicon Skibyense, säger deri, att det var i Halmstad drottningen sammanträffade med Danska riks-

Sture tog återvägen öfver Forsheda och derifrån till Värnamo och Skillingaryd vid Lagaån. Han hade redan under resan varit illamående och kunde icke längre sitta till häst, men lät föra sig till Jönköping, der han tog qvarter hos stadsfogden och dog den 14 Dec. 1503.[2])

Hemming Gadd, som åtföljt honom, önskade att icke hans död skulle genast blifva bekant, och Danskarne derigenom få tillfälle att anfalla, medan riket var utan styrelse, och inverka på frågan om en efterträdare; han höll derföre dödsfallet hemligt, och öfvertalade värden att såsom köpman åtfölja tåget upp till Stockholm, hvarvid liket insveptes i en packe bockskinn och andra hudar. En af den aflidnes tjenare, Pelle Birgersson, som till utseendet liknade honom, måste påtaga sig hans kläder och riddarekedja och andra prydnader, men lägga sig i en täckslåde, och så sattes tåget redan följande dag i gång öfver Gränna och Ståkeborg, der Hemming Gadd ville sammanträffa med Svante Nilsson, som han önskade till efterträdare (N:o 237). Vid ankomsten till Stockholm, som troligen ej inträffade förr än i slutet af månaden, insattes liket i ett sidokor i Storkyrkan, till dess att rådsherrarne efter valet af en ny riksföreståndare med mycken högtidlighet förde det till Gripsholms kloster, som den aflidne sjelf stiftat.

Sten Sture hade under en hel mansålder varit den mest framstående man i Sverige, och slutligen förvärfvat ett så allmänt anseende i rikets olika delar, att knappt någon hvarken före eller efter honom på Sveriges allmoge kunnat utöfva en så stor inflytelse. Det bevisas bland annat genom de förut omtalta råd, som efterträdarens skarpsinnigaste rådgifvare gåfvo honom, att, då han talade till allmogen, alltid åberopa

---

rådet. Det är likväl föga troligt, att rådsherrarne underlåtit att möta vid sjelfva gränsen.

[2]) Hemming Gadd säger i sitt bref till Svante Nilsson, som är dat. den 15 December, att det skett »i torsdagx», men den 15 inföll på en fredag och det skulle således varit dagen förut (N:o 237). I Rasmus Ludvikssons förenämnda excerpter uppgifves äfven den 14 December såsom Sten Stures dödsdag. Olaus Petri är obestämd.

»sin faders» Herr Stens befallning, likasom ock genom den namnförändring, den unge Sten Svantesson [3]) gjorde, då han sökte att blifva riksföreståndare, emedan namnet Sten Sture redan innebar den bästa recommendation.

Och väl må man säga, att detta förtroende var väl förvärfvadt; ty han hade i ett fjerdedels sekel upprätthållit freden i ett land, som förut var sönderslitet af inbördes strider eller förhärjadt af utländska fiender, han hade med allvar skyddat undersåtarne från prejeri och förtryck af fogdar och höfvidsmän, bemött alla, hög som låg, med vänlighet och deltagande, varit mild mot de felande [4]) samt, såvidt omständigheterna medgifvit, befordrat landets förkofran. Men han hade också hätska fiender ibland biskoparne och några af den högre adeln, för hvilkas enskilda intressen han stod i vägen. Striden mellan den andliga och verldsliga magten, som i andra länder redan var utkämpad, infaller i Sverige under katolicismens sista tid, och det blef Sten Sture, i öfrigt en god katolik, förbehållet att lära folket genomskåda Jakob Ulfssons och hans kamraters sjelfviska motiver, då de under brinnande krig med Ryssarne ingingo hemligt förbund med konung Johan, för att med vapenmagt uppsätta honom på Sveriges

---

[3]) Han kallar sig Sten Svantesson i traktaten med Hansestäderna, dat. Lübeck den 17 Sept. 1510 (original i Lübecks Rådhusarchiv), likasom i morgongåfvobrefvet till Kristina Nilsdotter (Gyllenstjerna), dat. Stockholm månd. efter S. Mortens dag (d. 17 Nov.) 1511. Den första tryckta handling, hvari namnet Sten Sture om honom förekommer, är utanskriften å lagmannens uti Norra Finnland, Henrik Stenssons, bref af d. 16 Maj 1512 (Grönblad, s. 548).

[4]) Johannes Magni, som var född 1488 och således 15 år vid Sten Stures död, skrifver: »Non erat aliquis tam humilis conditionis paterfamilias, in cuius domum cum hospitii gratia introisset, quin ipsum una cum coniuge et liberis porrecta manu officiosissime salutaret, secumque tam hanc quam illum decentissime ad mensam collocaret et de eorum salute ac prospero rerum successu diligenter interrogaret. Summaque sollicitudine prouidit, ne sui præfecti quemquam iniuriis afficerent aut affici paterentur — — — tamque scrupulosa examinatione de subditorum quiete inquirebat, ut potius sibi ipsi vitam quam subiecto ciui unam ovem contra iustitiam auferri permisisset. — — — Humaniter bella gerens ostendit se nimis invitum arma in cives convertere. Siquidem devictos Pontifices non minore reuerentia, quam antea cum liberi essent, tractabat, contentus quod se ad unitatem patriæ reductos faterentur. Passimque de eo canebatur: Placere substratis est nobilis ira Stenonis. Hist. Gothorum Sveonumque L. XXIV: 12, 14.

thron. Försöket lyckades, och Sten Sture måste för en tid vika, men den ränkfulle prelaten skulle ännu mer än en gång erfara, att med folkets vidskepliga vördnad för de andliga var det förbi.

Jakob Ulfsson och hans anhängare hade under den långvariga missämjan framkastat många förebråelser mot Sten Sture; men om dessa till sin beskaffenhet granskas och jämföras med de anmärkningar, som Svenska rådet år 1511 framstälde mot hans efterträdare,[5]) eller de förut omtalda Danska rikerådets klagomål öfver konung Johan, måste man komma till den slutsats, att hans regering var för den tiden nästan ett mönster af ordning och samvetsgrannhet; ty de anmärkningar, som gjordes, innehöllo till en väsendtlig del anspråk, att han till aristokratiens fördel skulle afvika från Sveriges allmänna lag, hvilken han vid sitt anträde till regeringen förbundit sig att hålla, och hela Kalmar recess af 1483, som de sökte påtruga honom, var i sjelfva verket föga annat än en aristokratisk sammansvärjning, riktad på en gång mot konungamagten och folkens urgamla rättigheter, uppenbart oförenlig med Svensk lag, särdeles i fråga om konungavalet, och Sten Sture hade, fastän han enligt tidens politiska maximer måst besegla densamma, dermed icke kunnat frikalla sig från skyldigheten att så vidt möjligt var förekomma de olyckor för Sverige, som kunde följa af dess antagande.

Det är möjligt, att anmärkningarne öfver försvarsanstalterna mot Ryssland icke voro ogrundade; men förhållandena, både de fysiska och politiska, voro också ovanligt svåra, och blott på den ena partens yttranden kan derföre intet säkert omdöme grundas.

Sten Sture var i flera hänseenden Gustaf Vasas föregångare; denne erkände också till honom sin skuld och såg ogerna någon fläck ofürtjent fästas vid hans minne.

---

[5]) Skand. Handl. XIX: 260 o. ff.

Rådslängd.

Verldsliga medlemmar af riksrådet, 1470—1503.

Magnus Gren, r., som redan 1434 inträdde i riksrådet, och var en gammal anhängare af K. Kristiern, måste 1472 uppgifva Borgholm, men var följande året tillstädes vid ett rådsmöte, dog på hösten samma år (N:o 22). Hans enka[6]) bodde på Gimmersta i Södermanland (1480).

Magnus Bengtsson (Natt och Dag), r. till Göksholm. lagman i Närike, deltog blott i ett rådsmöte, 1473, men synes hafva lefvat ännu ett par år. Hans sista hustru, Ermegard Fikkesdotter (Bylow), blef omgift med Jöns Knutsson (Tre Rosor).

Fader Ulfsson (Sparre), r. på Ängsö, hade likasom de föregående deltagit i allmänna möten sedan Engelbrekts tid, och fortfor dermed till 1479.

Erik Axelsson (Tott), r. till Lagnö, hvars politiska verksamhet ännu i början af Sten Stures tid var mycket betydande, hindrades sedan af oroligheter på Ryska gränsen att mer än ett par gånger besöka Sverige, och uppehöll sig sig mest på Viborg, der han ock synes hafva dött i Mars 1481.

Erik Eriksson (Gyllenstierna), r., K. Karls måg, bodde på Fogelvik, och var lagman i Småland, men besökte ofta rådsmötena 1470—1476.

Eskil Isaksson (Baner), r. till Vänegarn, gift med Magnus Grens brorsdotter, deltog flitigt i rådsmötena till 1480.

---

[6]) I afseende på hans giftermål måste anmärkas, att hans första hustru sannolikt icke, såsom i föregående del med någon tvekan anfördes, var dotter af Carl Ormsson, Gumsehufvud, utan snarare af Karl Sture, med tjurhufvud i skölden. Giftermålet med den senare, Gertrud Narvesdotter skedde först d. 25 April 1462, enligt morgongåfvobrefvet, som förvaras på Eriksberg.

Gregers Bengtsson (Läma), r. till Benhammar i Upland, deltog ännu i flera rådsmöten under Sten Stures första tid ända till slutet af 1473, men omtalas sedan icke.

Staffan Ulfsson, r. till Stenstada, men sannolikt boende på Penningby i Roslagen, lagman i Vestmanland, deltog i rådsmöten 1470—1477 och dog följande år.[7])

Åke Jönsson (Svarte Skåning), r. på Åkerö, lagman i Södermanland, bevistade flitigt rådsmötena till 1493, och dog följande år.[8]) Hans sista hustru var Birgitta, dotter af Gregers Mattsson (Lilje), som öfverlefde honom (N:o 193).

Gregers Mattsson (Lilje), r. till Tyresö i Södertörn, lagman i Vestmanland omkring 1479—1486 och sedan i Upland till sin död 1494. Hans senare hustru Ramborg (N:o 37) var dotter af Gustaf Ulfsson (Sparre) till Värnhulta. Den äldste sonen Bengt blef redan i faderns lifstid rådsherre. En annan son, Folke Gregersson, skef sig till Lindö i Vestmanland, stod uti Sten Stures tjenst under upproret 1497, blef riddare vid kröningen och inträdde i riksrådet 1504, men dog efter ett par år.

Gustaf Karlsson (Gumsehufvud), r., Sten Stures styffader, bodde på Ekholmen i Trögd, var lagman i Upland, och bivistade nästan alla rådsmöten till sin död 1486.

Ture Turesson (Bjelke) r., bodde mest på Kråkerum och bibehöll lagmansembetet på Öland till sin död, som inträffade i slutet af 1489, eller början af 1490.[9])

Ture Jönsson (Svarte Skåning), r., lagman i Vestergötland, bosatt på Tuna eller Tuneholm, nu Marieholm, bivistade rådsmöten ännu 1480.

---

[7]) Hans testamente är dat. Pyningaby fred. n. efter Johannis bapt. (d. 26 Juni) 1478, och han ihågkommer deri flera kyrkor i Roden. Hans enka kallas »Fru Sigridh på Peningeby» uti en Vadstena-nunnas, Birgitta Andersdotters anteckningar ang. Sten Sture d. y:s slägt, uti Hist. Handl. I: 5, 6,

[8]) Hans testamente är dat. Akerö d. 12 Aug. 1494.

[9]) Af Sten Stures försäkran att hålla fred med Danmark, dat. den 1 Mars 1490, synes, att han den 1 Aug. 1489 varit på besök i Köpenhamn, men nu var död. Geh. Arch. Aarsberetn, IV: 274. Den vanliga uppgiften är 1488, och står i föregående del genom tryckfel: 1477.

Arendt Bengtsson (Ulf eller Panter) r. till Nynäs i Södertörn, var närvarande på ett par rådsmöten 1470 och 1471, men omtalas sedan icke.

Johan Kristiernsson (Vase) r. på Rydboholm, deltog uti rådsmötena till 1476, och dog följande år.

Erengisle Gädda r. till Gäddeholm, förut omtalad med afseende på tvisten med sin hustrus styfmoder, Birgitta Olofsdotter, deltog i rådsmöten 1471—1474, och lefde ännu 1475.

Nils Sture, r., son af ridd. Bo Stensson, men skref sig aldrig med fadersnamnet, egde sätesgårdarne Ekesjö hofgård i Småland och Ekenäs i Bankekind, men bodde mest på Vesterås slott, hvilket han afstod kort före sin död 1494, hade då Stäkeborg i förläning. Han bivistade nästan alla rådsmöten intill året före sin död.

Ivar Gren, r., var efter fredsslutet 1472 visserligen återkommen, men synes förr än 1477 icke varit kallad till rådsmötena, hvilka han deremot under sina senare år tämligen flitigt besökt till år 1495, då han deltog i mötet i Kalmar. Han har troligen bott på Tidön.

Gustaf Olofsson (Stenbock), r., bodde på Toftaholm och bivistade stundom rådsmöten till och med 1484, men lefde sedan tio år och gifte på gamla dagar, år 1488, om sig med Ture Turessons dotter, Anna, som efter hans död 1494 bodde på Erikstad. Han hade i rätt tid gått öfver[1]) till Sten Sture (N:o 1) och fick behålla Sunnerbo och Vestbo på lifstidsförläning.

Tord Filippusson, r., som äfven skref sig Tord Bonde, bodde i Säm[2]), i Gäsene i Vestergötland, men infann sig ej sällan vid rådsmötena till år 1484. Han var gift med Karin

---

[1]) Ett Vätle härads tingsbevis, på Skokloster, dat. Yterstade S. Andersse dag d. 30 Nov. 1527, innehåller, att då han innehade Elfsborg, kallade »han tiil siig velbyrdig man Björn Anundsson, oc böd honum tiith oc ofthe at han skulle komme ind pa Elsseborg at ligge ther emodt siit rætte fædernis riike at fiigthe oc förarghe ther ind vppa som han gjorde», och då denne flydde upp till Storda, lades hans gods under slottet. — Svante Nilssons förut åberopade pantebref till Fru Anna på Eriste, herr Gustaf Olssons enka, dat. d. 12 Mars 1495.

[2]) Skand. Handl. XXIX: 40.

Knutsdotter [3]), dotter af lagmannen i Vestergötland Knut Jonsson (Tre Rosor), som efter honom bebodde Säm, hvilket sedan öfvergick till hennes brorsöner.

Jöns Olofsson (Stenbock), bror till den förenämnde Gustaf, bodde fortfarande i Finnland, och sedan Danskarne år 1471 blifvit fördrifna, synes han ej mer till vid rådsmötena. Han dog år 1488 i Reval. [4])

Laurens Haraldsson, ridd., deltog i beslutet i Vadstena d. 4 Sept. 1471 och sannolikt i slaget på Brunkeberg, åtminstone i rådsmötet efter slaget, men omtalas efter 1472 ej vidare i allmänna handlingar, utan synes hafva dragit sig tillbaka till Vadstenatrakten, der han lefde ända till 1480. Han hade Dals härad och Jerpstadha (nu Järsta) socken i förläning. [5])

Arvid Trolle [6]) till Bergqvara och Ed, hvartill han hade kringliggande Kindevalls och Östbo härader i förläning, höfvidsman på Nyköpings slott till 1487, derefter en kort tid på Ståkeborg (1493) och länge på Borgholm, lagman i Östergötland till år 1497, då han i stället fick Tiohärads lagsaga; hade efter sin svärfader Ivar Axelsson Härdlöf [7]) och Lillö i Skåne. Han deltog nästan alltid i rådsmötena ända till år 1501, då han kände sig trött af de politiska striderna, och

[3]) Deras grafskrift i Vadstena klosterkyrka. Script. rer. Svec. I: I, 228. Thord Bonde, r., Jens Knutsson, Ragnfrid och Katarina Knutsdöttrar afstå d. 20 Jan. 1477 sin rätt i Giske till Alf Knutsson. Dipl. Norv. II: 570. Fru Karin oppa Sææm kallas hon i ett skiftebref, dat. Skara d. 2 April 1485. Genom förhastande är i förra delen uppgifvet, att han var gift med en dotter af Åke Axelsson Diana, hvilken kallar sig ridd. Tord Bondes enka; men hon hade varit gift med riksmarsken af samma namn.

[4]) Sten Stures bref till rådet i Reval för Mäster Arvid Kurk att uppbära arf efter sin »Oheim» Jöns Olafsson, som dött der, dat. Åbo d. 14 Oct. 1488. Meddeladt af Docenten Annerstedt.

[5]) Processus canonizationis beatæ Catharinæ i Kongl. Bibliotheket.

[6]) Hans fader, ridd. Birger Trolle har enligt Calendarium Trollianum dött först d. 26 Mars eller snarare d. 4 April 1471 (ty uppgiften efter den gamla Romerska stämmer icke med den efter Katolska kalendern), men hade icke under sista året deltagit i de allmänna ärendena. Script. rer. Svec. I: I, 233.

[7]) Han skref sig »på Herdlöff» d. 7 April 1495 i en fullmagt för Herr Olof Stigsson af Bollerup, att emottaga de gods, som tillfallit svärfadern efter sin dotter med Fru Marina, som varit Torbern Billes hustru.

dog den 4 Febr. 1505. Med sin första hustru Kristina, Jon Gäddas dotter, hade han sonen Erik, med den andra som hette Beata Ivarsdotter och dog 1487 [8]) flera barn, hvilka till en del blefvo Danska undersåtar. Den tredje var Birgitta, dotter af Ture Turesson (Bjelke).

Erik Karlsson (Vase) inträdde efter freden 1472 åter i riksrådet (1473—1488,) men deltog i gränskrigen mot Ryssland på 1470-talet, bodde mest på kungsgården Hof i Östergötland, [9]) åtminstone till dess han förvärfvat Norrby [1]) vid Motala ström. Hans våldsamma död år 1491 är omtalad i sammanhang med lagskipningen. En hans dotter Margareta blef gift först med Erik Knutsson (Tre Rosor), sedan med den i K. Gustaf I:s historia bekante Berendt von Mehlen.

Johan Slavika, r., bodde på Aspenäs vid Tämnaren, sedan kriget med Danmark var slut, men blef ej åter inkallad i riksrådet förr än 1479 och 1480, hvarefter hans namn ej mer förekommer.

Nils Fadersson (Sparre) r. till Hjulsta i Upland, deltog mycket i rådsmötena 1471—1494.

Ivar Axelsson (Tott) r. var troligen redan under K. Karls sista tid att anse som medlem af riksrådet, ehuru han icke uttryckligen nämnes i handlingarne såsom rådsherre förr än efter Karls död. [2]) Han bodde mest på Visborg, men vistades också mycket på Stäkeborg, och bivistade ofta rådsmötena från 1470 till 1484. Hans senare öden äro förut berättade.

Kristiern Frille, lagman i Södra Finnland, deltog i ett rådsmöte på sommaren 1470, men nämnes sedan icke.

---

[8]) I Calendarium Trollianum omtalas Beatas död i Skåne d. 5 Dec. 1487 och det sista giftermålet på Lagnö d. 21 Sept. 1488.

[9]) Enligt Processus canonizationis S. Catharinæ skulle han haft Lysings, Bobergs och Vifolka härad, men Arvid Trolle hänför till Hofs län Göstrings härad i stället för Bobergs. Under senare åren hade Erik Karlsson dessutom Aska härad enligt ett pergamentsbref af 1490.

[1]) Erik Karlsson i Nörby morgongåfvobref för Anna Karlsdotter, dat. Vintsetorp fer. 2 ante visitat. Marie (d. 30 Juni) 1488.

[2]) Om denne, likasom de öfriga Axelssönerna, finnas utförliga biografiska och genealogiska underrättelser i Bidrag till Hallands historia af P. von Möller. Lund 1874.

Hartvig Jopsson, lagman i Norra Finnland, deremot omtalas någon gång både förut och efteråt (1477).

Otte Torbjörnsson[3]) till Årås, höfvidsman på Elfsborg, deltog i rådsmöten 1471—1473, och är omnämd i sammanhang med lagskipningen.

Laurens Axelsson (Tott), r. till Årsta, höfvidsman på Raseborg, der han också mest uppehöll sig, nämnes såsom rådsherre 1471, död 1482.

Karl Knutsson (Gera), r. till Birkevik eller Björkvik i Skärkind i Östergötland, der han var häradshöfding, tog en verksam del i kriget mot K. Kristiern både 1467 och 1471, men förekommer, troligen af en tillfällighet, ej i handlingarne såsom rådsherre förr än efter slaget på Brunkeberg.[4]) Han deltog sedan i de flesta större rådsmöten till 1494. Hans son Holger egde Björkvik 1497, då han var på de upproriska herrarnes sida, och gården blef derföre plundrad af Erik Turessons trupper[5]); han blef riddare vid kröningen, rådsherre 1509 och lefde till 1541.

Erik Magnusson (Örnefot), r. till Konungssund vid Bråviken, deltog med sin förenämnde granne i försvaret mot K. Kristiern, men nämnes icke heller såsom rådsherre förr än vid samma tid, och deltog blott i ett par möten 1471 och 1472.[6])

Karl Bengtsson af Vinstorp i Vestergötland hade deltagit i slagen vid Öresten och Brunkeberg, då han inkallades i rådet, hvars sammankomster han emellanåt be-

---

[3]) Han förde i vapnet en till höger vänd fogel, med utslagna vingar. Det första dokument, hvari han finnes nämnd, gäller en gård i Bögene (nu Böja) socken i Vadsbo, hvarå han d. 11 Jan. 1456 på Axewol utfärdade salubref för K. Karl.

[4]) Han erhöll d. 31 Oct. 1478 Sten Stures förläningsbref å Bobergs härad. Nyare afskrift, funnen ibland biskop Nordins papper i Upsala bibliothek, utan uppgift, hvar originalet förvarades.

[5]) Riksrådets dom om hans anspråk på ersättning af dennes enka Fru Gunhild Johansdotter för gods, som han tagit »på Birkevik i det örlog, då konung Hans med rof, brand och slag kom in i riket», dat. Tälge onsd. efter Johannis bapt. (d. 28 Juni) 1514. Å papper i Riks-Arkivet.

[6]) Han har likväl d. 8 Dec. 1478 beseglat Erik Holmstenssons till Sonstorp bref om morgongåfva för Gunnur Kerling.

sökte ända till 1491, och lefde åtminstone ännu 1493.[7]) Hans son Örjan Karlsson var i Sten Stures tjenst under den inre striden 1497, blef riddare vid kröningen och var höfvidsman på Öresten 1498, men lefde icke länge, utan tillföll Vinstorp snart hans syster Anna, gift med Erik Eriksson (Gyllenstjerna).

Lindorm Björnsson (Vinge), son till lagmannen i Värmland Björn Niklisson, deltog i Vadstenamötet 1471, blef efter slaget på Brunkeberg rådsherre 1471, och var lagman i Vestergötland åren 1481—1498. Han gifte sig[8]) 1467 med Birgitta Mårtensdotter (Svan), enka efter Knut Andersson (Öra) och fick med henne Sjögerås[9]) i Vilske härad, der han bodde. Hans sista hustru hette Christina Laurensdotter (1498). Sonen Knut ärfde Sjögerås, blef slutligen ock rådsherre 1517.

Hans Djekne, fogde i Dalarne, nämnes blott en enda gång, d. 14 Oct. 1471, såsom deltagare i rådets förhandlingar, och kan knappt räknas som rådsherre.

Magnus Karlsson till Eka i Upland, broder till Trotte Karlsson, som stupade på K. Kristierns sida i slaget på Brunkeberg, förekommer såsom rådsherre 1473—1484. Hans enka Sigrid Eskilsdotter (Baner), gifte om sig med ridd. Nils Eriksson, efter hvars död hon bodde på Lindholm, der dottersonen K. Gustaf I föddes.[1])

Jörgen (Yrian) Åkesson (Tott), Sten Stures svåger, nämnes som rådsherre redan 1473, men oftare åren 1480—1486, då han troligen bodde på Lundås i Roslagen, hvilket han fått med sin hustru Bengta, Simon Körnings dotter. Sonen Åke, ridd. 1497, blef höfvidsman på Kronoborg eller Tavastehus 1508, och på Kristiern II:s befallning halshuggen derstädes 1520.

---

[7]) Svarte Åke Jönssons bref om skifte å lösören efter Erik Karlsson (Vase) dat. d. 11 Mars 1493 omtalar honom som närvarande å dotterbarnens vägnar. Orig. i Upsala Bibliothek.

[8]) Ett tidigare morgongåfvobref, till Cecilia, Simon Gudmundssons dotter, dat. Ludhosie in prof. convers. S. Pauli (d. 24 Jan.) 1463 i L. Sparres copiebok. J. 7 f. 72.

[9]) Han uppgjorde der d. 25 Nov. 1475 och d. 10 Febr. 1494 afhandlingar om fastigheter. Liljegrens förteckning öfver Permebref i Engeströmska biblioteket, s. 39, 41. Jfr Skand. Handl. XXIX: 40.

[1]) Hennes morgongåfvobref, utfärdadt på Eka »å rätt hindersdag månd. före S. Henrici» (d. 16 Jan.) 1475, finnes i Riks-Arkivet.

Knut Posse, son af ridd. och riksrådet Jöns Lage Posse på Tun, i Åse härad i Vestergötland, skall redan 1467 hafva biträdt Erik Axelsson att fördrifva Erik Karlsson och tog en väsendtlig del i slaget på Brunkeberg, der han blef farligt sårad. Han inträdde derefter i riksrådet (1473), men har förmodligen under de följande åren deltagit i gränskriget och vistats i Finnland, der han åtminstone år 1479 var bosatt såsom å svågern, Erik Axelssons, vägnar höfvidsman på Tavastehus. Vid dennes död utsedd att jemte Laurens Axelsson vara executor, höll han på att komma i strid med Sten Sture, men deltog år 1483 i förlikningen med Ivar Axelsson och erhöll af riksföreståndaren uppdrag att öfvertaga styrelsen äfven af Viborg med Nyslotts län, och då sedan öppen fejd år 1487 utbröt, att bemägtiga sig Raseborg. Han lemnade derefter Viborg och drog sig tillbaka till Tavastehus,[3]) hvarjämte han synes hafva fått Kastelholm.[4]) Men då kriget med Ryssland hotade 1495, kallades han åter till Viborg, afslog på ett lysande sätt anfallet, och fick derföre såsom en särskild belöning ett par län i Sverige. Han gjorde blott ett kort besök i Stockholm vid den nye konungens kröning, hvarvid han icke blef riddare,[5]) och återvände till Kastelholm, der han dog d. 25 Mars 1500.[6])

Nils Claesson till Vik, son af Claes Nilsson till Ellinge i Skåne och Karin Stensdotter (Bjelke) K. Karls halfsyster, hvilken såsom enka bosatte sig på sin gård Vik i Upland, och der uppfostrade sonen, och detta gaf K. Kristiern anledning att seqvestrera barnets egendom (N:o 184). Hans sinne blef derigenom alldeles vändt från hans egentliga fädernesland, och Sten Sture kunde tidigt, år 1473, anförtro honom Elfsborgs slott, (N:o 18), hvilket han behöll till 1497, då det måste uppgifvas.

---

[2]) Porthan, Op. I Chron. Junsteni pag. 569. Jfr Arwidssons Finska Handl. V: 86.

[3]) Han har såsom höfvidsman på Cronoborg 28 Mars 1490 utfärdat en fullmagt som finnes i Revals Arkiv.

[4]) Arwidssons Handl. I: 143.

[5]) Han var dock med i riksrådet d. 5 Dec. 1497. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 286.

[6]) Junsten, Chron. episc. Finland uti Porthan, Opera selecta I: 556.

Han inträdde i rådet åtminstone redan 1480 och stadnade der äfven i K. Johans tid, blef vid kröningen riddare,[7]) deltog i uppresningen 1501, men nämnes sista gången i slutet af 1505. Han hade under senare åren haft Stäkeholm i förläning. Med Margareta, Lage Brocks dotter[8]), hvars morfader var Påfvel Laxman, hade han flera barn, af hvilka Knut Nilsson år 1520 var riksråd.

Hans Åkesson (Tott), r., Sten Stures svåger, deltog under det fadern var landsflyktig, vid Stens sida i striden mot K. Kristierns Svenska anhängare redan i Karls sista tid, fick derefter Örestens län, blef vid år 1475 lagman i Närike[9]), och inträdde troligen vid denna tid i riksrådet, ehuru han ej omtalas förr än 1477. Han fick derefter år 1483 lifstidsförläning å Kalmar (N:o 68), men utbytte det efter striden med Ivar Axelsson, af obekant anledning, mot sitt förra län, Örestens, der han var höfvidsman, då han natten mellan d. 20 och 21 Dec. 1492 mördades af en bonde, som han lagfört, hvarom hölls en för honom hedrande undersökning, som förut är omtalad (N:o 106). Han var gift med en dotter af Erik Eriksson d. ä., och erhöll derigenom hans son, den berömde ridd. Åke Hansson, sätesgården Stora Bjurum[1]) i Vestergötland.

Knut Eskilsson (Baner) nämnes först vid unionsmötet i Kalmar 1476 såsom Svenska riksrådets prokurator, och var således också redan rådsherre. Han bodde sedan några år på Skedenäs, nu Skenäs, vid Bråviken och förestod häradshöfdingetjensten i Östkind (1478), men flyttade efter faderns död 1488 till Vänegarn och blef först lagman i Vestmanland

---

[7]) Han skiljes genom denna titel från en annan Nils Claesson, som skref sig till Storda eller Stola och förde en halfmåne i vapnet, och var rådsherre åren 1508—1528. Danska Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 346. K. Gustaf I:s registratur.

[8]) Morgongåfvobrefvet, dat. Stockholm månd. efter Mathie apost. & evang. d. 22 Sept. 1477. Fru Margaretas samtycke till sonens testamente till Sigtuna kloster af 1522 i Riks-Archivet.

[9]) Han kallar sig i ett diplom af d. 21 Jan. 1476 »riddare och höfvidsman på Öresten och lagman i Nerike», då han höll ting med Edsbergs härad och tilldömde Riseberga kloster Lundby i Hagaas socken.

[1]) Bytesbref, utfärdadt af Fru Magdalena Karlsdotter, hans mormoders syster, dat. Söderköping d. 30 Juni och 2 Juli 1491. Skand. Handl. XXXIV: 23.

och derefter i Upland 1494. Vid uppresningen mot Sten Sture 1497, likasom under befrielsekriget 1501, stod han värdigt på dennes sida, ehuru han haft K. Johans uppdrag att söka qväsa Sten Kristiernsson. Han blef riddare vid kröningen och deltog i rådsmötena ännu 1515.

Jöns Knutsson (Tre Rosor) var son af Vestgöta-lagmannen Knut Jonsson och Agnes, dotter af Norske ridd. Alf Haraldsson och Fru Katerina, som åter var dotter af ridd. Jon Martensson. Han skref sig till Falem, en sätesgård på Kålland, som snart öfvergafs för det närbelägna Lindholmen, men hade ock gods på Dal, der han var häradshöfding,[2]) och mycken förbindelse med Norge, der hans bror var riksråd och han tog en af sina hustrur. Han deltog i Vadstenamötet 1471 och förekommer som riksråd 1477—1496, men dog följande år.

Sigge Laurensson (Sparre), först bosatt på Skofteby nära Lidköping, derefter på det närbelägna Ågård, egde äfven Bystad i Närike, förekommer ehuru sällan vid rådsmötena åren 1477—1496, och deltog i thronföljarevalet 1499, men icke såsom rådsherre. Han infann sig dock sedan ännu en gång vid ett rådsmöte 1505.

Ulf Pedersson (Ros) till Ervalla, ridd. redan vid K. Kristoffers kröning, deltog i riksrådets beslut om Kronobäcks hospitals förvandling till Johanniterkloster år 1480, men nämnes icke senare såsom rådsherre.

Erik Gustafsson, son af riksrådet och ridd. Gustaf Laurensson, och slägt äfven med den förenämnde Laurens Haraldsson, hvilkas vapen åtminstone liknade den s. k. Ekaslägtens, deltog i det beslut, hvarigenom kontrakt med en myntmästare år 1480 upprättades, men omtalas sedan icke.

---

[2]) Slägtskapen bevisas genom ett Norska riksrådets skiftesbref, dat. Oslo d. 6 Febr. 1482 mellan Herr Alf Knutsson och hans syskon samt Otte Mattson (Römer) och Nils Posse, å arfvet efter Fru Karine Jonsdotter (Manvik m. m.) Dipl. Norv. II: 669. Script. rer. Svec. III: II, 226. I ett bytesbref som Pedher i Tengilsbool d. 30 Juni 1485 utfärdat för välb. Niels Poose, som erhöll Haaporudh i Getstadha s. i Swndals h. nämnes Jöns Knutsson häradshöfding, Olof Jute, fogde på Dal.

Han var gift med Ingeborg, dotter af Åke Jönsson Svarte Skåning.[3])

Nils Eriksson (Gyllenstjerna), K. Karls dotterson, inträdde i rikerådet omkring 1480, fick år 1485 lifstidsförläning å Kastelholms län,[4]) afsändes samma år med en hjelptrupp till Riga, och blef någon tid derefter höfvidsman på Viborg,[5]) der han dog kort före utbrottet af Ryska kriget, i medlet af år 1495 (N:o 129). Han var gift med Sigrid Eskilsdotter (Baner), enka efter Magnus Karlsson till Eka, och hans dotter var den berömda Kristina Gyllenstjerna.

Erik Ottesson eller Odsson, son af riksrådet Otte Ulfsson, med tre björnramar i vapnet, bodde på Smedeby i Roslagen och var häradshöfding i Bro skeppslag (1489). Han var redan före 1471 riddare, men omtalas icke i rådet förr än 1482, blef höfvidsman på Nyköpings slott efter Arvid Trolle (1488 och 1489), deltog ännu 1494 i rådsmöten, men var följande år död. Han var gift med Brita Tordsdotter, marsken Tord Bondes dotter, enka efter Johan Kristiernsson (Vase.)

Svante Nilsson, son af Nils Sture och Birgitta Karlsdotter (Bonde) till Penningby, inträdde år 1482 i riksrådet, och blef vid samma tid höfvidsman på Örebro slott och fick efter hand men troligen i utbyte äfven andra förläningar såsom Ångermanland och Åland samt derefter Wartofta härad. Han deltog också med mycken ifver i de poli-

---

[3]) Hans slägtförhållande upplyses af ett pergamentsbref, hvarigenom Birgitta Haraldsdotter med sin bror Herr Laurens Haraldssons samtycke den 6 Febr. 1477 i Vadstena till sin faders systerson, Erik Gustafsson, öfverlåter Nygård i Tjust, med vissa förbehåll, deribland det att erhålla afgäld af en gård i Egbyborne socken, som var Eriks hustrus, Fru Ingeborg, Herr Svarte Åke Jönssons dotters möderne. Ett Åke Jönssons skiftesbref, dat. Akerö den 2 Febr. 1480 visar, att hon efterlemnat barn, hvilkas gods ärfdes af Erik Gustafsson. Riksrådet Gustaf Karlsson dömde enligt riksföreståndarens förordnande d. 7 Maj 1482 i en tvist emellan Herr Åke Jönsson och Fru Anna till Stäflö, Erik Gustafssons syster, ang. lösören, som enligt förstnämnda partens påstående tillhörde hans dotterdotter, jungfru Mektild Staffansdotter. Papper i Riks-Arkivet.

[4]) Hist. Handl. IV: 382.

[5]) Han skrifver sig Nigels Eriksson to Vogelwick, ritther vnde höuethman uppe Wiburch i bref till rådet i Reval, dat. Stockholm d. 22 Juli 1491.

tiska händelserna, hvarvid han icke sparade på utgifter för underhåll af sina svenner, och var alltid i penningebehof. [6]) Efter faderns död fick han Vestra härad i Njudung och Södra Vedbo, hvilka lågo vid hans sätesgård, Ekesjö hofgård; han måste lemna Örebro, men blef i stället höfvidsman på Elfsborg 1498, och på Stäkeborg 1499, erhöll åter Örebro län 1501. Hans första hustru Iliana, Erengisle Gäddas dotter, egde Ulfåsa, hvarmed förläning å Bobergs härad plägade följa. [7]) Hon dog i pesten på hösten 1495 (N:o 130) och efterlemnade flera barn, bland dem sonen Sten Svantesson. Han gifte sedan, men först 1504, om sig med Mätta Ivarsdotter (Dyre), enka efter Knut Alfsson.

Arvid Knutsson, af en slägt, som i vapnet förde en sparre med en treuddig stjerna, af genealoger kallad Store, blef efter eröfringen af Kalmar 1472 Sten Stures fogde der, hvilken befattning han bibehöll till 1481, men hade under tiden efter Erik Eriksson blifvit lagman i Tiohärad. Under sina sista år bodde han på Torpa vid Åsunden i Kinds härad i Vestergötland och var höfvidsman på Öresten efter Hans Åkesson till sin död 1497. Han var gift med riksrådet Gustaf Olofssons dotter Anna [8]), och afkomlingarne upptogo hennes vapen, hvarföre de i senare tider kallat sig Stenbock.

Bengt Gregersson (Lilje) blef medlem af riksrådet 1485, riddare 1497, deltog i det första rådsmötet 1499, men icke i det senare. Han hade Frösåkers härad i förläning [9]) men bodde under sina sista år på Tyresjö, som han ärfde efter fadern 1494.

Erik Ragvaldsson, hvars fader Ragvald Månsson bodde på Hedensö i Södermanland, deltog på 1470-talet i en expedition till Estland (N:o 33) och sannolikt äfven i kriget mot Ryssarne

---

[6]) Han sålde år 1501 sina gods i Halland, hvarifrån han härstammade på mödernet, till Henrik Krummedike (Jfr K. br. till denne, dat. 21 Juni 1501); men såsom förut är berättadt, innehöll denne betalningen.

[7]) Skand. Handl. XVIII: 182, 187.

[8]) Morgongåfvobref för Anna Göstafsdotter å Torpa i Kind m. m. dat. Toftaholm månd. efter Bartolomei (den 25 Aug.) 1477. Original i Upsala Bibliotek.

[9]) Skand. Handl. XVIII: 187.

i Finnland, der han bosatte sig, och blef lagman i Norr-Finnland 1487 och 1488[1]) samt sedan höfvidsman i Satakunda och bodde i denna egenskap på Kumo kungsgård. Han inträdde i riksrådet 1485 och deltog i det stora rådsmötet 1494. Hans enka »Ingeborg Ragvaldsdotter, på Hedhinsöö,» syster till den tappre Nils Ragvaldsson på Olofsborg, gifte sig år 1504 med väpnaren Nils Bröms, men hade inga barn, och sålde år 1511 sätesgården till sin syster Estrid[2]), som blef gift med väpnaren Nils Krumme, häradshöfding på Dal.

Bengt Fadersson (Sparre), hvars far och bror förut äro nämnda såsom rådsherrar, var gift med Danska ridd. Axel Brahes dotter Hillevi, och kom genom henne i besittning af det gamla herresätet Aspenäs i Upland, der han sedan bodde.[3]) Han inträdde i riksrådet omkring 1486 och omtalas som medlem till 1496.

Johan Bese till Hyringsäter, nu Herrsäter i Bankekinds härad, var häradshöfding i det närbelägna Åkerbo härad (1492) inträdde i riksrådet vid år 1486 och infann sig sedan någon gång vid rådsmöten, uteblef vid kröningsriksdagen 1497, och blef således icke riddare, men erkände sedan konungen och det af riksrådet beslutade thronföljarevalet. Han slöt sig likväl hastigt till uppresningen 1501, utan att förbehålla sig någon förläning, men tog icke mycken del i de följande händelserna och dog år 1505.[4]) Hans första hustru var Katerina, dotter af ridd. Jon Gädda, den andra en dotter af ridd. Knut Bengtsson (Ulf) till Ståflö, från hvilken han måste skilja sig.

---

[1]) Arwidssons Finska Handl. V: 114, 131.

[2]) Nils Bröms' morgongåfvobref till Ingeborg Ragvaldsdotter, dat. Hedensö d. 27 Aug. 1504. Salubrefvet, dat. Strängnäs fred. före helga kors exalt. (d. 12 Sept.) 1511.

[3]) Riksrådets dom, dat. Stockholm lörd. näst före 11,000 jungfrurs dag (d. 19 Oct.) 1482. Fru Anna Olofsdotter, H. Johan Slavikes hustru, hade fått det i morgongåfva af sin förre man Sten Bengtsson och »haffde epther honum bade barn och bloma», hvarföre hennes gåfvobref till sin kusin Hellevi, Axel Brahes dotter stadfästes. Peringskölds afskrift efter original hos vice presid. Schönberg, som bodde på Aspenäs.

[4]) Grönblad, s. 227.

Nils Posse till Tun, en bror till Knut Posse, nämnes blott vid ett par rådsmöten (1486 och 1491), och har ej mycket deltagit i politiken. Han var gift med en Norska, Gertrud, dotter af riddaren Matts Jakobsson till Sigerstad, som låg der sedan Fredriksstad anlades[5]). Sonen Axel Posse deltog i kriget på Norska gränsen 1503 och var följande år rådsherre.

Nils Boson, son af ridd. och riksrådet Bo Niklisson af den s. k. Hammarstads-slägten, hvilken upptagit Griphufvudet ur mödernevapnet. Han var under Sten Stures första tid ännu ett barn[6]), bodde sedan på fädernegodset Vinås i Tjust och blef vid år 1488 intagen i riksrådet, gifte sig 1491 med en dotter af Arvid Trolle[7]) och blef derigenom indragen i unionspartiet, hvilket han länge vidhöll. Han blef riddare och lagman i Östergötland för sitt biträde vid revolutionen 1497, och lemnade riket 1501, då konungen afsattes, blef sedan höfvidsman på Borgholm, men uppsade Danska konungen trohet 1508[8]), då han återfick både sin plats uti riksrådet och lagmansembetet, hvarom han ock på förhand försäkrat sig. Han öfvergick ännu en gång till unionspartiet, och blef landsflyktig, samt, då han år 1525 återvände, ihjälslagen af sina landbönder i Vingåker.

Erik Trolle, son af Arvid Trolle och hans första hustru Kristina Gädda, blef år 1487 gift med ridd. Gustaf Karlssons enka, Ingeborg Filipsdotter (Tott), och derefter bosatt på Ekholmen i Upland, hvilket hon fått efter sin förra man. Han blef vid år 1487 rådsherre, efter Hans Åkesson 1493 lagman

---

[5]) Hans och medarfvingars skifte efter Agnes och Gro, ridd. Alf Haraldssons döttrar, dat. Sigerstad d. 3 Maj 1472. Dipl. Norv. II: 659. Nils Pose med sin hustru Margareta Ivarsdotter gjorde i Arboga sabb. ante Martini (d. 5 Nov.) 1491 skifte med Abram Kristiernsson och hustru Birgitta Månsdotter, hvilka erhöllo 4 gårdar i Vænge by, Longarwds s. Kollandz (nu Kullings h.), mot vederlag på »Kollen». Den ofvannämnda Fru Gro var Nils Posses svärmor.

[6]) Hans qvitto till sin förmyndare, morbrodern Erik Karlsson (Vase); dat. Tälge d. 24 Juli 1479. Orig. å papper i Riks-Arkivet.

[7]) Calendarium Trollianum, Script. rer. Svec. I: I, 234.

[8]) Svenska riksrådets skrifvelse med inbjudning att komma upp till Stockholm d. 7 Oct. dat. den 3 Sept. 1507. Uppsägelsebrefvet, dat. Kureholm d. 2 Juni 1508. Geh. Archivets Aarsberetn. IV: 334, 344.

i Närike, och hade Lagunda härad i förläning. Var en af dem som biträdde Jakob Ulfsson vid upproret 1497; vid kröningen blef han jämte sin far riddare och deltog i rådsmötena till konungens afsättning, 1501, hvarefter han någon tid tog del i försvaret af Stockholms slott, men sedan icke omtalas förr än efter Sten Stures död, då han åter inträdde i rikerådet. Han valdes afriksrå det 1512 till riksföreståndare, men lyckades icke blifva erkänd, utan måste lemna plats åt den knappt 20-årige Sten Svantesson, och tvangs slutligen såsom K. Kristiern II:s anhängare fly till Danmark, der han hade både en bror och troligen flera systrar bosatta, och lärer hafva dött omkring 1529.

Bengt Kristiernsson (Oxenstjerna) till Salestad, son af ridd. Kristiern Bengtsson, som väl lefde i början af Sten Stures tid, men ej vidare deltog i rådsmötena. Han var redan riddare, då han först omtalas i handlingarne, och riksråd åren 1489 till 1495, då han var utsedd att biträda ärkebiskopen i regeringen under Sten Stures frånvaro, men hastigt dog, troligen i pesten[9]). Var gift med Märta, riksrådet Johan Slavekes dotter, och kom genom henne Mörby i sonen Kristiern Bengtssons ego. Denne, som skref sig till Steninge[1]) blef ridd. 1497, satt i riksrådet redan 1504, och allt intill 1520, då hans hufvud föll i Stockholmska blodbadet.

Erik Eriksson d. y. (Gyllenstierna) ridd. till Fogelvik, hvilket han sannolikt efter faderns död bebodde. Han omtalas icke som rådsherre förr än 1489, men var 1490 höfvidsman på Nyköping och hade sedan förvaltningen af det vidsträckta Stäkeholms län sig anförtrodd, deltog i statshvälfningen, 1497, blef vid kröningen riddare och erhöll Elfsborgs län år 1499, öfvergick redan i Sept. 1501 till Sten Sture och blef sannolikt vid landstinget i Skara i Jan. 1502 vald till landskapets lagman; men då slottet vid prins Kristierns anfall nog hastigt blef uppgifvet d. 18 Juli s. å., slogo de uppretade bönderna i den anryckande Svenska hären följande dag ihjäl honom. Han

---

[9]) Troils handl. till upplysning af Kyrko- och Reformationshist. IV: 379.

[1]) Han skref sig sig »i Steninge» d. 3 Juli 1518, då han beseglade ett bref för Sigtuna kloster af Knut Nilsson i Vik. En Jören Nilsson i Steninge omtalas 1510.

var gift med Anna, dotter af Karl Bengtsson till Vinstorp, och hans barn ärfde detta gods. Sonen Karl blef lagman i Ture Jönssons ställe 1529.

Peter Eriksson (Plata) till Granhammar i Upland, var häradshöfding i Håbo härad, då han vid år 1489 blef inkallad i riksrådet, och deltog sedan esomoftast i dess möten, äfven under den inre fejden 1497, men utan att afgjordt sluta sig till någondera sidan. Efter statshvälfningen förekommer han icke mer.

Joachim Fleming, troligen bosatt på Qvidja, var häradshöfding i Vemo härad samt fogde på Åbo slott, då han år 1489 först omtalas såsom deltagande i ett rådsmöte. Han hade sedan det missödet, att några fångar, hvilka han vid lifvets förlust åtagit sig att förvara, rymde från honom, och blef han derföre år 1491 af Sten Sture ålagd dryga böter, bestående uti några gårdar. [2]) När riksrådet år 1494 fattade beslut att ingå i union med Danmark och Norge, var han också tillstädes, men upplefde icke dess fullbordan; ty då han vid Ryssarnes infall hade uppdrag att försvara passet vid Kymmene elf, afled han, under vintern 1495—1496. [3])

Kristiern Johansson (Vase) till Örby, K. Gustaf I:s farbror, fick 1489 plats i riksrådet och var under följande åren höfvidsman på Kalmar slott, [4]) men omtalas ej efter 1493. Han synes hafva varit en häftig eller våldsam man, [5]) likasom sonen, Gustaf Kristiernsson, som vid festen, då Sten Sture d. y. blifvit vald till riksföreståndare, kom i öppen strid med Erik Abrahamsson. Var gift med Dorothea eller Dordi, Knut Eskilssons dotter, hvilken såsom enka bodde på Skenäs vid Bråviken.

---

[2]) Arwidssons Finska Handl. V: 156. Jfr I: 24.

[3]) Sten Stures m. fl. R.R. bref, dat. Åbo d. 14 Jan. 1496. Arwidsson, VI: 372.

[4]) Han omtalas med denna titel i Erik Trolles qvitto till fadern å arfvet efter sin mor, Kristina Jonsdotter, och svåger Jon Gädda, dat. Follenes dom. prox. ante Jacobi (d. 24 Juli) 1491, (Original på Skokloster) och uti ett Sven Skarpes salubref, dat. Kalmarna onsd. före Oculi (d. 6 Mars) 1493. Original på Bergshammar.

[5]) Biskop Henrik klagade i bref af d. 21 Jan. 1492 för Sten Sture öfver honom för våldgästning. Skand. Handl. XXII: 37.

Bengt Ryning, son af riksrådet Erik Ryning, som bodde på Lidhult i Småland, men såsom gift med Filippa Månsdotter kom han i besittning af sätesgården Aal [6]) eller Grensholm, vid Roxen, och bodde der. Han inträdde i riksrådet vid år 1491, biträdde vid uppresningen 1497, men blef missnöjd för det han ej för sina tjenster fått Örestens län, hvilket kamraterna lofvat honom, och följde sin ungdomsvän Svante Nilssons fana 1501 (N:o 204), men uträttade icke mycket, och synes hafva dött år 1505.

Abraham Kristiernsson, möjligen son af den Kristiern Gregersson, hvilken år 1438 bodde på Brunsberg på Sela-ön, och af Dansk härkomst. [7]) Han var sedan 1471 gift med en dotter af Magnus Bengtsson till Göksholm och bodde på Åleholm eller Ellholmen vid Arboga. Han inträdde i i riksrådet vid år 1491 och bibehöll sin plats der ännu 1499, då han deltog i det första rådsmötet, men omtalas sedan icke. [8])

Olof Björnsson (Vinge), lagman i Värmland, bror till Vestgöta-lagmannen Lindorm Björnsson, omtalas såsom deltagare i rådsmöte blott en gång, 1492; men han synes också hafva dött kort derefter.

Peter Ragvaldsson till Erstavik, hvars bror Erik förut är omtalad, inträdde uti riksrådet vid år 1493, och blef följande år lagman i Södermanland, men förhöll sig passift under upproret 1497 och erhöll icke riddarslaget vid kröningen; han omtalas såsom rådsherre ännu 1499, men har sannolikt kort derefter dött.

---

[6]) Fru Gertrud, Magnus Grens enka, har d. 29 Dec. 1480 i Aal utfärdat ett skuldebref till »sin son» Bengt Ryning, hvilken sedan skref sig »i Aal» 1482, och kallas så i en utanskrift år 1505, på ett pappersbref i Riks-Archivet.

[7]) Sten Stures bref af d. 12 Febr. 1472 för »welboren suen» Abram Cristiernsson att för trogen tjenst få behålla allt det gods som Herr Broder Svensson och Claus Nilsson till hans behof köpt hade. Då Broder Svensson dog 1436, synes, att brefvet syftar på en ännu äldre tid.

[8]) K. br. dat. onsd. efter Invocavit (d. 3 April) 1501 till Sten Sture att stämma husfru Birgitta, Abram Kristiernssons enka, inför riksrådet, om en ny qvarn vid Arboga. Pappersbref i Riks-Arkivet. Hon gifte sig sedan med den illa beryktade fogden Anders Pedersson.

Sten Turesson (Bjelke) på Råvelsta, son af den förenämnde Ture Turesson, var häradshöfding i Tjurbo härad, då han inträdde i rikerådet 1494, och blef vid samma tid lagman i Vestmanland, hade Simtuna för egen och Torstuna för sin mors räkning i förläning. Han deltog i krigståget mot Ryssland 1495, likasom ehuru på ett mindre fiendtligt sätt uti stämplingarne mot Sten Sture 1497 och blef vid kröningen riddare, höll sig efter uppresningen 1501 till en början undan, men likasom hans bröder slöt han sig under de närmast följande åren[1]) till Svante Nilsson och var höfvidsman på Kastelholm, då det år 1507 intogs af Severin Norby, hvarvid han blef för en kort tid fången. Han öfvergick efter hemkomsten till Sturarnes motståndare 1511 och 1512, lefde ännu 1520.

Påfvel Kyle till Barkerstorp, lagman på Öland efter Ture Turesson, har såsom riksråd bivistat ett möte i Upsala 1495,[2]) var samma år ombud vid unionsmötet i Kalmar, stod vid Danska infallet 1497 på Sten Stures sida, men, ehuru han sedan lefde i många år, förekommer han blott en gång nämnd såsom riksråd. Han var gift med Erik Rynings dotter Sigrid.

Henrik Bidz till Nynäs i Finnland, sonson till den gamle Henrik Bidz, som var rådsherre i K. Karls första tid, blef lagman i Norr-Finnland 1489, och har troligen infunnit sig vid kröningen 1497, och dervid blifvit riddare, men omtalas först vid de båda rådsmötena 1499 såsom riksråd. Han deltog i belägringen eller åtminstone vid kapitulationen af Åbo slott 1502 och bevistade ett rådsmöte i början af år 1505, men dog vid slutet af samma år.[3]) Han gifte sig under Sten

*) Skand. Handl. XVIII: 186.

[1]) K. br. för Henrik Aageson på Siöborg, dat. Köpenhamn d. 15 Juni 1503, hvari han gifver honom alla de gods och tjenare, som hans otrogne undersåtar Sten Turesson och Peder Tureson egde i Skåne. De la Gard. Archivet. Del. II, sid. 48.

[2]) Ärkebiskop Jakob Ulfsson sade vid mötet i Tillinge d. 6 Jan. 1495 till Sten Stures ombud, att Pawell Kyle var icke i rådet (Skand. Handl. XVIII, 18,) och hade han således då först inträdt. Geh. Arch. Aarsberetn. IV: 278, 336.

[3]) Grönblad, Nya källor till Finlands Medeltidshistoria s. 256, 259.

Stures vistelse i Finnland 1498[4]) med Anna Hansdotter (Tott), en brorsdotter till fru Ingeborg.

Claes Henriksson (Horn) till Åminne deltog såsom lagman i Söder-Finnland uti thronföljarevalet 1499, men omtalas i öfrigt icke såsom närvarande vid något rådsmöte i Sverige förr än år 1512. .

Ture Jönsson (Tre Rosor) son af den förenämnde Jöns Knutsson till Falem, men skref sig under de senare åren dels till Säm dels till Lindholmen, deltog i upproret mot Sten Sture 1497 och blef riddare vid kröningen, samt efter Lindorm Björnssons bortgång lagman i Vestergötland och rådsherre 1499. Han nödgades deltaga i försvaret af Stockholms slott 1501 och miste derunder lagmansembetet, men återfick det snart åter. Under hela sitt lif en politisk vinglare, deltog han i sammansvärjningen 1529 och måste lemna riket, slöt sig sedan till Kristiern II vid hans återkomst, men fanns mördad i Kongelf 1532, troligen på Kristierns befallning. Han var gift med Anna Johansdotter (Vase), K. Gustaf I:s faster.

Knut Alfsson[5]) r. den föregåendes syskonbarn, son af ridd. Alf Knutsson, hvilken bosatt sig på sina arfvegods i Norge och der blifvit rådsherre, känd såsom motståndare till den mägtige Danska höfvidsmannen Hartvig Krummedike. Han vistades i yngre åren mycket i Sverige och deltog uti Sten Stures strid med Ivar Axelsson 1487[6]), vid hvilken tid han också synes hafva gift sig med Görvel Eriksdotter (Gyllenstjerna), K. Karls dotterdotter. Efter faderns död blef han år 1497 egare af Gidske sätesgård, belägen på en ö i Vesterhafvet utanför Ålesund, och en mängd gods i olika delar af Norge, men bodde den tiden på Akershus, der han var höfvidsman och deltog i denna egenskap i belägringen af Elfsborg 1497. Han råkade redan följande år i onåd, och

---

[4]) Henrik Bidz, riddare i Nynäs, morgongåfvobref å 1400 Svenska mark eller Benickala gods i Nousis socken, dat. månd. efter Vårfrudag nativ. (d. 10 Sept.) 1498, besegladt af Stén Sture, Erik Johansson, Knut Posse m. fl. Orig. i Kammar-Arkivet.

[5]) Jfr Chr. Langes Historiske Efterretninger om Besidderne af Giske Gaard. Norsk Tidskrift for Videnskab og Litteratur IV: 75 o. ff. Chr. 1850.

[6]) Enligt en anteckning af Rasmus Ludviksson i Upsala bibliothek.

hans arffiende Henrik Krummedike lismade sig till ett län han haft, äfven Akershus togs ifrån honom 1499, och han tyckes icke hafva ansett sig längre säker i Norge, helst han dessutom hade flera enskilda fiender, utan flyttade till Sverige, der han dock knappt hade någon fast bostad, utan vistades hans hustru Mätta Ivarsdotter med barnen hos Svante Nilsson på Stäkeborg under åren 1500—1502. Han följde sedan Svante Nilsson till det andra rådsmötet i Stockholm 1501, och deltog, till en början uttryckligen såsom Norsk rådsherre, i uppresningen, men vid rådsmötet på hösten satt han såsom Svensk rådsherre. Om hans syftemål känner man ej mer än, att han ville hafva några Danska fogdar afsatta, och utom Nils Ragvaldsson var ingen i Norge af betydenhet, som rörde sig till hans förmån. Det är derföre knappt troligt, att han var vuxen den uppgift, som man skulle vänta, att han ställt sig, då han grep till vapen. Hans enka Mätta Ivarsdotter hade, såsom konungen säger på hösten 1502 »sitt bud in i Norge», för att uppresa allmogen[7]), hvilket förmodligen syftar på Erik Jönssons tåg till Hammar. Hon önskade också under det Lübecks sändebud voro i Stockholm på sommaren 1503 tala med dem, utantvifvel för att förmå dem att medverka till någon åtgärd till förmån för henne och Knut Alfssons barn (N:o 233). Också lyckades hon uti stilleståndstraktaten 1504 få in en artikel, att godsen skulle återställas. Knut Alfssons barn blefvo, då deras styfmoder gifte sig med Svante Nilsson, uppfostrade i hans hus; men den äldste af dem Karl Knutsson följde henne till Danmark och gick i Dansk tjenst, samt stupade vid Stockholms belägring 1520, den yngre, Erik Knutsson, som bodde på kungsgården Hof i Östergötland, föll i Stockholmska blodbadet. Deras syster Botild blef gift med Fader Nilsson (Sparre) till Hjulsta och dessas dotter, Görvell Fadersdotter, blef slutligen arfvinge till Gidske gård och andra gods i Norge.

Sten Kristiernsson (Oxenstjerna) till Salestad omtalas först för ett mord på en borgare i Stockholm, hvilket gaf anledning till ett upplopp 1483 (N:o 67), deltog sedan i Ryska

[7]) K. br. till H. Krummedike d. 23 Oct. 1502.

kriget, blef riddare vid kröningen 1497, började en uppresning för egen del 1501, hvilken sedan sammansmälte med den allmänna, och fick i följd deraf säte i rådet (N:o 90) och Nyköpings slott, hvilket Sten Sture till honom afstod, gjorde uppresning mot Svante Nilsson 1511, hvilken var ett förebud till rådsherrarnes försök att beröfva denne regeringsmagten, och slutligen i samråd med Gustaf Trolle en förhastad uppresning år 1516, men hvilken blott hade till följd, att han miste slottet och dog i fängelse samma år. Hans giftermål, först med en dotter af Erik Axelsson (Tott), sedan med Nils Claessons dotter,[8]) torde hafva bidragit att hålla honom uppe.

Erik Johansson (Vase) till Rydboholm, Sten Stures systerson, stod på hans sida under upproret 1497, blef ridd. vid kröningen, inträdde i riksrådet efter uppresningen 1501, erhöll Kastelholms län 1504, men lemnade det efter ett par år, och tog icke mycken del i det politiska lifvet. Ehuru han bodde så nära Stockholm, var han sällan vid rådsmötena, men deltog i beslutet mot Gustaf Trolle och var ett af offren i Stockholmska blodbadet.

Nils Eskilsson (Baner) till Djursholm inträdde i riksrådet efter uppresningen 1501 och bivistade sedan ofta rådsmötena intill år 1512, då han efter Erik Turessons död hade uppdrag resa till Moskwa, att underhandla med Ryssarne.[9])
Han blef höfvidsman på Åland 1508, omtalas i öfrigt sällan förr än 1520, då han grep till vapen mot Danskarne, men synes hafva måst fly till Finnland, der han föll för bödelsyxan.

Nils Ryning till Lidhult blef riddare 1497 jämte brodern Bengt och deltog i rådsmötet på hösten 1501, men sedan icke, ehuru han lefde många år.[1])

Bengt Arendsson (Ulf), hvars fader bodde på Nynäs i Södertörn, inträdde i riksrådet efter uppresningen 1501

---

[8]) Hans morgongåfvobref till Kristina Eriksdotter, dat. Stockholms slott tisd. efter Lucæ evang. (d. 20 Oct.) 1489, det senare till Pernilla Nilsdotter, dat. Nyewesterwigh torsd. efter Bartholomei, har felaktigt årtal, 1500, emedan Sten Kristiernsson deri kallar sig »höfvidsman pa Nyköping», hvilket han ej kan hafva blifvit förr än 1502 eller 1503.

[9]) Grönblad s. 511, 586, 588, 598.

[1]) Nils Ryning i Lydhult har den 13 Jan. 1510 utfärdat ett salubref till domprosten Hans Brask.

(N:o 190) men deltog sedan sällan i mötena, ehuru han bodde på Ekolsund, som han erhållit med sin hustru Kristina, David Bengtssons dotter. Han deltog i försvaret af Stockholms slott 1520,[2]) och satt i rikrådet ännu 1523.

Johan Arendsson till Sjöholm, den förres broder, inträdde med honom i rikrådet 1501, blef vid samma tid lagman i Södermanland, försvarade men utan framgång Stäkeholm 1517, satt i riksrådet ännu 1523 och kanske längre; ty han lefde ännu 1526.

Johan Månson (Natt och Dag) till Göksholm inträdde i rådet 1501, höfvidsman på Kalmar 1510 till 1520, då försvaret efter hans död en tid leddes af hans enka Anna, dotter af Erik Turesson.[3])

Knut Eriksson (Kurk) till Lauko, söder om Tammerfors, blef rådsherre i slutet af Sten Stures tid (N:o 235) och deltog ej sällan i rådsmötena under efterträdaren, stod främst på förslag till lagman i Norra Finnland 1506,[4]) var sedan lagman i Österbotten och Satakunda intill år 1535, då K. Gustaf I för hans höga ålder gaf embetet åt sonen.[5])

Peter Turesson (Bjelke) till Kråkerum, hade befäl på Kalmar slott 1497, blef samma år riddare, men slöt sig till uppresningen 1501 och sändes af Sten Sture i slutet af året ned till Uppvidinge härad, som han hade i förläning, för att tillse med Danska uppviglare (N:o 196). Han var fortfarande ledamot af riksrådet, men deltog sällan i mötena, var höfvidsman på Stäkeholm 1506—1516, beseglade såsom K. Kristierns rådsherre Stockholms kapitulation 1520.

Erik Turesson (Bjelke) nämnes icke under Sten Stures tid uttryckligen som rådsherre, men redan 1496 hade Sten Sture lofvat att inkalla honom[6]) och då han egde dennes för-

---

[2]) Hadorph, Rimkr. II: 434, 445, 447.

[3]) Hennes morgongåfvobref å Bro (nu Brokind) dat. månd. före Margarete (d. 17 Juli) 1514.

[4]) Grönblad, Nya källor sid. 259. Henrik Stensson förekommer under de följande åren såsom lagman i Norra Finnland, och har lagsagan alltså blifvit delad.

[5]) Arwidsson, Finska Handl. V: 325.

[6]) Skand. Handl. XVIII: 35.

troende, är knappt tvifvel, att han blifvit rådsherre, emedan han i öfrigt var så mycket använd. Han nämnes som fogde på Stockholms slott 1489, var höfvidsman på Stäkeborg 1494 —1499, derefter på Viborg till sin död 1511, och var i fråga att väljas till riksföreståndare inom det stora parti af riksrådet, som var missnöjdt med Svante Nilsson. Han var gift med Gunhild, dotter af rådsherren Johan Bese och fick med henne Benhammar i Upland och Herrsäter i Östergötland. [7])

---

[7]) Utom de här uppräknade nämnas under år 1504 i handlingarne riddarne Folke Gregersson (Lilje) Karl Larsson till Frötuna (i Arwidssons Finska Handl. V: 186 orätt kallad Karl Carlsson), Åke Hansson (Tott), Trotte Månsson till Eka, Kristiern Bengtsson (Oxenstjerna) och väpnaren Axel Posse såsom ledamöter af riksrådet, och är sannolikt, att en och annan af dem varit det redan förut.

Förteckning på handlingarne.

Rättelser och tillägg.

Del. I. Sid. V, r. 16 står: Nicolaus, läs Henrik. Jfr Mecklenburg, Urkundenbuch I: 398, III: 324.

» XXXII, r. 2. uppgiften om K. Magni besök i Estland utgår.

» » r. 21 står: 1361, läs: 1362.

» XXXIII, r. 13 står: Aug., läs: Juni.

» L, r. 12 nedifrån. Hertig Albrekt öfvertog panträtten till Kalmar län 1366. Jfr Skandinavien under unionstiden, s. 166.

» LXXVI, r. 4 nedifrån. Forsholm låg i Kinne härad vid Vänern. Anf. st. s. 120.

» LXXXI, r. 3, 7, nedifrån. Jfr Riks-Arkivets pergamentsbref II: 149, 171.

Del. II. » LIX, r. 4. Att drottning Margereta äfven 1412 besökt Sverige, synes af en ännu otryckt Dansk »Archivregistratur».

» LXIII, r. 17 nedifrån står: Karl Karlsson (Öra), läs: K. K. till Ulfåsa.

» LXV. r. 11 står: Kolbäcksån, läs: Köpingsån.

Del. III. » XXXII, not. 8), I st. f. 27 April och 1 Juni, läs: 2 Maj och 24 Maj.

» LI, r. 12 står: Eriksholm, läs: Trolleborg.

» LXXXV, r. 3 nedifrån, står: man, läs: mark.

» CLVII, r. 25 står: Regensburg, läs: Riga, oaktadt hvad i noten anföres. Jfr denna del s. LXXIX.

» CCXLVIII, r. 7 står: syster Birgitta Karlsdotter, läs: faster Birgitta Kristiernsdotter. — Svager, i äldre tider slägtinge genom giftermål.

» CCLXI: F. d. lagmannen Bengt Gylta lefde ännu 1477, såsom synes af Processus canonizationis b. Katerine.

1.

Sten Sture, Sveriges rikes föreståndare, befaller innebyggarne i Dagsbergs by i Östergötland att vara riddaren Gustaf Olofsson lydige och till honom erlägga afrad och andra kronoutskylder, dat. Stockholm den 4 Juli 1470.

Jach Sten Sture riddare höuitzman pa Stocholms Örebro och Åbo slot oc oppa thenne tiid Sweriges rikes forstander helsar ider alla dandemen som bo i Dagxberg i Ringstadeholms læn kærlige meth Gud. Maa i wetha kære vener thet jach nog yterligh forfarat (!) oc forstandet haffuer at thenne breffuiser ærlech och welbyrdogh man her Götzstaff Olsson riddare haffuer god skæl oc ræt til Dagxberg by oc til all then rento oc rettigheth som ther pleyger vt at ga Ty beder jach ider och oppa rikesens vegne högligha biwder thet i varen honom hörighe oc lydoge giffuandes oc giörindes honom idert affrad affratzpeninga aterstæder saköra oc alla andre rettigheter som i oppa Cronane vegne plictoge æro oc enghom androm sa framt i noghit giöre vele thet riked eller myk lywfft ær oc forbiwder jach alla e huo the hælzt ære eller vare kwnne synderlige fogete eller æmbitzmen ehuem the hælzt tilhöra for:de her Götzstaff Olsson hær vti at hindre eller hindre late möde quællia eller i nogre matte oförrette vith rikesens plict oc hæmpd. Datum in castro Stocholmensi feria quarta infra octavam visitationis beate virginis meo sub sigillo Anno domini Mcd septuagesimo.

Original på Skokloster.

2.

Stilleståndsfördrag med Danmark, dat. Kungssäter d. 9 April 1471. Svenska exemplaret.

Wy Sten Sture &c. Niels Sture Gödstaff Olson ok Karll Benktsson aa vapn Görom vitherlighit ath wy nw her i Kunungxsæthers prestegard i Mark Anno domini &c lxx primo tisdaghin næst epter palmesunnedag warom till ordz medh velbyrdogeste strenge her Claws Rwnow her Knut Trudson her Staffan Benktson riddere Eric Sture oc Per Nielson væpnare oc haffua paa ware oc alle mene Swer[iges] inbyggiare vægne forraamet oc giort en felig dag oc friidh medh K[onung] C[ristiern] Danmarkx oc Norgis oc alla hans land vndersatte oc medh hielpare, huilkin dag oc frid skal oppa gaa viij daga epter Valburgis obroteligh til land oc vatn standande bliffue til sancte Johannis baptista midsommarsdagh næst komande oc samme sancte Johannis dag ath möthe viid Stækeborg slot i venskap i kerlig medh K[onung] C[ristiern] Danmarkx och Norgis raad oc hans herrer och vener. Ther skulu oc tha velbyrdoge oc strenge her Ake her Ywer her Larens Axilsöner riddere fore koma oc göra for:de K[onung] C[ristiern] mynne eller ræth, oc han göre them tæslikis igen for Sweriges Danmarkx oc Norgis raad oc fore hans herrer oc vener som til tals möde komande wardæ, nær tesse mynne eller ræt giort eller sked ær och for:de K[onung] C[ristiern] kan tha saa skikkat, ath tesse iij rike mage saman komma i et kerlighit forbundh, som de ware i konung Cristofers tiid medh sadana forbætring som tessis iij rikis raad tykkis nytteligit oc bestandelikit wara, oc han vel halle alle Swergis inbyggiare viid Gudz sancte Ericx oc Swergis bescripne lag ræth privilegier frihether oc goda gambla sidwænia oc halle oss eller warom opin besiglde breff och aldre vrökke*) eller haffua naghon owilia eller skada paa naghanx (!) Sweriges infödde mæn och inbyggiare &c som for:de K[onung] C[ristiern] hans vndersathe eller medhielpare skeed æra. Naar alt tesse saa giort oc forwarat ær, saa ath alle Swerges in-

*) Skriffel för vræka d. ä. hämnas.

byggiare &c æra forwarade i alle saker oc ærende, epter tesse iij rikesins radh god tykke tha vile wy annama oc behalla for:da K[onung] C[ristiern] til fulmektig herre oc konung i Swerige igen, aag vile vy wara oforsakat ther vdi saa længe wy haffua warit til orda i Arboghe medh Sweriges radh oc meneghe Swergis inbyggere, huad them tækkis i tesse ærende. Item all owilia som ær mellan oss oc alle Swergis radh oc inbyggiare oc mellan her Magnus Gren, her Ture Tursson, her Christiern Benktsson, her Ywar Gren, her Staphan Benktsson, her Trotte Karlson oc Eric Karlson skal tha[paa] thet möthe aff talis epter for:da iij rikes rad medh mynne eller ræth. Item ath alla fanga paa bada sidhor skulu dag haffua in til for:da sancti Johannis dag. Skėr thet oc som Gud forbiude ath thet möthe ey forslitas kan medh mynne ræth eller vinskap, tha skal for:da dag oc frid obrothelig standande bliffue i en manad epther ath alle fra thet möthe atskilde ære.

Efter en samtida afskrift på papper i Riks-Arkivet, hvarå genparten är skrifven på baksidan.

3.

Danska exemplaret af stilleståndsfördraget i Kungssäter, dat. d. 9 April 1471.

Wy Claws Ronnogh &c Knut Trudson Staphan Bænktson riddere Eric Sture Pædher Nielsson væpnare war nadoghis herres raad görom veterligit ath vij nw her i Kunungxsæthers prestegard i Mark tilstædhe ware anno domini Mcdlxx primo tisdaghin næst epter palmesunnedag med velbyrdog oc strenge her Sten Sture &c her Niels Sture her Gödzstaff Olsson riddere oc Karll Benktson a vapn oc haffuom forramadh paa war nadoghe herre K[onung] C[ristiern] Danmarkx oc Norgis oc alla hans nades land vndersatthe oc medhielperæ vegna en felig dag oc frid med for:da her Sten Sture, her Niels

Sture her Gödzstaff Olsson oc Karll Bænktson oc alle Sweriges inbyggere oc Gotlandh huilkin dag oc frid skal paa gaa viij daga epter Valburgis oc i alla motte obrotteligh standande bliffue vel forwarad til land oc vatn in til sancte Johannis baptiste midsommars dag næst komande, oc ath var nadoge herre, och hans nadis raad aff Danmark oc Norge samme sancte Johannis dag möthe viid Stäkeborgx slot i venskap oc kerlig med forscrifna her Sten Sture her Niels Sture oc mere Sweriges raad oc ath velbyrdoge mæn her Ake her Ywar och her Larens Axilsöner skulu ther oc tha til stæde koma, oc göre var nadoge herre mynne eller ræth, oc hans nadhe göre them ther teslikis i gen for Danmarkx, Swergis oc Norgis raadh, oc fore hans nades herrer oc vener som til tesse möthe komande warda epter tesse iij rikens oc epter for:da hans nadis oc veners radz radh, skeer thet oc som Gudh forbiude ath möthit ey med mynne ræth eller winskap ændes kan tha skal thenne dag oc frid obrottelig standanda bliffua i en maanadh epter ath alle fraa tesse möthe atskilde ære Item skulle alla fanga paa badha sidhor dag haffua in til for:da sancti Johannis dag, Ære nagre ibland them som ey om fængilse betrodde ære, tha skulu the sætte borgan. Alt thette for:da loffuom wy fast ath halla vtan alt arigt eller hielparede, fore alle som for wor nadoge herre och var skuld skulle göre oc lathe.

Samtida afskrift å samma blad som föregående handling, i Riks-Arkivet.

4.

Ärkebiskop Jakob Ulfsson till de i Stockholm samlade rådsherrar, dat. Almarstäk d. 16 Juli 1471.

Jacobus miseracione diuina
archiepiscopus Vpsalensis.

Premissis nostris sincerissimis dileccione et salute. Werduge herre oc besynderlige godhe wenner wij finge nw

strax idher scriffuilse i huilke i begerende æra wore tilkomo til Stokholm for richens merkelig ærende skyl ther at forhandla ok offuerwæga, huilked Gud skal kenne wii oc swa gerne giort hade, hade oss thet ey merkelig storm oc blasende wædher förtaged, oc kome wij ey hem for en sent i afftes med en liten jackt the annad wor skip kunno ey hem kome för æn nw strax oc med platzs En wii wele i afften benala oss aff stadh om wy nagerlunde kunno eller formaga vppa wæders wegna oc til idher offörtöffradh koma, och göre i the ærende oc all annan altid gerna hwad idher ær til wilia ok kerlek. In Christo felicissime valeatis Ex Almarstek in crastino David abbatis nostro sub signeto.

Utanskrift:

Reuerendo in Christo patri ac domino domino Johanni miseracione diuina Episcopo Strengnensi Ceterisque aliis Militibus et militaribus regni Swecie consiliariis nunc Holmis constitutis amicis nostris sincerissime in Christo dilectis.

Originalet i Riks-Arkivet.

5.

K. Kristiern till Jakob Ulfsson, att förmana motståndarne inlåta sig på en fredlig uppgörelse, dat. skeppet Valentin d. 24 Sept. 1471.

Premissa reuerencia cum nostro sincero fauore Kære herre och fader Ider wæl förtenker at wii her nw wared haffua oc budid oss til all skælichet rætgang eller minne för ider oc alla andra owillige i wore ærende och æn nw oss biudha ok kan oss engen rædelichet wedherfares. Hwilked wij beclaga för Gud oc alt thet heligt ær, oc wele thet kæra för wore helge fader pawan keyseren ok menige Cristenheten thet offuerwal oss nw sker, oc at wij nw enga andra wega

haffua æn æra nödde til at strida mot nogre wore owemner, huilka sig til fridz ey wele giffua. Thy kære herre formana wii ider at i æn nw wele vnderuisa thom, swa at the sig wele giffua til skælichet. I oc flere Sweriges rikes infödde mæn skulo oss altid wara fulmektige til æra oc all skælichet. In Christo valete &c. Ex navi nostra Valentin feria tercia proxima post [festum] Mauricii sociorumque ejus.

Samtida afskrift i Riks-Arkivet å samma blad som N:o 6. Öfverskrift: Copia litere Regis. Troligen bilaga till N:o 7.

6.

Jakob Ulfsson till Sten och Nils Sture, att afstå från att försöka vapenlyckan, och i stället följa Riksrådets uppmaning att skyndsamt komma till Stockholm, för att uppgöra förlikning, dat. Almarstäk d. 25 Sept. 1471.

Kære herrer ok besynderlige godhe wener mage i wetha thet wij finge nw strax werduge faders oc gode mens breff Rikens radh i Swerige som nw forsambladhe ære i Stockholm, huilke ibland annan ærende the begærende ære, thet wii wilie læggia oss vin om ath forstyra thenne blodstörtinge oc rikens fordærff som nw pa færde ær. Theslikes finge wii ock konung C[ristierns] breff widh sama synne, aff hwilke tw breff wii sende ider nw utscriffther, ther i idher epter retta mago &c. Swa mage i wetha, at som wii ider tilforende tilscriffuad haffua, hurw almogen kringom alt Vpland hillogede oc sworo konung C[ristiern] i Upsala, oc ryktedes, ath the skulde ey thet engdregtelige (!) giort haffua Swa mage i weta ath wij haffua nw forsand forfaredh bade aff samningen, som i Mattis messa war i Upsala oc alla wægna her oc ther om kring i landet, ath the haffua honum fulleliga oc endregtelica hylladh oc sworidh swa ath the wilia liffua oc döö med honum. Thy kunne wij thet wæl merkia, thet i kunne ekke u[n]tsætia Stokholm uppa norra sydhan uthan stor mandrap oc storan skada uppa Swe-

riges almoge pa bade sidher, huilkit skedde om thet ther til kome som Gud forbiude uppa Sweriges inföddde mæn oc almoge, som offthe til förende sket ær, oc som wii til forende screffua, at her Yffver oc her Trotte ære i Fiædrungeland widh iii^c (300), Sa mage i wetha at nw i manedagx for Erik Karlsson oc her Eggerd Kromedich utöffuer wid Görwæl nidhan for Stæket med iiij^c (400) eller ther widh oc sent i afftes for oc lange Johan ther samastadz utöffuer med iii^c (300) eller ther widh, swa ath thet fruktandes ær ath uppa norre sidhan kan engin vntsætning skee, oc ær almoghen ther ider myked owiliog före aff thet rikthe som gaar alle stadz her om kring, för i wilie fördærffua them ther fore, ath the haffua hyllad konung C[ristiern], sa ath the skötha nw hwatzske war eller annar scriffuilse aff thy som the sægia, ath thenne her tiid haffuer sig swa förlöpit, som thöm ock alt landet forelagt war, ath the skulde haffua komid til Stokholm pa sancti Egidii tiid, epter thet friidz breff oc rætthegangsbreff som Rikens radh loth för them kynnoga, uppa hwilken tiid thenna her[rer] ther ock ware ock begærede friid uppa theris landzskaps wægna, huilkid menige rikens radh, the som uppa then tiid i Stokholm forsamblade ware, loffuade them endregteliga wilia forarbeydha, och ther uppa haffua the gode herrer oc wii forbidad ider oc the andre gode herrer[s] som med them ære, til qwæmpd uppa theres oc wara stora kostnadh oc fortæring, forlængiandes then dag oc friidh med K[onung] C[ristiern] tiid fran tiid, hopandes thet i skulde haffua komed oc med the gode men vtnempde aff them land i ware som i oc rikens radh til forende eens ware.

Thy kære herrer oc wener, radha wii æn nw idher ytterliga oc högerliga formana, thet i æn nw koma med nogra gode men oc möglig samling i friidz wise thet aldher raskaste i kunne til Stokholm then wæg som i kunno merkie ther landit myndzt komber til twngo oc owilia, annars ær fulleliga fruktande at the ther ey i radh oc dadh ware om swadana samplinger, om ther noger ythermera skada skedde, som Gud forbiude, ey wille som oc skælighit ær i nagra matte thet vngella oc hælst medhan rikens radh ider idkeliga tilscriffuad haffua at i swadana sampning öffuergiffua skulle, ær oc

fruktande, ath om thet ey farlöst forstört wardher oc en annan större vpresning wardher riked oc ider til ythermer fordærff oc skadha, oc haffua wij thenne breffuisare befalt ider her om ythermera beretta æn wii nw scriffua. Görer her utynnan som ider idra wener oc Sweriges rike stor makt uppa ligger. Her uppa begære wii idert ofortöffrade visse swar ther wij oss epther retta mago. Kenne Gud, at hwat wij her vti giort haffua oc her epther göra, thet göre wij för idert oc menige Sweriges rikes betzsta oc bestand sckuld.

Samtida afskrift i Riks-Arkivet med rubrik: Ad dominos Stenonem et Nicolaum Sture. Sannolikt bilaga till N:o 7.

7.

Ärkebiskop Jakob i Upsala och biskop Henrik i Linköping till de i Stockholm samlade rådsherrar om sina åtgärder för fredlig uppgörelse, dat. Almarstäk d. 26 Sept. 1471.

Jacobus miseracione diuina archiepiscopus Vpsalensis. Henricus eadem gracia episcopus Lincopensis.

Premissis nostris sincerissimis dileccione et salute, Werduge fæder kære herrer ok besynderlige gode wenner, wij finge i gaar ider scriffuelse, hurw thet wij wille hielpa radha ther til at then blodgiwtelse matte worda afflagd &c, Tha magi weta, at æpter ider scriffuelse bön ock begæring screffwo wii i ghaar the gode herrer til her Sten oc her Niels thet yterste ther wij kunno, som i förfinna aff then vtscrifft her innelukt oc i samma farthen som wij idert breff fanged hade finge wij oc högboren förstes konung C[ristierns] breff, oss oc förmamendes oc bidiandes störkia ther til, hurw thetta tilstundende mord ok blodgiwtelse matte forstört ok afflagt worda, aff huilked breff wij ider ok en vtscrifft senda her innelukt, I ghar sende wii oc her Sten ok her Niels en vt-

scrifft af samma konung C[ristierns] breff, Item screffwo wij i ghar them til, som forsamblede æra i Fiædrungeland, som ær her Yffwar, her Eggerd, her Trotte oc Erik Karlsson, at the skulle all ærende wæl företaga, swa at enkte hendermera mord eller blodgiutelsse skedde her æpter vpa nagon syda oc vnderuiste them ther vtinnan thet yterligeste ther wii kunno, Oc finge wij i ghar eth waart bud hem aff Westerars oc thet annad bleff ther qwart, huilked wij ok offortöffrad hem wæntha, En thet bud hem kom sadhe för oss, at nw i mandagx redh her Niels aff Westerars mot her Sten till Munkatorp med swa manga hesta han med sig haffua kunne, oc wid xl Dalakarlla földe honom med til foth, oc ther wid then kyrkian skulle her Sten liggia med stor sampling ther magi ider æpter rettæ, en som wi menæ, swa haffwa the enga ytermera Dalakarlla. En först wii fa wort bud hem igen oc wii yterligere förfara om al beleglichet, wilia wii oc scriffua almogen til vppa bade sydor i badhe forsamplingerna at the giffua sigh til fridzs oc ære her æpter ekke ytermer blodgiwtelse wollande eller begerende. Thy werduge fæder oc gode herrer, bidia wij ider oc formana vppa Gudz wegna, at i æn nw hielpa til fridzs, at swadant moord matte afflegges vppa bade sydor, at frid endregt ok kerlek matte warda i riked igen, i all the ærende som til en bestendug frid kunna draga skuli altid finna oss wælwiliog, Oc swa brat wij then forbindning offuerlæsed haffwa, wilia wi gerna ider then igen senda innan en dag eller twa her æpter. Ider her med befalendes Gud ok sancte Erik. Datum in castro nostro Almarstek feria quinta proxima ante Michaelis archangeli nostris sub signetis.

Henricus Eadem gracia
Episcopus Lincopensis.

Item werduge fæder ok kere herrer wij haffua förnommed tock ekke i nager sannindh, at the yperste mæn aff Dala haffua scriffuad konung C[ristiern] nw nylega til, swa at thet ær fruktande, at om thenne her ærende ekke faa en snar ænda, at the ok swa göre som Vpland ok Fiædringeland

giort haffua, oc om thet skedde som Gud forbiude, tha ær . . . fara bade om förbinning oc forwaring. Wii haffua wor bud oc vppa thenne her ærende, huad wii förnimma wilia wii ider öfförtöffrad tilbiuda, Beramer toch Sueriges rikes idhert oc allis wore besta serdeles i gode herrer som land læn sloth ok makth haffua i hænder.

Utanskrift:

Reuerendis in Christo Patribus oc Dominis Johanni Strengnensi Lydechino Arosienci necnon Gudmundo Wexionensi ceterisque militibus et militaribus regni Swecie conciliariis pronunc Holmis constitutis, fratribus & amicis nostris sincerissimis.

Original med märken efter två vaxsigiller, hvarmed brefvet varit hopfästadt, i Upsala Bibliothek.

8.

Karl Knutsson (Gera), Erik Magnusson (Örnefot) och Arvid Trolle till rådsherrarne i Stockholm, med begäran att få emot sig bud med anvisning, då de nalkas staden, dat. Järna d. 26 Sept. 1471.

Sincera et amicabili in Domino salute semper premissa. Werdoghe fædher ok herrer idhert breff ok scriuilzse haffwe wij wndherstadh, ath tha wij koma nw til Brændekyrkia ath wij skole tha koma til idher medh eth tall folk &c. Kære synderlighe gode winer, kwnne i mærkia eller forfaara nagon merkeligh tiende her för innen eller hwat idher tykker sæn nw lykest wara, hwat wij skule fore tagha ok pa staa, tha biwdher oss oförthöffwet enkene til ok haffuer stedhoght idhert wiisse budh oss möthandes wndher öghonen, ath wij fwllelighe withe hwar wij skule oss epter rette, nær wij kome nw draghandis Hulkit wii ok ecke wilie nw lengher thöffwe

idher fwlkomplica komandes til hielp tröst ok gode wntsætningh med Gudz hielp och sancte Ericz och lather man redhe skippen till med wærie ok hwat som ther til höryr ok behoff görs hulkit oss tykker fwlkompliget radh wara ok nytte ok besynderlighe öffuer alt ath wij faa idhert wiisse budh oss nu möther wndher öghonen, som badhe idher ok oss nw makt oppa ligger. Framdelis ma i withe, ath jak haffuir inghen annen tiiende fornwmpmet aff her Steen wthen godh, ok waren widh en godh tröst oss hoppas thet skal alt saman warda gott medh Gudz hielp pa wara sydhe. Ther medh idher alzmektigh Gudh ok sancte Erik konungh nw ok altiid befalandes. Scriptum Gerna sokn feria quinta proxima ante festum Michaelis archangeli Anno domini M°cd°lxxj° nostris sub sigillis.

Karl Knwtson } Riddara.
Eric Magnusson }
Arwid Trolle.

Utanskrift:

Reuerendis in christo patribus ac Dominis nobilibus et strenuis militibus et militaribus consiliariis regni Swecie pronunc Holmis, amicis nostris sinceris.

Original i Riks-Arkivet.

9.

Svenska Riksrådet erinrar de rådsherrar som åtföljt K. Kristiern, huru han brutit alla de öfverenskommelser, som sedan våren blifvit ingångna och uppmanar dem att göra honom allvarliga föreställningar, till undvikande af ytterligare blodsutgjutelse, (slutet af September 1471).

Premissis &c. Kære herrer oc wener, som wij förmodha at idher allom wel witerlicht ær, hwru thenne dectingan först begripen wart i dymblawiku i Konungxsæters prestegard mellom herre Sten herre Niclis Sture oc flere med them opa thenne sidho oc herre Claus Ronow herre Knut Trudzson oc

flere med them vpa idher herre K[onung] C[ristierns] wegna, swa ath thenne iij rikes radh fulmechtuge schulle hafua tilsammans kommit widh Stækeborg opa sancti Johannis baptiste midsommars dag nest forlidhen, ther at forhandla oc owirwægha, at then werduge forste mate med endrecht koma hiit in i Swerige for en fulmectug herre oc konung oc at thesse iij rike matte komma i en friid oc kerlegh bebinding til samman &c. Hwilket alle mene Sweriges Rad oc gode men endrectelige samtyckte oc fulbordade oc screffuo ther vpa Danmarkx rad til, at the wille fulfölghia then dechtingan oc möte oc senda thiit sina fulmechtuge sendebud. Tha screff for[nem]de herre Claus oc the andre dectingesmen med honom, at the wille sielff i sin eghen persona med sina herrer oc wener sökia thet möte oc effter thet at han oc the hade swara skip, tha tröste han icke at leggia in i Stekeborgx skær, æn han ville vpa forscriffne sancti Johannis tiidh wara i Diwrehampn oc sökia thet möte ther i wenskap oc kerlegh, oc affsatte han then dagh oc friid som forramat war oc ther schulle haffua vpa gangit viij dagha effter Walburgis oc satte han in vpa pingxdaga, hwat forfang oc schada riket ær skedt vti then wenlig forhandling thet ær nogh witerlicht. Ther effter screff idher herre sielff at han eig kunde komma til Diwrehafln vpa forscriffne sancti Johannis dag, men han wille wara ther vpa sancte Marie Magdelene dagh oc wille komma i friidz wiis som en mill herre, oc icke som fiende, oc i thenne kerlige scriffuelse oc forhandling, som wij æn tha forloto oss vpa, kom han hiit for stadhen torsdaghen som war iiij dagha for Magdalene, vtan all ytermere forhandling eller forord. Oc vpa thet at hwar en rætwiis man schall kunna merkia, at wij all thing wille forfölghia i thet betzsta, tha gaffuo wij oss in til dectingan med idher vpa idher herres wegna oc forramade en dagh friid oc rætgang med honum, som the vpna breff ther vpa giffna yterlige vtwiisa, aff huilke wii senda idher vtscripter inneluchta i thetta breff, ther i mage rætta idher effter, om nagon aff idher hauer them icke förra hört eller swa yterlige besinnat, serdelis ludhandis hwro idher herre schulle strax igen kalla skogxdrifuare oc alla andra bade til landz oc watn, som han hade vte vpa

Sweriges arghasta, och strax effter thenne dechtingen war fulbordet oc besigladh, tha sende han förat herre Trotte Karlsson in i Fiedringaland med et taal folk oc sterkte the skogx drifuare, ther effter sende han herre Ywar Gren med et större taal folk, Olaff Wargh oc andra flere at forgeste oc betunga the fatige dande men som gerna wille bliffua med friid. Somblige luckade the til sigh med theres listege taal, vpa thet at the wille gerna göra vpresning oc twedrecht i riket, oc wita i wel at wii dechtingade med idher i manga dagha, ther vpa at idher herre schulle kalla sit folk til skips igen, swa lenge, at i vpa thet sidzsta sinne lofuade oss, at the schulle igen komma i idher herres skipflota vpa sancti Egidii dag, oc samma forscrifna dag kommo the her vpa Norrmalm oc satte ther sina skerma som æn nw syndt ær. Fortencher idher oc wel at wij oc dechtingade ther vpa i manga dagha, at the skermar schulle affbrytas ok idher herres folk schulle komma til skips igen swo lenge at i vpa thet sidzsta lofuade oss i iiij samfelte dagha, hwar dagh fra annan, at the skermar schulle affbrytas som forscrifuit staar om morghonen for middag. Oc som i wel weta at i loffuade oss widh idher æro oc thro odhensdagen nest effter warfrudag natiuitatis, at the skermar schulle hafua warit affbrutne om morghonen, ther nest effter för middag, oc at i wille tha hafua kommit til oss vpa Helganzholmen, at forlengia oc stadfesta then dag oc friid in til sancti Mauricii dagh nw nest forlidhen. Oc waro wij vpa Helganzholm om thorsdagen som forscriffuit staar mest all then dagh effter middag, formodandes idher thiit, oc ingen aff idher thiit kom, oc hwro wij thet forfolgde in til idher med waro sendebud hafua wij idher förra tilscriffuit, oc ther vt owir hauer idher herre nw warit i Upsala oc latit nagra aff almogen hylla sigh, vpa thet at han wille jo göra twedrecht oc osæmio bland rikens inbyggiare, swa thet ær nw swa fræmerlig kommit, at menige riket vpresis, huilket honom sielff oc manga flera ma komma til en forderffuelig schadha. I wetin wel hwro mykit got oc bestand i hafua loffuat oss oc Sweriges rike vpa idher herres wegna, til huilket wij oss fulkompnelige hafua forlatit, oc mentom, at hwat i hafua ther vti sacht eller giort, at i giorde thet vti en god mening oc i

rætta troskap. Schal nw vpa then godha thro, som wij til idher sat hafua, nagot swadant jemmerligt forderff komma effter, ther forbarme sigh Gud owir, oc er jewendis, thet i eller flere idhre medbröder bliffua thes minne betrodde vpa en annan tiidh. Hade idher herre forfulgt the dechtingan swa kerlige, som sagdt scrifuat oc bebrefuat war, tha hade han nw hafft en fulkomplige god ænda om thenne forrörde erende, oc schal eig swadana merkelig bröst eller forswmelse finnas nær oss ther om. Thij kere werduge fædre herrer oc wener, bidhia och formana wij idher for Gudz oc rætwisonne schuld, thet i vnderwiisen then högborne forste idher herre om thenne forscriffne oc mange flere andre erende, som han hauer giort rikit oc oss til stort forfang oc schadha ower then stora thro oc kerleg som i oss vpa hans oc idher wegna sagdt berät oc lofuat hafua, huilket wij for sannind thro.

Efter Originalconceptet i Riks-Arkivet, med iakttagande af rättelserna hvilka flerstädes finnas skrifna öfver raden.

10.

Svenska riksrådets lejdebref för Erik Karlsson (Vase), dat. Stockholm d. 6 Dec. 1471.

Wij efftersoriffne Sten Sture Sweriges rikes forstændere Eric Axelsson Eric Ericsson Niels Sture Gregers Matsson oc Laurens Axelsson riddære göre witterligt at wii alle pa wora wegna och wora medhbrodere Suerigis radtz wegna haffua leydet och felet och medh thetta wort opne breff felæ och leydhæ welboren man Erich Karlsson aff wapn swa at han ma och skall sielff tolfftæ at kommæ til her Sten Sture wor höffwitzman, hwar han kan honom och oss vp at finnæ, frij och felogh tidh at kommæ felogh ock frij ther at waræ och bliffwæ nær honom och oss til xx:de dag jwl nestkomendes och frij och felog i siit beholdh i gen at kommæ in pa

Stegeholm medh hæstæ och haffwor fore oss och alle the fore woræ och Swerigis indbyggiere skuldh weliæ och scholæ göre och lathæ vthen alt argth, hinder eller noger handha hielpærædhæ widh alles wora æræ sannindh och godhæ throo. Til tess ydhermere wissæ och högræ forwaringh lathæ wij for:ne hengæ wore insegellæ fore thetta breff. Giffuit i Stocholm sancti Nicholai dagh biscop (?) Anno domini milesimo quadringentesimo septuagesimo primo.

Original å pergament i Riks-Arkivet. Af sex vidhängda sigill äro blott N:o 1 och N:o 4 (de båda Sturarnes) fullständigt bibehållna.

11.

Stockholms magistrat till rådet i Danzig, svar om en borgare derifrån som ej fått utsälja vin han infört, om öfverklagad packning af salttunnorna och kärlens oduglighet till insaltning af lax, samt om förbudna hamnar (norr om Stockholm), dat. d. 22 April 1472.

Vruntliken grot to voren vnde wes [wy] gudes vormogen Ersamen leuen heren vnde guden vrunden. Alse gy schriven van Rotker van der Vektens vin, dat he den nicht mach tappen, vorkopen, wtvoren, vnde wy eme nicht mer den xviij mark geboden scholden hebben, &c Gode vrunden, deshaluen gelene jw to wetende, dat wy eme vor sodanen win noch dyse (?) edder mynre ge baden hebben, wente so dane win dent her nicht, vnde och na wnseme beschrewen rechte mach he den win nicht vorkopen, vnde voren hir int oplant, sunder wil he den win wtwart schepen, dat sy wy gerne, vnde nicht vmme des willen gode vrunden olde haldinge vruntscap vnde gode wanheith darwmme nicht vorbraken, wy en don Rotker edder jemande anars dat recht is vnde vnse beschrewen rechte wthwiset. Item leven vrunden also wy jw er hebben vorschrewen, dat gy vnde de jwuen scholden sik vorbeteren in der Baye pakkinge vnde goden

tonnen las in in to saltende bidden jw noch vruntliken, dat gy dit noch vorkunnigen willen vppet nye vnde dat de jwuen nichten seglen in vorbadnen haffnen, also to Osthamer, Geffle, Hernesand vnde er geliken, welik wy gerne vorschyllen willen mit allem gode an jw vnde den jwuen wor wy konen. Got der here spare jw lange salich vnde gesunt Schrewen tom Holme an sunte Joriens awende Anno lxxij° Nostro sub secreto.

Ratmanne
tom Holme.

Utanskrift:

Den Ersamen vorsiktegen wisen heren Borghemesteren vnde Ratmannen der stat Danske wnsen sunderligen gode vrunden.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

12.

Tvenne Hanseatiska sändebud till rådet i Lybeck, om sin ankomst till Kalmar, hvarifrån de emedan fredskongressen var uppskjuten till midsommar, skulle följa riksföreståndaren och några rådsherrar till Söderköping, der allmänt rådsmöte skulle hållas, dat. Kalmar d. 4 Maj 1472.

Bereydicheyt vnses willigen vnuordraten denstes touoren. Erbaren wolwieszen leven Heren, wy bidden Juw gutliken weten, dat wij mit der hulpe des almechtingen Gades wnde wol wij in deme affsegelende van der Trauen in groteme sticken vnde stormen vnder ogen wesende in groter vare scepes, lyves vnde gudes gewest zint na Juwer Heren beueel ame sonauende negest vorgangen twisschen souen vnde achten des morgens in de klocken to Calmaren vor de stad vppe de reyde mit beholdener haue gekomen zint vnde dar sulvest

vor vnss gefunden hebben Heren Steen Sture ritter, vorstender des rikes to Sweden mit siner eliken gemahelen frouwen Ingeborgh vnde etliken sinen rederen, alse mit namen Heren Thure Thuresson, Heren Gustoff Oleffsson, Heren Joens Slake rittere vnde Erick Karllsson knape. De suluen vnss denn na veler sollicitacien vnde vndersettinge etliker Borgermestere to Calmaren vnss hebben prefigeret vnde gesad eyne tijd bij ze to komende vnse werue van wegen der soesz Wendesschen Stede to opende ame mandage vor middage, to achten in de klocken data desses breues im kloster der Predeker ordens. Dar wy do tor stede by ze so vorberort werd gekomen zint, vnde all dar ime reuerenter int kortte vorgeheuen hebben na temeliker grute, Na deme des rikes redere van Sweden so drapliken alse geistlick vnde werlick dar nicht vorgadderet weren so wy vns vorhapet hadden mer en allene mit sinen rederen vorberort gefunden hebben, dat gy heren van den Steden vnss dar gesandt hadden der groten swaren veyde vnde orloges haluen, alse dar leyder God entbarmet twisschen den riken Dennemarken vnde Sweden beth her tho gewest, vnde grot blotstortinge der wegen bescheen is ock noch dagelikes waret vnuorsonet, dat wy denn mit en eyn fruntlik bestand vnde vpslach des vredes vorramen vnde erweruen mochten, dar inn sine ergemelte herlicheyt vnsz wolde besorgen, dat de sulfften vorberorten des rikes reder in Sweden, beyde geistlik vnde werlik, jo eer jo leuer mochten to samende komen to belegener stede vnde beqwemer tijd, vmme denn dar suluest vterliker vortogeuende vppe vnse Credencien breue wes wij dersakehaluen furder hedden in beuele sine herlicheit mit sineme rade ergemelt, dar by anfallende, se dar vmme gutliken spreken wolden, vnsz eyn entlik antwerde dar vpp to seggende. Des hee vnss denne na besprake dorch heren Thure Thuresson leed seggen wodanewicsz dat se mit deme heren koninge dorch sinen sendeboden heren Nicolaus Ronnowen rittern eynes dages bereyde beramet hebben desser vorberorten twedracht haluen vnde beleuet to holdende bynnen Kalmaren to Sunte Johannes dage middensommer negest folgende, dar denn etlike van alle dreen

riken to samende komen scholden vmme touortastende wat gudes middelsz men in desser sake vinden mochten, dar vth wij vnsz besorgen, dat dar mede bi seggende hedde wij wes to weruende bij des rikes rad in Sweden alse geistlik vnde werlik, dat se syk bereyde vordaget hadden to samende to komende bynnen Suderkopinge am pinxstedage negest folgende, dar hee mit den ersten dachte heen to segelende vnde wolde vnsz dar gherene medeheen nemen vnder sineme bescherme, des wij syner leue vnde herlicheit in Juweme namen hochliken bedanckeden &c Vnde hebben dar vpp beleuet, dat wannere sine duchtige leue bereyde is na Suderkopinge to segelende, dat wy denn mit eme dar henne segelen willen, im namen Gades de groten swarheyt desser erscreuen zake, so wij dat denn dess rikes rederen vterliker inbeuele hebben dar suluest touortellende vnde vortogeuende in der besten wicsze wij mogen, vnde wat vnsz vurderemere desser sakehaluen vnde anderer belegent willen wij, wijl God, indem wij in egener personen bij Juw nicht komen mogen in schrifften vnuorbodesscoppet nicht laten &c. Hyr mede zyt Gadde almechtich lange tijd wolmogende beualen. Screuen bynnen Calmaren ame maendage na des hilgen Cruces dage Invencionis Vnder mynes Johann Wimstorppes Signete des wy hyr to bruken Anno &c lxxij°.

Juwe gudwilligen { Petrus Bentze vnd Johann Wimstorpp.

Originalet i Lübecks Rådhus-Arkiv.

13.

Stockholms magistrat till rådet i Danzig, om salttunnorna, dat. d. 25 Juli 1472. (Jfr N:o 11).

Vnse wolbehegelken grod mit begeringe alles heiles tobeuoren, Ersamen leuen heren sundergen guden vrunde vnde nabere. Juwer leue mach wol denkafftich wesen, wo dat

wy juwen Ersamheiden in mer vorledenen tijden hebben irmand vnde gescreuen vmme de Bayepackinge vnde tonnen &c, dar wy denne sust nochtortid keyn antward van weddervmme hebben gehat. Bidden vnde begeren noch deger vruntleck, willen juw noch also hebben vnde vormogen mit den jenen, dede alsodane hanteringe bruken vnde mit den packeren, dat se de tonnen vul maken kopmans gut vnde geneten deste durere in guden vorwarden dichten tonnen. En deel koft man dat solt vmme der tonnen willen, lass vnde andere vissche inne to vorwardende. Ersamen leuen heren, juwen guden willen hirane to bewisende, so wy juw des genstleken to getruwen vnde belleuen, dat hirna wol vorbeteringe inne gedan wert. Erschege des nicht, so mot men eynen anderen guden sin inne vinden, der gemenen werld tom besten. Guden frunde, wy begeren juwer leue vruntleken beschreuen antward deshaluen, dar wi vns nach richten mogen, wy don alle wege gerne so was juwer Ersamheiden to willen is, de wy beuelen Gade dem heren lange salich vnde gesunt to syne denste. Scriptum Holmis sabbato post festum Margarete virginis nostro sub Secreto Anno &c lxxij.

Consules
Holmensses.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

14.

K. Kristiern frikallar Ture Turesson (Bjelke) från trohetsed, dat. d. 25 Juli 1472.

Wii Christiern meth gudz nathe Danmarks Sueriges Norges Wendes och Gottes koningh hertwg i Sleszwiig greffwe i Hålsten Stormarn Oldenborg och Delmenhorst Göre alle witherlicht ath effther swodan deytingan ewiig friidh dagh oc nade (?) som nw begrebne ære mellam oss oc thesse try ryge

och thes inbyggere tha haffwe wy fry qwit ledyg ock löss ladet oc meth thette wårt obne breff fry qwit leduge oc löss lade Her Twre Twrsson fore raadh manskab oc thienyste som han oss sagt oc loffweth haffuer. Datum in castro nostro Haffnensi die beati Jacobi apostoli nostro sub secreto Anno domini Mcdlxx secundo.

Efter en afskrift från medlet af 16:de seklet, i Riks-Arkivet, med några nödiga rättelser i afseende på de latinska ordens läsning.

15.

Riksföreståndaren Sten Sture till rådet i Lübeck, förordar att Herr Ture Turesson skall återfå sitt der seqvestrerade gods, särdeles han nu, då han åter gaf sig under Sverige, förbundit sig att inför riksrådet lagligen svara för allt, som mot honom kunde yrkas, dat. Kalmar d. 14 Oct. 1472.

Vruntliken groth tho voren, Vorsichtigen, leuen vrundes, Borgemesteren vnde ratmannen der stat Lubeke, wetet leuen vrundes, dat erbare vnde strenge ritter Her Ture Thuresson hefft geclaget vor my, dat etlike van jwer medeborgeren vnde kopgesellen hebben dar by den jwen em sine goderen rosteret vnde hinderet, vnde vorwnderet mi gant sere, dat se em nicht to voren to spreken, dan he koningh Cerstens man was, men nw he sick tho deme rike Sweden wedder truweliken gegeuen hefft. Nw duncket my, dat he dat quades vnde groten schaden genetet hefft vnde jwer vorsichtiger leue wete, dat he hefft wesen vor mi vnde vor denne menige rat van Sweden vnde hefft sich vorwilkoret vor vns tho komende in deme rechten nw in dem naasomer ersten komende, see sin geistlich effte werlich, den jwen effte anderen kopmans kopgesellen, schal vnde wil don so vele also recht is, hwes he sick nicht entleddegert, effte mach mith warafftigen tugnissen vnde bewisingh. Wor vmme bedde ik jwer vorsichtiger leue andachticliken mith den menigen heren van Swe-

den, dat iv syen em volgafftich, si weret sake, dat id nicht en skege, so mach jwer vorsichticheit weten, dat id vns gantse sere to vnwillen were, nach deme he wil plegen eme jwuelken so vele also recht is, vnde noch dar bauen sent he sinen apenen breff in der vorbindinge tho meere wisse vnde sekericheit. Dar vmme leuen vrundes, doet hijr an also gi willen van mij vnde van den anderen Reders in Sweden jw vnde den jwen in rechten bistandich vnde vorderende schollen sijn. Vnde leuen vrundes, hape ik, dat dar meinet van den jwen is duslange iennigen vntrecht gesceen ok nicht schen schal. Dar vmme weset vordacht, dat em nene vnrecht en stee nach deme dat he sick in deme rechte beplichtet do donde. Vnde sende ik jw mynen egenen knecht Peter Hwit to vortellen vnde se[ge]n hwat em dar an sodanigen rechtes plege bewiset wt . . . Nicht mer an desser tidh, men ik beuele Jwer vorsichtige leue dem almechtigen Gade. Schreue to Calmaren des dages sancti Calixti vnder mineme engesegele lxx Secundo.

Sten Sture Ritter Des
Rikens Sweden Vorstandere.

Original i Lübecks Rådhus-Arkiv, med märke efter sigillet.

16.

Arkebiskopen, riksföreståndaren och två andra medlemmar af Svenska riksrådet till rådet i Danzig; svar å klagomålen öfver Otte Torbjörnsson, som utanför Elfsborg tagit 2:ne skepp från Danzig samt sårat eller dödat en del af besättningen; riksföreståndaren hade genast rest dit, fråntagit honom slottet; det ena skeppet och en del af varorna var redan lemnade till egaren, det andra låg der i förvar; Ivar Axelsson har förbundit sig att inför riksrådet svara för sina utliggare, dat. Arnö d. 10 Februari 1473.

Jacob mit Gades genaden
Ertzebischop to Vpsall &c.

Vnsen vruntliken grot mit vormogen alles guden toucren, Ersamen vorsichtigen leuen herren besynderen vnde gunstigen guden vrunde. Wii begeren juwer herlichet vnde leue to weten, wo wij juwe lefflike schriffinge gutliken wol entfangen vnde vornamen hebben, inneholdende dat anlangs vorgangen de inwonere des rikes hiir to Sweden besynderen Otte Torbiornsone merckligen groten vnde vnuorwinliken schaden juwen borgeren bij Elwitzborch an liffue vnde an gude togetagen, endels irslagen, vorwundet vnde den vorsichtigen Pawel Schulten juwe borger sin schip mit juwer borgeren gudhere endels geladen ane recht vnder guden gelauen vnde veligen vredhe genamen vnde affhendich gemaket hebben &c. Lewen heren vnde vrunde, Juwe herlicheyt mach weten, dat wij nicht vmme desse vorberorde sake edder groten schade to voren wosten en wan nw, wente Got weth, dat sylk vorfanck vnde antastet vp juwer inwoner argeste ny geschen is mit vnsen weten edder willen vnde och nymmer mit vnsen willen schen edher weddervaren schall. Dar vmme leuen heren vnde besynderen guden vrunde, so vro als des rikes to Sweden vorstendere vnde vnse howetman heren Sten Stwre ritter disse vorberörde sake vornam, so togh he vedder int lant. Do uorgenante Otte dit vornam, do wolde he nicht vor eme kamen vnde wolde em oc nicht op dat slot laten, Doc so vant vnse houetman Heren Sten alsylke ge-

limpeligheit vnde redelighet, dat he mit dem vorgenante Otte to worden quam, vnde mit vruntlike vnderwiisinge na[m] Otte em mit sig vp dat slot, vp hwilkemme slot vnse howetman Hern Sten juwer wiishet beklagebreff krech op Otte, ludende als vorgescreuen steit vnde strax na vtlesing juwes breffues, nam vorgenante hern Sten dat vorgescreuene slot to sig, to dess rikes bestant, also is vorbenomede Otte dorch juwe clage willen dar affscheden, vnde so isset geantwordet en ander gut man hiir im rike, vp dat hiir namals in keynerleye wiis van deme slote keyn vorfanck edder schade weddervaren schall ju edder den juwen antzwar an folke, schepe edder gudere, vnde it is ok nw so bestelt, eyn van juwen genomet Peter Monich hefft alrede sin schip wedder gekregen vnde en del van sinen guderen dat vnvortert wass, vnde dat andere schip licht noch by Elwitzborgh, vnde ok en del van den gudren dar inne was, is dar wol vorwaret to truweren hant, bet dat koplude dar komen, de ere mercke vnde gudere kennen, so scholen se dat ere wedder kregen, vnde dat vorbracht vnde wegh gekomen is wille wij sameliken truweliken to helpen, dat de gennen van juwen, de dat ere vorlaren hebben, mwchten wedder by dat ere kamen. Lewen heren vnde gunstigen, guden vrunde, hefft vorbenomede Otte vnsen vorgenante howetman vnderwiset, dat vp deme eynen schepe scholde welke Schotten vnde ere gut gewest seyn, dar vmme nam Otte dat schip, vnde hadde des rikes fiende dar nicht inne geuest, so hadde Otte se nicht gehindert edder antasten laten. Vortmer als juwe erbarheyde roren vmme her Iwer Axelsones vdliggers &c, so heffth de vorgenante her Iwer sich vormeten vnde vorwillekort vor vnses rikes howetman herren Sten Stwre, hwo dat he will hir bynnen rikes trostliken to antworden to allen den saken vnde angrepen, de dar eme vnde sinen vtliggers mit rechte togelecht worden. Wor mede wij vormogen vnde konnen wesen jw vnde den juwen to willen, leue vnde vruntschap, dar schole gij vnss alle tit gutwillich vnde vnspare ane finden mit lijff, gude, macht, hulpe vnde bestant, wente gij hebben bet hir to gewesen vnse gantzse gude vrunde vnde naborss, dat wij jw vruntliken dancken vnde bidden ju oc noch vmme aldher vruntschap willen,

dat gy denne so hijr namals don vnde bewiisen willen, welkt wij in allerleije mate mit juwer ersamighet gerne wol vorschulden willen, deme wij bevelen Gade dem almechtigen to ewigen tiden. Ex Arno ipso die sancte Scholastice virginis nostris sub secretis et sigillis Anno &c lxx tertio.

Sten Sture &c.
Nicles Sture. } Ritter.
Staffan Vlfsson.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv, med märken efter 4 sigiller.

17.

Riksföreståndaren jemte fem verldsliga medlemmar af Svenska Riksrådet till Danzigs råd; Otte Thorbjörnssons sak skall afgöras, så snart Riksrådet kommer tillsammans, dat. Stockholm d. 20 Febr. 1473.

Vnsen vruntliken groth thouoren myt vormoghe alles gudes. Ersamen leuen vrunde, Also juw wol wytlich is, wo sick de sake vorlopen hefft by juweme sendeboden Jacobe Molenbeke vnde gy in vnsen breuen wol vornemende werden. Sues ys hyr noch eyn ghekomen myt juweme breue vnde scriffte genant Arnt Mollere vnde hefft grote kleghelike klaghe vmme gudere, takele, ancker vnde touwe, ander meer schepes rethschoppes, bussen vnde vele ander meer dinghes, dat in deme breue vorder meer gheroret is, dat Otte Torpelson vnde syne vthligghers scholden ghenomen hebben. Sues moghe gy weten leuen frunde, dat wy den breff nicht eer eyn kreghen eer nv in deme vastelauende ock weren hyr do nicht to der stede bouen veer edder vyue van des Rikes Redere, vnde de here artzebisschopp was verne bouen vpp in dat lant, also juwen boden wol witlick is. Darumme konde wy de sake vppe desse tyd twysschen Otten vnde em nicht vorhandelen. Do wy juw leuen vrundes ock dat wytlick is,

dat wy hebben gheschreuen na des Rikes Redere alle, dat se hyr scholen wesen myt dem alder ersten apen watere, so wille wy vppe de tyd beyde de vnde andere vorberoerde sake vornemen vnde helpen den juwen de vele also recht is, wes se myt willen nicht vordreghen konen, beghere wy van juw, dat gy willen juwe boden vnde breue vppe de vorgheschreuenen tyd hyr wedder kommen laten. Denne schole gy vns myt vlite in allen vorghescreuenen saken gutwillich ane vinden also vns van rechte hoert vnde bord. Nicht meer vppe desse tyd, men wy beuelen juw deme almechtighen Gode, de spare juw langhe sund vnde wol moghende to syneme denste. Gheschreuen tom Stockholme des ersten sondaghes in der vasten int jaer Christi Dusent veerhundert im deme lxxiij jare.

Ick Steen Sture Rittere
tho Gripsholm.
Nyels Sture.
Goestoff Karelson.
Greyers Mattesson.
Eskel Isackesson.
Ture Turesson.
} Rittere.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

18.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig; det af Otte Torbjörnsson från deras borgare tagna skepp och gods skall återställas genom den nya höfvidsmannen på Elfsborg, Niklis Klasson, dat. Strängnäs d. 5 Maj 1473.

Jacob van Gades genaden Erzbisschop to Vpsal &c Hans to Strengenes vnde Ludeke to Westerars mit den sulven genaden.

Vnsen vruntliken grot mit vormogen alles guden touoren. Ersamen, vorsichtigen leven heren, vnde besunderen gunstigen

guden vrunde. Mach juwe leffliicheith weten, dat wij juwen breff gutliken entphangen vnde wol vornamen hebben inneholdende, wo Juwe herlicheyde vns vore geschreuen hebben vmme den vnuorwinliken schaden, den juwen borgeren geschen vnde wedder varen is van Otte Torbiornssone by Eluisborgh dem vorsichtigen schipper Pauwal Stolten sijn schip mit juwer borgere guder endels geladen ane redelik toeggent, vnder guden geloven vnde veligen vrede genamen hebben &c. Leuen heren vnde besunderen guden vrunde, wy hebben tre Juwe schriffvnge wol entfangen vnde vornamen vmme dissen vorberorden sake vnde schade. Dar vp hebbe wy Jw wedder nw im wynter negest vorgangen eyn antwart geschreuen. Nw vormerke wy wol, dat gy sulk vnse antwart nicht gekregen hebben, so moge gy leuen heren vnde gude vrunde weten, dat vnse vnde des rikes hovetman Hern Sten Sture dat vorgenante slot Eluisborgh nam vnde to sik entfenk van Otte Torbiornssone besunder vmme der sake willen. Men doch, leven heren vnde guden vrunde, hebben vorgenante vnse hovetman vnde wij alle vorfraget vnde is vns vnderuiset in der warheit, dat vp Pauwel Stolten schepe weren welke Schotten vnde ere gudere, dede Otte Torbiornssons apenbare viende weren. Dar vmme antastede vnde dede angrepe de vakegenante Otte deme ersamen Pauwal Stolten sijn schip vnde gudere vmme syner viende willen, vnde nicht jw edder juwer stat in keynerleye mate to hogemode, schaden, forfank edder hinder &c. Dar vmme leven heren vnde vrunde schriffe wij jw noch nw also fore, dat de vorgenante Pauwel Stolte scholde sijn schip vnde de gudere, dar inne weren, dat vnforbracht vnde wnfortert is, scholen myt eynen guden willen wedder krigen vnde to gekert werden, Wente vnse vake vorgenante Heren Sten Stwre let syne breve geven deme ersamen Pauwel Stolten to deme guden, wolgebaren manne Nickles Claussone, de nw Eluisborgh inne heft, dat he sal nw strax myt deme ersten syn schip vnde welke vorberorde gudere wedder krygen vnde entfangen, als kort daruor ok juwe medeborger sijn schip wedder krech, den he vorlos by Eluisborgh, vnde vnse hovetman eme dat vnde welke gudere wedder gaff &c. Leven heren vnde besunder

guden vrunde mach Juwe Herlicheyt ok weten, dat al dat gut, dat by Eluisborgh genamen is in Otte Torbiornssons tiden, de wile he dat slot inne hadde, wor wij de gudere vtsporen, vtfragen edder vinden konnen, wylle wy alle truweliken to helpen, dat juwe medeborgere scholen dat ere wedder krygen, dar op dat wy vnde alle des rikes to Sueden inwonere willen wesen vnde bliven juwe gude nabors vnde vrunde, als twisschen jw vnde Pryczen, Sueden rike vnd vns bit hir to geuest syn in vruntschap vnde leve. Leven Heren vnde vrunde, wor mede wy konnen wesen jw vnde den juwen to willen vnde vruntschap, schole gy vns alle tit gut willich inne vinden. Vns hapet, dat gy willen vns der geliken don &c. Hijr mede Juwe Herlicheyde bevalen dem almechtigen Gade to euigen tiden. Gegeven in Strengenes am midweken negest na Valborgx in deme jare vnses Heren dusent forhundert seuentigh in deme derden.

Nickles Sture &c
Gostaff Karlssone
Ake Jonssone
Eskel Isacsone
Fadher Vlfsene
} ritter.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

19.

Svenska Riksrådet till rådet i Danzig; Otte Torbjörnsson har fått sig förelagdt att åter stå till rätta i Stockholm d. 21 Oct., hvarvid fullständig bevisning för eganderätten till de af honom uppbragta varorna bör af Danzigs borgare åstadkommas, dat. Kalmar d. 20 Aug. 1473.

Consiliarii regni Swecie
pronunc Calmarnie congregati.

Vnnszen vrundtlicken grott. Behegeliches willens irbedinge stedes touren. Erszame, vorsichtige vnde wisze, leue

Herren gunstige gude frunde vnd holde gonner. Juwer erszamheitt breff durch den beschedenen Jacub Malenbeke van wegen etczliker guder de by Eluesburch genamen wurden hebbe wy entfangen leszend wol vornamenn vnde doen Jwer Wiszheitt hir upp gutlick to wetenn, datt wy Otto Torbiornsson vnd Jacub Molenbeke vorgenantt vor vns gehatt vnd de sake van beiden parten vorhortt vnd in den suluen mitt vlitt gehandeltt. Alszo erszamen leuen frunde vnd gonner hebbe wy Otto Torbiorsson vor eyn recht aff gesechtt, datt he sall upp der XI^M (11000) juncfruwen dach negest kamende tom Halme vor recht staenn vor des rikes rath alhir to Swedenn vnd vor alle to sprake, de gy vnde de jwenn van semlicher genamen guder to em vnde den synen hebben sall antwurdenn. Erszamen leuen heren vnde gonner, is hir Jacub Malenbeke vaken genantt vnd alz jw breff ock clarlicker inneholtt, datt de jwen van den vaken gemelden gudern noch by xvij^c (1700) mark prusch to achter salden syn vnd wo wall datt de jwen besweren vnd mitt eren eden irhalen (?) willenn vnd de genante Jacub Molenbeke der vollenmacht vnd upp sulke guder beswarne breffe nicht en hefft &c, is Otto Torbiornsson vnd vormeynett etzliche breff vnd bewisingk to hebbende vnd vor des Rikes Rath to bringende, datt semlicke vorgeschreuene guder so vele nicht to Danczk, sunder in Hallandt vnd den Schatten to behoren sulden &c vnd hadde Jacub vakengenantt semlicker guder halbenn besweringe vnd vollemachtt gehatt, sall Jw Erszamhett nicht thwiuelen, wy vns in den saken so wolden hebben tegen jw vnd de jwen bewist, datt der vele geschreuene guder de jwen mitt Malenbeke vpp disse titt gutt beschertt vnd vornoginge sulden gehatt, hebben. Worumbe wy jw Erszamheitt frundtlick biddenn den jwuen eyn sulkett vorstaen laten, vnd se darto vormagen, datt se semliche vorgeschreuene guder er proprie vnd egen to sinde vnde to Danczk to husz behorende mitt eren edene vnde also recht is war maken vnd ere volmechtiger vpp der XI^M juncfrwen dach negst komende tom Halme to hebbende vnd to schickende, denne wy vns dar inne so bewiszen vnd dar by schaffen willen, datt de jwuen vngethwiueltt wedderlegginge vorgeschreuenes scha-

dens van Otto Torbiornsson bekomen salen. Watt wy jw forder to leffe vnd frundtschopp kanen ircszegen, dar inne vns gutwillich mitt vlitt sall befinden Jw Erszameheitt, de Gatt lange gesvntt spare vnd entholde. Geuen to Calmaren feria sexta post assumpcionis beate Marie virginis im &c lxxiij jare Sub sigillo regni Swecie.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

20.

Svenska Riksrådet till rådet i Danzig, om underhandlingarne med K. Kristiern, hvilka skola åter upptagas nästa midsommar, och hafva, som man hoppas, sjöfarande icke under tiden något att för Sveriges skuld befara af honom, dat. Kalmar d. 22 Aug. 1473.

Vnsen willigen vruntliken grot mit begeringe alles gudes touoren, Ersamen besunderen gunstigen leven vrunde. So wy vormoden, dat juwe leve wol indechtigh sy, wo welke disses rikes redere nw to jare vmme trent Johannes mitsamer mit welke des hogebaren forstliken koningh Cristerns redere hir to Calmarn vorsamelt weren, de do hir eynen ewigen vrede twisschen den ergenanten heren koningk Cristern vnde disse dre rike begrepen, bestedigeden vnde vorsegelden, vnde ok do sulves mank anderen articulen gedeydinget vnde vorramet wart, dat de hogebaren vurste vorberorde koningk Cristern scholde nw hyr tor stede vmme trent Kanuti negest vorleden hebben syne vulmechtige procuratores vnde twelff syne redere der rike Dennemarken vnde Norwegen op de ene, vnde dat rike to Sueden scholde ok dergeliken de sulves syne vulmechtige procuratores vnde twelff disses rikes redere oppe de andere sijde hebben geschikket, vnde disse procuratores scholden vulle macht gehat hebben van beyden parten to to sprekende, antwarden don vnde entphangen, ere vnde recht na disser vorgeschreuenen twintigh vnde vere aff sprekent

vnde seggent vmme allent wes see in love vnde vruntschap nicht vorsliten vnde affleggen konden. Scholden ok disse vorberorden twintig vnde vere vnde de procuratores van beyden syden ok vulle macht hebben dissen vorberorden ewigen vrede bestedigen vnde bevesten. Deme nw ok al so geschen is, vnde wente vmme menicherleye vnde merkliker sake willen, de twisschen dissen riken in langen vorledenen tiden vorlopen sijn, nw tor tit in al nicht konden vorsleten werden, so hebbe wij hir vurder eyne vruntlike begeringe vnde recht gank op sancti Johannes mitsamer nw negest komende beramet vnde begrepen, op dat alle sake, de nw tor tit nicht konden vorsleten werden, scholen denne to eynem ganczen ende mit vruntschap edder rechte aff gespraken geendiget vnde gerechtet werden, vnde na deme so wy hapen vnde gantzliken vormoden, dat de varende kopman in keyner wise darven syk des vorberorden hogebaren vursten koningk Cristerns der rike Dennemarken vnde Norwegen inwonere, van des rikes to Sweden wegen, haat edder beschedinge bevruchten, so wille wy gerne al vnsen vlit dar to vogen, dat de gemeyne varende kopman hir int rike mogen vnde scholen rwueliken vnde vredesam in allen rechtverdigen saken gevurdert vnde gehandelt werden vmme des gemeynen beste vnde aller juwer leve willen, de wy Gade almechtigh bevelen to langen saligen tiden. Gegeven in Calmaren des achtenden dages na vnser leven vruwen assumpcionis na geburt vnsers heren dusent ferhundert sewentig vnde in deme dorden vnder des rikes to Sueden ingesegel.

Des rikes to Sueden Redere
de hijr nw vorsamelt syn.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

21.

Sten Sture till Rådet i Danzig om ett skuldfordringsmål, dat. Borgholm d. 29 Aug. 1473.

Mynen vruntliken grut vnd alles ghuden thouoren. Ersamen andechtigen ghuden vrunde vnd gunstighen naberen. Wetet dat ick sekerliken vorfaren hebbe, wo dat eyn juwe medeborgere genomet Pawel Howit, isz eyn myn dener schuldigh eynen swm peninge genant Peyter Hynrezson, vnd hefft he beuolen vnd fullemacht gegheuen dessen jeghenwardigen breffuisser Schipper Torgils den vorbenomeden peningen to manen vnd entfangen van synentweghen. Darumme so bidde ick vruntliken, dat gy wol doen willen vnd wesen den ergenanten Torgils bystandigh vnde behulppelig, dat em wedherfaren mach so vele alze eyn recht isz, wes ick alweghe myt juw vruntliken irkennen vnd vorschuldigen wil wor my in swodane mathe to segt wardt. Hijr mede syd Gode beuolen swnd vnd saligh to langen tiden. Gescreuen to Borcholm ame dage Johannis baptisten decollacionis in deme lxxiij iare Vnder myn Ingesegel.

Sten Stwre Ritter
Des rikes to Sweden vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

22.

Nils Åkesson, höfvidsman på Laholm, till Drottn. Dorotea, om nyheter från Sverige, Vestgötarnes deltagande för Otte Torbjörnsson m. m., dat. d. 7 Jan. 1474.

Post salutacionem. Kære nadige frwæ, werdis ether nade at wyde, at mit budh hauer wæret i Swerrighe i X eller XII vgher, oc kom han hem till mek nw i torsdags, hwilket budh

jek hauer nw sent til ether nade. Tha ma ether nade wide, at Her Sten war pa færden effter Her Niels Stwre, tha ruckte Her Niels in i Daalen for hanom, oc siden Her Sten thette forfan, tha rucktæ han met then samme fardh in til Calmarne icke vden selff siette eller selff ottende. Ydermere hwore thet er til gonget oc gor ther i landet, thet kan thette mit budh sighæ ether. Kære nadige frwe, sagde han for mek, at Her Göstaff Karlsson loo oc war all hans rede giord, oc mente the swo sommæ, at han er död, oc Her Maghens Green han er i jorden. Oc sagde han ydermere, at almwen sigher, ther som han foor frem, at wil herrene noghen statz vtfare pa kry oc orloff, tha wele the wære hemæ till theris eghen, thet hauer han forfaret. Oc haffver Westgödene schreffuet Her Sten till, at han skal giffue Otte Torbernsson löss oc sighe the swo at thelighen man burde ey at wære grebin, som swo hauer woghett sith liiff fore righet, oc lade the teris ordh swo gaa, at the wele giffue Her Sten hwerken skatt æller anneth, för han hauer fanget them Otte Torbernsson vth. Kære nadige frwe, som ether nade screff mek till, at jek skall forware wel slottet, hwilket met Gudz hielp jek wil till ware taghe, at myn kere nadige herre skal finnet i gode made, ether nade thessligis. Item kere nadige frwe, werdis ether nade at vnsettæ mek met noghit puluer, ther bade jek ether nade gerne om, ther looæ myn herris nade stor macht vpa oc ether nade oc swo. Thii kære frwe jek formoer thet ey selff at köbe, fortii jek hauer eth skarpt neess at taghe aff. Oc wedh jek ey, hwad pa kan komme met een hast. Kære nadige frwe, wilde ether nade wel göre oc selliæ mek ɟ (1/2) lest rugh oc ɟ (1/2) lest malt, eller læ megh et, tha wil jek betale edher nadet wel swo, ati skule mek tacke. Thi kære nadige frwe, jek hauer köpt swo meghit korn, som her ær fortæret i sommer vthoffuer, Wilde ether nade verdis at byude mek eth got swar her om til igen, ther bade jek ether nade gantze gerne om. Oc skal thet bliffue vden ether nadis skade, om ether nade kan göret. Valete in Cristo. Scriptum Lagholm Anno &c LXXIIII° Die Kanuti Ducis et martiris.

Niels Ogesson.

Efter Langebeks i Danska Geh.Arkivet förvarade afskrift »ex copia coæva in Archivo Rosenholm: 1761», som haft följande samtida påskrift:

»Sincere nobis dilecto Domino Erico Ottonis, Magistro Curiæ Regis, nec non aduocato in Scanderborgh.»

»Een Vtscrifft aff Her Niels Ogessons breff».

23.

Sten Sture och sex rådsherrar till rådet i Danzig om Otte Torbjörnsson, som då han icke på utsatt tid infann sig blifvit af riksföreståndaren uppsökt och då han icke kunde bevisa sitt påstående, att godset var från Skottland, ålagd att betala, men då han hvarken det kunde, ej heller ställt borgen, hade blifvit förd fängslad till Stockholm, tills riksrådet hunne samlas och svar ankommit, om ej den fordrade summan kunde nedsättas, dat. Stockholm d. 26 Febr. 1474.

Vnsen vruntliken grot mit vormogen alles guden touoren. Ersamen leven herren vnd besunderen guden vrunde, als jw wol vordenket, dat juwe sendebade, desse breffbringer Jacob Molenbek quam vor vnsen hovetman heren Sten Stwre vnde mere des rikes redere to Calmaren mit juwen apenen breffue, inneholdende wo Otte Torbiörnsson vnd syne vtliggers van Eluisborg welke van juwen borgeren to Danczik ere schepe vnde grot gut genamen hadden, als de swmma lopt op xv^{c} vnde viij (1508) march Prysch. Do wii juwe breve vnde badeschap vornamen hadden, do sande wy strax vnse bade vnde breffe in Westergotlant, na forbenomede Otte Torbiornsone. Do Otte to vns to Calmaren quam, do antwarde he vns, dat dat gut he genamen hadde horde to hus in Schotland, vnde wolde dat betugen mit synen breffuen vnde schriften, de syne vtliggers kregen op dat sulue schip. Do lede wy Otte Torbiornssone fore dat hee kamen scholde hyr tom Stokxholme op XI^{M} megden dage negest vorleden myt sy-

nen breffuen vnde rekenskap, welk hee nicht en dede, vnde juwe sendebade was do hijr vor vns vnde mere des rikes redere myt juwen apenen beswaren breven, ludende op dat vorgeschreuene gut. Men dar vmme dat Otte do hyr nichten quam, als he sik to Calmaren vor vns vorwilkoret hadde, do nam ik Sten Stwre juwen sendebaden myt my in Westergotland vnde Ostergotland dar vmme dat wy wolden juwen sendebaden van juwer wegen min ofte recht schen laten. Do quam de vorgenante Otte Torbiornsone vor my Sten Stwre vnd mere des rikes redere myt synen breffuen vnde schriften vnde he konde nicht beuisen, dat dat gut in Schotlant to hus horde. Do sede wy en recht aff na des rikes beschreuene recht, dat Otte Torbiornsone scholde juwen sendebaden dat gut wedder vornogen vnde betalen bynnen soss weken by synen xl marc, vnd na deme dat he dat gut nicht vormochte to betalen vnde dar ok nicht nene borgen vore setten konde, dar vmme hebbe ik Sten Stwre ene behindert unde in guder vorwaringe sat hyr op des rikes slot Stokholm vnde wil eme in de suluen vorwaringe behalden so lange, dat mere des rikes redere hyr to hope kamen vnde ok so lange dat wy breve van jw krigen konnen myt den ersten int vorjar, off gij willen de swmma van juwen gude wes vormynderen vmme Gades vnde syner armot willen, op dat juwe medeborger de syn gut vorlaren hebben mochten jo wat vor dat sijne wedder krygen. Wille gy des ok nicht, so kone wy synen an klegeren nicht rechtes vorwegeren vnde dar ouer wille wy alle tit gerne don wat jw vnd juwen borgeren to willen vnde leve wesen konnen. Dar schole gy vns alle wege gutwillich inne winden. Hyr mede bevele wy jw alle deme almechtigen Gade to ewigen saligen tiden. Geschreuen op Stokholms slot den ersten swnnavent in der vasten vnder vnser aller signete vnde ingesegele Anno domini Mcdlxx quarto.

Sten Stwre des rikes to Sweden vorstender,
Nicles Stwre, Gostoff Karlssone, Eskel Isacsone,
Gregers Mattessone, Twre Twrssone vnde
Ærengisel Gedde riddere.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv. Märken och lemningar efter 6 sigiller.

24.

Svenska Riksrådet ursäktar sig hos rådet i Danzig för det att Otte Torbjörnssons rättegång, i anseende till mötet med Danska och Norska riksrådet, blifvit uppskjuten; han sutte emellertid fängslad i Stockholm, dit Danzigs ombud blifvit kallade för sakens afgörande, dat. Kalmar d. 24 Aug. 1474.

Consiliarii regni Swecie
pronunc Calmarnie congregati.

Vnnszen willigen frundtlicken grott mitt begeringe alles gudes in Gade touoren. Erszamen leuen frunde, wy begeren juwe leue to weten, dat wy juwen breff by Jacub Malenbeke an vns hir gesandt gutliken entfangen vnd wal vornamen hebben, alz vmme de guder de Atte Torbersson jwuen varenden kopmanne genamen hefft, vmmel welkt jw leue vns to meren tiden czugeschreuen vnd to embaden hefft, des wy jwer leue begeren to weten, datt wy hir vmme mercfkliker vnd drepliken saken willen mitt der riken Dennemarken vnd Norwegen redere vnd sendebaden to schickede gehatt hebben, de sake vmme sulkentt wedder to géuen nw tor titt nicht entrichten edder off endigen konden, wente de vorbenomede Otte Torbersson tom Holme vormiddelst jwer anclage noch tor titt gehindertt vnd in gefengnisse geholden wertt, vnd dencke wy deszhalben in kartt dar to kamen eyn sulktt touorscheden vnd hebben dar vpp gebeden den vorbenomeden jwuen Sendebadenn tom Halme to kamende. Des wy fruntliken bidden, datt gy der sake halwen jw nicht vorlangen laten edder to vnwillen nemen. Wy willen vnsen vlitt vnd gutwillen dor ane bewiszen, dat jw kopman vornogett vnd betalt soll werden nach gebore, vnd watt wy in den vorberorden vnd anderen saken vmme jwuer willen doen vnd bewiszen kanen, soll vns jwe leue altitt gunstich vnd gutwillich befinden, de Gatt almechtich spare gesundtt vnd wolmagende to langen zaligen tiden. Geuen to Calmaren am dage Bartholomei apostoli im &c lxxiiii:ten vnder des rikes hawetman Stens Stueren ingesegel.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

25.

Sten Stures fullmagt för ombud till ett möte med Danmarks och Norges Rikaråd i Halmstad, dat. Stockholm d. 14 Oct. 1474.

Jac Sten Stwre riddare Swerigis forstandare gör alla witerlicht at som i aar fredaghen nest effter warfrw dagh assumpcionis i Calmarna wort dechtingat samtycht oc bebreffuat om en dagh oc möte at halda vti Halmstadha tiwghunde dagh jwla nw nestkomande medh höghboren förste konungh Christiern eller hans rad oc fulmectuge sendebud aff Danmark oc Norige oc nagre aff Sweriges Radh som breffuene ther vpa giorda oc giffna ytermere vtwiisa, swa hauer jac skickat oc sendt oc sender oc skickar nw effter mene Swerigis radz rade samtyckio oc fulborde erlige oc welborna men herre Eric Ericsson herre Götzstaff Karlsson riddara oc Aruid Trolla af vapn Swerigis rade eller oc andra godha rikens men til forscriffna dagh oc möte oc hauer jac befalat oc fulmacht giffuit oc medh thetta mit vpna breff fulmacht giffuer oc befalar forscriffne Swerigis rad eller godha men til for[nemp]d Halmstadha til möte kommande worda medh förscriffne höghborna forste konung Christiern oc Danmarkx oc Norigis rad at atskilia eller i minne fordragha om alla the erende som ær mellom Swerigis rike rad oc inbyggiara vpa then ene, oc forscriffne höghborna förste Danmarkx oc Norigis rad oc inbyggiarà vpa then annan sidho oc hwad the endrechtelige atskilia eller i minne fordragha thet wil jac medh Swerigis rade ridderschap vndersata oc inbyggiara fulborda stadfesta oc obrötelicht halla i alla matto vtan alla gensighelsse oc hielperedhe i alla matto widh mina godha thro æro oc sanninde, likerwiis som jac sielff nerwarandis wore oc thet samtÿchie oc fulborde Thes til ytermere witnisbörd oc höghre forwaring later jac medh Swerigis radz rade samtyckkio oc fullborde hengia Swerigis incighle medh mit incighle nidhen for thetta breff.. Datum in opido Holmensi die beati Calixti pape & martiris anno domini Mcdlxx quarto.

Original på pergament i Riks-Arkivet, med rikssigillet och Sten Stures sigill vidfästade.

26.

Sten Sture begär rådets i Danzig medverkan, att en der bosatt Svensk må såsom ombud för en borgare i Stockholm återfå ett skepp, som Erik Krummedike under stilleståndet år 1468 hade tagit, dat. Stockholm d. 14 Oct. 1474.

Ick Steen Stwre van Gripsholm Ritter des rikes to Sweden vorstendere bekenne vnde betughe myt dessem mynen openen brewe vor juw vorsichtigen vnde ersamen heren borgemeisteren, ratmannen vnde schepen der stadt Dantzik, wo dat vnseme getruwen medeborgheren Mathiis Holgerszōn dorch heren Erick Krwmedike vnde synen deneren eyn schip aff gerowet vnde myt gewalt wedder Got vnde alle recht genomen isz in eynen cristliken vasten vnde veligen vnvorruckeden vor seghelden vrede, ludende wort van worde so des ersamen rades breff van deme Stockesholm inne holt vnder ereme stadtz seghel, also dat de sulwige cristlike vaste velige vrede solde an gan in deme iare vnses heren Mcdlxviij des mydwekens vor Palmen sondagh vnde scholde so vaste vnde vnvorrucklik staen bet xiiij dage na sunte Olaui dagh dar na negest to komende sunder jenige vorfangh vnde argelist, so de breue van beyder siden alzo vorsegelt syn van tusken sein hochgeborene vorsten vnde konyngk Kersten vnde Karle, vnde doch dar en bauen dorch den vorgenannten here Erick Krumedike unde synen deneren dem ergedachten Mathijsze synen schip an argelist wedder skicken, welk schip juwe medeborgere Laurentz Olafzōn in vuller macht des vorgescreuenen Mathiesz bosettet hefft, so he en hijr vulmechtiget heft, so he van rechtes vor gerichte doen solde. Ersamen andechtigen vrunden vnde leuen naburen, boghere ick vruntliken myt andechtiger vlitiger vnde rechtuerdiger bogeringe vnde bede vmme vorschuldinge willen, dat gy dem ergenannten Laurentz Olafszōn vulmechtigeren desser saken behulplik vnde ghutwilligh willen syn, so dat he syn schip myt rechte mochte wedder krighen, dat em doch wedder Got vnde al recht genomen isz achte dage vore sunte Olafs dage int iar Mcdlxviij, dat wil ick myt juw vnde den juwen alle tijdt gotliken irkennen vnde vorschuldigen. Desses to eyner

tuchnisse so late ick myn ingeszegel an desenn breue henghen, de gescreuen isz tome Holme ame dage Kalixti des hilligen Pawes ymen lxxiiij:ten iare.

Original på pergament, med vidhängande sigill, i Danzigs Rdhåus-Arkiv.

27.

Rådet i Lübeck begär hos riksföreståndaren Sten Sture, att en slägting till dess syndicus, som af Svenska undersåtar blifvit tillfångatagen under kriget med Danmark, utan lösen måtte erhålla friheten, dat. d. 22 Dec. 1474.

Vnsen fruntliken denst vnde wes wij gudes vormogen. Erbare vnde gestrenge leue here, besundere gude gunre vnde frund, wij don juwen gestrengen leue gudliken weten, wo dat in den kriges lopen twisschen den Irluchtigesten hochgeboren fursten vnde heren heren Cristiern to Denemarken &c koninge vpp der enen vnde deme Ryke Sweden vpp de anderen zijden een geheten Melchier Kade (?) dorch welke ingeseten dessuluen Rykes Sweden an Juwe strenge hand gegrepen vnde gevangen schole wesen, de denne is en nagelaten magh vnde vrund des werdigen vnde hochgeleerden Heren Johannis Oesthusen in bejden rechten doctor vnde vnses Sindici, darvmme wij den genanten Melchier in zinen redeliken zaken gerne gevordert vnde vngerne vorhindert zegen. Warvmme bidden wi Juwe erbaren vnde gestrengen leue deger andachtigen, gij mit dem besten dar to, so dat in juwer macht wol is, behulpen sin willen, dat de erscreuene Melchior sulker vangnisse vngeschattet, qwijt vnde loss moge werden, angezeen sulker sunderges guden touorsicht, de wi to Juwe erbare vnde gestrenge leue hebben, welk wij eme desuluen in geliken offte groteren zaken gerne vordenen. Gude dem heren zij Juwe erbare vnde gestrenge leue beuelen lange

wolmogen in salichejden. Screuen vnder vnsem Secret am donredage na Thome apostoli Anno lxxiiij.

Utanskrift:

Den Erbaren vnde Gestrengen Heren Steen Sturen Ritter vnde des Rykes Sweden houedman, vnsem besunderen guden gunre vnde vrunde.

Original-Concept i Lübecks Rådhus-Arkiv.

28.

Ärkebiskop Sylvester i Riga tackar Svenska Riksrådet för dess i bref af d. 2 nästl. Juli gifna anbud om bistånd mot Lifländska ordensriddarne, hvilkas våldsamheter och ingrepp i hans kyrkas rätt utförligt framställas, dat. Kockenhusen d. 14 Sept. 1475.

Aller ehrwerdigste in Godt vader, hochwerdige herre, wohlgeborne, gro[t]dedige vnd mechtige herren, eddelen, gestrengen, wolduchtigen, gunstigen, leuen herren, freunde gunners vnd beschermers, vrundtlicke vnd willige beuelinge vnser personen, der vnsern vnd vnser kercken rechte, mit innigen to Gode gebede, vlitigen, trewen dienste vnd alles vormagens darbedinge in bestendiger leue in Gode dem Herrn.

Wij doen aller Juwer herlicheden gunst vnd leue tho weten, dat wij entfangen hebben juwer aller grotwerdicheit breff, gegeuen thom Stockholm des anderen dages in dem monat Julii, vnder des edlen achtbaren rijkes ingesegel tho Schweden, in deme vns alle juwe grotwerdige herrlicheit schriuet von dem getrange, getwange, vornichtinge, vnderdruckinge vnd vorwaldinge, de vns vnd vnser heiligen kercken von den vnsen geschehen ist vnd degeliken geschuet von Broder Bernde von der Borch mit sijner partije, vnd ermanende, dat wij vnse kercke beholden wolden bey oren

(!) vnd orer gerechtigkeit, vns gwtliken vnd gnedichliken vortrôstende, offte wij solcke vorvnrechtinge vnd vnterdruckinge vnser kercken vnd arch nicht konden entsetten, dat gy vns behulplich vnd bijstendich synn wolden mit worden vnd wercken, wor gij dat vann rechte kônnen vnd magen, dat wij jw dat thogetrewen sollen. Allerwerdigste vader, hochwirdigen, grothdedigen, mechtigen, wolgeborn, eddelen, gestrengen, leuen herren, sulcker jwer vortrôstlyken schriffte, gunst vnd freundtschap vns thogeschreuen, na vnser kleiner macht, doch so vele wij des vormogen, dancken wij jw, mit vnserem capittel, manschap vnd alle den vnsen, sodaner vortrostung, als wij billich sollen, mit genegedem houede vnd gantzer dancksegginge vnd twiuelen nicht daran, so alle jwe H[erlicheiden] den saken so naghaen, als wij hapen, de Almechtige Godt werdt dat jw alhier tijtliken vnd im thokamenden leuende ewichliken belonende. Wij senden dorumb tho Jwer Hochwerdig[en] Grotmechticheiten allen den erbaren vnd wohlduchtigen vnsen leuen vnd getrewen Hans Staken, vnses vnd vnser kercken schlates Kockenhausen borchgreuenn, vnsen beleenden, geschworen mann, dessen bewiser, mit vnsem leuen besundern Lucas Wetterhanen, ock jegenwerdigen bewiser, den wij beuolen hebben Juwer aller Hochwirdicheiten, Herrlicheiten, Eddelicheiten vnd Gestrengicheiten de gelegenheit dusser vnser lande Lijeflandh, vnses stichtes vnd provincien, vorthobringende vnd thoerkennen geuen, mit den groten beschweringen, de vnser hilgen kercken nicht allein, sondern ock der kercken tho Dorpt, vnser suffraganien kercken, geschehen ist vnd degeliken geschuet durch den bouengenanten Broder Berndt vnd sijne partheye des Deutschen Ordens, vnd besundern, wo desuluige Deutsche Orde in Lijfflandt vnse vnd vnse suffraganien kercke, van den se alle dat hebben vnd tho lehne sollen besitten van der kercken, dat se in orer war hebben vnd behellnisse, wenne sie van anbeginne beth vp dissen dach nije eine vote landes van der heydenschop gewunnen edder geworuen hebben, den allent dat se besitten, dat iss ehne gegeuen vnd vorlehnet, thom ersten van vnser, vnd darna van der andern kerchen, wente de drudde bischop in Lijfflandt Albertus stichtede einen Ritters

orden im Lijfflandt, de he nōmede de Schwertbruder, den gaff he den regel der Templarien, vnd belenede se mit dem drudden parte des landes tho Lijfflande, dat mosten se von ehm tho lene entfangen, na lude einer copeyen pawestliker breue, vp de tijd gegeuen, hijr in vorschloten mit dem bochstane A. getekent, Darna quam de Dutsche Orde in Churlandt vnd Preussen, vnse vorfaren hadden guden getrewen vnd hopen, dat se solden dusse landt helpen schutten vnd beschermen vnd de Cristenheit helpen bowen, vnd schreuen an vnsen hilgen vader den Pawest, begerende, dat se mochten geeniget werden mit den schwertbruedern vnd eins Orden als des Dutschen bliuen, vnd solden gehorsam vnd vnderdaen sijn vnd bliuen erem bischoppe vnd prælaten, als de schwertbruder gewest weren, als dat vthwisen de Pawestliken Bullen Gregorij noni, des aueschrifft wij ock hijrinne vorschlaten senden juwen H[erlicheiden], getekent mit dem bokstaue B., dat se den also annemende vnd vnsen vorfarn, als de Schwertbruder gedaen hadden ock gedaen hebben in geborlikem horsamen, als wij dat mit vorsegelden breuen bewisen kōnnen vnd hebben, sunder nach voruolginge der tijdt, do desuluigen Dutsche Orde begunnede in Lijfflande tho tho nemende vnd ock thonam, do vorwurpen se sulcken gehorsamb van sijck, als sie noch hutigs dages doen, vnd wolden ohren bischoppen vnd prælaten eren geborliken gehorsam nicht doen, vnd sick mit gewalt vnd wreuele vngehorsamlick bewyset vnd geholden hebben, vnd hebben darumb ohren geborliken dienst nicht doen vnd ere rechten herrn als bischoffe vnd prælaten in Lijfflandt groflich vnd vnbillich vorfolget van der tijdt an beth her, beyd an den personen der bischoffe vnd an den guedern der kercken, so dass sie vele ertzbischoffe vnd bischoffe gefangen, proweste vnd thumbherren gedodet vnd gedelget, ehre goder genamen vnd beseten hebben, als dat in korten begripinge vnse vorfaren vp de tijdt den helgen vedern, den Pawesten vnd dem gemeinen Consistorio tho Roma hebben laten clagen vnd vorbringen, na lude einer cedelen hirinnen vorschlaten, getekent mit dem bokstauen C. Darumme denne vp de tijdt de helgen vedere

Benedictus vnd Johannes zeligen eine ordenung in dussem lande vnd gebede vnd vorboth gemaket hebben by vorfallunge pawestlikes bannes, die copie wij jw ock hijr innen vorschlaten senden, mit dem bokstaue D. getekent. Welche pawestlijke ordnungh, gebot vnd vorbot se newerle beth her hebben holden wolt, sonder vngehorsamlich sich allewege geholden biss vp, dussen hudigen dagh. Wo se ouer mit vnsen negesten vorfaren sick ock wreuentlijken vnd weldichliken geholden vnd gefaren hebben beth an vns, dat were tho lanch tho schriuen, men konde dat in vele arke edder boke nicht beschriuen laten, den sie hebben vnser kercken tho Rijga by densuluen vnsen vorfaren afgedrungen grote vnd vele lande vnd lude als nemlich 3 bischoffdôme, de vnser kercken thogevoget sijn tho vnsem stichte van pawestliker schickunge, als nemelick ein bischopdom vnd aned (?) Semigalia genant, dat andere Soloina, dat drudde Rutinen, vnd dartho ein heidensch koninglick gesete Jersaku, dat se nu Duneborch heten. Welcke lande in de lenge, von der apenbaren sehe an tho heuende, by Dunemunde vnd twischen der Bulder aa vnd Dune gelegen bauen lx mijle dutsch gerechnet sijn, vnd in de brede ken Littowen wert vnd Reussen, an etliken enden bey 30 an etlicken bey 20 mijlen breth, de se alle vnder sich gebruken hebben wertlich vnd geistlick, dat geistliken doch nicht temelick noch geborlich is; den sie in densuluigen landen vnd ock in dem drudden bischopdome Rutinen keinen kerckherrn holden, den sie vns als eren bischoppe ouerandtwortten, de dem volcke dar wanende macht hadde de hilgen sacramente tho geuende vnd thorekende, als dope, bicht &c, vnd hebben ock in den 2 Bischopdomen als Semigale vnd Selonia keine kercke oder capelle, so dat de lude dar wonende thom Christen glauben nicht geholden werden, als se keinen Perner dar hebben, demgeliken in drudden bischopdome Rutinen, in etliken andern eren kercken dar setten se suluest kerckherrn, edder entsetten nach orem eigenen willen als tho Dunemunde, Rodepoys, Niemohle &c vnd vorworpen also de ordninge der heiligen Rômischen kercken vnd vorleiden de lude des Christen glaubens, wente se nicht macht hebben sulcke institucien vnd tho doen der kerckherrn

(!) ofte de hebben, wente wij alle ere priuilegia hebben vnd weten dat vns den vnser geweten beschweret als einem bischoppe in des bischoffdöme somlike lude wohnen, de nicht besorget sijn mit geborliken Priestern de sie vorwesen magen, mit den hilgen Sacramenten. Allerwirdigste Vader, Hochwirdigen gu[t]dedigen Wolgebornen eddelen gestrengen herrn, dusse grote gedrenge vnd dwijnginge vnd vorvnrechtinge der hilger kercken vnd des Christliken geloueus dwingen vns dartho, dat wij idt billich jw klagen möten vnd sollen allen Christgelouigen de Gott vnd den rechten Christengloueu leff hebben, darumb so doen wij idt jw tho weten als leefhebbere des helgen Christengelouens vnd bidden vnd ropen jw an, dat gij vmme ere der hilgen Römischen kercken vnd des rechten Christen glaubens vns bijstandt vnd hulpe doen willen mit worden vnd wercken nach nothroflicheit der saken, wente wij de saken an vnsen hilgen vader den Pawest nicht bringen konnen vnd mogen, darumb dat vnns alle wege verschlaten sijn hier im lande, dat wy nemande tho lande mogen vthsenden, wente wann de Orden kriget van den vnsen vnd des herrn Bischoppen van Dorpt wegen, de faen se vp, pinigen vnd holden gefangen, so dat wij nemande vthsenden konnen. Vat ouer gedranges, gewalt vnd vorunrechtunge vns vnd vnser kercken van dem genanten Bernde van der Borch geschehen is kortliken vnd noch hutten tages geschuet, werden ghi in dem andern breue finden, de wij Gott almechtig tho langenn begerden vnd vorhapeden tiden salich vnd gesundt beware, vns vnd vnser armen vordruckeden kercken ohren priuilegien vnd gewonnen rechte tho sonderlikem troste beschuttinge vnd bescherminge. Geuen vp vnser kercken schlote Cockenheussen am dage Exaltationis sanctæ Crucis im lxxv jahr.

Sylvester van Gades vnd des Römischen Stuls gnaden der heiligen kercken tho Rijga ertzbischop, der lande Lethlandt, Ehstlandt, Churlandt vnd Preussen Metropolitan dersuluen lande vnd des heiligen Römischen Keysers reichsfurste.

Utanskrift:

Den Allererwerdigsten in Gade vader vnd hochwerdigen herren Herrn Jacobo, der heiligen kercken tho Vpsal ertzbischoppe, dem volgebornen eddelen mechtigen vnd gestrengen herrn Steen Sture, vorstender des rijkes achtbaren tho Schweden, vnd den groddedigen edlen gestrengen erbarn vnd wolduchtigen herrn dessuluen rijkes tho Schweden redern, vnsen besondern leuen herrn beschutteren vnd beschermeren.

Efter en afskrift från slutet af 16:de eller början af 17:de seklet i boken »Rigische Sachen» i Riks-Arkivet. Tvenne lakuner, här utmärkta med utropstecken. En rad, skrifven in duplo (s. 41, r. 12 nedifr.) utesluten.

29.

Riksförest. Sten Sture förlänar för sin embetstid Skyllinge socken (i Södermanland) till ridd. Åke Jönsson, dat. Stockholm d. 23 Maj 1476.

Jak Sten Sture i Gripsholm riddere Sueriges riiges forstandere gör viterligit ath iak aff synnerlige gode gönsth och godwilie swa och for tæn tro tiænisth han haffwer giorth rigit och her epter göre scal haffwer wnth och forlænth och medh thette mit opne breff wnner och forlæner ærligh och welbördigh man her Ake Jönsson riddere Scyöllinge sokn, swa længe iak richesens höffwitzman och forstandere ær medh alla koningxlige renthe oc rettigheth Thy biwder iak eder alla scatscyllige bönder och cronene bönder i for[nemp]de Scyöllinge sokn ati waren for:da her Ake Jönsson lydoge och hörige eller hwem han pa sine wegne tith skikkendes worder görendis och giffwendis hönum eder arlige skat, afradh, saköre tiænisth och alt thet i pa cronennis wegne arlige plictoge ære wt ath göre Ty forbiwder iak alla hwo the helst ære æller wara kwnne som for min och richesens scyldh wilie scole göre och lata besynnerlige alla fogöde och æmbitzmen for:de her Ake Jönson eller hans sendebodh her

o mot (!) mit breff hindre eller hindre latha möde qwælie eller i nagor matte oforrette wiidh min och richesens hempdh och plicth Datum Holmis anno domini &c lxx sexto in vigilia ascensionis Domini meo sub signeto inferius appenso.

Original å pergament i Riks-Arkivet. Sigillet bortfallet.

30.

Landsdomarens i Norra Halland m. fl. intyga, att på begäran af ridd. Åke Axelsson, höfvidsman på Warberg, hans gård Oröd, som Erik Sture, medan han innehade Warberg tillåtit grannarne afhysa mot visst landgille, nu enligt beslutet i Kalmar blifvit på Fjäre häradsting honom åter tillerkänd jemte ersättning, dat. Kungsbacka d. 23 Jan. 1477.

Allæ mæn thette breff see eller höre læsses heelsæ wii Germwndh Beyntsson, lantzdomere i Nörræ Halland, Nielss Persson i Gaazæwadh, Beynt Krabba i Kwllagaardh, ther aff wapn æræ, oc Oddæ Persson Fierdhæ hæretztingh saghörer kerlighæ meth Gwdh, Göre wii witherlicth medh thette wort opnæ breff, ath aar effther gwtz byrdh M^{o}cd^{o}lxx^{o} paa thet siwendha, torsdagen nesth fore sancti Pauli conversionis dagh, wore wii paa Fierdha hæretz tingh meth erligh oc welbyrdwgh man her Aagha Axelsson riddheræ oc hööffwitzman paa Wordbergh, oc wpstodh för:de her Aaghæ oc taldha till thöm i Taarfa bo oc Esgertorp om waldha oc wræth om en gaardh som het Orödh, ehwordanhæ modhæ the haffdhæ hanem aff hysiid nedher brutit oc lagth wndher fææ foth, for hwilkit the gaffwæ for swar, ath the thet haddæ meth Erik Stwress thilladelsæ, som tha Wordbergh hadde, ath the sammæ Orödh nedher hwsit oc till fææ mark ladhæ, oc sadhæ sigh ath skwlla giffwa Erik Stwre vi pund smör till aarligth landgillæ ther aff, tha eskedhæ for:de Her Aaghæ en skelligh næffn aff hæretztingheed, tha mælthæ hæretstinghenss saghörere thissæ

effther skreffnæ mæn som ære Bondhæ Raalff i Allatorp Beynth Espingh i Hylthæ Beynt Nielsson paa Ölmænæss Biörn Krabbæ [i] Odensala oc Esbern Krabbæ ther aff wapn æræ Nielss Spak i Hwnehalss Laurens Tormodsson i Greffwæsæder Erik Nissesson i Walby Swen Esbernsson ibidem Haagen Torbernsson i Odensalæ Olaff Biörsson i Höwalande Beynt Gwnnesson i Leerbegh Per Dallæ i Gödestade Swen Dæth i Lingema Siord Gwndlöffsson i Slæb, Taalff Tormodsson ibidem Erik Persson ibidem Torkil Olsson i Andelstorp oc Swen Nielsson i Hiortssbergh odelböndher. Thissæ for:de dandhæ mæn fram ginghæ paa for:de hæretz tingh oc sagdhæ, ath the ikkæ annæn ræth kwnna sigha en som till foren wor aff sagth aff thissæ try righens raadh i Calmaren oc wor nadwghæ herre koningens till ladelsæ, ath Her Aaghæ skwllæ haffwa sith gotz i geen ehwor hælst thet wore Tha dömdhæ thissæ for:de dandhæmæn her Aaghæ Axelsson for:de Orödh i geen i sina haffwendhæ wæræ meth hwss jordh agher ængh oc allæ sinæ tilligelsæ som for:de her Aaghæ thet i sinæ haffwendhæ wæræ haffdhæ tha Erik paa bodhæ. Fræmdeliss talidhæ her Aaghæ thöm till i Taarpæ oc Esgerstorp om waaldh oc waldhæ om sinæ gerdhæss gaardhæ till Orödh, som the nedher haffdhæ hwggith, tha taldhæ dandesmæn herr Aghæ oc thöm i Taarpæ oc i Esgerstorp swa i mellom swa, ath the skwllæ göre for:de gerdhiss gaardha till Orödh swo færdwgha som the wore ther the thöm aff brwdhæ, oc wnthæ the allæ her Aaghæ en almeningh som the allæ aatæ oc her Aaghæ sælff en deell ingha med thöm haffdhæ som Erik i Orödh för ingha haffdhæ oc wor thissæ ærendhæ alla meth godhæ williæ ja oc minnæ tillstadhæ oc tilladhnæ. Ath wy thette swa hört haffwa, oc saninghæn ær som forskreffwid staar, thet withna wij meth wore ingseylæ hengdhæ nædhen for thette breff. Giffwedh i Konkssbakkæ aar dagh oc stadh som forskreffwid staar.

Original å pergament i K. Danska Geh. Arkivet, med 4 vidhängande sigiller, alla otydliga.

31.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, om biträde för en borgmästare i Söderköping att återfå ett skepp, dat. Enköping d. 3 Febr. 1477.

Jacobus Dei gracia archiepiscopus
Vpsalensis Swecieque primass.

Vnsenn fruntliken grud myd vormoghinge alless gudenn touoren. Moghe gy weten, Ersamen Leuen Heren vnde gude frunde, wo dat vor vnss ghekomen iss eyn van vnsen inwaneren dess rikes van Sweden gheheten Per Swensen borghermester to Suderkopynghe, de vor vnsz clagende vorstan laten hefft, wodanwyss dar myd juw to Dantzke ghekomen zy eyn schep, dat he in vorghangen tyden vorlaren hefft sunder jenygherleyen rede offte recht, dar he gude bowysinge vp hefft, so he Juwer Ersamenheyt personliken wol vnderrichtende werde. Worvme Ersamen leuen Heren vnde guden frunde, so is vnse fruntlike myd flitiger andacht, bede, bogere, ifft sodan schip to ichtesswelken tyden komende worde dar myd juw, dat gy wol doen vmme vnser bede wyllen vnde touen id soolanghe, dat de vorghescreuene Peter myd den ersten komen muchte vnde horen dar to rechte, vnd dat gy ome dar to bohulplick wesen wyllen, welcker wy alle weghe gerne vorschulden jegen juw in sodanen ghelike offte groteren, worhapende wy juwe ersamenheyt so wol donde wert, de wy Gade boualen to longen tyden. Ghegeuen vnde ghescreuen to Enekopynghe amme dage sancti Blasii vnder vnsen secretis vnd inghezeghel Anno &c lxxvij⁰.

Sten Sture tome Gripessholme Ritter &c.
Gostaff Karlzenn tom Eckholm.
Iwer Axcellssonn to Lyllo Rittere.

Utanskrift:

Den ersamen wolwysen vorsichtighen heren borgermesteren vnde Radt der Stat Dantzke vnser bosunderen guden frunden vnde gunneren.

Originalet på pergament i Danzigs Rådhus-Arkiv. Af de 4 sigiller, hvarmed brefvet varit försegladt, saknas blott det första (ärkebiskopens).

32.

Ärkebiskop Sylvester tackar Svenska riksrådet för dess gemensamt med K. Kristiern försökta bemedling på landtdagen i Wolmar d. 23 Jan., dat. Kockenhusen d. 9 Mars 1477.

Allir erwerdigste hochwerdige vnd erwerdige in Godt vedere, wolgeboren, groddedigen, mechtigen, eddelen, gestrengen vnd wolduchtigen gunstigen leuen Herren freunde, gunners vnd beschermers, vrundtlicke und willige beuelinge vnser personen, der vnsen vnd vnser kercken rechte, mit innigem tho Gode gebede, vlitigen trewen diensten vnd alles vormogens erbedinge in bestendiger leue in Gode dem Herren. Na juwer aller herlicheit vlitige anligginge vnd bearbeident, also nemblicken, dat gy juwe vulmechtige beden bey dem allerdurchluchtigsten hochgebornen forsten, vnsem gnedigen herrn konige tho Dennemarcken tho Rottenbuw darsuluest in Denmarcken in vnser kercken saken &c. so juwer aller erwerdigsten erwerdigen groddedigen eddelen vnnd gestrengen Herlicheit brieff wieder vormeldet hebben gehat, des wij juw vp dat aller fliteligste so wir konnen vnd mugen bedancken, so sijn, von wegen des vorgemelten vnses gnedigen herrn Konigs tho Dennemarcken vnd Juwer aller herlicheit freundtschop vnd leue bey vns gewesen, de eddele vnd gestrenge Herr Werner Perssberger ritter &c vnd Herr Sweno Petersson, der heiligen kercken tho Vpsal dohmherr vnd kerckherr thom Stockholm, vnd hebben vns vortalth juwlick(!) mit siner credencien Juwer aller Herlicheit willen vnd begeringe, de wij denn mit allen den vnsen freundtlicken vnd gunstiglicken vpgenomen vnd den ock nagegaen vnd gefolget hebben. So sijn ock de suluigen Juwe Sendeboden me-

degewest mit den vnsen vp dem Landttage in dem wickbilde tho Wolmarn vp den Sontag Inuocauit geholdenn vnd hebben alle vnse ansprake antwort, handel vnd vorlatinge gesehen vnd gehoret, vns twifelt nicht, mit willen vnd vulbort Juwer aller Herlicheiten, vnd hebben sick mit vnser kercken Capitel vnd Manschop vlitich vnd getreulich helpen bearbeiten vnd beweiset, des wir vns mit alle den vnsen, Capitel vnd Manschop, freundtlich vnd grötlick bedancken vnd nicht vul bedancken können, vnd dancken darumb Juwer aller hochwirdigen Herlicheit, dat se so gnediglichen vns vnd vnse kercke besorgende se, tho vns vp densuluigen dach gesandt vnd geschicket hefft, vnd billich alse wy schuldich sijn nummer bedancken können, Juwer aller Herlicheit, der sie ohn twiffel ock vmb vnser, vnsers Capitels vnd Manschop vlitige anligginge vnd bede willen aller saken gelegenheit, de wir ihn in schrifften mede gedahen hebben, vorbringen werden Juwer aller Herlicheit frundtschop vnd leue, De wij bidden mit vnsem Capittel vnd Manschop, dat Juwer aller Herlicheit vordan vns vnd vnsern kercke in ohrer vryheit, herlicheit vnd gerechtigkeit willenn helpen, beschutten vnd beschermen, vnd dorbey beholden in vollenführunge vns vnd vnser kercken rechtes, aff jemandt sick wedder der heiligen kercken geboth vnd vorboth vnd vnser kercken processus vnd rechte vreueliken setten würde, den nicht gehorsamb sijn vnd genoch doen; dat denne juwer aller grotmechtige, eddele gestrengicheit vns wolden tho throste hulpe vnd beschermunghe kommen vnd senden, tho beholdinge, vullenbringinge vnd erweruinge vnse, vnd vnser kercken freyheit vnd Bouestlicke (!) gebade vnd rechte. Ein freundtlich, tröstlick vnd vorhapent antwort bidden wir mit dem ersten, dar wir vnd vnse kercke vns na mogen weten tho richten vnd tho holden, von Juwer aller ehrwerdigsten, erwerdichen, wolgeborn, groddedigen mechtigen eddelen vnd gestrengen Herlicheit, die wir Gade Almechtich tho langen begerden vnd vorhopeden tijden salick vnd gesundt befehelen, vns vnd vnser armen vordruckeden kercken, eren priuilegien vnd gewonnen rechten, tho sunderlijken troste beschuttunge vnd bescherminge.

Geuen vp vnser kercken schlate Cockenhusen, am sondage Oculi Im M iv[c]lxx vii Jahre.

Syluester van Gades vnd des Römischen stols gnaden der hilligen kercken tho Rijge Ertzbischoff, der lande Lieflandt, Ehstlandt. Letlandt Churland vnd Preussen. metropolitanus dersuluigen lande Lieflandt Ehestlandt &c vnd des heiligen Römischen Keyserrykes Forste.

Utanskrift:

Den Aller Erwerdigsten Hochwerdigen vnd Erwerdigen in Gott Vederen vnd Herrn Herrn Jacobo der hilligen kercken tho Vpsall Ertzbischop, Johanni, der kercken Strengenes Bischop, vnd den Wolgebornen Eddelen Mechtigen vnd gestrengen Herrn Steen Sturen, Vorstender des Rijkes tho Schweden, vnd den Groddedigen Eddelen gestrengen Erbaren vnd Wolduchtigen Herrn dessuluigen Riches tho Schweden Rähten, vnsern besonderen leuen herren beschützeren vnd beschermern.

Efter en afskrift från slutet af 16:de eller början af 17:de seklet i boken: »Rigische Sachen» i Riks-Arkivet (Jfr N:o 28).

33.

Svenska riksrådet lofvar ej hämnas på Lifländska orden för Anders Ragvaldssons fångenskap, dat. Strängnäs d. 2 Juli 1477.

Wir Jacob van Gades gnaden, Ertzbischoff tho Vpsall vnde Johannes tho Strengnes van dersuluigen gnaden Bischoff, Steen Sture forstander des Rijkes tho Schweden, Nicolaus Sture vnnd Gotstaff Karlsson Ridder vnnde andere des achtbaren Rikes tho Schweden ieder[s:reder] nu binnen Strengnes

vorsammelt, bekennen vnd gelouen apenbar in vnd mit krafft de (!) disses breues, so alze dann Erich Rawalsson van dem hochwerdigen herren, herren Berend van der Borch Meister tho Lieflande Dudesches Ordens vnde sinen werdigen Orden tho Liefland vmme sake willen, de se tho em hadden gefangen ist wurden, dat wir der gedachtes Erick de sine noch niemandts vp de saken der gefencknis haluen was daruon entstahn vnnd entspraten is edder noch entstan edder entspraten würde nummer dar vp tho zakent noch vorderen willen noch zullen, in keinerleye wisse wo de genomet vnnd gedacht, edder noch genomet edder gedacht mochte werden in thokamenden ewigen tyden by eren truwen vnd vasten enstliken gelouen. Des thor tuchnisse vnd mehrer sekerheit hebben wy bauen genomeden Erchebischoff Bischoff Vorstendere vnde Riddere vnse ingesegell vnder an dissen Breff laten hengen de gegeuen is tho Strengnes vp vnser leuen frowen dag visitationis 1477 Jahr.

Efter en afskrift från slutet af 16:de seklet uti en copiebok af Livländska och Estländska handlingar, förvarad i Riks-Arkivet.

34.

Sten Sture jemte tre af sina svågrar lemna Bengt Åkesson uppdrag att med K. Kristiern uppgöra om Varbergs slott och län samt i nödfall för arfvingarnes räkning försvara det, dat. Strängnäs d. 2 Juli 1477.

Wii efftercriffne Sten Sture ridder Sueriges richis forstandere Hans Akeson Jören Akeson ok Claws Akeson göre witerligit at wii ære nw swa til ens wordne medh war broder Bencth Akeson at han skal ride nider til Vardbærgh ok swa framdelis til wærdigxte förste koningh Cristiærn at forhöre om tæn gode herre wil wnne ok tillata at for:de Bencth ma behalle ok innehaffwa Vardbærgs slot the læn ok köpstæder &c koningh Cristiærn ok Danmarks riche til trotyænisth

ok slotz loffwen ok til war trwer handh som war pante breff wtwise ok hwat for:de Bencth skælige fortærende worder pa tæn reyse taa wilie wij halle honum ter skadelöös wti swa myget som pa war deel löper. Sker thet ok swa som Gudh forbywde, at koningh Cristiern wil ey lata os nyte Vardbærgh, the læn ok steder effter war breff lwdelse ok komer ther fore slotidh syælff eller hans macth medh nager bestelningh, ok for:de war broder Bencth bekoster sigh pa slotidh medh folch spisningh ok wærie thet som danne men kwnne merkie, at han jw ændelige behöffwer ok hwat merkeligh skada han ok fanger i tæn bestalningh wten sin ok hans tyæneres egin forsymelse pa fængelse ok haffwor taa loffwe wii alle endrektelige honum thet skadelösth halle wiidh ware tro ok sannindh Til bætre wisse ok yterligere forwarningh henge wii Sten Sture ok Hans Akeson riddere war incigle witerlige niden for thette breff ok iak Jören Akeson bider min faderbroder her Ywer Axelson riddere at lata hengie sith incigle pa mine wegne niden for thette breff effter thet iak ey syælff incigle haffwer. Datum Strengenes anno domini Mcdlxxseptimo die visitationis beate Marie virginis gloriose.

Original med 3 vidhängande sigill i Riks-Arkivet.

35.

Bengt Åkessons förklaring, att om K. Kristiern lemnar honom slottslofven på Varberg, dödas föregående förpligtelse å ersättning, dat. d. 2 Juli 1477.

Bencth Akeson a wapn gör witerligt ok oppenbare ij thette mit breff at sker thet swa at iak anamer ok fanger Wardbærgs slot aff högboren förste koningh Cristiærn medh hanss kærligh ok tillatilse hans nade ok Danmarks crone til trotyænisth ok slotzloffwen ok mine bröder ok medarffwa at halle töm til trwer handh som war panthe breff wtwise taa

dödher iak thet opne breff som min swager her Sten Sture mine bröder hær Hans Akeson Jören Akeson ok Clawus Akeson mik haffwæ giffwidh pa naget skadegældh rörendes oppa for:de slot. Haffwer iak ok loffwidh for:ne min swager bröder ok medarffwa at iak wil retfærdelige ok skælige halle ok haffwe thet slot mine brödra ok medarffwa wten hinder agrip ok tiltal för noger min forsymelse scyldh Til ytermer wisse ok bætre forwarningh bider iak ærlige ok wælbörduge men her Göstaff Karlson ok her Ywer Axelson riddere om teris incigle medh mit egit at hængie witerligit niden fore thette breff. Datum Strengenes anno domini Mcdlxx septimo die visitationis Marie virginis gloriose.

Original å pergament i Riks-Arkivet. Sig. N:o 2 och 3 någorlunda bibehållna.

36.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, med ursäkter för det Herr Sten Stures tjenare på sjön påseglat ett skepp från Danzig, så att det stött mot en klippa, och löfte om ersättning vid Herr Stens hemkomst, dat. Stockholm d. 24 Nov. 1477.

Wy Jacobus van gades vnde des hilghen hilgen(!) Romesschen stoles gnaden Ertzebiscop to Vpsall.

Vnsen fruntliken grud mit dirbedinge alles ghuden stedes touoren Ersamen leuen naber vnd besunderghen ghuden frunde. Also gy lichte wol hebben irfaren, dat nu kortliken vorleden des eddelen gestrengen heren her Sten Sturen houetmans in Sweden dener hebben angeferdiget vnd anlanget eyn schyp in der zee juw vnd juwen borgeren to behorende, welkere schep se in der mangelinge hebben vorsumet vnd voraegelt, vnd vp blinden klippen is gebleuen, das vns kenet God gantz leth is, juw sulkent van den vnsen bescheen

scholle, wente wy doch van juw nicht anders en weten den van leuen naberen vnde ghuden frunden, vnde ok alle sulke beschedigingе sunder vnsen vnde des eddelen gestrengen here Stens Sturen vorgenomeden willen vnde witschop gescheen is, vnde ok de vilgenante here Steen to den tiden nicht to hus en was, he ouerst sine dener vmme juw edder de juwe to beschedinge nicht hefft vth gesant. Worvmme, ersamen ghuden frunde vnde leuen nabere, iis vnse fruntlike begere vnde bede, gy vns sadan schaden vnde vorlust vnwarlinges geschen nicht willen vorkeren, men int beste laten an stan so lange vilgedachter Sten Sture wedder to hus wert kamende Wy id gerne mit dem besten willen ouertrachten vnde entfliggen, so dat juw, juweme kopmane vor sulken schaden vnde vngelyck gelyk schee, vnde juw denne vurdermer bescheet dar aff wal werden vorscreuen. Hyr juw yne gutwillich laten finden, vorsculden wy ame geliken afft groteren alletyd gerne. Gescreuen to Stokholm ame auende Katherine virginis Anno domini &c lxxvij⁰ vnder vnscen Ingesegel.

Nigels Sture vnde Gutstaff Karlson Rittere
vnde mer des Rikes Redere nu vorsammeld.

Utanskrift:

Den Ersamen wolwysen mannen Heren Borgermeistern vnde Radmane to Dantzke vnsen besundergen gunstigen guden frunden.

Originalet, med lemningar af 3 sigiller, i Danzigs Rådhus-Arkiv.

37.

K. Kristiern till Svenska Riksrådet om ett skepp, som Herr Ivar Axelsson tagit på konungens strömar vid Falsterboda och tillhörde en borgare i Wismar, dat. Köpenhamn d. 29 Jan. 1478.

Cristiernus Dei gracia Dacie, Suecie Noruegie Slauorum Gothorumque Rex Dux Slesuicensis ac dux Holsatie Stormarie et Ditmarcie, Comes in Oldenborg et Delmenhorst.

Premissa reuerencia cum nostro sincero fauore. Kære Herrer fæther oc wenner. Radeth aff Lubke oc Wissmer haffwe oss nw tilscreffwit, hworledis Her Iwer Axelssons thienere haffue tageth Hans Koppe, borgeres i Wissmer skib, som wor frachtet aff nogre köbmen vth aff Righe, meth gotz, som hörde hiemme i Hense stædherne, paa wore ströme hoss Falsterbodhe oc förde thet till Wisby, och att for:ne skipper motte köbe for:ne gotz oc skib igen aff Her Iwer fore iiij^c [400] rinske gyllene oc satte ther gisel fore, bedendes oss, at wij wilde scriffwe Her Iwer Axilsson till, at han wilde giffwe [Cl]awes Mirow qwit som till gisel stodh for for:ne guld oc sammaledis igen giffwe wilde hwes som aff for:ne skib taget wor, effter thi thet eer skeet paa wor ström, som i ydermere finne i thenne inneluckte scrifft, som wi haffde scriffwit them till, oc wii ether ther aff een scrifft sende, aff hwilken i mwe mercke hworledes saghen sigh haffwer. Thi bethe wi ether kerlige, ati wele vnderwise Her Iwer, at han for:ne Clawes Mirow som han till gisel haffwer fore for:ne swm guld frij oc qwit giffwe will, oc sammaledis igen giffwe will, hwat gotz som aff for:ne skib tageth wor, swo at ther skall ey ydermere vwilge eller ont affkomme, Oc om han haffwer nogre sagher meth them eller andre at han them forfölger modh them annerstedz æn paa wore frij ströme then stwnd then friidh vppa stoor som mellom oss begreben er, Giorde han ther emodh, tha mene wij, at oss skeer forstacketh oc at frijthen oc deytingen ey fuldelige holdes, Her paa begære wij ether swar igen, at rette oss ther effther, och at

wij thet fra oss igen forscriffwe mwe, som the aff oss begæret haffwe. In Christo valete. Ex castro nostro Haffnensi feria quinta proxima ante festum purificationis Marie virginis gloriosissime Anno domini Mcdlxxviij° Nostro sub Sigillo.

Utanskrift:

Reuerendissimo Reuerendisque in Christo patribus Dominis Archiepiscopo et Episcopis necnon domino Stenoni Sture ceterisque militibus et militaribus regni Suecie consiliariis nobis sincere dilectis.

Samtida afskrift i Wismars Rådhus-Arkiv. De sista tre orden utstrukna.

38.

Danska riksrådet till Svenska rådet, förord för Claes Rönnow att komma i besittning af tre skeppslager i Upland, hvarå hans fru och barn fått pantebref af K. Kristiern, dat. Kalundborg d. 10 Mars 1478.

Premissis omnibus et singulis debite premittendis in Domino cum salute. Verdugste verduge fæthre, herrer oc besönderlige gothe wenner ether fortencker well, at then tid wor kære nathige herre war i Swerige, tha lente velbyrdigh man her Claws Rönnow, wor kære methbroder, hans nathe een swm guld oc penninge, huilket her bewisthes, som kom oc bleff till Sweriges nytte oc behoff, oc ther fore hans husfrwe frw Birgitte hwes siæl Gud nathe oc hennes börn i pant haffde try skiplagh som er Fröytwn, Bro oc Hæffræ meth theres tilliggelse som the breff som ther paa giffne er ythermere vtwiser. Oc skede thet meth Sweriges radh samtycke oc fuldbwrd, oc effther at wii nw haffue formwet meth for:ne wor kære nathige herre, at hans nade haffuer vnt oc tilladet, at the gothe herrer vdi Swerige ære mwe nyde oc beholde

theres pant her i righet, paa thet at for:ne her Claweses börn sammeledis schule nyde och beholde theres pant effter theres breffs ludelse, hwilket for:ne her Clawes bekærer, at hans börn thet ey nyde mwe, Wii ære oc offthe ther om tiltalede at the gode men som i Swerige ære nyde theres pant her i righet och the som her vdi righet ære mwe enchte nyde hwes pant the vdi Swerige haffue, thi bethe wij ether en nw kerlige ati thet wele formwe meth her Steen Stwre, oc selffue wære ther velwillige till at for:ne her Claweses börn mwe nyde for:ne læn effther theres breffs ludelse paa thet at alle ærende thes the bethre mellom thesse righe i venschab oc kerlighed standende bliffwe thet wii kerlige meth ether forskylde oc bethe om ethert bescreffne swar her vppa In Christo valete. Ex opido Kalundeborgh feria tercia proxima post dominicam Judica anno &c lxxviii° sub secreto et sigillis reuerendissimi in Christo patris domini Johannis dei gracia archiepiscopi Lundensis &c reuerendorum in Cristo patrum dominorum Olaui Roskildensis Johannis Arusiensis eadem gracia episcoporum necnon Dominorum Erici Ottonis, Erici Nicolai, et Johannis Oxe militum, nostrorum omnium ex parte quibus vtimur pro presenti.

Johannes Dei gracia archiepiscopus Lundensis &c Olauus Roskildensis, Johannes Arusiensis et Karolus Ottoniensis, eadem gracia eclesiarum episcopi, Ericus Ottonis, Nicolaus Erici, Johannes Oxe, Magnus Ebbonis, Correfitz Rönnow, Absalon Lagonis, Andreas Nicolai, Engelbertus, Lodouicus Nicolai, Eskillus Göye et Gunnarus Nicolai milites, Magnus Hack, Petrus Nicolai, Nicolaus Bryske, Jacobus Jensen, Henricus Meynstorpp Olauus Martini, Johannes Pöyske, regni Dacie Consiliarii pronunc Kalundeborg constituti.

Utanskrift:

Reuerendissimo Reuerendisque in Cristo patribus dominis archiepiscopo et episcopis necnon Dominis Stenoni Sture

ceterisque strenuis militibus et militaribus regni Suecie consiliariis amicis nostris sinceris.

Original i Riks-Arkivet. med märken efter tre sigiller. Plats för »Roskildensis» och »Lundensis» är angifven, men ej begagnad.

39.

Riksförest. Sten Sture till rådet i Danzig, med förord för magistraten i Kalmar i fråga om den skada både till lif och gods deras förfäder lidit af Danzigsboar och Lübeckare (jfr Del. II, s. 26—31, 104—109) och för ridd. Ture Turesson, som också hade fordran å ersättning för liden skada, dat. Kalmar d. 12 April 1478.

Vruntliken grot touoren gescreuen, Ersamen leuen vrunden. Ich vnde mer des rikes Rades to Sweden weren hyr nw to Calmaren, do quemen dar Borgmestere vnde Rad to Calmaren vnde hadden och dicke vnde vaken vor wns gewest klegeliken geklaget, dat ere voralderen hadden grot vorderfliken scaden genomen an eren vrunden bede an eren liff vnde eren gut, als jw wol vordacht is vnde gy wol hort hebben, och is jw wol witlich als se vor vns hebben bericht, vnde wy hebben och juwe antwart dar wp gesen, als gy screuen hebben. Ersamen leuen vrunde, gy wetent wol suluest vnde vindet se wol in juwer register als in die register (!) vnde sen dat suluest wat de Lubesche dan hebben vnde don alle jar. Vortmer was hir och en gut ritter genomet her Thure Thuresone, berichte oc hir wo sine vrunde dar och groten scade nemen, als he jw er dar omme hefft togescreuen vnde gy em antwart dar wp gescreuen hebben, so dat gy begere grote vorwaringe vor namaning. Leuen vrunde, na dem male dat gy wol weten wo dar omme is, so bidde Ich jw vruntliken na deme dat it nw to my gekomen is dat ich darvore raden schal, dat gy wilt wol don vnde bedenckeu jw suluest, dat it to enen guden endracht komen mochte, so dat gy vnde

dit rike mochte to guder endracht wesen als hir to gewest heft. Hir wil ich alle vlite vnde vormoge an leggen vnde jw sulke vorwaringe schicken, als it sick bort, vnde gy scholen mede uorwaret wesen. Leuen vrunden, hir wp begere ich juwen vruntlich antwart. Hir mede sint Gode deme heren beualen. Gescreuen to Calmaren des sundages vor sunte Tyburci & Valeriani dage der hilgen marteleren na der bort Christ Mcdlxxviij°.

Sten Sture ritter
des rike Sweden vorstender.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

40.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, med löfte om biträde att skaffa till rätta köpmansgods, som sista höst förlorats i Finska skären, hvarom riksföreståndaren redan meddelat sändebudet ett allmänt påbud, dat. Upsala d. 20 Maj 1478.

Jacobus miseracione diuina
archiepiscopus Vpsalensis.

Premissis nostris sincerissimis dileccione et salute. Ersamen leuen vrunde vnde guden naburs, alze gy screuen vmme de gudere, de gij vörloren nw harwestlinch in de Fenschen skeren &c, kent Got, dat so danne jwe schade is vns van herten leyt. Dar vmme hebbe wij dar vm gespraken vnde ik Sten Sture vor my gescreuen hebbe myt dusseme jwem sendebode allen mynen vndersaten vnde vogeden to in Vinlande, wo dat se sodanige gudere vpfragen solden vnde antwarden se dussem sendebode. Dergelichen och wat man van guderen hyr namales befragen kan, zal jw to guderwiss gerne wedder geantwardet werden Vnde willen vns so in de zake bewisen, alze gy vns togelouet hebben vnde noch to ge-

louen vnde vns och van rechtes wegne bort to donde vmme naburscap willen, vnde wes jw sunderges to leue is, don wij alle tijd gerne. Jw hir mede Gode to beualende to ewigen tiden. Gescreuen to Vpsall ame xx dage in Maio nostris sub secretis et sigillis Anno lxxviij.

Steno Sture Regni Swecie gubernator
Nicolaus Sture, Godzstauus Karlsone
Nicolaus Faderson & Magnus Karlsson
armiger.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv, med 4 sigiller; de båda sistnämnda saknas.

41.

Erik Axelsson till rådet i Lübeck, förord för en köpman mot stiftsfogden på Ösel Henrik Bixhoueden, dat. Viborg d. 31 Oct. 1478.

Vruntlijckenn gruth vnnd ghutlijcke ouerbedynghe, wesz ich ghudesz vormach, stets vorgesanth, Erszamenn voerszichtigenn, vnndt wolwyszenn heren, ghude frunde vnndt ghunre, alsz denne Hinrich Bixhouedenn, in vorledenn tijdenn Stichteszuageth wasz to Ozell, synen Heren Johannem Vatelkamenn vorredt, vndt den schamelen man Cornyllyce Grelle, syner ghuder, de he myth swareme arbeide, vnndt sorchueldicheyth vorworuenn hadde, vnndt em dicke szur gewordenn werenn, myth szuluesz ghewalt, sunder rede, ofte recht, alsz he well bewyszenn kann, jamerlik berouede, vnndt affhendich makede, dar denne de szulue Cornyllycsz, newerlde myth fruntschapp ofte myth rechte, heueth magenn wedder bykamenn, anderss dan, sehe em van deme szuluen Hinrich Bixhouedenn, myth gewalt vnde vnrechte all vörentholdenn werdenn, vnde nycht wedder then handenn kamenn &c, Suaz leuenn Heren vnndt frunde ysz my vorgekamenn, wo Cornyl-

lycz ergedacht, den vppegemeltenn Hinrich Bixhouedenn, tho Reuall, ime rechte beslagen vnndt furder dat ordell dar szuluesz, tegen ene, vnndt vor Hinrich Bixhouedenn, affgesproken, an juwe erszamheide beschulden heueth,.. hirumb ysz myne fruntlicke bede myth hogheme beghere, gy deme gedachten Cornyllicsz, willen in synen rechtuerdigen zaken, vnde rechte, ghunstich vnndt forderlich wezenn, vnndt szo vele doen alsz em vann rechteme rechte boren mach, vnndt em furder Juwen guden radt mede to delende, vppe dat de schamele man, maghe wedder by syn armode kamenn, wente alleman ene beclageth, dat em vor Gude vnde alle der werlt, vnrecht vnde ghewalt gheschwt, Wor anne yck jw wedder kan vnde mach to behegelijkem willen wezen, solen my vynden bereidt juwe erszame, vorsichtige, wollwysheide, de ik Gade allmechtich in gesunder woluardt, lange selichlijken beuele. Gegeuen vppe Wyborch ame auende omnium Sanctorum ime tom (!) lxxviij[ten] Jare.

Erick Axelszonn, tho Langhenö Ritther
Houethmann, vppe Wyborch.

Utanskrift:

Denn Erszamenn, vorsichtighenn, vnndt wollwyszenn Herenn, Borghermeysterenn vnndt Radtmannenn, der Stadt Lübeck, Synenn bysunderen Ghudenn frundenn.

Original i Lübecks arkiv, med samtida anteckning: R[ecep]ta vij Mensis Maij Anno &c lxxjx (?). — Kommateringen är originalets.

42.

Rådet i Lübeck till Sten Sture, begär att borgare i Lübeck måtte återfå dem tillhörande köpmansvaror, som blifvit bergade från ett hans skepp, hvilket förlist på Öland, dat. d. 3 Dec. 1478.

Vnsen vruntliken grot mit behegeliker erbedinge vnde vormogen alles guden touoren, Erbaren vnde gestrenge gun-

stige leue Her vnde vrund. Vnser borger eyndel vnde kopgesellen synd vor vns erschenen, vns klageliken to irkennende. dat schipper Oleff Schoning de tom Holme solde syn gewest in vnlanges vorledennen tyden vppe Olande mit juwer barsen sy ghebleuen, dar inne etlike koplude vte den Henzesteden, vnde ock bisunderen vnse borgere mercklike gudere hebben gehat, so juwe gestrenge leue vte eynen openen beswoernen certificacien breue hijr by vorwaert clarliken vornemen mogen, welcke vnser borgere vnde koplude gudere mit anderen guderen vaste scholen wesen geberget, so wij des egentliken synt berichtet. Bidden vnde begeren hijr vmme deger vruntlick, so wy gutlikest mogen, den suluen vnsen borgeren vnde kopgesellen sodane ere gudere alse se de besworen hebben, allet wes dar van geberget is, vnvorrucket vmme redelick bergeloen weder gegeuen vnde gehantreket to werden gudwillichliken vorfogen vnde bestellen willen, So wy des eyns gantz vorhopen hebben to Juwer gestrengen leue, dat vordene wij war wij mogen alle tyd gerne, kennet God, de desuluen Juwe leue in heilsamer waluart lange gesund vristen mote. Screuen vnder vnser stad secrete ame donner dage na Andree apostoli Anno &c lxxviij.

Borgermeistere vnde Ratmanne
der Stad Lubeke.

Utanskrift:

Dem Erbaren vnde gestrengen Heren Steen Sture Rijtter houetman vnde gubernator des Rykes to Sweden vnseme gunstigen leuen heren vnde guden frunde denstliken.

Originalkoncept i Lübecks Rådhus-Arkiv, med anteckning: In geliker forme is ok gescreuen an den Raed der Stad Kalmeren, tamen mutatis mutandis.

43.

Rådets i Lübeck certificat öfver varor, som varit lastade på det i föregående bref omnämnda fartyg.

Juw erbaren vnde gestrenge Heren Her Steen Stuere, houetman vnde gubernator des rykes to Sweden, vnsen leuen heren vnde bisunderen guden frunde, vnde vort aller vnde etliken watterleye states condicien, vnde werdicheid de syn geistlick offte wertlick, de myt desseme vnseme breue versocht vnde angelanget werden, doen wij borgermeister vnde radmanne der stad Lubeke na irbedinge vnses willigen denstes vnde vruntliken grote witlick, openbaere betugende in vnde myt desseme openen breue, dat vor vns synt gekomen etlike vnse leuen medeborgere vnde ock kopgesellen, hijr nabenomet, vns klegeliken geuende to irkennende, dat schipper Oleff Schoning myt eyner barsen, iuwer gestrengen leue tobehorende, dar in se ere gudere iuw to leue hadden geschepet, in vnlangen vorledenen tyden vp Olande gebleuen, doch de gudere geberget weren, in welckeren schepe de suluen vnse borgere vnde kopgesellen sodane gudere hyr nabescreuen gehat hebben, de en vnde erer selschup propper egen toquemen, vnde in de Hanse to hues behoren, vnde nemande anders dar parth noch deel ane hebbe, so se dit alle vnde eyn itlick bisunderen myt eren vtgestreckeden arme vnde vpgerichteden vingeren rechtes gestauedes eedes lyffliken to den hilligen gesworen, certificert, vorrichtet vnde waergemaket hebben, sunder argelist, vtgenomen etlike gudere hyr nabescreuen de borgeren to dem Stockesholme tobehoren, de en Gerd Prediker hadde geschepet, alse in dat erste Gerd Prediker vnse borgere vyff vnde dertich secke hoppen vngemercket, Item noch negenteyn tunne Vlamesches heringes aldus gemercket .. twe tunnen aldus gemercket .. dar inne achte Altessche, item eyn lechelen wins aldus gemercket .. Dit horer Gerd Prediker vnde Detmar to, Item j eyn vat vnde twe tunnen dar inne veer vnd twintich Altessche vnde iij sc. an gelde horet Jons Anderson aldus gemercket .. Item twe tunnen dar inne dre Leydesche vnde dre Altessche, de hore-

den Nickel Jonson borgere tom Stockesholm, Dar is eyn Altesch mede inne dat horer Detmar vnde Gerde Prediker noch to vnde de tunnen synt aldus gemercket .. Item noch dre tunnen dar inne achte vnde twintich stucke lenwandes veer Altessche twe Dellermundessche(?), eyn punt stranckByden, eyn punt duskaen twelff punt pepers eyne synebaffe. Dar is ock eyn Altesch inne Detmer vnde Gerde Prediker to kumpt vnde de tunnen weren aldus gemercket .. Item noch eyne tunne dar inne veer Altesche horet Peter Schutten borgere tom Stockesholm to aldus gemercket .. Item Michel van Merpen, vnse borger twe tunnen dar inne achte Altessche Item noch dar inne eyn vat dar inne dre vnde twintigeste hallff edder dre vnd twintich dosyn vilthode Item noch dar inne twe vnde vertich deker Rotlassches Item noch eyne Hamborger tunne gardkomen Item noch eluen tunnen myt appelen vnde beren, alle aldus gemercket .. Item Clawes Volckuelt vnse borgere dre secke hoppen, aldus gemercket.. Item noch vyff droge tunnen dar inne veffteyn Nerdessche laken aldus gemercket .. Item noch eyne tunnen beren aldus gemercket .. Item Euerd Tymmerman vnse borger veer secke hoppen, aldus gemercket .. Item Bertolt Warmbeke vnse borgere hefft dar inne gehat twelff tunnen dar inne twe vnde vertich Altessche dre Deuentersche kleynloet, vnde eyn bla Engelsch, summa xlvj lakenne, aldus gemercket.. Item noch twe tunnen appele vnde eyne tunnen bratberen, ock aldus gemercket .. Item Hans van Dalen vnse borger hefft dar inne geschepet viff droge tunnen hijr inne twintich Altessche lakene aldus gemercket .. Item noch sees droge tunnen dar inne achteyn Nerdesche aldus gemercket ij .. Item noch vyff droge tunnen hyr inne noch twintich Altessche laken aldus gemercket vp deme bodem .. vnde in de kymming aldus .. Item noch hyr inne seuen halue tunnen sees veerendel vnde eyne hele tunne heringes aldus gemerckt .. Item noch souen halue tunnen soes verendel vnde hele tunne heringes, aldus gemerckt, .. Item Herman Suborgh vnse borgere hefft dar in geschepet sees droge tunnen myt veer vnde twintich Altesschen laken, al swart vnde groen, aldus gemercket .. Item noch soes tunnen myt achteyn Nerdeschen vnde all

besegelt, dit mercke .. vnde dit bymercke .. Item Tyle Tegetmeyger vnse borgere hefft dar in geschepet twe droge tunnen, dar inne dre Dellermundessche vnde veer Altessche myt desseme mercke gemerket .. Item noch hadde dar Inne twe droge tunnen dar inne veer Altessche vnde dre Amsterdammesche. Item noch in Oleff Schoningk geschepet dat Hinrick Bernynck Hans Pawest vnde Klawes Kokemester tokumpt, In dat erste negen vnde dertick sacke hoppen aldus gemercket .. Item noch twe last heringes an verendelen an haluen tunnen vnde helen tunnen aldus gemercket .. Item noch sees tunnen Altesch dar inne veer vnde twintich stucke gemercket aldus .. Item noch achte achtendeel vnde achte verdendel ablaten aldus gemercket .. Item noch vyff tunnen appele Item Gotschalck Hornse hefft dar inne gehat twe tunnen dar inne sees Amsterdamesche laken aldus gemercket .. Item noch veer sacke hoppen twe van dessen mercke .. vnde twe van desseme mercke .. Item Hans van Alen, kopgeselle myt vns vorkerende, hadde dar in geschepet eyne tunne dar inne veerhundert eyn vnde sostigeste halue ele Munstersches lenwandes, Item noch eyne tunne dar inne achte Altessche laken alle myt zoetstene vnder dessem mercke .. Welcke ergemelte gudere den vorbenomeden personen so vorgescreuen is tobehoren, so se dat in maten vorgescreuen samptliken vnde eyn etlick besunderen vor vns certificert vnde besworen hebben, vnde wart dan recht eisschet vnde reden begert, alse men des versocht wart der warheit tuchnisse to geuende So certificeren wij iuwer gestrengen leue vnde allen anderen de myt desseme breue vorsocht vnde angelanget werden dat vortan in krafft desses breues, Aldus de vorbenomeden personen samptliken vnde besunderen hebben vor vns in der besten wijse schickinge vnde forme so se van rechte scholden vnde mochten.

Efter concept eller samtida afskrift i Lübecks Rådhus-Arkiv. De många olika märkena, hvilka här måst uteslutas, likna Svenska bomärken, endast något mer sammansatta.

44.

Gustaf Karlsson (Gumsehufvud) ridd. och riksråd till sin svärmoder, Fru Ermegard Frille, nu gift med ridd. Bengt Bille, angående hans hustru Ingeborg Filippusdotters »missvördeliga» emottagande hos K. Kristiern och Drottn. Dorotea m. m., dat. Ekholm d. 15 Maj 1479.

Sonlig kerleg helso altiid forsendh med wor Herre, Kereste moder, Jach takker Ider gantzske kerlege for then kerlege omgengilsse, som i bewiiste Ingeborgh nw tha hon war hoos eder i Danmark. Then alzmectigeste Gud gyffue at Jach matte flere syn myn broder Benkt Bille oc Ider bewiise och göre, ok synderlege her pa myn gard Ekholm och annorstadz, ther Jach nagot goth kwnne aff stadh komma eder bode til kerleghet ok goth, och kere moder hawer jak ån nw screffuit then werdig Herre Konung Cristiern til, theslikes myn broder Benkt om Ingeborgs deell i thet gwl som i vel förnymme meth thenne breffuisere her Clawes och beder Jak ider kerlege kere moder ati ther til hielpe met edert gode radh oc tall, at jak nw faa ther vppa en godh ænde, som Jach weeth atj gerne göre, Gud forlatet then gode Herre Konung Cristiern oc Drotningen theslikis, swa miswordelege vnfinge myn hustru i siist, pa Köpenhampn &c hwilket hennes forældra och jak hade tog swadant aff them ecke fortienth ok kan sw . . . . randæ oc hæskheet . . . . . . lithin god vilia, mellom rigen. Gudh thes loff haffwe, at Ingeborg swa raskelige och helbregde wel kom hiit vp igen, æn tha at hennes möda ok terningh kom til litit gatn [ɔ:gagn] vden swa myget at hon fick talæ wiid eder oc flere wener. Item kere moder, hawer jac sent til myn wærdh i Lybke, Hans Pawes, eth skipp:d finske gedder, later them ther hæmpta, nær eder tekkes och thet lille ecke forsma, Hade nogen færsk lax waret komen aff Nårrbotn tha ville jak ecke hade forgetet eder dell, jak wil tog gerne tænkie ther pa nær swa ær, oc wil jak oc ydermere gerne ware myn broder Benkt Bille och eder til vilia ok kerleghet, hwar jach kan, oc beder jak ider, kere moder, atj kerlege helse Peder Bille, Basse Bille, ok theris kerlege erlege hustrwr, ffru Anna och fru

Margrete meth mangha gode natt, for theris lyst, glædi ok godh omgengilsse, som the Ingeborg bewiiste pa Helsingborgh och annor stadz, ok gör Jak altiid gerne, hwat them lyfft ær. Her med kereste moder böfaler Jak ider then alzmectigeste Gud och sancte Eric konungh til ewiik tidh, oc siger Ingeborgs sytzskyn mange gode natt. Screffuit paa myn gard Ekholm lördagen nest for wor Herre hymmel færth Vndher mith Insigle Anno domini &c lxxix.

Götzstaff Karlsson i Ekholm riddere.

Utanskrift:

Erlegh och welbyrdigh Frw Ærmegard &c syn kere modher meth kerleghet sendhes thette breff.

Original i Danska Geheim-Arkivet, med fragment af sigill i grönt vax.

45.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, förord för Söderköpings borgare, som varit utsatta för trakasserier i Danzig, dat. Strängnäs d. 12 Mars 1480.

Jacobus miseracione divina archiepiscopus Vpsalensis Henricus Lincopensis Conradus Strengenensis Ludechinus Arosiensis eadem gracia Episcopi.

Premissis nostris sinceris dileccione et salute. Leuen vrunde vnde gude naburs. De borchmeystere vnde rad to Sudercopinge beclagen hartliken den owerlast, de en beschyt van jwer stat wegen beyde anrosteringe vnde vel mer anderen owerlast de en dar beschyt, bidden wy jw vruntlichen, dat gy dat to harten nemen willen. Vnde were dar wol in jwe stat dem iktes wat van den vnsen beschen were, den latet hyr komen, den scal irfaren vnde beschen allent dat dar

gelik vnde recht is. Dar an scole gy nymmer twiuelen vnde wes jw leff it don wij alle tit gerne. De allmechtige Got bespare jw salich to langen tiden. Gescreuen to Strengenysse ame dage sunti Gregorii des hilligen pawes ame jare anno lxxx Sub sigillis Reverendissimi domini Jacobi archiepiscopi Henrici eadem gracia episcopi Lincopensis Stenonis Sture regni Swecie gubernatoris et Nicolai Sture militum quibus omnes vtimur pro presenti.

Steno Sture regni gubernator
Nicolaus Sture Yffuarus Axelson
Gregorius Madzson Aquo Jensson
Nicolaus Fadersson & Magnus Karlson
Regni Swecie consiliarii.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv. Lemningar af 3 sigiller, ärkebiskopens (?) biskop Henriks och herr Stens.

46.

Sten Sture öfverlåter inventarierna på Elfsborg till Nils Klauson, dat. Gripsholm d. 19 Mars 1480.

Jak Sten Sture i Gripsholm Sweriges rikes forstandere gör witterligt at jak haffuer vnt och giffuit min modher systersön Niels Clauson alle the bysser wæriæ oc spiisning ehwad thet helst war som jak köptæ aff Otta Torbiörson, hans siel Gudh nadhæ, then tidh han skildes widh Eluetzborgh. Til tesmere wissæ och tygh lather jak mit incegellæ henghæ nethen widh thetta breff som giffuit och scriffuit ær pa min gardh Gripsholm dominica passionis anno domini Mcdlxxx.

Original på pergament i Riks-Arkivet.

47.

Erik Axelsson till rådet i Lübeck, tackar för Tönne Rönnows vånliga emottagande och erbjuder sitt biträde, om Hansestäderna ville hämnas det öfvervåld köpmannen i Novgorod lidit af Ryssarne, dat. Viborg d. 5 April 1480.

Minen fruntlyckenn gruth, vnndt ghütlijke ouerbedinghe, wess ick vmmb juwer erszamenn vörszich[tigh]eit willenn ghudesz vormach, stets vorentfanghenn, Erszamenn, vörsichtighenn, wolwyszenn, leuenn herenn, vndt ghudenn frunde, Ick ghedancke Juwenn erszamenn wijszheidenn, vann hertenn, myth gansz hoghem beghere, vor ghudenn willenn vnndt anderss fruntschopp, amme latestenn Tonne Ronnów, myt velicheidt gheleydess, myth jw entholdenn vnndt beweszenn, Ouerbede ick my gerne in gelijkeme, ofte grotern szodaneth tho vorschuldenn, vnndt bidde myth gantzer andacht, juwe vorszichtigkeide so vortann willenn donn, oft desz behoeff were, nach deme he ere tijdt langk, vann dar ysz gheweszen. Furder leuenn Herenn vnndt frunde, ick inbilde my nenenn twyuell, juwe wijszheide wol irfarenn hebbenn, wo de affghesznedenn Ruszenn, dyth landht Eisth vnndt Lijfflandt inn velighenn daghe vnndt frede, ouerfallenn, beschedigheth, vnndt ok deme koepmanne bynnenn Nowgarde, ere oldenn priuilegia vorkorteth, beszwaketh, vnndt mennychmaell ghenomenn hebbenn, dar denne nw, inn dyszeme jare de Herenn in Lijfflandt vnndt meher andere, vppe de Pleskouwere vnndt och Nowgarde, sodane homoedt vnndt ouerfall to kerennde, yo ichteszwath ghewrokenn hebbenn, woldenn se nv, alsz id nv beghündt ysz, beth dar ann, vnndt dat Juwe vorszichtickeyde vnndt andere erszame stede dar to dechtenn hulpe tho donnde, wolde ick my gherne truwelick inn diszeme orde bewyszenn, alsz sych dat ghebörde, vmmb gedie, merynghe, woluardt der Cristenheith, vnndt dat ghemene beste, vppe dat de bozenn affghesznedenn mochtenn ene tijdt langk beszwaketh, vnndt vnnderholdenn werdenn. Eynn fruntlick antwort myth denn erstenn, my tho beuolenn. Ann my sall esz nycht enntbrekenn, dar anne nenenn twyuell willenn settenn Juwe erszame, vorszichtighe wolwijszheide, de ich Gode

allmechtich inn vorhopeder wellfardt langhe salich vnndt gesundt beuele. Gegeuenn vppe Wyborch am mydwekenn nha belokenenn paeschenn Imm &c lxxx[teun] Jare.

Erick Axelszonn Tho Langhenö Ritter
Houethmann vppe Wyborch.

Original i Lübecks arkiv med utanskrift och samtida anteckning: Recepta xvj die mensis Maij Anno &c lxxx.

48.

Sten Sture till rådet i Danzig, begäran om tillsyn med dem som utförde humle till Sverige, dat. Stockholm d. 18 Juni 1480.

Vruntliken groth myt irbedinghe alles ghuden altyt touoren, Erszamen leuen besunderen vnde vorsichtigen nabure vnde frunde, Aaller leue fruntscop gudes willen vnde forderynge so gemeynliken inwoneren vnde kopluden desses rykes, de myt erer kopmanschop vnde hanterynge myt juw yn juwer stadt Danczick sick to nerende vorsoken, aldus lange geboden is, dancke ick juwer wolwerden wysheyt thomale fruntliken sere vnde will vmme allen vnde iszliken alsulkent juw vnde juwer yme geliken off groteren na geborlycheyt gerne vorschulden. Item ersamen gude frunde, so is my vnde ock etliken anderen desses rykes rederen vorgebrocht vnde to irkennende geuen clagende, wo etlike juwer koplude, de dyt rijke myt erer kopmanschop vorszoken, myt gar eyner vnthemeliken hanteringe vmmegaen vnde de inwonere desses rijkes tomale lastliken vndergaen, myt welker erer hanteringe sunderliken myt ereme hoppen, den se hir int rijke foren, de vake vnde mennichmael gefunden is vormenget myt quadem Hollandeschen vnde Brabandeschen vnde anderem olden vorrateden vnde vorlegenem hoppen, Vnde de suluen der juwen alsodaen vormenget vnde vorblendet gudt deme gemeynen

folke desses rijkes allijkewol vor rechtuerdich gudt gut vorkopen, dat doch gar vntemelick bedunket toweszen. Vnde sodanent were by densuluen de sodane gudere hanteren lange anders vorgenomen, men angeszeen vnde beraden alsodanent erst an juwe erszamen wissheyd wilden vorschryuen, begerende hirumme van juwer wolwerden wissheyt de sodanent myt den juwen willen gutliken vorfogen, dat id moge nablyuen, so dat de ynwonere desses rijkes darmede nycht, so gescheen vnde apenbarliken befunden is, bedragen werden, vnde ok de juwen van derwegen vor eren schaden gewarnet mogen syn, de ick doch na geborlicheyt wyl beschutten vnde beschermen vnde en forderlyck syn yn erenn rechtuerdigen szaken wor en des wert van noden syn &c Juwe erszame wijsheyt sij Gude deme almechtigenn gesundt vnde wolmogende befalen to langen tijden. Schreuen thome Stocksholme vnder myneme signete den achteynden dach in Junio Anno &c lxxx°.

Steen Sture Ryddere
Szweden Rijkes vorstendere.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

49.

Erik Axelsson, höfvidsman på Viborg, till magistraten i Reval, att som icke fred kunnat uppgöras med de Ryska sändebuden, och en hjelpsändning från Sverige väntas, varning borde utfärdas mot att segla på Narva eller Ny (Neva), dat. d. 16 Juli 1480.

Minem fruntliicken gruth myth vormoghe alles ghudenn stets vorghesannth, Ersamen vorsichtighenn vnndt wyssem herenn, bysunder ghudenn frunde, leuen naberenn vnndt ghunre. Alss ick denne juwen ersammen wijssheidenn woll er gheschreuenn hebbe, so weren hir nv by my tho Wyborch vppere boden vann weghenn dess Grotfurstenn vann Moskow

vnndt der Houethlude tho Nowgarde, vormenende denn frede to vorlenghende, Alss dat alsso nijcht tholannghenn mochte, sijnn sehe wedderumb nha Nowgarde ghetoghenn, so dat dat nagebleuenn yss. Suss leet yck enenn ghessellen ghenometh Peter Kock myth ssolte vnndt ander ware kamenn, hir vmb to stannde, de hir alsso ene tijdt langk lack, vorwachtende Russker koeplude, Alss de so hast nycht enn quemenn, do drennghede yck ene, dat he muste ijnn de Nv sseghelenn vnndt yss vort nha Nowgarde ghetoghenn, de ghudere tho slitennde, inn sulker menynnghe, dat de frede solde hebben bestannde ghebleuenn. Nv yd alsso steit, iss mynn begher, Gy de Juwen willen wernenn, dat sehe inn de Nv oft tor Narwe nicht enn sseghelenn, myth kopennschopp ofte ware, wente ick sy vann daghe to daghe volkes vth Swedenn vorwachtennde, queme jemant dar ouert in schadenn, denn mochte he beholdenn, vnndt droffte nemande dar ouer klaghenn, vnndt oft denne jemant wolde heren Euerde vann der Lippe, juwen mede raedt stalbrodere, dar mede vordenckenn offte em dat vorkerenn, dat yck denn vorschrevenn Peter Kock ghedrunnghen hebbe in de Nv to ssseghelennde edder van Reual latenn here kamenn, de deyth em vnrecht vnndt to kort, wente id heren Euerdt vorscreuen nycht witlick yss, kenne id Godt Allmechtigh, de Juwe Ersame wyssheide langhe gesundt inn vorbopeder wollmacht mote bewarenn. Gegeuenn vppe Wyborch amme Sondaghe vor Margharete Imme Lxxx^tenn^ Jare.

Erick Axelsson tho Lannghenō Ritter
houethmann vppa Wyborch.

Original på papper i Revals Rådhus-Arkiv. Afskrift meddelad af Docenten C. Annerstedt.

50.

Laurens Axelsson (Tott) till Svenska riksrådet, med anledning af brodern Eriks död, dat. Viborg d. 28 Mars 1481.

Min ydmiwke wenligh och kerligh hielsæ nw och alle tiid tilforen send medh warom herre Jhesu Cristo, Werdugeste verdughæ fædhra herrer och syndherlige gode wenner, welen i werduges widhæ, at iach hauer ider nw thy wær sörgelige tidendæ til at scriue, swa at min kære broder er affliden, Gud hans siel nadhe med alle gode cristne siela. War jach stadder her ner honum vti hans dödz stwnd och noget tilförendæ, tha forwandledhæ han slotzloffuen ind paa min broder her Iwer mick oc paa nogre sine thienere swa at wij skulle holde Viborgs slot, Tauestehus oc sancte Olaffs borgh till rigsens thienstæ besztæ oc bestand oc epter the breffs ludelsæ, som hogborne förstæ konung C[ristiern] medh sitt erlige Sueriges radz rad gaff och bebreffuede min broder, Gud hans siel nade, nogherstund ther epter han hade anammet Viborg oc ner jach faar idher werdugheitz oc min broders her Iwers scriuelsæ huar eller nor vij bade kunna kome till tals medh ider for mange erenda skuld, som wij bade hawe ider tha ytermere berette, ther ider riget oc oss allom macht wpa ligger, tha will iach ther gerne rette mick epter, swa frampt at thenne landz enda ma ware i fred och wten anfeckting for Rydsere oc andhra oc at iach kan ware wten merckælige forfald. Ock hopes mick kære herrer oc wenner, ati welen millelige wpa see oc lathe oss hans fatige brödher medarffwæ oc wenner nydhe hans lange thro thienstæ, som han thetta rikæ giort oc i marge mathe bewist hawer, som iac formoder idher nog witerliget er, hwre min brodher, Gud hans siel haue, bödh her Ake Jensson her Eskil Ysaacson Cristhiern Frille oc flere the gode men thetta slot Wiborg, som medh wore paa then tiidh han hade thet vwnnet oc ingen there wille anammet, men swareda honum swa: Kære her Erick, waren tess ickæ begerende aff oss, wtan i vele wide wart forderff oc ewig skade, som jach formoder the gode men ey annet selffue sighe som nw ather liffwa, Gud gledæ alles there

sielæ som ere framfarnne, och ati welæ kære wenner tesliges betrachtæ then store sware bygning, kostned oc tæring som han hauer sig siden ladhet bekostæ pa Viborgs slot oc stad, cristendomen Sueriges rige och oss allom till stor beskærm oc wern. Han hauer sigh oc swarlige ladhet bekostæ paa Sancti Olaffs borg medh then store bygning spisning och weriæ epter idher schriuelsæ williæ oc begeren, Och swa lenge jach hawer the forrörda slot i weria epther idher willia ock kerligheid i swodanne mathe som forrördæ staar, tha skall thet Gud kennæ, at jach trolige wil bewise mick badhe medh slotz bygningh oc thienstæ som thet sigh bör epter min yderstæ macht, och huad jach kan ware idher till villiæ och kerligh och riget till thienstæ gode och bestand, wil jach alle late mick fynnes reboen ther till. Her medh alles ider verdugheid oc herdom then alzmectuste Gud iomffru Marie och alt hemmeriges herskab euerdælige befalendes. Scriuit pa Viborg othensdagen nest epter dominicam Oculi Anno &c lxxx primo vnder mit incigel.

Laurentius Absolonis Miles &c.

Utanskrift:

Reuerendissimo reuerendisque in Cristo patribus & dominis Jacobo Dei gracia archiepiscopo Vpsalensi ceterisque episcopis nobilibus strenuisque viris ac dominis Stenoni Sture inclito gubernatori regni Suecie aliisque militibus et militaribus regni Suecie Consiliariis amicis et preceptoribus [ɔ:rotectoribus] suis precipuis et sinceris coniunctim et diuisim.

Original med lemning af sigillet i Upsala Bibliothek (Stjernelds saml.)

51.

Wendiska städernas ombud på möte i Lübeck beklaga sig för rådet i Danzig, att städernas sjöfarande i Sverige besväras med förhöjning af tullen från 10 till 16 procent, hvarom de två gånger skrifvit till Riksföreståndaren och Riksrådet, likasom till magistraten i Stockholm, men utan påföljd, hvarföre de påtänkt en beskickning och föreslå Danzig att deri deltaga, om de också hade något att andraga, dat. Lübeck d. 30 Mars 1481.

Vnsen fruntliken grut mit vormoges alles guden touoren, Ersamen wysen heren, besunderen guden frunde. Vnse borgere, de in deme ryke to Sweden vorkeren, zin to meeren tiden in gemerkliken tale vor vns irschenen sik etliken bedranginge, nemlik des Tollens vnde anderer beswaringe vnde beschattinge, de en bouen olde rechticheit, frigheid, louelike wonheid vnde derer Henszestede priuilegia vnde ok etlike priuilegia. vns vnde den vnsen in besundernheid gnedichliken vorlenet vnde gegeuen, angekart vnde vp gelecht werden, merkligen beklagende, wente dar se van hundert teyne plegen togeuende, moten se nu sosteyne betalen, vnde so mit wmbillicheiden belastet vnde grofliken beswaret werden, dare vth wij vormerken, de van Stockesholme, vnde insetene des rijkes, den Copman vorsateliken persen, vordringen vnde de kopenschup alleyne hebben willen, deshaluen wij to twen tyden merkliken an des Rykes Houetman, den Erwerdigesten Ertzebischup to Vpsal, des Rykes Rad, vnde an de van deme Stockesholme gescreuen, de puncte der beswaringe in scriften gestalt, vnde in vnser van Lubeke breue vorsloten mede geschicket hebben &c, biddende den Copman der Hansze, vnde de vnse by older loueliker wonheid vnde Priuilegien vmbeswaret tolatende, dat welk denne in den wedderscreuenen antworde etliker mate entachtet vnde vorlecht wert. Doch beroren de van deme Stockesholme in dat besluet eres breues, dat en wol nütte bedachte derewegen in Sweden, by des Rykes Rad to schickende, wes se dar to denn gudes doen mochten, deden se gerne &c, welk so wij vormoden, se nicht vthe sik sulues, sunder villichte vthe anderen des Rykes Re-

deren hebben mogen. Is ok etliken van vns, dorch merklike personen vthe demesuluen ryke wol bigekomen, den sere nütte, radsam vnde profytlik towesende beduchte, der wegen in dat rike tobesendende, wante de dinge wol tor anderen schickliken wijse, in deme id merkliken besand worde, komen mochten. Were darumme deme gemenen besten vns suluest, vnde den vnsen to gude, sodane besendinge, so wij erst mochten tobeschaffende, vnde alze gij juwe borgere vnde Coplude, in densuluen ryke ok merkliken hanteren, vnde villichte dar bouen priuilegia vnde olde rechtigheid ok beswart werden, in deme gy dat denne mede dorch juwe merklike Radessendeboden wolden beschicken, dar to wij mede weren wol geneget, deme also to dönde, Biddende vnde begerende, dit in dat beste tobesynnende, to herten tonemende, vnde to betrachtende vnde des Juwe vterliken andacht, wes juw desses sal beleuen, edder nicht, an vns van Lubeke scriftliken dar na sik torichtende, gij, mit den aller ersten, wedder willen beualen, welck wy van Lubeke den anderen Wendeschen Steden gerne toirkennende willen geuen, vmme wy dat to bequemer tyd mede besenden mochten. Dat vorschulden wy na gebore gerne, kennet God, de Juwe Ersamheide salichliken mote bewaren. Screuen vnder der stad Lubeke secret, des wy vppe dit mal samptliken gebruken am frigdage vor Letare Jherusalem Anno &c lxxxj°.

Radessendeboden der Sosz Wendeschen Stede
nu tor tyd to Lubeke to dage wesende
vnde de Rad darsuluest.

Originalet på pergament i Danzigs Rådhus-Arkiv.

52.

Riksförest. Sten Sture förlänar Åkerbo härad på lifstid till ridd. Ivar Axelsson och hans hustru Magdalena, till betalning af hans skulder, enligt rådets förut d. 13 Jan. i Jönköping fattade beslut, dat. Enköping den 11 April 1481.

Jak Sten Sture i Gripsholm Ridder Swerigis rikes forstendare, gör alla men vitherligith, at oppa then tiidh mange werduge gode fædher oc herrar waro stadde i Jönekõpungh vidh tiughunda dagh jwl nesth forledhin arom apther gudz byrdh &c for mangh merkeligh rikensens ærende skul som ther ta waro at forhandla oc offwervæga, ta taladhe erligh oc velbyrdogh man her Iwar Axelson til the goda herra oc mich, at han war kommen i mangh swar geel stoor tæringh och mykyn vtleggilse i rikesens tiænisth, han looth oss oc forstaa, at han kosteliga bygdh muradh oc forbætrad hade kronona sloth oc gardh Stekeborgh oc Swartasio oc badh oss om noker ythermeer hielp oc forlegningh til at koma vtaff sin manga swara geel oc sik oc sin hustrv til oppehelle riket til tro tiænisth oc betala hans geel medh, Therföre haffwer jach nw, medh min herra erkebyscopens, werdugha fadhers biscop Kortz i Strengenes, her Niels Stures her Göstaff Karlsons, her Greghers Mattssons nerwara radh fulbordh oc samtykkia, sa oc æpter alle the goda werdugha herras rikens radhz samtykkia oc fulbordh, som i Jönekõpungh forsamlade waro, som forscriffwat staar, kerlega vnt oc forlenth oc medh thetta mith opna breff forlener oc vnner fornempda min kära swager, her Iwar Axelson oc hans kera hustro frw Magdalena Karls dotter kronona leen Akerbo herradh i beggias theris liiffdagha, friith och quith, vtan alla affgifft medh alle konungslike renta oc rettogheeth nytia bruka oc behalla i beggias theris liiffdaga, som forscriffwat staar, for hans tro tiænisth bestandh oc hielpilse som han Swerigis rike giort oc bevisth haffwer oc en her æpter troligha göra oc bevisa skal, sa lenge han liffwer. Oc skeer thet sa at min kæra systher frv Magdalena liffwer æpther her Iwars dödh, tha ær thet sa samtykt, ath hon æpther sin modherbrodhers her Göstaffs Karlsons

oc erligh mans Arwidh Trollas radh oc vilia fornögha oc betala for:da her Iwars geel aff forscriffna Akerboherredz arlige renta oc rettogheet, oc æpther optanempdh her Iwars oc frw Magdalenas dödh ta skal fornemda kronona leen Akerbo herradh medh all sin tilliggilse alstingx friith oc quith vtan alla lösn oc gensegilse komma til Sweriges krona igeen. Ath thet sa i alle matta fulkomliga hallas oc bliffua skal, hwar artikel vidh sik som forscriffwat staar, thet loffwar iach medh allo forrörda rikens raadh stadugt, fasth oc obryteliga halla skolandis, oc bidher jach werdugasta fadher i Gudh her Erkebiscop Jacop i Vpsala förrördan werdughan fadher biscop Kort i Strengnees, her Niels Sture, at the til ythermeer stadfestilse oc fulbordh medh mith och rikesens insigle hengia theris secreth oc insigle vidh thetta breff, som giffwit ær i Eneköpungh then odhensdaghen næsth for dominicam palmarum Anno domini Millesimo quadringentesimo octogesimo primo.

Original på pergament i Riks-Arkivet, med vidhängande riks-sigill, samt fragmenter af de båda biskoparnes sigiller.

53.

Sten Sture till rådet i Danzig, förord för en borgare i Stockholm i en arfsfråga, dat. Stockholm d. 25 Maj 1481.

Minen vruntliken gruss, vnd was ich alletytd liebs vnd guds vermag touoren &c Ersame vnd vorneme gode vrunde. Also ist an mich bracht, wie das ein bedderke man, genant Pawl Repyn in iwere stat Danczigk, in der Rodin verdrincken ist, des sele Got genade. Nw ist deser gegenwertige meister Gorge Fote sine recht erbe, elich vnd recht geboren als sich nach cristinen ordenung gebort, vnd sin broder ob er noch in dem leben ist, als ich vnderricht bynn, vnd die genant meister Gorge ist alhie in Stockholm ein besessen

borgere, vnd mir gebort in vnd sines glichen in rechtverdigen sachen, verdedyngen, bystant don, vnd beschermen to dem besten &c Ersamen lieben vrunde, do ist myn vruntliche begere, dat iuwer ersamheyt dem egenanten meister Gorgen gutlichen bystant woll don, vnd vruntliche hulpe in sinen rechtverdigen eren, also ob es were dat wat guds, ware eder reyt gelt, de vorstorbene Pawl Repyn verlaten hette, im dath mit recht als sinem erben volgen laten, als juve wysheit wolt, das ich solt den iuvern don, ob es es so keme, auch vruntlich verschulden. Dar mit sint alle dem almechtigen Gode beuollen. Datum to Stockholm vpp sant Vrbani dag Anno domini &c lxxx⁰ primo.

Steyn Stwre Ryddere
Sweden riches vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

54.

Svenska Riksrådet till ridd. Åke Jönsson, att som lagens stadgande om förlust af lif och lösören för gortjufnad blifvit upphäfdt, frälsemans rätt till böter af landbo skall tilllämpas i ett sådant mål inom hans län, dat. Stockholm d. 29 Juni 1481 (?).

Wii Jacob medh Gudz nadhe erchiebiscop i Wpsala Sten Stwre Swerigis rikis forstandere Niels Sture Yffuer Green Niels Ericsson riddere Swante Nielsson Jören Agesson, wepnere, helsom ider kere her Age Jönsson riddere kerlige medh Gudh och görom ider weterligit, ath erligh och welbördig man her Göstaff Karlson berette for oss i gaar i Graabrödre closter saal som wij sathom offuer boordh i mange gode mens fleres nærwarelse, hwro een hans landbo hustrw och henne leghe pigha, ginge i there grannes gardh i Siwgelstade by i Gwdems hærede liggiendes och staale ther tw eller try lamb

och fortærde them i theres hws, och hoo som saa gör tha kalles han gortiwffwer, och haffuer ther medh forbrotith liff och lössöre, och hwo som warder ther medh befwnnen tha scal man honum til tingx föra, och xij men scole honum swærie til sannen tiwff, och epter thet ath sadane strengh reth warth aflagder aff rikissens radh, badhe i Arboge och i Tælgie, och wppa lysth, ath ridderscapet och then helge kerkie, och theres wndersathe scwlle nywtha och behalle theris friiheth oc reth, saa ath hwar ær konwngh offuer sine landbo wtan i nogre article som lwdhe wppa konwngs een saker, som ær edzöreth, dwledrap och daan arff, hwarfore bidie wii ider och biwde, ati inthe hinder lathe göre wppa forrörde her Göstaffs godz æntige wppa yxn eller annen beskatning, thetta lather ingelwndh. Scriffuit i Stocholm pa sancti Peders och sancti Pawels dagh, wnder nogre wares secret och insigle Anno &c.

Original i Riks-Arkivet, med märken efter sex sigiller å baksidan.

55.

En K. Kristierns Sekreterare underrättar Riksföreståndaren Sten Sture om en af K. Kristiern under resan genom Tyskland och Italien med flera furstar afhandlad plan till undertryckande af hierarkiens magt och Hansestädernas frihet samt särdeles af Sveriges sjelfständighet.

Ehrwerdige leve herr. Juwer herrlicheyt geleve tho wetende, wodane contract und upsate myn gnädige herr Koninck Karsten zeliger dechtnisse welcke Jahre vor synem dode myt velen forsten undt herrn hefft gemaket injhar MCCCCLXXIIII.

Item Do myn gnedige herr koninck Karsten to Rome was, do makede he myt unsen Allerhilligsten vader dem Pawesse unde myt dem Keyser unde mit dem hertog tho Meylandt unde mit den hertogen tho Mantowe unde mit enen etliken besundern contract und verbund, unde sunth der tyt

bestelde it de Cardinal tho Mantowe, dorch vnsen Hilligen Vader den Pawess dorch wele andere baden [an]*) den koninck van Muschaw [so dadt de koninck van Muschow] myt mynen gnädigen heren köninck Karsten in brüderlijker vereninghe unde bundnuss wass.

Item in de Verbundtnuss wass mede der koninck van Palen, de koninck van Schotlandt, de hertog van Burgundien, de Hertog van Mythen [ɔ:Missen], de Marckgrave van Brandenborg, de hertog van Pomeren, de Hertog van Meklenborg vnd vele mehr Dudeschker herren und Vörsten, und weren des so eins als naschrewen steit.

Item offt in welcker heren lant, volck [ɔ:welcke] landt(!) her[ren], Greven, Ridder ofte Stede weren, de eren rechten arfheren unhorsam weren, dat scholde dessen vorschreven heren all lijke leyt wesen, vnde ein isslyck here scholde dem andern dar to helpen na syner macht vnde legenheit sulchen vnhorsam horsam to makende.

Item wass mynes gnadigen heren vorsate, vnde was ock ein deel so bestellet, dat unse hillige Vader de Pawess dat rijke van Schweden in der schwaren Ban doen scholde, unde de Keyser scholde Schweden Rijck in de Acht doen, und de Pawess und Keyser scholden schryven an alle Stede heren und Vörsten, de belegen sindt an der Oster See, bidden und beden dat nemant Schweden Rijck besoken scholde, to water noch to lande, und nicht to noch afvoren, unde in nenen Steden noch gut noch lijff der Schweden to lidende, unde de koninck von Palen scholde sijnen undersaten dat ock so beden.

Item so wolle dan mynes heren gnade van Dennemarcken welcke Schepe in de See holden, uppe dat nemandt in Schweden scholde segelen, unde we dar aver gekregen worde, de den Schweden aff edder to voren wolde, he scholde syn recht nicht weten, dat wolde myn here de koninck also geholden hebben ene tijd lang, beth in Schweden ein uploop hadde [ɔ:geworden were] manck den gemehnen volck unde der herrschop, den[ne] scholde de koninck van Moschow ein heer

*) De inklamrade orden äro efter en gammal afskrift i Reval.

hebben gesandt in Vinlandt unde scholde dar in geschlagen hebben, unde de koninck van Schotlandt wolde ein heer gesandt hebben in Norwegen, und wolde den met aller macht uht Norwegen in Schweden geschlagen hebben, wanner idt em best duchte profit gewest seijn, Unde mijn here de koninck wolde sulven mit der macht de he kunde bringen uht Dennemarcken unde uht dem lande to Holstein und myt mehrer frunde hulpe mydt groter macht in Schweden schlan, tho lande dorch Schonen offte wor dat Syner Gnaden best passen mochte. Unde de koninck van Pohlen scholde to hulpe kamen dem Hertoge van Pommern unde dem hertog van Mecklenborg unde de scholden ein grot heer bringen ter See vor den Holm undt scholden dar in Schweden schlan.

Item Offte dar jennich Bade worde gesandt uht Schweden an desse veer heren, de scholde man ter stundt gerichtet hebben, unde nene worde effte degedinge gehört hebben, Besundern Juwe herlicheit hadde sülven persöhnlijcken vor mynen gnedigen heren den koninck gekamen, unde hadden wol vor juwe bede gedinget, so dat juwe herlicheyt wol ein here in Schweden gebleuen hadde, men se sindt dar in dem Rijke und sint heren, men ick wilde en nicht geraden hebben, dat se gekamen hadden vor mynen gnedigen heren offte vor de synen. Gott weth, dat ick vaken von mynes heren gnaden hörede, dat juwe herlicheyt ny anders ghedaen hadde den alsse enen erlyken ridder to höörde tho donde, unde he wolde nicht dat jemandt juwe herlicheyt in synen hove verachten scholde, und wen he dat hörde, so straffede he dat.

Item wan desse veer heren in dem Ryke eren willen beschaffet hadden, so dat se dat Rijke betwungen hadden, dan hadden se upgesat, dat nemandt van der Ridderschap dar in dem Rijke scholde gebleven hebben wanende up den synen effte uppe synes Vaders Erve, men he wolde se alle verdreven hebben vnde dodet.

Vorder was koninck Karstens upsate, dat he wolde de Dalen betwungen hebben unde alle man gedodet hebben und wolde se wedder besetten mit den wylden Schotten, de eme de koninck van Schottlandt wolde gesant hebben, so dat nemandt in den Dalen scholde gebleven hebben wanende up

synes Vaders Erve, und wolde de Dalen also betwungen hebben, dat se de macht na der tijdt nicht scholden hebben gehat oren heren koninck meer to verjagende, wen idt ene hadde gut geducht.

Vorder hadde myn here de koninck, den Gott gnade, so groten hast to der Stadt Stockholm, und wenn he synen wijllen in dem Rijke gehadt hadde, so wolde he de oppersten von der Stadt hebben richten laten, und wolde de gemeenen Börger, de van der art weren, de eren koninck plegen to verdryvende, de scholden denne hebben uht der Stadt geiaget, und scholden denne de Stadt unde dat Rijke hebben verschwaren, und wolde dan de Stadt myt uhtheymischen volck hebben besett, und welcke thorn, müren unde huse, de syner gnaden to nahe gewest hadden, wolde he hebben nedderbreken laten, und wolde de Stadt also betwungen hebben, dat se de macht nicht mehr scholden gehadt hebben enen uploop to makende yegen ören koninck unde heren, wan se rede waren.

Vorder waren ock desse vorschreven heren mit minen gnedigen herren ock eins geworden, wanner desse vorschreven Stucke unde Sake völlenbracht weren, so wolde mijn gnedige here unde een edlijck here in sinem lande allen Bischoppen eren wardtlijken macht benemen, so dat nijn Bischop scholde Borge offte Schlate offte andere Veste hebben offte wartlich Recht unde scholden ock anders nene woninge hebben, sunder allene bij eren domkerken, unde een Ertzbischop scholde nicht mehr rente hebben alleen dat he mochte twelff, offte veerthein [perde] holden und een wybe bischop scholde rente tho veer offte vijff perden unde ock nicht mehr, unde alle domherren scholden eten to eener tafelen, unde uht enen grapen unde en ider scholde nicht mehr dan enen jungen hebben unde neen volck mehr. Unde wat de kercke dan mehr rente hadde, wen to dessen vorschreven articulen noht were, dat scholden dusse vorschreven heren und myn gnedige here de koninck under de krone hebben gelecht unde een ysslick here in synem lande.

Vorder weren desse vorschreven heren unde mijn gnedige here eynss geworden, wan dit vullenbracht were, so wol-

den se denne de Steden in allen landen ere macht benemen, so dat nene Stadt scholde [raden] aver tollen, zyse, schot, recht, unde eene ysslick here scholde macht hebben in den Steden in synen lande, and alle jahr enen nygen Raht to settende wo enen [ↄ:ehme] guth duchte, de scholde raden, so lange de here wolde.

Item desse vorschrewen unde articul hadde mynes heren gnade vor vnd myt dessen vorschreven heren, unde hadde Gott Syne Gnaden dat lefen 2 offte 3 Jahr gegunt, he hadde id alle fulbracht, gunnet Gott unsen jungen heren koninck Hansen dat levent, dat ehm synes vadern jacke to mate wart, [ↄ:wert] unde he to de macht kumpt de ehme getoget iss, so werdt he uppe dese vorschreven articul denckende, unde wert alle ding darna schickende unde vlijten, dat he ydt to wercke wardt stellen.

Vorder wolde ick dat yuwe herlichkeyt Syne Gnaden eynss to worden quemen, ick weet vorwahr, ghy scholden juw myt ehm wohl verlijken unde broderschop holden. Men ick vermode my, se sijnt in dessen Rijke, den idt nicht mede scholde wesen, unde by namen int Rijke van Schweden, wente eme lede is dat [de] togehelenden wunden, de under enen vulen grundt hebben, dat de in tokamenden wedder upbreken werden, Men id is to fruchtende dat in tokamenden jahren, Gott gunne juwer herlicheyt lange to herschoppende in Schweden unde in frede unde in wolmacht, wenta(!) de art van desse togehelenden wunde[n] yuwer herlicheyt onder oghen worpende werden, so se mynem gnedigen heren dem koninck unde veer [ↄ:mer] Edelinghen gedaen hebben.

Vorder gunstige here, ick bidde yuwe herlicheyt dorch Gott, dat ghij desse schriffte willende [ↄ:willen] nemande apenbaren; Mynes heren Gnaden hefft desse Stücke unde verbund so verborgen [geholden,] dat Myn gnedige Frowe, noch unse junge here nicht [hir von] gewust, men een in der Kentzelye; Men do myn gnedige here lag in synen latesten, do apenbarede he dat myner gnedigen Frouwen unde dem jungen heren, darume dat he id scholde to wercke stellen, unde scholde dat vorderen, unde ick vermode my, dat he id in tokamenden jahren nicht schal vergheten.

Vorder gunstige here, dat ick yuwer herlicheit do, dat do ick van guden herten, unde kond ick yuwer herlicheyt worinne to denste unde willen wesen, dar scholde ghy my alletijdt willich inne vinden, so ghy in brefen ock vorder scholet woll underrichtet werden, unde de wyser desses brefes yuw woll underrichtende wardt.

Efter en afskrift från medlet af 17:de seklet, som tillhört Rosenhaneska Samlingen i Upsala Bibliothek, och troligen är hemtad från någon af de Vendiska städernas arkiv. Samtida afskrifter finnas i Lübecks och i Revals Rådhus-Arkiv; den senare är jemförd efter en copia af Dr C. Annerstedt.

56.

K. Johan underrättar sin svärfader kurfursten Ernst af Sachsen om åtgärder för sin förestående hyllning i de tre nordiska rikena, hvaribland en beskickning till Sverige, dat. Nyborg d. 1 Jan. 1482.

Wii Johann van Gots gnaden to Denmargken, Sweden gekoren koningh, Erffgenomen to Norwegen, hertog to Sleszwick ock hertog to Holsten, Stormeren vnde der Dithmerschen, Greue to Oldenborg vnnd Delmenhorst, entbeden juw hochgeboren fursten herenn Ernnste, hertogen to Sachsen, des hilligen Romischen rykes ertzmarschalke vnnd kurfursten, lantgrauen in Doringen, vnnd margrauen to Myssen, vnsem leuen vader, vnnsen fruntlichen grut vnnd wes wii leues vnde gudes vormogen alletyt touoren, vnde fugen juwer leue fruntlich towetende, dat wii mit vnnser fruntlichen leuen gemahell vnde sone hern Cristiern van der gnade des almechtigen frisch vnde gesunt syn, desglyken wij van juw, vnser leuen moder vnde allen dèn juwen mit frolichem herten alletyt gherne erfaren, vnde dangken juwer leue gantz fruntlich vor den ronne (!) vnnd stete harnsch, den gii vns by Hans Caden gesant hebben, de geuallet vnns gantz wol, vnnd wii willen den suluen Hans van Caden so lange wy syner darto behuffenn by vns beholden, vnde eynsolches vmme juwe leue

im glyken edder vele grotern nach allem vormoge fruntlich gherne vorschuldenn &c. Wii fugen ock juwer leuen forder towetende, dat wii am negestuorgangene sunte Cecilien dagh mit der hochgeborn furstynnen frowen Dorotheen to Denemargken &c koningynnen &c vnser leuen frowen moder vnde des rykes to Denmargken gemenen redern eynen dagh to Koldingen geholden, vnse vnde der ryke beste mit en nottorfftich vorhandelt hebben, so dat tom latesten besloten, vnde eyn ander dagh am negest komenden sondag Jubilate to Kallundeborg toholdende vorramet is geworden, dar denne de vorgnante vnnse leue frowe moder, wij, alle redere, prelaten, ritterschopp, manschopp, stede vnd gemenen inwonere des rykes Denmargken tor stede komende werden, vns vor eynen rechten hern vptonemende vnde ane lenger vortogeringe nottorftige huldinge na gewontlicher wise to donde. Hopen alle vnse sachen des rykes Denmargken haluen denne mit der hulpe des almechtigen Godes eyn bestentlich vnnd fullenkomlich ende werden gewynnen, Ock hebben wy vnse mergliche bodesschopp, de nu etlike tyt langk vth gewesen is na Sweden, vnde nu ock im korten, na Norwegen geschicket. Wanner de wilt God to hwss komen wes wij denne vor gude tydinge van darher werden erlangen willen wy juw vnuorkundiget nicht lathenn. Wennt wii der vilgnanten juwer leue, de wy dem almechtigen Gode lange frolich vnnd volmechtich beuelen, fruntschopp behegelicheyt vnd wolgeuallen mogen bewisen, don wij alletyt gutwillig gherne. Datum an vnsem slote Nuborgh ame dage Circumcisionis domini Anno eiusdem &c lxxxii vnder vnsem Signet.

Original i Kongl. Stats-Arkivet i Dresden.

57.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, anbud att till egen pröfning upptaga en rättegång, som en Danzigsbo haft i Söderköping, och för hvars utgång denne förföljer stadens innebyggare, dat. Stockholm d. 13 Jan. 1482.

Vnsen fruntliken grod nach vormoghe stedes touoren, Ersamen ghuden frunde willen vorstan, wij iww hebben ghenalt de vnsen breue, dar wpp gy vns noch beth her tho nen to vorlatinghe wedderumme hebben benalet, worumme do wy noch gudwillich weten, wo dat is eynn my iuw gheheten Hennyngk Welk wes gudes heft ghenusset bynnen der stede Sudercopinghe in deme vnsen rike, dar vppe he de vnsen borgers efte inwaners in vnser stede Sudercopinge schuttet vnde touet, vnde deme noch so dencket to donde, vnde de vnsen hoglikes beschuldiget, so wy vns des vorsynnen id myd iuw dar witlik is, Worvp ghuden frunde, bidde wy iuw noch nu alse wy hebben ghedan hir vormals gij sodann erg[enant] Hennyngk willen vnderwisen, he de vnse erg[escreuene] inwannere bynnen Sudercopinge late vnghemoget vnde syk late nogen an deme rechte em wedderuaren iis hir bynnen Sudercopinghe. Ok sake were he des nicht will sin bynnen, so sind de vnsen inwanere in Sudercopinghe erg[escreuen] auerbodich willen em don like vnde recht vor vns vnde des gantzen rikes rades jegenwordicheid, wy des vns gans deger an juw vorsynnen, gij id so werden ordineren, vnde vppe dat de vnsen blyen vnghemoget, vns hir vpp dat juwe scriftlike antward willen benalen, vorschulde wy alle tijd an juwer ersamheit, de de wy Gade sint beuelende sund, saligh to langen vorhapenden tijden alleweghe gerne. Screuen vppe Stekeborch ame achten daghe der hilligen dryer konynghe Anno lxxxij[oten].

Sten Sture des rikes gubernator.
Iwer Axelsson, Iwer Green, Nigels Erikesson } Ridders.
Arwet Trolle, Erik Karsson } militares.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

58.

Sten Sture till rådet i Danzig, svar angående en fordran hos K. Karl och hans arfvingar samt om aflidne Otte Thorbjörnssons sak, dat. d. 15 Maj 1482.

Minen vruntlichen gruss vnd was ich alletijtd liebs vnd guds vormag touoren, Ersamen vorsiichtige gunstige vrunde. Juver vruntliche toschriben, als von Elers Bockelmans wegen vmb lxij mark, de ime von mynes genedigen herren kanig Karel seliger gedechnisse wegen noch vnbetalt sollent vtstan &c hab ich gelesen vnd vernommen, vnd sage dat in warheit, dat ich kein beuelinge noch vpp de noch vpp andre schulde to betalen van siner genaden wegen, dan allein, da ich vorstender des riches to Sweden gewelt wart, solt ich de hofflüte haben, so must ich etlichen iren solt betalen, der inen van der selbigen tijtd sines dodes vtstunde, Wer siner genaden ein ander kanig noch gewelęt worden, dat doch nicht gescheen ist, ich weis noch nicht, ob ime gebort hedde sine schulde to betalen, de wile sine g[nade] lebendige libes erben hadde, de noch nu leben vnd siner g[naden] vorlaten gudere annomen. Ersamen guden vrunde, Ich wil gantz gern mit siner g[naden] erben dar vmb spreken, vnd sie iuver to schriben laten schen, vnd vormode auch, dat se solliche summe betalen sollen. Vorsichtige vrunde, ich bin vnderricht, wie eyner von iuven mitborgern vmb ettliche guder, so imme Otte Torbersson abgeraubt hat vnd sin recht dar vor gestanden, sinen muntd gantz vreuelich, vngeborlich vnd vnhübsch upp mich hat &c vnd spricht nach sinem eygen geuallen, bydden ich iuvere ersamheit, vlisslichen vnd vruntlichen begerende, den selbigen iuveren mitborger gutlich vnderwisen, dat er solliche vnrymlicheyt fortan wol laten. Ich vormode, het he nicht recht, dorch sine procuratores dar uber begeret, Otte Torbersson het vele lieber gelebt vnd imme vnd den anderen dat ire betalt, wie dem allen es ist nach nw recht in der welt, Bedincket uch, dat he ist besweret, laten dat in vruntlichen schriben vorstan, wat ich dan guds middels dar inne finden kan, wil ich gancz gerne dan. Er-

same lieben vrunde war inne ich uch den iuvern to willen vnd vruntschafft werden kan, sollent ir mich alletijtd gudwillig vinden, vnd also beuele ich uch alle dem almechtigen Godde in vrolicher gesuntheyt to leben. Datum vpp sant Sophien dag anno domini &c lxxx⁰ secundo.

Stein Stuwere Ryddere
Swedenriches vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

59.

Sten Sture till Filip Bischop, borgmästare i Danzig, med förord för en tjenare, som skulle uppköpa råg, och löfte att söka skaffa några renar, hvarom Herr Stens värd i Danzig skrifvit, dat. d. 15 Maj 1482.

Minen vruntlichen gruss vnd vele liebs vnd guds touoren. Ersamen besondere gude vnbekante vruntd her Philippus. Ich dancke iwere liebe sere vruntlichen vor ere vnd güter Ir gutwillilichen manigfaltig desem gegenwertigen meister Christiano, mynem dener, bewyset haben. Ich auch gantz gern ein sollichs in ein merem vmb uch vnd die iuven alletytd vorschulden wille vnd bydden iuvere ersamheit nach nw in laten beuallen sin to dem besten vmb myner willen vertedingen, ob in wat werd anlangen &c Myn wert de ersamme Jacob van Vrechten schribt mir vmb ettliche reyne uch to senden, wil ich in warheit gern vlis inne habenn, dat Ir de kriegen sollent, Auch wiirt uch meister Cristianus wol vnderrichten, wie es nue dit jar ging mit etlichen reynen die ich liess to dem Holm bringen vnd wordent verwarloset, dat se storben &c. Ersamer guder vrunt, Ich bydde auch iuver ersamheyt, vlislick begerende, dat Ir mir wollent gonnen dat myn denere mage vt iuver statd xx oder xxx laste roggen furen to myner behoff, to segende &c. De sol myn denere

kauffen vnd wol betalen, vnd ich wil dat sonder twyuel gerne gegen uch vnd den iuveren verschulden in allem guden. Ich vormode, es sy nicht notd den werdigen Ratd iuver statd Danczick dar mit to beladen. Dont nach guden vortruwen vnd sint alletytd Godde beuallen in vrolicher gesuntheit. Datum Sophie Anno domini &c lxxx⁰ secundo.

Steyn Stuwre Ryddere
Swedenriches Vorstendere.

Utanskrift:

Den ersamen vorsichtigen manne Here Phylippo Bischopp Borgermeister to Danczigk sinen guden vrunde vruntlich.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

60.

Sten Sture till rådet i Danzig, förord för tre Svenska skeppare, hvilka der uppköpt ett parti mjöl och fört det ombord i förlitande på en tjenstemans yttrande att tillstånd skulle fås för dess utförande, dat. Borgholm d. 27 Maj 1482.

Vruntlijken gruth myt irbedinge alles guden altijt thouoren, Erszamen, vorsichtighenn, besunderenn, guden frunde. Ick beghere Juwer Erszamen wisheit to weten, dat vor my ok anderen desses Sweden Rijkes Rederen irschen sijn de vromen manne Jöns Hiorth Matteus Jonsson vnde Nigels Olafson Sweden Rykes inwonere, sijck szer beclagende, wo en in juwer stadt Gdanczik sij entfrommet etlijke gudere alszo vp iij last mel, oft wes desulues mer offt myner bewijszen moghen, vnde se doch sijck beclagen, dat eer se desuluen guderen gekoft hedden nichten wisten van des Erszamen Rades gebaden nene gudere vthtoscepen, vnde dar na do se ith irforen, dat men sodane gudere nicht vtschepen mochte, do

nemen se guden radt myt enem juwer bruggenkipere, de densuluen luden vnderrichtede, na deme se gude waren vnde guderen vth Sweden in juwe stadt geforet hedden, so were de Erszamen Radt des wol enbynnen, dat se mochten sodane gudere so en na entfromet syn, wedder utforen. Vp sodane Juwer stad deners vnderrichtinge hebben desuluen myne vndersaten de gudere in deme schepe vnvorhalen so se seggen liggen laten vnde ok noch nicht van der bruggen offt dorch den boem gelecht &c Erszamen vorsichtigen guden frunde, offt desuluen vromen lude myne vnderszaten sijck an ienigen iuwer stath gesetten vnde geboden myt vnwetenheit ok erer vnvornumpst brukende vorseen hedden, so wol to vortruwen steit, is hirumme to Juwer Erszamen vorsichticheit myn vlijtighe begeren, gij dorch mynen willen densuluen mynen vndersaten ere gudere willen wedder ouer geuen vnde alsodanent myth en ouerszeen, wente ik vorhope my, se werden sijck vordermer vor sodaent wol gehoden. Ok erszamen guden frunde, off ymandt van hir van den mynen an juwe stadt wert mydt sinen guderen komen, vorhape ick my gantzlijken to juwer vorsichticheit, he myner moge geneten vnde nicht entgelden, wente alduslange ok vordermer wil ik na gebore den juwen, de dit ryke myt eren guderen vorsoken, vorderlijck vnde behulpen sijn wor sijck dat so beiegent. Erszamen guden frunde willet hirane don vnde den mynen sodane ere gudere wedder en beualen, so ick my an juwe wolgewerden vorsichticheit gudes vorhape vnde getruwe. Vorschulde ick ame gelyken ok groteren an juw vnde den juwen wor sick dat so wert beiegen. Gade dem almechtigen wolmogende altijt befalen. Schreuen to Borchholm den Seuen vnd twintigesten dach in Majo Anno &c lxxx secundo meo sub sigillo.

Sten Sture Ryddere
Sweden Rijkes vorstender.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

61.

K. Johan till kurfursten Ernst och hertig Albrecht i Sachsen om utgången af riksdagen i Kallundborg och ett förestående unionsmöte i Kalmar, samt ny valriksdag i Köpenhamn, dat. Nyborg d. 29 Maj 1482.

Wii Johann van Gots gnaden to Denemargken Sweden gekoren koning, Erffgenomen to Norwegen, Hertog to Sleszwick ock Hertog to Holsten, Stormeren vnde der Dithmerschen, Greue to Oldenborg vnde Delmenhorst, Entbeden juw Hochgebornn fursten heren Ernnste des hilligen Romischen rykes Ertzmarschalke Kurfursten vnde hern Albrechte, gebrodern, hertogen to Sachszenn, Lantgrauen in Doringen vnde Margrauen to Mysszenn, vnsen leuen vader vnnd swagere vnnsen fruntlichen grut vnde wes wij mehr leues vnde gudes vormogen alletyt touornn, vnde fugen juwen leuen towetende, dat vpp dessen negestuorgangen daghe, als vppe Jubilate dorch vnns des rykes to Denmargken prelaten, ridderschopp, manschopp, stede vnde gemene inwonere to Kallundeborg geholden is, van vnserwegen fullenkomlich nichtes besloten is sundern vnns tom besten, vnde allen dreen ryken tobestande is eyn ander dagh tho Calmer in Sweden vmme sancti Jacobus dagh tyden toholdende worden vorramet, dar denne alle dree ryke tosammende komen scholen, vmme vns vor eynen hernn vnde koning in allen ryken toentfangende, touorhandelende. Hopen alle vnnse dyngh mit der hulpe Godes eynen guden vortgangk in den ryken mach gewynnen, weret ouerst de rike alle dree sich vpp den dagh darumme yo nicht konden voreingen, so is vpp Bartholomei negestkomende eyn dagh to Copenhauen dorch des rykes to Denmargken redere begrepen, dar des suluen rykes to Denemargken prelaten, ritterschopp, manschopp, stede vnde gemene inwanere tor stede komen scholen, vns in Denmargken to kesende vnde ane lenger vortogeringe vor eynen hern vnde koning vptomende vnde toentfangende, welckt wii juwen leuen vorkundigen, vnde wes darumme nu forder geschen werdet schal juwen leuen nicht werden vorentholden. Datum

an vnsem slote Nuborg ame midweken in den pingisten Anno &c lxxxij vnder vnsem signete.

Original i Kongl. Sachsiska Stats-Arkivet i Dresden.

62.

Sten Sture till Filip Bischop, förord för en skeppare, som skall hemta kornvaror i Danzig, dat. Kalmar d. 1 Juni 1482.

Vrunntlijken gruth myth allem guden altijt touoren, Erszamen, gude frunth. Juwer Erszamen vorsichticheit beghere ik fruntlijken towetenn, dat ik szende to juwer stadt Gdanczijk enen mynen schipper, Pedher Hyorth genant, myt enem clenen mynem schepe vnde etlijken guderen, darynne in juwer vorgenomeden stadt to vorhandelen in sodaner menynghe vnde gudh vorhopendt, dat ik moghe vor my vnde de mynen sodane gudere vnde ware wedderumme dar vor krigen, so my profijtlick syn moghenn. Is hirumme myn vlijtighe begheren to juwer wolwerden wisheit, gij myt etlijker anderen juwer stadt Danczijck Borghermesteren vnde Radtmannen gunst vnde guder vorderinge willen densuluen mynem schipperen gunnen vnde vorloeuen sodane myn schip myt roggen, meele, vnde molte vnde anderen korne moge wedder van dar laden vnde foren, wente hir in dessen nedderlanden alss Småland genant synt merklijke harde tijde, wente van vorsumenheit eer dat vthbot gink nen korne to schepen, so hebben de lude int lant hir eer korne vorkoft. Weret auer szake, ik vnde andere gude heren desses Rijkes Redere yn sodanem gelyken offt mererem villichte na begheren juweren moghen gefogen, wil ik my myt gudem willen myt den mynen gerne na gebore ane bewijszen. Willet hirane juw na guder vortruwinge bewisen, vorschulde ik vmme Juwe Erszamen vorsichticheit myt willen gerne, de Gode deme almech-

tigen gesunt vnde wolmogende sij befalen in ewicheit. Schreuen to Calmeren den ersten dach in Junio anno lxxx secundo meo sub sigillo.

Sten Sture Rittere
Sweden Rijkes Vorstendere.

Utanskrift:

Dem erszamen vnde vorsichtigen heren Philippo Bisschopp, Borgermeister der stadt Gdanczk fruntlik.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

63.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, lofvar att söka hos K. Johan utverka upphäfvandet af sequestern å några fartyg. dat. Kalmar d. 17 Aug. 1482.

Wy Jacobus to Vpsall van Gades vnde des Romesschen Stoles gnaden Ertzebisschopp, Wy Henricus to Lincopinge, Brinulphus to Schare, Conradus to Strengenisse, der suluigen gnade bisschoppe.

Vnsen fruntliken grod myd vormoge alles guden stedes, Ersamen guden frunde, Den breff an de rike ghesand, dede gescreuen war an deme sonnauende negest vincula Petri, den wy nach syner vormeldinghe vppe vnse side in allermate lesende hebben wol vornamen vnde gudwillich besunnen, so gy denne in ith brederer vorvolginge apenbaren, wo de hochgebaren forste her Hans van Gades gnaden etlike schepe vnde gud heft ghetouet vnde noch vppe disse tijd heft in synen willen, in welken schepe scholen sin ghewesen ghudere vnde mans, dede horen in Engelant &c so der juwen breff wol clarer apenbaret men(?) des doch otmodiges sin biddende, wy sodant solden bebodesscoppen, besenden vnde be-

scriuen an sine forstlike gnaden, en sodant bauen screuen mochte wedderum to gekereth werden, des wy doch des juwen scryuendes vnde bede vmme guder naberscopp nach vnsem vormoge gerne willen vulvolgen, so wy behorlikes mogen, nach juwer beualinge gerne dat beste irfogen vnde sodant synen forstliken gnaden myt allem mote iruoghen, so wy doch deshaluen nicht twyuelen, de ghuden feders vnde heren, heren des rikes in Dennemarken, juw scriftliken beualet hebben wor gy vnde de juwen sick in holden mogen. Des wy gans vorsynnen, juwen ersamheiden dar wol so wert ordineren, de sulue wy Gade sint befelende sunt vnde salich sint befelende (!) to langen vorhopenden tijden gerne. Gescreuen in Calmeren ame sonnauende negest Assumpcionis Marie Anno lxxxij vnder vnser aller secreten des wy vppe dijt mol sin in brukinge.

Sten Sture gubernator regni Swecie.

Iwer Axelsson Jostoff Karlsson Ake Jonssen Greyers Matzen Hans Akessen Nigels Erikessen	Rittere.
Arwet Trolle Nigels Clauwessen Jurgen Akessen Swante Nigelssen Knut Posse	Militares.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv, med lemningar af 16 sigiller.

64.

Svenska riksrådet till rådet i Danzig, med löfte att hjelpa ytterligare tillrättaskaffa något af lasten å de skepp som Otte Torbjörnsson tagit, dat. Kalmar d. 19 Aug. 1482.

Wy Jacobus to Vpsall van Gades vnde des Romesschen Stoles gnade Ertzebisscopp, wy Hinricus to Lincopinghe, Brinolphus to Schare, Conradus to Strengnisse, Nicolaus to Wexe, der suluigen gnaden bisscoppe.

Vnsen fruntliken grod myd vormoge alles ghuden touoren, Ersamen ghuden frunde. Den juwen breff, an vns ghesand, welk ghescreuen was ame xix[ten] daghe des mantes Julii &c, dar gy denn vormelden van deme schaden, den juw Otte Turbessen seliger dechtnisse vnde den juwen kopluden ghedaen heft, vns vake darumme juwe screuen geualet hebben, des wy den juw scriftlike antwerd wedderumme beualet hebben &c Dat vor sodanes dat de obgenante Otte sin recht geleden heft so wol witlik is des noch furder de juwe borger efte schipper alze by namen Pauwel Stolte dat schipp myt syner gantzen to behoringhe wedder entfangen vnde alle dat gud dat wy konden vnde mochten irfaren dat in deme schepe ghewesen &c so de bauen gemelte Pawel wol besceyt, men efte dar wes van ghekamen were van den ghuderen in de lose selsscopp, is vns allen vnwitlick vnde entiegen, men nu(?) noch dar myd juw wol were, hir in das land kamen vnde hir to vorhorende, efte hir noch wes van den guderen were efte wol by syk hadde, gerne in allen mate willen behulpelich fordelich wesen vnde helpen wes recht is nenen twyuel hir inn to hebbende. Wor wy furder juw konen to willen wesen vnde guder naberscopp, schall de juwe ersamheid nicht twyuelen. De sulue wy Gade sunt vnde salich sin befelende to langen vorhapenden tijden. Gescreuen in Calmeren ame

mandage negest assumpcionis Marie Anno lxxxij vnder vnser aller secrete, wy vppe dijt mal brukende sint.

Sten Sture gubernator regni Swecie
Iwer Axellsson
Gostoff Karllsson
Ake Jonssen
Grey[er]s Matzen } milites.
Hans Akessen
Nigels Erickessen
Erik Otzen

Erwet Trolle
Nigels Claussen
Knut Posse } militares.
Jurgen Akessen
Swante Nigelssen

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv, med märken och lemningar af 16 sigiller.

65.

Sten Sture till rådet i Danzig, svar om en skeppares klagan, som redan fått ersättning för sitt i Finland förlorade fartyg, dat. Stockholm d. 25 Oct. 1482.

Minen vruntlichen gruss mit vormogen alles guden &c Ersamme gunstige vrunde, iuveren vorsichtikeiten vruntlich toschriben, als von schippere Claus Berntsons wegen eins vergangenen schipps halper iuveren mitborgeren vnde inwoneren togehorende, noch vnbetalet sol sin, berorende, hab ich dan laten vor mir lesen vnd vornomen &c Gunstige liebe vrunde, Ich vormeynt nach deme mal als ich nach erkentnisse der guden herren Swedenriches ratdes mit imme selbs Claus Berntson eins worden bin, dat ich imme solde ein

andre schippe geben vnd solliche guddere alsz de zyk to Abow geretd worden vnd to kauffworen betalen solde, dat auch also gedan habe. Ich weyss in worheyt, dat myn vogt to Abow im de gudere clerlichen betalet, vnd ich dede imme selbs ein gude schippe to Calmaren und danck vordienet haben. Ich twyuel nicht dar an, ob iuvere ersamheiten ein sollichs wydderfore, Ir wolten uch nicht gerne laten hoheren dryben. Claus Berntson mag sagen wat he wylle, oppenlich ist, dat he dat selbig angenomen schippe vor dat andre storms halp vorsegelt vnd vorloss, vnd auch solliche gelt vor de gudere, de de tytd gerette worden, ich gelobt imme nicht, do ich in betalet hadde, ob he solliche schippe vorlose, oder synen kauffherren ir gelt als von mynem vogt to Abow anname, andre schippe, vnd andre gelt to geben, icz als das jederman selbs merken vnd erkennen kan, vngeborlichen were. Hervmb bydden ich vnd begere, dat iuver wysheytt wollen den selben Claus Berntson dar an wysen, dat er sich mit iuvern mitborgeren vnd inwoneren dess halp gutlich vortrage, vnd mich forter onangelanget darvmb laten, wil ich gerne in allen guden verschulden, vnd ves wore, sollen iuvere ersamheijtt wissen, war inne ich den to liebe vnd willen werden kan, wil ich mich willigen finden laten. De Godde langetytd to sinem dienste in vrolicher gesuntheyt halden wille. Datum vpp Stockholm vpp sant Crispini vnd Crispi[ni]ani dag Anno domini &c lxxx⁰ secundo.

Steyn Sturen Ryddere
Swedenriches Vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

66.

Fyra rådsherrars kungörelse till Vedens härad angående deras klagomål öfver en länsman och nya pålagor, dat. Säm d. 11 Mars 1483.

Wii æpterscriffna Niels Stwre i Ekesio Twre Twrsson, Hans Akesson och Niels Eriksson riddere, helsa edher alla bada bönder och landbor ææ hwem i helst tilhöra som bo i Wiende hæredh, kærlige med Gudh, Kæra wener ma i weta thet wii haffua then schrift wæl forstandidh som i oss nw til scriffue medh eder sændebudh Asmwndh i Hiortsbærge och Joan Persson i Wengetorp, ludandes thet i wele ekke haffwa Haraldh til edher lænsman Tha haffua wii nw ransakadh grandelige nog vm hans ærande och haffua fwnnidh sa for rætta thet han haffuer ekke forbrotedh sig mot nogon aff edher. Therfore haffua wii nw befaladh war kæra mædbrodher her Tordh Philipusson adh thet första hæredzting som han skal halla i for:da hæredh medh edher tha skal han ytermera ransaka vm hans brot. Ær thet saka adh findz thet han sig forbrotedh haffuer tha skal han strax sætia honom vtaff och i skolo sielffue lægge honom iij dandemæn i waledh aff edher. Ther aff skal han taga en aff til lænsman som honom pa rikesens wægna och alles edra ær rætradug hul och tro. Som i och scriffua vm godz som ær for okradh i edart hæredh tha biwda wii edher och ændelige welie thet i sænda nu strax iiij [4], dandemæn aff edher fulmæchtoge pa alles edra wægna til Skara sa thet the æra ther nw pa lögerdag næst komande for war kæra höffuidzman her Sten Stwre och flere godamæn rikesens radh. Ther skal ytermera ransakas bada ther vm och annan ærande som edher oppa gar, och fa ther godh swar oppa. Som i och röra vm vlaga förssel tha haffua wii nw funnid sa for rætta æpter Sweriges lag adh hwar annan aff edher bör hwart ar göra en förssel for:da her Tordh vtan al gensengn. Then fiærde artekel som i scriffua adh i wele ekke halla mer en twa hæsta edher fogot, Tha haffwa wii och thervm sa fwnnidh fore adh edher bör medh rætta arlige halla edher herre iiij [4] foderhæsta och edher fogot iiij hæsta och nar edher herre wil sielff

halla ting medh edher tha skola i halla at honom tre eller iiij hæsta skattabonden och lahdbon twa hæsta, vm sa behoff görs. Thæslikes och ther han rider sin straka reise til war och rikesens herre och höffuidzman, eller sin egin ærende och tha hans tiænere eller flere goda mændz tiænere rida genom edart eller flere hæredh tha bör edher och them lana them hus Sa göra och menoge almoghan vtöffuer alt mena rikedh. Item hwilkin god man som rider genom edart hæredh eller annar stadz her i landedh tha söner them ingelunde hus vidh edra peninger som lagen vtviser. Hermedh befalandes edher Gudh alttzmæchtog Scriffuidh pa forda her Tordz gardh Sæm tisdagen næst æpter midfasto synnedag vnder war inczigle anno domini Mcdlxxx tercio.

Original med 4 sigill å baksidan i Riks-Arkivet.

67.

Sten Stures förlikning med rådet och menigheten i Stockholm för den förolämpning, som skett Fru Ingeborg, dat. d. 22 Nov. 1483.

Jak Sten Sture i Gripsholm Riddere Sweriges rikes forstændere kennes och för allom witterligit gör, at fore the werdugeste werdugha fæders herrers oc gode mentz Sweriges ratz bön oc begæren haffuer jak alstinges offuerseet oc offuergiffuit om then owilliæ som war kommen mellom migh oc borgemesterna Radit oc meneheten i Stocholm i thet at myn kere hustru Ingeborgh Akes dotter war skwffen slagen oc niddertrengd til gathwne in i modh radstwffwne vppa then tidh hwn gik aff slottet och wilde biddiæ for Sten Cristiernssons liiff then tidh han haffde i helslagit theres medhborgare Niels Persson swa at jak medh them æro wenlige oc wel forlichta ther om oc om alt annet som oss haffuer waret imellom til thenne dagh oc scal thet wara och bliffue en als-

tinges aff talan sagh i allæ mattæ, Och loffuar jak pa mynæ ære tro ok sannindh at jak for[scrif]ne myn kære hustru a hennes brödere oc bægges wores wenner oc frendher födde och oföddha aldræ her epter skolæ nokon tidh them eller theres eptherkomende fattige eller rike fegdha argha eller hempnas i nokor matto epter thenne dagh vthen her epter altiidh ware them til williæ kerlek oc behielpelighe i all theris reth och retferdughæ ærendhæ Til mere wisse och betræ forwaringhe bedes jak werdugeste faders herra Jacob medh Gutz nad Erchebiscop i Vpsala Her Cort medh samme nad biscop i Strengenes Her Iwer Axelsson Her Niels Sture Her Hans Akeson Riddere Eric Agesson Bencht Agesson och Claus Agesson wepneres secreter och incegelle medh mit egit hengendes for thette breff til witnesbyrdh som giffuit oc scriffuit ær i Stochholm Sancti Clementis affthen arom epter Gudz byrdh Mcdlxxx pa thet triddiæ.

Original på pergament med 7 vidhängda sigiller i Stockholms Rådhus-Arkiv. N:o 7 är »S. Jörian Akason,» N:o 8 och 9 saknas.

68.

Svenska riksrådet förlänar Kalmar slott och län på lifstid till ridd. Hans Åkesson, dat. Stockholm d. 26 Nov. 1483.

Wij Jacob medh Gutz nad Erchebiscop i Vpsala, Kort medh samme nadh biscop i Strengnes, Sten Sture Sweriges rikes forstandere Iwer Axelsson Niels Sture Götstaff Karlsson, Gregers Mattsson, Ake Jönsson, Götstaff Olsson, Eric Otsson, Iwer Gren riddare, Arwit Trollæ, Karl Benctsson, Knud Eskilsson, Yrien Agesson oc Swante Nielsson wepnere Sweriges radh Görom witterligit at for troskap och weluiliogh tieneste som ærligh oc welbyrdug man wor kere medhbrodher Her Hans Agesson riddare Sweriges rikæ troligæ giort oc beuist haffuer ok æn her epter göre och beuisa ma och

skal swa lenghæ han leffuer haffue wij vnth och forlent oc medh thette wort opne breff vnnæ och forlenæ honum Calmarna slot stadh oç læn medh alle konungxlike renttæ oc rettughet i hans liifstidh wij haffwe oc loffuit oc sacht for:de her Hans at wij welæ troligæ tala oc forarbeyde in til then werdughæ högboren förstæ hwilken som wardher waldh for en herræ oc konung her vtoffuer riket at hans nad wil werdes at giffue honum sit nades opne percmens breff vndher hans nades maiestats secret pa for[skriff]ne Calmarna slot stad och læn swa lenge som for[skriff]uit star For[næm]de her Hans haffuer oc loffuit oc sacht at han wil och skal byggiæ forrörde Calmarna slot epther thij han findher behoff görs. Han skal och haffue oc elskæ i williæ och kerlighet for:ne Calmarna stadh oc borgare swa oc ingelund til stædiæ at then ekeskow i Calmarna læn skal swa afhuggas som her til skeet ær Thij bede wij alle Cronona skatskyllogæ böndher oc landbo som bo i for:ne Calmarna læn oc pa rikesens wegna bywdha ider swa oc forrörde borgmestere radh oc menehet i Calmarna stadh ati waren for:ne her Hans Agesson hörughæ och lydhoghæ medh ider arliga skat sagörer aderstædher vtskyller oc alle andre rettugheter som i pa cronona wegna medh rettæ plictogæ ære oc ingom andrum swa lenghæ som for[skriff]uit star oc forbywde wij alle ehwo the helszt ære eller ware kunne synderligæ fogethæ och embetzmen tesliges forrörde borgmestere radh oc menehet for:de her Hans her i modh at hindra eller hindra lathæ möthæ qwelliæ eller i nokor mattæ oforrettæ widh rikesens hempd oc plicht Tes til ydhermere wisse oc witnetzbyrdh lathæ wij Jacob erchebiscop i Vpsalæ Kort biscop i Streng[nes] Sten Sture Iwer Axelsson Niels Sture Götstaff Karlsson Gregers Mattsson riddere oc Arwit Trollæ wepnere hengæ wor secrete oc incegele medh rigesens incegel neten wid thette breff Datum Holmis in crastino beate Katerine virginis anno domini Mcdlxxx tercio.

Original å pergament i Riks-Arkivet, med plats för 9 sigiller å uppvecket, alla bortfallna.

69.

Sten Sture till rådet i Reval, begär underrättelser om tillståndet i Riga, emedan ärkebiskopens sent på hösten framkomna begäran om hjelp ej kunnat efterkommas, dat. Gripsholm d. 8 April 1484.

Mynenn fruntlykenn gruth, vnndt gutliike overladinge wess Ik gudess vormach stets vorgesant, Erssamenn vnndt wollwysenn herenn leuen naber vnndt frunde, de here Ertzbischopp tho Rijge sante inn deme vorledenn herueste syn bot vnde breue an dussen gudenn herenn dusses rijkes vnde my vnde begerde van vnss bystandt vnde hulpe Vnde was so spade tegen den winter, dat wy nen folk dorsten wagen tor zewart, men schreuen em trost vppe dit vor jar to donde, vnde hebben dar vmb nach synen denre by vnss, men krigen nenn antwort, ok kone wy nycht uoruaren wo id steit tusschen eme vnde deme Meister etc. Wolde gy leuen herenn, gude naber vnde frunde, deme guden herren vnde der stadt Rige myt juwer vnde iuver stede macht to hulpe kamen in ener bequemen tydt, wy wolden vnss vth desseme rijke, vmb der hilgen kerckenn willen, dar by also bewysende werden, dat men solde zeen vnde merckenn, dat wy node zegen, dat de hilge kercke solde werden vordrucketh, dar nijcht anne twyuelen juwe Ersame wyssheide, de Ik Gode allmechtich lange stark vnde gesunt bouele to vorhopeden tyden, my dock eyn unuortogert antwort to boualen wo sik alle zaken to Rige vnde anders nun uorfolgen. Gegeuen vpp Gripsholme des Dunredages vor Palmen Anno etc. Lxxxiiij^{o}

Stenn Sture tho Gripssholme Ritter
vorstennder des Rijkes tho Swedenn.

Original i Revals Rådhus-Arkiv. Afskrift meddelad af Docenten C. Annerstedt.

70.

Sten Stures lejdebref för fyra borgare i Lübeck, att komma till Sverige, för en rättegång mot myntmästaren Hans Grave, Otte Brakel och deras sällskap, hvilka tillfogat riket stor skada, dat. d. 17 Maj 1484.

Ich Stein Stuwre von Grypsholme Ryddere, Swedenriches vorstendere &c Bekenne opentlich mit diessem mynem breue, das ich ein fry vast vnd stette geleyde gebe in crafft desses breues den ersammen mannen, borgeren to Lubeke mit nammen Heynrich Fyncken, Heyne Bysckpenrode, Hannsen Warnbecke vnd Wolmar Musz, alhiere in Sweden to kommen, sehen vnd horen de bücher breue saken vnd handel des Montzmeisters Hans Grauen, Otte Brakels vnd irer geselschafft, warumb disse ryke in groten schaden kommen ist. Konnet wir vns dan alhiere vertragen ist gut, konnet wir vns auch nicht vertragen, so sollent vnd mogent dese vorbenanten alle viere Heynrich Heyne Hans vnd Volmar in dem selbigen geleyde wederwmb to huse keren, to water oder to lande, des to vastere tügnüsse so hab ich Stein Stuvre obgenant myn ingesegel don drücken by ende deser schrifft, de geben ist vpp sant Ericks des heylligen konges vnd mertelers obent in dem jare als man zalt nach Cristi gebort dusent vierhunderte vnd in dem vier vnd achtzigsten jare.

Original i Lübecks Rådhus-Arkiv med sigill.

71.

Svenska riksrådets fullmagt för ombud till unionsmöte i Kalmar d. 8 Sept., dat. Upsala d. 19 Maj 1484.

Wij Cort i Strengenes Lydecha i Westerars oc Niels i Wexiö medh Gudz nade biscopa Niels Sture, Gregers Mattisson, Tord Philpusson Götstaff Olaffsson Ywar Green Niels

Fadhersson Eric Ottesson riddara Knut Eskilsson, Lindorm Biornsson Jeins Knutsson, Suante Nielsson oc Sigge Laurensson wepnara Görum allom witerlicht at wi alle endrechtelige vpa waro oc mene Suerigis Radz friborne frelsesmen köpstadhamen bergxmen oc menige Sueriges Rikes inbyggiara andelige oc werldzlige wegna haffua befalat oc fulla macht giffuit oc medh thetta wart vpna breff fulla macht giffua oc befala werdugiste werduge fædher oc herrer Herre Jacob medh Gudz nade erchebiscop i Vpsala &c Herre Henric i Lincöping oc Herre Bröniolff i Schara medh samma nade biscopa erlige oc welbyrduge herrer herre Sten Sture Suerigis forstendare herre Ywar Axelsson herre Götstaff Karlsson herre Thure Thuresson herre Ake Jensson herre Karl Knutsson herre Hanes Akasson riddara Aruid Trolle Niels Clausson Karl Bencktsson Eric Karlsson Magnus Karlsson Yrian Akasson oc Aruid Knutsson wepnara huilke som ære tilskickadhe at fara til Calmarna nw wid warefrwdagh Assumpcionis nest tilkommande til thet möte medh werdugiste werduge fædhre biscopa prelater erlige strenge riddara oc gode men Högboren förstes Konung Hanes Danmarkx oc Noriges Rad oc erlige sendebud til at fulborda stadfesta oc fultgöra Calmarna dechtingan oc recesser som nw i fiord om sommar oc wid Assumpcionis Marie giordis i alla sina articlar punctar oc innehallilsee oc tala owirwægha ens warda oc samtyckia om herra oc konung til Suerigis rike vpa hwad tiidh oc stadh han her inanamas schal Naar then dechtingan oc recesser som i fiord i Calmarna giordis widh Assumpcionis Marie ær swa fultfölgdt oc fultgiort i sina articla oc innehallilsse alleledis som ther vtinnan röris oc om alla rikene priuilegia friheter ræt som the forscriffna dechtingan oc recesser oc yterlighare innehalla ewige friid oc bebinding oc alla andra stycke articla oc punctar som the merkia kunna ther rikene nyttoghast wara, kunna til ewigh friid sæmio kerligheet roligheet endrecht oc bebinding til ewigh tiidh oc hwad the tha ther vtinnan görandis warda loffua wij for oss oc menige Suerigis rikes inbyggiara stadhugt fast oc obröteligt halla i allo ,matto vtan alt argdt gensighelsse oc hielparedhe widh allis waro æro sannind oc godha thro. In quorum eui-

denciam firmiorem sigillum regni vna cum secretis et sigillis dominorum Conradi Strengenensis Lydechini Arosiensis et Nicholai Wexionensis episcoporum Nicholai Sture Gregorii Mattisson Tordonis Philippusson Gotstaui Olaffsson Ywari Green Nicholai Fadhersson Erici Otteson militum Kanuti Eskilsson Lindormi Biornsson Johannis Knutsson Snantonis Nielsson et Siggonis Laurensson armigerorum et ciuitatis Stocholmensis ex parte omnium nostrum oc tocius regni scienter appendi fecimus inferius ad presentes. Datum in Vpsalia Anno domini Mcdlxxx quarto in crastino sancti Erici regis et martiris gloriosi.

Original å pergament i K. Danska Geh.-Arkivet, med sigillen N:o 1, 2, 3, 5, 10, 11, 16, 18 bibehållna. Remsor med namnen: Gregers Mattisson (N:o 6) och Götstaf Olafsson (N:o 8); Stockholms med S. Eriks bild.

72.

Årkebiskop Jakob Ulfsson, som ej med andra ombud kan komma till Kalmar, förklarar sig samtycka hvad hans medbröder der besluta, dat. Kärsösund d. 20 Aug. 1484.

Wii Jacob medh Gudz nade erchebiskop i Vpsala &c göre wetherligt ath æpther thedh ath wi för naghre wor merkeligh forfaldh skull ekke kunnæ besökiæ thed Kalmarnæ möthe nw staa skolande æn togh at wij ther til næmpde worde ock rikesens radh thedh aff oss begærande war ath wii thed besökia skulle tha stadfæste wij thetta widherbundne maktbreff i alle syne ordh ok articla som thedh scriffuadh staar Ock huadh Suerigis rikes raadh medh the andra godha herrer Danmarkx ok Norighis radh i for:ne möte beslutende wardæ latha wii oss i allehanda mato fulkomliga wæl ath nöghia likerwis som wii personliga ther nar wore. Thes til ytermere fulbordan oc stadfæstilse latha wij wetherligha hængia wort secret nedan wiidh thetta breff. Datum in passagio

Kærssesundh feria sexta infra octauam assumpcionis virginis gloriosissime Marie Anno domini Mcdlxxxiiij.

Original å pergament i Kongl. Danska Geh.-Arkivet, med sigillremsan vidfäst fullmagten af d. 19 Maj s. å. (N:o 71).

73.

Förbund mellan domkapitlet, ridderskapet och staden Riga, å hela stiftets vägnar, och Sverige, som tager dem i beskydd mot Lifländska orden, dat. Riga d. 24 Dec. 1485.

Wi Henricus Hilghenvelde Doemprouest &c Gherardus van Borckenn vicedecanus vnndt gantze capittel der hilgenn kerckenn, Jurgen Orgass ritter, Enwalt Patkull, Henrick van Vngerd, Ghotschalk van der Pall, Thonnycsz Krudener, vulmechtich van weghenn der gantzenn manschopp vnde ritterschopp desz stichtes, borghermeister, radtmanne vnndt gantze ghemenheit der stadt Righe, don kunth, witlick vnndt apenbar betughende inn vndt myt dusseme apenne breue vor alszweme, dat wy vmbe manychfoldige swaren belastinghenn ouerfalles vndt homodes vndt ghedranghes willenn, vnns allenn vndt eneme jewelkenn der kerçkenn Rige vndersaten van deme orden in Lijfflandt ghedan, ghescheen vndt vnrechtuerdigen tho ghebracht, tegen Got, ere, recht, pawestlijke vndt keyserlijke ghebode, vndt tegen ere eghenne breue vndt szegelle, vnsz van en gegeuen, vndt alle priuilegienn vndt vrijheide, vnsz dar tho hebben ghedrunghenn vndt nodighet, dat wij hebben moten anropen vndt besokenn de allererwerdigsten, erwerdighenn vndt gnedigenn in Got veder vndt herren, van Gadis vnd des Romisschen stolsz gnaden bischoppe der kerckenn Vppsall vnndt Strengenisz, vnndt sunderlinx den eddelen, wolghebarenn, grotmechtigenn, vndt gestrenghenn heren, heren Sten Sture van Gripeszholme, ritter vndt vorstender der irluchtigstenn cronen tho Swedenrijke, myt sampt erem gantzen werdighenn rade, ritterschopp,

vndt mansschopp, ghestlick vndt wertlick, alsz vnse vndt der hilgen kercken Rige mylden beschermers, vorstender vndt conservatores, vndt gnedigen, gestrenghen, leuen heren, vns vndt der kercken Rige van deme hilgen vader deme Pawesze, vndt irluchtigstenn herren deme keyser ghesettet vndt gegeuen, vndt hebben gheboden erer alle gnade, herlicheide vndt fruntschopp, dat sehe dorch Got, vnsz allen willen beschermen, beschutten vndt hanthebben, vor den vormaldiedenn, vorbanneden vndt vorflokeden orden in Lijfflandt, des homöt, ghedrangh vndt ouerfall, wij semplich vndt de vorscreuene hilge kercke nicht lengh hebben mogen dulden, lyden noch vordreghen, sunder Godis vndt erer aller Herlicheide hulpe, trost vndt bistant, hebben ok vnse vndt der kercken zake altijdt ghesettet an ere aller Herlickeide, ghestlik vndt wertlik, vns laten van en richten an lijff vndt gut, ofte in fruntschopp irkennen vndt vordregen, des doch de orde myt eren byualleren newerlde don wolde ofte beleuen. Hir vmb hebben de erwerdighen vnndt ghestrenghen heren vorscreuen vnndt gantze ghemene Rijkes Radt vndt crone tho Sweden, vthgesettet vndt vorramet sommyghe artikell, vndt vor vns gelouet, wy vndt de vnse de scholen vul vndt all halden vndt beleuen, wor van wy se hebben gelouet schadelosz tho halden, vndt deme van vns also, ob soll ghescheen(!) Hir tho hebben dusse vorscreuen ghestrenghen heren alle anghezehen vnsen groten bedruck, ouerfall, vndt grote recht, vndt hebben vns gehulpen vndt gesant, by vnsen werdighen vulmechtighen boden, heren Gherde van Borken, vice deken, Diderick van Rozen, man vndt wepener der kercken, Johan Schonynghe borgermeister, vndt Kersten Herberdes, radtman der stadt Righe, enen tall volkes, tegen den vormaldiedenn orden, vnse viande, by alsulkenn beschede vndt vörwörden, so se myt der Godiss hulpe tho Rige quemen, vndt vnse viande sik wolden van den heren vndt knechten vns ghesandt richten vndt vnderwijsen laten, vndt de vorrameden artickell an se gesant holden vnde vrede vorwissen, so wy gedaen hebben, denne solle wij sehe der cronen tho Sweden wedder vmme senden, weret ouer zake, wy se bet tho passchen behoueden vndt beholden, denne solle wy eneme je-

welken warhaftigen manne geuen twelff mark Holmisch vor syn ghewant vnde lōn, des sollen se ere harnisch vndt retschopp hebben verdich, dar tho denende, quemet ok also, dat Got affkere, dat de heren vndt knechte vns gesant edder nakomende tho dusser tijdt einygen schaden van der zee, so dat se stranden mosten, kregen, dar solle wy capittell, manschopp vndt stadt vorscreuen, sehe uthnemen, ok dat Got vorbede, sehe ofte jemant van den eren vnss affgheuanghen wurden, van deme orden, de solle wy dre parte der kercken vorgenant, quiten, lozen vndt vrigen, gelijk vnsere guden mannen, borgeren vndt knechten, der gelijken solle wij dre parte, sehe ok alle holden in koste, gelijk den vnsen, bynnen vndt buten Rige. Hir en bouen, so wy tho Gode vorhopen, wes wij dre parte der hilgen kercken Rige, myt Godiss vnde erer hulpe, innemen vndt wynnen, van deme orden, van sloten, landen vndt vesten, solle wy gelijk delen, also dat de crone to Sweden dat halff sall hebben, bysunder der kercken, stichtes, capittels manschopp vndt stadt Rige, guder, heuet vns de crone tho Sweden gelouet, nicht tho nemende ofte begerende, sunder sehe solen en altydt apenne stan, dar in vndt uth tho rijden, de wile dusse veyde duret, Ok ghedencke wij myt deme orden nenen vrede ofte endracht tho maken, dar wij de crone tho Sweden vndt ere vndersaten willen buten bescheden vndt so wedder vmme, Ok oft de irluchtigste crone to Sweden vndt de gestrenghe her Iwar Axelson welk volk senden, so wy vormoden, in Harryen ofte Wirlandt, deme orden entegen, sall syn vp ere eghenne kost vndt teringhe, sunder ofte welke van den worden van deme orden geuanghen, de solle wy parte der kerken lozen, quiten gelijken den vnsen, vndt offte de crone tho Sweden in tokamenden tijden, dat Got affkere, des van noden worde behouen, so solle wy parte der kercken Rige na vnseme vormoghe er tho hulpe kamen, vndt entsetten myt volke, gelijk wo vns nu schūt. Dar en bouen loven wy dre parte der hilgen kerken Rige vorscreuen der werdigen cronen tho Sweden, dat wy nummer tho ewygen tijden vns willen besunderen ofte delen van den rechten herrn ertzbijschoppe der hilgen kercken Rijge, sunder lijff vnd gut by

em setten vndt laten, Alle dusse vorschreuen artikell vndt puncte vndt eyne jeweliek bysunder louen wy bouen geschreuen capittell, manschopp vndt stadt Rige, vor vnss vnde de vnse, stede vndt vast vnuorbroken to holden by eren, truwen vndt cristlijken gelouen, sunder alle argelist, nyge funde ofte behendicheit, ghestlijkes ofte wertliken rechtes dar inne nicht to bruken. Des to mer beuestinghe vndt tuchnisse der warheit, hebbe wy bouenschreuene alle vndt bysunder vnses capittels ingheszegell vor vns, vndt wy Jurgen Orgas ritter vndt ik Bartholomeus Patkull van wegen myns vaders vndt Henrick von Ungeren, lange Gotschalk van der Paell vndt Thonnyes Krudener, vullmechtich van wegen der gantzen mansschopp vndt ritterschopp der hilgen kerken Rige, vndt wy Borgermeister vnd Ratmanne vor vnss vndt gantze gemeinheit vnse angeborne vndt vnser stad Rige inghesegelle witlik don hangen an dessen breff, de gegeuen vndt geschreuen ysz to Rige ame auende der gebordt vnses herrn Jesu Cristi in den jaren na syner gebordt dusentuerhundert in dem vijffunde achtintigsten jare.

Original å pergament med 6 vidhängande sigill i Riks-Arkivet. Blott N:o 7 saknas.

74.

Svenska Riksrådets dom öfver några upprorsstiftare i Mark, dat. Öresten d. 4 Febr. 1486.

Wy epterscripne Sten Sture rikesens förstandare Niels Sture, Ture Tursson, Aghe Jönsson, Hans Agesson, Erik Aadsson riddare, Arwid Trolle, Niels Clausson, Karll Benktsson, Knwth Eskilsson, Erik Karlsson, Yrian Agesson, Aruidh Knwtsson, Benkt Fadersson ok Johan Bese Swergis raadh oc men görom alle witerlichit at aarom i Gudz byrdh Mcdlxxxvj° sancte Blasii dagh sathe wij för rettha medh flere

gode friborne oc frelses men oc xij (12) men medh hæredzhöffdingen Knwth Ribbingh för hæredznempdene oc vi (6) men aff Kyndh pa Marbo hæredztingh Bereem. Tha kom ther för oss i menighe hæredzbone nærwara velboren man Lindorm Biörnsson pa Örsten medh nakre fangar som ær Anders i Getakulla, Anders Laurensson, Laurens Anundsson, Benkt i Bagka, Swen i Dalen oc Oleff Hyltha huilkit (!) for:de Lindorm Byörnsson hade ladit hindra oc grypa epter ware oc flere ware kere medhbröders befalningh för thet at the hade op kastadh sigh för hæredzbone höffuidzmen oc kommit kronone skatskylluge til at holla theris rettha oc aarligha skath inne ok annat kronenes vtskyller oc rettughet nw i try aar moth menighe rikesens raadh velia ok haffwe the mange syn medh flere theres parthy skooret budkaffle medh brandh oc snara ok nakra aff them hength ther widh eth lithit hywll giorth aff tree, ok resth almoghen op her i læneth oc vilde haffwa giort bestalningh för Örsten oc i mange andre matthe stempledh argth oc onth moth rikesens raadh oc optha pa tingen förtaladh oc illa tilswaradh till mit Sten Sture ok rikesens raadh budh oc opne breffue saa at almogen epter theres raadh ordh oc segn ville plath inthe höra eller lydhe alle the scriffuilse som rikesens raadh haffwer her inscriffuit i thesse iij förlidne aar at [ɔ: oc] bedhit budhit raadit oc högligha förmanadh at the skulde göra theres rettha skath medh andre kronones rettughet oc vtskyller in til Örsten huilkit ærende oc saker vy satthe in til for:da Knwth Ribbingh oc hæredznempdene tha vilde hon ingelundh them wæria för saadana gerningh at the hade forwerkath theres liff oc theres gotz oc lösöra skall gaa i kon[un]g[s] wæria epter then artickell som stander i högmæles balken i vi (!) capitell medh andre flere som them ware i moth epter lagen oc stodh menighe almogen til i theres aahöra at the hade aldrik giort saadana sampningh oc hollit sadana olaglig ting oc skogxting oc stempledh sa dant oc hade icke thesse for:ne warit medh Peder skreddare oc flere thera parthy som rimde ære. Thy epter nempdenes dom och ransakan sa för myket ont oc blodh wtgiutilse matte aff saadant ske oc för theras egin bruth kunne wy ey them fry oc orsake vtan wy oc the dömde

för:ne Anders i Getakulla Anders Laurensson Laurens Anundsson Benkt i Backa Swen i Dalen oc Oleff Hylta til död oc theras retta egit i kon[un]g[s] wæria som förscriffuit star oc ransakade wi oc nempden Oleff Hyltes gerninge sa well död som qwick som lagen vtuisa oc förbiudom vy föddom oc ofööddom thenne dom hindra qwelia eller i nagra hande matte pa tala vid rikesens strengliga hemd oc plict. Oc staa vy oc Swerges raad för:de Lindorm Biörnsson war medhbroder oc hans tienare fulkomlica til at the grepa thesse för:ne men oc at Oleff Hylta bleff död aff theras handa werkom för födde oc ofödde oc för alle theras epterkommande arffuinge frender oc wener förbiudendes them oc alle andre för:de Lindorm Biörnsson hans arffuinge hans tienare som them grepaa oc theras arffuinghe her wtöffuer feygde argha eller i nagre matte oförretta eller til tala pa thenne gerning vidh theras friidh oc edzöres brut oc vid rikesens strengeliga hemdh oc plicth &c. Thesse epterscripne sate i nempdene Magnus Tordsson, Magnus Gunnarsson, Aruid Jepsson, Benkt i Ströma, Swen Passe, Asgöt i Byrketorp, Anders Esgersson, Swen i Flohult, Asmund Krock, Benkt Karlsson, Haquon Swensson, Jöns Marcusson. Til tess breffues vitnisbyrd oc stadfestilse hengiom wy war insigle nedan för thetta breff som scriffwad ær pa Örsten dagen epter sancti Blasii dag Anno domini &c som forscriffwat sthar.

Original å pergament i Grefl. Braheska Bibliotheket på Skokloster. Plats finnes för 15 sigiller, af hvilka blott N:o 2, Herr Nils Stures, är bibehållet.

75.

Lagmansrätts dom öfver en upprorsstiftare i Ås härad, dat. Warnum d. 14 Dec. 1486.

Jak Lindorm Björnsson lagman i Westergötlandh gör witerlicht medh thetta mit næruarende opne breff at aarom epter Gudz byrd Mcdlxxxvj⁰ torsdaghen nest epter sancte Lucie dag tha jak lagmans ting hölt medh almogen i Aashæradh i Hwarnem i ærlige oc welbyrduge mens nærwarilse som ær Aruidh Knwtsson Broder Buth oc flere gode men som ther sathe for ræettha tha kom för oss ærligh oc welbyrdug man Karl Benctsson oc talade til Swen Göstaffson om nagre budkaffla oc samningh som han hade wtstempth, pa ware kere höffuitzman her Sten Stwres tienare argastha, huilkit han oc sielff til stodh, oc aff saa dana samningh skedde ther naghen skadha, pa hans folk oc hesthe, hukkit ærende jak togh för mek i ræettha, oc epter nempdenes ransakan, oc lagen som sthar i Högmelis balken i siwende capitulum, tha kunde wy ey wæria hans liiff oc gotz medh ræettha, hucket Karl Benctsson giorde för Gudz oc alles ware bön skuldh, och fördrogh honum ræetthen, i saa dana matte, at han bötte honum for:ne Karl Benctsson sin deel och sinne moders deel medh hennes frii welia oc samtykke i en sin gord som kalles Aagarden liggiande i Hwarnem i Aashærat, hade oc hans broder Göthar Göstaffson waritt i samma gerninge, thy dömde iak hans deel i for:ne gard i konungxwære, hucken for:ne gard han skötte oc oploth for:ne Karl Benctsson til æwerdelige ægho, oc tesse epterscripne aa skapt holle oc i nempd sathe som ær Aruid Knwtsson Broder Buth Paal Fymbo Ingell i Döffwene, Jon Anundsson Swen Clemetsson Laurens Torkilsson, Peder Karlsson Esbiörn i Fynnekumbla Gunne Algutsson Swen Swensson Swen Andersson Til tes breffs witnisbyrd oc bætre förwaring henger jak insigle nedhen fore thetta breff medh ærlige oc welbyrdughe mens insigle som ær Aruid Knwtsson oc Broder Buth som scriffwat ær aar dagh oc stad som förscriffwat sthar.

Original å pergament i Upsala Bibliothek. Sigillerna borttagna.

76.

Sten Stures creditiv för sin kapellan Johan Henriksson och Bengt Ryning till rådet i Danzig, dat. Kalmar den 21 Febr. 1487.

Minen vruntlichen gruss mit erbiedung alles guden touoren &c Ersamen vnd vorsiichtigen lieben nachtberen vnd guden vrunde. Also sende ich to iuuer vorsichtikeijt den ersamen man, meister Johann Heynrichson, Dechan to Lynckepyng mynen capellan, vnd den wolgebornen Bent Ruivnyng, mynen deneren, in disses ryches vnd mynen ernstlichen saken vnd werben &c vruntlichen begeren[d], dat Ir die obgenanten gutlich wollent hören, vnd in vpp diesse tijtd glauben, glich als ob ich perschonlich by uch were, wyll ich in allem guden gerne verschulden, &c. Here mit so sient Godde beuollen. Datum to Calmaren vpp sant Peters abent cathedra Anno domini & lxxxvij.

Steyn Stuwre van Grypsholm Ryddere
Swedenriches vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

77.

Wisbys magistrat till rådet i Danzig, förord för ombud från dess herre Ivar Axelsson, med afseende på Sten Stures fiendskap, dat. d. 6 Mars 1487.

Vnsen vruntlyken grot myt vormoge alles guden, Ersamen guden vrunde. Don wy juwe herlycheyden in vormeldynge, wo dat vnse eddele vnde gestrenge here vns hefft to irkennende geuen, welken vnwyllen dar is gekomen twysschen em vnde her Sten, vnde hefft em bestallet twe slote in guden louen sunder vorwarynge, doch halp em Got, he in

groten lyues varen is gekomen hyr to Wysby in syn gude beholt. Diis, Ersamen guden vrunden, were id juwen herlycheyden al to lange to vor scryuende, men vnse strenge here voget dar myt juw synen boden juw wol clarlyken scholen in bryngen der sake staltnisse, vnde wo deme beiegent is dyssen wynter. Kennet Got, id nycht hade van noden west, her Sten sulkent sulde betengen. Leuen vrunden, bydde wy, juw wyllen wnsen heren wesen ein gut naber, so wy nycht dar ane twyuelen, gy scholen an vnsen heren vnde vns anders nycht bevynden, vnde effte dar jenych vnwylle were twysschen juw gekomen, is vnsen heren sere en tegen, vnde des nycht mer schol gefunden werden. Wor wy juwer herlycheiden konen to wyllen wesen, vns gutwyllych scholen irfynden. Kennet Got, wy juw beuelende syn to langen vorhopenden tijden sunt. Gescreuen in Wysby ame dingesdage na Innocauit Anno lxxxvij [vnder] vnser stat secret.

Borgermeyster, ratmanen
der Stat Wysby.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

78.

Svenska riksrådet till Danzig (och andra Hansestäder) om anledningen till den nu utbrutna striden med Ivar Axelsson, dat. Stockholm d. 17 Mars 1487.

Vnnszen fruntlicken gruth myt vormoghe alles gudes stetes touoren, Ersame vnde wolwiszen leuen frunde vnde ghuden ghunre. De van Lubick vnde andere stede hebben ons vake clegelicke breue irlanghet, sick swarlicken beclaghen, wo her Iwar Axelsson, en vnde den ghemeynen kopmanne, meninchmael swaren scaden hebbe tor szewart don laten, vnd wy dat dorch ere bede vnde beghere, to mer tyden an her Iwar myt baden vnde breuen fruntlick besocht, irfordert vnde

vormanet hebben, he sulken ghenamen gudere den steden vnde kopmannen wedder solde to keren, offte he werde dar van betalen, vnde holden myt den steden vnde kopmannen endracht vnde frede, hefft he [ne]werlde vnser fruntlicken vnderrichtinge willen achten, ane de altyt myt spe vnde spotte vorslaghen. Kennet Got dat yt vns altyt ys vntegen gewest, wo wol wy noch alle dage sulke clage moten horen. Vorder leue frunde vnde ghuden ghunre, twyuelle ock nycht, jw wol verdencke, wat swares scaden her Iwar den Hollendern ock hefft don laten, welket doch fruntlick ys yn er tyden verlicket, dar vor he grote summe goldes ontfenck tor szone, vnde wy vme syner beden willen, dat mede besegelt vnde bebrefft hebben, dat he sulke vordracht vnvorbraken wolde holden, vnde he gelick, wol bouen sodane vordracht vnde besegelinghe, de Hollanders vake hefft laten nemen vnde bescedigen, vnsen segelen vnde breuen swar onteghen. Hyr oppe weren hyr by vns in dussen negesten vorgangen zomer der Hollander mercklicke baden, hochlick bydden vns her Iwar to onder richten, he by sodane vordracht bleue vnde helde, na inholde vnser segele vnde breue, vnde santen do suluest vort myt en dar oppe int beste an her Iwar to Wysbw vnse mercklicke baden, leten ene bidden vnde vormanen, he sodane vordracht vnde vnse segele vnde breue by macht holden solde, vnde frede. Antworde he vnsen baden, wy ons der zake nycht droffte bekomeren, he wolde sick myt den Hollanders oppe den zomer woel verlicken, Dar mede de fromen lude reyseden van dar to huys, vnde vnsse baden dyt sulffte antwort vns also geuen to verstande, vnde den suluen Hollanders lowede her Iwar to donde dar bauen en frunschop, vppe dat he wolde vrede holden, vnde ere kopman seker mochte wancken vnde sick berghen, vnde nicht mochte helpen. Hyr en bouen reysede vnse leue houetman van onsser aller wegen in dussem vorgeleden herweste, myt somygen werdigen vederen vnde heren nedder int lant an her Iwar eme biddende, vormanen, vnde gutlick vnderrichten, he sulke vorscreuene vordracht myt den Hollenderen gescheen ock myt den steden vnde vremden manne frede vnde fruntscop hebben scolde, vnde leue, vppe dat eyn iderman sick mochte bergen, He

antworde em al to wo to voren spreken, wy bedroften ons myt den saken nycht bekummeren, he wolde sick sulues myt den Hollanders wol verlicken. Wy hebben ock, leuen frunde vnde ghunre, drepelicke ansprake vnde schelinge to her Iwar, van dusser cronen wegen, dyt ryke vnde vns allen andrepen, welket wy vake van dusseme herwest an eme fruntlick vnde gutlick besocht vnde vnderrichten myt guder, he sick geborlick by dusser cronen vnde ons holden wolden. Nach deme, leuen heren vnde frunde, her Iwar vnser aller guden maninghe bede vnde vn[der]richttynghe so slycht vorsleyt vnde nycht en achtet, vnde syn spot dar vt driuet, vnse segele vnde breue ock also verkrencket, kenne wy, he ons to vele to na dar inne gedan hefft, so he noch deyt, vnde sick ock sus vngeborlick tegen dusse crone vns allen bewisset, dusser cronen slote myt vreuele ynne hebbe, vnde vnsen leuen houetmanne van dusser cronen wegen nenen slotes gelouen gedencket to antworden, Mach men hyr vt mercken, myt wat truwen her Iwar dat ryke vnde vns allen menet, konen ock wol dencken, he myt den steden, kopmanne vnde nemande vrede, leue vnde fruntscop wil holden, Hyr en bauen, toch vnsse leue houetmanne her Steen vppe dat nyge noch eyns yn dussen wynter neddar int lant to her Iwar int beste myt em to sprekende, Do dede eme her Iwar ene anfangh vnde grep vnsen leuen houetmanne enen ghuden man aff, dat ons ock nycht lenger stet to lyden, Hyr omme hefft onsse leue houetman myt vnser aller rade willen vnde vulbort de slote, her Iwar in hadde, Borckholme, Stekenborch vnd Rasenborch, belacht vnde bestalt, vnde der nycht sal vorlaten, offte ouergeuen, er he myt Gades hulpe hebbe ingekregen vnde ghewunnen to dusser cronen besten ock omme wolfart der stede, vnde des gemeynen fremden mannes groter ondracht, vnde endracht to breden vnde vormeringhe, gedencke wy her Iwar also to warnogen(?), he den steden vnde farenden manne nenen scaden mer scolde laten don, offte to driuen. Wolden nu ghy leuen frunde, myt sampt den anderen szesteden, hyr to yn rechten ernsten trachten, vnde de sze vppe juwe syde reyn holden, des gelicken willen wy ock ghern vppe onsse syden don, Hyr omme ys vnse fruntlicke beghere, ghy leuen

ghunre vnde frunde, willen to trachten omme wolfort der stede vnde ghemeyne fromende mannes, vnde schickkede juwen volmechtigen semptlick myt den anderen sze steden, vpp Philippi vnde Jacobi negest folgende, tho Lintholme by Oelandt to komende, dar denne vnse leue houetman, myt welken van ons, myt Gades hulpe, ock personlick wert komen, van dusser cronen, vnde vnsser aller wegen, myt jw den anderen steden in rypen rade fruntlick to vorhandellen, wo wy vns in dussen saken, des ghemeynen besten wyllen, vnder malck ander mach vorbeden. Leue frunde vnde guden ghunre, vmme alsz denne vnse leuet houetman her Steen ame latisten scikede van Kalmaren den werdighen hern mester Hans, domdecken to Lincopingen, vnde den erbaren Bent Runynghe syne dreppelicke vnde mercklickke baden an Juue Erlicke Wysheyde, schicken wy nu an jw wysheyde denn ersamen vnde bescheden Mathis Ludeke, borgher tom Stockholme, myt welken fruntlicken geweruen, de muntlick an Juwe lyeffde to bringen, bidde wy en gutlick tho horen vnde enen ganszen gelouen dar inne to to bekeren, gelick wy personlick vppe dyt mal spreken myt juwen erlicken wysheyden, de wy gode wolmacht, lange frolick vnde gesont beuele. Gegheuen thom Stockholme myt haste am dage sancte Gertrudis Anno lxxxvij^mo^ Sub sigillo reuerendissimi et reuerendi patrum dominorum archiepiscopi Vpsalensis, et episcopi Strengnensis, nec non nobilium et strenuorum dominorum Stenonis Sture gubernatoris, Nycolay Sture, Gregorii Mathie et Agonis Johannis, militum, quibus vtimur ad presens.

Ghemeyne Rijkes Radt to Sweden
nu tor tydt hyr vorsamelt.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv med lemningar af 6 sigiller. Ett annat ex. i Revals Rådhus-Arkiv af samma dag och innehåll.

79.

K. Johan till rådet i Danzig, begär biträde, i händelse han för bevarandet af sin rätt till Gotland måste blanda sig uti den emellan Sten Sture och Ivar Axelsson uppkomna striden, dat. Köpenhamn d. 12 April 1487.

Johann van Gades gnaden to Dennemarcken Norwegen &c koning, gekorn koning to Sweden, Hertoge to Sleszwick vnnde to Holstenn, Stormernn vnde der Dithmerschen, to Oldenborg vnde Delmenhorst graue.

Vnnszernn gunst touorenn, ersamen vnde wieszen, leuen, beszunderenn, wy fugen juw gudtlich to wetenn, wodannwisz [h]ere Steen Sture vnnde [h]ere Iwer Axelssen Rittere in Swedenn vnder sick in beiden sidenn twedrachtich vnde twistich sinth gewordenn: alszo szee sick vnder eyn ander veiden, vann welkerer hergekomenden twedracht vnde twisticheit wij vnnszes landes Gothlandt stedere vnnde slothe darsuluest quith to werdende vnnde vnns sulchens afhendich to makende bofruchtenn, welchens wij alszo to kerende sinth geneijet, wo deme denne gelegenn is. Is vnnsze andechtige bede, fruntlich bogherende, vfft wij sulch eynem wo vorgescreuen wedder to stande gesynnet werenn, vnns denne in deme nicht vorlathenn, menn hülpe vnnde bistandt wolldenn dhoen, so wij des to juw deme alszo to donde eyne gude touorsicht hebbenn. Vnnde wesz gij deszhaluenn furder gesynnet sinth, bogheren wij juwe scriftliche richtige andtuordt bij dissem iegenwardigen, wor wij vnns derwegen muchten weten nha tho richtende. Sodans sinth wij vmme juw gunstigen to irkennende geneyet. Datum an vnnszerem slothe Kopenhaghen ame donredage Cena domini anno &c lxxxvij^{ten} Vnder vnnserenn signet.

Postscriptum (Scedula).

Ock ersamen leuen bosunderen Bogerenn wij mit sundergen andacht, so willen vorfugen, den gnanten Ritteren uth juwer stadt neyn hulpe efte bestandt in neynerleye sachen

schege. Sodanes kumpt vns vmme juw fruntlich touorschuldende. Datum ut supra.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

80.

Sten Sture till rådet i Danzig, om striden med Ivar Axelsson, dat. Stockholm d. 1 Maj 1487.

Minen fruntlijcken gruth myth vormoghe alliss ghudenn stets tho vorenn, Erszamen, voersichtighenn vnde wollwysen, bysunder leuen frunde vnd ghuden ghunneren. De ersame radt alhir tome Stokholme heft sommyghe juwe schrifte vor my gebracht vnde lezen laten, an sehe geschreuen am fridage na letare negest vorghanghen, dar uth ick vorsta, Her Iwar Axelson syne baden an Ju gehat heft, syn schoneste vor gegeuen, der warheit zer vorschonet, vnde myszbruketh, welket tho syner tijdt int lichte ghebracht, vnuördecket wol sall vorclaret vnd myt zekerheydt alle manne bewiset werden, Twyuele nicht, Juwe Erlijke wiszheyd woll vorstan hebben warhaftige vnderrichtinge desser werdigen vedere vnd herren dusses Rijkes Rades ame latistenn by Mattis Ludeken, en schriftlik beualet, war vmme vnd in wat mathe, Ik myt Her Iwar tho dusser veyde ghekamen byn, Id ysz geschen tho juwer der juwen vnd des ghemenen kopmans vnd stede wolfart vnd besten, vppe dat Her Iwar sodane schaden, roff, vnd ouerfall nicht lengher solle angeseen, geleiden, ofte gestedet werden, vnde de gemene varende man syne berghinghe deste zekere vnde vredesammer moghe hebben vnd bruken. Hadde her Iwar sik gheborlik vnde temelik by dusser cronen geholden, vnde vnse gude manynghe vnde vnderrichtynghe myt spe vnde spotte nicht vorslagen, vnses truuen rades ghefolgt, vnde myt den gemenen steden vnde varenden manne vrede gheholden, hadde id tho sulker dusser veyde

nene nodt gewest tho irrisen, vnndt nach deme her Iwar, jw, den juuen, den ghemenen varenden manne, mennyghenn swaren schaden vnde ouerfall tor zeuart heft gedan vnde don laten, heft my sel[b]tzen, dusen werdighen vaderen, heren vnde my, nen egentlik antwort irlanghen, na inholde vnser schrifte by Mattis Ludeken jw beualet, was gy vornemen hijr by tho donde. Wolden gij vnde de gemenen stede vnde varende man juwen vngeclyueden schaden tho herten nemen, vnde tegen her Iwar nakamen, juwes willens vppsate vnde menynge vns to vormelden, wes gij dar inne gedechten tho donde, wolde Ik vnd dusse crone mit lyue vnd gude dar by also bewysen, dat Here Iwar sodanen anfall vnd schaden nicht mere tegen jemande solde vornemen ofte laten beghynnen. Kan ik vurder wes guden irkennen vnde bewisen jw vnde den juwen, will ik altijt gutwyllich befunden werden. Dar nicht anne twyuelen Juwe Erlyke wisheide, de ik Gade in wolmacht lange frolik stark vnde gesunt beuele. Datum tom Holme myt haste amme dage Philippi vnde Jacobi Anno lxxxvij^{mo}.

Sten Sture van Gripessholme Ritter,
vorstender des Rijkes tho Swedenn.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

81.

Sten Stures erkännande, att Erland Kagge ärligen hållit det löfte om fängelse, han gifvit på Stegeborg, dat. Stockholm d. 10 Aug. 1487.

Jach Sten Sture i Gripsholm Riddere, Swerigis rigis forstandare kennis och gör witherligidh för alle ath velbirdigh sven Erlandh Kagge sade mich it witherligidh fengilse paa Stegeborgh, och haffuer thet til endhe hollidh som en erligh tro dande swen aff ære och reth bör ath göre. Thy lather jach honum medh tette mith opne breff quith frii ledigh och

löös fore alth ytermere tiltaal aff mich och mine eptherkomande om for[enemp]de fengilse. Til tess visso och vitnisbyrdh lather jach trykke mith insigle vndher, nidhen tette breff som giffuidh och scriffuidh ær Sancte Laurencii dagh arom epter Gudz byrdh tusende firehundrede ottetye paa thet sywnde i Stocholm.

Original å pergament i Riks-Arkivet. Sigillet bortfallet.

82.

Sten Sture till rådet i Danzig, med försäkran om sin vänskap och underrättelse att han enligt deras önskan eftergifvit sina rättsanspråk mot en deras medborgare, dat. Stockholm d. 4 Sept. 1487.

Minen vruntlichen gruss mit erbiedung alles guden altid touoren &c, Ersamen lieben nachtberen vnd guden vrunde. Also dancke ich uch vruntlich vor vele ere vnd gut, als Ir manigfalticlick an den mynen, vnd an mir selbs bewysen haben, wil ich gerne alletytd vruntlichen vorschulden, vnd den kauffman to dem besten forderen &c Ersamen guden vrunde, alsz ir mir to geschribben haben als van Claus Gusteraw iuvers mitborgers wegen, der sich in velen dingen vergessen, als disser gegenwertige Oldenborgh wol sagen wert &c, habe ich iwere ere vnde vruntlicheyt angesehen vnd imme diss mal to geben vnd mit juuen vbersehen &c Hire mit so sient alle Gade bevallen. Datum to dem Holm vpp dinstage vor nativitatis Marie Anno domini &c lxxxvij.

Stein Stwre von Gripsholm Rydder
Sweden riches vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

83.

Stilleståndsfördrag mellan Liflåndska orden och Sverige, dat. Reval d. 9 Oct. 1487.

Wy broder Johan van der Reke, anders genanth van Sommeren, kumpthur to Reual, Johan Stael von Holsteyn, voghet to Wessemberghe dutsches Ordens, Ernst Wolthusen Ritter, Clawes Tolkre vnde Johan van dem Brame, vulmechtich vnsess hochwerdighen vnde grotmechtigen hern Johan Fridach van Loringhoue Meyster vnde vnses werdigen Ordens to Lyfflandt, bekennen vnde betughen apenbare in vnde mit dusser vorsegelden cedulen van enem, dat wye midt den achtbaren erbaren vnde wolduchtigen mannen Knuth Posen, Hartwich Wynolt vnde Johannes Vnrast, vulmechtich des grotmechtighen vnde gestrenghen heren Steyn Sture van Grypesholme, Ritter vnde Gubernator der Cronen tho Sweden, in dussen saken auereyn gekommen sin, ingegaen, vppgenomen vnde beleuet hebben dusse nagescreuenen articul vnde punt. Int erste dat vnse hochgwerdighe here de Meyster vnde vnsse Orde holden willen den frede vnde dene breff, latest in der vasten tho Blomendale gemaket, in alle sinem puncten vnde clausulen, als de breff dar vppe gemaket vnde vorsegelt ludet vnde begrepen is, nichtess buthen boscheden, offte nement auer alle Lyfflandt. Dar tho hebben wie vpgenamen vnde beleuet eynen vppschuff, fruntschupp, gedult vnde frede tuschen vnssen beiden heren vorgenant vnde eren landen van dussem dage an beth verteyn dage na pinxten erstkommende, dar en tuschen eynen felyghen fruntliken dach tho holdende, dar de baden geledeth uppe hebben, des sal vnse hochwerdyghe here de meyster an van dussem herweste senden sine boschupp an den grotmechtighen heren Gubernathor, wes de midt deme heren Gubernator konen ouereyn kommen vmme de stede, dar de dach wesen sal, wente se anders nene mechtich weren tho staden dar tho Rasborch vnde wey kumpthur midt dene vnsen vorgenomp[met] hebben keyne stede midt alle boleuet noch ingegaen, denne allene wes vnses erwerdighen heren meyster wille ys vnde sine

boden midt deme heren Gubernatorn van siner weghen ouer eyn komen. Vnde off de frede vnde gedult deme lengher duren sal, wes se denne des midt deme heren Gubernatorn ouereyn kommen vnde bearbeyten konnen, sal vns wol geleuen. Bynnen dussen suluighen tydt, benamen berorth sal vnde mach eyn ederman, geistlick vnde wertlick, nement buthen bescheden, vry velick vnde seker segelen, ryden, ghaen, wanken vnde varen to water vnde tho lande in vnser beyder heren lande, wo eynenn yder (!) manne getemet, efft van nodenn wert sinde, vnbeschediget sunder alle vare vnde argelist, des hebbe wy bauen gescreuen, kumpthur vnde vogeth, vor den hochwerdighen vnsen hernn, den meister vnde vnsen gantzen Orden, vnser ampte ingesegele vnden lathen drucken vppe spacium dusse cedulen, der twe sin, de eyne vth der (!) der andern gesneden vnder den bockstauen a, b, c, d. Gegeuen vnde geschreuen to Reual am dage Dyonisii des hilligen mertelers nach Christi vnses heren geborth Dusent verhundert darna inn souen vnde achtigisten jaer.

Efter en samtida afskrift i Revals Råds-Arkiv. Meddelad af D:r C. Annerstedt.

84.

Arvid Trolles försäkran, att hvarken han eller arfvingar skulle besvära Herr Sten Sture för hvad som skett med Ivar Axelsson, dat. Arboga d. 20 Febr. 1488.

Jak Aruid Trolle i Bærqwarom wæpnare gör vetherligit at effter thet Her Iwar Axelsson, Gudh hans siæl nade, looth finne sik richsens radh oc richsens höffwitzman her Sten Stwre i Gripsholm ridder genstörtigh ok offuerhörigh i manga matho ok wille ey latha sigia eller giffwa sik till fridz som the gode mæn richsens radh ok iak medh flere hans frænder ok wener flere sin radde honom som ytherligæ findz i wart

opnæ besegelda breff wii fornempde her Sten pa thet forlop mellom honom ok her Iwer Axelsson giffuid haffua for Borgholms slott, ther fore haffwe wij jak ok myn kære son Eric Trolle nw medh waar frij godhe weliæ loffuadh ok sacht ok medh thetta waart opna breff sigie ok loffwe obrotheliga hallas at wii eller wora arffvingia aldrigh wele eller skole nagot tilltaal haffuæ til forscriffna her Steen Sture hans husfru eller arffuingia, eller honom henne eller them nagot qwaal göre for alle eller nagon then skada som forscreffne her Iwer Axelsson, the twedrægt ok forlop sked ok wederfaren ær Tæss til ytermere vitnisbyrd ok forwaringh lathe wii for:de Arwid ok Eric Trolle hængiæ waar incigle for thette breff som giffvid oc scriffuid år i Arboga aska odensdagh ar effter Gudz byrd tusende fyrahundrada ottatighi paa thet attende aar.

Original på pergament i Danska Geh.-Arkivet. Sigillen bibehållna.

85.

Riksföreståndaren med tre rådsherrar kungör för Bråbo och Lösings härad ett af riksrådet i Arboga förnyadt förbud för bönder och klerker att jaga samt aflysning af alla foteqvarnar, dat. Dagsberg d. 6 Mars 1488.

Wij epterskrefne Steen Sture Sweriges rijkes forestandare, Arvidh Trulle Ösgiöte lagman Karl Cnutson, Ywer Green riddare, och fleere Rijksens Radh göre alle wederligit, att nu thet herremöte war udi Arboge, worde the gode årwördige fæder och herrer Rijksens Radh, swa nu som till förenne till eens om then olaglige jacht som menige klärkerijt, bönder ok alle andre bruke hår i rigith, swa att the enginlunde willie tillstedie att nagre bönder eller klerker mage the iakt bruke, eij heller ma nagon frijboren man giffua sine bönder eller undersathe lof att jåge pa sin eller annars mans skogh. Finnes och nagre klårker eller bönder som mitt

Steen Stures bref hafwe, thet the mage iäga, tha kallar jagh thöm nu igen, ok gör them maktlöös, undentagit om her Joffwen i Qwillinge, hwilkin iak gifwer lof besynnerlige att iäghe sigh till behof. Thy förbiude wij och nu alle andre clärker och bönder som boo i fru Cristines lähn oppa Foglewijk nogen iacht här epter bruke, hwilckin ther medh funnin warder, tha skall han hafwe förbrutit sine penninge. Wij förbiude och nu strängelige som opte tillförenne alle the fotequarnar som i for:de fru Christines lähn äre eller kunne finnas, swa ath the som töm hafwe, skole innen vi wijker tage töm op, skier thet ekke, tha skole ther till nempnis xij mæn, som the qwarner skole optaghe. Thy willie wij att engin göre her emoot wid then plickt som lagen gifwe. Till yttermera wisso, lathe wij bade Steen Sture, ok Arwid Trulle trykke war insigle pa ryggen fore thetta bref. Datum in Dagsbergh, Anno lxxxviij° in profesto Thomæ de Aquino.

Efter Johan Hadorphs afskrift »ex orig. Stenonis Bielke», förvarad i Kongl. Bibliotheket i Stockholm. En annan afskrift af Elias Palmschiöld också efter originalet och väsendtligen härmed lika, finnes i Upsala Bibliothek.

86.

Grefve Gerdts af Oldenburg försäkran att icke ofreda Svenska undersåter eller handeln på Sverige, medan han med sina fartyg ligger utanför Elfsborg, dat. d. 6 April 1488.

Wy Gert tho Oldenborch vnd Delmenhorst Greue doen witlick alle myt dessen vnsen openen breue, na deme dat desse nabescreuene walgeboren erlike mans Nigels Clawessen, hofetman vp Elffborch, vnd Lindworm Borson, hoeffman vp Orsten, vnnd Nigels Pose in Tun, vp des ghestrenghen vnnd walgheboren heren her Sten Sture forstender affer Sweden vnd des menige rikes rades trost, hebben gunt, ghefen vns vnnd vnse denre vnnd alle de in vnse befelinge syn fryg

vnnd velich leyde myt vnsen schepen vnnd gut in Elffborch scher vnnd hafen bysunderge in den Refsunt, dar fryg in tho komen vnnd vnghehindert wedder vt tho segelende, so hebbe wij secht vnnd vns forwilkort myt dessen vnsen openen breue vp vnse gudere lofen, dat wij nicht wyllen offte de vns tho horen edder in vnse befelinghe syn scholen mummende argen an lijff an sunth tho lant offte tho water hijr in Sweden ock numment nemen schip, gelt iffte gût, de hijr wonen offte tho hus horen vnnd tho vnnd aff wal se synt, vnnd ock numment tho argere in de fornomen hafen offte stromen besundergen in Elffborch scher vnnd hafen. Isset sake, dat vnse gnade behoff hedde vnnd vnse bot tor stat tho senden, so wylle wii vnse boet nicht hoger senden dan myt xij personen vnnd dar nicht vǹtbofen. Fortmer hebbe wij gesecht vnnd louet, dat wij edder vnse denre offte de in vnse befalinge syn numment argere offte leden vte Dennemarcken offte Norwegen an lijff an sunt an schip an gût, so lange als wij in den forbenomeden leyde syn vnnd xiiij daghe dar na dat wij vten leyde scheyden syn. Weret sake dat vns nicht duchte so lange hijr tho wesende in syn geleyde also syne breue inholdet, so wylle wij forbenomeden Nigels Clawetzen tho seggen, er wij aff lopen tor sewart, vnnd wij wyllen vnse breue vp beyden syden fuldoen na ludinghe der breue also vore bescreuen steyt. Desse vorbenomende(!) worde vnnd stucke loue wij vnnd wilkore fast vnde stede tho holdende sunder alle argelijst also hyr vorgescreuen steyt, by vnser ere truwe vnnd lofften. In orkunde der warheyt hebbe wij Gert vorbenompt vnse secret benedden dessen breff heyten hanghen int jaer vnses heren M°cccc°lxxxviij ame daghe Sixti pape et martiris.

Original på pergament, med vidhängdt sigill, i Riks-Arkivet

87.

Ridd. Gregers Mattsson (Lilje) till ridd. Åke Jönsson (Svarte Skåning), att Herr Sten Sture sjelf skulle meddela svaret på Danska konungens bref och gerna såge, om Åke också följde med till Finland, dat. Stockholm d. 6 Juni 1488.

Venlighe helso altidh til förende sendh med Gwdh Ma i vethe kære brodher besyndherligh godhe ven thet iach fik eder scriffwilse at eder vilia ware thet iach skwlle biwdha eder til hwadh scriffwilse och swar thet rikesens radh och her Steen scriffwo kwnghen til i ghæn medh hans senda bodh Tha förmodher iach thet her Steen ath han biwdher eder til ther om. Item hörde iach thet aff honom, ath han ville ganska gerna ati skwlle fölghia honom til Finlandh holkit i giorde honom mykit til vilia om i thet giordhe Tækthes eder at fölgia honom ati ville komma til Stokholm och stigha til skeps med mik och edra dandeswena tha skwlin i wara mik væl kompna aff tolkit Gwdh haffwer mik förlænth Ithem om eder swa tækthes ati vildhe haffwa myna dotther med edher til Stokholm, at hon ware nær Ramborgh swa længhæ thet Gwdh wildhe thet wi komme ather fra Finlandh. Her medh eder alsmektigh Gwdh beffellandes til liff och siæl snarlighe Scriwat pa Gramwnka holm i Stokholm fredaghen næsth epter helge lekome dagh Anno &c lxxxviij.

Item ma i vethe thet eder son Swarthe her Jöns kom til Stokholm i onsdaghs och ær karsk och swndh til sith liff, Gwd thess loff haffwi.

Gregers Matsson
i Thöresö ridder.

Utanskrift:

Erligh och wælbördogh man her Ake Jönsson ridder pa Akrö &c besynderliigh godhe ven och brodher tillkomme thetta breff.

Original i Riks-Arkivet.

88.

Michael Hildebrand, ärkebiskop af Riga, kungör en förlikning mellan den Lifländska orden och Sverige, dat. Reval d. 17 Nov. 1488.

Wytlick vnd apenbar sy allen minschen de dussen breff sehen horen offt lesen, watterley sta[n]des offt condition die sien, dath wir Michaell van Gades vnnd des Romischen stoles gnaden Ertzbischop der hilligen kercken Rhyge vnnd Metropolitanus vmb gedie vnnd wolfarth der gemeinen Cristen lande in giffte dusses breues alse ein gudth middeler tuschen dem hochwerdigen vnd grothmechtigen herren, herren Johan Fridach van Lorinckhoue, Meister tho Lifflande Duthsches ordens, siner vnd sines werdigen ordens haluen an einem, vnnd dem eddelenn, mechtigen vnnd gestrengen herren Stein Sthur van Gripesholme, rittere vnd gubernator der achtbahrn kronen tho Schweden, der gantzen kronenn vnnd siner haluen, vmme alle sake vnd erwerdicheit van wegen kost, schadenn vnnd geltspildunge, vth Schweden int landt tho Lifflande mit grotem volke tho reysende gedaehnn scholen hebben, vnnd derhaluen ahme anderen deyle tho scheidende van beyden parthen eynbarliken geeschet vnnd gekoren hebben mith den vnsern vnd vnser kercken lithmaten der sake haluen int erste vpgenomen vulmechtige sendebaden vnnd werueslude des vorgedachten herenn Steins siner, vnnd van wegen der achtbaren cronen, alse denn werdigen heren Magistrum Magnum Nicolai, Prouest tho Abow, vnnd den gestrengenn vnnd wohlduchtigenn Knudth Possen, wepener des rikes tho Schweden, so se erhe fulmacht mith dem werdigen orden in frunthschop tho handelende vnnd degedingende genochafftigenn vor vns thogedenn [ɔ: tugeden], hebben vp en sodans alle des rikes sake, ansprake vnnd beschuldinghe vp den werdigen orden wol gehoret vnd ingenhomen, hir vp erhe vorgeuenth vnnd anbringenth vnnd uth en sodanem furder mith den vorgedachten herrnn Meister tho Lifflandt vnnd den werdigenn herrnn Wennemer van Delwich tho Vellijn, Johan vann Summeren tho Reuhal vnnd Heidenrick van Wal-

garden thor Pernaw kumpthurs van ehrer vnnd des werdigen ordens wegen der sake haluenn tho dedingende mith vnns personlickenn hir benhomet tho fruntlickenn handelingen gekomen, so dath die vorgedachte fulmechtige sendebaden van wegen der achtbaren cronen vnnd gubernators tho Schweden, so se bekanden de krone neyne kost vnnd therunge dem orden tho leue gedaehn hadden, were billick se den orden nicht darumme maneden, sunder soldenn sich holdenn an erhe houedhliude, de sodane kosth vann der cronen begereth hadde, hebben de vorgedachtenn heren sendebaden van wegen der gantzen kronenn vnnd Gubernatorenn tho Schweden darumme vorlaten den herenn Meister tho Lifflande, syne werdigenn gebiedigerenn vnnd gantzenn ordenn alle tho sprake, kost, schade vnnd misshegelicheit, de de crone vp den orden vormeinde tho hebben, gentzliken neinerleye vthgelaten, der nummermer tho reppende offt yn rechte edder arge tho denckende offt tho irforderende, vnnd so wedderumme hefft de here Meister tho Lifflande vor sick vnnd sinen orden vorgeuenn vnnd vorlathenn der achtbarnn cronen tho Schwedenn alles wes dem ordenn van der crone wegen mach gescheinn seinn, des ock nummeremehr in ernste mith rechte, vnrechte edder jenigerley wyse, thovornygende iffte vpthobringende, Hebben de vorgedachtenn heren fulmechtige sendebadenn der cronen tho Schweden vnd des heren Gubernatorn vorthmer geloueth vnnd thogesecht vor de crone, alle ehre vndersatenn vnnd die ehr gewanth sein, geistlick vnnd wertlich, frede, frundtschop, leue vnnd eindracht mit den vorged[achten]n Me[ist]ere sinen nakamelingen vnnd dem gantzen gemenen ordenn vnnd alle des ordens vndersathen*) vnd de ene gewandt sien tho holdende tho ewigen tiden, dem geliken hefft gelauet de here Meister vor sick sine nakamlingen vnnd denn gantzen ordenn, des ordens vndersaten vnnd gewandten mit der cronen tho Schweden vnnd des rikes vndersathen vnnd gewanthenn ock frede fruntschop leue vnd eindracht tho hebbende tho ewigen tiden; Wereth auer sake

*) De följande raderna intill orden: »vnnd gewanthen» äro uteglömda i den äldre afskriften.

dat semptlick weltlike personen vnnder der cronenn tho Schweden besethenn, ehren gewanthen, offt die van dem werdigenn orden vnnd vth erhem lande vnnder die kronenn getogen weren offt thehen wurdenn, de sick des ordens edder des ordens vnndersathenn effte gewanthen nu effte in thokamenden tidenn beklagedenn, offte heddenn tho beclagen, vnnd so wedderumb wertlyck personen vnder dem ordenn besethenn vnnd des ordens gewanthenn, offt de vth Schweden rick in des ordens lande gethagenn werenn, offte thehen wordenn, auer de cronen tho Schwedenn, erhe vndersaten offte gewanthen ock tho klagende hedden, sall mahn van beidenn parthen der lande, dar iderman in dat recht geburt, vnnd die klegelike saken gewanth sein, na anklage richten vnnd recht dar latenn auerghan so beschedelikenn, offte de jenne de beschlagen worde [vnnd] bededingeth vor dem rechte van beidenn sidenn weren partiesch, edder im rechte vordacht, offte die sakenn so swar werenn vnnd so groth, datt men der vor dem sidestenn rechte nicht richten mochte, mach men vnnd sall die saken vorvolgen dar die gewanth sien, vor des rikes rade, offte tho kapittelen nha gewonhait der lande, offte tho landes dagenn sall eyn dem anderen den rechtesganck in tiden vorwitlickenn, so dath sick der anthworder neïner tidt darhana [ɔ: daranè] mach behelpen. Sal vann beyden partenn der lande in en sodanen twyferdigen sakenn gwtt recht gegen [ɔ: gegeuen] werden vnnd dermede dusse ewige frede vnuorbrokenn bliuen, so denne twiuerdigheitt is im lande tho Lifflandt tuschen den werdigen orden vnnd der stadt vann Rige, na deme de sake im houe tho Rome is tho hangende gekomen, vnnd darhengeth, solen beide parte erhe recht dar vorvolgenn, sal vnnd wil die krone van Schweden bauen en sodan recktganck neine hulpe offte beystanth do[enn] jenigen parte mit worden effte mit werckenn, [sunder] alle argelist vnnd geuerde, sall ock vnnd will de here Meister tho Lifflandt vnnd sinn werdige orde effte jemandes van erher wegen in der tidt des rechten denn Rygischenn neynn auerfall dothen [ɔ: don], viantlicher wise, ock offte idth vam stolle tho Rome, offt vann rechte were beualenn offt beuahlen worde, sunder sall en sodan auerfallinghe ersten vorwitlicken dem vorge-

dachtenn herren Stein Stur Gubernator vnnd van dem daghe alse ehne de vorwitlickeit schuth, twe fulle manthe vorbeidenn wes vom stole tho Rome beualen is vnnd werth, sall vnnd will de herre Sthein Sthur Gubernator sick gerne nha richten vnnd als ein from christen herre pawestlicken gebaden horsam wesenn vnnd die Rigesschenn tho vnrecht nicht entsettenn, sunder die Rigischen dar sie vnrecht sien recht tho doende, effte yn fruntschop tho vorlikende vnnderrichten. Alle dusse vorgeschreuenn stucke, punct vnnd articule des euigenn frede hebbenn de vorgedachten meister Magnus Nicolai prouest vnnd Knuth Possenn wepener, fulmechtige sendebadenn der achtbaren cronen tho Sweden, vor sick vnnd alle der Cronenn vndersathen inwaners vnd gewanten vnnd die herre Johan Fridach van Loringkhoue vor sick sinen werdigenn ordenn vndersatenn vnnd gewanthen gelaueth stede, vast vnnd vnuorbrakenn thoholdende bie ehren, truwen vnnd christliken gelouen. Dusses tho merher tuchnisse der warheit aller vorschreuenn puncte hebben wie Michael Ertzbischop als ein gekarenn middeler vann allen parthen vor de sulffte vorbenomede parthen, lande vnnd liude, vnse segele der maiestath innsampt des rikes tho Schwedenn erer maiestath vnnd des her meisters tho Liffiande, vnnd der werdigenn heren, magister Magnus Nicolai prouest vnd Knuth Possenn, ere vnd der cronen wegenn vorgedacht, dartho der vorgenhomeden herrn Wennemer van Delwich tho Vellynn, Johan van Summeren tho Reuhall, vnnd Heidenrick van Wolgarden kumpthurs ingesegelle witlicken doenn hangen benedden ahn dussenn breff des frede, de gemaketh vnd fullentagenn is in der stadt tho Reuahll ihm jare nha Cristi geborth [vnsses] herrn dusent vehrhunderth im [acht vnd achti]gistenn des mandages vor Elisabeth.

Efter en lös pappersafskrift från medlet af 16:de seklet i Riks-Arkivet, jemförd med en något yngre i copieboken af Est- och Lifländska handlingar, hvarur några här inom hakar införda ord måst hemtas, enär den förra på några ställen är skadad och ett par rader äro uteglömda.

89.

Nils Claesson, höfvidsman på Elfsborg, befullmägtigar Henrik Stenbrecker att af K. Henrik VII i England fordra och qvittera 1610 Rhenska gyllen såsom ersättning för ett fartyg, hvilket Engelska undersåtar tagit, dat. Elfsborg d. 26 Aug. 1489.

Ego Nicolaus Clauesson, armiger castellanus in Elffuesborg in regno Swecie &c notifico per presentes quod noviter, ante annum nauem et naulum eiusdem nauis, in valore mille quadringentorum florenorum Reinensium ab Anglicis raptam perdidi et plures expensas interim desuper habui et adhuc forte facere debeo, dudum de predictis expensis ij^c^x. [ɔ: 210] florenorum Reinensium, quare fideli famulo Henrico Stenbrecker presencium latori plenam auctoritatem et potestatem do istam prenominatam summam auri cum expensis desuper factis adexigendam et solucionem capiendam a serenissimo principe & domino domino Henrico Rege Anglie vel quem serenitas sua ad satisfaciendam dandam et soluendam indicat. Et postquam prenominatus Henricus Stenbrecker de tali summa contentus et solutus est, serenissimum dominum Regem et alios omnes liberos et absolutos pro se et heredibus eorum reddo & quitto. In cuius rei testimonium sigillum meum proprium hiis literis feci appendi. Datum Elffvesborgh anno domini Mcdlxxxix feria 4:ta proxima post festum beati Bartholomei apostoli.

Original å pergament i Riks-Arkivet. Sigillet bortfallet.

90.

Riksföreståndaren Sten Sture till rådet i Danzig i ett skuldfordringsmål, dat. Borgholm d. 19 April 1490.

Minenn fruntlijcken gruth vnndt wesz Ick ghudesz vormach vorgheszanth, Erszamenn vnndt wollwijszenn leuenn

frunde. Vor my szinn irschenenn Hansz Kruze myn denere vnndt Karl Bengtson vnndt laten my vorstain, wo de gedachte Hans Kruze deme gemeltenn Karle Benghtson in vorleden jaren in guder truwe eynn pert mede ghedan hadde na Dantzike to vorenn, vnndt tho synem besten enem juwen medeborgere genant Baltazar Blifart to antwordenn, vnndt Hans Kruse so haste moste van Dantzike reysen, vnde Karll synn denere do tor tijt was, vnde nych[t] konde na eme lengher touen, vnndt desshaluen nene egentlike betalynghe irlanghede. Hebbe Ik hijr vmb myt meren guden mannen tho rechte ghefunden, nach deme Hans Kruze synem denre Karle vorscreuen dat pert beuolen, vnde nene betalynghe eme desshaluen geschaffet hadde, dat Karll Bengtson schuldich were sodane pert Hans Kruzenn tho betalende, vnde na sodanen ordell vornogede Karll desshaluenn Hanse Kruzen iiij Rynesche ghuldenn vnde sall syne betalinghe vurder an Baltazar wedder zoken, wor vmb ysz myne fruntlyke begere, Gij leuen frunde willenn den vorscreuen juwen medeborger Baltazar gutlik berichten, he dysen bewysere Karl Bengtson sodane iiij Rynssche sunder lenger indracht vornoge vnde betale. Heft Baltazar vurder hijr anne ennyghe stotinghe, he schryue her, Ik wilt irfogen eme recht sole bescheen, dar nycht anne twyuelen Juwe Erlyke wyssheyde, de Ik Gode frolich vnde gsunt beuele. Gegeuen vppe Borkholme ame Mandage na Quasi modo geniti Ime &c xc[ten] jare.

Stenn Sture vann Gripesholme Ritter
vorstender dess Rijkes tho Swedenn.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

91.

Sten Sture afslutar med Riksrådets samtycke ett förbund med de Wendiska städerna, dat. Jungfruhamn d. 2 Aug. 1490.

Ick Sten Stuer to Gripesholme, rytter dusses rijkes to Sweden gubernator, bekenne vnde betughe apenbare in vnde myt desseme breue vor alssweme, dat ick myt eyndrachtlikenn rade, beleuinghe, willen vnde vulborth des gantzen vnde gemenen Rijkes Rades rade dusses rijkes to Sweden vor my vnnss alle vnde alle des rijkes inwonere, vndersaten, gewanten vnde nakomelinghe, vmme guder eyndracht, vromen vnde nuth willen, deme almechtigen Gode vnde deme hilgen heren sunte Erike to loue, eren vnde werdicheidt, vmme bestentnisse dusses rijkes vnde woluard des ghemeynen besten, vns myt den erliken Wendeschen Steden alse Lubeck, Hamborgh, Stralessundt, Wissmar vnde Lüneborgh, gutlick vöreyniget, vördragen vnde tohopesat hebben, vöreynigen, vördragen vnde to hope setten vns ok myt en in krafft dusses breues in nabeschreuener wise, Also wor ick vnde desse gantze ghemeyne Rijkes rades (!) Raed der genanten Wendeschen Stede vnde der eren samptlik offte bisunderen to reddelicheit, gelike, eren vnde rechte mechtich syn, dat wij noch de vnsen, der wij mechtich syn, vnde van rechte mechtich wesen scholen, alsdan iegen se noch doen edder doen laten scholen ofte willen. So ime geliken weder vmbe, dar desuluen Wendeschen Stede vnde de eren vnser vnde der vnsen samptlick offte bisunderen to reddelicheidt, gelike. eren vnde rechte ouermiddest sijck offte den eren in yeniger mate vnde wise mechtich syn, jegen vns vnde de vnse ok nicht doen, offte doen laten scholen edder willen. Dar ok wij Rijkes Redere edder vnse vndersaten semptlick offte bisunderen to yemande, he sij we he sij, van den sulften Wendesschen Steden edder vndersaten ennyge tosprake hadden, dar ouer scholen se vnnss edder den vnsen vruntschop edder rechtes sunder lange vörtögeringhe behelpen, deme wij Rijkes Raedt en vnde den eren so wedder vmme doen willen dergeliken. Ok schal vnser eyn deme anderen vnde ok syne vndersaten

myt den besten vörderen ok vör vnrechten ouerval in deme synen beschermen vnde bij olden waenheiden, priuilegien vnde vrijheiden vnvörkörtet bliuen laten, dar en bauen nicht beswaren noch beschatten. Welke dusse voreyninge vördracht vnde to hope sate van hude, data desses breues, anstaen vnde teyn jaere negest na eyn ander volgende sunder myddel schal waren vnde duren. Jodoch schal dusse vnse breff vns vnde den vnsen vnde ok den vörschreuen Steden vnde den eren, in vnsenn vnde eren priuilegien, vriheiden, rechticheiden vnde breuen, welckerleye de syn mögen, nicht to vorvange, sunder vnschedelyk wesen, vnde bij vullermacht bliuen. Alle vorschreuenne puncte stücke vnde artikele louen wij Rijkes Raedt vörschreuene vör vns vnde alle de vnse den vorgemelten Wendesschen Steden vnde den eren geloefliken in guden truwen sunder geuerde, behelp vnde argelist vnvorbraken to holdende, so se vns wedder vmbe louen vnde ok so holden willen, vnde scholen dergeliken. To merer orkunde bekentnisse vnde gelouen hebben wij Rijkes Rades Redere vorbenomede myt eyndrachtliker beleuinge rade willen vnde vulbord dusses rijkes secrete witlik gehangen neddene an dessen breff, de gegeuen vnde geschreuen is in der Juncfrowhauene in den jaren vnses heren Dusent verhundert negentich des negesten Maendages na Sancti Petri ad vincula.

Efter en samtida afskrift uti Lübecks Rådhus-Arkiv.

92.

Wendiska städerna ratificera förbundet med Sverige, dat. d. 12 Oct. 1490.

Wij Börghermeistere vnde Radtmanne der Wendesschen stede, alse Lubeke, Hamborgh, Stralessundt, Wissmar vnde

Lüneborgh, bekennen vnde betügen apenbaere in vnde myt desseme breue, vör alleszweme, dat wij vör vns, vnse börghere, inwönere, vndersaten vnde nakomelinge, vmme guder eyndracht, vromen vnde nuth willen, deme almechtigen Gode to loue vnde deme hilgen Romischen rijke alle tijdt to eren vnde werdicheidt, vmme bestentnisse vnser stede vnde woluardt des gemeynen besten, vns myt den erbaren vnde gestrenghen Heren Steen Stuer, höuetmanne vnde Gubernator des rijkes Sweden, ok myt den erwerdigesten vnde erwerdigen, erbaren, gestrengen, achtbaren vnde düchtigen dessuluen rijkes to Sweden Rederen, gütliken vöreniget, vördragen vnde tohopesatet hebben, vörenigen, vördragen vnde tohopesetten vns myt en in krafft desses breues, in nabeschreuener wise, also wor wij der genanten Rijkes Redere vnde der Sweden, samptliken öffte besunderen, to gelijke, eren vnde rechte mechtich syn, vnde van rechte mechtich wesen schölen, alsdan yegen se noch don edder don laten schölen edder willen. So im gelijken wedderumme, dar desuluen Redere vnde de Sweden vnser vnde der vnsen samptlik öffte besunderen to reddelicheid, gelike, ere vnde rechte ouer myddest sijck öffte den eren in jeniger mate vnde wise mechtich syn jeghen vns vnde de vnse ok nicht doen, öffte doen laten scholen edder willen. Dar ok wij Stede, samptliken edder besunderen, to yemande, he sij we he sij, van des Rijkes Rederen edder vndersaten yenige to sprake hadden, dar ouer schölen sé vns edder den vnsen vruntschup edder rechtes sunder langhe vörtögheringhe behelpen, deme wij Stede en vnde den eren so weddervmme doen willen dergeliken. Ock schal vnser eyn den anderen vnde ok syne vndersaten myth den besten vörderen ock vör vnrechten öuervael in den synen beschermen, vnde by olden wanheiden, priuilegien vnde vrijheiden vnvörkörtet blyuen laten, dar en bauen nicht beswaren noch beschatten. Welke desse vnse vöreninge, vördracht vnde tohopesate van hiite, data desses breues, anstaen vnde teyn jaere neghest na eynandere volghende sunder myddel schal waren vnde duren. Jodoch schal desse vnse breff vns vnde den vnsen vnde ock des rijkes Sweden Rederen vnde den eren, in vnsen vnde eren priuilegien, vrijheiden,

rechticheiden vnde breuen, welkerleye de syn möghen, nicht to vorvanghe, sunder vnschedelick wesen, vnde bij vullermacht blyuen. Alle vörg[eschreuene] puncte, stücke vnde artikele loue wij Börgermeistere vnde Radtmanne der vorg. Stede vör vns vnde alle de vnse den vörghemelten Rijkes Rederen to Sweden vnde den eren gelöffliken in guden truwen, sunder geuerde, behelp vnde argeliste, vnvorbraken to holden, so se vns dat wedder vmme louen vnde ock so holden willen vnde schölen dergheliken. Tho merer orkunde, bekentnisse vnde gelouen hebben wij vörbenömeden Stede myt eyndrachtliker beleuinge, rade, willen vnde vulbordt vnser stede ingesegele witliken gehangen neddenne an dessen breeff, de gegeuen vnde geschreuen is in dem jaren vnses hern dusent verhundert negentich am dinxedage na Dyonisii, vnde we wol de data des Gubernatoris vnde Rijkes Redere to Sweden breues vns gegeuen vppe Maendagh na vincula Petri datert is, so syn doch de dinge vppe data desses breues erst vullentoghenn.

Efter en afskrift å papper i Lübecks Arkiv från samma tid, med öfverskrift: »Copie wo de Stede den Sweden vorsegelt hebben».

93.

Rådet i Lübeck till Sten Sture med begäran, att hans varning för de sjöfarande, som besöka Tyska Ordens länder, ej måtte tillämpas på de personer och gods, som redan funnes derute, dat. d. 6 Nov. 1490. Itereradt d. 1 Jan. 1491.

Vnse willige, vruntlike vnde bereyde denste alletyd to voren, Erbaere vnde gestrenge leue herre vnde vrund. So gy vns denne gescreuen vnde warschuwinge gedaen hebben, offt de vnse, de des Dudesschen orden land besoken, dorch de Juwe beschediget worden, dar to gy nicht willen antworden &c aldus syn vnse koplude nu vor vns erschenen, vns berich-

tende, dat se noch vaste gudere in des orden lande hebben, begerende en sodanes an juwe gestrengen leue wolden vorscriuen, dat sodanes vppe der vnsen lyue vnde gudere mochte vorbliuen vnde den iuwen nicht togestedet sunder vorboden moge werden, Bidden wij deger denstlick en sodanes nicht to vorhengende, noch den iuwen to gestadende, so wij vns ock vorhopen iuwe gestrenge leue sick na vorwanten dingen tusschen iuw vnde vns wesende hijr inne wol lymplick werden laten ervinden, so wij juw dusdanes hijr beuoren ock hebben gescreuen. Dock wes syck de vnse desses besorgen vnde beanxsten solen, bidde [wi] juwe richtige bescreuen antword vns weder to beualende myt den ersten vnvorsumet, dat sijck de vnse na mogen weten to richtende. Gode dem almechtigen sy juwe gestrenge leue beuolen. Screuen vnder vnser stad secret amē [sonnauende na omnium sanctorum Anno &c xc] hilligen nyen jaers dage Anno &c xcj.

Consules Lubicenses.

Efter Conceptet i Lübecks Rådhus-Arkiv.

94.

Riksföreståndaren Sten Sture till rådet i Danzig, försvar mot anklagelse för det af honom fastställda priset å råg i Åbo, hvilket efter stadens brand blifvit af biskopen höjdt till 9 örtug spannen, men sedan alldeles frigifvet; och begäran att en byggmästare i Danzig skulle vidtalas att i Stockholm fullborda en der påbörjad qvarn, dat. Stockholm d. 18 Juni 1491.

Minenn fruntlickenn gruth vndt wesz ick gudess vormach tho vorenne, Ersamenn vnndt wolwysenn leuenn frunde. My is vor gekomen, wo eyn van juwen borgheren sole gekomenn syn van Abo to Dantzeke vnnde solen sick hebben vorludenn lathenn, segghende, dat ik sole hebben tho Abo den

borgheren gesat dat span vp vij arteghe, eme vnde anderenn tho vorfanghe vnde schaden, in welkenn he my grofflick myt vnwarliker bedassinghe betastet, wente ick was in dem vorghangen wynther in Fynlandt vnde sach, dat dar harde tydt was myt rogghen, wart my gesecht, wo de schepel roggenn myt nicht dürer vorkofft worde denne so ghudt also v. artoghe, wart ik do des synnes myt rade guder manne, beyde de ick mit my hadde vnde ock dar ime lande wonnen, vnde satte dat span rogghenn vm des ghemenen besten vppe viij artoghe beth tome erstenn openn wather, vnndt schach nicht jw edder den juwenn in enigher mathe tho arghe offte schadenn, wenthe in der tydt nemandt van den juwenn was tho Abo, wor ane my sodane seggers my vele to kort doen, vorhopen ock gantz, gy leuenn frunde to sulken worden nenen gelouen setten, wente ick alle tydt des gemenen varenden kopmans beste erkant hebbe vnde wolde en ock node anders denne dat beste irtoghen in allen uprichtigenn dinghenn. Ock leuen frunde, alss gy wol erfaren hebbenn, dat de stadt Abo in all vthgebranth is nicht langhe na passchenn, dar de armenn lude vnde dat gantze landt Fynlandt nicht in klenen sunder in groten schaden gekamen is. Nicht des myn hefft de erwerdighe here bisschop Magnus tho Abo, synt der tydt de stadt vorbrant was, vmme des besten willen dat span rogghenn ghesath vpp ix artoghe, enen artoghen durer dan he gesath was in dem wynter. Dat erste ick erfoer, dat juwe lude to Abo myt roggen werenn ghekomen, hebbe ick tho Abo vnde in Fynlandt gescreuen, dat se solen eynen jo welken de dar kumpt, syne gudere lathen vorkopenn, dat beste se konen vnde dar ane nemande tho hinderen. Hir vmme is myne fruntlike begher, gy leuen frunde, lathen de juwen myt rogghen vnde anderen guderen komen, hir thom Holme, tho Abo in Fynlandt vnde sust, wor en geleuet ere kopenschop to brukenn. En sall alle gudt beschenn vnde wedderfaren. Vorder leuen frunde, hadde ick enen here by my van Rughewolde, de beghunde my to buwenn ene mole in den strom vor dem slote vnde hadde syn dingk gans wol beghundt vnde ock welke kisten gesenket vnde pale gestot, tho der molen denende. Nu is he na dem willen Goddes vorstor-

uenn vnde hebbe vaste dar an gelt vor spildet, vnde wolde node dat sodaner solde bliuen ligghenn, vnde modte de sulue mole rede werden, wolde ick noch gerne gelt dar an keren, vnde ick erfare dat eyn myt jw genomet mester Peter sole wesenn, de sick ap sulke dingk wol sole vorstan. Bidde ick ouer ensz Juwe erlike wysheyde willen den sulften man my lenen vnde vor moghen ene myt den erstenn her tho komenn, vnde dat he syn beste wille don, dat de mole mothe rede werden, Ick wil em lonen dat he my sall dancken. Wes ick mynes fruntliken vorschriuendes genethen mach, wil ick my ganst willich bewysenn to geneget Juwen Erliken Wysheyden, de ick Gode in wolmacht langhe frolich vnde gesunth beuele. Scriptum vppe Stockholme ame sonnauende na Viti vnde Modesti ime jare xcj.

Stenn Sture vann Gripszholme Ritter
Gubernator des Rijkes tho Swedenn.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

95.

Svenska Riksrådets skrifvelse till K. Henrik VII af England, förnyad begäran om ersättning för Nils Claessons fartyg, dat. Stockholm d. 28 Juni 1491. Vidimerad af en Notarius Publicus den 2 Juli, före dess försegling.

In nomine domini amen, anno a natiuitate eiusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo primo, indictione nona, die vero sabbati secunda mensis Julii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Innocentii diuina prouidentia pape octavi anno septimo, hora meridiei uel quasi, in mei notarii publici testiumque infra scriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia, personaliter constituti, nobilis et validus vir, Nicolaus Clawesson, capitaneus castri Elwissborch, me notarium publicum sub-

scriptum in virtute prestiti juramenti et racione officii tabellionatus debita cum instructione, vt quandam literam missiuam dominorum consiliariorum regni Suecie illustrissimo regi Anglie asscriptam et per me inspectam, antequam clauderetur sub sigillo secreto regni Swetie proprie klemmer nominato, quam ad meas presentis manus, sub autentica et publica manu transsumendam et exemplandam, cuius requisicioni annuens ipsam literam ad me recipiens mature inspexi manu mea scriptam fore, presentibus duxi inserendam, ipsam ita transsumendo et exemplando, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Illustrissimo principi serenissimo domino domino Henrico Regi Anglie gloriosissimo, domino nostro generosissimo, Consiliarii regni Swetie in loco prefato pronunc congregati. Cum sincerissima nostra recommendacione felices et prosperos ad vota successus, Illustrissime domine Rex, jam sepius ad humilem supplicacionem nobilis viri Nicolai Clawesson, capitanei castri Elwesborch, maiestati vestre scripsimus, interpellando pro eo, quatenus quandam navem suam, que in mari per homines vestre dicioni subiectos cum bonis disrepta fuit, restitueretur, nullum tamen vidimus effectum subsequi a nobis speratum, sed tantummodo rescribendo nobis, maiestas vestra affirmat pro defensione suorum, quod mercatores de Ansa iniuriati sunt mercatoribus ciuitatum Anglicanarum, cum quibus tamen nichil quo ad committanda (!) spolia commune habemus, Cum autem constat auctoritate maiestatis vestre in ciuitate Lundensi nauem et bona fuisse ipsi Nicolao adiudicata, rogamus, quatenus dignemini apud subditos vestros prouidere, quod summa parcelata, de qua dicit in actis Lundeni habitis constare, debite execucioni mandetur, ne ipse Nicolaus prout a nobis frequenter desiderauerat, de suis spoliatoribus vindictam sumere permittatur. Maiestas vestra feliciter viuat et non sinat iniuste oppressos mite intueri. Ex opido Holmensi Vpsalensis dyocesis in vigilia apostolorum Petri et Pauli Anno domini Millisimo quadringentesimo nonagesimo primo, huius regni sub secreto.

Quoquidem transsumpto per me ut premittitur facto et exemplato, idem Nicolaus Clauusson peciit sibi a me notario infrascripto publico vnum vel plura publicari seu publica

fieri instrumenta et institui. Acta fuerunt hec in opido Holmensi, Vpsalensis dyocesis, in domo honorabilis viri Laurencii Hoppener, sub anno indictione die mense et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris Laurencio Hoppenner, consule Holmensi prefato, et Johanne Lindorm, ciue Holmensi, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(*L. Signi*). J. N. V. Et ego Johannes Vnrast, clericus Lubicensis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia dicte requisicioni, transsumpcioni et exemplacioni omnibusque aliis singulis premissis, dum sic vt premittitur fierent et agerentur, vnacum prenominatis testibus presens interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui, Ideoque presens hoc publicum instrumentum manu mea propria scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signaui, rogatus et requisitus, in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Original på pergament i Riks-Arkivet.

96.

Sten Sture till rådet i Danzig, anbud att biträda vid sjöröfveriets i Östersjön utrotande, dat. Stockholm d. 2 Juli 1491.

Minen fruntlikenn gruth vnndt wesz ick ghudes vormach tho worenn. Erszamenn vnndt wolwijsen leuen frunde, my is vorghekamen, wo Bertram Hoyke myt synen helperenn solen vaste schaden hebben ghedaen, tor szewart, vnde in kort welke schepe anghehalet, jw vnde mere stede mede beschediget. Kennet Got, my sere leet is, dat de varende kop-

man so vnvorschuldes sall werden in syner berghinghe vorhindert, vorwundert ok dessen werdigen heren dusses Rijkes Rades vnde my, dat sodanet sall in guden gelouen gestedet werden, jw vnde den jwen tho swarenn vorderue vnde schaden. In bysunder, leuen frunde, weret sake, Juwe leffde so danen homoet myth den anderen steden wolden keren, vnde sodane uthligghers uth der zee wysen, vppe dat de juwen vnde de varende koepman myt vrede mochte syne berghinghe zoken, wolde Ik gerne bestellen myt mynen vogeden vnde amptluden, dat de juwen wor se werden kamen solden hir ime rijke vrij hauenne hebben vnde thouorsicht, vnde dat beste wedderuaren. Salich vnde frolich juwe leffde Gode beuelende. Scriptum myt haste tome Holme ame dage visitacionis Marie ime &c xcj[ten] Jare.

Sten Sture van Gripszholme Ritter
Gubernator des Rykes tho Swedenn.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

97.

Rådet i Lübeck till Riksföreståndaren Sten Sture och rådet i Stockholm, med förord för en borgare i ett skuldfordringsmål, dat. d. 19 Juli 1491.

Vnse vruntlike vnde willige denste myt vormogen alles guden to voren, Erbarne vnde gestrenge leue Here vnde gunstige vrund. Jurien Wulff vnse leue medeborgere is vor vns erschenen, syck beclagende, dat ein Clawes Scroder, borger tom Stockesholm, veerhundert vnde vertich marck Lubesch van tosage vnde lofftes wegen vor synen swager gedaen, rechte vnde redeliken plichtich vnde schuldich sy, so he mit vnser stad boke vnde eynen vidimus em dar vth gegeuen wal kan nabringen vnde bewisen, deshaluen he denne Hinricke Sentsynge vor vns vulmechtich hefft gemaket. War vmme is vnse

deger vruntlike vnde gutlike bede vnde begere, dat gy den suluen Clawese Scroder willen berechten vnde vormogen, dat he vnsem borgere betalinge do, vnde vnclagafftich make, ock dat gy desseme jegenwardigen synen vulmechtigen in synen rechtuerdigen sake to vnses borgers besten gunstich, vorderlich vndc behulpelich willen wesen, dat wille wy in geliken offte groteren gerne weder vordeynen vnde vorschulden, war wy konen vnde mogen vmme Juwe Erbaren vnde gestrengen leue, de God almechtich lange gesunt vnde salichliken mote entholden. Screuen vnder vnser Stad Secrete am dinxedage na diuisionis apostolorum Anno &c xcj.

Borgermeister vnde Rade
der Stad Lubeke.

Efter concept i Lübecks Arkiv med följande öfverskrift:

An Heren Steen Stuere houetman vnde gubernator in Sweden &c In simili forma, mutatis mutandis: An den Rad tom Stockesholme.

98.

Svenska Riksrådet till Magistraten i Danzig, svar om sjöröfveriet i Östersjön, dat. Stockholm d. 3 Aug. 1491.

Vnnszenn frunntlyckenn gruth vnndt wesz wy gudes vormogenn tho vorenn. Erszamenn vnndt wolwyszenn, byszunder leuen frunde. Juwer wyszheide bref, ame mydwekenn vor visitacionis Marie gescreuen, hebben wy entfangen, ouerlesende woll vorstanden, so dar inne berictedt wert van welken schepen, jw vnde anderen steden dorch sommyghe bouen vnuorwaret ghenomen vnd anghehalet, welket vns kennet Got van herten leet is vnd clegelik to horen, vnd solent vor ware weten, dat sodane bouen myt deu sulften schepen

vnd ghuderen in desses rijkes hauenne nergen ghekamen syn, vnd hebbent also ok bestellet vnd vorschreuen myt allen amptluden vnd vogeden, dat sodane bouen, noch nu, edder in tokamenden tijden, nummer geleidet noch geheget ofte gehuzet solen werden, sunder als vnder vns alltijdt van oldinghes her, bet to nu, leue naberschopp vnd fruntschopp vormant(?) gewest vnd geholden, wille wy so vortan gerne frunt vnd na vnse ud[erste] vormoghe myt redelyket todoet, vns myt jw bestendich bewysen, vff dat sodane loze bouen uth der zce mugen werden vordreuen, vnd se den varenden koepman vnd de juwen laten blyuen vnbeschediget, so verne gi vnd de anderen stede mede willen dar to dencken. Dar nicht ane twyuelen Juwe Erlyke wyszheide de wy stark vnd wolmogen Gade allmechtich beuelen. Datum tho Stokholme ame dage inuencionis sancti Steffani im xcj[ten] jare, sub sigillis archiepiscopi Vpsalensis nec non Strengenensis et Arosiensis episcoporum, atque domini gubernatoris et Nicolai Sture militum, quibus vtimur ad presens.

Ghemene Rijkes Radt tho Swedenn
nu tor tijdt hir vorsamelt.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv med lemningar af 5 sigiller.

99.

Sten Sture till rådet i Danzig; det förut kungjorda möte mellan Svenska riksrådet och K. Hans blir ej utaf, men om något sådant blir bestämdt, skall underrättelse derom meddelas, att Danzig genom sina ombud der må medverka till sjöröfveriets utrotande, dat. Borgholm d. 17 Sept. 1491.

Mynen fruntliken grut vnnde alles ghuden stedes vore entfangen, Ersamen wolwisen vnnde vorsichtigenn heren vnnde besunderen andechtigen ghuden vrunden vnde naburen.

Aller juwer ersamicheyde torkennen gheuen, das des achtbaren Riikes Rederen van Swedenn vnnde ick samptliken leten juw vorwitliken myt vnsem breue, wo dat hyr to Calmaren yn deme herweste negest tokomende eyner vruntlick dagh vnde mothe vorrammet were tuschen deme hogheborenn vorsten konyngh Hans vnnde des rikes van Sweden &c, welk vorgenomet dagh vnde mothe nw tor tijdt affgestellet isz, Isset ouer dat hijr jennich dagh edder mothe vordan vurdermeer beropen werdt, dat wil ick juwer herlicheyde tor tijden scrip[t]liken beualen, offte juw dan beleuede etzwelken juwes radessendeboden vulmechtigen dar to irfoghenn vnde skicken, vmme den groten schaden, ouerfall, vnde beschedinge, dede juwer stadt irfaren vnde gescheen isz, wes ick vnde anderen vrunden vngherne wolden offte seghen, dat gy sodane vorderffuinge vnde vordryckynge liden scholen, also ick noch kortlinges vornomen hebbe van mynen boden, dede ock nw torstede weren by deme ergemelten hoghwerdigen vorsten K. Hansze, dede wol vorvoren vnnde gehorden wat juwe erlike sendeboden dar vor eyne antwart gegheuen wart, wes somliken szere vorwundert. Darumme leuen naburen so en twifflet dar nicht an, all wes iw van des rikes weghen van Sweden vmme ghuder naburscap willen juwer stadt to willen, vruntscop, hulpe vnde bystaent, dat juw like wandel, ere vnde redeligheid irschenen vnde dirfaren mach, dar szollen gy my alwege gunstigh vnde ghutwilligh yn fynden. Hyr mede aller juwer ersamen, wolwisze, vorsichtige herlicheide Gade dem heren almechtig beuolen, swnd, saligh vnd wolgemogende to langen tyden. Hastliken gescreuen vppe deme slote Borcholm vnder myn signete yme xcj^ten Jare ame dage Lamberti des hilgen Biscopes.

Steen Sture tome Gripsholm Rittere
Des Rikes to Sweden vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

100.

Rådet i Lübeck till Sten Sture, om den skada Hanseaterna lidit af Danska kapare och häktning af dem som deltagit uti den vanliga »Skånresan», dat. d. 10 Nov. 1491.

Erbare, gestrenge vnde mogende, besunderen leue her vnde vrund, na erbedinge vnser williger vruntliker denste vnde grote myt vormogen alles guten to voren, begeren wy der suluen juwer gestrengen leue gutliken weten, dat wy twiuels vry syn, iuwer leue sij wol bygekomen, dat vnsen borgeren, schipperen vnde kopluden, ere gudere vnde schepe hijr kortes bevoren dorch Hunnynckhusen vnde ere byplichtere genomen syn, dat denne vnvorwaert, vnentsecht vnde vnvoruolget, tegen God vnde recht, vthe des koninges van Dennemarcken hauene, vppe synen stroemen vnde weder in syne hauene, bescheen, in synen landen gepartet, gebutet, de syne des merckliken genoten, gekofft, vnde wo dar by gevaren vnde mede vmme gegangen, Gode dem almechtigen bekant, so alles lantwehtich witlick vnde openbaer is, deshaluen wy vnde de vnse by deme suluen heren koninge gutlick voruolgh doen hebben laten, welck vns vnde den vnsen vnvruchtbaerlick is gewisen, vnde nicht hefft mogen bedyen. So is dar en bouen to vnser erkantnisse gekomen, vnde begyfft syck in waerheid, dat he vnse borgere, koplude, gesellen vnde arknechte, de de Scho[n]enreyse van dessem jaere vppe der Stede priuilegia na older wonheid vorsocht hebben, myt lyue vnde gude alle beslaen, touen vnde vpholden hefft laten, so de noch hutiges dages myt lyue vnde gude beslagen, getouet vnde vpgeholden werden, bouen de priuilegia der Stede, de claerliken vormelden, dat se dat ryke to Denemarcken vnde de Scho[n]enreyse seker, vrig, velich vnde vnbehindert myt lyue vnde gude solen mogen vorsoken, Ock bouen dat de sulue here koningh alsulcke priuilegia confirmeret, he suluest, syner gnaden Rykes redere, geystlick vnde wertlick, de merckliketen vnde dat meyste sodane confirmacie mede besegelt hebben, hadden vns na vorberorder gelegenheid alsulcker anstellinge na aller billicheid to doende nicht vorhopet, Vnde

wante wy iuwer herlicheid desse gelegenheid na gutliker vorwantnisse vnde guder naburschup, vruntschup vnde leue, so wij to iuw gedragen, nicht hebben mogen laten beliggen sunder to erkennende geuen, in vorhopeninge, offt id to vorderen onwillen qweme, gy vns in rechtuerdigen saken nicht beswiken laten, ock off de sulue here konyngk de to voere vnde affoere och den handel der kopenschop in vnde vth dem ryke Sweden vnde vnser Stad wolde vorstoppen, dat iuwe herlicheid myt den juwen sodanes nicht tostedende, sunder affkerende werden, dar to wy myt etliken andern, den des belanget, myt den besten ock willen gedencken. Biddende desses iuwe tovorlatige, gutlike, richtige bescreuen antworde vns by wisser bodeschup weder to beualende myt den ersten, id doenlick is, dat vordeynen vnde vorschulden wy vnde de vnse alle tyd gerne vmme juwe erbaren, gestrengen vnde mogende herlicheid, de God de almechtige gesunt, vrolich vnde salichliken to langen tijden vriste. Screuen vnden vnser Stad Secrete am auende Martini episcopi Anno &c xcj.

Borgermeistere vnde Rath
der Stad Lubeke.

Efter conceptet i Lübecks Rådhus-Arkiv.

101.

Sten Stures kungörelse till innebyggarne i Rekarne angående Eskilstuna klosters landboars skyldighet att erlägga tionde till presterskapet, tills påfvens utslag erhållits, dat. Stockholm d. 27 Nov. 1491.

Jach Sten Stwre i Gripsholm ridder Swerigis richis forstondere hilser idher alle andeliga och werlzliga som boo i Strengnis biscops döme och serdelis paa Rekerne kerlige medh Gwdh Kere wenner gör jach ider alle vitherligidh adh

nw tesse gode herrer rigesens radh vare her forsamblade i Stocholm loth werdigiste fadher och herre i Gwdh her ærchebiscop Jacob i Vpsala mich och tesse godhe herrer forstonde hwro thet var helgiste fader pawen haffwer tilskykkidh hans nade medh hedherligh herre domprosten i Vpsala adh vare domare wdi een saak, som ær mellen verdigh fadher och herre i Gud her biscop Kort i Strengnis hans nades erlige capitaall mange landzclerchier och landzkirkior pa then eno sydho, och Eskilstwnes bröder pa then andre sydho, om nagor tyendh vtoff Eskilstwnes bröders landbo paa Rekerne, tha haffde werdigiste fader ærchebiscopen och domprosten beggie parten fore sigh och ville epter var helgiste faders pawens scriffvilse och befolingh rettet then saak them i mellom och hade the paa badhe sydor vaar helgiste fader pawens priuilegia ther fore haffwer hans nadhe senth then saak til Rom til var helgiste fader pawen igen, adh hans heligheth ma samtyckia och stadfesta the priuilegia pa hwilken sydon hans heligheth teckis &c. Thy ære tesse gode herrer swa til eens vordne medh mich, adh til then tiidh thet the ære aadskylle medh retta och then saak ær plath vtoff thalidh, tha scolen i göre ider tyendh som gamalth och for[n]t varidh haffwer, och som i haffwe giort aff aller, och kome forne Eskilstwnes bröder och segia adh the haffwa mith forswarilses breff, tha rörer thet inthet pa then saak vten adh the ære vdi mith forswar til retta i anner saker, och bewarer jach mich inthet medh then saak, som i haffve giort aff aller swa gören och her epter Ider her medh Gud befalendes aff Stocholm manedagen nest epter Katherine vnder mith incigle aar &c mcdxc primo.

Originalet i Riks-Arkivet, med märke af sigillet å baksidan.

102.

Riksföreståndaren Sten Stures fullmagt för Arvid Knutsson och Erik Skrifvare att med skattskyldiga innebyggare i Sunnerbo, Östbo, Vestbo och Värend aftala om utgörandet af konungsfordringen för året, dat. Upsala d. 10 Febr. 1492.

Jach Sten Stwre i Gripsholm ridder Sweriges richis forstondere hilser ider alle Kronones scatskylloge bönder landbo och menige almoge som boo i Synnerbo Ösbo Vesbo och Værendh kerlige medh Gud Kere wenner ma i vide thet jach hade actidh mich nw i thenne vintter tith nidh i landith til ider och hörth alla sacher och ærende ther til retta hwilken then annen medh retta hade nagidh til adh tale, tha vorth mich vnderuisth adh i haffven ther ganske stor fatigdom och finge i thette aar ganske litidh hö och korn. ther fore satte jach then rese vtoff och ville icke koma til then landz enda och göre ider nagon ges[t]ningh eller twnge. togh haffwer Gud forseth ati framdeles koma ider til bætre empne och ytermere berningh. tha vil jach gerna tenckie ther til adh koma til ider medh nagre faa hesta och höre all keremall och ærende ther til retta. Kære wener som ider alla vell fortencker adi icke haffwen hollidh ider konungx hesta eller the hesta ider bör mich adh holla i nagor forliden aar, ther fore haffuer jach nw befolidh och tilskykkadh welbirdigh man Arwidh Knwtson och thenne min tienere Erik scriffuere. adh the scole vorde til eens medh ider om then fodringh ok hestaloop. och huad the bade göre ther medh pa mina vegna ther haffwa the mina fulle makt til. Thi bider jach ider och vil adi strax vorden til ens medh them huad i velen mich giffwe for then fodringh och hestalop . i smör och fææ for the forlidne aar och tesliges for tetta aar, som ider borde holla mina och konungx hesta. och huad smör som i scolen giffwe ther fore oc i medh for:de Arffwidh Knwtson och min scriffvere til eens vorde vil jach adi laten koma til Kålmarna, och hwad fææ som i och göra vil jach haffwa mina egna tienare ther nider hoss ider. som scal thet anama och bider jach ider alle adi varen them behielpege adh driffwidh hiidh op til

stede ther jach vil thet haffwa. Er och sache thet i icke velen göra mich ther smör och fææ fore . tha vil jach nw strax lade löpe mina hesta tith indh til ider . som nw ære i Stekeholms lææn, som scole löpe for thette aaridh. Thy kere venner varen her vtinnen fortencte adh jach veth huar jach kan mich epter retta, och huad for:ne Arffvidh Knwtson och min scriffvere ider vnderuisendes vorder. ther ma i alle rette ider epter i huilken motte kere venner jach kan vare ider alle til gode och bestondh vil jach altidh gerna göra, Her med ider alla Gud och sanctė Erik konungh bade medh liff och siell ewinnelige befolendes Scriffvidh i Vpsala anno domini xcij fredagen fore Sigfridi vnder mit incigle.

Original, med märke efter sigillet å baksidan, i Riks-Arkivet.

103.

Sten Sture till rådet i Lübeck, med anbud att af Svenska fartyg som begagna dess fredeskepp (convoy) uppbära pundgäld och att få utföra 100 läster råg, dat. utanför Stockholm d. 26 Juni 1492.

Minen fruntlijken grut vnndt wass Ik vmmb juwer erlijken wijszheide willen gudes vormach to vornne, Ersamen vorsichtigen vnde wolwysen heren, bysunder leuen frunde, Als denne juwe erlijke wissheide desse my[ne] werdigen heren vnd my in eren breuen hebben vorstan laten, begerende, wy uor de unse desscs rijkes vndersoten, de ere kopenschapp na Lubeke ansoken, vnde södaner vrede schepe geneten, de gy torzewart holden, consenteren vnd bewillen wolden, dat de sodane puntgelt gelijk anderen kopluden van eren guderen ok betalen &c hebbe Ik sodanet mijt dessen werdigen herren rijpplik genoch betrachtet, so dat wy alle sodanet beleuen vnde to frede syn, dat de vnse na eren gudern, gelijk anderen steden, enn redelik puntgelt ok uth geuen, Also

wenner sodane vmkost met de vthredinge kostet is vornoget vnde betalet, dat de vnsen den nicht lengher dar vmme vorplichtet solen syn, sodane puntgelt mer uth to geuen, ofte betalen, vnd ok bet de zaken tusschen dem hogebornen fursten konynghe to Dennemarken vnde den steden sij vorlijket. So gy leuen heren vnde frunde ok vurder beroren, in welken anderen breuen, vm sommelijke juwe medeborgere vor jw syn irschenen, berichtende, se to juwer borgeres behoff, gerne hit in Sweden etlik korn kopen wolden laten, dat en denne Thomass Molre entholen, inschepen vnd vor Juwe stat Lubeke bringen solde &c hebbe ik, leuen heren vnde frunde, jw to fruntschopp vnd to willen, ok myt dessen werdigen heren int fruntlikeste uorhandelt vnd dat wy sodanet juwer stad to gude gunnen myt dessen schepen an juwe stat to uoren sodane hundert last roggen, Got geue dat se myt leue jw torhendet komen, vnd hebbe leuen heren vnde frunde vmme mer zekerheit willen, eft jemant in der zee lege, vnd dechte desse schepe to beschedigen, mede gesant myne denre myt mynem kraffele vmb des besten willen to volgende den schepen bet to Lubeke. Konde vnd machte Ik vurder wes Ik juwen leffden wor anen to gunstliken willen sijn, dat my steit to donde, will Ik my gerne fruntlik dar inne bewijsen, Ik dancke ok juwer erlijken wijssheiden, se mijne breue, desser cronen vnd my to gude to Rome bestellet hebben, welket ik ok gerne will hochlik uorschulden, vurder leuen frende vnde frunde is myne fruntlike begerlike bede, alss ik nu myne knechte to jw sende, eft jemant dar mede were, de sik wor ane vorsen hadde, Juwe stat to mydende, ir se uppe desse tijdt myt strackem geleide willen besorgen, so dat se seker mogen in juwe stadt und wedder uth welich to my kamen, welkit ik ok gerne irkennen will to uorschulden, vmb Juwe Erlijke wijsheide, de Ik Gade in uorhopeder wolmacht selich vnde gesunt beuele. Screuen in den scheren buten deme Holme, Ame dage Johannis et Pauli Ime &c xcij[ten] Jare.

Stenn Sture tho Gripeshollme Ritter
gubernator des Rijkes to Swedenn.

Original i Lübecks Rådhus-Arkiv med anteckning:

R[ecep]ta iiij Augusti Anno &c xcij

Inthebbent dat Her Steen Sture vnde des Rijkes Rath to Sweden beleuet hebben dat de Sweden van eren guderen dat vurdere gelth geuen scholen.

104.

Sten Sture till rådet i Danzig, förord för Richard Timmerman i en arfsfråga, dat. Stockholm d. 6 Juli 1492.

Minen fruntlyken gruth vnndt wesz ick gudes vormach tho vorenn, Erszamen vnde wolwysen heren vnde guden frunde. By my was vor dren jaren irschenen desse bewiser Richart Tymmerman vnde let my vorstan, wo syner moder broder selige, Herman van Swarmen, myt jw in Gode were vorstoruen vnde merklike gudere na gelaten hadde. Gaff ik eme fruntlyke breue an Juwe Erlyke wisheide, biddenn dat he sodane nagelaten gudere mochte ten handen krigen, nach deme he de negeste erue were &c quam he an twen jaren hit wedder int rike vnde let my vorstan, dat sodane breff, vnder weghen eme affhendich geworden vnde nicht beschaffet hadden . . . . . wolde ik andere breue geuen hebben da suluest, wart he befenget myt swarer kranckeit, der he noch nicht vorlaten is, wolde nu gerne syn recht myt jw irfolgen, vpp dat he sodane gudere mochte hebben na synes frundes dode. Bidde ik myt fruntliker andacht, gy leuen herenn vnde frunde wollen anseen syn gebrek, syne krankheit, vnde nicht myt wyllen vorsumet heft syne tydt dar vmb to spreken vnde dat he mage myner bede hir inne geneten, vnde entfanghen sodane gudere, dar he recht to heft. Dat steit my in allem guden to vorschulden, vmb Juwe Erlyke wissheide, de Ik Gode salich vnde gesunt beuele. Datum vppe deme Stokholme

ame achten dage na Petri vnde Pauli apostolorum Anno &c xcij[do].

Stenn Sture tho Gripsholm Ritter
gubernator des Rykes tho Swedenn.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

105.

Svenska Riksrådet erbjuder Lifländska Orden förbund mot Ryssarne och befullmägtigar Knut Posse, Magnus Johansson, Erik Ragvaldsson och Henrik Wenne att derom underhandla samt i händelse af hinder på resan eller förfall sätta andra personer i sitt ställe, dat. Stockholm d. 22 Oct. 1492.

Universis et singulis præsentes literas inspecturis Jacobus, Diuina[1]) et apostolicæ[2]) sedis gratia Archiepiscopus Vpsalensis, Conradus Strengnensis et Olaus Arosiensis, eadem gracia episcopi, Steno Sture miles in Gripsholm, Regni Sueciæ gubernator, Nicolaus Sture, Gregorius Mattesson, Johannes Akeson, Ericus Ottesson, Nicolaus Faderson, milites, Kanutus Eskilson, Benedictus Fadersson et Petrus Erichson, armigeri, eiusdem regni Conciliarii[3]) salutem et fidem indubiam presentibus adhibemus[4]) Etsi pro euitandis animarum vitarumque[5]) periculis ac libertate tuenda, liberandaque patria arma sumere tam diuina quam humana jura permittant: hoc tamen ampliore permissione concedendum[6]), cum causa fidei et Christianæ religionis indemnitas periclitatur[7]). Hinc est quod nos indubitabilibus[8]) argumentis edocti, quod ille Ruthenorum scismaticorum[9]) princeps, dux videlicet Muschouiensis, se ad inuadendas partes Christianorum sibi propinquiores iam multo tempore disposuit et indies parat et disponit

*) Den enda kända handskriftens läsarter:
[1]) Domini. [2]) amplicæ. [3]) Conaliarii. [4]) adhibere. [5]) irarumque.
[6]) promissione concedere. [7]) pertentatur. [8]) indubitatibus. [9]) sasmaticorum.

ac in locis sibi ad hoc oportunis castra et fortalicia in excidium[1]) nostræ sanctissimæ Christianæ religionis crigit et instaurat, per illa querens sibi vicinas terras, maxime regni nostri Sueciæ et Liuoniæ, suæ subdere tyrannidi et ditioni ac in illis sue peruersæ atque damnatæ heresis inducere sectam, sanctæ Romanæ ecclesiæ contrariam et fidei Catholicæ repugnantem, considerantes etiam, quod ad resistendum [2]) tanto fidei Catholicæ, animarum, hominum, vitarumque[3]) discrimini[4]) conbinationem, vnionem, concordiam et pacem inter regna terrasque, verorum Christicolarum principes communitates, fieri permaxime expedit [5]), vnde si reuerendissimus ac reuerendi in Christo patres et domini domini archiepiscopus et episcopi, nec non præclarissimus ac permagnificus princeps, magister ordinis sanctæ Mariæ Teutonicorum terre Liuoniæ, cum sibi adherentibus et subiectis, spiritualibus et secularibus, militibus, nobilibus, militaribus, ciuitatibus, communitatibus quibuscumque, et nos præfati, nomine et pro parte totius regni Sueciæ, vnionem, concordiam, pacem et firmam colligantiam simul et concorditer iniuerimus, ad resistendum [6]) potentiæ et crudelitati [7]) ducis Musschouiæ supradicti, major ipsis nobisque fortis fiducia, spes et securitas tam fidei Catholicæ defendendæ quam[8]) libertatis patriarum nostrarum conseruandæ. Quare nos consiliarii supra nominati, tam nostro, quam consiliariorum aliorum, non præsentium, ac totius regni nomine, omnibus rationibus[9]), modo, via, jure, causa et forma quibus melius et efficacius potuimus, constituimus, creauimus[10]) et solenniter ordinauimus ac tenore præsentium creamus [11]), deputamus et ordinamus sponte et ex certa scientia nostros legittimos et indubitatos procuratores ac nuncios et oratores speciales et generales, ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra, videli[cet] nobiles, spectabiles et circumspectos uiros et dominos Kanutum Posse militarem, capitaneum castri Kastelholm, Magnum Johannis in artibus magistrum, decanum ecclesiæ Aboensis, Ericum Ragualson, militarem, et Magistrum Henricum Wenne, canonicum eccle-

---

[1]) extremum. [2]) insistendum. [3]) irarumque. [4]) discriminum. [5]) expediunt. [6]) insistendum. [7]) dignitati. [8]) qui. [9]) melioribus. [10]) ceranimus. [11]) ceramus.

siæ memoratæ, ad præsentandum se reuerendissimo reuerendisque patribus nec non præclarissimo ac illustri principi supradictis, et ad insinuandum, intimandum, publicandum, declarandum et explicandum sibi et eis adherentibus certos articulos, per nos conceptos, super quibusdam, vnione, concordia, pace et colligantia cum eisdem et eis adherentibus, nostro[1]) et regni nostri Sueciæ nomine, inperpetuum faciendis, ad finem et effectum dicto duci Musschouiensi et sue crudelitatis[2]) conplıcibus resistendi[3]), castraque et fortalicia in præiudicium nationum nostrarum erecta aut in post[e]rum erigenda expugnandi, occupandi, deuoluendi aut Domini adiutorio funditus euertendi, nec non eis plena autoritate literas super huiusmodi conbinatione, vnione, concordia et colligantia cum suis capitulis, conficiendi et sigillandi, prout melius et rationabilius[4]) cum memoratis, reuerendissimo reuerendisque patribus ac præclarissimo principe supradictis, et eis adherentibus poterunt concordare. Promittimus præterea nos tam absentium conciliariorum quam præsentium ac totius[5]) regni nomine ratum et gratum habituros, quidquid[6]) per nostros procuratores prædictos aut eorum alterum actum, dictum, factumque fuerit in præmissis[7]) aut aliquo præmissorum[8]), sub fide nostra Chatolica et alia quauis canonica obligatione pariter et cautela, et si aliquem ex premissis procuratoribus nostris supradictis quouis impedimento detineri contingat, quominus ad loca, vbi prætextu[9]) dictæ conbinationis faciendæ eundum foret, se transferre non valeat, poterunt tunc residui[10]), præsentem commissionem nihilominus fini[11]) debito demandare, aut loco impediti, seu impeditorum, alium vel alios procuratorem seu procuratores[12]) loco sui substituere cum simili aut limitata potestate, eumque[13]) uel eos inuocare et munus[14]) procuratoris huiusmodi in se recipere[15]), tociens quociens eisdem procuratoribus nostris principaliter constitutis aut eorum alteri placuerit et videbitur[16]) expedire, præsenti procuratorio nihilominus in suo robore duraturo[17]). In cuius rei fidem et

[1]) nostri. [2]) dignitatis. [3])insistendi. [4]) rationalibus. [5]) notius. [6]) quidquam. [7]) promissis. [8]) promissorum. [9]) prætectu. [10]) insidui. [11]) frui. [12]) procuratoris. [13]) cumque. [14]) unius. [15]) incipere. [16]) videbitri. [17]) duraturæ.

testimonium omnium et singulorum præmissorum sigillum regni nostri Sueciæ præsentibus est appensum. Datum Holmis Anno Domini Millesimo Quadringentesimo nonagesimo secundo, vicesima secunda mensis Octobris, indictione decima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Alexandri, diuina prouidentia Pape sexti, anno primo.

Ur en i Riks-Arkivet förvarad copiebok af Estländska och Lifländska handlingar från början af 17:de seklet, hvarest afskriften är lika tydlig i afseende på handstilen, som otydlig till innehållet.

106.

Sex rådsherrar kungöra sin efter ransakning på Kindeholm fälda dom öfver ridd. Hans Åkessons mördare, jemte hela tingsmenighetens från Örestens län intyg om den aflidnes rättrådiga förvaltning, dat. Bosgården i Frölunda, d. 11 Febr. 1493.

Wij æptherscriffne Arffwit Trolle i Berqwarom Ösgötha lagman, Niels Claffweson höwitzman poo Ælwitzborg Lindorm Biörnsson Wæstgöde lagman Arffuit Knwtzson i Torppe Thyheritz lagman Jes Knwtzson i Falen och Sigge Laurisson i Skaaffteby Sweriges riges raad medh flere gode friborne mæn som her i dagh forsamblede ware wid Kindeholm poo ærlig och welbördig mantz her Steen Stwris i Gripsholm riddere Sweriges riges forstanderes wægne at sidde her fore retthe och höre och rantsage om thet skammelige och oærlige mordet som Niels i Widoltth Swæning i Kadeager och Jens i Karlsshult bedreffue och giorde poo ærlig och welbördig man her Hans Aageson Gud hans siell naade theres retthe hossbonde poo Öresten i Boosgorden i Frödlunde sokn at han sködh hanum ther i hiell wid bordhet igenom stwgewindwghet i hans egen kære broders her Benchtt Aagesons nerffware, huilke for[nemp]de som her wore nw tillstæde i ræthen och tillstode theres oerlige oc skammelige gerning,

oc for:de Niels i Widoltt haffde hanum inthet at skylde vthen thet som goth war vthen thet han tog borgen aff hanum at han skulde komme til tinghet oc göre retth fore sigh om the fire pund smör som han haffde stolet fran Vnde i Öræde och at han haffde fæm barn medh sin eyen hustrues söstter huilke ærende han kwnne ey sighe næy till vthen tillstod i dagh och bekendes at fredags natthen nest fore sancti Thomedag bedreff han thet for[skriffn]e skammelige oc oerlighe mordet och gyordet i then achtt at inghen skulde hanum nogher tijd tiltæncke at han then gerningen giorde poo thet at han skulde ickke komme daghen om löffwerdaghen ther næstt æpther i retthen och sware till swo danne sager som hanum wore tillagde Fore thæsse for:ne sager sættes i dag her poo tinghet en heritznæmpd welboren man Broder Bwdh som i heritzhöffdinge stadh sath medh tolff beskedelighe bönder aff herithet tessliges och en konungx næmpd medh gode friborne frælsesmæn huilke ærende the och wij rantsagede i thet alle vtherstæ och bæsthe som oss bwrde at göre æpther wore bæsthe samwid och laghen och fwnne for:de Hans Aageson inghen skyld eller brödh haffwe modh them i nogre motthe och therfore dömde wii for:ne forrædere till stegæll och theris gotz och æger forbrwd[ne] som lagen vtwiser. I thet samme kom och fore oss thesse ærlige godhe welburdige mæn Karll Benchtsson i Wintzstorpp oc Erick Erickson höwitzman poo Stegeholm Sweriges raad och tilsporde alle thesse hederlige klærcker welburdige friborne mæn bönder och menighe almoge vtaff for:ne Örestens læn som her forsamblede wore om the haffde nogher tilltall eller skyldninger till forscr:ne her Hans Aagesons fogeder æmbitzmæn æller thiænere, at han eller the haffde noghet owerwold eller oretth giortt them medh olaglig beskatning æller annet emod lag oc retth huilket the alle sagde högelige ney til at ikke wor skeeth vthen tackkede hanum fore en god herre oc hossbonde, och at han oc hans fogede och thiænere haffde swo omgonghet them, swo at the alleledes tackkede them, oc töcktthe them thet alle ilde ware at swo dannen draffwelsman skulde hanum swo skammelige oc oerlige taghe aff daghe for inghen sin brödhe som for:uit staar &c bewisdes

och her i dag fore oss hwre trolighe och wellwillelige nogre aff the samme bönder i samme prestegeld bode som gerninghen skede greppe for:de Niels i Widoltt medh nogre for:ne hans raadgiffwere och medhhielppere, oc förde them her in poo Öresteens slotth i forwaring, till tæss at the stodhe theres retth her i dagh oc loffwide for:ne almoge her fore oss om nogre swo danne kwnne fynnes her æpther som wore i raad och i daad medh i then gerning at the wilde alle ware welwillelige till och trolige tillhielpe medh theris liff oc magtt at wedergöret oc the moghe lidhe ther fore thet retth ær. Till thes breffs witnesbyrd at swo i sanningen ær som forescriffuit staar witne wii medh wore incegle hengde her nithen fore thette breff som giffwet ær i Boosgorden Anno mcdxc tercio mondaghen nest fore Sigfridi.

Original å pergament i Riks-Arkivet, med 4 sigiller (N:o 1, 3, 4, 5) bibehållna.

107.

Svenska Riksrådets bekräftelse å den i Reval d. 17 Nov. 1488 afslutna förlikningen med Lifländska orden (Jfr N:o 88), dat. Tälge d. 19 Juni 1493.

Wy Jacobus van Gades vnnd des Pauestliken Stoels gnadenn archibiscop tho Vpsall, Henricus tho Linkopingenn. Conradus tho Strengnes, Olaus tho Westeras, van dersuluen gnaden bischoffe, Sten Stuer tho Gripsholm, Gubernator des rykes tho Schweden, Niels Stuer, Gregors Matteus[on] Ake Jonsson, Karll Knutzson, Iwar Green, Niels Fadersson, Erick Otzen, ridder, Arwid Trulle, Knudt Posse, Knudt Eskelsson, Lindern [ɔ: Lindorm] Biorsson, Jöns Knudtsson, Swante Nielson, Erick Trulle, Christern Johanss[on], Niels Boosson, Erick Ericksson, Bencht Gregersson, Erue [ɔ: Benct] Fadersson, Peter Ericksson, Bent Runinck, Peter Ragualsson, Erick Ragualsson, Abraham Christiernsson, wepener, Rykes Radh

tho Schweden, doen wittlick, datt alsso wy nu hir tho Telge vorsammelt weren in disses rykes merckliken saken tho vorhandelen, is vor vns erschienen de werdige vnnd achtbare here Doctor Nicolaus Danckwardi (!) mit etzlikenn des hochwerdigen herrn Meisters tho Lieflande credencie breuen beualenn vnnd geworuen, luden vnnd inholdenn vp ein vorbundt vnnd freundtliche voreininge tuschen vnns vnnd dusser cronen vnnd deme vorschreuen herrn Meister tho Lieflande vnnd sinen werdigenn ordenn, als sine herligheit vnns ock in dem negst vorledene herueste thom Stockholm daruan hadde geschreuen wegen den vormelden Russenn, dessen landen vnnd der Cristenheit tho gedey, wolfahrtt vnnd bescherme, welkett wij nu alhier duplick tho synne genommen hebben, vnnd mit dem besten wol betrachtet, vnnd vp datt disse lande kamen mogen tho einer vulkomen freundtschop, endracht vnnd bystande, hebbe wij itt ant erste vorhandeltt, gewogen vnnd vndernomenn, datt alle vnwille vnnd misshegelikeitt, de vmme etzlike sake vor etliken jahrenn tuschenn dem herrn Meister tho Lieflandt, sinen werdenn ordenn, vnnd dusser Cronen sick hadden vorhauen, solenn gantz tho grunde wessenn vnnd bliuen hengelecht, gedempet, vnnd entschedenn, vnnd der numer van beidenn delen in arge tho dencken edder bewegen tho ewigen tijden, vnnd furder mehr szo hebbe wij beuestigett, bestedigett, ratificeret vnnd approberet den ewigen frede, de gemakett wartt Anno &c lxxviij des mandages vor Elisabeth binnen Reuall, dorch denn erwerdigenn in Gott vader vnnd herrn herrn Magnum, bischop tho Aboo, do tho der tidt domprouest darsuluest, vnnd den wolgeboren, duchtigen mann, Knudt Possen, vulmechtige sendebadenn disser Cronen, vnnd beuestigenn, bestedenn, ratificeren vnnd apenbarenn vnnd holden by vuller macht ock den suluestenn ewigen frede in krafft dusses breues, na lude vnnd inholdende aller articulenn vnnd punctenn der breue, de tor tidt dar vp gegeuenn, gemakett vnnd besegeltt, vnnd de stede vnnd vast tho holdende, vnuorbrakenn tho ewigen tidenn, vnnd datt erste des hochwerdigenn herrn Meisters tho Lieflande vnnd vnnse vulmechtige sendebadenn samptlick werden tho samen kamende, watt

en den vann beyden delenn in den sulfften breuen des ewigen fredes vorder in etlikenn articulenn wedder aff edder tho thosettende duncket nuttest vnnd best tho sinde, vnnd den ewigen frede vterliker tho vormerende, vorbeterenn vnnd beuestenn, sall denne endrachtlikenn, dessen landenn vnnd der Cristenheitt tho gedeye, wohlfahrt vnnd bestande, werden vullen tagen. Des tho merer tugenisse vnnd warheit hebbe wij, ertzebischop vnd bischoppe, Sten Stuer, Niels Stuer, Ake Jonsson, Erick Olsson [ↄ: Otsson] ritter, Arwidh Trulle, Knudt Eskilsson vnsser ingesegell by des rykes secretum van vnsser aller wegenn wittliken doen hengenn vnder an dissen breff, de geuen vnnd schreuen iss in Tellige am middewekenn na Botolphi inn den Jahren vnssen herrn, Dussennt vierhundert dre vnnd negentich.

Efter en afskrift från början af 17:de seklet uti en copiebok af Est- och Liefländska handlingar (jfr N:o 33), förvarad i Riks-Arkivet.

108.

Riksföreståndaren Sten Stures m. fl. kungörelse till städerna, särdeles i Östergötland, om det nu i Tälge fattade beslut, att tullen i Söderköping skall hädanefter, likasom före Engelbrekts tid, uppbäras vid Stäkeborg, att främmande köpmän skola årligen hafva en fri marknad å 6 veckor efter d. 24 Aug. uti Söderköping, Kalmar och Lödöse, att utförsel af mynt och bättre hästar förbjudes samt om det Gotländska myntets rätta värde, dat. omkring d. 24 Juni 1493. Öfversättning.

Wy Sten Sture redere tho Gripsholmen myt dat gantze rad vnde howet lude yn Sueden grothe yw borgemeistere rad vnde menheid to Lindkopingh, Watzsten, Schieninghe vnde alle de anner steden in Sueden vruntlike myt Gode vnde bekannen yw allent, dat wy vruntlike vorsamlede weren to Telghe om des rikes vorstant, besunderlike werff vnde na-

troft, welken manch anner maningerlei sache vnde vorhandelingh des rikes, lethe wy vor vns lesen, beseien vnde betrachtede de olde preuilegie, des rikes register vnde breff, yn huilker bref wy vor vunden, dat gy van Suderköping deide yw schat, schuld vnde toll to Stegeborgh sloth sedder dat Engelbrechtz orlogh was vnde hogboren vorste koning Cristoffwers, k. Karls, k. Cristierns tid, vnde was tollen [ɔ:vollen] bracht myt sycher bref vnde incegle, dat de vorbenomede schat, schuld vnde tol schulde bliue stede vnde vast sunder all arghelist, ass yn er tid was to en ewigh ende, allso dat jening koning, here, hertig edder grefue schulle hebbe des macht to vor nedren yn vor den anneren na komende koning yn Sueden*) des (!) kronens tobehoringhe vnde goder, asse de Swedeske recht vnde lagh betygeth, nademale dat sulker toll vnde schat des krones goder vnde to behoringe is aff gelecht, vmme sulker twedracht vnde kyff, asse vp de tid was yn vorbenomde hogborn vorste koning Cristierns vnde de werdighe vader yn Got biscop Kedel er tid, Got en gnedig vnde bar[m]hertig sy, vnde nicht en schagh myt dat ganzke mene rad vnde endrecht, asse betemelicht vnde behörlicht was vnde de Swedeske recht sigh voruollet noch myt breff edder incegle edder eningerleye secherhet. Sus sy wy alle endrechlike vnde vruntlike ower ens, dat wy by vnssen eed moghen dat nicht to lathen, dat des kronen schath aff gelecht worden, vpe dat des rigens münt mach wedder komen yn dat vorbenomede Suderkoping, asse yn den olde vorleyen tid gewesen is, vnde och vmme andere sache wellen dat ganzke rike vnde vns groth macht an licht vnde bestant. Wor vmme bidde wy vnde bede yw ganzske strengliken vp alle wnsses vnde dat ganzske rikens weghne, dat gy na desse tid myt ganzske welle, vruntschap vnde vlit yw tol vnde schath van allent yw gooth yn Söderkopinge to Stegeborgs sloth bringhen, ase de olde wanhet gewest is, an alle hinder edder arghelist, asse de Suedeske recht betuget, by vorlos des godes vnde by des koninges hempth vnde nepst,**) asse em vor dede nicht horsam is in sulkere wis, vnde nemynt schal denc-

*) Orden »na—Sueden» stå i handskriften efter: goder.
**) Texten är i de följande tre raderna förderfvad.

ken, dat des rikes tol eder schath sall wesen dar myt vormyndert in Suderkopinge, by vorlos des godes vnde xl mark. Hebbe wy ok etlike article vornomen van des rikes vorstant, vnde de ganzske menhet' hebbe gehath [ɔ: gehorth], beide gistlike vnde wertlike, righ vnde arm, do de gemene kopludhe musthe seglen hyr int lant myt ereme ware vnde moste lighen in vi weken vnde vorkopen er god myt alle de genen de der kopen wolde vnde anamen sulke waren wedder asse en deuthe, vnde was genompt eninghe market, vnde ok is nicht intiegen vnsse lagh edder priuilegie, vnde vinde dat nicht in vnsse olde priuilegie(!), vnde do sus to gink, do bleff de ganzske menheit by macht yn den steden, dat ii edder iii, iiii edder sos al vorkering nicht hadden; asse nu hebben, der ganze menheid to schade vnde verderff, de dar warafftighe sy don(!) wertliken (?) och de geistlike personen, rederskap vnde de menheit by better kop wenn se nu hebben gehat to desse tiidh, sedder dat aff gelecht wort. Dar vmme yn des helligen dreualdechetz namen si wy vruntliken vnde endrecliken ower ens, vp al de ganzsce menheidz vorbetring vnde bestant des ganzse meneheitz in Sueden, dat wy hebben bestedigt vnde vullenbrocht vnde myt dessem jegenwordighe vpne breff woraftige stadfeste, vnde myt alle vnsse endreclike vulbort betyghe, dat in recht vri marknet schall wessen vnde anheues hyr namals alle jar vmme sancti Bartolomei dag, sus dat alle Dudeske vnde de ganzse menheit dar hen segelen vnde varen myt ereme kopmanschat yn richtuerdicheit vnde don dar tol vnde redelichet, asse de olde wis vnde wonheit is geweeset, vnde vri kopslage vnde vorhantlinge hebben myt de ganzse menheit, gislike vnde werlike, bwere vnde borghere, rig vnde arm, buten landesche vnde bynnen nemynt vtgenammen, vnde dat marknet vnde vriheit schall alle jar bestande bliwen yn vi weken vmme na de vorberorde sancti Bartolomei dag, hwat de koplude dar bynnen intho [nicht] vorsliten edder vorkopen kunnen don, schulen see et vorkopen den borgers yn dat vorberorde Suderkoping vnde nemynt vpstædesch man edder menheit moge kopen vnde vorkopen myt den borgers allent hwat en behoff deit. Des geliken sall och solech yn marknet beschickes vnde an hæ-

wes to Kalmarn vnde to Nylöösee vp de vorberorde sancti Bartholomei dag myt alle sulke vorrede vnde artichle asse vorschrefuen steit, vnde vor bede noch by liff vnde by goot, dat nemyn, gistlich edder werlich, kopman, borgere edder menheit schall utuoren ower land edder strand seelwer edder des rikes mynt mer wen syn tergelt vnde ok nyn betre pert wen to viij mark by vorlos des godes vnde xl mark. Vortmer hebbe wy ok ouer weget vnde probert vme den vorderflike, schetlike Gotnesche mynt, as hyr vele ynt rike kümpt, de ganzse menheit to grot schade vnde vor nedring, vnde hebbe wy dat vacken probert laten, dat de Gotnesche wit is owel goot vor ij Dansche peninghe, wor vmme vorbede wy alle gistlicke vnde wertlike, rig vnde arm, nemynd vt genomen, dat nymen em vthgiffth edder vp beren sall vor mer asse ii Densche peninghe, alsso dat ii van den nicht betere sy wen i Densch wit, vnde de swarthe Gotlandesche Gotnisk nicht betre asse i Denske de[nar]e, asse he nw yn korthe jaren vor setteth wort. Hyr by alle dessem vorbenomeden article wortsprunch vnde rede, yn jder by sich, bidde wy vnde vor beden strenglichen vnde vast to hallinde by des rikes strengliche hempt vnde plecht. Des to secher tuge vnde witlicheit to hollinde vnde bruchinde stede vnde vast an alle argelist drycke wy vnsse cecrethe vnde ingese[ge]le vor dit jegen vordiche breff, de gegeuen vnde gescreuen is na Godes bort dwzsent virhundert dre vnde neintich vmme in trent sancti Johannis natiuitas.

Efter en samtida afskrift i Lübecks Arkiv, som derjemte innehåller en vidimation af prosten och kapellanen i Linköping gifven år 1444 å det bekanta dokumentet om Wisbys underkastelse under K. Magnus af d. 9 Aug. 1288. Jfr »Riksens Råds och Måns stadga och försäkring» (§ 5, 7, 9) hos Hadorph, Biærköa Rätten, s. 67, hvarest den orätt hänföres till år 1491.

109.

Svenska riksrådet till magistraten i Lübeck, svar på dess genom mäster Joh. Berzenbrügge framställda förslag om ett förbund, dat. Tälge d. 27 Juni 1493.

Vnszenn fruntlikenn gruth vnnd wesz wy vormue Juuvere erliker wisheyt willen gudes vormoghenn stedes to vorenn. Erszamen vorsichtighen vnnde wolwiszen besunder lewen frunde vnnde gudenn gunre. Juuver erliker wisheyde mercklike szendeboth, denn erszamen mester Johan Berszenbrugge hebben wy myt enem credencie breue gutlich entfanghenn vnnd szyne werue int beste wol vorstan, dancken wy juuven erlikenn wisheyden myt szeer groter andacht szodaner fruntliker beszendinghe, de wy irkennen in guder meninghe vth truwen herten. Konden vnnd mochten wy in ghelikar weite (?) wor ane juwen wisheiden ennighe boheyhelicheyt ertoghen, wolden wy vns gherne gutwillich dar inne irkennen laten, vnnde wo wol wy vth szodanen mester Johannis Berszenbrugghe voergheuende vnnde gheweruende juwes willens meninghe szo clar wy vns hadden vormodet nicht hebben vnderstanden, szenden wy doch em Juw szominghe articules hyr inne vorslaten, dar vth szo wy vns vorhapen gy vnsze truwe meninghe wol bæth werden vornemen, denne wy vns vppe dyt mal bewetenn to schriuen, vnnd wesz juw dar inne beduncket to vorkorten, vormeren offte to vorbeteren edder juw vndrechlich to siende, wille wy vns gherne myt den besten dar inne beweten to richten, dat erste wy dorch schriffte offte baden, wo dat juwen leffedenn beleuct, deszhaluen dupliker werden juwes willenn meninghe boleret, wille wy vns denne gherne gheborlick myt denn bestenn in truwer tovorsicht dar by bewiszenn, nicht ane twiuelen juwe erlike wisheyde, de wy Gade almechtigh in vorho[pe]der ghesundheyt, langhe wolmoghenn, salich vnnd ghesunt beuelenn. Gescreuen to Telghe desz donnerdaghes nha Johannis et Pauli Anno &c xciij°. Sub sigillis archiepiscopi Vpsalensis, Stenonis Sture, Gubernatoris, Nicolai Sture, militum, Arwidi

Trulle et Kanuthi Pusze, armigerorum, quibus vtimur ad presentes.

Ghemeyne Rykes raed to Swedenn
nhu tortyt hyr vorszamelt.

Original i Lübecks Arkiv, med fragment af 5 sigiller och samtida anteckning: Recepta xvj Augusti Anno &c. xciij.

110.

Svenska Riksrådets utkast till förbundstraktat med de Wendiska städerna, uppsatt vid rådsmötet i Tälge omkring d. 27 Juni 1493. Bilaga till föregående bref.

Dijt szijnt de Artikeel desz Rijkes Swedenn denn Stedenn irlanghet by meyster Johann Berszenbrugghe Anno xciij⁰ ex dieta Telghis celebrata.

Int erste nach dem desz rijkes vnnde der stede bestant ysz vpp szegelacie tor szewart vann beydenn partenn, so szal vnnde wyl dat ryke to Swedenn den stedenn myt leue vnnde gude de szee tieghenn ore viande reyne to holdende nha szynem vormoghen, desz gheliken szolenn de stede ock doen wedderumme, vnnde dat eyn jewelick part szal hebbenn szekere vrighe vnnde velighe hauene vnnde gheleyde in vnnde vnder desz anderen partes lande, lene vnnde ghedwenghen myt oreme volke, schepenn vnnde guderenn, weneer vnnde wat tijt en desz noth vnnde behoff ysz edder van windes weghenn vor szath werdenn.

Item offt jemant de stede offte dat rijke myt orlighe edder veyde ghedechte offte wolde auerfallenn bauen recht, alzs denne szal dat ene part desz anderenn partes mechtich weszenn tieghenn szyn wedderpart to vorbedende to ghelike erenn vnnde rechte vor szynen gheborlikenn richtere vnnde nicht to stedende, dat dat andre part dorch szyne wedderpart szole werdenn tor szeewart beschedight offte ouerfallenn, vnnde

jewelick part vpp szyne eghene kost vnnde teringhe dat donde dem anderen parthe tho ghedye vnnde gude. Ock schal dat ene part dat andre part in sulker vorbedinghe tor zewerdt nicht vorlatenn effte te sthedende to beschedighenn, vnnde szal ock dat ene part denne bauen dat myt szyneme wedder parte neyne voreninghe, vrede offte vorbunth makenn szunder dess anderen partes vulbort medewetenn vnnde willenn.

Item offt dussze articule den steden wor ane werenn vordrethlick offte tho nha, szo szolen sze de vorbeterenn, vorminren vnnde vormeren, szetten aff edder tho, to vnser beyder parte bestant, nutte vnnde beste, wyl dyt rijke denne szodane articule ratificerenn, beleuenn vnnde holdenn by vullermacht, desz ghelikenn szolenn de stede in gheliker mate forme vnnd wisse doenn, wedderumme beduncket ock den steden de tijt vnnde iare desz vorbundes tussckenn vnsz ghemaket to vorlengenn, szetten wy to en vnnde desz ores willens meninghe vns to vorwitlikenn wesz en dar inne gheleuet.

Original i Lübecks Rådhus-Arkiv.

111.

Ärkebiskop Jakob och riksföreståndaren Sten Sture begära hos K. Henrik VII, att den af Stalhof(!) i London Nils Claesson tilldömda ersättning för hans förlorade fartyg utkräfves och honom tillställes, dat. Tälge d. 28 Juni 1493. (Jfr N:o 95).

Illustrissimo principi et domino domino Henrico, diuina fauente clementia Anglorum regi, necnon prepotentibus et magnificis viris eiusdem regis et regni consiliariis amicis nostris, Cum sincerissima nostra recommendacione felices et prosperos ad vota su[c]cessus. Illustrissime domine rex. Jam sepius ad humilem supplicationem nobilis viri Nicolai Claweszon, capitanei castri Eluesborch, Scharensis diocesis, con-

fratris nostri, Maiestati Vestre scripsimus, interpellando pro eo, quatenus quandam nauem suam[que] in quodam portu, dicto Hillefort, per homines vestre ditioni subiectos cum bonis in ea consistentibus disrepta fuit, restitueretur [ↄ:-is] eidem, nullum tamen vidimus subsequi effectum a nobis speratum, sed tantummodo rescribendo nobis maiestas vestra querelam suam erga mercatores de causa [ↄ: Ansa], inurgendo eos frequenter injuriatos esse mercatoribus ciuitatum Anglice nationis allegebat, cum quibus tamen nihil quo ad committenda spolia commercij (?) habemus. Et quamquam auctoritate maiestatis vestre per consiliarios vestros nauis et bona predicta in ciuitate Lundensi in loco, qui dicitur Staalhoff, adiudicata fuerint, et executio sentencie cuidam episcopo ac certo comiti, quorum nomina prefatus Nicolaus prorsus ignorat, commissa fuisset, ipsi tamen executionem talem facere distulerunt, prout [in]differenter de presenti, in graue preiuditium dicti Nicolai ac rerum suarum iacturam, et ex eo quod cum superiori anno nuntium quendam mississet cum literis nostris pro recuperandis bonis et naui huiusmodi ad maiestatem vestram, idem internuntius vna cum literis in mari naufragus periit, et propterea res ista in suo priori statu remansit. Cum autem constat per consiliarios regni vestri, nauem et bona predicta fuisse ipsi Nicolao adiudicata, rogamus, quatenus dignemini apud subditos vestros efficere, quod sententia in loco predicto lata, de qua in actis constare dicitur eiusdem loci, debite executioni mandetur, ne ipse Nicolaus, prout frequenter a nobis desiderauit, de suis iniuriatoribus vel eorum conterraneis vindictam sumere compellatur, quod tamen illi, donec aliud superest remedium, vt sinceritas inter incolas Anglici et Swecie regnorum ab olim habita preseruetur, nullatenus admittemus, vt maiestas vestra feliciter viuat et non desinat injuste oppressos misericorditer intueri. Ex oppido Telgensi, Strenghenensis diocecis, in vigilia apostolorum Petri et Pauli anno domini 1493. Sub sigillis nostrorum, Jacobi, archiepiscopi Vpsalensis, et Stenonis Sture, regni Swecie gubernatoris, loco singulorum conciliariorum in hoc loco congregatorum.

Jacobus archiepiscopus Vpsalensis
Steen Sture Gubernator.

Samtida vidimation å pergament i Riks-Arkivet. Texten är på flera ställen otydlig; vidimationsformeln egenhändigt skrifven lyder: Collacionata et auscultata est presens copia per me Johannem Vnrast, clericum Lubicensem, Publicum Imperiali auctoritate Notarium, et concordat cum suo originali, quod protestor manu mea propria.

112.

Sten Stures fullmagt för ombnd vid unionsmötet i Nylödöse, dat. Kalmar d. 3 Maj 1494. (Vidimation af ombuden. dat. Nylödöse d. 18 Maj s. å.)

Vij Brynolph medh Gudz nad Biscop i Skara . Arwed Trolle, Niels Clawsson ok Arwid Knutson wepnere göre viderligith ath nw wi ware her församblede i Lödese medh nogra herrer oc gode men Danmarcx oc Norges rad hade wi it vor kere herres oc höffwitzmans fulla mactbreff ludandes ord fraan ord som her epter scriffuit staar. Jack Sten Sture i Gripsholm Riddere Swìrges Riges forstandere Gör alle viderligit at jak vppa tesse werdugeste werduge fäders oc erlige gode herrers Rigesens Radz vegne fultmyndig ok mektig giort hauer ok medh thette mit vpne breff fulmyndug ok mektog gör werdug fader i Gud Biscop Bruniolph i Skara erlige oc velbörduge men Arwid Trolle, Niels Clawsson oc Arwid Knutsson til at besöghe thet möthe medh Danmarcx oc Norgis erlige Rad som beleffwet är i Nyelödese, ther at förhandla tala oc göre thet til frid kerlig ok bestand kan dragha i mellom tesse· iij Rigene ok theres inbyggiara swa at hwad the förhandla ok göre skal vara fast ok medh fulle makt bliffwe, ligerwis som menighe Rigensens radh ther til städhe ware. Thes til witnisbyrd oc stadfestilse later jak mit Incigle medh tesse gode mens incigle som är werduge herre oc hederlige mans Her Electi i Wexiöö Erlige ok velbördige men Cristiern Johanson ok Paval Kyle viderlige hengie neden för thette breff ther giffuet oc scriffuet är i Calmarna Helige Korsdag Inventionis Anno domini Mcdxciiij

&c. At thette breff swa ludande är ord fraan ord som forscriffweth staar latom wii for:ne &c hengie wor Secret ok Incigle nidenfor thette breff. Datum in Nova Ludosia Anno &c xciiij ipso die Penthecostes.

Original-vidimation å pergament med 4 vidhängda sigiller i K. Danska Geh.-Arkivet.

113.

Rostocks magistrat anmodar Wismar att sända ombud för att jemte dem och Stralsunds ombud öfverlägga om det af Lübeck föreslagna förbundet med Sverige, dat. d. 6 Maj 1494.

Vnnszenn fruntlicken grüt touorenn Erszame wise heren vnnde biszunderenn gude frunde. Wij don jw gutlicken weten dat die Erszamen vnde wolwiszen Juwe vnnde vnnsze frunde van Lubecke bij vnns gesandt hebben eren Secretaren Magistrum Hartwicum Brekewalde mit eyner Credentien, dewelkere van vnns mank andren velen reden begert hefft vorszegelinge eynes Breues to donde der endracht haluen mit den Szweden, des wij mit deme besten beth herto vorlecht hebben &c Bidden wij deger fruntlicken, gij juwe heren Radeszendebaden bij vnns ame negestkamenden Vridage nha Ascensionis domini mit vnns bynnen Rozstock des auendes yn der herberge weszen mochten schicken. Dar to wij juwe vnnde vnnsze frunde vame Straleszunde gelicker wise bij vnns to kamende hebben vorscreuen ynn den saken vnde anderen truwlicken to handelende vnde ratslagende, Begeren touorlatigen, nicht willen vtebliuen offt aff stellen Vorschulden wij alletidt gerne. Screuen vnnder vnnszem Signete ame dinxtdage nha Inuentionis sancte Crucis Anno &c xciiij°.

Borgermester vnnd
Ratmanne to Rozstogk.

Original med sigill i Wismars Arkiv.

114.

Wendiska städernas förbundstraktat med Sverige, dat. d. 23 Juni 1494.

In nomine Jhesu Christi.

Wij Borgermestere vnde Radtmanne der Wendesschen Stede alse Lubeke, Hamborch, Rostock, Straleszundt, Wismar vnde Luneborch bekennen vnde betügen apenbar inn vnde mit desseme breue vor alszweme, dat wij vor vns, vnse borgere innwonere (?) vndersaten vnde nakamelinge vmme guder eyndracht vromen vnde nuth willen, deme almechtigen Gade to laue vnde deme hilgen Romisschen rijke alle tijd to eren vnde werdicheid, vmme bestentnisse vnser Stede, vmme gedye vnde wolfarth des zeeuarenden mannes, rechtuerdige neringesökende, vnde des gemeynen besten, mit deme erbaren vnde gestrengen heren Steen Stur, Rittere Höuetmanne vnde Gubernator des rijkes Sweden, ock mit den erwerdigesten vnde erwerdigen erbaren gestrengen achtbaren vnde duchtigen dessuluen rijkes to Sweden Rade in dessen nageschreuenn artikelen vns gutliken voreniget, vordragen vnde tohopesettet hebben, vorenigen, vordragen vnde tohopesetten vns mit en in krafft desses breues. Interste nach deme des erberorden rijkes vnde desser Stede bestant is vp segelacien tor zeewardt van beiden parten, so scholen vnde willen wij deme rijke to Sweden mit lyue vnde gude de szee reyne holden helpen na vnsem vormöge vnde eyn islick na syner gelegenheid, des geliken schal dat sulue rijke ock don wedderumme, vnde eyn jewelk parth schal hebben sekere vrije vnde velige hauene vnde geleide in vnde vnder des anderen partes lande, lehne vnde gedwengen mit ereme volke, schepe vnde gudere, wannere vnde wat tijd ene des noth vnde behoff is, edder van wyndes vnde stormes wegen vorsettet werde. Item offte jemandt de Stede offte dat Rijke mit orloge offte veyde gedechte edder wolde auerfallen bauen recht, alszdenne schal dat ene parth des anderen partes mechtich wesen, tiegen syn wedderparth touorbedende to gelike eren vnde rechte vor synen geborliken richter, vnde dar enbauen

nicht tostedende, dat dat andere parth durch syn wedderparth tor zeewerdt beschediget offt auerfallen werde, vnde eyn jewelk parth vp syne egene koste vnde theringe dat donde deme anderen parte to gedye vnde gude, ock en schal dat eyne parth dat ander parth in sulker vorbedinge tor zeewardt nicht vorlaten offte to steden tobeschedigende, ock en schal denne dat ene parth bauen dat mit syneme wedderparte nene voreninge, vrede edder vorbunth maken sunder des anderen partes vúlbordt, medewetende vnde willen, welke desse vnse voreninge vordracht vnde tohopesate van data desses breues anstande soss jar langh sunder middel, negest na eynander folgende, schal waren vnde duren. Geleuede ock beiden parten dyt wor mede touoranderende, touorbeterende edder de tijd touorlengende, schal men eyn jare dar beuoren, er desse voreninge sick endiget, dar inne handelen vnde auer eyn kamen, wo men dat dar mede forder wille holden. Jodoch schal desse vnse breff vns vnde den vnsen, vnde ock des rijkes Sweden Rade vnde den eren, in vnsen vnde eren priuilegien, vrijheiden, rechticheiden vnde breuen, welkerleye de syn mögen, nicht to uorfangen, hinderlick noch schedelick wesen, sunder alle bij vuller macht, werde vnde krafft bliuen. Alle vorg. puncte stucke vnde artikele laue wij Borgermestere vnde Radtmanne der obg. Stede vor vns vnde alle de vnse, den vorber. Rykes Rade to Sweden vnde alle den eren geloffliken in guden getruwen, sunder geuerde, behelp vnde argeliste, vnuorbraken toholdende, so se vns dat wedderumme lauen vnde ock also holden willen vnde scholen dergeliken. To merer orkunde, bekentnisse vnde vorwaringe hebben wij vorben. Stede mit endrachtliker beleuinge vnser Stedere ingesegel witliken hengen heten nedden an dessen breff. Geuen vnde schreuen na Christi, vnses heren, gebordt dusent veerhundert veer vnde negentich am auende Johannis Baptiste.

Efter original-conceptet i Lübecks Rådhus-Arkiv.

115.

Sten Sture till rådet i Danzig, med förord för fogden Didrik Hansson i Åbo, hvars skepp med gods blifvit sequesteradt i Danzig, så att han derför måst ställa fyra borgesmän, af den anledning, att han skulle hafva förhöjt priset å råg, men enär sådant skett enligt Riksrådets beslut, borde han ej derför lida, dat. d. 25 Juni 1494.

Vruntlichenn gruth Erszamenn vorszichtigenn vnnde wolwiszenn bozunderenn gude frunde. Vor my ysz irschenen de erszame vnnde vorsichtige Diderick Hanszzon, myn Foged vnnde dener in Abow, vorgeuende vnnde beclagende, wo szin schipp em myt szinem gude in jwere stad Dansche ghearaaresteret wasz vmme etliche tichte, de ghemeyne kopman em tho lede, he den kop vppe den roggenn, den tho den tiden de kopmanne tho Abow hadden, he dat scholde vpp gheszettet hedde, darvör sze em szin schipp arrestereden myt szynem gude, wor for he mochte szetten veer borgen szin dar wedder in tho kamende. Wor vmme ysz myn fruntliche bede, gy deme vorscreuen moghen szine borgen losz geuen vnnde szin schippe vnnde gut vmme dussze szake haluen nicht mer arresteren effte hinderen laten, wente dat ghescheenn ysz szodane vppszettinghe dorch den richs rad. Effte dar iemant vppszeggen offte szake tho hadde, mochte vor vns komen wolden, denne wol borichten vor wat szake dat scheen ysz, mochtenn [ir] szodane moghe, arresteringhe vnnde hinderinghe auer mynes deners schipp vnnde gut nicht mir mogen auer gan latenn, vorschulde ick al wege. Wesz ick jw kan weszenn to willen, gode och bestand, do ick alle tyt gerne, kennet Got, deme ick de szuluen Jwe Erszamheide bouele langhe wolmogende to szyneme denste &c. Ghescreuen vnder mynem secrete ame auende Johannis et Pauli ame jar &c xciiij°.

Steen Stuer Riddere tho Gripszholm
Swedenn richs Gubernator.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

116.

Sten Sture förlänar, med rådets samtycke, Mörkö med utanför belägna öar till ridd. Nils Sture, dat. Stockholm d. 26 Juni 1494.

Jach Sten Sture i Gripsholm riddere Sweriges riches forstandere helser eder alle cronenes skatskyllige bönder och menige almoga som boo oppa Mörchöö Ericxöö (!) och wtbyerne kerlige medh Gwdh och gör eder alle widerligit thet iach medh rigesens radz radh och samtykke haffwer wnth och forlænth och medh thette mit opne breff wnner och forlæner erligh och welbördigh man min kære broder her Nigels Stwre riddere cronenes læn for:de Mörchöö Ericxöö och wtbyerne medh alle kongelige rente och rettigheter &c Hwar fore bider jach ider alle och bywder eder pa cronennis wegne som bo vppa for:ne ööyer och wtbyer adi lensmannen her epter swaren modh cronennes wtskyller som eder arlige bör at göre i cronennes skat sakören atersteder och alle andre rettigheter i hwarie thet helsth kan ware Och forbywder jach alle hwo the helsth ære eller ware kwnne besynnerlige alle fo[geter] och æmbitzmen for:de min broder her Nigels eller hanss æmbetzmen i mothe thenne min forlæningh hindre eller hindre lathe mödhe qwælie eller i nagre mode oforrette widh min och rigesens hempdh och plicth. Datum in castro nostro Holmensi anno domini Mcdxciiij° die sanctorum Johannis et Pauli martirum meo sub sigillo dorso impresso.

Original å papper i Danska Geh.-Arkivet, med märke efter sigill å baksidan.

117.

Sten Sture till rådet i Danzig, med anledning af Svenska köpmäns klagan, att man der å orten infört en ny vigt för Osmundsjern, hvarigenom de förlorade ett fat (= 25 Lisp.) på lästen, dat. d. 29 Juni 1494.

Vruntlichenn grut vnnd wesz ick jw alles gutes vormach to vorenn, Erszamenn vorszichtigenn vnnde wolwiszenn, bezundernn guden frunde. Szo de werdigestenn, werdige vedere vnnde gude herrenn richs redere hir nu werenn vorszameld vmme desz richs merckliche szachenn, alszus szint vor vns irscheuenn de gemeynenn kopmanne vnnde borgere dusszes richs, vorgeuende vnnde beclagende szich vann eyner vnwonelichenn wicht upp den oszemund, szo sze vorleszenn in der last eyn gantz vat, desz de kopmanne beth tho here to in jwer stad nicht szint wonelich gheweszenn, dar vmme den gode herenn richs rederen dunchet gantz vntemelich szin, gy den vnszen kopman willenn mer boswarenn, wen de jwe kopmanne hir in deme riche, anwallende mich, ich szodans by jw mochte vorscriuen, gii szodane vnplicht vnnde vnwoneliche wicht mochtenn afstellenn, welket ick och szy bogerende, gij den vnszenn ghemeynen man nicht mer vnwoneliches vpp willen bringenn, den gij woldenn den jwenn hir in deme riche scheen scholde. Dar vmme gy szodane hir nha willen afstellenn, wesz ich jw kann werdenn to willenn, do ick alletyd, kennet Got, gerne, deme ick de szuluenn Jwe Erszamheide bouele, wolmogende vnnde szunt to synem denste. Ghescreuen vnder mynem Secrete ame dage Petri et Pauli apostolorum Anno &c xciiij°.

Steen Stwre riddere tho Gripszholm
Swedenn richs Gubernator.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

118.

K. Henrik VII:s af England pass för Peter Severing, sändebud från Svenska riksföreståndaren, som nu återvänder med konungens svar, dat. Shene d. 7 Juli 1494.

H. R.

Henry by the grace of God king of England and of France and lord of Irland to all maires shiriffs baillifs constables custumers comptrollours sercheours kepers of oure poorts creks and passages and to all othre oure officers ministres and subgiettes these oure lettres for to see or here greting Forso moche as this berer Petre Severing seruant to the Governour of Sweceland hath been here wit vs in certain message from the same his maistre and retourneth at this tyme by oure licence wit our answer vppon the same message we therfor wol and straitely charge you to permitte and suffre the said Petre peasibly to passe by you wit all his necessaries liefully witout any youre undue serche lett distourbance or empechement as ye tendre our displease and propose to auoide the contrary Any our restraint or proclamacion hertofor to the contrary not witstanding. Yeuen vndre our signet at oure manoir of Shene the vijth day of July the ixth yere of oure regne.

Original på pergament i Riks-Arkivet, med sigill tryckt å framsidan.

119.

K. Henrik VII:s svar på Svenska riksrådets skrifvelse om ersättning för det skepp hans undersåtar tagit från Nils Claesson, dat. Shene d. 8 Juli 1494.

Henricus Dei gracia rex Anglie et Francie ac dominus Hybernie, reuerendissimo in Christo patri domino Jacobo,

archiepiscopo Vpsalensi, necnon et magnifico viro Domino Stenoni Sture, Consiliariis regni Suecie, amicis nostris carissimis, salutem et prosperitatis incrementum. Legimus litteras vestras vicesimo nono Junii ad nos datas super causa nauis cuiusdam domini Nicolai, capitanei castri de Elffwentzborgh, quam vestre amplitudines asserunt a quibusdam nostris subditis alias fuisse interceptam in quodam nostro portu ac spoliatam, atque ideo nos rogant vestre dominationes, vt plenam restitutionem dicto domino Nicolao fieri faciamus. Sane nichil est, quod magis cupiamus quam confederatorum et amicorum nostrorum fidem seruare atque illis quociens contingat a nostris sibi iniurias inferri de jure prouidere oportuno, vbi autem vester ipse nuncius litteras vestras nobis reddidit, illico eum interrogauimus, vbi navis fuisset intercepta et quando et a quibus esset spoliata, pollicentes sibi justiciam prompto animo ministraturos, is [non] prorsus se de hiis scire respondit, cumque ei faceremus potestatem inquirendi super ipsa re et causam prosequendi, recusauit omnino id se facturum petens tantum responsum litterarum nostrarum. Nos igitur cum nullam certitudinem ipsius rei habeamus, non potuimus in causa quouismodo procedere, quoniam neque de rebus captis neque de captoribus aut loco captionis nobis constat. Nolentes igitur, ut vestre dominationes ascriberent nobis aliquam culpam in ea re, cum per nos non stetit, quominus de jure sit prouisum, vestrum itaque erit, vt aliquem huc ad nos mittatis procuratorem, in ipsa causa sufficienter instructum, qui de tempore, loco et qualitate rerum ac valorem simul et de captoribus nos edoceat, vt possimus in causa de jure procedere, quod libenti animo sumus facturi. Interea vero pro mutua nostra amicitia et federe nos quoque partes nostras interponemus et superinde diligenter inquiri faciemus atque in omnibus ita nos geremus, vt intelligatur nullam jure posse nobis ascribi culpam atque ideo promptos esse ad iusticiam vestratibus ministrandum, vt in nostros subditos magis promptos esse non valeamus. Ex regia nostra de Shene die octaua Julii Mcccclxxxxiiij.

Efter en samtida afskrift i Riks-Arkivet.

120.

Sten Stures ratification å förbundet med de Wendiska städerna, dat. Stockholm d. 28 Aug. 1494.

Ick Steen Stwre, Ritter, desz richs to Sweden Gubernator, bekenne vnnd betuge apenbar inn vnnd myt dussem breue vor alsweme, dat ick myt endrachtlichen rade beleuinge willen vnde vulbort desz gantzen vnde gemeynen richs rades rade desses riches tho Sweden vor my, vns alle vnde alle desz richis inwonere vndersaten ghewanten vnde nakomelinge vmme guder endracht fromen vnde myt willen, deme almechtigen Gade vnde deme hilligen sunte Ericke tho laue eren vnnd werdicheyt, vmme bostentnisse dusses richis, vmme ghedie vnnd wolfart desz szeevaren mannes, rechtuerdige neringe sokende vnde desz gemeynen besten, vns myt den erlichen Wendeschen steden alsz Lubeke Hamborch Rostock Stralesszundt Wismar vnde Luneborch in desszen na ghescreuen articulen gutlichen voreniget vordragen vnde tho hopeszettet hebben, vorenigen, vordragen vnde tho hopesetten vns myt en in crafft desses breues. Int erste nach dem desses richs vnde der erberorden stede bestandt is uppe segelacien tho der zeewart van beiden parten, so scholen vnde willen wy den erberorden steden myt liue vnnd gude de zee reyne holden helpen na vnszem vormoge, desz ghelichen scholen de stede ock doen wedderumme, vnnd eyn iewelick part schal hebben seker vrije vnnd velige hauene vnnd gheleide inn vnnd vnder desz anderen partes lande lene vnde ghedwengen myt orem volke schepe vnnd guderen, wanneere vnnd wat tyt en desz nôt is vnnd behoff edder van windes vnnd stormes wegen vorszattet werden. Item offt iemant dat riche offte de stede myt orlige offte veide gedechte offte wolde auerfallen bauen recht, alsz denne schal dat eyne part desz anderen partes mechtich weszen tiegen szin wedderpart tho ghelike, eeren vnnd rechte vor szynen gheborlichen richterenn vund dar enbauen nicht tho stedende, dat dat ander part dorch szin wedderpart tor zeewart boschediget offte ouervallen worde, vnnd eyn iewelick part vp sine egene kost

vnnd teringe dat donde deme anderen parte tho ghedie vnde gude. Ock schall dat eine part dat ander part in sullicher vorbedinge tor zeewart nicht vorlaten effte tho steden tho beschedigende, ock en schall den dat eyne part bauen dat myt sineme widderparte neyne voreninge vrede edder vorbundh machen sunder desz anderen partes vulbord, medewetende vnnd willen. Welke dussze vnsze voreninge vordracht vnnd tho hopesate van datum desses breues anstande sosz iar lang szunder middel negest na eyn ander volgende schal waren vnnd duren. Geleuede ock beiden parten dit wor mede to vorandrende, to vorbeterende edder de tyt to vorlengende, schall men eyn jar beuorenn, ere dussze vorenige szick endiget, dar inn handelen vnnd auer eyn kamen, wo men dat dar mede furder wil holden. Jo doch schall dessze vnsze breff vns vnnd den vnszen vnnd ock den vorscreuen steden vnde den eren in vnszen vnnd óren priuilegien, friheidęn, rechticheiden, bebindingen vnnd breue, welkerleie de szin mogen, nicht to vorvange szin, hinderlick noch schedelich weszen, sunder alle by vuller macht, werde vnnd krafft bliuen. Alle vorscreuen puncte stucke vnnd articule laue wy Riches Rad vorscreuen vor vns vnnd alle de vnszen den vorgemelten Wendigesten (!) steden vnnd alle den eren ghelofflichen in guden trwen, szunder gheuerde, behelp vnnd argelist vnvorbrachen to holdende, szo sze vns wedderwmme lauen vnnd ock alszo holden willen dergheliche. To merer orkunde, bekentnissze vnnd vorwaringe hebbe wy richs redere desses Richs Secret witlick ghehangen an dussen breff, de geuen vnnd ghescreuen ijsz to Stockholm nha Gades bord dusent veerhundert veer vnde negentich in profesto decollacionis Johannis baptiste &.

Original å pergament i staden Lübecks Arkiv, med fragment af rikssigillet.

121.

Intyg om öfverenskommelse med besättningen å Ståkeborg, i följd af ridd. Nils Stures död, dat. Söderköping d. 27 Oct. 1494.

Wij eptherscriffne Erik Otsson ridder, Knwt Eskildson lagman ower Vestmanneland oc Dale, Gotskalk Arentsson vepnere göre witherligith medh thette warth opne breff at arom epther Gudz byrd milesimo quadringentesimo nonagesimoquarto octava Bartholomei, tha Swerigis rikes rad forsamlede ware i Stocholm kom ther the tidende at alles ware kære medbroder her Niels Stwre war kallit aff thenne werld, Gudh hans siel nade, tha epther sadan tidende worde rikessens rod saa til ens at her Karl Knwtzsson riddere, Beynckt Ryningh wæpnere oc medh them welbyrdige swene Peder Flæmingh paa then werdogste herres wegne ærchebiscop Jacop i Wpsala och Anders Beynktsson paa war kære herre oc höwitzmans wegna her Steen Stwres at fare nider til rikessens sloot Stekeborge oc forhöre om then slootzlogen hwore[ledes] hon holtz, Tha finge the gode men for swar at hon skulle holdes til Sweriges krone oc til the firæ som alle slootzlogene til stande her i riketh, Epther sodan swar som the gode herre finge i geen aff the danne swene pa Stekeborge loghe, tha sende then werdoge herre ærchebiscop Jacop siith fwlmectighe bwd Gotskalk Arendsson medh oss Erik Ootsson oc Knwt Eskildsson at anamme for[næm]de slot oc slotzloghen Stekeborge, medh saadanne forwaringh som her eptherscriffuit staar, Först at the danne swænne ther oppe ligge moge flyttæ oc före theres kære döde herres fadebwrs spisningh oc alt annat i siith behold, hwart then gode man Swante Nielsson will thet haffue, som honom medh rette oc ære bör epther siin kære fader, at nar the danne swæne haffue antwordet opp for:de slott, skolle the inthe fryckte at klappe nogen man handlyffte eller warde twngede eller nödde til at tiéne nogen herre mod theris willie, wthen bliffue oc thiene indrikes eller wdrikes hwor them sielffwe teckes, swa wel then fattige som then rike, saa oc at nar the haffue ladit begoet oc begraffuit theres kære döde herre, moge oc skulle fare frie, oc inthe

forfangh eller hinder giöres paa theres godz egedeller eller persone, thii ath the haffue bewist siigh som troa danne swæne om forscriffne slotz loghen epther theres kære döde herres befalningh, Ware oc sakæ som Gud forbiwde ath nogher wilde her i mod forscriffne articulos giöre, ath the bliffue them icke ærlige holdne, som nw forscriffuet star, tha beplicthe wij oss alle medh thette worth öpne breff ath ware them bestandige at affwærge theres skade wid alles ware gode tro oc sanningh, at thet skal holles them fast oc obrytteliget wthen alt argt. Til witnesbyrd bedie wii welborne men Johan Besse, Lindorm Matzsson, Beynth Abiörnsson oc Knwt Olasson om theris incigle medh wore eghen hengendes neden for thette breff, som giffuit oc scriffuit ær i Suderköpungh in vigilia Symonis et Jude apostolorum.

Original å pergament, med 7 vidhängda sigill, i Riks-Arkivet.

122.

Sten Sture till rådet i Danzig, med inbjudning att liksom de Wendiska städerna sända ombud till det mellan K. Hans och hans råd samt Svenska riksrådet utsatta mötet i Kalmar, samt löfte om bistånd i händelse de hade några besvär öfver förluster att anföra, dat. Stockholm d. 20 Jan. 1495.

Mynen gantz vruntlichen gruss vnd was ich alletijt liebes vnd gudes vormag touoren. Ersamen wysen lieben nachbern vnd besonderliche gude vrunde Also fuge ich iuve erbarheyten to weten, dat ein herrendag bestempt vnd gesatt ist nwe vpp sant Johannes baptisten dag neghst kommende to Kalmaren to haldende twiischen dem hochgebornen fursten konyg Hans synen erlichen rade vnd diesses riches ratd to Sweden vnd mic. Den selben herrendag vermode ich mit Goddes hulpe perschonlich to suchen. Dit habe ich auch also den sechss Wendischen stedden to geschrebben vnd

vermode mich det, dat se ere gewisse sendebaden dar werden haben. Wer es nw so gelegen, dat uch wat schadens gescheen were, odder dat Ir andre tosprache to dem genanten hochgebornen fursten konyg Hanse hadden, wollent Ir dith auch iuvere gewisse botschaft aldar haben vnde erschynen laten iuvern gebreche, so will ich uch gerne bystendig vnd behulplich wesen, beyde mit lybe vnd gut. Auch lieben vrunde, bydden (!) ich uch vruntlichen begeren, wer es so sache, dat myn dienere Gerde Buwere iuwer warto behuff hadde, dat Ir emme dan wollent behulplich sin vmb myn gelt. Vnd darvpp dancken ich uch hochliche vor gude nachberesschafft, vnd ich wille alletijtd sollichs gerne mit willen vruntlichen vmb uch vnd de iuveren verschulden. Here mede so sint alle Gadde beuollen lang gesunt to halden. Datum to dem Holme vpp sant Fabians vnd Sebastians dag Anno domini &c nonagesimo quinto.

Steyn Sture Sweden riches vorstendere.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

123.

Svenska Riksrådet inbjuder de 6 Wendiska städerna att till befordran af freden och tryggheten till sjös sända ombud till mötet i Kalmar och erbjuder sin bemedling, om de hade några klagomål att anföra mot K. Hans eller hans undersåtar, dat. Linköping d. 24 Mars 1495.

Wij Jacob vann Gots gnaden Archibischoff to Vpszaell, Henricus to Lincopingen, Brinolphus tho Schara, Conradus tho Stregnis, Olauus tho Westrars, der suluen gnaden bischoppe, Steen Stwr, Sweden richs gubernator, Karell Knutszon, Iwer Green, Benth Cristerszon, ridder, Knuth Eskilszon, Niels Clawesszon, Swanto Nielsszon, Erick Ericszon, Erick Trolle, Niels Booszon, Lindorm Biorzon, Arwid Knutszon, Johan Besze, Steen Tursszon, wepnere, Sweden richs raad,

Jw Erszamen, vorszichtigen vnnd wolwiszen borgermestere vnnd raadmanne der stede Lubeck, Hamborch, Luneborch, Wismar, Rozstock, Stralesszundh, vnszen besundern guden frunden vnnd holden gunrhen, nach irbedinge vnszer fruntlichen grote don witlick, dat wy vns hebben vorgenanten nw in dusszen to kamenden szamer vmme Sancti Johannis baptisten dach to Kalmaren eynen ghemeynen dach myt deme, irluchtigen, hochebaren fursten, koningh Hans vann Dennemarchen vnnd sinen erlichen reden tho holdende vmme dusszer drier riche merckliche sake willen, duchte jwen erszamheiden nuttich szijn jwe vulmechtige sendeboth by vns to szendende to Calmaren vppo de tijt, szo willen wy gerne endrechtlichen enswerden, wo wy mogen holden vrede vnnd bescharmen den menen szeeuaren man in der szee, de ore gudere voren hir vth dem riche to denn stederen edder anders wor, effte ene jemant dachte to beschedigende, deme wedderstande &c. Wert ock sake, dat vor jw were in ruchte ghekamen, dat wy myt vnszem leuen houetmanne Herren Steen Stwre scholden anders wat hebben wen endrecht, leue vnnd guden willen, dar mogen jwe erszamheide neyne trwe edder louen to szetten, wente wy myt vnszem leuen houetmanne vnnd gubernatori vnnd myt alle des richs inwonere sin endrechtlichen ens, im helpen to bescharmende unnd wetende vnszés vederliches riches beste, gude vnnd bestandh. Wes wy konne myt jwen vulmechtigen szendeboden weten jwe vnnde jwes ghementes beste vnnd bestandh, szin wy altijt gerne welwogen to donde. Wesz ock denne furder jwe erszamheide hadden to tho sprekende oppe Denemarckes, Norwegens edder vnsze vndersaten, scholen vns altyt gerne alszo gude middelers to helpen de jwen vulmechtigen vnnd myt flite bearbeiden to dem besten. Gade dem hernn, dem wy Jw in ghelucksszamiger regeringe szunt szalich vnnd wolmogende bouele. Ghescreuen to Lincopingen vnder vnszer aller Secret, de wy witlichen hebben heten hangen an dusszen breff am auende Marie anunctiationis Ame Jar &c xcv°.

Original å pergament i Lübecks Rådhus-Arkiv, med alla 19 sigillen väl bibehållna.

124.

Svenska Riksrådet inbjuder Lifländska Orden till underhandling om försvarsåtgärder mot Ryssarna och sjöfartens skyddande, hvarför ombud borde möta i Stockholm eller Elfsnabben den 28 Maj, och kunde sedan om de hade något att andraga mot de tre rikenas undersåtar följa till mötet i Kalmar; rykten om missämja med riksföreståndaren förklaras ogrundade, dat. Linköping d. 24 Mars 1495.

Werdigestenn in God vader vnnd here, here Michaell, vann Gots vnnd des paweslichen stols gnaden archibischop der hilligen kerken Rige, den grotmogenden herenn, herenn Woltero van Plettenberch, mester to Lifflandh Dudesches ordens, vnnd den achtbaren vnnd wolduchtigen herenn ghemeynen ghebederenn vnnd ghevederen des vorscreuen ordens Lifflandh, vnszen beszundern frunden vnnd leuen naburen ... beden wij Jacob van Gots gnaden archibischop to Vpsall, Henricus to Lincopingen, Brinolphus to Schara, Conradus to Streng[enes], Olauus to Westrars, der suluen gnaden biscoppe, Sten Stwr, Sweden richs gubernator, Karoll Knutszon, Iwar Green, Ben[th Cris]terszon, riddere, Knut Eskilsszon, Niels Clawesszon, Swanto Nielszon, Erick Ericszon, Erick Trolle, Niels Boosszon, Lindorm Biorssz[on], Arwid Knutszon, Johan Besze, Steen Tursszon, wepener, Sweden richs raad, vnsze grote myt fruntlichere irkenninge, don witlich jwen gnaden vnnd herlicheiden, dat wy hebben vorstan van eynem vnszem leuen medebroder vth Finlandh, dat he hadde vorstan van eynem in jwem landhe to weszende, gantz nuttich vmme der vnmilden Russzer willen, de szick starken tiegen dit rike vnde jwe myt jw gestichte vnnd landh, dat wy mochten weszen vnnd gy myt vns in eyner vorhaldinge vmme aff to werende dat grote vorderff, dat de Russzen hebben achtet vpp jw vnnd vns, szo ock vaken in vortiden jwe vnnd vnsze szendeboden hebben vorhandelt, wes jw beduchte hir ane, effte gy jwe vulmechtige szendeboth willen szenden hir to Stockholm vmme Cristi hemmeluart nu kamende edder in den vnszen scheren to Elsnabb, szo willen wy ene gerne leffiichen ent-

fangen vnnd myt en enswerden, wo wij dat willen holden myt den vnmilden Russzen &c Hebben wy ock vns vorgenamen to holdende eynen ghemeynen dach myt deme Irluchtigenn hochebarenn fursten, koningh Hans van Denemarcken vnnd sinen erlichen reden besokende to Kalmaren vmme Sancti Johannis baptiste dach negest komende vmme dussze drier riche mercklicke sake willen. Werd sake jwe herlicheide denne to sprake hedde to vns edder den vnszcen vndersaten, willen wij jwe vulmechtigen gerne weszen behulplich vnnd wolwegen en wedderuarende redelich wandell. ock offte gy hadden to szeggent to Denemarchens edder Norwegens vnderszaten, willen wij gerne jwen vulmechtigen gerne(!) wesen behulplich to dem besten, in deme jwen vulmechtigenn duchte wort to volgende to Kalmaren. Were ock woll nuttich jwen vulmechtigen mede to donde in bouell eyn middel dar inne bedenckende, wo men mochte beschermen vnnd reyne holden de szee, szo dat de varende kopman mochte fry sunder boschedinge varen twischen den steden vnnde anders wor in allen stromen. Wert ock sake, dat jemant hadde voret in muchte vòr jwe herlicheide vmme vnszen leuen houetman Steen Stwre rither vnnd gubernator, dat wy my em scholden anders wat hebben wen endrecht, leue vnnde wille, szo willet dar neine trw vnnde loue to szetten, wente wy alle myt alle des richs inwonere szin endrechtigen ens to bescharmende vnnde wetende vnszes veders riche beste vnnde bestandh. Wesz jwen herlicheiden hir ane beduncket nuttich to weszende mochten vns myt dusszem vnszem iegenwardigen jwe scrifftliche antwort vorwitlichen vnnd apenbaren. Gade deme herenn, deme wy jwe herlicheide szunt, szalich in roweliche regeringe beualen. Ghescreuen to Lincopingen vnder vnszer aller ingheszegele, de wy witliche hebben heten hangen neden an dusszen breff des (!) in vigilia Marie annunciationis im jar &c xcv⁰.

Original å pergament i Riks-Arkivet med plats för 19 sigill, af hvilka blott N:o 4, 9, 10, 12, 14 och 17 någorlunda bibehållna.

125.

Svenska Riksrådet kungör, att som 7 dess skrifvelser afgått till Englands konung och råd angående ett skepp som blifvit från Nils Claesson taget och infördt till Fowey, utan att särdeles svar derom erhållits, han af Engelska undersåtar må opåtaldt söka ersättning för sin lidna skada, dat. Linköping d. 24 Mars 1495.

Wij effterscreffne Steen Stwre Sweriges riighes forstandere, Karl Knwtsson, Iwer Green, Beynt Cristiernsson, riddere, Knwth Eskilsson, Lyndorm Biörnsson, Swante Nielsson, Arffuid Knwtsson, Eric Ericsson, Eric Trolle, Beynth Ryningh, Niels Boosson, Steen Twrsson oc Johan Bissæ, wepnere, Sweriges riighes radh göre alle witerlicht at nw wij wore forsamletde her i Lyndköpingh kom for oss erligh oc welbyrdigh man Niels Clauesson höffuetzman paa Elffuesborgh wore kære m'etbroder oc lodh oss forstaa at nw widh ix aar forlidnæ wart honom afftaghen en holk for en stadh hedher Fowiik i Engelandh hwilket forscriffne schiipp meth sin tilbehöringh oc meth thet gotz som for:ne Niels Clauesson hadhe ther sielff vppa wort beskatteth for xv^{c} (1500) Rinskæ gyllenæ for vden köpmanne gotz som ther inne war, hwilke forscreffne ærende for:de Niels Clauesson tiith oc offtæ tilforen beklaghet haffuer for oss oc haffue wij forscreffuit tesse forrörde ærende til högboren förste koninghen aff Engelandh oc hans nades erligæ radh vij reyser oc inghen merckeligæ scriffuelse eller swar faeth ther om iigen, ther wij nogeth kwnnæ retta oss effter, at the acthæ hanom inghen(!) foræffningh for sin store skadhe kosth oc tæringh som han ther vdöwer bekosteth oc hafft haffuer, thij kwnnæ wij ey lengger forhindra hanum i the ærinde. Ther fore haffue wij nw vpa menæ Riigsens Radzs wegnæ vnt oc tilladeth oc meth thettæ wort opne breff vnnæ oc tilladhæ at forscriffne Niels Clauesson maa thet wethergöre pa for:de Enghelandes inbyggere hwar som han kan til then tiidh at the haffue giorth hanom rædeligh wannell oc fullesth for sin skadhe kosth oc tæringh som han ther vpa bekosteth haffuer, oc skal Niels Clauesson eller hans arffuingæ for swodant angreep

inchtet tiltall faa aff oss eller wore efflterkomende om tessæ forrörde ærinde i nogher mathe til then tiidh the worde ther om wenligh oc wel forenthæ. Till ytermere wissæ her om lathe wii witherligæ henghæ wore inciglæ nethen fore thettæ breff. Datum Lyndköpingh in profesto annunciacionis beate Marie virginis anno domini Mcdxc quinto.

Original med 14 vidhängande sigill på pergament i Riks-Arkivet. I N:o 10 och 12 (Erik Trolles och Nils Bosons) saknas numera vapensköldarne.

126.

Svenska Riksrådets kungörelse om dess på möte i Linköping fattade beslut, att hålla broderlig vänskap med höfvidsmannen Herr Sten Sture, att på unionsmötet i Kalmar göra allt för att försvara rikets bästa, samt att om Ryssen eller någon annan ville anfalla riket endrägtigt försvara sig till det yttersta, dat. Linköping omkr. d. 25 Mars 1495.

Wii a b c Sweriges rikes radh och men helse eder alle clerkeriedh friborne men frelsesmen köpstadzmen bergxmen Cronenes skatskylloge bönder oc menige almoge offuer alt Sweriges rike kerlige med Gudh Kære venner skal eder alle veterliget vare at vii haffue her nw varet forsampnade i Lincopingh for mange merkelig rikesens ærinde ransakit oc offuervæget thet yterste oc beste som Gud haffuer giffuit oss nader till rikesens oc tess inbyggeres beste oc bestandh oc i the helge trefallighetz nampn först Gud oc alle Sweriges patroner till loff oc ære thetta rike oc tess inbyggere till gode och langliget bestandh ære wii nw alle endrectelige till ens vordne i fast beswaren broderskap venligh venskap oc kerlig paa alle syder med var kære höwitzman Her Sten Sture oc tesliges han med oss i alle ærende och puncter oc i alle andre matte Sweriges rike kan paa röre &c. Oc haffue wij nw alle endrecthelige samtycht thet möte som skal staa

i Calmarnom nw om sancti Johannis dagh nest komendes med Sweriges Danmarchs och Norges radh swa at verdugxte fader her Erchebiskop Jacob i Vpsala, biskop Henric i Lincöping, biskop Cort i Strengenes, vor höwitzman her Sten Sture med nogre flere aff the ypperste oc elzste aff Sweriges radh scole thet möthe besöchie oc vele vij giffue thennem med segh till for:ne möthe swodane werff befelningh oc article ther the skulle beskerme oc forsware oss alle oc menige Sweriges rikes inbyggere thet ytterstæ och beste ther Gud giffuer them naden till Och ville vij alle med Gudz hielp epter var yterste macht och fornomst swa trolig her epter som her till forware oss och eder i alle matte som vij her till giort haffue, Varet oc sachæ at noger vranghviiss oc ofærdigh man andelig eller verdzlig ville före noget rychte eller tall for noger aff eder alle rikesens inbyggere, thet vij alle med for:de var kære höwitzman oc han med oss ære ecke swa endrectelige offuer ens inbyrdes med oss i fast broderskap venskap och kerlighet som forscriuit stander, tha bedie vij eder alle oc formane paa thet menige beste at i ingen tro setthe til swadanne vrang segner oc oretfærdig segner oc om nogra swadanne funnes, thet the varde hindrade oc komme til stede oc göre skell oc ret for swadana oretferdigh tall oc rycte som tilbörligit ær &c. Varet swa sachæ som Gud forbiwde thet nogre wille före oss och thette riket noget krij och örligh paa, som vij togh inthet annat vethe æn thet som fredeliget och kerligit ær, paa alle syder, oc besynnerlig fast broderskap venskap oc kerlighet inbyrdes med oss, thy ære vij swa alle endrectelig till ens vordne om for:de vor kære höwitzman her Sten Sture oc han tesliges med oss, at vij med honom först inbyrdes oc syden framdeles med alles edre macht hielp tröst oc bestand velom thet trolige oc veluilige vtaffværie thet yterste oc beste Gud alzmectug oc Sweriges patroner giffuæ oss naden till, oc sette vij alle vare fulkomelig tro till eder swa nw som till förende, at i vele med var kære höwitzman oc oss alffuerlige oc trolige vart fædernes rikes forderff med liff och macht vtaff værie antige moth the omilde Rydzser, eller andre rikesens fiende, som vij medh fast aluare oc tro, at i alle swa gernæ göre ville, oc tacke vij

eder at i thet swa till forende altiidh trolige giort haffue. Hwar vij kunne vare alles eder besta och bestand vele vij altiid gerne göre.

Utanskrift:

Reuerendo in Christo patri oc domino domino Conrado dei et apostolice sedis gracia episcopo Stregnensi amico nostro carissimo.

Samtida afskrift med lemningar af ett mindre vaxsigill, i Riks-Arkivet.

127.

Sten Sture till rådet i Wismar, förnyar inbjudningen att besöka mötet i Kalmar, dat. d. 2 Maj 1495.

Mynenn fruntlichenn gruth myt leues vnnde gudes stets beuornn. Erszamen vorszichtigenn vnde wolwiszen beszundernn guden frunde vnde holden gunrhe. Szo ick jw amme latesten vormiddelst mynen breuen vorwitlichede vnnde mich och vorhape byszundhet geweszen der werdigesten werdigen vedere ghestrengen achtbaren vnnde wolduchtigen herenn Richs Rades vann Sweden breue vnnde szendeboden vmme nuttich tho szin, gy jwe drepliche szendeboden mochten hebben nw Johannis baptiste negest komende tho Calmaren tome herenn daghe, vorramet twischen deme irluchtigheme hochebarenn fursten vnnde herenn koningh Hans vann Denemarchen vnnde dusseme riche &c, were hir vmme myn gutdunckent vnnde radh, nach deme wy myt jw vnnde gij mit vns in szodaner voreninghe, vorbindinghe vnnde vorsegelinge szindht, vnnde alsz ick ock gerne wolde jwere vnnde der anderenn stede beste vnnde bestandht weten, jwe leue in deme ghenanten herenn dage mochten hebben etzwelliche drepliche menre vann jwen borgermesterenn vnnde radmannen vnnde twe vann den vpersten der menheidht vmme to

vorhandelende, effte gy wesz to szeggent hadden to dussen dren richen edder dusser dreer riche inwonere, wolde ick gerne alsz eyn gut middelere vnde eyn holt gunhre dar to helpen den jwen recht wedderuarende &c Were ock min boghere, gy denne mynen leuen getrwen Gerd Buren mochten fordelich szin in mynen weruen. Wesz ick jw kan wo szin vnnde alle den steden to willen vnnde bestandh, will [ick] gerne mich alsz eyn gut frundht gutwillich vinden laten. Gade deme heren in rowelicheidht beuolen. Ghescreuen vnder mynem secret amme auende crucis anno & xcv°.

Steen Stwre Ridder
Gubernator &c.
Sweden richs.

Original i Wismars Rådhus-Arkiv.

128.

Sten Sture till rådet i Danzig med Riksrådets inbjudning till unionsmötet i Kalmar, dat. d. 9 Maj 1495.

Minenn fruntlichenn grut vnnd wes Ich vmme Jwer aller willenn leues vnnde gutts vormach stets to vorenn, Erszamen vorszichtigen vnnd wolwiszenn beszunderenn guden frunde. Szende Ick nw iegenwardigen to jw der werdigesten werdigen vedere vnnd gude herenn Richs Radh tho Sweden breff, inholdende in wellichen anderenn articulen vmme nuttich tho sinde, jwe Erszamheide mede mochten besoken den herrendag vorramet to Calmaren &c, szo jw de breff mere apenbarende werdhet. Duchte mich ock nach dem Ick wolde wetenn jwere vnnde der jwenn beste vnnde bestandh nuttich tho weszen, gy jwe vulmechtigenn etliche jwere borgermestere vnnde radmanne vnnde twe de vpperstenn der menheidt mochten dar mede hebben vmme to vorhandelende, effte gij wes to szeggent claghe haluen to dusszen dreen richen moch-

ten hebben effte dusszer drier riche vndersaten, wolde Ick mich des vnderwinden jwent haluen alsz eyn hold frunt vnnd middeler, szo ick will weten jwe beste vnnd jwes gantzen ghementes den jwen recht wedderuarende. Wesz ick jw furder kan weszen to willen, gude vnnde bestondhe, szy Ick alle tijt wolwillich to donde. Gade deme herenn in sonderger gunst myt rowellicheit beuolen. Ghescreuen vnder mynem secrete ame sonauende negest nha Johannis ante portam ame jar &c xc quinto.

Sten Stwre Riddere
Swedenn Richs Gubernator &c.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

129.

Svenska Riksrådet till rådet i Danzig (likasom till andra Hansestäder) med underrättelse, hvarföre mötet i Kalmar med K. Hans icke blifvit utaf, men att ett nytt möte blifvit utsatt i Nylödöse nästa midsommar och den eviga freden stadfästad, dat. Kalmar d. 1 Sept. 1495.

Vnsze fruntlichenn gruthe mit leues vnnde gutes irkenninghe, Erszamenn, vorsichtigenn vnnde wolwiszenn beszunderen gudenn frunde, holden gonrhe vnnde leuen nabur. Szo wy jw vormiddelst vnszenn scrifftenn apenbardenn vann wegenn des dages bestemmet twisschenn dem irluchtigenn hochgebarnnen fursten vnnde herenn herenn Johanni koningh to Dennemarchen, sinen erlichenn raden vnnde dusses richs radenn vmme to vorhandelende dat nutteste, beste vnnde bestandht dusszer drier riche entwischenn to Calmaren vmme Sancti Johannis baptiste negest vorledenn vnnd ock denne vmme des ghemeynen szee varennden mannes, ere gudere to water vnnde to lande, de tho bescharmende, dar wij Henricus to Lincopingen, Brinolphus to Schara mit etlichenn an-

dernn vnszen leuen medebrodernn szin tor stede gheweszenn vpp szodanen gheszettedenn dach vnnde tyt to Calmaren, vnnde wij Jacob archibiscopp to Vpszall vnde Ick Sten Stwre des richs Swedenn gubernator mit etlichenn andernn vnszen leuen medebrodernn szin behindert gheworden, wij alszo drade vpp denn ghenanten dach to Calmaren nicht kamen konden vmme herenn Niels Erickszons vnszes leuen medebroders willenn, denn Got nach sines gotlichenn willen behach van dusszenn jamerdalle gheeschet hefft, ock denne dat wy szin bohindert worden vann deme winde twisschenn Stockholm vnnde Calmaren by eynen gantzenn mante vnnde vmme der Russzen willen, wellichet de irluchtighe forste mit sinen erlichenn Raden nicht hebben vorbeidet vnnde vort in deme suluen dage mit deme suluigen winde vns vogede, vann hir lefenn szunder degedingent mit Dennemarchens vnnde Norwegens Radh wedderumme to Dennemarchen. Alszus hedden wij de erlichenn Rade van Denemarchen vnnde Norwegen beszandh, mit vnszenn baden vnnde breuen begherende, effte sze mit vns alle edder mit eynen islichen bij szick wolldenn etzwes in deghedinge edder sprake holdenn, dar sze denne wedderumme to vns szendeden ore dreplichenn vnnde vulmechtigenn szendeboden des richs Dennemarchen, ore Rade alsz denn erwerdigen in Got vader vnnde herenn herenn Niels Glop bischop to Wiborch mit denn ghestrengenn herenn Steenn Bilde vnnde Niels Hoyck Riddere, mit wellichen wij hebben vnnde sze mit vns ghesprachenn vnnde ghedeghedinget, in denn nampn der hillighen dreuoldicheidh, vulbordhet vnnde städvastet denn ewighen frede twischenn dusszen dreen richenn to meynen besten, szo dat de meyne szee varenne man mit oren guderen moghenn fry, velich vnnde seker varen twischenn dusszen dreen richen vnbehindert na orer barginge, alsz en suluest dunket. Hebbenn wy ock in deme suluigenn ghestichtet vnnde beramet eynen herenn dach twisschenn dusszen dreen richenn nw in dusszen to kamenden szommer to Nielodosze vmme Johannis baptiste negest komande vnnde dar denne vtermere vorhandelen dat nutteste beste vnnde bestandth dusszer drier riche ock dat

nutteste vnnde beste, dat deme ghemeynen szeevaren manne kann komen to gude vnnde bestonde. Dit wy jw vorwitlichenn alsz vnszenn beszundernn guden frunden vnnde nabure, effte jemant wat anders vor Jwe Erszamheide wolde in ruchte vorenn, moghen [Ir] dar neyne trwe edder louen setten, wente wy anders nicht willenn wetenn wen jw, jwes ghementes beste vnnde bestondht mit Gade des (!) almechtigenn, deme suluighenn wij jw szunt vnnde salich to fristende beuelen. Datum Calmarnie sub secretis quorundam et sigillis consiliariorum, videlicet Jacobi archiepiscopi Vpsalensis, Inghemari Vexionensis, Stenonis Stwre, regni Swecie gubernatoris, Iwari Green, Arwidi Trulle, Kanuti Eskilli, nomine omnium nostrum, ipso die Egidii abbatis anno &c xc quinto.

Consiliarii Regni Swecie
pronunc Calmarnie constituti.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv med lemningar af 7 sigiller.

130.

Erik Turesson (Bjelke) till sin broder Per Turesson om den stora dödligheten och deraf förorsakad svårighet att enligt riksföreståndarens befallning komma honom till undsättning i Finnland, der Ryssarne belagt Viborg och Nyslott, dat. Stäkeborg d. 12 Oct. (1495).

Broderlig kerlig helsa altid fõrsent med Gud. Kære broder, ma thw vetha, ath jak, hustrv ok barn mogom vel, Gud tess loff haffue. Gud vnne mic thet til tik at spõrya. Kære broder, ma thw vetha at her dõr ganska sware, swa ath iak haffuer mist mestadelen aff myna swena ok legofolk, swa ath iak medh stora sorga kan bewara thetta slot. Fik iak nw myn herras scriffuelse her fõr mik, ath iak ofõrtõffuat skwlle komma siælff til honum til Finland medh all then makt jak asted kan komma, ty the Ryser haffua bestallad Viborg ok

Nyslottet, tha screff iak honom swar igen, at iak ekke swa hastelig kan komma til honom, ty myna swena æra mik alle affdöde mesta delen, ok haffuer iak hwaske skep eller spisning, ty han vil haffua siit skep igen han mik læntе, screff iak ok, vil han giffua mik tid til första opit vatn, vil iak tha gerna komme til honom med al then makt iak asted kan komma, för kan iak ey starkara komma æn med vi (6) eller viii (8) karra, för swa dana förfal ok mykyn annan som iak ekke nw kan scriffua, ta ler iak ekke komma til tith bröllöp*) ty iak veth ekke hwad swar iak faar fran myn herre igen. Hade iak c (100) hoffwd, ta haffuer iak nogh at göra, ok ær iak her i stor bekymmelse i thenna Finska reesa. Hwrv ther om bliffuer vil iak oförtöffua biwda tig til om. Ma thw veta, at Swantas hustrv ær död ok Eric Arensson ok vnge Hans Krwse, Gud alles tera sjæl nade. Vil iak ok snarth biwda tik til om var rækenskap vi haffuom oss i mellan, ty iak haffuer ekke nw tid til ath görat. Ær her ingen synnerlig tydende tig til ad biwda, vtan rad ok biwd offuer mik som offuer thin kære broder. Later Gonnil ok barnen sigia tik manga goda netter. Her medh tigh Gud ok sancte Anne befallandes. Scriptum Stegaborg feria 2:a proxima ante Kalixti.

Eric Thwrsson.

Utanskrift:

Velbyrdog swen Per Twrsson syn kære broder kerliga kommandes thetta breff.

Original med lemning af försegling i Riks-Arkivet.

---

*) Per Turessons i Kragerum morgongåfvobref till Karine Nilsdotter är dat. Elffuesborgh månd. före Katerine (d. 23 Nov.) 1495. Orig. i Riks-Arkivet.

131.

Sten Sture med två rådsherrar till ärkebiskop Jakob om rustningar mot Ryssarne, lån af S:t Eriks banér och några klerkers utseende att medfölja samt om krigshjelpen af Norrland, dat. Strängnäs d. 5 Nov. 1495.

Cum sincerissima nostri recommendacione obsequendi semper in singulis promptissimam voluntatem. Werdugiste fader besynnerlige gode ween. Werduges ider nade welia wetha ath sydan iak Sten Stwre kom nw fra Swinagarn til Strengenes paa thet at iak wille mik forwethæ om Swanthe Nielsson . ok andre friborne mæn flere oc köpstadzmæn aff opstæderna waro framdragne til Stocholm, effter thet tiden sigh fasth förlöpir, tha kome wij tree nw her til talss saman om the Finska reso, oc i blandh annet taall war her rörth oss i mellan . om nytto ware . ok behoffh giordis at sancte Erics baner skulle haffuas medh til Finlandh, om huilkit oss tykte . at thet skulle mykith nyttigth wara, bade för ty . at thet schulle wara waara wener til en ganske stoor tröst, oc warum ok cristendomens fyendom . til en stoor wantrösth . ther ryktedh ther aff wtkome, Togh haffue wij thet sæth til ider nade . hwadh ider oc iderth erliga capitell ther om tycker. oss hoppes til Gudz, at ther magh fölgia storth gagn medh, ok magom thes större trösth haffua til sancte Eric . som then landzända kom först til Cristindom, ok jach Sten Stwre loffwer thet wilia haffua i wördningh oc werdugheyt som tilbörligit ær, oc thet haffua i goda förwaringh . ok i goda matto heem föra til Vpsala domkirkio igen, om Gud medh sinne nadh mik föger liffuandes igen koma, Kan ider nade förmerkia . at swa nyttigth ær, tha bade iak Sten Stwre gerne at i wille mik thet sænda til Stocholm oförtöffuet, nar iak nw tiith komber, achtar iach ther engte töffwa. Framdeles warde wij oc her talandes, ok tykte oss nytte wara, om waar herre wille syna nade til oss wænda mote the Rytzser, at tha waare lærde mæn medh, bade then helge cristna troo til bestandh . om predicas skulle swa ok til raadh ok daadh om til degtinges kome, ok ey nw swa farlösth som wii wæll förmerkia, finnas kunne nagre werldzclercke som swa hastigth kunne

reda warda, oc thet ider nade wille werduges scriffua Doctor Lars vicario predicatorum, oc broder Erlandh vicario minorum til, at huar there wille skicka ther til twa gode mæn, som ther til beqwæme ære oc lata them strax koma til mik Sten Sture til Stocholm. Som ider nade oc förtæncker at förgætit war i Dæwenszöswnd om the i Norrelanden boo . som ær i Gæstringalandh, Helsingalandh, Angermannalandh och Medelpada . huilke ey kunno göre then skath ok hielp, paa lagd är, i alla handa som the här schole göre, effter thet the schole altiidh sielffue mælning köpa, ty tykte oss nw her paa ider nades behagh at the i Gästringalandh giorde iærn oc the andre peninga Hiis . e . reuerendissimam p. v. altissimo commendamus . . . . . felicissime valituram. Ex Strengenes feria quinta infra octavas omninm sanctorum Anno &c xc quinto.

E. R. P. V.

Humilis et devotus Conradus Strengnensis &c
Steno Stwre miles &c et
Petrus Ragualdzson.

Utanskrift:

Reuerendissimo in Christo Patri ac domino Domino Jacobo diuina miseracione alme ecclesie Vpsalensi archiepiscopo &c amico & fautori nostro colendissimo.

Original i Riks-Arkivet, hvars interpunktion här är följd.

132.

Erik Turesson (Bjelke) till Nils Clacsson till Vik om kriget mot Ryssarne m. m., dat. Söderköping d. 22 Nov. 1495.

Venlig ok kerlig helso altid försent medh Gud. Kære Niels Claffuesson synnerlig god ven ma i vetha ath iag hade gerna varit hoss ider i myns broders brödlöp ok hade ekke myn forfal mig förtagit krancdom ok myn herres scriffuelse, ath han begerede mig ok myna swena til Finland, tha ær ey myn makt saa ath iag sielff kwnne fara thi haffuer iag sent honum myna swena saa monga iag haffver, fik iag oc myn herres scriffuelsse ath the Ryser haffua gripit Monss Frille oc Niels Bænktsson lagmannen i Finland ok lxx medh them slagne ok gripne. Haffuer ok myn herre her strænk vtbod saa ath alle friborne men skolc vt vid terass frælsse, beder iag ider at i rader Per Thuresson ath han skynder sig til myn herre medh första opit vant ok komma hit til mig, saa ath vi bode foldis ath om Gud vil vnna mig liff ok helsa. Ær her ingen synnerlig tidende vtan her medh ider ok ider kæra hustrv ok barn Gud befallandes ok the helge threfolloghet. Scriptum Sudercopie dominica proxima ante festum Katerine.

Eric Thuresson.

Utanskrift:

Ærlig ok velbyrdoge man Niels Klaffusson höffuisman paa Ælffsborg kerliga kommandes thetta breffuet.

Original i Riks-Arkivet.

133.

K. Johan till hertig Albrekt af Sachsen, med begäran, att han skulle skaffa ett yttrande af Juris Doctorer om tvisten med Sverige samt hos Romerska konungen (Maximilian I) enskildt höra sig före, om denne icke skulle kunna förmås att utfärda ett strängt förbud för de Tyska städerna vid sjön att understödja Sverige, hvarom hertigens sändebud hade vidare meddelanden att lemna, dat. Sönderborg d. 5 Jan. 1496.

Wnsern vrundliken gruth vnde allent wes wij leues vnde ghudes vormogen tho vornn. Hochghebornn furste, leue sweger vnde omhe, Wij schikken an jwe leue desse inghelechten artickle tho vnderrichtinge des bosen vnde vnbilliches handels, den de Sweden vnses rikes haluen dar suluest wedder vns beghaen vnde voerghenamen hebben. Bidden dar vmme Jwe leue alse vnsen vrundliken leuen swager vnde omhe in besunderger vrundliken andacht vnde ghuder touorsicht, de wij tho jwer leue gantzlich dragen, Jwe leue sick dar inne beleren vnde dorch doctoren sulker rechte erfaren vns vnderrichtinghe gheuen lathen willen, was wij der haluen in den rechten mochten irlangen, vnde fillichte werden jwe leue oppe dessen thokumpstigen dach tho Franckforth, bij vnserem leuen heren vnde brodere den Romesken koningh kamende, dar bij jwe leue vth sick suluest int flitigeste wolden irfaren, wes toneghinge sine k. werde in dessem handele tho vns draget, so dat wij bij siner k. werde mochten irlangen, den Rikes steden an der sehe belegen, bij swaren vormidliken penen to voernemende, tegen vns nicht to starkende, so wij desser sake vnser meninghe to endekkende, dessem Jwer leuen gheschikkeden an vns sönder (?) an Jwe leue to weruende beualen hebben, ok dar bij vnse bodesschop schikkende werden, bij der Jwe leue vns op sulker handele alle en vrundlich scriftlich antwerth willen ton handen schikken, sin wij gheneget in aller vrundschop bij Jwer leue tho vorschuldende, de wij Gade almechtich to langen tijden frisk vnde ghesunth beualen. Datum an vnseme slothe Sunderborch ame

auende der hilligen drier koningh anno &c xcvj vnder vnsem Signete.

Johan van Gots gnaden to Dennemarcken vnde Norwegen koningh, ghekorner koningh in Sweden, Hertogh tho Slesswich, Holsten vnde Stormeren, tho Oldenborch vnde Delmenhorst Greue.

Utanskrift:

Deme Hochghebornn Fursten vnsern leuen omhe vnd Swagere Heren Albrechten Hertogen to Sassen landgrauen in Doringhen vnde Marckgrauen to Missen.

Original i K. Stats-Arkivet i Dresden.

134.

K. Johans framställning af stridsfrågan med Sverige, jemte ett par Tyska Juris Doctorers utlåtande deröfver. att saken borde hänskjutas till Påfven (1496).

Die ankunfft vnsers reichs zu Sweden.

Zum ersten, bey leben vnsers herrn vnd vaters seligen koniges Cristiern &c, die weyle er noch des reichs zu Sweden in besitzung was, erwelten, koren, die rethe desselben reichs mitsampt gemeynen, prelaten vnd lantschafft, [vns] zu ihrem konig vnd herren, als erben vnsers herrn vaters vorgnant vnd haben vns darauf gegeben solcher kore sigel vnnd briue, die dan solchs alles clerlich ausweysenn.

Kurtz nach tode vnsers herrn vaters loblicher gedechtnus haben sich der dreyer reich rete, Denemarcke, Norwegen vnd Sweden, gein Halmsted, auf der greintz bey Sweden zusamen zu komen vertagt, vnd daselbst sind alleyne der zweyer reich rete Denemarch vnd Norwegen zukommen, annemend vnnd erwelend eintrechtighlich vns als iren herren vnd

konig, oder [ɔ: aber] die Sweden lissen sich durch zwene des reichs rete, wie sie zu solchem tag nicht hetten komen mogen, entschuldigen, vnd bewilligitten sich eins andern tags zu Kalmeren zu halten, auf welchen tag die Swedischen rete volmechtiglich, mit hern Stein Sturn irem hewptman, erwelten vnd annamen abermals alle mit eyntrechtigklicher kore, vns als iren herren vnd konig gleicher māss, wie der gnanten beider reicher rete vormals zu Halmstedt gethan hetten.

Auf solche kore vnd wale der Swedischen rete, wart ein recess versigelt, wie wir vns als ir herr vnd konig in̄ Sweden, mit etlichen artickeln schicken vnnd halten solten, welche kore dan forder sie also voltzogen vnd zuhalden in guten getrawen, eren vnd Cristlichen glowben, inhalts ires ersts gegeben recess, so durch gemeyne, prelaten, rete vnd manschafft in Sweden vorsigelt ist, verschrieben haben.

Mere dem gedochten recess vnd eintrechtiger geschener kore vnd wale genug zu thun, ist beslossen vnnd verwilliget, das wir, als ir herr vnd konig stracks vnd forderlich auf Johannis Baptiste, schirst nach dato dess obbemelter recess volgend, zu Kalmeren in zukomen, dodan die Sweden vns, als iren gekorenen herrn vnd konig infuren vnd in besitzung des reichs zu Sweden annemen, vnd holdung, pflicht vnd cronung thun wolten, in halt vnd gewonet des reichs vorgnant.

Solchs alles ober erganhenne verschreibung, versigillung, pflicht, ere, eyde, cristenliches glawbens, vnd alles oben angezeigten handels die krone zu Sweden belangend, haben die vilgedochten Sweden sunder alle gotliche, redliche, erliche vnd gegrundte vrsache, bissher noch nicht voltzogen vnd sich also gegen vns auss bosem gemut vnd willen vngehorszamlich erzeigt vnd vns solch reich gewaltiglich vnd vnredlich vorgehalten &c.

Zu dem allem santen vnd schichten abermals des reichs zu Sweden rete, ire mit rete an vns, demutiglich bittend, das wir nochmals das bemelte reich, laut vnd inhalt des vorbesigilten recess, zu Kalmeren aufgericht vnd verfast, annemen, darneben dan dieselben rete abermals so vil handelten, das wir als gnediger konig, gegen den Swedischen reten in die stat Losse auf desselben reichs grenitz gelegen, vnser rete

verfertigen vnd schicken wolten, das wir dan also getan, darauf die Sweden zu merer versicherung den obgedachten recess auf das new in allen seynen punckten vnd artickeln nochmals fest vnd vnuerbrochlich zuhaldenn, bey iren eren, eyden, trewen vnd Cristenlichen glawben, globt, zugesagt, vorsigelt vnd vorschriben haben.

Darauf haben die selben Sweden vns in eigener person auf Johannis Baptiste, wie vor verlaut gein Kalmern zufugen, ansuchen, fordern vnd bitten lassen, alda sie dan vns, als iren landsfursten, konig vnd hern des konigs reichs zu Sweden, mit vberantworttung sloss vnd stete, in besitzung vnd habhaftig derselben an vnd aufnemen, vnd vns also holdien vnd cronen nach inhalt des recess vilvermelt, weltenn.

Dem allem nach haben wir vns, in vertrauwen, das solch ir ere, eidt, trewe vnd Christenlicher glawb, vns zugesagt vnd verschriben, wie sich von allen frommen redlichen Cristlichen menschen gepurt, solte gehalten sein wurden, also darzw geschicht vnd mit merglicher kost, darlegen, můhe vnd arbeit, in eigener person, an gemelte zil vnd malstat zu Kalmeren gefugt, den obgedochten recess seins inhalts zu volenden vnd nach zu komen.

Dahyn wir dan zu awsstrag diser sachen, der Sweden warttend, auf vorbestympte zeit komenn sind, alda vns die vilgnanten Sweden sechs wochen lang an einicherley besuchung, oder vnderrichtung vnd bescheydt haben ligen lassen, ir ere, eid, trew, cristenliches glawbens briue vnd sigel vergessen, vnd vns also mit solcher vntrew vnd bossheit gegen vns wider Got, recht, vnd billicheit geůbt, wider anheym ziehen lassen.

Des vnd alles, so vorgeschrieben, haben wir glaubwirdigen scheyn, briue vnd sigel vorzulegen vnd darbey zu clarer awssfurung, diss der Sweden vnrechtliche gegen vns gevbts furnemens, vor notarien vnd gezewgen, vnd aller meniglich ein offentlich protestation getan, vnd instrument vnd vrkunde, wie sich in recht, vnd nach notdurft dieser sachen gepurt, machen lassen.

Ratslag &c.

Darauff haben die Doctores geratslagt, das diser vorgeschribner fall mag ain kain enden pillicher gehort vnd ausgetragen werden, dann bey vnserm hayligen vatter dem Bapst, erstlich ausz diser vrsach, das im handel angezaigt wirdt, das die Sweden solchs zu halden bey iren eyden gelopt vnd darnach geprochen haben. Zum andern in gepruch der jurisdiction, das die konigklichen Maiestat in der weltlichayt kainen hern erkennen, auch die Sweden den Romischen konig fur irn obern nit erkennen wollen, Eruolgt sich, das vnser hayliger vatter Bapste, als der oberste ir richter ist &c.

Original i K. Sachsiska Arkivet i Dresden, sammanfäst med föregående N:o 133. Tryckt, med uteslutande af det med annan stil skrifna sista stycket, Ratslag &c. i Fryxells Handl. rörande Sveriges Hist. IV: 1.

135.

Svenska Riksrådets fullmagt för Nils Claesson och Arvid Knutsson att hos Danska Rådet för Ryska krigets skull föreslå förändring i öfverenskommelsen om ett möte i Lödöse d. 24 Juni, dat. Upsala d. 4 Mars 1496.

Wii Jacob med Gudz naadh erchebisp i Vpsala, Henrich i Linköpung, Brynulph i Skara, Kort i Strengenees oc Olaff i Vesteraars med samma naad biscopa, Karl Knutszon, riddere Knut Eskilsson, Niels Boosson, Jöns Knutsson, Pedher Ericsson, Benct Gregersson, Pedher Ragualdsson oc Sigge Laurisson, Sweriges righis raadh oc men, göre alle vitherligit at som talid, beramith oc bebreffwat oc sacth waar nw i sommers nest forliden i Calmaren om eth mödhe vdi Nyelödösa ath hollis nw om sancti Johannis tiidh nest kommendhis i sommer medh the elste oc ypperste aff thenne iij rigennes raadh oc epther thenne belegligheth som nw ær medh the omille Rytzer som then store dropelig scadhe hawa giort

och æn dagelige göre in vppa Findland, thaa ær wor höffwisman her Sten Stwre nw i Findland at affweria then fatige landzendes och cristenhetens förderff, och ær os ecke viderligit, om hans ærandhe wile sig swa falla, thet han och the godhe men ther medh honum ære kunne thet mödhe besögie. Ther före ære wii alle, her nw æra, til eens wordne, ath wii sendhe til Danmarks erlige Raadh wore kere medbrödher Nigiels Clawesson och Aruidh Knutsson fulmectige paa allis vore vengna ath wnderwisa them som vore kere wener och brödher then store drapeligh skadhe och forderff, the omille Rytzer i thenne vinther giort haffwe och æn dagliga göre paa Cristenheten och Swerighis righie, teslikes ath oweruægha medh them om förscriffne mödhe i venskap och kerligh som thet beramit ær antighe framsetties för swadana förfal skyld, eller och besöghis ther eller annarstadz medh nogra aff Rigxsens Raadh. Hwadh forscriffne voor sendhebwdh medh the werdigiste verdige fædher och erlighe godhe herrer Danmarks Raadh ther om til eens vordhe, ære the alledelis fullmechtighe paa allis vore vengna, ligherwiis som vii alle personliga ther til stædher wore. Tiil thes ythermera visse stadfestilse och förwaringh ladhe vii henghia alles vore secret och incigle för thetta breff. Giffuit oc scriffwit i Vpsala fredagen nest epther dominicam Reminiscere Aar epter Gudz byrdh Tusende Firehwndrad Nietie paa thet Setthe.

Original på pergament, med remsor för 13 sigill, i Riksarkivet, hvaraf 8 bibehållna. N:o 1, 3, andeliga, N:o 6 (Sten Stures, vapnet: tre sjöblad). N:o 7 Baner, N:o 9 en pil under en sparre »S. Johan Bitsern»?. . . . N:o 10 sparre . . . N:o 12, 2 vingar »S. Pedern» . . .

136.

Magistraten i Lödöse intygar, att Nils Claessons skepp blifvit taget af Engelska undersåtar, hvarvid en del af skeppsfolket omkommit, andra blifvit fångna, att skeppet med det honom tillhöriga godset i England blifvit behörigen värderadt till 1500 gulden, och att han dessutom haft stor kostnad både för sina flera sändebud dit, samt för folkets friköpande och hemresa, men icke bekommit någon ersättning, dat. d. 20 April 1496.

Wy borgermester vnde radt der stadt Ludehusen bekennen vnde betughen myt dussen apen breue, wii dat vnse borger vnde schypper genant Palle Jonsson is hyr vt gesegelt na Engelant myt Nygels Clawessons des erbaren vnde wolduchtighen manne schyp vnde guth myt anderen kopluden vnde or to behoringhe vnde is dar genamen van des koningx vndersaten van Engelant. Dem geliken heft de erbar Nigels vor genomet sine baden vaken vnde den schipper dar hen gesant vmme sin vnde der koplude gudt wedder to manen, de dar an ouer gebleuen synt en deell geuanghen, dede erbar Nigels ergedachte suluen heft wedder geloset in swarer kost vnde teringe, vnde suelk dar vp gelopen is vmme syn vnde der koplude guth to manen vnde recupereren, vnde em doch nen recht ofte wandel wedderuaren konnde, doch dat schyp mit siner tobehoringhe vnde guth, dat deme erbaren manne to qwam, wart beswaren dar ime rechte vor xv hundert gulden vnde also geschattet ane kost teringhe vnde schaden, dem de wolduchtighe man dar ane geleden heft, de doch ock lopet eynen groten summen. Dat dyt waraftich is betughe wy mit dussen vnsen apen breue. Des to merer tuchnisse hebbe wy vnser stat ingesegel laten hanghen neden an dessen breff, gescreuen to Ludehusen in dem jar vnses heren dusent verhundert vnde ses vnde negentich des mitwekens vor sancte Jorgen.

Original på pergament, med vidhängande sigill, i Riks-Arkivet.

137.

Svenska riksrådet till Magistraten i Danzig om Ryssarnes förbindelser med Danska konungen och deras infall i Finland, hvilket Sten Sture genom den hårda vintern blifvit förhindrad att hämnas, och om faran för hela Kristenheten, särdeles Lifland, derest de finge öfverhand, hvarför Hansestäderna på sommaren borde sända undsättning, dat. Stockholm d. 16 Maj 1496.

Wnnszenn gantz fruntlichenn grut in irbetunge alles guttenn beuorenn, Erszamenn, vorsichtigenn vnndt wolwiszenn, beszundernn guttenn frunde vnndt leuenn naburenn. Wij jwenn lefften amme sommere negest verledenn apenbaredenn denn vorloop des dages, beramet twisschenn koningh Hans to Dennemarchen, sinen erlichenn rederenn vnndt dussenn rederenn vmme Johannis baptiste schirest vorledenn to Calmaren ghehalden, wo vnndt in wat maten sze mit vns hebbenn ratificeret, bouestet, bebreuet vnndt vpp en nye besegelt denn ewigenn frede dusszenn dreen richenn entwischenn vnbrechlich to holdende by siner K. M. ere vnndt guder cristlicher getruwe, szo wij jw des ame ghenanten woll clarlichere vnszer scriffte haluen apenbarden &c. Leuenn beszundernn, hefft de irgemelte herre Konungh H[ans] to Dennemarchenn vor vnndt nha szodanne dage vnndt frede sine drepliche vulmechtige sendebaden ghehadt by denn grotfurstenn to Mwschow, vnndt [er] sine drepliche baden wedder ghehadt by denn ghedachten herenn koning Hans to Dennemarchenn, vorhandelt, sick confedererende vnndt malkander to vorbindende, wo in wat mate is vnns vnwitlich, vorhopende sine K. M. wo vorscreuen sine segellde breue werde alliche woll vnuorbrokenn to holdende. Nicht des myn wes twischenn dussenn irgemelten herenn is bebunden, confederéret vnndt beslatenn, sin de vnmilden vnndt affguederenn Rusczenn here ghekamen mit vntelliger makt vnndt herschilde, dat sloedt Wiborch vnndt stad belecht, de mwren eyn deel nedergheschatenn, mit morde, roffwe vnndt brande dat landt vorheret, vorbrent vnndt dat Cristene jameretelicher(?) vormordet, gheuangen vnndt mit sick vann dannen ghevort, der Cristenheit to groter vorsweckinge,

vornederinge vnndt vorderue, willichet Ick Steen Stwre gubernator mit etlichenn des richs rederen mit der macht, Ick nach legenheit des jars hebbe vonn stadenn kont kamenn was in Finlandt ghereiszet, afftowerende denn vortganck der affguederenn Rusczenn vnndt wrekende denn schadenn, mort vnndt vorderff, sze der Cristenheit deme lande Vinlande ghedaenn hebben, dar vann Ick szij bohindert gheworden dorch den swaren winter nw gheweszenn vnndt snee, Ick mit denn mynen nach mynes willen vppsate noch to perdenn effte to vote dar to kamenn, szodanenn vortganck der vnmilden Russzenn affto werende, Szo witlich vnndt apenbare is, [wenn] sze alszodanenn vortganck beheldenn, szo sze beth tho heer to ghehadt hebbenn, vnndt dorch ore macht Finlandt in owerwinende in besittinge kregenn, were to bevruchtende vmme Lifflandt vnndt andere vmme her belegene lande der Cristenheidt to behorende, mochten in besittent krigen derhaluen, der Cristenheit to groter smaheit, vorsweckinge vnndt vorderue. Were hir vmme, leuenn beszundernn, vnsze flitige bede vmme to voruindende de blotstortinge der Cristenen vnndt ouerwinninge der lande, szo leider alrede vill gescheen is, vnndt vmme des meynenn szeevarenn mannes, [gy] mochten mit denn ghemeynen kopman dar to denckenn vnndt auerwegenn szodanen dreplichenn schadenn vnndt vorderff der Cristenen lande vmme guder older fruntschopp vnndt trwer naburschopp, de gij mit vnszenn olderen des richs in vorgangen jaren vann jeeheer hebbenn vast gheholden, in tho vorlate vormoden vns noch jegenwardigenn hebbenn vmme des ghemeynen szeevarenn mannes schaden dar vann entspretende, mochten vns helpenn affwerende, de sze bescharmende helpenn, jwe hulpe bij vns to hebbende in dessem jegenwardigenn sommer, to wrekende szodanen schaden der Cristenheit gheschenn vnnde denn meynen szeevarenn man to beschermende, szo gy willenn, wij vns tiegen jw alszo gude trwe nabure, vanner jw szodant vornoden were, scholden vns in gelichenn effte vill groteren gutwillich bewisen, jwe scrifftliche antwort by dusseme jegenwardigenn to beualenn. Gade deme herenn szunt to fristende beuolenn. Datum sub secretis et sigillis quorundam, videlicet Jacobi Vpsalensis, Conradi Strengenensis, Hen-

rici Lincopensis, Olaui Arosiensis, Stenonis Stwre, regni gubernatoris, Canwti Eskillsson, Kanuti Posze, Erici Ericson, Benedicti Faderson, Petri Ericson, Benedicti Gregersson ac Petri Ragwalsson nomine omnium nostrum die secunda proxima ante pentecostes Stockholm Anno &c xcvj°.

Consiliarii Regni Swecie
pronunc Holmis constituti.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv, med märken efter 9 sigiller.

138.

Hertig Albrekt af Sachsen till K. Johan, med löfte att framdeles sända 500 fotknektar till undsättning mot Sverige, när ny skrifvelse derom komme, att till Hamburg och Lübeck skulle sändas sådana bref, som begärts; Grefven af Hohnstein hade redan fått anmaning att afstå från fiendtligheter mot konungen och hans broder, dat. Augsburg d. 7 Juli 1496. (Jfr N:o 133.)

Durchleuchtiger Kunig, Vnnser fruntlich willig dinste vnd wes wir liebs vnd guts vermögen allezeit zuuorn, Besonder lieber herre vnd swager. Als eur kunigliche wirde durch ein geschickte botschaft ern Otten Rantzauwen Rittern auf ein credentzs an vnns haltende vnd in vnnserm abwesen an den hochgebornen fursten vnnsern lieben sone, hern Georgen hertzogen zu Sachssen, Landgrauen in Duringen vnd Marggrauen zu Meissenn, etzliche meynunge hat werben lassenn, welliche vnns vonn dem beuielten vnnserm lieben sone zugeschickt vnd auf heut dato behendet wordenn ist, vnd wir dieselbig inhalts, vnd freuntlich vorstandenn, vnd als eur konigliche wirde anfenglichen durch den obgedachten Ern Otten hat vorbracht vnd ertzelt den mutwilligen vngehorsam der Sweden, darumb eure konigliche wirde furgenomen sie zu straffen vnd zu gehorsam zu bringen vnd deshalben begert

euren koniglichen wirden zu sollichem furnemen fünfhundert fusknechte drey monatlanng auf eur kon. wirde chost darzuleyhen . vnd dieselben drey wochen nach Johannis jungsterschinen gein Seeburg zu schickenn &c. vnd wiewol wir euer kon. wirden in einem söllichem vnd grossern so eurn kon. wirdenn zu eren nutz vnd gutem erschiessen möcht, vonn gutem hertzen zu willefaren gantz gnaigt gewesen weren, so ist vns doch die werbung erst auf heut wie obbin angetzaigt, inkomen . deshalben sollichs vns auf dissmal nit mogelich gewessen zuuerfugung . dies vorberurte antzall fusknechte auf bestimbte zceit gein Seeburg zubestellen, wo aber eur kon. wirde derselben knechte nochmals notdorfftig ist vnd vns oder vnsem sone andwort (?) darumb schreibet, so wollen wir oder der bemelt vnnser sone vonn vnnser wegen, so uil vnns mögelich ist . allen vleis an kerenn vnd sölliche v: knechte in vnnsern landen oder anderswo, so die am beqwemsten anzutreffen sein, gleicherweises ob wir die selbs vor vnns haben vnd brauchen wolten, bestellen vnd die auf vnsen aigen chosten eur kon. wirde zu geuallen biss gein Seeburg schicken, also das sie daselbst vonn den euren angenommen vnd noch eur kon. wirden beuelh vnd willen furder gefurt vnd vnderhalten wordenn, wellichs dann eur kon. wirde noch dem besten wol wieder wissen zu bedenckenn. Wir schreiben auch hiemit an die zwe stete, Lubecke vnd Hamburg, noch laut eur kon. wirden meynung. Als auch eur kon. wirde durch den vorbenanten ern Otten beslieslich hat furbrengen lassenn, wie das Graue Ernst vonn Honstein eur kon. wirde vnd derselben bruders, vnsers öheim, hertzog Friederichs, abgesagter veindt wordenn vnd gebeten, mit ime zuverfugen sölliche vedhe abzustellenn, darauf haben wir ime auch hiemit geschrieben dieselbig vehde in ruhe zu setzen vnd sich an gleich vnd recht zu begnugen zu lassen, vorsehen vnns K. werde dem also nachkomen, doch das ime eur konigliche wirde, derselben bruder hertzog Friderich vnd die eurn vmb sein zuspruche oder gerechtickeit das jhenig so billich zeimlich vnd recht ist, widderfaren vnd ergehenn lassenn, als sich das gebuert, so zweyfeln wir nit, er sulle sich

auch in dem wie billich vnd redelich ertzaigen, das haben wir eur kon. wirde des alles ein wissen vnd sich dornach zu richten haben im besten nit wollen vorhalten. Dann derselben fruntwillich dinste vnd behegeliche geuallen zu ertzaigen sein wir zu tun gantz wol gnaigt. Geben zu Augspurg am dornstag Williboldi Anno domini &c lxxxxvj^to^.

Albrecht vonn Gates gnaden hertzog zu Sachssen
Landtgraue in Dereingen vnd marggraue zu Meissenn.

Efter original-conceptet i K. Stats-Arkivet i Dresden.

139.

Sten Sture tackar rådet i Danzig för det emottagande hans tjenare rönt och förordar Conrad van der Watlaw, som reser med ett hans skepp i vigtiga ärenden, att erhålla rådets bistånd, dat. Stockholm d. 18 Aug. 1496.

Minenn fruntlichenn grut in irbetinge alsz [ɔ: alles] guttenn, Erszamenn, vorszichtigenn vnndt wolwiszenn, beszundrenn guttenn frunde vnndt leuenn naburnn. Bedancke jw gantz hochlichenn juwes gutenn bowiszendes vnndt frunntlichenn irtegendes tiegenn mynenn deneren Joost Loorebere. dorch mynenn willenns, wellichet Ich Jwenn Erszamheidenn will gerne vorschuldenn &c. Szende ick nw jegenwardigh leuenn beszundernn naburenn mynenn grewenn (!) denn erbarenn vnndt vestenn Conradt vonn der Watlaw mit eynenn mynenn schepe vme etliche myne drepliche werue to entrichtende. Boghere fruntlichenn, gij denn suluigenn, szo gij by vorennomeden den andernn mynenn denerenn gerne ghedaenn hebbenn, willenn behulplich vnndt fordelich szin vnndt in mynen rechtuerdigenn sachenn bistaen vnndt vordelich szin. wellichet Ich gerne will ime ghelichenn effte vill groteren tiegenn jw effte de jwenn fruntlichenn verschuldenn. Gade deme herenn, deme ick jwe leflten szundt vnndt wollmogende

to entholdende bouele. Ghescreuen to Stockholm vnder mynenn secret am donredage negest nha assumpcionis Marie ame jare &c xcvj[ten].

Steenn Stwre riddere
Swedenn Richs Gubernator &c.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

140.

Sten Sture till rådet i Danzig, med begäran att till Reval vid pingsttiden måtte sändas 3 till 400 man, såsom undsättning mot Ryssarne, och löfte att i händelse af behof lemna dylik hjelp, dat. Raseborg d. 21 Nov. 1496.

Vruntlikenn grudt myt derbedinge allesz gudes stedes to fornne, Vorsichtigenn wolwisenn herenn frunde vnnd gunre, Leuen nabur. Juwer leue ick foge to wetende vnnd yn clagt geue to vorstande, szo juw fillichte wol bekant ysz, dat de vnmilden vnde vncristenen Rutczenn dat Cristenne bludt dencken to vordelligende vnnde my yn Vinlandt, myneme lande, groten swarenn schadenn dhan hebbenn myt bernende vnnde sclachtinge in deme wyntere vorgangenn, dat ick gerne widderstan wolde szo my van rechte behoret ock vmme des Cristenen louen willen, vp deme de nicht gecrencket werde vnnde de vnmildenn vncristenen Rntczenn de auerhant nicht beholdenn moghenn. Worumme, leuen herenn, beszunderenn gudenn frunde vnnd gunner, ys myne flitige bede vnnde to juwere leue to flugt hebbe, gy de Cristenheit mogen helpen beschermen vnnde by macht beholdenn vnnde my to hulpe kamen myt iij effte iiij hundert knechten de to schaffende vp de pinxten hilligen dage to zinde to Reuele. De slote vnnde borge in Vynlandt hebbe ick myt myneme folke befestiget vnnde hebbe gelegen to der lantwere. Ick hadde gerne to den Rutczenn in dat lant geweset men de wynter

ysz to weke, ock befruchtede ick my, dat ick to weynich folckes hadde. Wil my Got von hemmele de genade geuen vnnde frome herenn vnnde gy bystant dhon, Ick vorhape my en zodanen willen wedder to bewisende vnnde de Cristenheit nach myneme vormoge to beschermende. Ick my gentzlick to Juwere leue vorlate, gy my guden wyllen vmme der Hense bewisende werden de Cristenheyt to beschermende, wess ick wedder vmme dhon mach vnde zal by Juw vnde den Juwen, dho ick allewege willichlick gerne. Ifft Juw nodt anstortede effte antrede, dat Got affkere, szo wil ick van der krone haluen vann Szwedenn juw wedder vnnde van mynent wegen gelike byplichtinge vnnde entsettinghe dhon myt zo fele folkes effte mheer. Des ick juwe brefflike antwerdt beghere. Gode selich vnnde geszunnt to langen tydenn befalen. Geuen vp Raczeborgh an den jarenn vnses herenn Mccccxcvj des mandages negest na Eliszabeth vnnder myneme Signete.

Steen Stuwre Riddere
Swedenn Richs Gubernator.

Original i staden Danzigs Arkiv.

141.

K. Johan till rådet i Danzig, om sin förtrytelse öfver det skymfliga sätt, hvarpå Svenskarne behandlat hans rätt till thronen, och sin önskan att Hansestäderna afbryta all förbindelse med Sverige mot löfte om ersättning för den skada som deraf uppstår, dat. Segeberg d. 24 Febr. 1497.

Johann van Gotz gnadenn to Denmargkenn, Norwegen &c koningk, Gekorenn to Swedenn, hertoch to Sleszwick ock hertoch to Holstenn, Stormarnn vnnde der Ditmerschen, Greue to Oldenborch vnnde Delmenhorst.

Vnnsze gunste touorenn, Erszamen, leuen besunderenn. Wy fugen Juw fruntlich to wetende, dat Her Sten Sture, Redere, prelatenn, Ritterschuppe, Manschuppe, stede vnnde gemeyne inwoner des rykes to Swedenn by vnnszes szeligen herenn vaders tydenn vnns gehuldiget, ere koningk to synde angenhomen, vele vorsegelde breue dar vpp gegheuenn, vnnde nha syner leuenn affgange vnnde dode hebben wij mit den Swedenn in groter kost, theringe vnnde schadenn vele vnnde mennichfoldige dachfardt gesöcht vnnde besokenn latenn, in wilkenn herenn dagenn sie stedes ein sodannt fordtann gutwillich beleuet vnnde befulbordet, ouerst glykewoll dat van jarenn to jarenn vortogert vnnde vnns noch segele, breue, wordt edder toszage holdenn hebbenn, vnnde sundernges ame pinxsten ouer twen jarenn negest uorgangen werenn der ryke Denmargkenn, Swedenn vnnde Norwegenn Redere to Nylosze in Swedenn belegenn tosammende, dar entlikenn beslatenn wardt, dat wy ame Sunte Johannis baptisten daghe ouer ein jare darna folgende sunder lenger vortogeringe, argelist edder hinder to Calmer vor eynen fulmechtigen herenn vnnde koningk to Sweden vpgenhomen vnnde gekroniget scholden werdenn, des vnns her Sten Sture vnnde gantze Rykes Raedt to Swedenn opene besegelde breue daruppe gegheuenn by eren eeren, ghuden truwen vnnde cristlichem gelouenn, alzo vast vnnde vnuorbrakenn woll to holdende vnnde gantzlichen to fullenbringende. Na sodanen erer breue inholt sint wy

mit twier vnnser Ryke Redere dar henn gekamenn vnnde bauenn den benomeden dach woll sosz weken langk gebleuenn tor stede in gantzer touorsicht, her Sten Sture vnnde des rikes redere to Swedenn ock scholdenn syn gekamen vppe vnnser Redere bodeschuppe vnnde erforderinge, der haluenn an sie gelanget, deme Recessz eren segelenn vnnde breuenn genoch to dohnde. Welket alles van en nicht gheachtet, breue edder segele ock nicht geholdenn hebbenn, vnns to groteme hõne, vorachtinge vnde smaheidt, erer eere, truwe vnnde cristlichem gelouenn ock in groter vorgetinge, so dat wy genodiget werden der Sweden grote vngelimpe herenn, furstenn vnnde juw, to entdeckende. Bidden darvmme mit flite begerende, juwe borgere, schipper vnnde coplude to vnderrichtende, dat sie den Swedenn nichtes ein edder ander aff edder tho fohrenn, in ienigermate sie wormede toentsettende. Weret sake, jemandt darenbauenn handelunge mit en holdende vnnde schadenn darauer nhemende worden, des willenn wy gentzlichenn vnuormergket syn. Vnnde de sie sterkende werdenn, den gedengkenn wy to eren schadenn nicht to andtwerdenn. Juw hijr inne gutwillich to bewisende, dat willen wy vmme juw gunstliken gerne irkennen. Datum Segeberge ame donredage nha Reminiscere. Anno &c. xcvij vnnder vnnszeme Signete.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

142.

Fredstraktat mellan Ryssland och Sverige, dat. Stora Novgerod d. 3 Mars 1497.

Secundum Dei voluntatem et secundum magni domini præceptum ImperatorisRuciæ Magni Ducis Johannis Wasiliewiss*) totius Ruciæ in patriam Magni Ducis in Magnam No-

*) I den andra afskriften står: Basiliewiss.

vogardiam, ad Magni Ducis capitaneos Novogardienses, ad Knes Daniel Alexandrowiss, et ad Knes Semen Romanowis, et ad barones et habitatores et mercatores, et ad omnem Magnam Novogardiensis (!) patriæ [ɔ:-am] domini Magni Ducis ImperatorisRuciæ, ex Duce Sten Sture Gusti filii, ecce venerunt nuncii ex Wiborg civitate Gregorius Johannis, Canonicus Aboensis, et Ciprianus Andree filius in Perno, et acceperunt pacem firmam a die annunciacionis Mariæ usque ad diem annunciacionis Mariæ ad sex annos illam pacem firmiter tenere, et in illa pace debet fieri dieta, quando pacem acceperunt ipsius anni in nativitate Christi, debetque fieri ista dieta iuxta Sobolin apud flumen Woxen, in illa dieta debent fieri ex Magna Novogardia, similiter ex Wyborgh civitate honorabiles viri ex utraque parte, qui optimi homines ad utramque partem possunt sententiam dare et accipere de terris et aquis omnibusque locis injurialibus et omnibus causis injurialibus, et quis congressus est extra antiquam metam sicut providerent optimi homines, secundum scripta Ducis Georgii, et secundum scripta Ducis Magni, quæ ponuntur cum sigillis, et qui optimi homines ex patria magni domini ducis Imperatoris Rusciæ, similiter ex Magna Novogordia, et ex Wiborgh civitate, qui homines optimi debent illis dare sentencias ad utramque partem terræ et aquæ, omnibusque locis injurialibus et omnibus causis injurialibus, et debent dare in illa dieta homines ad utramque partem æqualiter, quibus hominibus metam rectificare, et illis hominibus Crucem osculare et pertransire illas metas, secundum Ducis Georgii scripta, et secundum scripta Ducis Magni, ex mare per flumen Sestre et de flumine per cognomiam [ɔ:-ina] locorum usque ad mare Koen, et si concordarent in illa dieta de terra et aqua, atque de omnibus locis injurialibus de omnibusque causis injurialibus, da Deus ita, et si non concordarent in aliquo [debent?] illam partem [ɔ: pacem] tenere firmiter ad utramque partem ab illa dieta ex Nativitate Christi, usque ad Nativitatem Christi ad sex annos, sine omni calliditate secundum Crucis osculationem, et ex patria magni domini Ducis Imperatoris Ruciæ ex Magna Novogardia ex Novogardiensis (!) provincia nullum malum facere terre Suecorum, provinciæ Regis, nec terræ Wiborgensis [ɔ:-si] prælium cogitare, nec

spoliare, nec arrestare. Similiter ex Regis provincia de Svecorum terra ex Wiborgensisque [ɔ:-sique] terra, et ex Wiborg civitate prælium non cogitare nec spoliare, nec arestare, nullum malum facere ad utramque partem, sine omni calliditate secundum Crucis osculationem. Et si quis venit ex Duce Sten Sture, filio Gusti, de civitate Wiborg, ex Regis provincia, ad patriam domini Magni Ducis ImperatorisRuciæ sententiam postulare in castrum Nötheborg et in castrum Kexholm, Et nos precepimus Domini Magni Ducis Imperatoris Ruciæ capitaneis Novogardiensis [ɔ:-ibus], Knes Daniel Alexandrowis, et Knes Semen Romanowis in castrum(!) Nöteborg Jacobo Pancrati et Parpheno Timothei, similiter precepimus in castro Kexholm Gregorio Johannis Rucolstomi et Nikite Pauli, sententiam dare sine calliditate, secundum verbum veritatis, secundumque Crucis osculationem de causis confineis. Et qui venit ex patria Domini magni ducis Imperatoris Ruciæ in Magna Novogardia, ex totaque Novogardiæ provincia in civitatem Wiborg ad Ducem Sten Sture filio Gusti sententiam expetere. Et ego Dux Sten Sture filius Gusti præcepi Saneto [ɔ: Svantoni] Nicolai filio et Matheo filio Philippi, similiter sententiam dare sine calliditate, secundum verbum veritatis, secundumque Crucis osculationem. Et si effugit profugus ex terra Nouogardiæ in terram Theutonicam, famulus vel famula, aut debitor, aut talis qui pro alio manum porrexerat, restituere eum secundum sententiam, secundum Crucis osculationem, et cum illo quolibet bono fugatus fuerit (!) Et si de terra Theutonica profugus effugit in terram Nouogardiensem famulus vel famula, aut debitor, aut talis qui pro alio manum porrexit, restituere eum secundum sententiam et secundum Crucis osculationem et cum illo quolibet bono fugatus fuerit. Et nunciis Nouogardiæ et mercatoribus et hospitibus ex patria domini Magni Ducis Imperatoris Ruciæ, de Nouogardiæ provincia in terram Suecorum ad Regis provinciam et in Wiborg civitatem et in provinciam Wiborgensem, per terram et aquam, per mare in navibus, et in lodiis via illius [ɔ:illis] libera, sine omni calliditate. Similiter [si] ex Nouogardia transirent hospites vel mercatores ad Narvam vel ad Revaliam, aut ex Narva vel Re-

valia ad Novogardiam in navibus vel in lodiis, tunc illis de terra Sveciæ, ex regis provincia et ex Wiborg civitate, et ex provincia Wiborgensi non occupare illos, nec arestare in nullo(!), et via illis libera, sine omni calliditate secundum Crucis osculationem. Et [si] quis transiret de terra Suecorum, ex regis provincia, et ex Wiborg civitate ad patriam domini Magni Ducis Imperatoris Ruciæ per terram et aquam ad Magnam Nouogardiam, via illis libera, sine omni calliditate, secundum Crucis osculationem, et arestantia non debet fieri, et pro patria domini Magni Ducis Imperatoris Ruciæ, pro Magna Nouogardia, crucem oscularunt seniores mercatorum Thomas Danielis Salarew et Johannes Elissarem, pro tota provincia Nouogardiæ, et ex Sueciæ [ɔ:-ia], ex Regis provincia, ex Wiborgensis [ɔ:-si] provincia et ex Wiborg civitate, pro tota terra Svecorum et pro civitate Wiborg, et pro Wiborgensi provincia, ex parte Ducis Sten Sture, filio Gusti, osculaverunt crucem Gregorius filius Johannis, Canonicus Aboensis, et Ciprianus Andree in Perno. Et hæc pax accepta in Magna Nouogardia, Anno Domini Millesimo quadringentesimo xc septimo in mense Martii die iii, et ad istam cartam domini Magni Ducis Imperatoris Rucie capitanei Nouogardienses Knes Daniel Alexandrowis, et Knes Semen Romanowis apposuerunt sua sigilla, et ex parte domini Ducis Sten Sture nuncii eius Gregorius filius Johannis canonicus Aboensis et Ciprianus Andree filius in Perno posuerunt sigillum suum.

Efter en afskrift från medlet af 17:de seklet enligt anteckning »coll[ationerad] medh orig.» nu i Upsala Bibliothek. En lika lydande afskrift i från samma tid i boken »Moscovitica 1340--1661» uti Riks-Arkivet.

143.

Gunnar Skytte öfverlåter till höfvidsmannen på Öresten, Arvid Knutsson, sin gård i Fotskäls socken, som böter för sitt deltagande i uppresningen mot Lindorm Björnsson (jfr N:o 74, 75), dat. Senås d. 12 Mars 1497.

Alle men thetta breff see eller höre læsses bekennes jagh Gwnner Skytte medh thetta mith nærvarendes opnæ breff ath for then opresningh som Olaff Hylthe, Anders i Getekwlle, Anders Laurensson ok jagh medh flere i flock ok farnöthe wor medh them modh mith federnes righe ok mith herskap Lindorm Biörnsson som paa samma tiid rigessens sloth Örsten ok leen i werghe haffde. tha haffuer jagh medh myn frij willie ok wilkor wnt ok oplathet haffuer erligh ok welburdugh man Arffuidh Knwdzsson höffwidzman paa Örsten myn gaardh i Fodzskelle soghen som kalles Backe gaardhen for for:ne sagh medh saadan skel ok welkor, ath for[skriff]ne Arffuid Knwdzsson for Gwdz skuldh ok dandemenz bön skuldh som ther paa samma tiid næruarendes wore skulla hielppa mik for myn fattigdom skuldh lx mark danske hwitha ok ther til saa myketh Dewentyrst, jagh faar eth par kleder aff, hwilke for:ne lx mark ok kledhe jagh kennes mik til fulle nöghe oppeboreth haffua saa mik fulleligh ath nöges, thij affhendher jagh mik ok mynæ arffwinghe for[skriff]ne gaardh i Fodskelle ok til egner jagh hanum for:ne Arffuidh Knwdzsson ok hans arffwinge til ewynneligh eghe medh alle synæ tilliggha, forbywdendes nogen epther thenne dagh ther ythermere paa tala. Tiil thetta breffs ythermere wissa ok betthre forwaring beder jagh velburdugh ok beskedelig menz indzeglæ som er Knudh Ribbingh, heredzhöffding i Mark, her Nielss i Bergem, prowest i Mark, ok her Biorn i Swrteby ok her Olaff i Konungssetter, ath the henge theres indzegle neden for thetta breff medan jagh ey selff indzegle haffuer. Datum in Senase anno domini Mcdxc septimo die Gregorii.

Original på pergament med fyra vidhängda sigill i Riks-Arkivet. N:o 1 med Ribbingska vapnet, de öfriga ofrälse.

144.

Dalarnes innebyggare till rådet och borgerskapet i Stockholm, anmaning att icke vidare deltaga i rådsherrarnes företag emot riksföreståndaren Sten Sture, utan hellre med lif och gods understödja honom både mot inhemska och utländska fiender, dat. Tuna d. 4 April 1497.

Wii epter[skriff]ne Silfbergsmen, Jærnbergsmen, mene almogen i al Dale, testelikes Gestringeland, Helsingeland, Angermanneland medh al Nordlanden helse ider ware kere wener och bröder borgmestare raadh oc menicheten i Stocholm kerlige medh Gwdh. Kere wener scal ider witerligit ware, thet war kere herre och höffwitzman herre Sten Stwre riddere Sweriges rikes forstendare war her nw nær oss vppa Twna landztingh och loth oss forstaa, hwre the werdighe fæder och men ricsens raadh bewiiste siik moth honum nw i thette herre möthe i Stocholm och i then erlige leyde, the hade honum giffwit, swa ath the ware wtgiorde vppa honum bade fatige och rike, ther honum beropedhe, beskryede och oärlige fortalade, testelikes the gode herrer kome ther in medh theris makth och harnisk, medh theris ladde bissor, skickende spetz och ytende lwnther swa medh theres fwlle wærie, ther the ginge daglige honum vnder ögonen, honwm riket och oss alle til bligdh, hommot och fortreeth och medh lythen wisheth, Sidhen sadhe the honwm wp theris hwlscap, manscap, och äskedhe af honwm thet höffwitzmantz döme pa menige Sweriges inbiggiara wegne, hwilket wij aldrig gaaffwe them macth eller samticke ther til och icke heller vele tilstædie, ath honum skal swadant owerffwall skee eller swa löness for hans sware och lange tieniste kost och tæringe, möde och omak, som han hawer haft for wart fædernisrike skyld. Kere wener wethe i och wel alle, sydhen han warth war höffwitzman hawe wij nwthet lagh och ræth och warith i friidh och rolichet. Swa withe i och weel, hwre warth fædernisrike war skyngredh medh slot och land och nw ær komit alt vnder eeth til warth fædernis rike, for hwilket han hawer opthe waghet liiff och gotz. For hans kerlige och trolighe bewisningh, som han haffwer oss och warth fædernis rike trolige

bewisth, tha wele wii engenlwnde tilstædie, ath han scal medh swa dane ower[w]aldh och fortreet trenges fraan thet höffwidzmantzdöme. Thy i kwnne weel siælffwe tencke och formerkie, hwadh tal och rickthe ther skwlde gaa wtaff, vtlendis och inlendis, och hwad ære wii ther wtaff hade, om honum skwlde saa wordhe lönth for hans langlige, sware slepen och trotieniste. Hade hanss skylde eller bryst fwnnes i nagre matte, tha hade thet warit tilbörliget ath the gode herrer matte haffwe gaath medh wilie och venscap til honwm, och lathit och oss noghet forstaa, for æn the honwm swadane offuerwal giorde. Hwarföre ære wij nw alle her swa endrectelige ower ens wordne, ath wij haffwe sakth honwm wart hwlscap, manscap, troscap och lydactoghet, swa ath wij wele waghe liiff och gotz for honum och wart fædernis rike och trolighe wtaff wærie hans, ricsens och alles ware forderff hwar som behoff görs och han oss tillsigende worder. Och wele wii engen herre eller konwngh anama oss ower hwffuodet for en han medh oss och wii medh honwm endrecteli'ge forwethe oss hwem wii hawe wele, ther warth fædernis rike och oss alle skal ware til nytte och bestand, och segie wii medh thette wart breff korth ney moth konwngh Hans och alle the honwm wele her indraghe, Och ær oss och vnderuist, ati ære tredde fran war höffwidsman vtaff thet hwlscap, manskap och eedh som i honwm sworith, loffwit och sakth hawe, hwilket oss storlige forwndrer, ati wilde gaa fraa then bebyndningh och thet kerlige bröderscap som i opta medh oss giort hawe. Thy kere wener, bidie wii ider, raadhe ok formane, ati swadant wtaff sæthie och bliffwe medh oss manlighe som bröder och wener bör ath göre, om swa ware, som Gwd forbiwde, thet noger vtlendsk eller annen wille sik vpsæthie moth war höffwitzman ok draghe oss noghen vtlendsken herre eller konwngh ower hoffwodet, oss alle encthe aatspordom, Tha sæthie wii then tro til ider, ati medh oss och wii medh ider swadane skade och forderff medh liiff och gotz wele trolige wtaff wærie, som fæder och forældre for oss giorth hawe. Och ære wii alle endrecteligh ower ens, ath wii engen herre eller höffwitzman wele hawe eller samticke annen æn for:ne war kere herre her Sten Stwre, swa

lenge han wiil och formar staa wort fædernis rike fore, ther scole i ider fwllelige epter rette. Hawe wij och senth war bwdh och breff kringh om alt riket vppa en kerlich bebyndningh och hawe faat endels theris swar igen, swa ath the ære i forbwndh medh oss och wele trolige och manlighe staa medh oss och wtaff wærie war höffwitzmantz, ricsens och alles ware skade och forderff. Swa haffwe wii och forstaat konwngh Hansses vnsegilse breff swa thy han wiil ware wppa richsens, war höffwitzmantz och alles ware forderff och wiil jvörlige sik her in i riket. Vele i staa faste medh oss och affwærie ricsens och alles ware forderff, tha biwder oss ther wppa idert kerlige enkende swar, hwar wii mage rette oss epter fwllelige, medh tesse breffuisara war fulmechtoge sendebudh. Her vtinnan bewiser ider som war tro ær til ider. Och kwnne thènne war sendebwdh ytermere vnderuise ider om al erinde. Ider her medh alzmectugh Gud och sancte Erik konwngh befelendis. Scriffwit i Twna sancte Ambrosii dag vnder landzsens inzcigle Anno Domini Mcdxc septimo.

Original i Riks-Arkivet, med märke efter ett stort sigill å baksidan..

145.

Hertig Ernst af Sachsen, ärkebiskop af Magdeburg, till rådet i Rostock, med anmaning att afhålla sig från handel med Sverige, emedan Konungen af Danmark med hans och andra slägtingars bistånd ämnar göra sin rätt gällande, och hotar han att de i annat fall skola behandlas som fiender, dat. Magdeburg d. 27 April 1497.

Ernst von Gots gnaden, Ertzbischof zu Magdeburg, primas in Germanien, Administrator des Stifts zw Halberstad, Hertzog zw Sachssen, Landgrave in Doringen und Marggraue zw Meissen.

Vnsern grus zu uore. Erszamen und vorsichtigen lieben besundern, Vns ist von dem durchlewchtigen fursten,

vnserm lieben herren und swager, dem Koning von Dennemarcken zuerkennen wurden, wie sich die landschafte und stende des Reichs zw Sweden mit widderstande vnd vngehorszam, widder yre gethane huldung, manchfeldige vorschreibung, auch obir alle yre bewilligte vortrege vnd globde, vmb die krone desselbigen reichs gegen seiner liebe mutwilligkeit erzteigen vnd ym aller vorpflichtung vszfellig werden, dadurch sein liebe geursachet mit vnser vnd ander seiner herren fruntschaft vnd verwandten beystande ernstlich mit der that widder sie zu gedencken, deshalben wir dann in den anligenden notgescheften vmb hulffe von seiner liebe angesucht, die wir nach verwandtnisz vns schuldig zu leisten erkennen, an euch mit besunderm fleisz begerende, wollet euch mitsampt den ewern und zugewonten in dieszem lewsten mit handelung zw vnd abe zufuhren und sterckung und beyfahl gegen den Sueden gantz enthalden, so ferre Ir und die ewren vnsere lande mit handel vnd kaufmanschaft auch vnverhindert zuberuren gedencken. Dann wo wir sulchs von euch vnd andern steten der Ostersehe anders gehandelt erfahren, so gedencken wir deshalb widdervmb zw den ewren wie wir die in unsern obirkeiten betreten als zw vnsern widderwertigen vnnd beyflichtern vnser eygen vyhende mit ernste zugreiffen, des ir euch werdet wissen zuuerhûten hirzw kein vrsach zu geben, geschied vns zw dencklichem willen, des wir ewer zuuerlassig antwurt begern. Datum zw Magdeburg Dornstags nach Cantate Anno domini &c xc septimo.

Utanskrift:

Den Erszamen und Vorsichtigen vnnsern lieben besundern dem Rath der stad Roszock.

Efter Assessor N. R. Brocmans afskrift af »Orig. chartac. ex archivo civit. Rostock 1754», förvarad i K. Danska Geh. Archivet.

146.

Ärkebiskop Jakob Ulfsson och fem andra Svenska rådsherrar till K. Johan, tacka för brefvet af d. 7 Maj, beklaga att ett föregående blifvit af herr Stens folk uppsnappadt, och förnya sin i fastan gifna trohetsförsäkran, dat. Algöhorn d. 27 Maj 1497.

Premissis debitis reuerencia et honore. Högboren förste, kere nadige herre, werdigens eder högmektighet wele wide, at som wij her forsampnede wore i wordende rikesens ærende, kom her eders nades breff oss til hender scriffuit pa Korsör then söndag nest epter wars herre hemmelfart, huilcket wij kerlige forstandendes wel vnfanget haffue, i bland annet rörandes om then leyde, som ware medbrödra hade eders nades sendebod giffuet, som ware försende hiit ind vdi Suerige med samme leyde, emot huilchet her Stens folk hade gripit, behindret, oc röffuede töm aff . eders nades breff emot sadana leyde, han oc wij eder nade giffuet hade &c. Högboren förste, kere nadige herre, sadant kenne Gud, ær oss storlige emot, oc myket fortykker, Ware medbröder oc wij screffue eder nade högmektig til i fasten aff Stogholm hwat i makt waar ware, oc pa thenne legligheet nw pa færde ær sende wij til eder nade thenne breffuisere wart sendebod som weet eder nade vnderuisa war legligheet oc vrsecht, ther eder höghmektighet werdigens wele sette fulkomlige tro til, ær ware tro oc hop til eder nade, at i mot menlösa Sueriges inbyggere i thette örlig vele beuise sig ekke anners, æn som en cristelig förste bör at göre, I huat motte wij kunne wete eders nades oc thenne iij (3) rigenes besta oc bestand, skal eder nade finne oss weluilige til. Eder högmektighet hermed then almektigxste Gud oc sancti Eric kong ewinnerlige befalendes. Ex passagio Aliöhorn sabbato . . . infra octavam Corporis Christi anno a natali domini nonagesimo septimo, nostris sub signetis et sigillis.

Jacobus diuina dispensatiône archiepiscopus Vpsalensis, Conradus eadam gratia episcopus Strengnensis ac Henricus Lincopensis, Suanto Nielson, Ericus Trolle et Nicolaus Bosson, Regni Suecie Consiliarii pronunc in passagio Aliohorn constituti.

Utanskrift:

Illustrissimo ac Serenissimo principi et domino Domino Johanni dei gratia regnorum Dacie et Noruegie Regi &c cum debitis reuerencia et honore.

Original i Riks-Arkivet, hopviket och med plats för förseglingsremsor.

147.

Årkebiskop Jakob och fem andra rådsherrar frikalla Linköpings borgare från erläggande af tull vid Stäkeborg, som några år förut blifvit påbjudet, dat. Stäket d. 20 Juni 1497. (Jfr N:o 108.)

Wii Jacob med Gudz nade Erchebiscop i Vpsale &c, Cort i Strengnes, med samme nade bisp, Swante Nielson, Eric Trolle oc Niels Boson wepnere Sueriges Riges rad oc men oc werdig faders i Gud her biscop Henricx myndoge oc fulmectige senningebod . helse eder alle borgemestere rad oc menigheter i Lincöpingx stad kerlige med Gud. Kere wenner [tha wii] nw her forsampnede ware i the wordende rigesins ærende ther riget i mange motte pa henger som wii eder ther om tilforenne tilscriffuit haffue, lot erlig oc welbyrdug man fornempde Niels Boson war kere medbroder oss första huat nöd oc twang ther i tit haffue med lange försl, fordelön oc menföre, nær edert gotz scal til skeps eller fra, oc at i ther vtoffuer betwngade ær med then tol som nw nylige for nagre faa aar samtykt war, som komme skulle til myntet, riget oc then landzende til nytte, godo oc bestandighet, som oc stadgen ther pa giord inneholler. Tha kere wenner epter at wij haffue funnet eder altiid weluilige til rigesens tienste oc haffuen hafft kost tæring oc stor vtlegning, som wi alle med menige rigesens almoge for her Stens forswmelse scul taget haffue, haffue wij warit swa til eens pa ware oc menige rigesens radz wegna oc for fornempde Niels Bosons war

medbroders bön scul, at wij haffue fordraget oc affsat oc med thette wart opne breff fordraga oc affsettie then tol som i her til til Stægeborg giort haffue, med töm enkannelige som sittiende borgere ære oc gard oc grund haffue i staden oc ekke andra, til tess at riget komber i bætre stadga. Om gester bliffua som tilfornne warit haffuer medh teris tol oc andre vtskyller, epter at fornempde tol haffuer ey kommet til rigesens mynt, som thet sig borde, vthen til teris egne nytte som for:ne Stegeborg haffue hafft i forlæning, oppa thet at i ekke skole bliffue forswakede for sadane tunge som for[eskrif]uit staar, huilket wij nödige see viliom, epter at i haffue bewist eder trohet med Rigesens rad, oc wart fædernes rige som tro dande men giort haffue, oc æn her epter som wii förmode i gerne göre wilie. Eder her med Gud befalendes. I hwad motte wii kunne ytermere wetė edert besta oc bestand ther wele wij gerna lata finne oss weluelige til. Giffuit oc scriffuit pa Almersteg tiisdagen nest för sancti Johannis baptiste dag vnder alles ware Secret oc signete Anno domini &c nonagesimo septimo.

Original å papper med märken af 5 sigiller å baksidan, i K. Danska Geh.-Arkivet.

148.

Svante Nilsson (Sture) m. fl. riksråd och väpnare lofva ärkebiskop Jakob och hans domkyrka allt möjligt bistånd, särdeles att skaffa ersättning för den skada, som förorsakas af tvedrägten med Sten Sture, dat. Almarstäk d. 1 Juli 1497.

Vii epterscriffne Svante Nielsson, Eric Trolle oc Niels Boson, Sueriges riges rad oc men, Jöns Vlffson, Johan Magnuson, Ture Jönson, Niels Ryning, Holnger Karson, Knut Lindormsson, Olaf Philpuson, Claues Kyle oc Niels Cluaesson, wepnere, som nw pa Almersteg forsampnede ære, göre

alle vitherligit, huru her Sten Sture i mang forliden aar haffver hedzkelige ganget epter the werdigiste werdige feders oc gode mens i Radet, oc vthen radet, oc all ware, oc wenners oc forældre langlige skade oc ewigt förderff, serdelis ridderskapet til at bekrenkie töm, teris ære oc rycthe oc skilie töm fra liff, gotz, haffuor oc peninger, for then skul, at the werdige feder, bisperne, oc gode men rigesins rad haffue honum alffuarlige straffat för hans förderffuelige regemente; oc giroghet skul, oc för thet forderff, som sket ær i Finland, oc i mange hande motte annerstedz i riget, oc ther vtoffuer draget töm oc oss swikkelige Sueriges almoge vtoffuer huffwdet, så at wii haffue hafft meste ware tilflykt til then werdigste fader i Gud her Erchebiskop Jacob i Vpsale, oc thette forskriffne slot Almersteg oc legat her pa then werdige faders swar kost oc tæring. Therföre för thet sadane bestand, oc stora weluilighet, som hans nade haffuer oss oc ridderskapit offte bewist och æn kerlige bewiser, serdelis i ty wij haffue hafft, oc haffue war sækerlige tilflykt in til hans nade, oc thette för:ne sancti Ericx slot Almersteg, haffue wii oss bepliktad, oc med thette wart opne breff oss beplikta at ware hans nade, hans nades werdige capitel, oc epterkommende, oc Vpsale domkirke, til al kerlig wilie oc bestand, epter war yterste förmage, oc huat skade for[næmp]de werdigxte fader, her Erchebiscop Jacob oc Vpsale domkirke kan fa i thenne twedrekt, wele wii epter war yterste makt trolige tilhielpe, at hans nadhe oc kirken skal fa ther fyllest fore, aff Cronene, oc beplikte wii oss, oc ware epterkomende at ware kirkene i Suerige, oc besynnerlige thette sancti Ericx slot til beskerm, gode oc bestand. Till tess breffs ytermere visse oc bætre förwaring late wii för:ne Suante Nilsson, Eric Trolle oc Niels Boson pa alle ware wegna viterlige oc endrechtelige hengie ware insigle för thette breff som giffuit ær pa Almerstegz slot warffrw afften visitacionis Marie Anno domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

Original på pergament i Riks-Arkivet, med plats för 3 sigiller, hvaraf blott N:o 2 (A. Trolles) är till en del bibehållet. Förut tryckt, men efter defekta afskrifter i Skand. Handl. XVIII: 145 och XXIV: 91.

149.

Björn Nilsson (Krumme) och Nils Bröms afsluta stillestånd med biskop Henrik i Linköping, dat. d. 3 Juli 1497.

Vij efftersoriffne Biörn Nielsson i Wij ok Niels Brömss a wapn göre witherligith at arom effther Gudz burdh Mcdxcvij manedagin næsth effter Visitacionis, Tha wi giorde dægtinghen met werdogh fadher i Gudh Biscop Henrich i Linköpingh tha clokken slo x for middagh loffwade wij hanum paa war kere herres Her Sten Stwre wegna widh wara gode thro ære ok sanningh, at hwadh som then gode herre haffde ecke tha misth paa sina garda eller anner stadz, thet skal han niwthe ok beholde ok sina garde fri som ær Watzstena, Munkaboda ok annerstadz, om the nogherledis ware hindrade ok alt kyrkenne wardhnath Tæsligis hans satwswena [o:fatburswena?] oc andhre som nw haffue sagth fængelsse skule ok niwthe alt sith som the ecke nw misth haffwe ok huilkin hans swæn som nw ogrepin ær kan komme til hanum ok wil ther bliffua ok fulth göre thet then gode herre haffwer loffuith, skole sedan bliffwa ohindrade paa gods ok persone i alle motte ok haffue wi loffuith ok sagth widh ære ok throo alle thee oss haffue sagt fængilse staa for liff oc swndh Til witnisburdh lather iak Biörn mith inszigle hænghe for thette breff ok til ythermere forwarningh bedis wij erligh ok welburdigh mans Holmsten Ericssons met stadzins her i Linköping.

Efter en afskrift från början af 16:de seklet, i Linköpings domkyrkas pappers-codex, jämförd med en copia derur, som finnes i Lagerbrings Samling, i Lunds bibliothek och synes vara gjord, innan boken blef skuren. I kanten är med annan samtida hand följande tillskrifvet:

Ista concordia et litere rupte fuerunt per D. Stenonem et suos, per quos curia fuit de nouo incastellata sub grauissimis expensis residuis ipsius episcopi, qua pendente incastellacione episcopus Henricus multas iniurias sustinuit.

150.

Upsala domkapitel förklarar sig, på Sten Stures begäran, icke göra anspråk på någon skadeersättning, men kan ej yttra sig om biskopsbordet, dat. Upsala d. 12 Juli 1497.

Wij effterscriffne Erick domprowest ok menige capitelet i Vpsala görom witerligit med thette wart nerwarende opne breff, ath arum effther Gudz byrd Tusande fyrahundrade nyetie pa thet siwende Odensdagen nest effter Septem fratrum kom til oss i Capitele huset erligh och welbyrdigh man ock strengie riddere her Sten Stwre &c ock war begerende wele wete aff oss, huru wij wille forholle medh honom ock hans medhielpere om then schade ok forderff, som giord war pa Sancti Eriks biscops gard i Vpsala oc oss, hwar oppa nar wij beradh hade haffth först inbyrdes oc seden medh war nadughe herre her erchiebiscop Jacob, oc wij ecke annet merkie kunde æn ath ytermere forderff til stundade, tha oppo thet at thet forderff ock aller anner owilie matte tess heller affwendas, ock kirkien oc wij matte bliffua med fred oc rolighet, tha forsakede oc wedersade wij all then ræth oc tiltaal, som wij haffde tiil for[næmp]de her Sten ock til hans medhielpere oppa then schade, som wij fath hade pa wara egne egedela, en om then skade, som biscopsbordit faat hade. wille wij oss ecke biudha til malseghiende, for thy war nadighe herre erchiebiscopen haffde kirkenne oc biscopsbordet anamat i seet (!) forswar aff war helgasthe fader pawen til at beskerme ock forbætre i sin liffs tiidh, holkit om han giorde, tha ware wij plictoge honum ok hans wener tiil tak tienst ok gönst, oc om Gud forbiude att annerledis hende oc wij ware tess inte wallande, tha ackte wij ecke tage oss noghen twnge oppa med kost ok tæring til at bedriffue oc forhandle for:de sak ok ærende. Til tess ytermere wisso ok forwaring tryckiom wij wart capitels insigle paa ryggien for thette breff som giffuit ær arom effter Gudz byrdh som forscriffuit star mandagen nest efter septem fratrum.

Efter en notarii publici vidimation, på pergament, utfärdad på Sten Stures begäran d. 1 Aug. 1497, förvarad i Riks-Arkivet.

151.

Björn Nilsson och Nils Bröms med flera, som belägrat Linköpings gård, lofva Bengt Ryning och hans tjenare, som blifva Herr Sten Stures fångar, säkerhet till person och egendom, samt ersättning för hvad de mist sedan d. 3 Juli. Utan datum. 1497.

Vy epter scriffne Biörn Nilzson ok Nils Broms medh flere friborne men som laghe for Lincöpungx gardh görom viterligit medh thette vorth opne breff ath arom epter Gudz byrdh Mcdxc pa thet vij ath wi haffue staath ærlige ok velborne man Benth Ryningh ok hans tiænare för liff ok swndh, i swa motthe, ath Benth Ryni[n]gh ok hans tiænare gaffuo sigh til fongher til war kære herre ok höffuisman her Sten Stures handh ok skulle thär gha vth aff medh behollne haffuer ok inthe misthe sith epter thenne her dagh, ok hans fogther tiænare ok landhbor som nw går with skoghen skulu wara frii ok feloge ath fara til, borth ok fraa (?) til hans gardh ok bæria höö ok korn i hus, ok loffuo wi ok seygian ath alth thet Benth Riningh ok hans tiænare haffua misth sydhen manadaghen nesth epter sancte Peders dagh sydhen tiyio sloo, thet skulle the ighen giffue som haffue taghit Thetta loffuo wi stadeliga ok obrotheligha skal haldes vthen all hiælperedhe vidh vare æro ok sanningh ok gode cristelighe tro. Til tes breffz mera visso ok bætre föruarningh ath swa skal haldes tha bedoms wi werdoge faders i Gud biscop Henrik i Lincöpunghe medh stadsins insigle ther som [ɔ:samma-] stadz medh mith egith insigle Biörn Nilzsons för thetta breff Scriffuit pa Lincöpunghz gardh ar ok dagh som förscriffuat staar.

Original på papper i Riks-Arkivet, med märken af 2 sigill å baksidan.

152.

K. Johan underrättar sin bror hertig Fredrik, att han d. 22 Juli kommit till Kalmar, der två af riksrådet infunnit sig och öfverlemnat både staden och borgen, jemte slottslofven på Borgholm, dat. Kalmar d. 26 Juli 1497.

Johan van Gades gnaden koningh to Dennemarken vnde Norwegen, Gekoren to Sweden, Hertoge to Sleswyck Holsten Stormaren vnde der Dijtmarschen Greve to Oldenborch.

Vnsen fruntlichen gruth mit broderliken leue vnde vormogen alles guden touoren, Hochgebaren Furste, leue broder. Wij fügen Juwen leuen gar fruntlich weten, dat wij ame dage Magdalene negest vorleden vor Calmeren gekamen syn, dar vns denne twe des Rykes Redere to Sweden begegent syn, de vns denne nach beuelinge des Rijkes Redere de stad vnde borch to Calmeren geschicket vnde auerantwerdet hebben, dartho den sloth louen to Borchholm vp Öylande gelegen, vnde desuluen Rijkes Redere hebben vns van wegen des ganszen Rijkes Rade to Sweden vor eren heren vnde koningh entfangen vnde gehuldiget, och truwe vnde holth geswaren, welket wij Juwer leuen nicht wolden lenger vorenthalden vmbewust. Wor inne wij dersuluen Juwere leue to wolgefallen syn mogen, willen wij alle wege willich befunden werden. Datum vp vnseme Slote Calmeren ame midwegen negest na Jacobi apostoli Anno &c xcvij vnder vnsem Signet.

Utanskrift:

Deme hochgeboren Fursten Heren Frederike, Hertoge to Sleszwijck, Holsten Stormeren vnde der Dytmerschen, Greue to Oldenborch vnde Delmenhorst, vnsen leue broderen.

Original i Lübecks Rådhus-Arkiv.

153.

Årkebiskop Jakob, med 3 Svenska och 7 Danska rådsherrar, stadfästa å K. Johans vägnar Stockholms innebyggares privilegier och försäkra dem om skydd samt glömska af forna misshålligheter, dat. S. Clara kloster utanför Stockholm d. 24 Aug. 1497.

Wii Jacob med Gudz nade ærchebiscop i Vpsala &c, Swante Nielson, Niels Boson och Erik Trolle, Sueriges Rikes Raadh och mæn, Greffwe Beræend von Haansteen, Henrik Knutzson, Clawss Cromedike och Marqvard Rwnnow, riddere, Palle Andersson, Henrik Erikson och Hans Griis, wepnare, Danmarkx rikes radh och mæn, Göre alle weterligit, ath borgemestarene och radit i Stocholm haffue hafft theris fulmæktuge sendebud hooss oss med theres besiglde breff, begærendes, at the wilie bliffue hoss the werduge fædre och gode mæn, Rikessens radh i Suerige och hooss then Calmarna dædinge och Recess, och henne fultgöræ i alle syne pwncthe och article, med hulscap troscap och manscap &c. Ther fore haffue vi loffuat och sagt, och med thetta wort opne breff nw loffwe och segie, paa waar naduge herres, högboren förstes Kongh Hansses vegna, at tesse epterscriffne article scule stadfestæs och fultgöræs, ath theres statuta oc priuilegia skule bliffua widh theres fulla makt, the nygia medh the gamblæ, i alles theres pwncta oc articla, tesliges at wii aff legge then olagh, som Byorn Nielsson pa lagda (!) i hær Steens tydh, om the pakkæ oc kistor, at the skole icke wpslaas, wtan bliffwa widh thet som gamalt och foornth warith haffuer, Loffwe wii och, at al then owiliæ, som i mellen högboren förste, waar kære naduge herre konungh Hans och them komen waar i thet kryg och örlug, som skede pa Brwnkebærg in pa hans nades högmectughetz fader konung Cristiern, hwess siæl Gudh nadhe, skal icke wrekkes eller hæmpnes i nogen matho, Item at the gode qwinnor och jomfrwr, som serdelis haffua giffuit them til Stocholm och begæret ther beskerm for offuerwald i thenne forlidne tydh, skule nythe thet them tilhörer. Item och kyrker och closter skule haffua frydh pa theris och theris personer, Tesliges at wii

wele forwarat, thet almogen i landet skule them icke falla pa halsen, at the haffua giffuit them til rikessens radh oss oc Calmarna dæktingen, som oss sielffue, Item loffue wij, ath wij vele icke flere Tydsker haffua in i staden medh oss, æn wii tröste bestaa oc wara fulmæktuge, Item huat mistancka wii haffuæ til nagon aff them i staden, wele wii aldelis milleligen offuersee, Item wele wii och forvnna them och theres staadh, i tæsse forscriffne article, som oss sielffue, Och loffwe wii them, i alles theris puncther pa waar naduge herres wegna obrutlige holles vidh waara æro sanningh och godhe troo, Til tess breffs ydermere forwaringh, lathe wii witerlige henge waar inszigle nædhen for thetta breff, som giffuit ær i sancte Clare closter wthen for Stocholm sancti Bartholomei dagh anno domini Millesimo quadringentesimo monagesimo septimo.

Original på pergament i Stockholms Rådhus-Arkiv, med plats för 11 sigiller, men blott fragmenter af sex.

154.

Ärkebiskop Jakob Ulfsson tager, å riksrådets vägnar, Skog kloster i sitt synnerliga hägn, dat. S. Clara kloster utanför Stockholm d. 28 Aug. 1497.

Wij Jacob med Gudz nade erchebiscop i Vpsale &c Göre vitherligit at wii haffue taghit oc annamat oc med thette wart opne breff nw tagha oc anname renliffues jomffrur abbadizen oc alt conuented i Skogh closter med alle teres æger oc egedele i then helge kirkes rigesens oc war enkanlige hegn oc beskerm oc forswar pa the werdige feders oc rigesins radz wegne i Suerige viliendes töm serdeles forswara til rette hwar som behoff kan göres, hwarfore bidie wii alle oc hwar en serdelis som for cronenes oc wara skul wele oc skole göre oc late at the töm pa gotz haffuer ægedeler oc personer i ingen motte hindre qwelie platze eller i nagen motte

olagligha ofõrrette vid cronenes oc ware hempd oc plikt Giffuit i sancte Clare closter vthanfõr Stocholm sancti Augustini dag anno &c xc septimo Nostro sub sigillo.

Original i Riks-Arkivet, med lemningar af sigill i rödt vax å baksidan.

155.

Biskop Henrik frikallar dem, som å Sten Stures vägnar hållit Linköpings gård besatt, från all anmärkning och eftertal, med förbehåll, att hans med Björn Nilsson och Nils Bröms slutna aftal hålles, dat. Linköping d. 3 Sept. 1497.

Vij Henrich met gutz nadh Biscop i Linkõpingh Gõre witerligith medh thette warth opidh breff at thenne her efftersсriffne welb. mæn Holmsten Ericsson Henrich Swetzin met the andhre flere som haffwe nw legidh her paa war gardh i Linkõpingh i thenne forlidhne tiidh, ware begærende aff oss warth opidh breff, at the haffde oss inthe annidh affhænth, æn the haffde fortærth i spiisningh, õll, math ok hæsthekorn, som wi ok ey anners wethe, hwar fore giffue wij them quith oc fri for all effthertall, togh swa at thee dægtingis breff som oss giffuen wore aff Biõrn Nielsson ok Niels Bryms bliffue widh sina macht okrænсth i alle motte, Til thæs ytermere wisse trycke wij worth Secreth for thetta breff Datum Lincopie anno Domini Mcdxcvij. Dominica proxima ante natiuitatis Marie virginis.

Efter en afskrift i Linköpings domkyrkas papperscodex från början af 16:de seklet. (Jfr N:o 149.)

156.

K. Johan till rådet i Danzig, med uppmaning, att sedan nu det folk han sändt riksrådet till undsättning, börjat belägra Stockholm, och han sjelf beslutit begifva sig dit, med mera folk, låta köpmännen veta, att de nu böra ditföra lifsmedel, dat. Kalmar d. 13 Sept. 1497.

Johann van Gotsgnaden to Denmargken, Norweghen &c koning, Gekorenn to Swedenn, Hertug to Sleszuigk ock to Holsten, Stormarenn vnde der Ditmerschen, Greue to Oldenburgh.

Vnnsze sundergen gunste touorenn, Erszamen leuen beszunderenn. Wij fugen Juw gutlich wetenn, dat vnnsze leuen getruwen Redere vnnde menne, szo wij vppe in Sweden mith vnnszem folcke dess Rykes Redere darsuluest to hulpe geschigken hadden, de suluigen nu geseigeth, fullenkamenn entsettinghe ghedaen vnnde herenn Sten Sturenn, syn folck veltflüchtich gemaket, en ock vth deme velde geslaghen, vnde nu vppe Stockeszholm bestallet hebbenn, dar denne de gantze menheith vnszen Rederenn vann vnnszer weghen nw vnnderdanich vnde tor handen ghan synn. Alze denn gedengken wy, wilt Godt, darhenn by vnnszem folcke vnde dess Rykes Redere nu personlichenn torstede irschinen. Bidden darvmme mith vlyte, fruntlich begherennde, gij juwen copluden gutlich vnderrich[ten], szie szich wente dar tome Stockeszholme mith beer, wyn, brode, mel, molt, tzollt, hoppen vnde wanth vnde andere eren kopenschuppe, szo in vnnszeme heere gedhenen moghe, beualen willen, wij id zo beschigken vnnde bestellen laten, allent, wesz szie dar szo bringhende werden to vnnszeren behoff, en alle vnentferneth (?) blyuen, schall gutlichen nach synn gewerde entrichteth vnde betallth werden. Hiirane juw gutwillich ertoghenn synth wy alleweghe vmme juw vnde de juwen in sunderghenn gunsten to irkennende gantz geneigeth. Datum vppe vnseme slote to Calmarn dess midwekens negest nha nativitas Marie anno domini &c xcvij[ten] vnnder vnnszeme Signete.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

157.

K. Johan underrättar rådet i Danzig, att han nu blifvit hyllad af alla stånd i Sverige och skall krönas d. 26 Nov., hvilket bör kungöras för köpmännen, så att de kunna komma till Sverige, och skola de der åtnjuta alla gamla privilegier, dat. Stockholm d. 1 Nov. 1497.

Johann vann Gots gnaden to Denmargken, Norweghenn &c koning, Gekorenn to Swedenn, Hertugh to Sleszuig, to Holstenn, Stormarenn vnnde der Ditmerschen, Grave to Old[enborg].

Vnnsze gunste touorenn, Erszamen, leuen beszunderen. Szo wy denn vorhenn an juw van Calmaren gescreuen hebben, dat wij hiir in vnnszenn ryke Sweden gekamen szin, alzedenn fughen wy juw gutlichen wethenn, dat wij nw mith desz Rikes Rederenn vnnde heren Sten Sturen, allen samptlich, to einenn fullenkamen ende gantzlichen gekamen szinth, vnde dürch de suluesten Rederenn, Ritterschupp, manschup, Borgheren, Buren vnde gantze ghemeynheith hiir in Sweden, endrachtlichen gehuldighet ock hulschapp, truwesschup vnnde manschup mith eren eeden, zo sick dat geboreth, vns togesecht, vnnde slotteszlouen tho allen borghen vnnde sloten auer alle Sweden vnnde Fyndlandt vorantwardeth hebben, vnnde dess sondages neghest nha sunte Katherinen schiresth kamende nw de crone vann vnnszem ryke Sweden in den namen der hilligen dreuoldicheith annhamen vnde entfanghen scholen. Bidden darumme eyn sodant by juuem copmaen beluten vnnde vorwitlichen lathenn, dat szie wenthe hiir mith eren copenschup, aff vnde tho, szekere, feylich, nach eren olden priuilegien vnde olden herkamen, segelen moghen, de suluesten priuilegien vngehinderth in aller mathen, szo szie betheertho ghedaen hebben, gebruken vnde genethen schollen. Datum vppe vnseme slote tome Stockesholm am daghe aller cristenzelen anno domini &c xcvij[ten] vnnder vnnszeme signete.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

158.

K. Johan till ärkebiskop Jakob, om ett möte af tre ombud från hvart härad omkring Upsala d. 31 Dec. för utskrifning af en gärd, dat. Stockholm d. 21 Dec. 1497.

Johannes Dei gracia Suecie Dacie Noruegie Slauorum Gottorumque Rex Dux Slesuicænsis ac Holsacie Stormarie et Dytmerscie Dux Comes in Oldenborgh et Delmenhorsth.

Premissa reuerencia cum nostro sincero fauore. Kæræ herræ oc fadher om then almwgæ som i scriffuæ och begære at skall were i Vpsallæ sywendadag jwlæ, ther om haffuæ wij forskreffuit menigheden i Tyerppæ Norwndæ oc anderstedz i then eyn at the i hwert heret vdgöræ tre fuldmechtigæ paa alles wegnæ tiil ether swo the ære ther i Vpsallæ samme tiid som for[skreff]uit staar at senestæ, oc i tha rammæ och wiidæ wort bestæ ther meth som wij ether fuldkommeligæ tiiltro oc wiidæ ati gernæ göræ, Wij ære swo ower ens wordnæ met wort elskeligæ Raad her tiil stedæ met oss swo at xij skattebönder legges i gerd oc xxiiij landboo i en anden gerd oc at ther vdgöres i hwer gerd sex marc i rede peningæ, effther som i selffuæ wel formerckæ kwndæ leyligheden ther paa at skullæ swodan gerd vtgöres i waaræ, huad nyttæ wij kwnndæ fongæ ther aff effther at wintterdaghen paa hender er oc hwn ther tiil lang wey föres skuldæ. Hwor wii kwnnæ wiidæ oc ramme ethers domkirckes bestæ göre wij altiid gernæ. In Christo valete Ex castro nostro Holmensi ipso die beati Tome apostoli anno &c xcvij Nostro sub signeto.

Utanskrift:

Reuerendissimo in Cristo patri domino Jacobo ecclesie Vpsalensis archiepiscopo Nobis sincere dilecto.

Original med lemning af sigill, i Riks-Arkivet.

159.

Hemming Gadh till Svenska Riksrådet, enträgen begäran om återstoden af de 880 dukater, som skulle erläggas för den af honom utverkade påfliga korstågsbullan mot Ryssarne, dat. Rom d. 4 Juni 1498.

Mina odmyuka thro thiensth forsendh med Gudh, Verdigisthe werdighe herrer och Fedher, Verdens sa skikka ath the nadh och indulgentia plenaria giwin ær moth the omildhe Rydzsser wardher her betalath i sa godhe thro, som wij henne her wthdraghe medh swar kost och tærningh, haffwer the gracias icke sa fulfagra, thet ma æn hendha sigh, warith icke for xx aar, hon komber til matthe, quia nullius temporis limitata et mortuo pontifice, et breue sine difficultate quatenus opus fuerit reconfirmandum, och welin i icke bruka for:ne Bulle, sendhen henne til Lifflandh eller i Lettoghen eller Pryssen, som nw her ære och wilie haffwa sama nadh, thet jach thöm franwendhe. Thy war bulle haller Pryssen inne. The löse gerne thet idher teckis. Högmestarens canceller aff Pryssen bödh mich iiijc [ɔ: 400] ducater, ath jach skulle haffwe werffwith honom eth breue Apostolicum til Pryssen och Polen sub eadem forma sed mutatis executoribus. Loco Reuerendissimi Archiepiscopi Vpsalensis poneretur Rigensis et loco Aboensis Sambiensis, och jach wille ingelund thet tilstedhie, herom görandes som i werdens vetha hedherligx mans her Peders Henrici, Mester Henrich Vennes och mith ofordærff. Wij äre alle redhe ens ther om i ban kompne, thet penningarna ey ære alle betalne. Hiith senden iiijclx [ɔ:460] ducater och summan war viijclxxx [ɔ:880] ducata innan viij manader, nesth komandes betala skolandes, och ær sköth ij aar forlidhen, hwaria viij manadha wil Bancaren lxxx ducata til okers. Then werdig herre her Sten skreff sa opta ther epther medh wiis sendhe bodh pa sine och rikesens radz weghne och enkerligh budh sendhe, medh her Pedher Benedicti i Werendöö, Gud hans siell nadhe, och sa till sisth medh Mester Otthe domprogosth i Wetherarss, ath jach skulle forwerffwa rikith til beskydh och be-

skerm, for:ne plenariam indulgentiarum moth the omildha Rytdsser, hwilkit wij och giordhe, sidan wij hördhom hwath sketh war i Finlandh &c. Thy bidhiom wij idher for Gudz skull, ath i werdens nadhsamlige se til oss idhre fatige wndhersather, ath wij magom koma aff tesse geldh wii inkompne ære pa mene rikesens bestha, som war stor thro til idher ær, hwilkith som ey sker, thet Gudh forbyudhe, tha ære wij renth forderffwade, och trengioms til nagra offortenkta saker, ther kosth och skadhe epter komber, thet ey behoff giordes, och æn tha betalas skule. Verdige herrer, snarare kan eth cronath rike sigh fore koma, æn thre fatige men, rikesens wndersatha, som mente all tingh aff rikesens herrar[s] tilscriffwelsse skikka till thet besta, och mykith loffwades for arbedhe och mödhe, och ey atherlönas thet ta hopades &c. Her med idhre werdighether Gud befallandes med liff och siell Scriffwith i Rom iiij mense Juni Anno Domini i Mccccxcviij.

Iher Verdighethers Capellan
Hemingh Gadh progost i Lincoping.

Utanskrift:

Verdigistom Verdigom Fedrom och Herrom her erkebiskop Jacop i Upsala Henrich i Linc[öping] &c. Sten Sture hogmestare Swante Nielson marsk, &c. med mene Swerges Rikisens radh sine kere herrer.

Original i Riks-Arkivet.

160.

Henrik Krummedike sänder Svante Nilsson 1000 Danska mark och beder honom att snart komma till Elfsborg, dat. Köpenhamn d. 6 Juli 1498.

Broderligh kerlige hilssen altiid forsend medh Gud. Mo i vide kære broder ath jagh sender nw ether medh her Jacop twsinnæ marck Danskæ penninghæ och haffde jegh længe siden sênth ether them haffde megh her holdes ord aff thee som megh er plectigh Kære broder kan her Jacop vnderuissæ ether allæ ærende som her nw paa ferde ære Kære broder bether jegh ether kerlige ath i medh thet snareste villæ komæ ned til Elsborrigh Jegh haffuer mange merkælige ærende ath vnderuissæ ether, och hwath jegh kan vare ether tiil vilge och kerlighed ther skullæ i altiid finde megh velwilligh tiil, raader och biwder altiid offuer megh som offuer ether broder Ether her med Gud almegtuste befallendes Ex Köpenhaffn feria secunda post Petri et Pauli apostolorum Anno domini Mcdxcviij meo sub sigillo.

Henrick Kromedicke Ridder.

Utanskrift:

Velbyrdigh man och strengh Ridder Her Svanthe Nielsson Swerigis marsk sin kære broder.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

161.

Biskop Henriks förlikning med Herr Erik Turesson och dennes tjenare, om den skada de gjort honom under föregående örlig, med vissa förbehåll, dat. Linköping d. 5 Nov. 1498.

Vii Henric medh Gudz nad biscop i Lincöping göre viterligit medh tæsse wara nervarandes opno breffue, at anno domini Mcdxcviij feria 2:da infra octauas omnium sanctorum war giort en venlig forlikelse mellom oss ok ærlig oc velburdug man her Eric Tureson riddere, nerwarande oss ælskelige Mester Hans Ganzow ærchediekne, Her Peder Gotscalci Cantor, her Anbiorn Canic i Lincoping, medh velburduga mæn Johan Besze, Benct Abiorson, Lindorm Matsson oc Magnus Staffenson, om then skade, han och hans tiænare giorde paa oss oc wara tiænara nu i thet forlopna örlög, i swa matto at wi skole haffua wara bartze igen medh all sin tyg ok takel medh thy bösser som fördes fraa Lincöpingx gard oc til Stægeborg, oforsumet oss then ræt wi haffwe til her Sten Sture om var ok then helge kyrkes gaard Röne, som han læt brænna oc nederbryta, huar om wi welie fullelige tiltale Her Sten Sture oc ecke Her Eric Turesson, tiisligis undantagen then rætgang wara swena haffua til for:ne her Eric Turesons swena om thy hæsta the togo seden dagtingen war gjort mellan oss oc Biörn Nielsson, Bröms oc flera theras medfölgera. Thy giffua viför:ne Her Eric Tureson Riddera qwiit oc frij ledug oc lös medh sina arffua och effterkomande for all ytermere tiltal for thenne for:ne saker vthen the her vndentages for oss oc wara effterkommande i alla motte. Datum Lincopie anno domini quo supra. Til tæssins breffs ytermere forwaring bedes wi war wærdoga Capituli insigli medh waro witherliga hængendes neden for thetta breff.

Original på pergament, med vidhängande sigill, i Riks-Arkivet.

162.

Biskop Henrik och Erik Turesson, till tre härader omkring Linköping, om utskrifning af gengård för konungens eriksgata, dat. Linköping d. 5 Nov. 1498.

Wi Henric med Gudz nad biscop i Lincöping oc Eric Tureson riddere, helse eder alle cronenes skatskullöge bönder oc menige almoge, som boo i Hanekind, Bankakind oc Valkabo h[ære]t kerlige med Gud. Kære wener vether, at wi haffue nu varit her i Lincöping offuer eens med eder fulmectuge senningebud, som her forsamblede vare aff huart hæret i Östergötland, Tha haffue wi swa offwerwægit effter thet yterste oc beste medel wi kunne vppa war nadige herres vegna om then gengerd, ut scal. göres mot var naduge herre kongen til hans nades ericsgate, som hans nade nu i thenne tilkommende vinther medh Gudz help ride vil effter Sweriges lag, swa haffue vi tilskickat xiiij skattabönder i huar gærd xxviij lanbor i huar gærd. Saa skal vtgöres med huar gærd ij pund smör, ij pund köt oc flæsk, ij pund torfisk, i fierding torsk oc strömming, vj spen korn, iij las höö, iij tr öll, huar scattebonde vj bröd, huar landbo iij bröd, iij gæs med gerdenne, j faar, vj höns, xx æg, xxiiij liws, j(1/2) fierdinge gryn, iij mark salt, vj gerder om en god oxe, forbætred medh harer, fogla oc fersk fisk, huad i kunne som i vele fortiæne tac vpp ad. Swa haffue wi tilskicket velburdige men Monss Henricsson oc Peder Gerdsson med ij borgere, at the skole thet aname oc vpbære i Skeninge aff edre gerdemen, huar fore bedie vi eder kære vener, at i for:ne ærende i bewise eder trolige oc vælwelige, at thenne for[skriff]ne gingerd redelige vtkomber, thet som got ær, paa then dag som for:ne Monss Henricsson oc Peder Gerdsson eder vnderuisandes varder, i swa motte, at then gengerd redelige vte ær innan xx:de dag jwl, oc for om behoff görs. Huar vi kunne wara eder til gode oc bestond, scole i altid finne oss vælwelige til. Eder her medh alle Gud befallandes. Ex Lincopia feria 2:a infra octauam omnium sancto-

rum anno domini Mcdxcviij. Nostro sub signeto presentibus dorsotenus impresso.

Bedie wi eder hæreshöffdinge i huart hærede oc biude paa var kære naduge herres vegna at i grannelig vtlete oc tilsee, at thet mantal beskedelig lægges, saa at engin döl sig vnden, ved vor nadige herres hempd oc plict.

Original i Riks-Arkivet.

163.

K. Johan till rådet i Danzig, begär afskaffandet af en förändring i vigten, särdeles å osmund, hvarigenom Stockholms borgare förlora 2 fat å lästen, (= $^1/_{12}$), dat. Stockholm d. 22 Juni 1499.

Johann van Gotsgnaden to Denmargken, Sweden, Norwegen &c koningk, hertog to Sleswig ock to Holstenn, Stormarenn vnnde der Dithmerschin &c.

Vnnse sundergen gunste touorenn, Ersamen leuen besunderenn. Vore vnns hebben bericht vnnse leue getruwen Borgermestere vnnde Rath tome Stockholme, wo dat se vnde ere kopman vppe ere ware, de se hiir uth vnsem Ryke to Sweden forenn, dar myt juw an der wycht beswaret, vnde en affgedraget schole werden sünderges an dem Oszemunde, dar se an der last by twen fate oszemundes in der wicht vorleszen scholen, de doch sine wicht hiir full holt, vnnde wanner gij vnde juwe kopman sodann oszemunt vortan vorkopen, wert he nicht gewogen, men by faten vnde by lasten, xij t[unnen] vor de last, so vortan, vorkofft, vnde twe fate vp de last so gewunnen, dar ane en sere misduncket, dat en nicht rechtlich wedderfarenn schole vnde nicht by older wonheit vnde herkomment bliuen mogenn, en to grotem affdrage vnde schaden. Worumme bidden wij myt flite vnnde begerenn, gij sodann

beswaringe myt vnsen vndersaten affstellen, vnde by rechticheit, so oldinges by teyn edder twintich jaren gewest is, bliuen laten, so gij willen, wij wedderumme juwen kopman hiir in vnsem rike des scholen laten geneten, darane don gij vnns danglich to willen. Datum tome Holme ame dage der teyn dusent Rittere Anno &c xcix vnder vnsem signete.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

164.

Sten Sture till Svante Nilsson, med anbud om biträde för Prins Kristierns emottagande, dat. Nyköping d. 5 Sept. 1499.

Venligh och kerligh helse tilfornne send med Gwdh. Kære her Swanthe, son och godhe besynnerlighe ven, ma i vethe, at iach fiich i gaar eder fogotes Sander Arendssons scrifuelse, swa thet i vore ecke hemme vedh slottedh, och at han hadhe senth min scrifuelse vth i moth eder. Hwilchit mich vort vnderwiist for visse tidendhe, ati äre nw hem komen karsk och helbrygde, Gud tess loff hafwe, och hafwer iach ingen tidendhe aff vor vnge herre anned, än thet iach stwnd vedh stwnd, dagh ved dagh, förmodher hans nadhe komme hiit till Slottedh, och som eder fogode scrifwer mich till, om hans nadhe vill till Ståkeborgh, tha kwnnen i sielff væll formerchie, ath hans nadhe vill diit, och ma i ther rette eder effter. Tiidhen naar hans nadhe scall komme, vet iach ecke biwdhe eder till, for æn hans nadhe kommer hiit, tha vill jach ofor[töff]ret biwdhe eder till ther om, Gudh gifwe thet, at vådherit vildhe vere med och at iach kunde forstille eder then gestningh, thet kenne Gud, jach vill gerne leggie mik effter, for ty iach weth, thet i ære swa nyes komen til thet sloth, och kan våll merchie, at j hafwe än ecke myckit kwnnet leggie in ther i kwnne staa hans nadhe fore medh.

Kere son, ær thet nogit eder fattes, ther iach kan vnsätthie, ther sigher friiligen till, eder scall inted twifwell vare, Hwar jach kan vara eder till all vilie, kerligh, gode och bestand, iach vill thet altid gerne göre. Eder her med Gudh befol-[en]de, hastelige aff Nycöpingh torsdagen nest fore varfrw dagh natiuitatis anno xcix⁰ vnder mit incigle.

Sten Stwre
Riddere &c.

Utanskrift:

Erligh och velbördigh man her Swante Nielsson, Riddere, Marsk i Swerighe, sin kere son och gode synnerlige ven venlige &c.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

165.

Årkestiftet Riga och Tyska Orden i Lifland lofva hvarandra troget bistånd, för den händelse ett förbund kommer till stånd med konungen af Danmark, Sverige och Norge, till landets skydd mot Ryssarnes anfall, dat. Walk d. 12 Sept. 1499.

Wie Michaell van Gades vnd des Romischen stoels gnadenn der hilligen kercken tho Ryge ertzbischop, Johannes der sulvigem gnade tho Oesell byschop, Johannes electus vnnd confirmator [ɔ:-tus] der kerckenn Dorpte, Nicolaus Lemborch, Deken der kerckenn Curlandt, vnnd Johan Fresse, vulmechtige des erwerdigen herrn bischofs tho Churlandt, vor vnns vnd vnsse kercken, vnnd dersuluigen gewandtenn vnnd vndersatenn, vnsse lande vnd stede, vnnd wy Wolter van Plettenberch, Meister Deutsches Ordens tho Lieflande, Hindrich van der Brugge, Landtmarschalck, vnnd Wilmer van Delwich, kumpthur tho Vellynn, vor vnns vnnd vnnssen gantzen Ordenn tho Lieflande vnnd vnsses Ordens ge-

wantenn, vnnd vndersatenn, vnse lande vnnd stede, bekennen vnnd betugenn apenbar in vnnd mit dussen vnssen breue vor alsweme, als denne tho gedeye vnnd wolfahrtt dusser lande ein ehrlich vorbundtt mit dem durchluchtigsten vnnd hochgebarnen herrn, könige tho Dennemarken, Schwedenn vnnd Norwegenn &c vnnd dussen landen tho Lieflande tho maken vnnd inthogahen vpgenamen vnnd vorramet is, vp datt den sodan vorbundt eendrechtigliken, stede vnnd vaste gehalden werde, so belauen wy, partte bauenbenompt, effte tho middelen tyden des bundes, so lange de wahret, dusse lande van den Russen apenbahr beueidett wordenn, so soll en partt dem andern getrewlich bystahen, hulpe doen vnnd byfallen sodane veide mitt aller machtt wedder tho stande vnnd thom ende helpenn uthdregen. Werett sake auer, datt jenig partt van vnns edder denn vnssen in den kriegssakenn dusses vorbundes gebrecklich, na der andern partte de (!) kentniss gefunden wurde, vnnd gutliker vnnderrichtung nichtt achtenn wolde, den solen de andernn partte darthodrengen vnnd nodigenn, datt he sick geborlick hebbe vnnd holde, Beholdenn glickwoll den herrn Prelatenn vnnd allen partenn dusser lande ere rechtt vnnd rechte, vryheide vnnd herlicheide. Des thor tugenisse der warheitt hebben wy Michaell ertzebischoff &c. vorbenombt vnnd wy Johannes tho Oesell vnnd Johannes electus confirmatus der kercken Dorpte, vnnd Martinus der kercken Churlandt, bischoppe, welck sin secret vor vnns vnnd vnsse ritterschop, vnnd wy Wolter van Plettenberg, meister, Henrick von der Bruggen, landtmarschalck, vnnd Wilmer von Delwich, kumpthur tho Vellyn, Deutsches Ordens, vor vnns vnnd vnssen gantzenn Ordenn vnnd Ritterschop tho Lieflande, welck sien segell, vnnd wy Borgermeistere vnnd rathmanne der stede Ryge, Dorpte vnnd Reuall, welck vnser stadt ingesegell recht wetendes hangen latenn hir vnden am dussen breff, der tho mehrer sekerheit twe eines ludes geschreuen sienn vnnd vorsegeltt, denn einenn wy Michaell &c. bauen benompt van vnser prelatenn ritterschop vnnd stede, den andern wy Wolter &c vorbenombt van vnsses ordenns ritterschop vnnd stede wegen by vnns hebbenn vnnd beholdenn, de gegeuen vnnd geschreuen sien thom Walcke in

enem gemenenn landes dage des negsten donnersdagh na natiuitate[m] Mariæ na Christi vnsses leuen herrn gebortt vierteinhundertt darna im negen vnnd negentigsten Jahre.

Efter en afskrift uti en Copiebok af Lifländska handlingar från början af 17:de seklet, i Riks-Arkivet.

166.

Sten Sture till Svante Nilsson, om en läkare, Prins Kristierns afslag å böndernas begäran om upphörandet af en afgift, löfte om vidare meddelanden vid återkomsten från Kalmar, dat. Söderköping d. 19 Sept. 1499.

Venligh och kerligh helse tilfornne send med Gudh. Kere her S[uante, son] och godhe besynnerlige ven, som iach screff eder siistens till om then arst swa hafwer iach mit b....... hafwer jach bestelthet oppa Nycöpingh, swa at nær han kommer, tha scall han strax vthe....... fordenscap oc ofor[töf]ret komme til eder, Jach hafwer nw varit her med min vnge herre och........ för hans nadhe om affgifft, som the sadhe thöm vare olaglige pa kommen, i hwilchit ..... jach förarbeidedhe thet besthe ther iach kwnde, och finge the bönder ingen affgifft, uthen scole blifwe ved thet the tilfornne giort hafwa, ok vore jach gantzske gerne i tall med eder, hwilchit jach nw ecke bekomme kan, som i sielfwe kwnne formerchie. Men nw jach reser op fran Calmarne igen, tha vill jach leggie mich vin effter at vara i tall med eder oc vnderwise eder yterligere all legligliet æn jach nw scrifwe vill. Her ær nw inted besynnerligith ider till at scrifwe anned æn thet vor nadigxte herre screff nw hiit til erchebiscopen om the breff, ther frw Sigrid och her Sten Twreson hafwa oppa the læn, ther her Erich Trolle giik töm vnden, s[om] brefwen inneholle. Hwad jach framdelis forfare kan, will jach gerne biwde eder till, och hwar jach kan vara ider till all velie kerligh gode och bestand, thet vill jach altid gerne göre

thet Gud kenne, hwilcken jach ider befaler swnd och och saligh till ewig tiid, hastelige aff Swdercöpingh torsdagen nest fore Mathie apostoli dagh Anno xcix⁰ vnder mit incigle.

Sten Stwre
Ridder &c.

Utanskrift:

Erligh och velbördigh man Her Swanthe Nielsson Riddere, Marsk i Swerige venlighe sendes &c.

Original i Danska Geh.-Arkivet, skadadt af råttor.

167.

Sten Sture till Svante Nilsson, förord för Henrik Svessing, som fruktar, han skall mista sin häradshöfdingetjenst, dat. Nyköping d. 22 Febr. 1500.

Wenlige och kerlige helse nw och altiidh forsend medh Gud. Kere son, her Swante, gode besynnerlige wen. Hawer jach forstandet aff Henrich Swessingh, at naghre hans owener gange honum swiklege epther, belywgendes honum, pa thet at nagher saa dhane tilfälle kunne finnes moth honum, at han maatthe miste siith hæredzhöfdingxdöme &c. Kere son, beder jach eder, ati vele for mine skwl ware honum behielpeligh, saa thet ekke skeer epter hans owenerss tilskyndelse och at han maa bliwe wiidh siith hæredzhöfdingxdöme, til tess Gud fögher, at waar kereste nadige herre kommendes wardher hiith til rikedh. Ær thet sake, att han hawer sigh i nagher maatthe forbrwthedh, thaa maa han wel stande til retthe for hans nadhe. Her wtinnan ghörer, som min troo ær til edher, och jach wil synnerlige fortiena medh eder.

Her medh eder then almektiste Gud befalendes. Ex Nicopia die cathedra Petri Anno Md meo sub sigillo.

Sten Stwre Ridder.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

168.

Sten Sture till Svante Nilsson, om nyheter från Ditmarsken och Jens Falsters anseende i Nerike och Värmland, dat. Nyköping d. 16 April 1500.

Venlige ock kerlige helse, nw ock altiid til foren send med Gud. Kere son Hær Swante gode, besynnerlige wen. Kom hiith til meg Jenss Falsther same dag wm aftonen, som i fore hæden, ock kom for naghre dage hanss bwd wp fran Danmark, thaa med ingen annen tidende æn som wii hade her til foren. Men klokke odensdag kom hiith ock til mig wp fran Danmark en ther hade til foren tienth Jwmfrw Anne. Then same war ock i Dætmeren medh nær slagedh stoodh, han sade for sannindh, at min herre kwngen war æn i land tho Holsten med ganzke stoor makt ock margrewen aff Brandborg hawer lowadh hanss nade al then makt, han aastadh kommer, ock flere herre ock förste tessgelikes, saa ath hanss nade akter wm pinxdage tiidh eller at senast sancti Johannis tiidh slaa ther in i landhet i gæn med iij (3) hærer, ii til landz ock en til watn, ock med bæthre forwarning, Och fare daglige in i landhet iiij twsendh aff min herress folk, skinne, brenna ock slaa i hæl alt thet the wtöuer komme, och sade han at the Dætmerske ville nw gerne gaa min herre til hendher, men hanss nad vil ekke, ock at ther waare ekke saa mange slagne aff min herress folk, som her ghaar rykte, och förmoder Henrik Ericksson ware kommende dag wedh dagh. Nær Gud föyer saa skeer, at han kommer, thaa

veth iack meg faa wiss tidende ock thaa wil jack wten twiwel byde edher til. Kere son, formærkte jack ock paa Jens Falsther, at han hawer saa hylledh the bönder til seg i Värmeland ock i Nærike, at waare thet saa som Gwd forbiwde, nagher ville ghöre nagher wpresningh, tha ville the medh ingen annen gaa eller holle æn med honum. Men her war en min landbo hooss meg aff Nora skogha, han gaff meg annedh til vethande, han sade at hade the ekke mer æn en, ther ville gaa medh them, thee ware aldeles redhe, hwilked ock ekke thaa nyttikt waare &c. Kere son, sende jack ock fran meg edher dreng strax wm morghonen til ärkebiscopen ock biscop Korth medh ederss breff ock mere, som iack screff them til ock iack lath edher forstaa &c. Hwad jack kan forfare her epter vil jack byde edher til, beder jack ati ghöre meg tessgelikes i ghän, ock sparer ekke bwdh. Her medh eder then almegtigste Gud befalendes medh liiff ock siel. Ex Nicopia in cena domini Anno domini Md meo sub sigillo.

Sten Stwre Riddere.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

169.

Sten Sture till Svante Nilsson, med ett bud han haft till Danmark, förslag om rådsmöte, skrifvet omkring den 20 April 1500.

Wenligh helse forsendh med Gud. Kiere her Swanthe, sön och godhe besynderlige wen. Kom nw til megh fran wor kærestha nadygha herræ myn swen Henri[k Eri]cson, tha sender iach hanum tiil eder, pa thet at han scal ath k[ennæ] gywæ eder, hwru thet hawer segh medh wor keresthe nadhygæ herræ, och hwadh som han wordher eder til kennæ gywyndes, thet mo i fulkomlighen troo och sætthæ lowen tiil.

Kære son, tycktæ meg ganzskæ nytwgt ware, ath i scriwe erchebiscopen tiil och biscop Korth, ath the tiil hoppæ willa kalle riigzens radh om alle handhæ ærindha poo wor kæresthe nadygha herres wegnæ, po thet ath the wille owerweghæ rigzens, wor keristhæ nadyghe herres gagn och bestandh, och er saa sakæ, ath the tiil hopæ kommyndes wordhæ, om eder görs megh noket behoff ther tiil, ath jach fonger ederss tiilscriwelssæ, som jach med forwar[e]dh ware kan, tha wil iach gernæ tiil radhæ ware i hwar som i wordhe migh tiil sigindes, och hwadh som iach lowedhe eder i systhens, lydher thet fulkomelig tiil, thet wil iach göræ fulth med Gudz help. Her med eder Gud befalendes.

Sten Stwre Ridder.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

170.

Stockholms magistrat till rådet i Danzig, om osmundsvigten, dat. d. 29 Aug. 1500.

Vnssen fruntliken grot myt vormoge alles ghudes to voren, Leuen heren vnde guden frunden. Alz juw vordacht ys, dat wij Juw Ersamycheit vaken to screffuen hebben vmme de wycht, den ghy vnse osmwndt mede wegen, den wij van hir senden werden, vns to dropeligen schade, dat juw pundere wycht nycht myt vnssen punderen vordreghen kan, dat vorwundert vns in aller matten zere. Vsse pundere ys by sine rechte wycht alz hee in C jaer geweset ys. Worvmme leuen heren vnde guden frunden, is vnse andachtige bede tho juw ersamycheit, dat ghy wyllen juwen pundere vnde wichte richten laten, so dat alle man dar ouer nycht klagen mochte, och kone wij betugen wor vns gut kompt in allen see steden by der Osthersee, dat vsse pundere by macht ys vnde dat vsse

gut ouer weget vnde nycht myn sunder in juwer stadt. Dyt is vnsse andachtige bede tho Juw Ersamicheit, dat ghy wol wyllen doen vnde weset vordacht, dat juw pundere gerechtet wert na vnssen. Wij dencken dar nycht lenk mede to lydende, wente de nōet drifft vns dar tho, dat wij mote dat klagen vor vnssen genedigesten hochgeboren vorsten vnde vor des Rykes Raeth van dren Ryken. Nycht mer vpp dusser tijdh sunder juw demme Gode almechtik beuolen to ewigen tijden. Gescreuen in vnsser stadt Stochesholm des sunaffuendes na Bartho[lom]ei vnder vnsser stadt ingesegel Anno Domini Millesimo quingentesimo.

Borgermestere vnde
Raethmanne ibidem.

Utanskrift:

Denn Erszamen vorsichtigen woluissen heren Borgermeisteren vnde Raethmanen der Dansicke, vnssen besundergen guden vrunden.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

171.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, om sitt besök hos Sten Sture och försök att försona honom med biskoparne, dat. Strängnäs d. 16 Oct. 1500.

Mina ōdmyuka tiensth forsendh med warom herra Jhesu Cristo. Werdigh herre och strenge riddare, haffwer jach warith ner myn herre Her Sten, idher kere fadher, pa Gripsholm iij dagha och netther. Med hwath kerligh och gōnsth han mik wnfik kan jach ey sighia, Han hördhe ath jach kom han gik wth moth mik lang wegh medh stor wordningh mik fatig man wnfangandes som jach haffdhe warith en stor landes herre, med gratande tara hwar annan helsendes, och i

fampn tagandes Kenne Gudh ath mith hiertha war sa forstockath ath jach ey eth ordh frambera kwnne och ey mykith bethre hans strengligheth. Wij kome wp i hans mack, ther ware wij ower V stundher til saman, Hwath ther hanledes fa i wel wetha framdelis, men med korthom ordhom jach bedher mik sa Gudh til hielp och all helgon, ath ther ær en fasth kerligh hiertans godh grwndh til idher och alla idhers, ther sether fulkompna lith oppa pa myn ære och cristhendom, ath æ hwarth h[i]wlith hwelffwer pa wæghin ther jach nw ær i staddher her owan i Wplandh antigen til eller fran, aldrigh skilins i ath, fadhren och sonen, ther sether och fwl thro och lith till, Her ær alstinges well gangandes (?) i mellan idher badhom, nw innen en thima skall jach wara til tals med then werdig herre biskop Korth, hwath swar jach ther fongher skule i snarth fa wetha, och sidan far jach til erkebiskopen, och æ medhan bidher myn herre oppa Gripsholm, om sa behoff giordis ath han skall sielff til tals koma med the werdighe herrar eller naghre aff thöm, thill mere wisse och fwlbordh pa all ærendhe, Thet lather forsta myn nadig herre och fadher biskop Henrich ath sa till gangith ær, och hopas nesth Gudz nadh, ath all tingh skulo och sa forslitas med the twe som nw ær giorth. Göre the anders haffwe sin hals oppa ath se hurw the sigh beskydda kwnno &c. Her med idher alswoldigh Gud befallandes och alla idhers dandhe swena hwar wid sith nampn, wtan Sandher myn aal (?) fiendhe Scriffwith med stor hasth i Strengenes XVI Octobris anno domini Mv^c^.

Idher capellan.
[Monogram.]

Postscript:

Item myn herre fik myk(?) XI sine swene the mik fölgia Niels Eskilson och fleere andre, pa eth behagh for eth anrennende skull.

Utanskrift:

Erligh Velbordigh Herre och Strenge riddare Her Swanto Nielson Sweriges Rikes Marsk.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet, egenhändigt.

172.

Sten Sture till Svante Nilsson, om sin glädje öfver förlikningen med ärkebiskop Jakob och sin afsigt att resa till Linköping, att försona sig med biskop Henrik, dat. Svartsjö d. 7 Nov. 1500.

Venligh helse tilforenne altid sendh kerlige medh Gwd. Kere her Swanthe ock kere son, ma i wethe, ath then gode man och werdige herre domprost Hemmingh i Lincöpingh hafwer nw waret hoss werdigxte fadher herre Erchebiscop Jacop om then förlichningh och kom nw för nogre dage her til mich i gen medh swadane articler och swar, ath alle ærendhe i mellem hans nades werdighet och mich ære aldelis venlighe till eth grwndfasth venscap aff taledhe, och ær hans nadhe till freedz om the penninge &c och vill vara mich behiepligh pa then annen sidhen at faa the penninghe, then alsmectigxte Gwdh verdhe loff och ære och sancte Erich koningh och alle wore helighe Sweriges patroner, at swa fierrenne kommet ær, thet hwar ma sæthie troo och liit till hwar annen, menige richesins och alles wores besthe gagn och nytte förhandlendes, som alder störsthe macth oppa ligger, Gwdh alswoldiiger medh then helge andes inskiwtelse hafwer sent oss thenne kerlige herre och godhe man och serdelis aff sin store nadh och mildhet begafw[e]dh honum, ther medh at draghe thette riichit till hopa igen i velie, venscap och kerlige endracth, ther nw lenge nogh i haat och alder störsthe niit varit hafwer. Han och jach ære swa till ens, thet wi vele nw strax innen faa daghe hedhen till Nycöpingh, och tha strax scrifwe eder till encket, hwar eder belegit kan vara, thet wij komme till tals, och achter jach min ærende swa, thet iach vill till Lincöpingh, om hans ærendhe jach förnymmer och finner honum i alle mathe medh alle acth och machth at leggie sig vin om effther menige richesins och begges vore bestandh, hwar vtaff jach benegd är ath vethe hans besthe och hielpe honum till bestand som jach veth J och tesskeliges gerne göre. Nær wi nw till tals komme, vill jach yterligere vnderwisa eder alle artikle æn jach nw scrifwe kan, och hwad eder liwfft ær och till all vilie, kerlig, godhe och

bestand komme kan, vill iach altid gerne göre, Beder iach eder kere son, ati hafwe hemmelige hoss eder thet jach vill then wægh ned till Lincöpingh, för then sak jach acther ecke mange tage medh mich, vthen ridhe dit medh nogre faa, ty iach veth at ther ær nogh for mich the edre ære, hwilche iach hopes at wara mine, om swa behoff giordes, the mine skole vara edhers, och hwad got Gudh mich vnth och forlenth hafwer, ther forliter eder fwllelige till. Her medh eder alsmectigh Gwdh och sancte Erich konungh ewinnelige befalendes. Snarlige aff Swartesiö lögerdagen infra octauam omnium sanctorum Anno Mmo dmo meo sub sigillo.

Sten Stwre
Riddere &c.

Utanskrift:

Erligh velbordigh man och strenge ridder Her Swante Nielsson Sweriges Riichis marsk Sin kere son kerlige sendes thette.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

173.

Sten Sture till Svante Nilsson, att sätta full tro till hvad doktorn (Hemming Gadd) vid sin ankomst å hans vägnar har att framställa, dat. Nyköping d. 6 Dec. 1500.

Venligh helsen tilforne altid sendh kerlige medh vor herre Kere her Swante och kere son. Som iach screff eder nw i fördagx(!) till medh min tienere Iwer Jwte ok gaff eder kenne thet Her Doctor skulde komme ned till eder, swa är han nw pa sin rese diit ned och kommer nw nest Gudz hielp ofor-[töff]ret till tals medh eder, Hwad han eder pa mine vegne underwisendes vorder, ther sæther fullelige troo och liit till, som jach eder sielff myndelige till ordhe vore, och hafwer

inted twifwel. I skole finne mich velwiligh, altid eder till velie, kerligh, godhe och bestand medh all acth och godwelie, thet Gud kenne ock the helge trefallighet, hwilcken jach eder befaler swnd ok saligh i lyckesamligh velfart till ewig tiid. Hastelige aff Nycõpingh pa sancte Anne dagh Anno Md^mo meo sub sigillo.

Sten Stwre
Ridder &c.

Original i Kongl. Danska Geh.-Arkivet.

174.

Sten Sture till Svante Nilsson, att öfverse några bref och derom säga sin tanke, dat. Norrköping d. 24 Dec. 1500.

Venligh och kerligh helsse nw och altid forsend med Gud. Kære son Her Swanthe och gode besynnerlige wen, ma i vide at nw strax fik jach nogen breff, som ten werdighe herre her erkiebisp Ja[co]p och bisp Korth mik til scriffwit haffwa, hwilge jach sender eder her inne i en ask, bediendes eder thom wele offuersee och strax sende thom ather hit op til mik ofortoffret och ther med bywde mik edert gode radh til, hwro eder her om tekkis, sa ære ter oc nogre copier at i ville thom ouerse oc sende thom hit op i gen, ær och thet mõthe beloffwat som i fynne i breffwen pa viii^de dagh jwl i Strengenæs &c Her med eder Gud befalendes. Ex Norcopia vigilia nativitatis domini proprio sub sigillo 1500.

Sten Stwre
Ridder &c.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

175.

K. Johan till rådet i Danzig, om afskaffandet af den ovanliga vigten, hvaröfver Stockholms borgare och andra hans undersåtar klagat, dat. Sönderborg d. 27 Dec. 1500.

Johann von Gots gnadenn to Denmargkenn, Swedenn, Norwegenn, der Wennde vnnd Gottenn koningk, hertug to Sleszwig ock to Holstein, Stormarnn vnnde der Ditmerschenn, Greue to Oldenborg vnnde Delmenhorst.

Vnnsze sunderge gunste teuorenn, Erszamenn, leuenn besundernn. Szo wy denne eremahels vnnsze scriffte vann wegen vnnszer leuenn getruwenn vnndersatenn tome Stockholme vnnde andere vnnszes Rickes Swedenn inwonere der wage haluenn, dar inn sze nw furder dan jewarlde touorenn bauenn gewonlicher wisze vnnde oldem heerkomenn dorch juw vorvnrechtet scholen werden, szo dat sze in itlicher last twe tunnenn vorleszeen mothenn, enn to marckliken schaden vnnde affdrage, derhaluenn gutlich begert, eyn szodans affgestellet vnnde vnns dar uppe scriftlich antwordt beualet mochte werdenn, welkent wy betherto noch nicht erlanget hebbenn, wo deme alles ghelegenn. Biddenn wy noch alze voerhenn, gutlich bogerennde, gij szodann vnwontlike voernhement vnnde beswaringe der vnszen gutlick vortigen vnnde affdoen willenn, vppe dat vnns nicht vann noden szijn dorffe derhaluen furder schriffte an juw to doende. Des szint wij vmme juw vnnde juwe medeborgerenn in szundergen gunsten gutliken to erkennen geneget, vnnde wes gij desszes gesinnet werden, begeren wy vnuortogert juwe beschreuene antwordt. Datum vppe vnnszeme slate Sundeszborg ame dage Johannis ewangeliste anno &c viffhundert vnnder vnnszeme signet.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

176.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, med nyheter från Danmark, och Linköpings domkapitel, dat. Linköping d. 15 Jan. 1501.

Verdigh herre strenge riddare, Kom Laurens Nielson borgemesther i Linc[öping] til mik och lath mik forsta, ath twa borgara ware aff Westherars komne fra war nadhigh herre konunghin, och waro wth sendhe, pa thet behagh ath the skulle fanghet frijhether pa Westerarss stadh, som nw ny brendh ære, och finge the ther inghen godh swar oppa, Mene thet sa for santh, ath hans nadh skall ey koma thette aar hiith i rikith, och sadhe for san tidendhe, ath hans nadh wor ganeth hardelighe krank jwledagh, thet sama sadhe mik Pedher Flemingh erkebiskopens swen for wiisth hans nadhe krank war, och ey opstandhin aff krankheten &c. Sadhe the borgara aff Westherarss ath the well forstodhe ath myn herres nadhe ær idher gansth ogönstogh, och badhe for:ne Laurens Nielson thet alleledis idher kwngöra medh första bodh offortöffwath. Thette badh Laurens Nielson idher tilskriffwa for san tidendhe, bidiandes ath i wilie se oppa brædhet medh hwath tærninghin dragha will. Item wore domherra her i Lin[cöping] sta til, ath the haffwe scriffwith war nadigh herre til och Hans Klawson pa Hoff om Lin[cöpings] domkirkie. Tha jach thet fornam sadhe jach, rikesens radh ære samfelthe ath the ey wilie brytha recesseth i nagher articulo eller puncto, och i scriffwe och göre twærth a moth rikesens radh, nar thet wardher ransakath, fa i föge tack ther fore &c. Jach hawer sakth thöm til i dagh allom samman, ath the skole giwa mik swar i morgon, om thet kan skee med kerlig och wenskap och alles theres ja eller ey. Thy jach acktar göra fwlth och fasth then dell pawen mik forlænth haffwer, och sker sa, tha wil jach thöm inthe tacka, wtan bruka myn reth som mik bör, och sidhan ware hwar sigh. Oppa sa dana ordh haffwer jach hafith twa notarios ther ner the owerste i Capitulo waro, ath sa skee skall. Tha the thette hördho latho the fasth dragha, och ær nesth Gudz hielp

mykith for mökthe til thet bestha. Her ær goth hop æn nw ath thet sker med alles thera wilie, thet ware besth. The ære ath skildhe i capitulo the henghia icke sa til hopa nw som för &c. Item om Eneby kirkio tha haffdhe the henne borth giffueth for jach hem kom . . . . . ær loffwath ath her skall inthe wardhe lösth thet jw skall wara for idhers thienere. Komber jach och fram bethre i skipith, tha skall ther fynnas godh radh till wtan all gensighen. Her med idher Gudh befallendes till liff och siell. Werdens sighie Herr Knwt then edhle herre och myn full godh wen Fru Metthe, Jomfrw Karin, myn herre och hosbondhe, medh all the edle barn manghe godhe netther min thiensth idher strenglighet och thenem widherwisendes sa lenge jach leffwer. Scriffwith i Linc[öping] die sancti Mauri abbatis.

Idher capellan
Hemmingh Gadh.

Postscript:

Item werdens sighia Jomfrw Karine, thet hennes kirkio herre hauer fangith sigh andhre deye her i Lincöping, och haller then edle jomfrw myn herre och hosbondhe ey mer thro æn en Malmöss man. Han loth likawell sighia sine gamble deye godhe nath, men inghe store hiertans glædhie.

Utanskrift:

Erligh herre och strenghe riddare Her Swante Nielson Sweriges rikes marsk sin kere herre och synnerlig wen.

Egenhändigt i K. Danska Geh.-Arkivet.

177.

Hemming Gadd till Svante Nilsson om konungens förestående ankomst, dat. Linköping d. 23 Jan. 1501.

Sincerissimis nostris dilectione et salute premissis. Kere her Marsk, godhe besönnerlige wen, fingo wi nw i stæd för tidende at waar nadige herre ligger i thenne nat i Jöneköping, wiliendes thedhen och in til Watzsten &c. Hwad sant ær wethe wij ey fulkomligen. Men os hopas snarlige thet förfare. Kere her marsk nw i thenne stund wort mik send thenne ferske laange aff merkelige gode wenner aff Westergötland. Then wele i dele medh then erlige herren her Knut oc ware bäste wener, men ey medh war hosbonde, epter vij kunne ey faa klædhe eller peninga för war klædhe tienste, ther os bör at haffue, begärendes gerne at edher strenghet wille sighie henne wor hand op oc frij epter thenne dag. Helsendes them alle oc barnen med monga gode nætter. Edher her med then alzmectig Gud befalendens oc Sancte Erick konung. I hwad motte wij kunne ware Edher Strenghet till all wilie kerlig och ödmiwcht thet wele wij altid gerne göre swa lenge wij leffue thet kenne Gud. Ex Lincopia Anno &c D primo die Emerenciane virginis Nostro sub sigillo.

Hemingus Gad
Electus Lincopensis.

Kere Her Marsk bedhie wij edher ati wille os tilbiudhe hwad tid eller time thenne wor dreng til edher kom et iterum valete.

Utanskrift:

Nobili strenuoque Militi Domino Swanthoni Nielsson Regni Swecie Marscalcho Capitaneo Castri Stegheborg &c Amico in Cristo sincerissimo.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

178.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, att han icke vågar möta konungen utan lejd, dat. Linköping d. 23 Jan. 1501.

Sincerissimis nostris dilectione et salute premissis. Kere Her Marsk, gode besönnerlige wen, nw i afften vnder maaltid finge wii waar kere faders Her Sten Stures scriffuelse, hulche wij lykkie her wdinnen thetta breff, ati moghe Edher Strenghet ther epter rette, oc mene for:de breffuisere at sigie, at for:ne wor fader är pa Nyköping nw, eller ær ther i morgons komendes. Engin tidende ær her at scriffue annen en som wij lothe edher til forende i dag at forsta medh wor scriffuelse, at wor nadige herre menes ware nw i Jöneköping. Dog haffuer wij inted wist ther om forfarid, hopendis at edert bod skal oförtöffred kome. Men tha ma i wethe at vi engalunde wele giffue os i wæg eller til orde med hans nadhe, medh mindre at wij haffwe hans nades oc Rigsens Radz legd för os, then wij ære full wæl med forwaret, &c. Befalendes Edher her med then alzmectig Gud oc Sancte Eric konung altidh aff alt wort hierte, gerne görendes hwad edher til gagn godhe oc bestand kan at komme. Helser Her Knut oc wor beste wen, wor hosbonde och barnen kerlige paa waare vegne med monge gode netter. Ex Lincopia die Emerenciane virginis Anno &c quingentesimo primo Nostro sub signeto.

Hemingus Gad
electus Lincopensis.

Utanskrift:

Nobili strenuoque Militi Domino Svanthoni Nielsson in Ekesiö Regni Swecie Marscalcho ac Çapitaneo in Stegeborg.

Original, med lemning af försegling, i K. Danska Geh.-Arkivet.

179.

Nils Claesson till Svante Nilsson, om konungens resa och sällskap, dat. Vadstena d. 28 Jan. 1501.

Venligh kerligh helse altiidh forsendh medh wor herre. Kiære her Swanthe, synnerligh godhe wen, Som i screffwe mich til om jach wiiste om myn herre konghen wille til Stegheborgh eller [icke] Tha ma i vithe ath jach haffwer icke annet forfareth æn hans nadhe wiil draghe tiil Surköpingh och siidhen tiil Nyköpingh. Wor en eder swen i hans nades fölghe aff Skonæ och hiith op til Jöneköpingh och redh han strax fron hans nadhe och til edher och hadhe jach formoth ath hans nadhe budith eder til om alle ærendhe hwar i skulle rette edher effter. Annars hadhe jach budith eder tiil po hwat tiidh i motte rette edher effter ath mödhe hans nadhe &c. År the godhe mæn i hans fölge her aff rikith Her Aruedh Trolle, Her Erich Erichsson, Her Twre Jensson och jach. Thet sigx, ath her Steen skal komme hiith i morghen aff Westergötlandh, fran Watzbo öffwer Tiwedhen. Annet synnerlicth icke eder til biwdendes. Eder her medh alzmectogh Gudh befalendes. Hwat eder komme til velie och kierligh gör jach gerne. Scriffuit i Wastena Torsdaghen for Kyndelsmesso dagh vnder mit signet.

Niels Clausson
Riddere.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

180.

Ryska sändebudens framställning till K. Johan, i Svenska riksrådets närvaro, i Mars 1501, angående det förut afslutna förbundet mot Sverige, gränsreglering, krigsfångars frigifvande och sändning af några bergsmän och konstmästare till Ryssland. Med ett tillägg om giftermål mellan storfurstens son och konungens dotter.

Dominus noster facit dici vobis: Scripsistis nobis vestris in literis cum vestro nuncio Johanne Andree de istis tribus parochiis scilicet Egrebbe Jesche & Saualax atque de fluminibus Chain, de quibus nos vobis fratri nostro non semel commisimus. In literis autem vestris scriptum est sic, quod Consiliarii vestri regni Suecie narraverunt vobis, quod ille iij parochie cum fluminibus pertinent ad vestrum regnum Swecie, vt nos ambasiatores nostros ad vos mitteremus et antiqua scripta compactualia, que sunt apud noss in Rutzia, eciam que in vestro regno, que inter dominos Russie et regni Suecie facte et signate sunt, vt in simul comparentur ad videndum et probandum veritatem, vt clarius videretur, ad quod dominium ille tress parochie et flumina pertinent secundum justiciam.

Dominus noster facit dici vobis: Quare noss Carissime frater, antiqua illa scripta comparare deberemus atque nostris hominibus de isto loqui, cum nos vobis fratri nostro non semel cum vestris [ɔ: nostris] et vestris nunciis commisimus et in literis nostris scripsimus, quod ille iij parochie atque flumina ab antiquo erant patrimonium nostrum Magne Nauagardie kor[o]ne site, sed secundum casum et iniuste accepte sunt ad regnum Suecie, et quatenus vos frater noster ad memoriam reducere velitis nostrum vobiscum compactatum, osculo sancte crucis roboratum, qualiter inter nos vobiscum conscriptum est, vt terram Swecie pariter inuadere deberemus, et que terre atque aque ab antiquo ad quod dominium spectauerunt, illuc libere redire deberent.

Dominus noster facit dici vobis: quatenus vos, frater noster, nunc ad memoriam reducere velitis nostrum vobiscum compactatum atque osculum crucis, quod istas tress parochias

et ista tria flumina redderentur nobis juxta antiquitatem, sicut pertinent ab antiquo ad nostrum patrimonium, scilicet magnam Nouagardiam, vt maneat inter nos et filios nostros caritas et amicitia et inter vtriusque partis terre (!) pax sempiterna atque requies.

Dominus noster facit dici vobis: Nos autem quod vobis fratri nostro promisimus, illud tenemus eciam in futuro, cum dei adiutorio volumus tenere. Amico vestro sumus amicus, inimico autem inimicus, vos autem sicut nobis promisistis, et verbum vestrum dixistis, vt hoc teneatis, amico nostro essetis amicus et inimico inimicus.

Dominus noster facit dici vobis: Retulit nobis ex parte vestra nuncius vester Johannes Andree, quod aliqua dampna efficiuntur ex vtraque parte inter nostros et vestros subditos, habitantes juxta terminos Finlandie, vt nos mitteremus ad istos terminos nostrum scriptorem cum vestro scriptore ad examinandum et probandum veritatem et facere justiciam atque nobis renunciare de istis causis inimicitiarum.

Dominus noster f[acit] d[ici] v[obis]: Quare nos deberemus nostros scriptores ad istos terminos mittere, quia antea nostri capitanei Nouagardienses et nostra principalitas magne Nouagardie faciebant pacem cum gubernatoribus Swecie atque cum tota Suecia et literas compactuales inter se scribebant, ita eciam jam nostri Capitanei Nauagardienses atque nostra principalitas magna Nouagardia cum Stenone et cum tota Suecia fecerunt pacem et literas inter se compactuales conscripserunt. In literis autem scripserunt per nomina istos nostros homines et Suechos, propterea si alique iniuriæ ab vtraque parte contingerent, vt illi supradicti jussi conuenirent (?) ad terminos et de istis causis iniuriarum ab vtraque parte facerent justiciam. Sed nostri Capitanei Nouagardienses nobis scribebant, quod istis nostris hominibus mandaverant, vt facerent justiciam circa terminos, sed vestri homines, qui scripti sunt in hujusmodi literis, non venerunt ad terminos, neque justiciam faciunt. Nostri autem subditi a vestris subditis multas iniurias paciuntur, et quatenus vos istis vestris, qui in literis scripti sunt, mandaretis, vt ad confinia venirent, illis autem conuenientibus cum nostris tunc istis om-

nibus injuriam pacientibus ab vtraque parte facerent justiciam, vt non justi comprimerentur et culpabiles ab utraque parte non impuniti fierent.

Dominus noster f[acit] d[ici] v[obis]: Dixit nobis ex parte vestra vester nuncius Johannes Andree de captiuis Suecis, vt nos mandaremus eos liberari. Eciam antea scripsistis nobis de istis captiuis. Nos autem propter peticionem vestram, frater noster, quos potuimus congregare, illos dimisimus ad vos, vobis autem, fratri nostro, pro istis captiuis nos non licebat postulare, propterea, quia tunc terra Suecorum secundum vestram commissionem ambobus nobis erat inimica, et quot a Suecis in ista guerra de nostro populo perierunt propter causam vestram, frater noster, vt vos ipse intelligere potestis, illud vtrum licet nobis a nostris hominibus istos captiuos accipere et dimittere. Nunc autem illos captiuos, de quibus locutus est ex parte vestra nuncius vester Johannes, et nos illos captiuos dimisimus ad vos.

Dominus noster facit dici vobis: Captiui autem nostri, qui capti sunt ab inimicis nostris Suecis, notum est de eis vobis ipsi fratri nostro, quod illi nostri captiui capti sunt propter caritatem vestram, frater noster, et si qui adhuc de istis remanserunt in terris vestris, quatenus velitis facere eos colligi et dimittere ad nos in terram nostram. Eciam mittatis ad nos tres nostros captiuos Senku (?) Denoschina et Mitri (?) et Inascha Reprena *).

Dominus noster facit dici vobis: Retulit nobis ex parte vestra vester nuncius Johannes Andree de artificibus, de quibus vobis fratri nostro multotiens scripsimus, qui scirent invenire omnia metalla scilicet aurea, argentea &c, et qui scirent salpetrum diuersis modis facere. Vos autem frater noster pro istis artificibus scripsistis ad alias terras, vt veniant ad vos, et quum ad vos venerint, tunc eos ad nos mittere voluistis.

Dominus noster facit dici vobis: Et si qui sunt jam ex istis artificibus, de quibus vobis commisimus, ad vos venerint, quatenus vos frater noster illos artifices ad nos mittere velitis

*) I den gamla Svenska öfversättningen: Sewkw Denoskimi et Mitu et Maska Reprena. Jfr Grönblad, Nya Källor &c. s. 122.

vnacum nostro Consiliario et Cantzelario, nos autem vobis fratri nostro pro hoc regraciamur, et si aliquid vos frater noster indigetur a nobis in terris nostris, nos vobis hujusmodi non negabimus, et si aliqui magistri sint in terris vestris, qui volunt voluntarie ad nos venire in seruicium nostrum sine vestra jussione, quatenus vos, frater noster, velitis istos magistros ad nos dimittere propter peticionem nostram scriptam (?) cum nostro Cantzellario et cum nostro Consiliario.

Johannes Diuina prouidencia Sereuissimus Imperator de tute Ruscie et magnus Dux Comando a referirne auiti dato comessione lo nostro mandatore Istoma a referirine tzoge dio per sua gracia a dato filioli nostri tra nuj et nui fradello et vuj et se deo vole perfare pereudato tgi(?) filioli nostri al hora la nostra fradelita et amicicia sera piu alta pero et senior nostro Comando a referirne dio per sua gracia audato me filius et vuo fradello deo te audato filiola et secundat la nostra fradelita et amicicia ancora a maritare la uostra filia cum lo meo filius Basilius magnus Dux et imperator de tute le Ruscie al hora la nostra fradelita et amicicia sera piu alta et piu fortificata et sera vtile per nui et per li nostri filioli et per le nostre patrie tzoge la nostra patria de Grande Nouogrodie et la vostra patria lo reame de Suecia per que seramo in perpetua pace et bona visinitate.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv, bestående af fyra hopklistrade blad af fjerdedels arks bredd, så att det hela bildar en rulle af nära fyra fots längd. De sista raderna äro troligen af Ivan Vasiljewitschs egen hand.

181.

Svante Nilsson till Henrik Krummedike, underrättar om förlikning med konungen, samt begär utbetalning af 200 gyllen i guld, dat. Stäkeborg d. 12 Juli 1501.

Brodherlig kerligh helsæ nw och altidh tilforenne sænde med Gudh. Kere broder her Henrich och besönnerligæ godhæ wen. Tackar iach ider kerlighæ for then welise och kerlighet i megh altidh bewisdh haffuæ, tessliges och mynæ sænningebudh besönnerlighæ nw sisth thenne breffwisare Hæning Gaggæ och myn Capellan Her Jacob, hwicket iach altidh gerne med ider forskyllæ wel, Kære broder, maa i och widhæ, ath iach nw i tessæ daghæ kom hith hiem til Stegæborgh fraa waar naadoghæ herræ, oc haffuer hans naadhæ loffwit oc sakt oss goth oc thet hans naade wel göræ Kalmarne Recessen fwlth, och haallæ thessæ iij richæ oc tess inbyggere wedh wælmacth och bewisæ segh moth sinæ vndersaathæ, som en gwnstog, godh, hwldh herræ och kongh bör ath göræ i alla mottæ, hwicket iach oc flere her i richith forlathe oss fulle[li]gæ til, och ther oppaa wel iach bewisæ meg moth hans naadhe som en tro godh man bör ath göræ sin retthæ herre. Wille naaken annæth syæ ællir föræ meg oppaa vdi the mottæ, beder iach ider athi settæ ther enghen tro til, thy thet skal ickæ finnæs i sanninghen. Kære broder sænder iach nw til ider breffwisaren Hæning Gagge om then del oss ær emællan, hopis meg athi jo göræ thet fulth, som i meg loffwith, tilsagt oc bebreffwit haffwæ. Jach wel altidh göræ ider thet sammæ i gen, oc ær nw daghen laange forlidhen, som i ther om sielffua hadhæ foresagth oc samtycth, beder iach ider kerligæ, athi wellæ waræ fortenctæ, oc sænde meg i then summæ som iach aff ider nw skal haffua ij^c gyllen i gwldh, thy Danske hwite kommæ meg meræ til skadhæ æn gagn, och thet i wellæ antwordha al summan hel, som iders breff innæhaalle forn:de then breffwisare Hæning Gagge och ware honom behielpoge med nogra ider swenæ om saa behöffwis, hwicket iach forskylle wel oc hallæ ider al then del iach ider loffuit oc sagt haffuer, som broder bör göræ annæn, hobendes athi göræ meg tessliges igen. Ytherr-

mere kan then breffwisaren vnderwisæ ider om al ærendæ och hwath lægenhet her paa ferdhæ ær æn jach nw scriffuer. Hwor iach kan ware ider til weliæ och kerligh i allæ mottæ, wel iach wælweliogh altidh gernæ göræ thet Gudh kænnæ. Honom ider befalendes swnd oc saligh i lyckæsammæ wælferth til ewigh tidh, Bedher iach ider athi wellæ helsæ myn syster Fru Anne och ider kere dotter, Jomfru Sophie, paa myne wegna med maange godhæ nætther. Ex Stegeborgh die lune xij:ma mensis Julii, meo sub sigillo Anno Md primo.

Swante
Nielsson Ridder &c.

Utanskrift:

Erligh wælbyrdogh man Her Henrich Krwmmedicke Riddere oc höwitzman paa Bohuss syn kære brodher kerlige.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

182.

Svante Nilsson till K. Johan, med anledning af konungens önskan att han skulle biträda Knut Eskilsson mot Sten Kristiernsson, troligen skrifvet på Stäkeborg mot slutet af Juli 1501.

Minæ ydhmyghæ wærdskyllæ tro tienisthæ nw och altidh tilforne scriffnæ med wor herre, Högboren förste Kereste naadoge herre. Haffuer iach forstaadth iders naades förstheligħæ scriffwilsæ, lydhendes om thet anfall som Her Sten Cristiernsson haffuer giort in oppaa Her Knwt Eskilsson riddere oc lagman i Vpland, oc hwre thet han haffuer openbarlige sath sig op emodh then helgæ kirkæ i Vpsale stickth &c, oc vntsagt then werdigxte herre erchebiscopen, formanændes meg ther ower ath brwke raadh oc daadh emod for:de Her Sthen

Cristiernsson, som en godh tro cristen man bör ath göræ &c. Saa kereste naadige herre, hopis meg, ath iach meg her til saa bewiset haffuer mot ider naade, then helgæ kirkæ oc myt fædernes richæ oc her effter troligæ bewisæ skal, som jach wel waræ bekændh fore Gudh, ider naade oc allæ retwisæ cristne herrer. Tog kan iach ey wæl ware baadhæ her oc ther, forthy iach acter nw om vincula Petri at waræ i Wadzstenæ, effter iders naades scriffuelsæ oc befalning ath höre ther sak til rettæ mællæn Jens Falster, Hans Clausson oc the borgere i Wastena, oc haffuer iach ther om scriffwit them til paa iders naades wegna, at the skollæ ther thaa kommæ til swars paa baade sidher, oc skal ther oc tha paa samme tid læsis iders naades oc Richesins Raads breff, e hwre almwghen wel thet fortiger(?) Jach kan thet wæl formærke at ther ære naakræ the hos ider naade som gernæ saaghæ at jach giordhæ ther samma skaalæn ræth, som Her Knwth Eskilson oc fleræ waaræ medbröder nw nyligæ tildrucken ær, Gud see for kærth, at saa skulle skee, tog wel iach haffue haandhen ther hos paa brædhit ath taghæ til waræ, at saadan en skal [icke] skee i thenne landzænde, som ider naade haffuer meg befaleth oc tiltrod i wæriæ at haffue, thet bæstha jac kan. Saa ær oc wæl mögeligit oc tilbörligt, ath hwar ærlig herre oc godh man som land och læn haffuæ aff ider naade ther i Vpland worde ower ens med liff oc macth ath forfföræ oc neder[slaa] iders naades fiende oc owennær oc fly ider naade eth fredhæligt righæ oc en lydactog, tro oc wælweligh almwge i thenne landzænde, som meg hopis, tha skal thet bliffue vthen al fare. Oc huar jach kan ware ider naade . . . . . .

Concept, med flera öfverstrykningar och rättelser, i K. Danska Geh.-Arkivet.

183.

Sten Stures m. fl. rådsherrars föreställningar till K. Johan, med förklaring. att han för att kunna räkna på deras tjenst och trohet måste uppfylla de vilkor, som de förut framstält, dat. Söderköping d. 27 Juli 1501.

Högborne Fwrste kere nådige herre, som eders nåde schref oss till, att eders nåde hafuer taget borgen af Hans Clausson att stånde Her Electo till rätte, om han något tiltall till honom hafuer, antingen om bud eller bref, seger och eders nåde, att Hans Clausson seger högeligen ney före för:ne ärende, tedh wij och fulkommeligen troo och hanss rååd är, Mener och för:de Her Electus, att Hanss Clauson bör ståå honom till rätte, och flere andre her i Östergiöttlandh, the her [ɔ: han] orät giortt hafue[r], att honom wederfarss samme rät, som Biskop Kort i Strängnes, Gudh hans siell nåde, och Jönss Falster wederfors, och likeuist som rätt skedt är emot Anders Person, Eder Nådz fougte i Åkerbo heredt, huilke[n] the fatighe Suensche män och quinnor, eders nådes vndersåther med suedig eld och brand pinthe till dödz, och seden uphängde vtan laagh och rätt. Som eders nåde förmercker, huad rätt för:de werdige herrer och Suensche män ther skedde i sådane högmålss saaker, förmoder och Her Electus, her Steen Sture, eders nådes håfmestere, Her Suanthe Nilsson Marsch, her Knut Axelsson [ɔ: Alfsson] her Bencht Ryning, och andre flere Riddere och Suene i theres föllie wåre till Stockholm, till eders nådes högmechtighet nw sidst, att them wederfares samme rätt som föreschriffuet ståår, emott ted oppenbara förtaall, rychte och hånlige förschrifuelse, fritt [ɔ:Feitt] suara [ɔ: Swartt], eders nådes döresuen, lychnachtigen them öfuersade, huarss bref och handschrifter ederss nåde sågh och lass i Stocholm, och tha ingen rätt eller minne wederfors för sådane lögn och drafuell, han oss samfelt påförde. Tesslikest huad rätt her Steen Sture skedde emott her Ture Jönsson i the dråpelige ärender medh hanss egne breef och insigle gifuen och schrifuen war, och sjelf bekende för Rijksens Rååd, wett eders nåde wäll. Teslikest täncker eders nåde well the merckelige framsätninger, Her Knut Alfson hade till Eders Nåde

på Stochholms slott och merkelige svar och ärender, thee Danske män, eders nådes fogtar i Nårges rijke, honom och flere rijcksens invånere vthan laagh och rätt giorth hafue. Hafuer och jag Suanthe Nielsson haft dråpeligh kåstned, täring och skade, både för eders nåde kom till Sueriges rijkes crone och emott the omilde Rÿtzer, till Ederss Nådes, rijcksens och Christendomens beskermelsse, af Rijcksens Rådz befalning och enkallede tilskyndelsse, tedh eders nåde wäll witterliged är, och ingen wederlegning terföre fånget, vthan lööse ord och bref. Huad skade, kostnad och täring, jag hade för eders nådes inkommelsse till Sueriges rijke, wet Eders Nåde well begisse, och witterliget är Eders Nådes elskelige Råådh. then werduge herren Erchiebiskopen och flere gode män, på marcken wore i then feigde emellen Eders Nåde och her Steen Sture och menige rijchsens inuånere, som tha skedde, och therföre ey hafue[r] någon wederlegning fånget, som mig ofta lofuet war. Åhr jag och Bencht Rynning ingestädes föruisset till min dråpelige skades uprättelsse, then jag fick för eders nåde i för:de kriig och örlig, som mig tett åfta lofuet och tilsagt war, fast klagede wij oss och wåre ting beuiste klarligen, doch rätteligen ingen rätt skedt är, och ytermere är jefwandes i tilkommande tidh ske skall. Och som eders nådh ytermere schrifuer, att her Suanthe, Eders Nådes och Sueriges Marsch. skall låthe upteckne huad saack Wastene borgare hafue till Jöns Falster, att han skall plege huar laag och rätt, om hanss rätt [ɔ:brott] må finnes. Will Eders Nåde låthe komma honom hiitt(!) till Wastene, i Marschens nervaro, höra hanss rätt och orätt, tha kunne man kienne, att tedh icke wore Eders Nådes brist, Ju för tedh skedde, ju better tedh wore. Ytermere schrifuer Eders Nåde ey plege sådane befalninger gifue emott Eders Nådes vndersåter, förundrer oss storlige, huar af han eller flere Eders Nådes embetzmän sådane höfdinger äre, att dierfues och dristes sådant påslå med roof, tagh, wälle och fengelsse, som för:de Wastene bårgere skedt är. Ytermere förstå wij af Eders Nådes schrifuelsse, att Eders Nåde hafuer achtet schrifwe Jönss Hollingerson till om tedh taall, han på oss Sueriges män, Eders Nådes wndersathere, haft hafuer oss oförtient, tedh Gud kiennedh, att han skall ingestädes

ware ohörig till alt tedh som laag och rätt är. Will Eders Nådes högmechtigheett så wist alfuarligen öfuer honom och flere eders Nådes embetzmän, ther Eders Nådes vndersåther på Gottland och her i Suerige oförrättet hafue, skicke lagh och rätt, som eder nåde af them her nedre och annorstedes her i Suerige wederfares, thå kunne wij merckeligen bekenne Eders Nådes ynest och gode willie, som Eders Nåde hafuer till Sueriges inwånere. Iders Nåde drager wäl till minnes, huruledes jagh Steen Sture på troo och lofuen lätt med mig föra från Nykiöping till Stockholm en bårgere af Gottland, ther klageligen klagede på Jöns Holling[er]son, men i tedh han kom till Stockholm, wardt han gripin af Jöns Hollingersons suen och wåldförd till Gottland igen, för än han kom sitt taall in för·Eders Nåde och Rijcksens Rååd, ted ey tilbörliged war. Ytermere, om Matz Kafle och andre Eders Nådes Fougter skole och ståå till laag och rätte som alle andre för:de, tedh wij och fulkommeligen troo att så skeer. Framdeles schrifuer Eders Nåde sig förfaret hafue i sanning, att almogen heller will ware hemme ähnn gånge vth och giöre någon upreessning, huilkett oss allom till willie wore, att så skee kunne. Stoor lempe skall der till finnes, thän wy än nw ey see eller tänckie kunne, huruledes then osinnige almoghen, som så lätt på footen wederrede sitter her och utöfuer alt rijket. *) Som Eder Nåde och schrifuer, att Eder Nåde achter föruandle the fougter, som lofuet och sagt war, Kere Nådige Herre, ted hade wared rådeliget, att tedh hade skedt i fastes, som Eders Nåde thå lofuede, och nu sist wij samman wore, och ingen beslutning doch ther på skedt är. Eders Nåde schrifuer, att Eders Nådes Fougter hade ey kunnet kommed till Stockholm, frij och feelige. Kiere Nådige Herre, ingen brist finnes hooss oss, ty efter Eders Nådes willie och begieren gåfue wii för:ne Fougter leigde att komma till Eders Nåde, än thij ded hade ey giordz behof, och ingen war ther af Eders Nådes elskelige Råådh, ther hade vtheståendes med Eders Nådes Fougter annet än gott. Att föruandle them nu, vthan tedh skeer med alle Rijcksens

*) Förmodligen saknas här en rad i afskriften.

Rads rååde, wethe wij ey, huru ted sig lämpe kan på the lägligheeter nu äre på ferde, och efter the beseglede breef och schrifter, wij alle samfeltt besegladom och rådzuijss antwardadom på Stockholms sloott, ther wij ingeledes afråde [ↄ: afträda] wille i alle thesse [ↄ: theris] artikler och punchter, vthan med lijf och magt fulföllie wille, tedh yttersta Gudh gifuer oss nåder till. Som Eders Nåde och schrifuer, att Eders Nåde hade sigh ey förmodet sådant som nu skedt är ten tijd wij skildes ått, ty Her Knut Eskilsson är gripin, röfua[der] och ille faren och Rijcksens Rådz breef ifråntagen och annedt mer skedt är. Kiere nådige herre, tette för:ne är oss ey witterligedt, och kienne Gudh, tedh medh then godhe herre herr Knutt så skee skulle, wij alle gerne tänchie ther till, huru tedh widergiöress skall, ty hanss skade är oss alle leedh. Förundrer oss och gansche stoorlige, att Eders Nåde belefuade, att sende then gode herre, wår medbroder och gamble gode Suensche man så lätt vthan mere föruaring eller folck i hender till Heer Steen Christersonn och hanss partii, eders och alles wåre fiende, helst thå på then tijd meden Eders Nåde så myndig vttgjorde. Her Ture Jönsson med welligt stort taall folck, på then annan sijdan och i torden [ↄ: Roden] forkynna samme breef wij besegle skuldom till Eders Nådes bijstånd, tedh oss ey behof hade giordz, för än Eders Nåde hade först giort efter Eders Nådes eeder, konglige ord, lyfte, handgrep och beseglede breef huar och en god man fult och Recesset fullt i thesse iij ryke, som wij Eder Nåde för tilbudet hafue och inge suar på fånget. Och efter wår gissning hade mycket nyttogh wared, att Eders Nådes högmechtighet hade någott af ted taall folck mott Rysserne förre sendt eller med her Knutt Eskilsson up til Tierpen, så hade then skade icke skedt uppa för:de erlige herre, eders nådes och Sueriges Rijkes [tro] infödde man. Beder eder nåde oss tilkenne gifue, huad breef och punchter i recesset tilbörliget wore, eders nåde wid macht halle skulle. Kiere nådige herre Recessen kunne wij eij i någre punchter syndre och then achte wij ey afträde någorledes, och [ↄ: om] theslikest eders nådes bref wijd macht

hålles, alle och huart och ett, huar god man i thesse trij rijke, Suerige, Danmarck och Norge, tij rijcksens förbund är så giort, att huad ted ene rijket uppå gåår, skal thet andre tilgelle i alle artikler Recesset innehåller, och om eder nåde wille fult giöre Recesset i ett rijke och icke i tedh andre, thå gåfves ted rijket orsack att bekenne sigh ifråntråde den eed, lyfte och handgreep, the sigh inbyrdes på Gudh och the helige Christne troo samfelt lofuet och suoret hafue. Kiere nådige herre, äre wij så tilsinnes och enkannerlighe wele, att wij oss förlåthe aldeles på then beseglade schrift och breef, wij ederss nåde sende, och i ederss nådes egen hand gåfue på Stockholms slott, i huilken och klarlige wij eders nåde vnderuistom och tilkenne gåfue alenest [ɔ: eliest] ey kunne fult och fast giöre her efter then[ne] tijd wårt hwlskap, manskap och trootienst, wij ederss nåde lofuet och tilsagt hafue, vthen att ederss nåde fulborder alle artikler och punchter, ther inne beschrefne och beseglede wore vnder alle Rijcksens Rådz insigle, andelige och werdslige, och uppå wår äre och gode Christelige troo samfelthe wore alle tedh ey afträde willie, vthan wåge der lijf, godz och macht uppå, om ederss nåde them ey fult giöra wille, för wij åttskildes. Åre wij och fast ille till mode om tedh bebund, confoederat[ion] och broderskap, eder nåde hafuer haft och än nu hafuer med the omilde Rydzer, för huilkett broderskap och förbund wij och thesse fatige rijcksens inbyggere fruchte, att wij förderf och dråpelig skade först på then helige Romersche kyrckess lydno, Christendomens förminskelsse, [och] Chronones förderf her efter lide skole, tedh thå ey skedde, om sådane förbund eij giordt wore. Ederss Nåde kan sig intet förlåthe på oss i någon motte till någon troo tienst, hulskap och manskap, emot Her Steen Christerson, hanss partij eller någon annan i thesse iij rijken, utan ederss nåde giör fult och fast alle the artikler och punchter och klar föruarning för alle mistycke och owillie, som wij i rådzwijss thå alle begerende wore, och ingen godh suar derpå finge. Eders Nådes högmechtighet Gudh

befalendes. Datum Sudercopiæ tijsdagen näst for S. Oloffs dag Anno MD primo vnder wår insigle.

Hemmingus Gadd Electus Lincopensis.
Steno Sture
Suanto Nilsson
Canutus Alfsson
Benedictus Ryningh
Milites.
Johannes Besse Armiger.

Efter en afskrift af Rikskansleren Erik Sparres hand i en copiebok i Riks-Arkivet. Jämförd med en annan af samma tid i Hogenskild Bjelkes Samling i Upsala Bibliothek, hvarur de inom hakar insatta rättelserna, äfvensom underskrifterna äro hemtade.

184.

Nils Claesson till Vik till K. Johan, om de enskilda oförrätter, hvarför han uppsäger honom hörsamhet och trohet. dat. d. 10 Aug. 1501.

Högboren förste Kongh Hans, Verdes edher nades högmectoghedh vele vithe, ath jach Niels Clausson i Viik Riddere lader eder nade forstaa, och fortencker eder nade wel, hwrelunde thesse werdugeste werdighe fædher erlighe herrer och gode mæn Suerigis Rigis radh bægæredhe och rodhe eder nade saa offta eder nade hafuer warit her i rikith och i winters thesligeesth och nw i sommers, tha thet mötte wor i Sockholm, ath eder nade ville göre Calmarne recess fulth, och hwilke ærende och saker jach formoger (!) eder nade haffuer foeth ytermere breff och skriffuilse &c. Jach haffuer och noger tiiltaal tiil eder nade ok flere po myn eghen wægna, bade om thet som skede i eder nades fadhers tiidh, och wor tha rördh och kerth for hans nade i hans liiffstiidh, förstli om myn gardh Ellinghe, som eder fader lodh sköffla och skynne i myn barndom, tha jach laa i lyndhe, och borth toghe boo och booskaff alth thet ther

wor, tesligesth the kiisther, som wore insette i forwaringh och gōme i Swarthe brōdre closter i Lundh medh mynth, gul, pæninge, sōlff och manghe godhe clenodia, som drager en stor swm, och ther til myne jorde breff, som mange danne mæn witherligth ær, sydhen myn gardh Lyckaa och the læn ther vndherligge, som ær myth, rette panth som mek och welleleghe worth fron taghet, och haffuer omboreth i longeligh tiidh, och lodh jach eder nade forsto ther om i mange ar forlidna i Kōpenhaffn i mange dannemæntz nærware, och tesligesth rōrthes for eder soo offta eder nade haffuer warit her i rikith, æn thij ath jach fiik icke thesmere wandel eller reth ther fore, soo och om annet mer oreth, som mik i mange madhe sidhen ær sketh, som iach vil lathe gode mæn forstoo framdelis, nar swa kan hende sigh, tes flere gode mæn ther hooss kunne ware, thess helder jach sereth. Hwath som jach haffuer rōrth for eder nade entighen ther om eller annet, haffuer jach icke fwnnet eder nades velueligheth, mek til help eller styrch i myn reth i nager matte &c. tha her Henrigh Cromedighe hade lathet scriffueth mange orette clagemal po myk, hwilkith han selff openbare i eder nades eghen nerware och ohōre i Jōnekōpingh sagde och tiilstodh, ath ther hade icke en aff the bōnder kerth po mich, hade han icke kommet them ther tiil. Hade eder nade villeth warit mich soo wel bewæghen i myn reth, som eder nade wor Jens Falster, Anders Persson och flere, tha hade jach wel foeth the orette clagemal bescriffne, som her Henrigh tha framsette po myth argesth och forderff, ath jach matte haffue scriffuit ther swar oppo. Ther hade wel fwnness gode genswar tiil, hade jach moth warith hōrth, och eder nade ville warith mek soo wel benæghen i min reth, som i wore ath hōre her Henrigh[s] wrongwiisse taal och clagemal tiil mek. Æn jach fan eder nade icke weluelighe tiil noghen deel mek til hielp eller bestandh i noger matte. Then honheth och forsm[æ]elsse mek ther vdi sketh ær po myn rette orsaghe, thet kenne Gudh medh hwat reth thet war gorth, hwilket eder nade ey heller ville skōne &c. For sodanne ærendhe och andre mek i mange matte sketh ær, tha vpsigher jach edher nade hulskap, manskap och trotiænesth, som jach eder nade tiil sagth hade och vil

ware eder nade och ederss meth hollere vnner öghen, hwar som jak kan. Ath swa ær trycker jach meth insigle nædhen for thette breff. Datum anno domini Md primo die beati Laurentii martiris et leuite.

Efter en samtida afskrift i Riks-Arkivet, jämförd med det der äfven förvarade conceptet.

185.

Päder Turesson (Bjelke) till Svante Nilsson, om sitt beslut att deltaga i uppresningen, dat. Ståkeholm d. 14 Aug. 1501.

Myn ödmy[u]ce kerlige hilsse nw oc altid förssænth met wor herre. Kiere her Swanthe, ma i wide, ath jach screff eder eth breff til i sist, hurw Abram Ericsson giorde moth mik, dha jak kom fra Stocholm, oc jag weth ecke om i finge breffvit. Kere her Swante om dhe ærendhe, som her Sten, i oc electus oc her Knwt Alffson screffue mik til om i min faders her Nils Claussons breff, dhër haffuer jagh scriffuit her Sten swar wppa medh Anders Ericson. Kiere her Swante, wele i brythe breffuit wp oc see, huru jagh haffuer scriffuit her Sten til, dhaa bedher jagh eder dher om, men jagh haffuer inthet goth hafft wdaff hans nadhe sidhen han kom her til riget, tha hopes mik til Gud at jak wil forswaret för hwar danneman ath holle medh mith fædernes rike oc medh eder oc medh flere dhe gode herrer, som dhet wil wel, och tage mik dhen herre och hosbonde som mith bæste wil widhe. Kiere her Swanthe, i weth myn store skade oc motgangh jagh haffuer hafft i iii (3) eller iiii (4) aar, beder jag eder kerlige oc ödmyce ati wele wethe mith besta, ath jag motte fa noghen hielp aff riget, som jag ware beholpen met, thet wil jag gerne förtiene met eder oc mith fædernes rige bade met liff oc makt, swa længe jagh liffuer. Alt thet jag kan wara eder til wilie kerlig oc ödmykt, wil jagh altidh gerne göre.

Her met eder alzmectig Gud befallandes oc Sancte Erich konungh til ewigh tidh. Scriffuit pa Stegeholm vigilia assumpcionis beate Marie virginis.

Pedher
Turesson.

Postscriptum å en särskild sedel.

Kiere her Swanthe. Dha myn gard brende, dha bran wp mith harnisk med alt thet andre jag hade, och sidhen haffuer jag inthet at köfft mik ighen. Jag haffuer hafft nog annet at köpe. Hade jag förwist mik pa swa dane ærende, dha hade jak wel reth mik wppat sidhen, Kiere her Swante, ær myn kerliga bön til eder ati wele göre wel oc wnsætie mik met eth. Jag wil gerne betale edret oc forskyllet met eder.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

186.

Fru Ingeborg, Sten Stures hustru, till Svante Nilsson, om undsättning, i händelse konungen anfaller någondera af dem, dat. Nyköping d. 16 Aug. 1501.

Systerlighe och kerlighe hilse forsænt medh Gwd nw oc altyd. Kære her Swante och broder, ma i veta, at jach fich nw i dagh mit bod igen fron Hæringe, och sade for mik thet konungen ær dragen aff Stockholm och lagh i gar nat*) i Dalanar med xiiij skep, ij swara skep eth [ɔ:och] thet annat(!) sma skep och jachter, och haffwer han actad sigh her for Nykepingh med första bör. Thy beder jach eder kære broder, ath i framdeles biude her electus til, at ær thet swa saka, thet sker, thet i vile vel göra och komma til vnsætning, som i och her electus loffwat och sackt haffwe myn herre, ær thet swa

---

*) Ursprungligen: »ligger nw».

ath han komber til ider, tha vil jach gerna göra then besta vnsætningh, ther jach kan astad koma, beder jach ider kære broder thet i haffue idert bod her i mellen, höra hwrw thet haffuer sigh och biuder mik til. Her medh ider then alzmectogh Gud befellandes och sancte Laurens. Ex Nycopia anno domini Md primo manedagen nest effter assumpcionis Marie.

Ingeborgh
Akassdotter.

Utanskrift med annan stil:

Erligh welbyrdogh man Her Swante Nielson marsk i Swerge sin kære broder k[erlig]a sendes thette breff.

Original, sannolikt egenhändigt, i K. Danska Geh.-Arkivet.

187.

Arvid Trolle till Hemming Gadh, med anledning af uppresningen, dat. Bergqvara d. 22 Aug. 1501.

Wenlig hilse forsenth med Gud. Kære her Electus, Ma i vetha ath iak haffwer nw fornommith, at vnderleget regemente her i rikith begynnes, æn Gud vende al tingh i teth besstæ. Gwd skall kenne, ingen acter iak örlöge medh, vtan sidde hemme vid myne garde hoss hustro oc barn oc gaa til kirke, som mik ligger makth oppa, jak ær en gambal man, Gud giffue migh elles maa nythe. Kwnne i nokith vende i thet bessta, ath blodzgytilse skolle icke koma i rikith, thaa ware thet mökith nöttelegith. Kwnne i oc ware oppa mich oc myne venirs bessta, ther beder iak eder gernæ om, som iak oc haffwer beffaled thenne brefwisare wnderwisse eder. Eder her medh Gwd beffalendes. Ex Berqwara octava assumpcionis Marie md primo.

Arwid Trolle } Riddere.

Utanskrift:

Verdug herre her Hemmingh Gad, Electus til Lincöpungx domkirke venligen.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

188.

Erik Eriksson till Svante Nilsson, begär råd, huru han med heder skall komma ifrån sin slottslofven, dat. Vinstorp d. 26 Aug. 1501.

Venligh kerlig hilsa nw oc altidh forsenth medh Gud, Kære her Swanthe frendhe och besyndherligh gode wen, fick jak edher skriffuelsæ sancti Bartollomei dag saa lyandes ath i wille for withe idher med mek, om jak ville holle medh myt fernes ryke, och riksens roodh her i Swerike. Kære her Swanthe och brodher, tha haffwer jak skriffuidh her Steen til saa lyendhe, ath jak inge lwndhe giffwer mek fron myth fernes ryke eller riksens raadh eller Swerikes almoge, wthen ath wara thöm til hiælpp och trösth och withe theras beste liggerwisth som myth eygeth, ther maa i fwlkommelig lythe oppoo. Men kære her Swanthe, frendhe, giiffwer mek eth gooth raadh, hwru jak skal bestille mek medh thenne slotz loffwen, som jak haffwer aff hans nadhe, saa ath thet skulle ey vare mik foor ner tiil myn eræ eller til myth röcthe eller nagher myn effther kommende skwlle slaa syth hoffwidh neer for myne skyl, ther om bywdher mik edhers gode syn tiil, och wether myth besthe her vthi, som jak tror eder tiil, ther effther wil jak altiidh retthe mik effther. Ware saa saghe, ath nagher wille oforretthe myne fateghe lanboo eller göre mik nagher hoffthan poo myn gordh, tha bedher jak edher ath i wedhe myth bestee i myn fraa ware, som myn godhe tro eer tiil edher. Her medh edher Gud befalendes medh syel och lijff och sancte Erich konungh, i hwadh madhe jak

kan ware idher tiil wilgee, skulle i altiidh fynne mek weluiliugh vth i. Scriffwidh poo Vinztorpp lördageen nesth effter sancti Bartolomei dagh Anno domini Md primo.

Erich Erichsson riddere.

Original i K. Danska Geh.-Archivet.

189.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, att han snart kommer med Peder Turessons och Nils Claessons sigiller att besegla förbundet och andra vigtiga saker, dat. Linköping d. 1 Sept. 1501.

Hemmingus Gad
Electus Lincopensis.

Sincero nostro fauore premisso. Werdhens vetha, kere her Marsch, synnerlig god ven, at vij komo i affthens seenth hiit till Lincöping oc acthe oss strax till eder strenglighet, och haffde wij eig wore stöffla for affdraget en wij finghe her Eric Ericssons breff scriffuit pa Vinstorp sa lydande:

Kere her Electus besynnerlig gode ven. Fiick jach nw Her Stens breff och tesliges myn frændes her Swantes, at the welie forwetha sig med meg, om jach wille vara her med Rigsens rad her i Swerige, tha haffuer jach bwdit thöm till med myn scriuilse, at jach engelwnde giffuer mig fraan Sweriges Rige eller Sweriges Riges rad eller theris inbyggere oc will jach æ nw wæra med thöm och vetha theris bästa i alle motthe, ligerwiist som mitth egith, som mig till retta bör at göra &c. — Tessen ord screff han oss till. Om the ære dobbell eller eig, lothe wij i eder skön. Brötthe vij op edert breff her i Lincöping, sasom eder tilscriffuit vore oppo eder tröst, om behoff hade giords noket deele med Her Niels Clausson om the tidendher ther inne wore, som vii strax i dag honum til-

scriffuit haffue. Fölger mig Her Per Twrssons med Niels Clawssons indzigle till eder strenglighet at besegle thet forbwnd och annad huad behoff görs pa rigesens vegna thet mykit nythugt ær. Item Anders Tordsson i Vastena kom heem och fiick inthe wthen liitid aff kwngens skat iiij[c] (400) march Svensca och ther till nogre fetha goda oxa, alla baathe hielpe, sa længie han faar mer. Engin annen tidendhe ære her hoss oss æn the god ære. Her med eder alzuollig Gud befolleñdes badhe till liiff och siell. Helsser Fru Mætta, Jomfru Karin och all barnen tęsliges med monge gode nætther. Scriptum Lincopie ipso die Egidii anno &c d[mo] primo nostro sub secreto.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet, ej egenhändigt.

190.

Svenska Riksrådet kungör, att medan några af borgmästare, råd och menigheten i Stockholm voro hos dem på Södermalm, för att underhandla till stadens och Drottn. Kristinas medhållares på slottet bästa, hade dessa mot sitt löfte tändt eld på staden, så att en fjerdedel afbrunnit, och hade rådsherrarne och deras tjenare först, då de förenämnde stadens ombud det sågo, blifvit insläppta, dat. Stockholm d. 21 Oct. 1501.

Wij Brynolff i Scara, Ingemar i Væxiö met Gudz nad biscopa Heming Gad i Lincöping, Mattis i Strengnes, Otte i Vesterars, aff Gudz forsyn Electi, Sten Stwre, Sueriges riiges höffwidzman, Swante Nielsson marsk, Knut Eskilsson, Eric Ericsson, Knut Alson, Sten Cristiernsson, Eric Johansson, Niels Ryning, riddara, Benct Arenson, Johan Maenson, Johan Arenson, Niels Eskilson wæpnara, Sueriges Riiges Raad oc mæn Görom vitherligit for allom nw leffwandes ok effter komendes, huruledis högboren förstinna Drotning Cristin met raad daad oc fulkomlig tilskyndelse her Thure Jönssons her

Eric Trolles oc flere andhres Suenskes Danskes ok Tyskes nw paa Stocholms slot æra met skadelig eld mord roff oc brand i thy naghre aff Borgmestarana Raadit ok menighethen i Stocholm vthe waaro paa Sudramalm met oss for[scriff]na rigezins Raad at them oc thee paa slotid ære fordægtinge vtan blodz wthgiutelse ok alla andra anfæctingher i tæsse fegd som nw för ögon ær till thet bæsta, wart Cronennis stad Stocholm till fiærde parthen paa hwss haffwor godz ok ægedela saa fordarffueder mot theris handgrep ok lyffthe paa slotit liggia saa at thee skaden fongit haffua aldrig ytermere her effter vpresa kunne. Ær ok saadana obotelig skada stadzins menighet paafördher i felig tid oc dagtingen i mellom staden ok slotid, sig ey annet forwetendes eller forhopendes wten kærlek ynnest oc goduilia besynnerlig aff for:na högborna forstinne oc tæss metholdh, thet thaa ey hollit wart thet Gudi see forclaget sancte konung Eric oc alle Sueriges patroner. Ær oss ok forekommit hurulcdes högboren forstinna oc hennes methold paa Stocholms slot dyrffuis met vtskorna scriffter i kænne giffua ok opinbarlica förclara, at noghra aff waara mæn oc tiænara for æn thee aff slotid eeldin stunga in paa Stocholms stad skullo hemlica haffua varit paa Graabrödraholm oc met wæriende hand mördit röffuit och slagit nogra aff the rytthers i hogborne forstinnes Drotning Cristine solderij paa Sueriges riges argasta hiith sænde waara. Thet Gud kenne at aldrig i sann[ind] finnes scall oc ther paa redebogne ære saadana opinbara fortaal offwersægn till all æra oc rædeligheth aff wæria met wor eed æ hwar vi tilkraffde warde inriges eller vtriges til rætta, at vi alle eller naghre aff oss ey en man innan stadz haffdom aff waara daglica tiænara ok ey hæller oss eller them tilstaddom nogherledes met trug eller goduilia inkomma for æn for:ne skadelig eeld oc brand mot theris æra oc lyffte paa slotid liggia paa stadzins hws oc ægedela instungen war, ok i thy the gode mæn aff raadit ok menighethen hoss oss wore paa for:na Sudramalm paa stadzins inbyggiara ok theris paa slotid lago bæstha sig ok them fordægtingende, eelden i theres hwsom vptændan saago. Tha ware the alle wælwelioge at vi i cronennis stad Stocholm inkomma skullom oc aldrig

fōōr huasken for bōōn, dagtingan eller trugan paa wora vegna sig ther om lagde for æn saa skeet var som for[skriff]uit staar. Til ytermere visso at saa i sannind ær som for:uit lata vi vitherlica hængia wor insegle nedanfor thetta breff som giffuit ok scriffuit ær i Stocholm Anno Domini Millesimo quingentesimo primo die XXI mensis octobris.

Original på pergament i Stockholms Rådhus-Arkiv. Af de vidhängda sigillen äro 15 ännu någorlunda bibehållna.

191.

Svenska Riksrådet till hertig Magnus i Mecklenburg, rådet i Danzig m. fl. om rättmätigheten af K. Johans afsättning, på grund hvaraf begäres, att honom icke måtte lemnas något biträde, men Sverige erhålla några ryttare och knektar, som vilja tjena för sold, dat. Stockholm d. 11 Nov. 1501. Med postscriptum till Danzig, tillagdt vid brefvets nya afsändning, efter d. 14 Febr. 1502.

Vuszern fruntlijken gruth myt aller behegelicheit vnndt wesz wy ghudesz vormogen Juwer Grotmechtigen Herlicheit tho voren. Hogheborne forste, Grotmechtige Here, byszunder gude frundt vnndt ghunre, wy vogenn Juwer Herlicheit fruntlik wetenn, vormodende vnsz, dat Juwe grothmechtigheit will erfaren heft, wo de affgesneden vmilden Rusen in etzwelken vorledenn jaren hebben mijt groter macht getogen in desser cronen lande, alsz in Vinlandh, myt morde, roue vnde brande, dat landt vorheret vnde vordoruen, vndt dat cristenne blot jamerliken vorgoten, vndt alz wy myt der gnade Gades vnde vnser macht vth togen, dat landh to beschermen, quemen des Hogeborenn forsten Koningh Hanuszes vulmechtige sendebreue an vns, begerende, oft wy syne koninghlike maiestet wolden vor enen vulmechtigen koningh entfanghenn ok syner maiestet an hant gan, denn wolde syne herlicheit sodane schaden vnde vordarff, dorch de Ruszen in

Finlandh geschen, affstellen, vppe welkere koninghlike schrifte vnde gelofte, hebbe wy vns dar tho vorlaten, vnnd hebben syne maiestat dar vff vor enen koningh vndt heren vpgenomen. Sus Hochebaren Furste vndt gnedighe Here, na syner maiestates kroninghe, sint de vorbenomeden Ruszen, wedder ghekamen in Vinlant, vndt hebben aldar ingenomen en part des landes, alse twehvndert mijle langh vndt twintich mijle breedh, sik vormodende de lande to beholden, na sijner maiestatis breuen, de he en dar vpp gegeuen hadde to ewigen tijden to beholden, ock crucekussinghe vnd ede dar upp van beyden parten gedann vndt broderschop gelouet, confedereret vnd gesworen, dat dessem rijke mochte blijven tho ewigem vorderue vnde schaden, desz nu negest in deme vorledenne winter, desz grotforsten to Moskow ambasiatores vnde sendeboden hit vns apenbare tostunden vnde bewijseden in Koningh Hanszes jegenwerdicheit, dar vff so vns ere schrifte vnd breue ouergeuen, dat koningh Hans sodane confederacio hadde mijt dem grotforsten to Moskow ingegann, vndt dat konyngh Hans enn orsprunk was sodaner blotstortinghe, morden vndt brandes vndt grotes vorderues des landes Finlandh, welkerer breue vnde schrifte wij Juwe Herlicheit ene copie ouersenden, hir inne vorsloten, Ok hadde syne Herlicheit vns gelouet togesecht vnd myt vppgerichteden vinghern vppe deme hilgen ewangelio gesworen, dat Kalmersche recess dessen dren Ryken in allen artichelen vndt puncten vull vnd all vnuorbroken to holden to ewigen tyden, by syner koningliker ere, vndt cristliken gelouen, de vns nicht geholden sijn, noch dat minste myt deme meisten, dess wy vnsz vnde alle desses rykes inwoner gestlik vndt wertlik sik swarliken beclagen vor Gode vndt alle der werlde. Isz ok desses rijkes schat vnde trezell, an suluer, golde vndt munte, also uth dessem ryke gheuoret, desseme ryke to groten swaren schaden vndt vorderue. Heft ok Koningh Hans samtlijken Heren desses Rijkes Rades in vornichtinge gehat vndt ok en syne zegelle ynd breue sunderlinx gegeuen ok nicht geholden. Ock Hogeboren fōrste vnd gnedige Here, do koningh Hans hir uth deme Ryke toch, da leet he syne elyke, hogebaren forstinne hir in groter bedroffnisse bliuen, vndt vōrde myth

sik van hir ene lose parsone, welkere syne herlicheit to varen dorch dat landh apenbare myt sik brachte, syner forstinnen to groter smaheit, dat vnns allen irbarmede, dat der eddelen forstynnen sodane hōn vndt smelicheit scheen scholde, dar vmme besendede wy de hogebaren forstinne, offt ere hochmechticheit wolde sik geuen in Dennemarken, tho eren Heren, denne szo wolden wy alle se laten, myt eren vndt wordicheit in Dennemarken bringhen, myt bisschopen, prelaten, Herren vndt guden mannen, szo sik des betemede, Ock hogebaren furste, grotmechtige gnedige Here, vmme aller artikell vndt puntte willen nageschreuene, nach deme Konyngh Hans de vns nicht geholden heft, hebbe wy alle myt rade, vulborde vnde willen des gantzen riikes to Sweden, Koningh Hansze vpgesacht vndt vpgeschreuen truwesschopp, holtschopp vndt manschopp, vndt willen eme myt liue, ghude vnde aller machte entegen stan, to water vndt tho lande, war wy konen vndt mogen, bidden vndt begheren, Juwe hogebaren herlicheit wille vns nicht entegen edder vnder ogen weszen in vnsen rechtuerdigen zaken, vndt koningh Hansze nene hulpe senden, edder bystant don, sunder sint dar welke ruthere ofte kriges knechte, de de vor suluer, ghelt vndt golt denen willen, dat Juwe Herlicheit wille de vns laten to vnsen truen handen kamen, willen wy en louen, dat se vns solen bedancken, vndt willent in groter dancknamicheit vorschulden vndt vordenen vmb juwe hogebaren grotmechtige herlicheit, wor wy konen vndt maghen, de wile wy leuen, vndt in vorbindinghe myt Jw bliuen, tegen alle juwe viande in thokamenden tyden, Begherende hir vpp Juwer Herlicheydt beschreuen antwort by wissen boden vns to beualen, dar wy vns na mogen richten. Juwe hogebaren grotmechtige Herlicheit langhe herschende Gade almechtigh salich vnd gesunt in wolmacht beuelen. Gegeuen vndt geschreuen bynnen deme Stokholme Anno millesimo quingentesimo primo vnder aller vnser Ingesegelle.

Ghemene Rykes Radt tho Sweden
nu tor tydt alhir vorszamelt.

Utanskrift:

Deme Hoghebarenn Forstenn Vnndt Grothmechtighenn Herenn Herenn Magno, Hertoghenn tho Mekelennborch vnnd: Greuenn tho Swerynn &c vnnsem byszunder ghunstyghenn Herenn Ghudenn Frunde vnndt leuen Ghunnre.

Original på pergament i Storhertigliga Arkivet i Schwerin, med lemningar af 9 sigiller.

Ett bref af samma innehåll till staden Danzig, dat. am dage sancti Martini (d. 11 Nov.) 1501, skrifvet på pergament, med lemningar af 11 sigiller. förvaradt i stadens Rådhus-Arkiv. Dertill hörer ett på ett särskildt litet pappersblad (scedula) skrifvet tillägg af följande lydelse:

Voge wij Juwen Leueden to wetende, dat gij nicht vorwunderen, wor vmme dat dijsse breff in siner tiit nicht fort komen kunde also datum des howet breffues inneholt, wente dat skip in deme herweste negest vorleden, dar de breffue mede gsant werenn, qwam in grote not in der reise, so dat de lude von nodes wegen mosten wedder vmme keren, Gode danckend, dat see ere liiff behulden &c. Wetet ock gunstige gude vrunde vor guder tidinge, dat wij mit hulpe des almectigen Godes hebben wedder dysse beyde slote inne kregen als Orebro, Westerars mit den Dalen van dem koninge.

192.

K. Johan till rådet i Danzig, om Sten Sture och uppresningen i Sverige, med begäran om afbrytande af all handelsförbindelse med de upproriska, dat. Flensborg d. 19 Nov. 1501.

Johann van Godes gnaden to Denmargken, Sweden, Norwegen, der Wende vnde Gotten konyngk, Hertogh to Sleszwigk ock hertog to Holstenn, Stormarn vnde der Dytmerschen, Greue to Oldenborg &c.

Vnnsze sunderge gunste touorenn, Erszamen leuen besunderenn. Wy fugen juw to wetende, alszdenn in dessem negestuorgangen winter vnnse Rikess redere to Sweden, dat wy suluest tor stede kamen wolden marglichere werue haluen, deme suluesten vnnsem rike andrepende, an vnns vorfordert vnde geschreuen hadden, hefft daruppe vnse hoffmeistere vnses vorgnanten Rickes to Sweden her Stheen Sture Ritter vns darto sundergen geraden vnde scrifftlich an vns beschigket, dat wy nenerleyewise dar in vnnseme rike starck van reisigen tuge, men alleyne mit ringen volke vnde perden komen scholden, nach deme dar van vittallie vnde nottroft ton perden dure tijt were, vppe dat vnse gemeynheyt vnde buren desse myn beswaret mochten werden, des wy to deme besten gekeret vnde in guder meyninge. in gefolliget hebben, vnde suss myt vnseme leuen gemahle mit kleynem volke dar ingetogen vnde beth tome Stockeszholme gekamen syn. Alss wy denn mit vnsen Rederen darsulues vnnse werue geschigket vnde geendiget hadden, vnde vppe vnnse reyse vth vnnseme riche to Sweden wedderumme in vnnseme rike to Dennemargken to reysende vere dachfart van Stockholme weren gekomen, hebben wy tidinge gekregen, dar de genante her Stheen Sture jegenwardich by vns was, wo dat eyner Stheen Christiernsson genant schole eynen vnser amptmannen vppe vnnseme houe angefallen, geslagen vnde den suluesten vnnsen hoff berouet hebben, darumme wy vorth wedderumme to rugge na deme Stocksseholme getagen, vnde szo wy dar torstede gekamen syn, hebben wy warafftigen erfahren, wo wy

twe dachfart daruth vnnseme rike furder hadden getogen weren, wy mit vnnseme volke, durch heymeliche ordineringe des genanten heren Sthen Sturen, van synen byplichteren vnnde buren vppe gelechliche stede tiegen vnns van voer togeschigket vnde van eme synen deneren vnde knechte van achter to vorretliken dalgetagen vnde geslagen wurden. Vnde so wy dar denne vnnse Rikes redere van nige vorschreuen vnde gheeschet hebben laten, isz de genante here Stheen Sture, den alle andere vnses Riches Redere dar tor stede by vns synt gekamen, alleyne vthgebleuen vnde sick dar nicht hefft willenn beualen, ehre wy em vnnse geleyde gegeuen vnde darto mit ghiselen besorget hadden. Alss denn wy vnde de genante here Stheen Sture aller erringe haluen vns entwischen durch anfall vnde gebede vnnser Reder darsulues gutlichen wol weren vordragen vnde gentzlich gesleten, szo dat wy vth koninglicher gute vnnsze gunste eme wedderumme tokerden, in meyninge vaste truwe vnde geborliche fruntschuppe stedes hyrnamals van eme touorsehende, hebben wy daruppe alle de macht vnde hulpe, de wy vorschreuen vnde vorforderen laten hadden, wedderumme affgeschreuen vnde vorlaten vnde vns darna geschigket mit vnnseme leuen gemalhe van dar to vnnseme riche to Dennemargken touorfugende, in meyninge in dessem jegenwardigen wynter vns wedderumme in vnseme vpgemelten rike to Sweden jegen de Russen tobeualende, so denne vnse leue gemahel vmme farlicheyt vnde vnsturicheit der sehe, de ere leue nicht konde vordragen, mit vns to schepe neynerleye wisse gesynnet was to reysende, vnde ock dat ere leue szeker auerlandt kamen mochte fullenkamen gelouen vns befruchteden, hebben wy, na rade vnde begeringe vnserer redere darsulues, vnse leue gemahel vppe vnnszenn slote tome Stockszholme mit aller macht van volke vnde andere nottruft tor stede moten laten, vnde alse wy van dar gescheiden syn vmme trent xiiij dage dar na, szo wy vppe vnnsen reyse weren in der szehe, hebben de gedachte here Stheen Sture hoffmeistere, here Swante Nigelsson ritter vnde doctor Hemmingus Gadh, bauen sodane gehuldinge, truwe vnde cristlichen gelouen, alse se vnns togesecht vnde geswaren hadden, vppet nige syck tegen vns

vpgeworpen vnde gereiset, derhaluen ere entsegge breue vns to den handen geschigket, de denne nw szo wy erfahren by den buren vnde gemeinheiden in vnseme vpgemelten riche to Sweden bearbeiden vnde vorfordern scholen wedder de warheit vnde alle billicheit mit mennichfoldigen dichtingen, alsse van wegen der Russen vnde furder vele mehre andere saken, de wy doch nywerlde gedacht hebben, vnde darto ock vele vorrederye gebruken, vnse buren vnde gemeinheide darsuluest vns vngehorsam darmede tomakende vnde tegen vns vpptoreisende, ock so wy bericht syn schole de sulue her Stheen Sture vnnse ingesegel alsze wy gemeynlich plegen togebruchende gegrauen laten hebben &c. Vnde szo wy denn gedencken, willet Got, sodane margliche gewalt, hon vnde smaheit afftokerende vnde na borlicheit to straffende, bidden darumme, myt gantseme flite gutlich begerende, gij mit juwem kopmanne den vpgnanten vnsen vngehorsamen den Sweden mit juwer kopenschupp vnde andere nottruft tho vnde aff tofohrende hyrnamahels, szo wy vns des gentzlich vorsehen, entholden vnde de wedder vns in neynermate starken willen, wy einsodannt wedderumme juw vnde juwem copmanne in súndergen gunsten gnedichlichen gerne irkennen. Datum vppe vnnseme slote to Flenssborch ame dage Elizabeth vidue Anno domini xv^c vnde eyn vnnder vnnseme Secret.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

193.

Hemming Gadd till Fru Birgitta (Åke Jönssons enka) på Åkerö, med löfte att ersätta skada, som hans tjenare henne gjort, dat. Stockholm d. 28 Nov. 1501.

Hemingus Gad
Electus Lincopensis.

Cum nostro sincero fauore salutem. Vether kere fru Birgitta synnerlig god ven, thet vor kere herre fader her Sten Stwre bad och begærde i Orebro, at wij eder igen vnne skulle ted smör eder i fraa tagit var i Vastena, huilchit vij och gerna velie, loffue vij eder pa vore sannind och godo tro at ner Gud föger vij heem koma then deel vore swena eder i fraa tagit haffue skall eder strax igen giffwiss vthen all gensegn, teskeliges eder swen Torsten skall och igen faas hæst och annet huad thed hælst ær thed vore swene honum affhænth haffua, her haffwer inthe twiffuil vtynnen. Her med Eder Gud beffalendes göre vij altiid kerlige gerne huad eder lyfft ære. Ex opido Holmensi Dominica proxima post festum Katerine anno &c d primo nostro sub secreto.

Utanskrift:

Erlig och welburdig Quinne Fru Birgitta pa Ageröö, Oss elskelig synnerlig god ven.

Original med märken af sigillet, i Riks-Arkivet.

194.

Åke Hansson (Tott) till Svante Nilsson, om lugn å Vestgöta gränsen, och konungens väntade ankomst till Varberg vid Jultiden, dat. Bjurum d. 1 Dec. 1501.

Venlig kerlig helsen nw oc all tid forsend med Gud. Mai vitha, kære her Swanthe, frendhe oc godhe besönderlig ven, at her staar en nw vell till i thenna landzendha, oc ær her engen merkeligen ærende, som jak kan eder tillscriffua. Item mai vitha, at bwd ær kommit till Vordberg, badha till slothet oc till staden, at kongen skall drykka ther jwll, oc giöra the moth honom, hwat ther ær vppundher, thet kan jak icke formerkia. Ær thet swa, at her atrenger i nokon matho, tha ær jak her en ena karll, som i vell vithe, oc hafuer jak engen at radess vid i thenne landzændhe, hwar fore bider jak eder, kære frendhe, ati vilen giffua Knwt Lindormsson loff at blifua her nidre i landet i jwll, om her nogot atrenger, huilchit jak vill all tid med eder kerlige forskulla, oc i hwat mootho jak kan vara eder till ydmwkt oc kerlig, skule i all tid fina mik velveliog. Her med eder Gud befal:des oc sancte Erik kong. Screffuit pa Biwrhæm primo die mensis decembris.

Ake Hansson riddere.

Utanskrift:

Erlig oc velbyrdog man oc strenghe riddere her Swanthe Nelsson Sweriges marsk, sin kære frendhæ kerlige.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

195.

Nils Claesson till Svante Nilsson, nyheter från Kalmar och Tjust, dat. Stäkeholm d. 4 Dec. 1501.

Venligh kerligh helsse altiidh forsendh met wor herre, Kiære her Swante, synnerligh gode wen, ma i vithe, ath inghen synnerligh wiiss [tidendhe] ær her aff konghen, hwar han skal ware, vthen han haffuer senth lxxx soldenær fron Malmö och tiil Kalmarn ok skulle ligge ther, och ville Abram haffue hafft them vth po bygdhen i læneth, och the wore noghet wth komne fron byen och fore strax tiil baghe igen, och sagdhe the, om han ville icke, ath the skulle ware ther i byen, tha ville the fynne andre wæghe &c. The böndher i then egn som her Niels Bossons gardh ligger i hærethet, ære widh samme syn som the wore i her Erich Erichssons tiidh, ath hwar the kunne ware modh rikith och mich genstortigh, ther legghe the sigh win om, och thet kommer aff her Niels Bossons fogeth och flere som ther haffue stempleth i &c. Annet synnerligth ær her icke for tiendhe. Bidher iach edher ganske gerne ati ville wel göre och biwdhe mich til, hwat ther ær forfareth ther oppe. Edher her met alzmectogh Gudh befalendes ok sancte Erich kongh. Hwat eder ær tiil velie och kerligh, giör jach altiid gerne. Screffuit po Stegeholm sancte Barabre dagh under mith signet.

Niels Clausson riddere.

Utanskrift:

Erligh och velbyrdigh man, her Swante Nielsson riddere, höffuitzman po Stegheborgh, syn synnerligh gode wæn.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

196.

Sten Sture till Svante Nilsson, om Stockholms belägring, tillståndet i Vestergötland och Småland, dat. Stockholm d. 4 Dec. 1501.

Fadherligh helse tilfornne sendh medh Gudh, Kere son, her Swanthe. Ma i vethe at her star alt väll till effter then legligheț nw pa færde ær, och ær her intedh besynnerligith anned æn thet, ath wi lothe skiwthe i gaar medh then möser, och i försthe skoth giik then ene arm vtaff, hwilchin wi lathe nw göre färdigh igen, swa thet wi förmode at skiwthe medh honum i morgon i gen, ok fiik iak nw i gaar her Niels Klawsons, her Peder Twresons och Axel Poses scrifuelse, sa thet her Henrik Krwmedike vndsiger töm fasth i Vestergöllandh och vill alt lathe hugge hand och footh vtaff, ok her Niels scrifwer, at the her Niels Boosons landboor göres fast tredzsk ther i Stægeholms læn, the hafwe slagith her Nielses fogede vth fran töm och göre ther stoor oredhe bland almogen. Skulle thet till stædhies, tha är thet ekke för richesins eller vorth gagn. Teskeliges sende the bönder i Synnerboo, Ösbo och Vesboo theris breff och bodh hiit op och bodhe mich till, huro thet Jakim Trolle kom ther in at förwendhe all then almoge i Værendh och acther sammelwnde förwænde thöm i Synnerboo, Ösboo och Vesboo, och strax han kom ther in, tha drogh Peder Magnusson vt aff lænid fran bönderne, ath the ingen tröst hade. Beder jak eder kere son, at i hafwe strax bodh ther nedh, som alder störsthe macth oppa ligger, ath see till medh ther nedre, thet Gud forbiwde the vore fiender finge nw nende [ɔ: vende] almogen fran oss, och kongen komme till macthen i gen, tha kwnne i alle væll merchie, hwad bestand ther vill effter fölie, ther fore ligger alder största macth oppa, ath i hafwe eder bodh diit nedh som see ther pa brädit medh. Jak hafwer scrifwit till her Niels Klawson, at han kommer hiit op till mich, och her Peder Twresson far nedh in i Opwidinge heret ther at blifwe i egnen och see ther till pa then sidhen, ok i gaar kom her et skep aff Danske medh köpswæne, som vare kompne vtaff

Lybcke, the sade fore sanne tidende at kongen faar ther inted folk. Annidh besynnerligit hafwer jak eder ecke nw till at biwde, hwad eder lyfft ær ok till godhe, kerligh, gagn och bestand komme kan, gör jak altid gerne. Eder her medh the helge trefallighet ewinnelige befaldendes. Snarlige aff Stocholm pa sancte Barbare dagh M^mo^ D^mo^ primo meo sub sigillo.

Sten Stwre
Riiddere &c.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

197.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, om händelser i Stockholm, föreställningar gjorda ärkebiskopen, förläningsbref å Örebro län utfärdadt, dat. Stockholm d. 6 Dec. 1501.

Hemmingus Gad
Electus Lincopensis.

Cum nostro sincero fauore salutem. Verdhens vitha synnerlig god ven, kere landzherre, at sedhen i hædhen fore, ære her engin merklig tidende oss till handa komen, vthen thet the wtslogo nw siist sancti Andree nath och skothe forst störste huffwudstycked vtaff om midnatz tiid, tog vthen allen skade, tess Gud loff haffue, och worthe strax aal slagne till rygga igen med döde mæn och saare, sedhen haffue the hollid oppe, eij myget skotid eller skade giorth vthen i dag, synnedagin nesth effter sanctam Barbaram, skwto the med Ingeborge genom then höge reeseeskærmen, vid scolstuffwn, star (?) mot sancti Nicolai porth, och mistwm twa mæn medh thet skot, och then tridie, skotyn medh ith handbysso lod i same stwnd, tog faar honum inte skade till liffwet næst Gudz hielp. Item Her Anderss Swensson borgamestaren haffuer sath borgan for liff och for godz, for ty honum ær tillacth,

at han loth wplætha stadzsins boom och wtslæpte nogre fiiskere som vore öffuer natthen vthe och fiiskede till slotzsens behoff, sielff var han bekænd for radit och borgamesterne, at hanss dræng loth wp bomen, man (!) ecke at fiiskene komo pa slotthet &c. Ther ower hug han en bonde i gaar armen sönder och bannede bönderne och almoghen ganst illa och bad thöm löpa ræmen i wold heem till syn. Thetta betygede aller almogen for her Sten och Radet, och mene, at faa thee ecke ræth ther ower, tha vele the gaa heem huar och een till syn, i morgon faa vij vitha huad ther om worda skall. Item haffue vij seden scriffwit Vpsale Capitill at eske Stæcked aff Erchebiscopen oc giorth thöm erlig forwaring oc tesliges Erchebiscopen, at om han sig till oss eij giffua will och bliffua vid siith fædernes riige, tha vele vij strax offor[töff]ued vij swar fangit haffua strax een tilskicka aff Radet, ther anama och opbæra skole all Vpsale domkirkyos rænta, æ hwad thet hælst ær, thet Erchie[bisco]pen tillhörer, och ther medh holla folch oss oc Riget till gagn och bestand. Vij mene alstingx faa swar innen faa daga, oc huad vij fornyme, vele vij strax eder tilbiude. Vij gissa, thet faar saa till gaa som for[skrif]uit staar. Vij rædoms at saa skeer som i oss sade i Mattz Lydechis huss, at her ær naget forrædilsse inne medh oss. Oss ligger macth oppo tagha vara natt och dag. Her Bencth Smaalæninge haffuer hafft nogin farlig ord i thenne forlidne daga, oc tro vij han faar bethala flæskit i swa mote han worder affsatter for hanss allerdom skuldh och onde wilgie, som men[i]ghethen honum till sæger &c. Vij faa i thenne daga aff Dalene xiiij^c (1400) skytter och ære her nw hoss oss i staden offuer iiij^m (4000) folck vthen borgarene &c. Vij ackte om skiffta hollin saa, at alle hoffmen skolo holla östen till vid syön och borgere och köpstedzmen vid kirkyogaarden, forty her sægx monge baathe fare vth och in, thet vij eij længer tillstædia velye. Vij finge i forgaar twaa fiiskere, som fiiskede harth inne mot slottet, thöm skötz alrig ith skott till, hurv ther om æær, faa vij snarth höre. Item finge vij Johan Maghensson the breff om Örebro, Nærekie, Vermeland, Dall och Noraskog saa forwaret nest Gudz hielp, ati oss inthe skylla skole.

Bedie vij eder sen nw oss lothe vara bönhörde med eder strenglighet ther vij eder om baaden (!) och Her Sten Stwre eder sielff vnderwiiste oppo vor cristelighe tro, thet bliffuer eder vthen skade, hælst forty i fongit haffue alt thet som for[scriff]uit star med en god wilgen vthen all mwr och gensægilsse. Her medh Eder Gud alzmectig beffallendes till liff och siell. Verdhens hilsse myn besta god ven, Frv Mætta, Alffwin, Jomffrv Karin och all barnen med monge gode nætter. Ex Holmis ipso die sancti Nicolai anno &c D primo nostro sub secreto.

Utanskrift:

Nobili strenuoque militi Domino Swantoni Marschalcho Regni Swecie, Amico nostro sincerissimo.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

198.

Johan Månsson till Svante Nilsson, om Örebro slotts belägring, dat. Örebro d. 11 Dec. 1501.

Myna ydmicheligbe werdzskylla tro tiensth met war herre, ma i wyta, kere herre, ath Erich Larenson ær ömykt begerande och menighe almoghen, athi skwlle komma wforthöffwit hyth til Örebro, for ty almoghen kan inthe göra for en i komma til them, och ath i wylle tenkkya til om nogra byssor, iiij eller v skerpynthynor och hakebyssor, lodbyssor och then mesta pyl och pwlwer i kwnne aff stadh komma, yttermere hwath i kwnna tenkya then Erich Larenson til for syth wmak, ther maa i tenka til, for ty han ær ganska angherbyth, i ty hans hwgh och akt war, ath her Sten skwlle fot slottit och han skwlle blyffwa slotzfogit her pa slottit, thet loffwade her Sten honom, thet ma i ware fortenkte wty, hwar i wyle stilla honom met och hwar i kwnne wyta hans besta,

ther ær hans tro til ider. Kere herre, wylle i göra wel och bywda migh til, hwar iach skal fynna ider, nær i komme in i Nærryke, tha wyl iach gerna komma til ider och vnderwysa ider mangh ærende, som ider ligger mak[t] wpa. Her met ider alsmectygh Gwdh befallend[es oc]h sancte Erich kongh. Aff Örebro sabato ante dominicam 3:am aduentus anno domini..

Johan Manson.

Utanskrift:

Erligh welbyrdygh man och strengh .... Nielson, marsk i Swerige och höw....

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

199.

Erik Eriksson (Gyllenstjerna) till Svante Nilsson, om tvist mellan deras tjenare, missämja om förläningar, nyheter från Danmark och Norge, dat. Lena d. 12 Dec. 1501.

Venligh helsen . . alzmectig:te Gud kærligh sendes met wor herre, moi vithe, kære Swante Nielson, frende och gode besöndherligh ven, som i screffuæ mik, at noggra aff mynæ swenæ haffwe gyorth idher teyanare [Kn]wd Linddormson stort hogmoth, hogget hans hestæ vth ok villæ trenge honom fran Vilskæ herrede &c, hwilket ickæ skall bewisses, forti myne teyanare [t]oghe ickæ hans hestæ, en sege hogge them vth, medhen mith bodh . . ffde iak ther indh met her Stenss Stwres forleninghe, som han mik giffwet haffde poo for:ne herredh, som iak ey rettere tror ath idher war vitherligt och flere gode herrer i Stocholm, thet iak fik then forlæningh, haffde i tho latet mik thet forsto, ath thet hafde varith [idher] emoth, tho haffde iak thet ickæ begæret, medhen iak willæ haffwe nyttet idher till och flera venner, ath iak haffdhe foth

Twne len tiill myn gordh i gen, och the gode herrer haffde forset Benth Knwdson met noget andet len, ære . . . . . tiill synde, ati en nw willæ ware mith bodh tiill the gode herrer . . . . [Twne] len, ath iak finget i forleningh, tho vill iak gerna . . . . eth andet len swo goth tiill myn gordh &c. . . . . ogh moth, tha iak lod lessa her Sten . . . . s teyanare swo ath han forsamblet . . . . ge och villæ slaget mynæ swænæ i h . . . . ere latet for idher skyll en for hans oppo . . . . . , ... ne nogen vwilliæ emellom, haffde iak vell fwnd . . . . till ath vedher gōrith, Gud kenneret, ath iak er ey tess beneye . . . . . ath vill ware idher till nagon vwilliæ, efther thet iak loffwede idher . . . . i Stocholm, vthen hwor iak kan ware idher till gode eller bestand, finde i mik altiid velwelligh till, ok hoppis mik thet same aff idher, och forlater iak mik ther oppo &c. Kere frende, screff iak idher tiill och myn svogher her Knwd Ollson, sambledes tessz effther:ne tyende, ath Age Hansson haffwer for wiissæ tyendhe, ath kongen er i Kyoppenhaffuen och vill holle syn jwll poo Worberigh, och haffwer forsambleth folk, hwor mōget thet . . . . veth iak ickæ for santh, och folk met skipp spiisningh och wærge [ha]ffwer han senth fro Koppenhaffuen, hwad heller the skulle till Kalmaren [e]ller Stocholm, vedh iak ey, fōr iak kan framdelis forspōrith, och vill [ia]k nw haffwe myne speiare tiidh i Danmark och Halland ath forfare om alle ærendhe. Kære frende, tykthe mik rad ware, ati lade her Knwd forstaet, om han ickæ komber tiill Norge, the gode men som [ther] ære till villæ, ath the otther nōddes konunghen till hondh, thom tiill stor skade och forderff, forti the forbydde hans tilkomelsæ dagh fran dagh &c. Kære frende, war her Dauid Skotte aff Norge indh moth Elwensborgh met iij eller iiij skipp bemannet, och venthe effther her Knwdh och [se]nde her Henrich Kromedigh honom fersk math och andet hwad honom ty[ck]tes, tha sende her Dauid honom thet igen, och formogher iak, han bydher vadher Norges side effther her Knwdh &c. Kære frende, war och Toness S . . rm en syōō rōffwer vth for slottet och met eth taall folk och bægerde leygde aff myn foget, tho torde

han inttet göre ther till, medhen finge han leydæ, tho willæ han ware poo kongens argestæ, hwor han kwnde, om behoff gyordes, och formodher iak hans till komelsæ snarlige i gen. Kære frende, bywdher mik tiill idhert gode syndh och radh her om tiill screff iak om [ɔ:och] sameledes her Sten tiill. Her met idher Gud ewindelig beffallend ..... met liiff och seyll, hwor iak kan ware poo edhert gaffwen .... standh, finde i mik altid velwilligh tiill, och hels .... et mange gode netther, aff Lenæ dominica 3:a aduentus.

Erich Erichson riddere.

Utanskrift:

Erligh och velburdig man her Swante Nielsson strenge riddare och Sweriges marsk, sin besondherlig frende och gode ven kerlighe sendes thetta.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet, mycket skadadt.

200.

Erik Eriksson till Svante Nilsson, nyheter från Danmark och Vestergötland, dat. Od d. 1 Jan. 1502.

Vænligh helsen nw och altiid kærlighe sendes met wor herre. Vite moi kære her Swante, frende och gode besöndherligh ven, ath som iak screff idher till i sisth om thet rycthe, her gik, tho haffwer iak forfarith i sanningen, ath thet war intet, och haffwe the ingen anden tyende aff koningen, vten han skall ware i Lanteholssen, meden noget folk haffwer han lagth i landwern i tesse smo kyopstædher, tho kan thet intet drage, och lathe the goo rycthe, ath kongen lather ferde op alle broer, oppo thet ath han skall forsamble swo möget folk och haffwer iak en nw mith wissæ bodh ther neddre, hwad tydende iak foor theden, vill iak strax bywde

idher tiill, och vore tessæ friborna men alle forsamblede her i thenne egen, tho war thet eth skyönth taall folk, Gud tess loff, och Vestgöthe almoge [er] Sweriges radh ganze well bewegen i alle mothe &c. Kære frende, bedher iak idher att villæ bywde mik till met thet same bodh, hwad i haffwe for tyende ther hoss idher. Her met idher Gud ewindeligh beffallandes, bade met liiff och syell, i hwad motthe iak kan vithe idhert gode beste eller bestand, gör iak altiid gerna. Snarlighe aff Odh nyarss dagh vndher mith sig.

Erich Erichsson riddare.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

201.

Knut Lindormsson (Vinge) till Svante Nilsson om en resa till Öresten, som han nyligen gjort med Åke Hansson (Tott), som var utnämnd till höfvidsman i Vestergötland. Utan datum, troligen från slutet af Jan. 1502. *)

Min ydmykth ok tro tiænsth nw ok altidh kiærligh forsenth med Gudh. Mai vithe kiære herre, thet nw iak kom hith nidh i landith, taa var her Age Hanson i Skare ok hadhe ladith læsse her Steens breff for almogen, sa ath the skwlle være honom hörige ok lydige pa her Stens vegne, ok skref han mek til, ath iak skulle kome til honom, som iak ok giordhe, ta var han begiærandhe, thet Ærlan ok iak, vi skolle fyliæ honom til Örsten medh flere idre svene, som ther nidre vare, tha radhe iak medh Niels Klaveson ok medh Benth Larenson ther om, tha sadhe dhe, ath hadhe vi farith

*) För tidsbestämningen kan åberopas ett bref till Svante Nilsson af den i denna handling omtalade Nils Claesson, skrivit met en snarhet i Valla häradz Vincentii dag (d. 22 Jan.) 1502, hvari han säger sig nyss hafva varit i Skara, att landsting der plägade hållas måndagen efter tjugonde dagen, hvilket för år 1502 motsvarade d. 17 Jan. och att Nils Claesson denna tiden eljest vanligen uppehöll sig på Ståkeholm.

fra almogen, medhen the venthe sigh nokoth örligh ok ofridh, tha hadhe almogen tagith stor mistro badhe til idher ok sa til os, som skole vmga dhem daglige, tii foldhe vi honom medh the meste karle vii kvnne affstadh kome, ok gik var ærinde alth i godhe motthe, som Nils Matzson kan idher ythermer vndhervise. Kiære herre, thet snareste ther Gudh vill vnne mek min hilbrigdhe igiæn, tha vill iak oförtöveth kome til idher. Var ok then almoge ganske tvilaktigh i thet hæredh, som iak anamede ther nider, æfther thet iak hadhe ey her Stens breff medh idhert. Kiære herre, bidher iak idher kiærligh, thet i vel giöre ok vither mith beste ther i, ath iak matte faa her Stens breff ther pa, ok mötte then kar mek i Hio, som skatten hadhe, ok then togh iak ok manede karlen till Vastene. Her medh idher alzmektigh Gvdh befalendes ok sancte Erik.

Knvth Lindormson.

Utanskrift:

Erligh ok velbyrdig her Swanthe Nielson ridhere, Sværiges rikes marsk, hövisman pa Stekeborgh, ödmyklig thette breff.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

202.

Sten Sture till Svante Nilsson, om sina framställningar till allmogen på marknader, först i Enköping och sedan i Upsala, om det dervarande domkapitlets tänkesätt, och om förläning till Torbjörn Ottesson å Jöns Falsters köp- och pantegods, dat. Stenby d. 28 Jan. 1502.

Fadherligh helse til fornne sendh kerlighe medh Gudh. Kere son her Swanthe, ma i vethe ath iak war i Enecöpingh

till xx:de dagx markneden, teskeliges nw i Vpsale til dijsetingx marknedhe, i hwilche badhe marknede gantzke mychin almoge försambledh var, serdelis her i Vpsale aff alle landscap, medh hwilchen almoge jak hade tall och loth thöm förstha, huro thet wijære kompne till kriigh och örligh medh koningh Hans, for ty iak hörde, at rychte och tall giik i bland almogen, thet wi thetta örligh begynth hafwe, oppa thet wii vele göre oss riiche och ecke för Sweriges bestand skuldh. Nw hafwer iak lated töm förstha aff försthe begynnelsen och förtalde alle sacher för töm, huro kongen hafwer bewiist siigh i moth richit och oss alle Swenske men. Sidhen the thet hörde, gafwe the sig plat in till mich medh opråchte hender, lofwedhe och sadhe mich hulscap, troscap och manscap och vele döö huar man medh mich för vort federnis richis bestand skuldh for æn kongen nogen tidh skall varde her nogen tiidh mectigh i gen, ok i thet jak hade tall pa bwrsprakedh för almogen, fiich jak Dalenis scriffwelse, aff hwilchin jak eder sende en vtscrifft medh Matz Kaffle. I bland anner ærende var jak och till tals medh the gode herrar in capitulo i Vpsale och vilde forwethe mich medh töm, huro the vilde förholled, effther thet theris Erchebiscop sitter opa thet Stækit, richit och rigesens radh under ögonen, pa menige Sweriges riches forderff, och fiich jak töm fram en copie aff then appellacie, som wi hafwe i moth erchebiscopen, begerendes vethe, hwadh the vilde trådhe i then appellacie medh oss i moth honum eller och the vilde trådhe in medh honum oss i moth, hwilchin appellacie the anamede och saghe vtower, ok swarade ther swa oppa, at ther vore mange the saker vdi, som icke bewises kwnde i Pafwens gardh, vilde iak unne töm sex daghe dagh, at the matte hafwe theres bodh till erchebiscopen och vnderwise honum her alware vdi, tha vilde the scrifwe honum till thet yterste the kwnde, vilde han tha ecke gifwe sig till richit och rigesens radh och blifwe medh oss, tha vilde the medh oss göre en appellacionem, som bewisligh skall vara i pafwens gardh och richit bestandigh, hwilche sex dage nw pa mandag nest komende vthe ære. Gifwer han sig ecke till oss innen tess, tha vele the tråde in medh oss och liide heet och kolt, hwad till komme

kan, oc tha skall jak aname in Arnön och Vpsale gardh. Sidhen then almoge hörde alle sacher, huro kongen hafwer siig bewiist i moth richit och oss, tha hörde jak aldrigh töm swa velwilige, som the tha vorthe och sadhe medh oprecthe hender ath vele förfölie thette örligh till en full ände.

Kere son, ma i vethe om thenne fatige man Torbiörn Ottsson, at jak hafwer giffwit honum fulle macth till at aname och kennis vedh alt thet godz igen som Jens Falster hafwer köpt och pantedh, hwar thet helst ligger, i Wermeland och Næreke. Hwilchit iach beder eder kere son, at i vnderwiser eders fogother, at the honum ther inted forhinder göre vdi, vthen lathe honum thet swa beholle nogre aar, swa lenge man seer huro han will bewiise sigh medh richit och oss, han ma sigh swa bewiise, ath han thet beholler och faar mere till, bewiser han sigh annerlwndhæ, tha vethe wi och ther göre, effther som ther vederbör. Kere son, som i sistens screfwe mich till om her Knwt Alsson, när i ok the gode herrar Rigsens Radh komme till sammens, hwad i akthe mich tha rade ther vdi, thet skole J finne mich velwiligh, vele gerne göre badhe i the oc all annen ærendhe, hwad eder til velie är och till bestand komme kan. Eder her medh the helge trefallighet ewinnelige befalendes, snarlige aff Stenby fredagen nest effter conversionis Pauli Mdij meo sub sigillo.

Sten Sture
Riidder &c.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

203.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, om underhandlingar med Drottningen och Upsala domkapitel, dat. Stockholm d. 30 Jan. 1502.

Hemingus Gad
electus Lincopensis.

Premissis dilectione, reuerentia ac salute. Kære herre, broder, som vij screffuo i thet annet breff om thet wiin, erchebispen begärer till Drotningens behoff, tha ropede i gaar aff muren her Ture Jenson, Cristiern Benctson ok Anders Pederson till Benct Pauelson, bediandes hanum ware theris bud til Her Sten ok rigesens radh at Drotningen motte komma aff i byn. Kunne vij förmerkie, thet hon haffwer stor brist bade pa vin ok annet. Effter thet hon ville ecke aname then delen, nar vij henne thet budo, skall hon ecke niutidh, vthen hon antwarder oss slotid fritt och vnbewaret &c. Item i odensdags war her Sten till tals met Capitell i Vpsale, ok war sua beleffuit, at innan vj daga skule the scrifue erchebispen till, vill han ecke tha giffua sig till oss, vele the appellera fra honum ok giffua sig till oss, ther pa forbider Her Sten, bispen i Væxiö ok Electus i Vestherarss swar, for en the komma hiith igen. Her met eder Gudi befallandes. Citissime ex Holmis anno &c. Dij dominica sexagesima.

Utanskrift:

Nobili ac generoso viro, strenuo militi Domino Suantoni Nielson, marscalco regni Suetie, capitaneo castri Stegeburg.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

204.

Bengt Ryning till Svante Nilsson, om sina misstankar mot Herr Sten Sture och förslag att motarbeta honom, skrifvet i Stockholm vintern 1501—1502.

Venligh ok kærligh hilse nv ok altidh försendh met Gvdh, kære selle, her Svanthe, besynnerligh gode ven, ma i vide, ad som Benth Abiornsson kom hit til Stokholm, tha var jag redhe skwlle faridh til ider, epter thet ad vy finge god tidende fran ider, 'tha lot jag thet, ad jagh for ekke til ider, en kære selle, jag frökther ganzska sare, thet her Sten han förrader ider, han haller fast oppa sin gamble sneder, ok hawer jag för nommidh, ad han hade gerna fran ider then del, i have af kronen, jag kan ekke sa skriue ider til om al ærende, jag haver vnder vist Benth Abiörnson mangh ærende, ad han scal vndervise ider, som stor makt oppa liger, man(!) haver hand i hanka met her Sten, eller jag fröktar, ad thet gar .ekke vel til. Her Sten Kresterson ok her Sten Stwre skilles owenner ath, ok hade her Sten ok iag akthet oss strax op til ider, nv vil jag bivde honnom til, ad han töffuer kwar oppa Nyköpingh sa længe ad han far ider scrivelse, mik thyker rad vara, ad i bivde her Sten Kresterson til, ad han ok jag kvnne komme til tals met ider antinge i Östergötlandh eller anderstædes, hvar som ider tækis. Item kære selle, om mine swæne görs ider tem behoff, tha haver them hos ider nagen stvnd, görs ider tem ekke behoff, tha sænder them til mik i gen. Item om then tynna polver, som her Knvt Eskelson haver ider sagt, then fa i, jag talede til hr Knvt therom ok bivder honnom bitide til ad i kwnne fa hænne, ther liger makt oppa, eller hon kombir borth, jag frökter, ad her Sten tobber then almoge fran ider i Akerbo hæridh ok flere stadz, ser til nv ær ider naged i mellen her Niels Klavsson eller her Erik Erikson, tha giver thet offver, ther liger makt oppa. Jag ok her Sten Kresterson haver taled met her Niels, ad han haver loffwed os, ad han vil vage sit liff för ider skyld, ther ma i vel lite oppa. Kære sælle, förvarer ider vel för förædilsse, ther liger makt oppa, jag nöt ider skrivelsse ekke

myket got ath, til forende taled han noged til mik, siden han fik ider breff, sidhen taled han inthet til mik. Item late thesse borgere ganzska ille, ad her Sten far sa hæden ok akter inthet tenne bestalingh ok inthet later sig bekosta vten liter oppa tesse gode men ok borgere, som her lige. Kære selle, i hvad made jag kan vare ider til al villia ok kærligh, gör iag altid gærna. Her met ider Gvd alzmæktig befalendes, snarlige skrivid i Stokholm vnder mit insegle &c.

Benth Ryningh.

Utanskrift:

Erligh ok velboren man her Svante Nielsson, marsk i Swerige, sin besynnerligh gode ven sændes thette breff.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

205.

Svenska Riksrådet jemte Stockholms borgerskap till rådet i Danzig, med begäran om befordrandet af några med en skeppare sända bref och om svar på skrifvelsen om biträde för erhållande af krigsfolk samt om åtgärder för sjöfartens betryggande, dat. Stockholm d. 14 Febr. 1502.

Vnnsenn fruntlikenn gruth vnndt wesz wij vme Juwer erlikenn wiszheide willenn gudhes formoghenn alle tiidt tho vorenn. Erszamenn, vorsichtigenn vnndt wolwisenn herenn, besunderenn leuen nabere vnndt ghude ghunre, wij voghenn juwenn erlickheidenn gutlik tho vetenn, wo wij etlike desses riches rades in desseme vorledenn herueste van Suderkopingh juwer herlicheit vnnsze breue gesandt (?) hebbenn vnnde dar in gescreuen, wo id sich forlopen hefft myt vnnss vnndt deme koninge van Denemarken, dergelikenn sende wij juwen leffdenn etlike breue, de wij an vnnszen truwen frundenn den van Lubeke wesenn sollenn, aldus inne holdende, alsz wij

juwen herlicheiden gescreuen hebbenn, So hebbe wij juw gantz riches radt, Borgermeistere, radt vnde de ghemene man thom Holme etlike breue mit dessem jegenwerdigen skipper Erick an Juwen Ersamheidenn vnndt anderen vnnsenn guden frunden angesant, vnnsz vorhopende, dat ghij see entfangen willen vnndt na vnseme begere de anderen vorsendenn, wenn se tho komen vndt ange[screuen] sinth, vordenenn wij mijt flite gerne in allen to komenden tidenn wor wij konen vndt moghen, de wile wij leuenn. Sin wij ock siner tokumpst formodende nw in dit vor jar myt skepenn tho sewort hiir to komende vppe vnnse skadenn vndt vorderffue, dat de gemeine kopman nicht frij segelen mach, so sick dat sere to befructende steit. Bidde wij vndt begere van Juwen Ersamheidenn, ghy willen myt vnnss hiir vp vordacht sin, dat de vorgescreuen kopman moghe vngehindert dorgh de se komen, vorhope wij vnnsz ock hulpe vndt trost van juwen leffdenn na inholde vnsenn breuen, de wij juwen Ersamheiden to vorenn gescreuen hebben, vp vnnsees Riches rades trost vnde teringe etlike kriges knechte hiir to komende &c. Wor ghij vnnss wedder begerende zint hulpe wedder tho doende in tokomenden tiden, do wij alle tith myt vlite gerne ane twiffuel. Hiir vp begere wij juwe gotlike antworth myt desseme jegenwerdighen sendebode, wat Juwer Herlicheit hiir innen by vnnss don willen vndt offte ghy vnnsze breue van Suderkopinghe juwer leffden gesant entfangen hebben. Gode almechtigh Juwere erlike wisheide lange saligh vroligh vnndt gesunt beuelenn tho langen vorhopenden tidenn. Gescreuen bynnen Stokholme ame dage Valentini martiris Anno domini &c Quingentesimo secundo vnder vnnser aller Secreten vnde Sigillen.

Gemeyne riches radt tho Suedhenn nw thor tiidt hiir forsammelt, Borgemestere radt vndt ghemenheit der suluesth.

Original, med märken efter 11 sigiller, i Dansigs Rådhus-Arkiv.

206.

Arvid Siggesson till Svante Nilsson, om nyheter från Danmark och Norge, dat. Skara d. 20 Febr. 1502.

Mine ödmyke kerlige helso altiid sænde medh waar herre. Kære hær Swanthe mage i withe, ath i thenne landzænde ære inge tydinge annen æn gode, Gud tess loffuith, oc waar jach nw i tæss[e] dage paa Örsteen. Inge tydinge wære ther for wisse aff Danmarch andre. æn ath Härtog Cristyern waar i Wardbergh medh the Skaniske hãrrer, saa hanss makt kwnne forslaas til iij eller iiij^c (400) waraktige, oc wille warit pa Baahwss. Som tænkes kan, tha aktede han sigh in i Norge moth Hær Knwt. mæn hwat hanwm drogh ther i fran weeth man ickæ. æn han drogh til rygge in i Danmarch igen. och haffuer gyort wtbodh pa stæderne och frelset . ath the skule wara i Calmarne xiiij dage for pingxdage medh kost til Mychilsmesso. Inge wiss tydinge ære hær aff Kongh Hans. Sommelige segie, ath han är aff synneth, somlige mene, ath han ær inne i Tyskland .. at göre syne dotters bröllop, och medh thet samme brwdlag skal han wilie draga hiith in i riket . mæn æ hwro thet ær om hanss ærende belægit . tha giffwe Gwdh . och sancte Erik hans wpsaat ingen framgong &c. Hær ær och nw kommen gode tydinge fran Hær Knwt. saa ath han ær kommen sigh wæl fore medh then almoge i Norgye . sa thet hans owenner spörgie tidende aff honum. Hær Henrik Cromedikes fogter och swener ære dragne aff lænith oc til slotthet oc kan han haffwa widh c (100) karle als, onth oc got, pa slotthet. Jach wil nw haffwe myne bespeyere thiit in ath forhöre om alle tydinge . sa ath iac wil withe sanningen, nær Gud föger iach komer wp til ider. Hær kom nw een mwnk nidh, som skal til Danmarc. Han förde gansze gode tydende om ider oc Örebro slot . then alzmectogste Gud giffue, at sa i sanningen ær. Hær ær mongh ider fatig man worden glad wtaff, och synnerlige then gode herre, myn herre biscopen. Jach hade gerne lenge sedhan warit wppa nær ider . tha ære myne ærende sa ille belægen. Synnerlige haffuer Mattis Kafle brygget mych wppa nagre

tesse fryborne mæn, saa ath jach magh faara een dels sa godh hæden som jach kom hiit . wtan myn herre biscopen fynder mich nogre gode raadh. Huar jach kan wara ider til al ödmykt wilie oc tyænste . thet gör jach altiid gerne. Ider her medh then alzmectigste Gud befalendes. Scriffuit i Scara Reminiscere söndag anno domini &c. 2°.

Arwid Siggeson
kyrkieprest i Fellendzbroo.

Utanskrift:

Erligh och wælbyrdogh Strænge Riddare Hær Swanthe Nielson, Swerighes Rikess marsk &c. medh ödmykt kerlige.

Original, med märken af 2 (särskilda) sigiller å baksidan i K. Danska Geh.-Arkivet.

207.

Sivard Skytte till Svante Nilsson, om vårfningar i Vartofta härad och nyheter från Norge, dat. Ettak d. 28 Mars 1502.

Myn ydmygeligh troo tienesth nw och altid fore senth med vor herre. Maa i wydhe, kære herre, ath thenne breffuisere Dynnys haffwer racketh megh handhen poo edher vegna for kledhe och penningh i hwilked som ieg haffwer hanom vdloffweth poo edher vegnæ. Thij bedher iegh edher ydmyggeligh oc gernæ for myn fatthie throo thienesth skyldh ath görer honom vel i modh. Och vil iegh wære vdhe om(?) dheth, ath jegh kand faa noghre flære fyne karlle edher til handhe, hwor iegh kand them helsth fynna eller foo, i hwilked ieg wel legghe migh ydherligh vyn om. Och haffwer ieg och taghed en swendh tiil meg, som kom och fraa Per Griis, och vyldhe jeg gerna haffwe taghet fleere till migh aff thij fynæ karlle poo edher vegne. Tha haffwde thee rachkth

her Knud handhen alle sammen. Och vyl togh och gernæ være then godhe herræ Her Knwd Alsson tiil wyliæ och troo tienesth, som i haffwe megh befaleth, effter myn ydhersth macth och formoffwæ. Och ære vy alle sammen ved eth friith modh og hobes meg til Gudz hielp ath thed skal snarth blyffwe offwer taled med Baahws som theed er nw med Aggershws och Tõnsbergh. Her med edher then aldmectogezsth Gud beffallendes och sancte Oloff kongh och sancte Erich kongh. Scriffwit poo Etaff mandaghen nesth effther wor fru dagh anno domini milesimo quingentesimo 2° &c.

Syward
Skytthe.

Utanskrift:

Erligh och welbyrdigh mand her Swanthe Nielsson strenghe riddher och höffwesmandh paa Stegheborgh och Örebrw och marsk i Swerige ymmygeligh sendes thette breff.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

208.

Sten Sture jemte fyra biskopar till Jöns Falster, att han för sin säkerhet måste hemtas från Arboga till Stockholm. dat. Strångnäs d. 29 Mars 1502.

Brynolphus Scarensis, Mathias Strengnensis, Otto Arosiensis, Ingemarus Vexionensis, Dei gracia epicopi, regni Suecie consiliarii.

Vaar wenlige helse oc gunste for:na. Är oss vnderwist Jõns Falster . at i icke wel kunna i Arboga bliffwa oc nyta ther then forwaring wii haue ider tilsact &c. Hwar fore tycker oss raad wara oc endelige wilie, at i giffue ider strax vt

aff Arboga oc til Stocholm, oc hauer jac Sten Sture skickat min tiænare Benct Pauelson til at fölia oc leyda ider hijt til Strengnes. Sidan föliæ i oss Mathis biscop i Strengnes til Stocholm, saa at ider scal medh Gudz hielp bliffua halden then forwaring wi haffue ider giffuit. Ex Strengenes Anno domini Mdii feria 3:a pasce.

Steno Sture miles
regni Suecie gubernator.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet, med lemningar af tre sigiller.

209.

Svenska Riksrådet till rådet i Danzig, begär ransakning i ett skepp efter bref, som kunde blifva för riket skadliga, dat. Stockholm d. 14 April 1502.

Vnnszen gar fruntlijkenn gruth vnndt wesz wy leues vnndt ghudess vormoghenn stets vorgeszannth. Erszamenn vörszichtighenn wolwyszenn herenn, byszunder leuenn nabere, truwenn ghunre vnndt ghudenn frunde, vnnsze andachtighe fruntlyke vnd' truwe bede vnndt begher yss, Juwe Erlyke wijshede willenn desser cronen vnndt vnnsz to willenn vnndt to gude behulpenn synn dessem breffwyszere Erik Olaffzonn, offt menn konde vnd mochte etzwelke breue in synem schepe befindenn, dede desser cronenn vnndt vnnsz mochtenn to schadenn, vorfanghe vnndt schedelik synn, da de sulftenn breue mochtenn by dessem vorscreuen Erick Olsson vnnsz tenn handen kamen, welket wy willen hochlick vorschuldenn vnndt irkennen, in geleyken ofte vil groterenn vmb Juwe Erlike wijszheide, wor wy konen vnd moghenn, de wy Gode allmechtich in wolmacht langhe salich frolich vnndt gszundt beuelen. Gegeuen in Stokholm amme daghe Tyburtii, Valeriani et Maximi martirum Anno Millesimo quingentesimo secundo, sub sigillis Electi Lyncopensis, Stenonis Sture gu-

bernatoris, Kanuthi Eszkilli et Nyels Claweson, militum, ex parte nostrum omnium.

Ghemene Rijkess Radt tho Swedenn
nu tør tijdt alhir vorszammelth.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv, med märken efter 3 sigiller.

210.

Sten Sture till Svante Nilsson, om krigsrustningar och krigshändelser, dat. Thorshälla d. 14 April 1502.

Faderligh kerligh helsse nw och altid forsendh i warom herre. Kære son, her Swanthe, och gode besynnerligh ven. Ma i vithe, ath nw ten werdighe herren bispen aff Strengenes och jach komme hær til Torsæliæ, kom her til oss her Age Hansons bre[ff]draghare och hade for visse och sanne tidendhe, ath kongen han foldhe sin dotther frögdeken in i lanter (!) Holsteten (!) och ther bliffwer han qwar, och ten vnge herren foldhe henne vtöffver, och ner han dragher till ryggie i gen acther han ath haffwe med sigh it swart taal folk, och ære skip wt giordh aff alle köpstæder och in i Fymerswndh och liggie ther alt vederredhe ther, til macthen kommer, och skolle bröllöpit standit neste söndagen epter paska dagh. Haffwer och kongen sent noged folk in til Gotlandh, och ær honum loffwadh en swar macth aff Ængelandh, ty at thet gar for wisth röchthe, ath kongens son skal haffwe kongens dotter aff Ænglandh, oc ær honum loffwadh och aff annen rike och landzskap swar macth, men ingen haffwer han en nw fath. Kære son, wi tinge nw her i dagh myn herre och gudz son, bispen aff Strengenes, med bade Rekerne och vele strax wtskinda thet folk in at Stokholm, och i morgon acthe wij ath tinge i Köpingh med Snæwingen, Akerbo hæredhe och Arboghe och acte oss framdelis at Vesterars, at skyndhe then meste macth her wt ath Stokholm, te konne aff sted kommææ (!) Kære son och herre, Myn gwdz son och jach haffwe nw scriffwit te verdighe fæ-

der och herrer Rikesens Radh til, om vy skole forfölje ten resen vp at Dalanę eller och icke, begærendes eder och teris gode radh och andswar ther oppa, hwat eder tikker lycth ware her om, epter hwilgit wy oss gerne retthe vele. Item her Age screff och, at waret sa sake, at ther komme nw nogon macth nider til Vestre götlandh, at te Hallendzfarer, bade köpstadzmen och böndher, vele gerne ga oss til hande, och begære, at wy ville bestalla Wardbergh. Hwad eder ther om tekkis, sette wy til eder, for ty at te aff Hallen haffwe warit inne hooss Knwt Ribbingh och brent och skynnadh hans gardh, och heter karllen Knwt Bagge som thet giort haffwer. Kære herre son, tykker oss rad vare oppa edert behagh, at wy endrectelighe scriffwe bispen aff Skare och her Eric Ericsson och Her Age til, om the beträsta at fa thet slotthet, med kongen ligger och trumber epter thet folk, Wardbergh, at te draghe ther fore, tet setie wy til eder. Hwad eder kan koma til gode och bestand, göre vy altid gerne. Eder her med alzmectigh Gud befalendes. Ex Torselie die Tyburcii Anno domini Mdij°. Nostro sub sigillo

Sten Sture
Riddere.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

211.

Knut Skrifvare till Svante Nilsson, om belägringen af Stockholms slott, och anskaffandet af åtskilliga förnödenheter för hans folk, dat. Stockholm d. 15 April 1502.

Min ydmygelige tilpligtagendes tro tieneste eders herredöma nw och altiid til forende send met Gud. Kere herre, werdes wele wethe, thet jach kan ingen groffmath faa aff Matz Lydka, thij han köpar selff groffmath i Suderköping, ickæ kan iagh heller faa hanum anderstadz til lonss, thij er nyttught at i wille sende then hiid fraa Stekeborg thet för-

stæ opet want worde. Her maa fynnes raad saa lenge hwre man kan, inthet flesk er her heller &c. Jag lass och thet breff, som i haffde eder werdh til scriffuet om thet klædet, salpether och krwdh &c, tha forslag han thet klædet for viij^c (800) mark örtuger och sagde, ath thet jærn aff Nordskoge kan inthet forslaa wiid then swmmen, men wille i scriffua Anders Henrichsson til, ath han förnöger hans budh sompt i jern och sompt i peninga, saa myket som thet kan löpa paa, tha sagde han siig gerne wille taka thet wth, ee hwar han thet kan faa, thij han haffuer thet icke selff, saa thet skal ligge rede, nar Gud föger i hiid kommæ, och ther paa moghe i scriffuæ honum eders willie til met förste bud her emellom ferdes, swa han wedh hwar han retther siig epter betiden for en klædet bort köpes. Han wille ey selff scriffue eder ther til om, thij scriffuer jag eder hans swar til, saa at i wethe hwar i slaa edhers liid tiil. Jagh haffuer tinget vj (6) ny brande till staffswerdh, och jag haffuer ingen penning ath betala them med, eren i wiid penninge, gören wel och sender hiid nogre, her staar ey peningha til fongx paa pant. Hwad her for tiende er, fynen i vti en kalff her innelucht. Och ythermere wedh Lasse Fodh eder om alle legeligheder en deel och annen wnderuisa, sammaledes hwad somma aff swennenes begeren er. Haffuer och werden scriffuet vtoffuer epter salpeyther och krwdh, skepped löp til siöss i gaar, medh Gudz hielp, ath thette wedder wiil staa, tha ere the nw om sönedag i Tyskelandh. Her med edher then alsmegtigeste Gud och sancto Erico konungh swnd och salich ewerdelig befallendes. Scriffuet i Stocholm fredagen nest epther Tyburcii et Valeriani martirum anno &c. D2°.

Knwdh
Scriffuere.

Postscriptum å en särskild lapp (»kalfven»).

Her Sten lywste paa bursproket nw han aff foor, ath alle the her i staden ere skulle ware eder höruge och lyduge, som the wille ware hanum, til thes han igen kommer, och wore i hær, tha wille the strax storma, finge i först fothe festet ther oppa, thet bleffua wel giort som giort ware. Kere herræ, sagde och werden til mig siden breffvet wor scriffuet,

at wille i fornöge honum then gambla geld, tha wiil han faa edher thet kledhet och salpeyter paa nyth.

Kere Herre then boom, som the saa lenge haffua arbetet paa, then lothe the fram kommæ i gaar om nat, annen enden wiid Kepplingen och annen enden her wiid byen, then ende, som wiste til Kepplingen, flöd indh for slottet, och ther komma strax xii karle i en baad och kastade ij trosser och eth ancker paa bommen och haffua honom saa fasth belagdh, att store hwg skulle skypptes, för en wij faa honum igen, thet skede i her Stenss hoffmentz hold. Borgernæ bedie dagelig dax til Gud, ati her wore, och thet wore wel nyttigt. In Christo prosperitatem ac salutem.

Original med utanskrift i Kongl. Danska Geh.-Arkivet.

212.

Erik Jönson (Tre Rosor) till Svante Nilsson, klagar, att Matts Kafle söker att tränga honom från län och tjenst, dat. Ettak d. 17 April 1502.

Venligh kerlige helsen nw och altiid kerlige forsepth met Gud. Mage i vithe, kære swagher, her Swanthe och besynderlige gode wen, ath Mattis Kaffle war hoss her Sten och haffuer vnganget meg met len i fra, och ther til haffuer han giort almwgen owilleg i Vartoffte herede, sagt seg heredz retthen skulle haffue fraa meg som heredet. Thii bether jag ether kære swager i swa danth icke tillstedhe. Hoppess meg, at jag haffuer warit pa marcken effther etherss och the gode herrers befalningh, som en tro man bör ath göre, och framdeles göre will. Haffuer jag met myne swenne effter etherss oc the gode herrers befalning warit met myn broder her Knud i Norigie, i then bestalning fore Baghuss och er oss widerfaaress (!) all lycke, Gud see loffuedh. Och skall iag nu tinge met honum pa torsdag i Vatzboo, huat ther tha forhandless will jag biwde ether framdelis till, och finge wij all gode swar i Wartoffte heredh som

oss well at nögdes. Her met eder Gud befallendes och sancte Erich konung. Radher oc biwder offuer meg som ether kære wen, hwat ether liwfft er gör jag altiid kerlige gerne. Scriffuit pa Etthag annen swnnedag effte quasimodogenti Anno domini Md secundo.

Erich Jönsson.

Original med utanskrift i K. Danska Geh.-Arkivet.

213.

Arvid Siggesson, kyrkoherde i Fellingsbro, till Peder Birgerson, om en ansökan till Herr Sten Sture från Noraskoga, i anledning af mordet å Jöns Falster, och bästa sättet att ställa sig med allmogen, både för fogden sjelf och hans herre Svante Nilsson, skrifvet omkring d. 18 April 1502.

Venlige och kerlige helso forsænde med Gud. Jach fick ider skriffuelse i gar med thenne breffuisare om nogoth flesk, saa mage i withe, att jach haffuer tess icke sempne hær widh handene. Thi her war paa taal i sistens, att the aff bergen wille röffua och skinne i fran mich, thy sænde jach wtaff, hwart pa sin stædh, al then spiisning i thet neste som iach kan nögest halle garden med. Som i scriffue och om her Swante, thet i formode hans komme, then alzmectigste Gud giffue, ath han kommer swndh och heelbrigde epter sin eygen wilia, oc nær som i formode honum wisselige till Örebro, pa huat daagh, tha görer wæl och byuder mich til igen med noget budh, tha wil jach gerne komme tiith for nagre ærende skul, æn togh ath iach ær icke meste ferdogh til at ferdes. Ingen annen tidinge ær her pa ferde æn godhe, Gud thess loffuet, som Anders Henrichsson och jach haffue befolt thenne breffuisere wnderuise. Mæn nw her Steen tingede i Köping, tha kom til honum theris budh aff Nora skoghom med theres breff sa lydendes, ath the forwænte them feyde aff Her Swante

oc aff slottet för Jöns Falster skull, och wille the haffua her Steens forswar och gyffwa sigh in till hanum och ingom androm swara eller lyda med skath eller nogor deel, tha swarade her Steen saa ther til, at han wille bestellet sa med her Swanthe, ath the skulle ingen feyde eller argh förmode sigh aff hanum eller hans folck, och ther med skulle the giffua them til fridz, och ware her Swante lydoge med all then deel them bör, som rikessens radh haffue them budith och befalt, och epter sadane læglighet, tha beder och radher iach ider, athj forwaret ath(?) med swænom, ath the inthet tale om then gerningh och trwges eller hötess inthet meer, wthen beflite thenne tiidh fram och segie som almogen siger, saa lenge Gud wil, ath thet kommer i bætre stadga, och thetta mage i fulchomelige bywde her Swante til. Anners haffuer han menige landet oppa halsen, och skulle i icke witha ider wæl frii wtan bestalning, thy the i Dalana och her nidre och öffuer alt landet och bergen ære samdræktige thil, ath then gerningh ær skeed pa Jönss Falster, ty faar man taga syne ærende epter landzsens læglighet, helst epter sadane ewentyr nw pa færde ær pa(!) aff wtlændzske fyendom och indlændske falskom wenom, æn togh Gud alzmectig han weet rætuisen i thet ærende och han later thet inthet bliffue ohæmpt, togh wil ther dragess læmpo til och longh tiidh, sa ath hastighet icke merkes i nogen matho, för æn sa kan wara bestælt, ath man magh windha sægel och bliffua by sin siglatz til ænde. Kommer nogen aff bergen eller landit til taalz med swænerne eller i huro dane matho ordh kwnne skifftes, tha föger thet saa, ath skyllen sa wel som skaden gyffues in pa Jöns Falster, sa at the draga sigh ingen fara til om then saa[k] sa lenge han ær glömd, syden hwo makten oc wilien haffuer, han kan wæl mynnes ther pa i længdene, tha hwar ær oradh(!) och obewaradh. Thenne saak och flere skal man ytermere betænke med læmpe och snedikheter, æn med rætfærdighet, epter sadane lærdom, som nw ær wpdragen her i landet. Tesse ærende mage i wæl bywda her Swante til, och radher honum, ath han stædes scriffuer her Steen til och haller sigh alwarlige in til honum med aller största inneghet sa nw som i fyord, tha thet regemænte begyntes, oc i bland almogen

thet han næmpner honum for sin kære fader oc i alle mathelaghe syne ærende, som nw makt pa ligger. Gud gaffue her Swante hade dualz i fastes naget lenger pa Örebro och taleth med landit ydermere, for æn han foor wtaff. Nær Gud föger han kommer til Örebro, tha wil iach wæl syælff sægie hanum ydermere om alle ærende. Ider her med Gud befalendes. Screffuit &c wnder mit signeth.

Item legger ider win om bespise slotteth, oc lather ther in komma kol och byrkekart, kalk och sandh, tigelsteen oc faar wth ij faat jern til at latha række wth i teener til piil, tærninger och annet huat behoff göres, oc then meste fisk i kwnne bestelle, bade salt och osalt, legger ider win om, thy her wil icke myket fiskes i skæriegorden, thy brwker Jælmaren, besteller och om salt, hwmblæ oc huat behoff görss, rogh latha mala och korn mæltha, medhen tiidhen ær. Oc kwnne i faa radh til at lotha slakte och forwara ½ ($^1/_2$) lest köt i t[un]ner, för æn fææt faar sommar grönskene æta, tha legger ider al win om, ther om och alt annet som i kwnne wæl bætre forstaa ider pa then gode herres gagn. Later the gode karle icke ware fafenge, later hugge steen, skære piilteen, gythe lodh, sa ath forsymelse tager icke allen tiiden borth, haffuer budh hiit stwndom i bygden. Fornimmer jac naget merkeligt, tha skal jac icke forsyme ider, oc forwarer wæl ider oc swennenes ordh for the kompane som plæge fare oc köpslage in pa bergen, til Arboge oc annerstædz, oc komme ther nogre neden aff Westergötland eller annerstædz ther nidre, faarer wæl med them, sa at i kwmme then gode herre tak och wilie wppa aff allom. Kwnne i wnsætia mich med æth got herberge pa slottet, at iac motte legge myt takel indh (?) tha byuder migh ther til om igen. Idermere kan thenne breffuisere ider vnderuisa, ider Gud befalendes.

A. S.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

214.

Peder Birgersson till Svante Nilsson, om tillståndet i Närike, dat. Örebro d. 21 April 1502.

Mine ödmy[ke] tro tiænste idher nw och [alt[idh forsænth met Gud, ma i wethe, ther om i bwdhe migh till om om frw Methess hesta, tha sendhe iak strax Per Farson bwdh, adh han skolle sköndhe töm strax aff stadh till Wastenne, ok thet annedh i bwdhe migh till om, thet sændhe iak och a stadh, som kom kom(!) fran Göxholm. Ok som i scriffwe om skatten, adh i willie wethe hwadh in ær komedh, tha ær her eckie mer inkomedh sidhan poska end xvj mark, ok ther tog iak aff iij mark t[ill] adh [k]öpe en oxe fore till idheret behoff, ner i komme. Ok ma i wethe, thet her komber inthe in aff matw hæller aff iærn stadhgan, the sigia the willie inthe göre wth, ok lathe sig thet anghre thet the haffwe noghet gyorth wth aff skathen &c. Ok ma i wetha, thet iak sændher idher en skript, som her Arwidt i Fællandzbro sænde mig ok loth migh for sta om all ærende. Her met idher Gudh beffallandes, aff Örebro torsdagen nest for Georgii meo sub sigillo anno domini md 2:o.

Pedher Börgeson.

Utanskrift:

Erligh welbördig man hær Swanthe Nilsson ridher Swerges rikess marsk ok höffwessman oppa Örebro kommandes thetta.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet. Bil. N:o 213.

215.

Sten Sture till Svante Nilsson, om konungens förestående ankomst och sitt beslut att skyndsamt uppbåda Dalkarlarne. dat. Vesterås d. 25 April 1502.

Fadherligh helse tilfornne sendh kerlige medh Gudh. Kere son, her Swanthe, ma i vithe thet iach fiich nw strax scrifvelse och sanne tidendhe, ath kongen ær pa weghin op aat Stocholm medh xxx skep och ær ofórtöfweret förmodendes i skæren. Hwar fore drager jak nw op i Dalene nat och dagh och vill rese landith alth thet iak kan i alle werden och komme nedh medh then macth, ther alle vore venner skal väll behage. Bedher jak edher, ati blifwe vedh gode tröstn och sparer ecke bodh och scrifwelse stadigt ath biwde mich till hwad tidende i kwnne höre spörie och förfare, Mich hopes alle tingh komme till goth bestanndh medh Gudz och alle helge Sweriges patroners hielp, hwilche jak edher befaler swndh och saligh till ewigh tiidh, görendes gerne altid hwad edher til kerlighet, godhe, gagn och bestand komme kan. Citissime Ex castro Arosiensi die Marci ewangeliste Anno domini M^{mo} D^{mo} secundo meo sub signeto.

Sten Stwre
Riddere.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

216.

Knut Eskilsson till Svante Nilsson, om en lyckad stormning på Stockholms slott och besättningens capitulation, dat. Stockholm d. 6 Maj 1502.

Kerligh helso, nw och altidh tilfförne sendh med Gudh. Kere her Swanthe Nielsson besynderligh godh wen, skolle i vetthe for tidene, atth vy stormedhe tel Stokholms sloth fre-

dagen nest fore helge korss dagh, tha gaff ok Gud til lõke sa ath wy kome owen oppa bolverketth ok brendhe opp badhe bolverke ok skep ok botther, sa atth thet var inthe igen, ok tredhe vy in for mwren vesten til ok brendhe portten ok vore ther in i förborgen hoss thom, hwelketth the inthe glömdhe hv[a]tth the skolle göre som ther oppa laghe medh bösser ok pyll ok skwffwe sten, ok meste vy nogedh aff vartth folk hvar i sin stædh, vartth edher swæn Nieclis Claffwesson slagen ok Olaff Nilsson ok Alff Larsson, alzmekttogh Gudh theres syel nadhe. Vare vy ok tel tallz medh them ther leghe oppa, ok ær thet swo offwer talledh ok dekttingedh, atth the skolle ga aff medh behallne haffwer nw pa mane dagh nest komendes, ok haffue vy theres beseglde breff ther oppa ok iiij Danske ok Tysker i gesslan ther fore, atth the skolle holle theres eedh som the haffwe oss loffweth ok saktth(?), att the skolle anwardhe oss kronenz slotth i gen til riketth. Kere her Swantte, tror jak edher til myketth gotth, atth i forsware thet mek til hörer. Kere her Swanthe, bedher jak edher för Gudz skyll, atti ekke lotte then presteswen then Peder Karsson att trädhe mek sa pa hwgedtt (!) han gör mek hwartt fortträtth æptter ther medh oforretthe myne fattighe stakere, tagher theress hostrur fra them, ok gör hwatt honwm tykes oppa thet mek til hörer, bedher jak edher for Gudz skyll, atth i velle latthe radhe thenne fattegh man myn lanbo nytte then dell han ær retther vtti. Kere her Svantte, edertth herredöme her medh Gudh befallendes ok sancte Erik konungh. Scriffuedh i Stocholm Fredagen neste æftter hellge kors dagh.

Knwdh Eskilsson Riddere.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

217.

Svenska Riksrådet till rådet i Danzig, om Stockholms slotts intagande, och sin önskan att bibehålla ständig vänskap med Hansestäderna, dat. Stockholm d. 11 Maj 1502.

Vnnszen fruntlyckenn gruth vnndt wesz wy vmb juwer erlykenn wijssheide willen ghudesz vormoghenn steta tho vorenn. Erszamenn, vorszichtighenn vnndt wollwyszenn, byszunder leuenn nabere, truwenn frunde vnndt ghudenn ghunre, wy voghenn juwenn wiszheidenn gutlick wethenn, dat wy sedder vnnsze breue latist an jw gheszanndt hebbenn, inn deme namen der hilghenn dreualdicheit dit slot thom Holme to desser cronenn bestenn vnnsz ten hanndenn ghekreghenn, de konynghinnen vnndt alle, de myt er dar vppe werenn, gheuannghenn, vnndt se alle vns ghelouet ene witlike venckniss toholden &c dit slot also bemannet vnndt bewaret, dat wi vnss vorhopenn, dat alle dingh solenn kamenn in ene ghude mathe, Got sy ghelouet vor syne hochwerdighe hulpe vnndt gnade. So wij juw ock amme latistenn inn vnnszenn schriftenn vormeldeden, wor anne wij myth lyue vnndt ghude jw vnndt alle denn anderen stedenn konenn tho hulpe, byualle vnde bestannde weszenn, szo vele wy vor moghen, wille vnnsz altijdt gutwillich vnde vnuordrotenn bewyzsenn, vorhopen juwe erlyke wyszheide vnde alle anderen stede in gelijker mathe vnns ok nicht willenn offslann, szunder alle tydt in semtlyker irkennyghe sik alszo befindenn lathenn, wente wat wy ghedann hebben vnde noch donn motenn, isz gheschenn, vnndt gheschüt och noch vmme dat ghemene beste, dar nicht ane entwyuelenn Juwe Erlyke wiszheide, de wi wolmogende langhe salich frolich vnndt geszundt Gode allmechtich beuelen juwe fruntlycke beschreuenne antworde vnuortouet vnnsz to beualenn. Screuen in Stokholme am mydwekenn na der hemeluardt vnnszes herenn Anno &c vifteinhundert vnde twe, sub sigillis Episcopi Strengenensis, Electi Lincopensis, Stenonis Sture gubernatoris vnndt her Knuth Eskilssonn, quibus vtimur ad presens.

Ghemene Rijkes Radt tho Swedenn
nu tor tydt alhir vorszamelt.

Originalet i Danzigs Rådhus-Arkiv.

218.

K. Johan till rådet i Danzig, om sin ankomst till Stockholm efter dess uppgifvande och fåfänga försök att utverka drottningens frigifvande, hvarför han vill straffa Svenskarnes olydnad, och begär förbud mot all slags tillförsel, dat. Svenska skären d. 14 Maj 1502.

Johann van Gots gnaden to Denmargken Sweden Norwegen der Wende vnde Gotten koningk hertog to Sleszwig ock to Holstenn Stormarenn vnde Dithmerschen &c.

Vnnsze sundergen gunste touorenn, Ersamen leuen besundernn. Als wy denne juw ermals alle gescheffte, vns van den vnsen vngehorsamen den Sweden beschen, ermelden vnde schrifftlich entdecken laten hebben &c, so wij denne nw ame donredage negest vor pinxten schirst vorleden myt vnsem volcke vor vnse stadt Stockholm to schepe sin gekamen, hefft vnse fruntliche, leue, gemahell des mandages touoren vnse slot Stockholm vpgegeuen myt sodanem vorbescheide, dat ere leue myt eren medefolgeren vnde beholdener haue fry vnde vnbehindert in vnse ryke Denmargken reyszen mochte, dar de vnsen vngehorsamen, de Sweden, erer leue vorsekeringe, segell vnde breue vpp gegeuen hebben, denne doch dat ere leue vittalie vnde kost haluenn neyn gebreck hefft gehadt, dar durch ere leue hefft weset georszecket sodann slote Stockholm vptogeuende, sundernn alleine vppe kranck vnde dot volck, so dat dar sulues vp dem slote Stockholm negenhundert vnser gudermanne vnde knechte dodeshaluen affgegangen vnde gestoruen sin, Densche vnde Dudesche, vnde den Sweden de dar mede vpgelegen hebben nicht geschadet hefft, daruth wij anders nicht vormercken, sunder dat de mothen vorgeuen sin. So wij denne erfarenn, wo sick alle dingk vorlopen hadde, hebben wij geschreuen in vnse stadt Stockholm vnde toentbeden laten vnse leue gemahel myt den eren vns vth toschickende vnde holdende ere geloffte, breue vnde ingesegel vnsern leuen gemahle gegeuen, dat ere leue myt den eren vngehindert to vns kamen mochte, dat denne vns nicht hefft

mogen wedderfaren, sunder vorgetende ere gelofFte, tosage breue vnde ingesegell, wedder Got, ere vnde gelouen, vns vnse leue gemahell vorentholden, hebben erer leue vorgeholden, wes wij myt den vnsen an der stadt Stockholm donde wurden, dat suluige erer leue wolden vorholden vnde an erer leue vnde den eren wedderumme wreken, dar durch wij nicht hebben konnen bekamen tofullenbringende vnsen willen, so wij geachtet hadden sodann vorrethliche daet tostraffende. Bidden darumme myt allem flite begerinde, gij juwen schipperen vnde kopluden vorbeden willen den bemelten vnsen vndersaten den Sweden nicht to toforende edder wedder vns in jenigermothen tostarkende, so wij vns des gentzlichen to juw vorsehen vnde vorlaten, dat willen wij vmme juw vnde juwem kopmanne wedderumme alle tiidt gunstigen vnde gnedichlichen gerne erkennen. Datum in den Swedeschen scheren ame sonnauende in den pinxten anno veffteinhundert vnde twe vnder vnsem signet.

Original i Danzigs Rådhus-Arkiv.

219.

Sten Stures förbindelse att hålla den förlikning, som vid Näs kyrka vid Stäket blifvit uppgjord med Jakob Ulfsson. dat. Stockholm d. 24 Juni 1502.

Jach Sten Stwre riiddere, Sweriges richis forstandere, Gör vetherligith medh thetta nærwarendes opne [breff] och klarlige bekennis, ath then tiidh jach till dagtingen oc möte var medh werdigiste fadher Hær Erchebiscop Jacob i Vpsale, i nærware werdige federes Biscop Mattis i Strengenes, Doctor Hemmingh Gadh, Electus i Lincöpingh, Doctor Ragweldh Erchediegne i Vpsale oc nogre aff borgmestere och radith i Stocholm, friiborne frælsis men Koperbergs men Selffbergxmen och menige Sweriges almoge vedh Næss kirchie vedh Stæ-

kith, tha vorde wi swa ower ens pa badhe siidher, ath wi aff satte all owelie twiist haath och ogönsth, som i mellen hans nade och mich varet hafwer i thenne neste forledhne feider hær i richit, och loffwedhe jak hans nade och tilsadhe all kerligh och venscap och hans nade mich teskeliges igen, och oppa thet större kerligh och godwelie pa alle sidher oss i mellem vara och bebindes skulde, gaff hans nade i mijn skön och insatte till mith samwith all skadhe, ther hans nade och biscops bordith i Vpsale fangith hafwer medh drap, roff och brandh, till sin tiende, rænthe och rettighether inge vndentagende i thetta fornempde forledhne örligh, och ythermere aff sætte och till inted giorde the dommer och breff, ther hans nade moth mich och aff mich fangith hafwer pa fornempde skade geldh och töm i myne hender op antworde, efther hwilkin godhwelie kerligh och store troo, hans nade till mik satte och bewiiste, tha lofwede jak pa mijn ære oc cristelige gode troo och medh thette mith opne breff lofwer, at jach vill mich swa medh hans nade och then helge kirchie hafwa, forliika och fornöije, som hans nadis store troo oc lofwen till mich i thenne sak och skade, han swa tryggelige in till mith samwith sath hafwer, ath han och then helge kirchie skole mich tacka, dogh onödh och otwingath med nogen rætgangh aff andelige eller werldzlige, aff honom eller then helge kirchis efftherkomende, vthen medh friith wilkor efther mith egith samwith, som forscriffwit star then vedherlegningh göre. Skal och vare en aff taledh sak for mich och mine medhielpare medh töm, som hans nades medhielpare varet hafwe, andelige och werldzlige i alle mathe, swa och mine medhielpare andelige och werdzslige för hans nade och alle hans, och ther oppa ath hans nadhe ytherligere skall her vtinnen wara forwaret, tha hafwe werdighe federe och kerlige gode herrær Rigesins Radh Biscop Mattis i Strengenes, Biscop Otte i Vesterars, Doctor Hemmingh, Gadh, Electus i Lincöpingh, her Swanthe Nielson, Knwt Eskilson och Sten Cristiernson, Riiddere, ther fore loffwedh, at thette obroteligit pa mine siide holles skall vthen alt argt, nyefwndh och hielpa rædhe, och hans nade mich i gen medh sint (!) egit och capitels breff i Vpsale forwarit hafwer, aldelis thet mich hollis

skall, som hans nade mich tha lofwedhe och hans nades breff ther oppa giort ær, clarlige inneholler, pa hwilchit the for:de werdige federe och erlige herrær til vitnisbyrdh lathe hengie theris indzigle medh mith egith nedhen for thetta breff, som gifwit ær pa Stocholms sloth sancti Johannis baptiste dagh Anno domini Millesimo quingentesimo secundo.

Original på pergament i Riks-Arkivet med 7 vidhängda sigiller, alla utom N:o 5 väl bibehållna.

220.

Svenska Riksrådet, jemte magistraten och borgerskapet i Stockholm, till Tyska Ordens Högmästare, hertig Fredrik, om grunderna till K. Johans afsättning, deribland hans förbindelse med Ryska storfursten, till bevis hvarå de framställningar dennes sändebud gjort i Riksrådets egen närvaro meddelas, (jfr N:o 180), dat. Stockholm d. 28 Juni 1502.

Vnnse fruntlike grothe vnnd wes wy gudes vormoghen altijd tho voren gescreuen, Hoighwerdighe vnnd groithmechtighe herre. Wy vogen juwer herlicheyt to weten, wo wy yn desseme neist vorleden herueste hebben deme erlike rade tho Danszke to gescreuen, woe vnnd yn wat maneren wy Rijkes raith vnnd de gannsse gemeynte yn Sweden vyenth geworden synth des hoighgebaren vorste konynck Hans vith Dennemarken; des halffen hape wy, dat juwer grothmechtighe herlicheyth woll vorstain hefft, woe alle dinck sick vorlopen synth van eren brieffen, die wy geschicket hebben, kenne Goth, genedighe here, dair tho getwunghen myt swaren bitteren saken, de vnss alle vnnd ok der crone van Swedenn drepligh an gegain syn, besunderligh dath syn hoigmechticheyth syn eighen hoighgebarenn forstynne der konynckynnen Cristine in temeliken vnnd geborlighen eire vnd staith nicht gehalden hefft, erer hoighmechtigher hijr gelaten vnnd eyne andere lose persone to lande vnnd to water hijr yn vnd vith

geforet, dat vntemeligh was tho lyden, vnd vngotligh yss vor heren vnd vorsten. Ware sick desse sake vorhandelen sall, woe drepeligh edhe syn hoighmechticheyt myt vpgestreckeden vingeren syne croninghe tho Sweden ryke by vnsser ee, statute vnd alde sede vnd die lande myt syner vagete, des rikes munthe, beseygelde breue vnd geleyde islick vromen man tho holdende vnss geswaren hefft, dat so nicht gescheen yss, des Goth vnd allen vramen Cristeliken vorsten denn vnrecht leyth yss, vnd recht lieff geklaghen sy, dat wy myt sulken heren vnd konynghe belast synt gewest, de syn edhe, worde vnd brieffe nicht gehalden hefft. Hadde syn hoighmechticheyt vnss gheholden syne konyncklike worde, edhe, hanthgrepe vnd besegelde breffe, de wnss geswaren vnd ghelauet weiren, suss hadde wy vnss nummer meir affgesettet van syner hoghmechticheyt holdinghe vnnd truwe denste, de wy em tho gesecht hadden. Wy seghen schadhe vnd vorderff vnsser alle, geystligh vnd werthligh, auer dat gansse ryke, vnnd geuen syner hoghmechticheyth to bekennen muntliken yn jeghenwardicheyth syner hoighmechticheyth persone vpp deme slate tom Holme vnd ok myt besegelde breffe yn syner forstligheith eighen hendhe vnssen willen geschreuen, myt sodane wysse syne konighlike maiestadh vnss vorclarende, woe syne konynghlike werde edhe, besegelde breue vnss nicht ghehalden worden, so weire wy dar tho ghedwngen, dat wy em nicht halden konden vnsse truwe denste, holschop vnd mansschop, de wy syner hoighmechtigeyth to·swaren vnd gelauet hadden. Des en achtede he nicht, dat gansses rykes raidh em to sede, vnd leth dat so vor sick hen gain tidhe to tidhe, dat vordroith vnss de vorhalinghe, wente id was befructende, dat de oldeste vnd ouersten heren, geisttlik vnnd werthlik, dat vore betalth hadden, de des rykes vnd ynwanerss beste vnd bestandh gespraken hadden, dat ok befruchtende was. Na deme dat syne konynghlike genade [ede] vnnd besegelde breue nicht ghehalden worden, also vmgeschreuen yss, hadde ok nicht meire ghewusth sunder dith alleyne, woe he yn vorbunth vnd broderschop myt den affgesneden Ruyssen tho ewigh tidh teghen vnss Cristen luyden vorbunden yss tho ewigh schade vnnd vorderff, vnd to vordermeir vor-

tuichnisse weiren hijr yn dat vur jair dess groith vorsten ambasiatoress by dertich personen, de yn syner koninckliker maiestadh presencia em vnder aughen seden, woe syner hoghmechticheyth beseghelde breue vith gegeuen hadde, gesecht vnd tho gelauet deme groith vorsten van Muskauwen eyn parth van Sweden ryken crone, dat woll twe hunderth mylen lanck yss vnnd twintich mylen breith, dath vnthemeligh yss tho hoiren van eynem Cristeliken vorsten syne crone so vormynderen ane wethe syness rades, geistlik vnd werthligh, de dar tho gekaren synt. Seden ok de vorbenomede Ruyssen in jeghenwerdigheith siue presencia, dat syne hoghmechtigeyth gelauet vnnd tho gesecht hadde des groith vorstes aldeste sone Basilio magno yn echtschap syner dochter, vppe dat vorbunth des tho beth holden scholde. Sende wy juwer ghenaden eyne copie van de artickelle vnd puncten, de de Ruyssen boschreuen geuen, woe erer handelinghe sigh vorlopen yss tusschen dem hoghebaren vorsten vnd vorbenomet aff gesneden Ruyssen &c. Wy hapen ok geyn Cristelike vorsten kan vnss dair ynne straiffen, dat wy vnrechtferdigh saken nicht lyden wolden, dat teghen Goth, allen rechten vnd Cristelike gheloue yn vorschreuen saken, dat wy betughen willen, witlich geschien yss. Suss, genedighe herre, sy wy tho plasse gekamen myt deme hoghebaren vorste also vmgescreuen yss. De vnss andere auer schryuen ader seggen will, offte vorschryuen, so sall sigh dat anders nicht vorfinden, sunder alss vurgeschreuen yss. Juwe groithmechtighe herligeyth Gade almechtich yn wollmacht langhe salich vnd ghesunth beuelende. Gescreuen vp Stocholme amme auende Petri et Pauli apostolorum anno domini vefteyn hunderth vnd twe sub sigillis.

Ghemeynes rykes raidh to Sweden
nw ter tijdh alle hijr vorsamelth ok
Burghemeister radh vnd menicheyden.

Utanskrift:

Deme hoghwerdighen groithmechtighen heren heren N Hauemeyster tho Pruyssen, hertogh tho Myssen, vnsser besunder leue naber vnd gunnere.

Original på papper (med lemningar af 9 sigiller) i K. Geh.-Arkivet i Königsberg.

221.

Knut Alfsson till Svante Nilsson, om Elfsborgs uppgifvande Erik Erikssons mord, slaget vid Elfsborg, slottets uppbrännande och Krummedikes nederlag vid Akershus, dat. Lena d. 24 Juli 1502.

Broderlig helse nw oc altiid kerlig forsend met wor herre. Moge i wide, kære broder, her Swante, besynderlige gode wen, at torsdagen nest fore Sancte Margarete dag medafftens tiid kom then wnge kung dragendes fore Æluensborg met eet stort megtuch tàll folk, ritthers, landsknegte, Skotter, sollenære oc Dansche hoffmen, oc belagde slottet. Swnnedagen ther nest gich slotsfogeden aff selff trediæ, bebreffuede them slottet at anname thet om morgonen s[om han ok] giorde, oc lxxx karle ragte strax kungen handen oc lx fordegtinge sig, at the ginge aff met b[ehallne] hoffuer. Nathen till tiisdags finge vii budh till Leerim, twoa mile fran Elffuensborg, i hæren, som vii loge at soa sk[et] var. Varth tha almogen soa grym oc vred poa her Erich Ericsson [at the] sloge honum i hiell i wore hender, och stod thet oss flere gantske nær med oc gorde the önkelig [ænde] poa honum. Samme stwnd droge wii affstad till fienden ind fore slottet. Mötte oss tha delige men [vnder] ögen vell redhe met theris verge, sloge vii tha well offuer ij^c (200) i hiell aff them, som the fore visse sagde, the [thet soa]ge, som i skogen lawge poa klippen oc ind fore porthen, at the vorde till kircke gorden for slottet liger [för]de.´ Myste wii ther noger bönder oc aff vore swæne, oc hestene bleffue skotthne. Haffde almogen all framkommet, nest Guts help, hadde vii slaget hwer man i hiell oc fanget huart skib fran honum oc wunnet stor heder oc priis, ithermere end vii giorde. Lodh strax kungen före aff slotthet thet han kwndæ oc satte eld i alle firæ hörn paa slottet oc ther med drog han aff till Bahuss, oc vii droge saa sactelig offuer broen oc offuer vadet ighen oc skildes at hwer for hiem till sin vthen thc herrede, som vare ther poa, soa lenge the fonge vntsettning, the som ther nest liggie i brotherne. Kom oc Krommedige dragandes till Aagershus ville thet igen [tage], bleff han tha slagen till rygge igen, oc en

stor megtug hop aff the Skotter honum fulde bleffue i hiell slagen, the som sluppe rymde till söes oc en part droge till Skotland igen, finge myne swæne iij skönæ skib fron hanum oc ligger han sielff i Malstrande hampn, en Jorgen Rwt ligger poa Bohuss oc haffuer icke mere folk hoss seg en xxx karlle, thii vore thet nw tiid oc meget nyttogt at kongen finge noget at göre, thet vii löne hanum igen for then store schade och forderff han haffuer giort ind paa Norigie oc Swerige met mord roff oc brand, Ligger oc Otte Rwt paa Bohus, oc er han död sar som han bleff skotten i slaget, oc ligger alt fult döde aff the rytthers i fran Gamble Lödesse oc till slottet, som till forne slagne wore oc stander ther stor lucth aff them &c. Her met ether alsmegtucste Gud oc Sancte Oluff kong befalandes till ewig [tid]. Screffuet i Leenæ swnnedagen nest fore Sancti Jacobi dag Anno domini Md secundo.

Knud Allsson Ridder.

Original i K. Danska Geh.-Archivet med flera lakuner i början.

222.

Riksföreståndaren Sten Stures förbud för borgarne i Öregrund. Östhammar, Gäfle, Ulfsby och Raumo att drifva handel på utrikes orter,. dat. Stockholm d. 10 Aug. 1502.

Jak Sten Stwre Riddere Swerges Richis forstandere Gör alle vitterligit thet jach med verdigæ fædre erlige herrer och gode mæn Rigessens Rad, teskeliges med rigessens hulle tro mæn borgamestere och radit i Stocholm haffwer öwerwægit om thæn segling, ther Öregrundz borgere, Östhammers borgare, Gæffle borgare, Wlffsby och Rawmæ borgare haffua med theres skep och varer her aff richit wth i wtlænsche stædher till Lybchæ, Danschæ, Ræfflæ och andre wtstædher, och fynnes swadana segling aff for[schriff]ne stædher ecke vara richit och Stocholms stad nyttog fore then sack, om the segling swa brucha skole, tha

ær thet Stocholms stad och riichit til skade och fordarff och serdelis thenne stadhen till fordarff ok fornedring, och ehwad pa komo kan, tha ær jw for ögen, at richit och wij alle ythermera bestand haffua aff Stocholms æn aff the annen for:ne smastædher. Tij ære wij alle sa endrectelige ower eens, ath for:ne Öregrundz, Östhammers, Gæffless, Wlffzby och Raume inbijgere epther thenne dag eij maghe eller skole nagen segling brwcha wtrichis och engenstædz föra theris warer vthen hiit till Stockholm och till Aabo epther lagen inriges at forsliitha och forwænda huad godz och varer the aff stad komo kwnne, förbijwdendes Öregrvnd och alle for:ne stædher nogen segling brwcha wtrichis epter thenne dag wiid liiff och godz. Dijrffwes nogen ower thette forbod aff for:ne stædher segle eller godz wtföra i wtlænsca stædher och faar ther skade vtower aff Stocholms borgare eller andre, som komo wtower thöm thet göre, tha haffue aldrig wold eller macth thet at klaga eller kære vthen beholla sin skade som han then far och vare sammæ pliicth som for[scriff]uit star Tess till vittnisbijrd ijthermera visso och starckere forwaring lotther jach wittherligæ hengie mit indzigle nedhen for thetta breff som giffuid ær pa Stocholms slot sancti Laurentij dag anno domini Md secundo.

Original på pergament med vidhängande sigill i Stockholms Rådhus-Arkiv.

223.

Erik Jönsson till Svante Nilsson, om återtåget från Hamar och Norska allmogens längtan att se honom på Akers ting, dat. Morast d. 20 Nov. 1502.

Venligh helss nw och altidh foresenth kerlighe med vor herre. Ma i vithe kære swagher her Swante, ath vi ære nw draghne fraa Hammar i gönom Hedhmarken oc Solöyier oc ære nw i Vermelandh oc forbidhe eder ther oc i Nordhmar-

ken, ther Gudh fögher ath i kwnne komma, thaa hafuer then almoghe i Norghe ganska stoor lenktthen efter eder til thet Akers tingh &c. Kere swagher, fik iak och skriffwelse fraa min gaardh, och iak ær ganska illæ stelth óm korn, for dy ath iek haffuer varith swarlighe gesth affh them som först fore til Bahws i sommér oc saa nw aff thesse som droghe i Hallan och haffuer iek oc ombaareth then speetalzdeelen som iak var van ath haffua aarlighe aff speetalzprestherne for ij t:or smör, som iek ikke nw kan naa, som iek rördhe for eder i Scàra, bider iak eder ath i hielppe mik æn nw ther til, ath iak motthe faan, och bidher iak och eder, kere her Swanthe, ath i vile vel göre och vnne mik eder fooringh i Allewægx fiærdingh for min traangh skul, thet vil medh eder gerne forskyllæ, heller oc eder thet betale. Her med eder alzmecktogh Gudh befalendes oc sancte Erik kwngh. Skriffuit i Moorasthe i Eedhe sokn söndaghen nesth foore Sancte Clementz dagh.

Erek
Jensson.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

224.

Svenska Riksrådet till Rådet i Danzig, om de Wendiska städernas löfte om bistånd mot K. Johan, och i förhoppning om lika vänligt tänkesätt hos Danzig begäres biträde för tvenne utskickade vid anskaffande af knektar, dat. Stockholm d. 21 Dec. 1502.

Vnnszenn fruntlikenn gruth vnndt wes wij gudes vormogenn stedz tho vorenn, Erszamenn vorsichtigenn wolwiszenn herenn gude ghunre vnndt truwe nabere. Wij voghenn juwen ersamheidenn fruntlikenn tho wetende, dat wij entfangen hebben etlike breue van deme Ersamen rade tho Lubeke myt willen vnndt consent der ghemenen stede alsz Rostock, Wis-

mar vnde Stralesundt &c worinnen se vnnsz samentliken toentboden hebben vnns in vnnszen rechtuerdighen zaken na gebore willen gutwilligh vnndt wolbeneget zin entieghenn vnnsen apenbaren viandt koningh Hanss, des wij ok nen twiffuel hebbenn, dat juwe erlike wisheide och so don willenn, alsz ghij och eer gedan hebbenn, wente wij nicht anners merken komenn sunder dat de forbe[nome]de koningh Hans juwe apenbare viant zij, de so den gemenen kopman so jamerlikenn leth dat zine nemen, aff skattenn vnndt vth puchchenn jegenn alle Gades rechte, tho water vnndt to lande myt den zinen woer he des kan bekomen. Darumme hebbe wij desseme jegenwordighenn magistern Wernern, des werdigen heren electus to Linkopungh cancellarium, vnndt junker Otte Borken, vnser aller sendebodenn, vtgeschicket an juwenn ersamheiden vnde ok andere vnnsze frunde trost to erlangende vndt knechte vp to nemende, hiir an vnnsz de to bringende, wij van juwen ersamheidenn begerende sint hulpe vnndt dessen vorgescreuen vnnsen sendeboden willen gutwilligh vorderen wedder an vnnsz, vorschulde wij alle vnndt vnnse nakamlinge rikes redere vnndt des inwanere an jw vnndt den juwen in enem groteren offte in enem geliken in allen tokomenden tiiden, wor wij konen vnndt mogen myt liue vndt gude, kennet Got, de jw allen zunt vnndt saligh sparen in lucksamer wolffart. Gescreuen vp Stokholms slot am dage Sunte Tome apostelen anno M:mo D:mo secundo, nostris sub secretis et sigillis presentibus inpensis.

Ghemenne rikesradt in Swedenn.

Original med märken och fragm. af 8 sigiller i Danzigs Rådhus-Arkiv.

225.

Svenska Riksrådet till Högmästaren, hertig Fredrik, svar å hans skrifvelse med anbud om bemedling till fred med K. Johan, hvilket med nöje antages, och skall Drottning Kristina med skyldig heder sändas hem, under förutsättning, att konungen utrymmer hvad till riket hörer, och drottningens skulder betalas, dat. Stockholm d. 31 Dec. 1502.

Vnsern fruntlichen gruus mit erbiettung stets zuuorn, Irlawchter, hochgebornner furst, gnediger lieber here. Wir fugen Eure gnade zw wissen, das wir Eure gnaden brief haben empfanngen in diessen tagen, negst vorlieden, bey des comthurs diner von Reual, inhaltende, das Eure gnade mit glimpe vnnd sune mochte zwischen ewern lieben schwager konig Hanns vnnd vns einfallen, vnnd auch vormittelst hulfe vnnd trost der edlen wirdigen, gestrenngen, achtbaren vnd ersamen, lieben freunden in Sachssen, mit Eure gnade samptlich abstellen alle bose vnd blutstorung, die an beiden parthen gescheen. Mochten wir des wol zw friide sein, ob is so mocht komenn &c. Furder Eure gnaden schrifte vnns Eure gnaden muhm vnnd frundynn, die edle furstyn Cristine, das sie zw hawse mochte kommen, zu ere liebe kynderen, so ansehe wir Euer hochmechtigkeit gutten willen, das Eure gnade alle ding zw dem bestenn keren wil, ane anfechtung oder vorgissung des Cristlichen blutts, vnnd auch vil erliedener thaet, wie vns allen vorgangen tagen, die abgeschnitten Rewssen, dar Eure liebe schwager in bruderschaft vnd confederacion mit vorbunden ist zw ewigen zceitten &c, wo vnnd in was mass, vorhoffe wir vnns, das Eure gnade wol vorstanden hot in den anndern vnsreme briuen, an Eure gnade wir gesant, so vnnd wen wir wider habenn das der cronen von Schweden zwgehort, qweit vnnd frey, das alles konig Hans in hat, so wollen wir vnns gernne finden lassen, das muglich ist zw thun, auch das Eure gnaden muhm vnnd freundim fraw Cristina hir pflichtig vnnd schuldig ist, das yederman mocht beczalt werden, sal sie darnach geschicket werden in Dennemargkt, nach E. g. beger, an iren herren,

nach stande, als sich des zeymet, an allen zweiffel kennet Gott, der E. g. gesunt vnnd seligklich spare. Gescreuen awf Stockholm awf sancti Siluestri tage, Anno Millesimo quingentesimo secundo nostris sub secretis et sigillis presentibus.

Gemeine Reichs Redte in Schweden.

Samtida afskrift i K. Geh.-Arkivet i Königsberg.

226.

Sten Sture till sin hustru Ingeborg Åkesdotter, begär uppgift om ett möte mellan konungen och Lübeck, biträde med anskaffande af tenn och koppar, troligen för gjutning af en kyrkklocka m. fl. enskilda ärenden, dat. Svartsjö d. 14 April 1503.

Hiertens kerlige helse nw och altidh foresendh med Gwdh. Kære stalbroder, som tw screff mik i afftons om thet skep, som ther kom in fran Lubecke, och the haffwe sacth, at eth möthe skal stande xiiij dagha her epter med kongen och the aff Lubeche, thy bider iach tigh, at tw wille forhöre med thöm, hwar thet möthe skal stande, och om the skep ware fram kompne, som hedhen lope, och tesliges om the hörde nagen kongens skep i syon och bywdh mik til ofor-[töfwe]t. Ma tw och wedhe, thet jach sender tigh x jerper och xxx par sko, som Peder Lax fördhe fran Gripsholm, och xxx par skal fogode[n] paa Stokholm faa tigh, bider jach tigh, at tw tench nw oppa warth beste som oss bade ligger macth oppa och siger Peder Lax, at han haffwer iw begynth saa widh Gripsholm och tesliges ær thet sath widh Findstade oppa eth lindh stykke nær som naget ær watn, och later hanom trædhe widh gardhen &c. Siger hanom och thet Mester Jörien lather gantzsce ille for then och gamel kopper, for thy han ganger faafengh och fortærer och gör inthit, och

haffuer han ther eth skönth moth, som stander och bliffwer forderffwet, om han ekke snarlige fanger then och kopper, och skal han haffwe ij (1½) skeppund then och ij (1½) skeppund gamel kopper, thy legh tigh al win om thet, han kwnne faa thet then och kopper, och tesliges then kabel. xxx fangne langh och swa stor thet man kan windhe medh op och nidh xx skeppundh strang(?). Fonger kan ekke thette ofortöffuet, tha ær jach hanwm qwith thet förste jach komer tith, och wille jach thet ekke fore mange peninge &c. Jach sender nw tith in til tigh Henrich Symonsson medh the tw timber mardskin och fattes ther i iij skin, töm siger han wilie ther opfylle, thy ma tw aname the skin til tigh. Jach fich nw i nath, som thenne storm kom oppa nagen lithen werch i mit wenstre öghe, togh ekke swa, Gwdh tess loff hawe, thet naget drager, och hopes mik til Gwdh, at thet worder snart got med then helge andes hielp. Wil thet naget bethre worde, tha wil jach strax skynde mik tith in til tigh, om jach nagerlunde kan i morgon ath affton, bider iach tigh at tw wille lathe syonge en messe fore sancte Jörien och annen fore the helge lössn och bestel ther om thet beste tw kan. Then broder hiit kom haffwer hollidh her i dagh predichen som en dande man, och takker jach tigh thet tw sende honum hiit. Scriff mik til hwat töm lidher medh then masth och tesliges medh qwærnen och om han fanger nagon aal eller annen fisk i the laner. I Berghe haffuer han saltidh en j (½) tunna aal och el [ɔ:en] del aal haffuer han hength op at torche och begynner alen nw gange wel til. Tee fingo fat oppa war mölnere och sitter han i tornidh pa Gripsholm &c. Sendh mik hiit nagen öffledhe medh thet förste, for thy the fattes her, och scriff mik til om alle ærende. Her medh kære hiertens stalbroder, befaler iach tigh Gwdh och sancte Erich medh liff och siel til ewigh tidh. Ex Swartesyö bona sexta feria meo sub sigillo.

Sten Sture

i Gripsholm Riddere &c.

Utanskrift:

Sin elskelige kære stalbroder Ingeborgh Akisdotter med al kerlighet sendes thette breff.

Original med märke efter förseglingen i K. Danska Geh.-Arkivet.

227.

Axel Posse till Svante Nilsson, begär förstärkning, emedan han dagligen hotas från sjösidan, dat. Kunghäll d. 20 April 1503.

Min ömigleghe kerlige helsa nw och altidh för senth medh almegtu[g]asthe Gwdh. Kere herre marskh, som jagh haffwer ider tiil forende tillbudith, atth jagh wetth migh alree ingen natth eller dagh frii, for siön aff war fiendee, badhe jagh ider gerna, ath i wiille sendee migh eeth taal folkh, epter ath i kwnne ickee sielff komma, eller och jagh skaall rymme vtaff medh stor skam, och fara daglige the frybwrness men tienare fra migh, saa ath hær ær ingen qwar, och fore Sködwy borgare sin wegh, och sporde megh inthe ath, och haffwe the annan (!) borgare som hær qwarre liggia warith migh fölieachtigk och tro som dandemen, oppa iders wegna, haffua the nogath lathith migh vnderstaa, nogon theras bristh, holkith och santh ær, som the ider sielffh nw vnder wiissæ medh theras scriwiilse, och faar jagh inggen deell in aff almoghen heller nw en för, som jagh eder for til scriffuith haffuer, vell haffwe thee godh ordh, och loffue goth vth, ther hols ther inthet vtaffh, hwadh ther vnder ær, thet kwnne y siielffh vel fortænkia, och huadh som jagh skaal forthera, thet skall jagh köpet för mina peningga, saa lengee som jagh kan faaeth falth, ære och ij (2) karra paa Ordosth, som sia segh vara ider tienara. Hwadh myn fogtæ bywder oppa om theras skatth, och oss tiil hielph, thet forbiwdhe thee, ty bi-

der jach ider ath i biwde migh ider villie till om all ærender, holkit jagh vill migh gerna epter rettha. Ider här medh almegtoasthe Gwdh beffalandes sancte Olaff koningh. Scriffuet i Kongella v feria ante quasimodogeniti Anno Domini Millesimo quingentesimo tercio.

Axell
Posæ.

Utanskrift:

Erligh och welbyrdigh man Herre Swanthe Nielson Swerries marsk och Nories höffwesman, kerlighe tilkommandes thetta breff.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

228.

Svenska Riksrådet till Ordens-Högmästaren Fredrik, om Drottning Kristinas hemresa, så snart Danska lejdebrefven ankommit, dat. Stockholm d. 23 Juni 1503.

Vnnszenn gunstighenn grut thouornn Grotmechtige her vnnde leue beszunder. Wy vogenn juwen gnaden tho wetenn, dat wy juwer gnade scriffte fruntliken entfangen hebbenn, vnnde dar inne vorstaen juwer gnaden guden willen vnde begertte beszundernn vmme de hochgeborenn forstynnen frouwe Cristina konyngynne tho Dennemarken, dat ere gnade mochte komen an eren gnedigesten herenn konnyngk Hansze, myt sodaner ere vnnde werdicheit alsze eyner sodaner forstynne betemet. Szo hebbe wy ock nu geschreuen an den hochgeborenn forsten konyngk Hansze tho Dennemarcken vmme sodanne verwaringe versekeringe vnnde geleide, dar desse werdigesten werdighen vederen herenn vnnde gudemannen hir vth Sweden rick mochten mede vorwart synn, welcke heren vorbenompten schollen de ergedachten forstynnen inn

eres herenn landt brengen hir vth dessem rike to Sweden. Wy hebbenn ock vnnse verwaringe versekeringe vnde geleide vtgesant ann de werdigesten werdighenn vederen herrenn vnnde gudemannen in Dennemarcken, de de hochgeborenn forstynnen annhamen schollen hir an de grense desses rikes. Szo verhope wy vns syne gnade wille sodann verwaringe den vnszen in der mate hoelden alsze wy gerne dhoen willen. Hyrvmme wannere wy sodanne verwaringe vnnde geleide krigen wo bauen bero[r]t is, denne wille wy vort ere gnade ane alle togeringe laten komen to erem gnedigesten hernn, Juwer forstliken gnaden vnnd dat erlike husz van Sasszen to fruntscop vnnd guden willenn. Gnedigeste hochgebornn forste vnde here, wat my mogen juwen forstliken gnaden to willen vnnde to leue wesen, synt wy alle tydt willichliken bereit ane allen twiuell, Godt erkennet, dem wy juwen gnaden sundt salich to langen tyden beuelen. Geschreuen tho Stockholm am frigdage post octavas corporis Christi anno domini &c. xv^{c} vnnde dre vnnder vnnszen secretis vnnde ingesegel.

Consiliarii Regni Swecie
pro nunc Holmis constituti.

Utanskrift:

Dem irluchtighenn grotmechtigesten hochgeboren Fursten vnde herren herenn Frideriche van Gots gnaden hoymester tzu Prutszen &c hertoge tzu Sassen, lantgraue inn Dhoringen vnnde marchgraue thzu Meisszenn, vnnszem beszundernn gunstigenn leuen herenn.

Original på papper (med lemningar af sex sigiller) i K. Geheim.-Arkivet i Königsberg.

229.

Hertig Magnus af Mecklenburg underrättar Sten Sture, att en hans skrifvare blifvit af Danska konungens utskickade gripen, men på hertigens fordran frigifven, och tillstyrker. att Drottn. Kristina med mycken ärebetygelse skulle föras till Stralsund, för att tillfredsställa hennes slägtingar hertigarne af Sachsen, och erbjuder han sin tjenst, om nya beskickningar behöfvas, dat. Schwerin d. 24 Juni 1503.

Magnus vonn Gotts gnaden hertoge to Meckelnborch, Furste to Meckelnborch, Furste to Wenden, Graue to Swerin, Rotstogk &c herre.

Vnnsenn gunstigen grut vnnd guden willen touorn, Gestrenge Herre, Besunder wy geuen jw toerkennen, wo de konigliche werde von Dennemarcken Jwen Secretarium durch etlike siner Ko. w. dienere in vnsen landen hefft laten gripen, in meninge den suluen na Dennemarcken to bringende, auer so drade wy dat erfaren, hebben wy vorschafft, dat sie ehn in vnnssen landen hebben moten bliuen lathen, so dat ehm neyn arch noch leith von ehn edder von jemands andern geschen noch wedderfaren is, noch schal wedderfaren, wo wol de Ko. W. schrifftlich von vns begert, wy ehn siner Ko. W. scholden ouersenden, dat wy doch in keyneme wege hebben don willen, vnd so wij denne mit deme suluen Jweme Secretario gehandelt vnd rede gehatt, dor von dat gy de durchluchtige konyngynne Frowen Cristinen &c. vnser g. fruwen vnd mumen im koningrike to Sweden hebben, vnd nicht wollen dor vth steden, bedunckt vns fuglich to sinde, wurde ock vnses bedunckens vor nutzlich angesehn, dat gy de gedachte koningynne vnsse gnedige fruwe vnd mume mit deme furderlichsten mit groten eren vnd prijsse, so sicks eyner sodanen loblichen koningynnen wol gezeympt, beth tom Sunde schicken mochten, dat gy erer gnaden also mochten mit gelimpe losz werden, solks Jw vele mhere tofall wen affal ock mere gelimp wen vnglimp inbrechte. Denn gy konen wol ermeten, dat die hochwirdigsten in Got vader, hochgebornen fursten herre Ernst Ertzbischop to Meideborch primas in

Germanien, Administrator zu Haluerstat, Hertoge to Sachssen, herre Fridrich des hilgen Romischen rykes Ertzmarschalk, Curfurst, herr Johans, herre Jurgen, herre Henrick, gebroderen vnd veddern, alle hertoge to Sachssen, lantgrauen in Doringen vnd Marggrauen to Myssen &c vnd alle andere anhangande fruntschop, die nicht geringe ist, sunder dat gantze Romische ryck, eren gnaden mit gesypschop vorwant is, ere fleisch vnd blot in de lenge also nicht werden vorlaten, sunder werden willen weten wure ere gnade is, wen gy auer des nicht gesynnet weren, vnnd Jw duchte, dat men furdere badeschop an de vpgmelte hertogen to Sachssen der wegen hebben scholde, wolden wy vns vp dat vele blot storten vorbleue, nicht laten voruelen, der touorsicht werdet vns anders nicht denn im besten vormercken, denn wy dat Jw to gefallen vnnd der saken tom besten don, wollen wy jegen Jw beschulden vnnd wes wy des to donde gesynnet des Jwe antworde jegenwardich. Datum Swerin am tage Johannis baptiste im xv^c vnnd dertten Jare.

Postscript, med annan stil (den Svenska sekreterarens).

Item kære Herræ haffwer hogboren Herræ Hertogh Magnus mik befælth ati skullæ allæ thessæ articuli fongæ ath vethæ ok lather idher thet vnderstaa i thet bestæ for stoor blwd vtgytilssæ skwl som ther kan koma vt aff, ati behollæ drotninghen ssaa i Swerigh, och ladher canceller idher vnderuisa ati skwllæ honom ickæ taghæ til mystögæ, thet er saa plagereth (?) forty thet var saa hasstigh scriffuet.

Original-(concept?) i Storhertigliga Arkivet i Schwerin, skrifvet på ett stort pappersblad i form af en utgående skrifvelse, och med hål för sigillremsorna, men utan märke efter sigiller. Emedan den nedersta, likasom den öfra, delen af arket är bortklippt, är af utanskriften blott följande öfrigt: Deme Gestrengen vnnseme lieuen Besunder . . . . Hern Steyn Sture Houetman im konig . . . . .

230.

Sten Sture till Preussiska Högmästaren, med begäran om skydd för Svenska undersåtar i hans land och löfte att göra honom till viljes, dat. Stockholm d. 27 Juni 1503.

Minenn fruntlikenn grot mit allem willen stedes thouornn, Gnedige, grotmechtigste, hochgeborenn forste vnnde here. Ich foge juwer forstliken gnaden weten, dat myne lefflike begere is, Juwe gnade des rikes tho Sweden vnnde myner ghude nabere vnnde frundt willen wesen, ock vszen vndersaten allenn, de vann vsentweghen hir vth dem rike komen, inn juwer gnade landt vnde beschermynge [laten] frig, velich, vnbehindert theyn edder varen ire wege. Des gelikes ik wedder vmme wesen will vnnde des rikes radt to Sweden juwen gnadenn, den juwen vnde juwer gnaden vndersaten, wore des van noden edder behoff is, dar de juwe in vse rike kommen. Gnedige, grotmechtigeste, hochgeborenn forste vnnde herenn, allent wes ick juwen gnaden vnnde de myne vmme juwer gnade willen dhon mogen, edt sy dach edder nacht, scal my juwe gnade alle tydt vlitighenn vnnde gutwilligen inne hebben, szo mynen gunstigen heren vnnde dem huse van Sasszen gutliken inn gantezer wolmenynge tho dhoende. Gode dem alderhogesten gesundt to vristende beuelen. Geschreuen to Stockholm feria 3:a post Johannis baptiste anno &c xc[c] vnnde dre Vnnder mynem Ingesegel.

Steenn Stwre Ritter
Swedenn rikes Gubernator.

Utanskrift:

Dem grotmechtigesten hochgebornn Fursten vnnde herenn herenn Frederico von Gots gnade hoymestere tho Prutszen &c, hertoge tzu Sachssen, landtgraue inn Dhoringen vnnde marchgraue tzu Meisszen, minen gunstigen herenn.

Original i K. Geh.-Arkivet i Königsberg.

231.

Nils Claesson till Svante Nilsson, om sin förestående resa till Kalmar och Jakob Ulfssons ingrepp i hans patronatsrätt, dat. Stäkeholm d. 26 Juli 1503.

Venligh hilsse altid kerligh försent med vor herre, Kiere her Swanthe synnerlig gode wen, som iak böd ider til i siistens, at iagh hadhe gerne warit ider til orde om i hadhe noget farlöst waret förmo[de]ndes til Steghborg, dha kan iak ecke nw sa komme wedh at jak kan förbidhit swa længe i kommer. Som ider förthenker om dhen scriffuélsse, jak war begærende affv her Sten, dha har iag dhen fadh, dogh var dher nogher ord, som mik tykthe, jagh war ey aldelis föruaret meth. Har jak en nw mit bud til her Sten, at jak kunde fa dhe ord dher i föruaret oc förmoder dhet strax offörtöffuet. Oc ær jag swa aldelis wider rede, at jag dragher strax ned til Kalmar &c. Kiere her Swanthe, i haffue wel hört, at thette læn ær ganske fögeligit til aff geld til spannemale, thy akter jag haffue mit bud, som jag har giort huart aar tilforend, til Wik effter spanmal, oc weth jag ey, om jak skal bære noghen fare, at then werdige herre erche[biskope]n lather göre mit bud noghen behindren i noghen motthe. Dher ligger en kerke hoss min gard, som mine foreldre haffue warit aff aller jws patronatus tiil, then haffuer then werdige herren erch[ebiskope]n tagit klerken fra, oc war sysleman i Vpsale, oc men han war dher, dha hade han dhen kerke för sin affwels gard, och nw ær dhen samme klerken foyte pa Stæket oc har ligewel then kerke som han hadhen tilforen, jak hade wnth en klerk min samtycke dher til, som haffuer tient mik i noger aar, dhet wiil dhen godhe herren ecke tilladhe, bleff dher och en klærk död i Wpsale, som min foreldre hade och jus patronatus til dhen prebende, effter dhen verdige herren behindrer mik i dhen ene deel kan iak inthet befate mik dher met, wthen begeffüer dhen ene del met then annen &c. Kiere her Swanthe, nar swa hender, ati haffue noget bud til dhen werdige herren, ati wele wel göre och rörit til hans nade. Thet kenne Gud, jak wil heller ware then werdige herren tiil wilie och kerlig æn nogher stadz i moth,

nar hans nade wiil hendhet, dhet then werdige herren faller mik swa hart wnder ögonen, och serdelis i dhen del, jak wet för Gud, dhet jak har reth i, thet giordes dhen werdige herren inthet behoff. Kiere her Suante, inthet synnerlig sær her at biude eder til pa dhenne tid. Huat ider til wilie och kerlig sær, gör jak altid gerne. Her met ider almectig Gud beff[allen]des oc ridder sancte Örien. Ex Stegholm in crastino sancti Jacobi apostoli anno domini md tercio.

Nils Clauson ridder &c.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

232.

Åke Hansson (Tott) till Svante Nilsson, att han haft en underhandling med Otte Rud vid Jordfallet och begär, att Herr Svante skulle sända honom de svenner han hade der inne i länet, emedan konungen väntas komma, dat. i Alehärad d. 28 Juli 1503.

Venlighe helssen nw oc altidh kerlighe send til forne medh war herre. Kære frende, Her Swanthe, godhe besynnerligh wen, maa i withe, ath nw for manghe daghe siidhen idher smaaswen foor hedhen, hadhe Othe Rwth bwdh til mek medh iij prester och een sin swen och begeredhe ath ware til tals med mek, hwilkidh jach roddes widh tesse gode men ther om, och mötte honum i Joordfal med lx (60) hesther, och war jach begerendes, ath thesse Swenske bönder matte fare in til the Nori[e]s bönder och köpslaghe saa nw som för, hwilkidh han wille ekke til stedhie, wten begeredhe ath thet skulle staa mek och honum i dagh i mellan paa viii (8) daghe, hwilkidh jach ekke heller wille til stedhie for mange saker skyl. Ther med skildes wii ath, i saa maathe som wii til hoope komme &c, är och bwdh kommit fraa Kongen til Otte Rwth, saa ath kongen han er wentendes hiith

til Boohus nw strax effter Oleffs messe, och fek jach thet ekke withe for en nw een dagh siidhen. Hwar fore kære frende bidher jach idher, ath om i haffwe idhers swena til stædhe, ath i wilien lathe them ridhe her nidh i idhert læen, saa om behoff görss, thaa kan jach scriffwe them til, och paa j dagh eller ij kwnne the komme til mek. Jach wille gerne haffwe the dande swena jamlighe hoos mek, nw ær her saa swar nödh for kost, som jach formodher idher swen Per Monsson idher wnderuiiste, bidher jach och idher kære frende ath om i wilien sende them hiith niidh thaa biwdher mek til hwadh dandes swen i wilien haffwe til höffwitzman for them ath jach weth ath biwdhe honum til om al ærende. Kere frende biwdh mek til medh thette mith bwdh, hwar jach skal rette mek effter och skynder mith bwdh fraa idher thet snareste i kwnne, som i kwnne tenke makt paa ligger, och i hwadh maattho jach kan wara idher til wilie och kerligh, tha twiller thet inthet wti ath jach wil jw aldelis finnes ther welwiliegh til medh liff och makt. Idher her medh Gud och sancte Eric med liff och siel til evigh tiidh. Helsser then gode quinne fru Mette och myn lithsle frende her Steen med mange godhe nætter paa myne wegna. Ex Aleherit ipso die Bothwidi martiris anno domini Md 3° meo sub sigillo.

Aake Hansson Riddere.

Utanskrift:

Erligh och welbyrdigh man Her Swanthe Nielsson strenge Riddere och Sweriges rikes marsk sin kære frende kerlighe.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

233.

Mätta Ivarsdotter, Knut Alfssons enka, till Svante Nilsson om sin önskan att komma till Stockholm, att tala med sändebuden från Lübeck m.m., dat. Örebro d. 19 Aug. 1503.

Myn ödmöge och hierthens kerligh helsse nw och altidh förseudh met alzmectogen Gudh, kære broor, tacker jach ider kerlige för al æræ och dygdh, i haffwen megh bewisth, och jach en hopas ath i och swa æn nw framdeles giören, til hwecketh jach haffwer hwugh och velige thef ath förskyldhet, kerlige epther myn fatige förmoge. Kæræ broor, sender jac ider lin kleder thel ider och nogon smör och ider haath, beder jach ider ath i besen hwad thet ær, nor jach komber thel ider, tho vel jach före met megh hwadh som dær fattes. Kæræ bror, beder jach ider kerlighe, ath i scriffwen migh thel, pa hwadh tidh jach skal koma thel ider, tho vel jach megh ther gerne epther rætthæ, och lather megh ecke för lenge ligge her, siden i æren dith komen, ey för den sagh ath jach haffwer nogon store ærende til Stokholm, vden jach velde gerne wara thel thals met the Lybeske sendebudh. Kæræ broder, beder jach ider och kerlige, ath i thagen ider ingen sorgh ther för ider kæræ son, mig hopas thel Gudh i himmerige, honom skal inthe annedh vederfare vden alth goth, sogh jach kæræ bror ath i voren ganske bedröffuad i goor, i skildes fron honom, thesliges giöre och thesse dandeswænnæ thæn del i tro döm thel, ath honom inthe annedh vederfares en goth. Kæræ broder, thaladh Peder Daxson thel megh, ath jach skulde wara hans budh thel ider om dhet gotz, Arffwet Trolle til hörde, han til forende hade, ath i velde wæl giöre och vnde honom dhet en nw, dhet ær och myn kerlige bööa thel ider, i vethe wæl hwadh i haffwen vdoff honom, och han haffwer lenge tienth ider, giören her om, som myn gode tro ær thel ider. Kæræ bror giören wæl för Gudz skuldh och skriffwer megh strax til i gen, hwar jach veth megh epther retthe. Ider her met alzmectogen G[ud] och sancthe Erik kwngh til liff och siel befalendes. Helsser alle jomfrwue ider met mange gode nætther.

Snarlige aff Örebro dagen nesth för sancthe Bernardi dagh anno domini mdiii° wnder meth signeth.

Metthe Iwerssdotther.

Utanskrift:

Erligen och welbördigen man her Swantthe Nilsson, strenge riddare, Sweriges marsk, höffwitzman på Örebro och Stegeborgh, sin kæræ bror kerlige sendes.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

234.

Nils Claesson till Svante Nilsson, om Danska konungens anfall på Kalmar stad, dat. Ståkeholm d. 28 Aug. 1503.

Venligh helsse altid kerlige försend met wor herre. Kiere her Swanthe, synnerlig gode wen, nw wi wore i Calmar, dha kom kongen meth en xij skip dher för byn och ligger dher en nw, som iak förmodar, ati wel sporth haffue, dha wordhe dhe gode herrar swa ower ens, ath the akthe sig op til thet möthe i Stocholm met the Lybeske. Her electus och dhen doctor, som foldhe her Sten, droghe til Wasthene och hade werff til drotningen. Her Sten och biscop Matis ære en nw til bake och ære förmo[de]ndes i thesse dage hit til slothit, och swa her tiil skibs oc til Stocholm. Kongen haffuer swarlig lathit brukie fyr sköt pa byn bade dag och nat; dha haffuer Gud giffuit swa til lycke, at the haffue ingen skade giort, och haffue dhe twa reser slagit wth och bliffuet slagne til bake ighen in pa slotthit. Inthet annet synnerligt ær her pa thenne tid. Huat iak kan ware ider til wilie och kerlig, gör iak altid gerne. Her met ider alzmectig Gud beff[allen]des, Ex Stegholm feria 2:a proxima post Barto[lo]mei.

Nilss Clauson ridder &c.

Utanskrift:

Erlig welbördig man och strenge riddere her Swante, höffuisman pa Stegborgh wenlig och kerlig.

Original i K. Danska Geh.-Arkivet.

235.

Svenska riksrådet till ridd. Erik Turesson (Bjelke), höfvidsman på Viborg, om underhandlingar med Lifländska Orden, om förbund, och med Ryssarne om förlängning af stilleståndet. dat. Stockholm omkr. d. 9 Oct. 1503.

Jacobus miseracione Diuina, archiepiscopus Upsalensis, Matthias, Otto eadem gracia episcopi, Hemmingus Gad permissione diuina electus Lincopensis.

Ware veluelige oc venlige helse altid wenlige forsent medh Gud. Kere Her Erik besynnerlige gode wen. Vij takke eder alle ganske kerlige for then veluilighet, ther i oss riket oc then landzende cristelige oc erlige i thenne feyde oc leylighet nw warit haffuer giort oc bewist haffue, serdelis om the slot som i nw i befalning haffue, i oc vtouer thet warit benegen, redebon oc veluelig til at afstyre medh rad oc snille blotzvtgytilse, skada oc forderff, oc her inn til fornumpstelige hollet swerdet i sliden medh the Rysser, alles vare oc cristenhetens fiender, huilcket Gud alzmektig oc helge Sweriges patroner wedergælle eder i hans helge rike, oc wij her epter tess ytermere edert besta gagn oc bestand gerne vete vele. Ok som wij haffue edert breff och scriffuelse kerlige forstandet [oc] vel vnfanget, ludendes om forbund i mellom then hög[mec]tige herren Mesteren i Liffland oc Sweriges chrone in pa the Rysser, tesliges at i ære then gerna wil wete edert fædernes rikes bestand oc besta oc i ingen mote thet forswma for huilchet wij alle takke eder storlige, sa ma i vete, at som wij nw her forsampnede ware bland mange vor-

dende rikesens saker oc tess merkelige ærinde, offuerwoge oc forhandlade wij ey alenest thette forskriffne forbund, vthen jemwel om fred oc vpslag landene mellem med the Rysser, war wor kere herre oc hðuidzman tess viliendes sig at giffue heden oc tiit vtoffuer, til orda oc tala med eder om tesse for[skriff]ne ærende ok saker oc til at haffue rad med eder om then landzendes bestandelighet. Tog for then högborne for[stin]nes D[rotning] Cristines hemferd aff Suerige til Danmark bade wij honum kerlige forst giffue sig ned til Vastena at komme hennes nade til vegx med the verduge feder oc gode men, ther til skikkade ware hennes nade fölie til landemerket sa wyrdugelige som tilbörligt ær, som ære the werduge feder oc gode herrer biscop Brynolff i Skare, Ingemar i Vexiö oc her electus i Lincöping, som fulla makt med giffven ær aff oss til at forarbete med Danmarks rad om fred eller opslag rikene i mellan. Therfore sende wij nw til ider wart myndoge sendebod, thenne breff[uisare], hederlig man, her Jens Laurencii, canic i Vpsale, war oc rikesens tro man, som i befalning haffuer eder vnderuise alles ware vilie, om dag, fred oc vpslag landene i mellen, then i mage fulko[mli]ca tro sette til. Oc sende wij ider the breff, hurv i sommer nw nest forleden beleffuet war om the sendebod til Mesteren, om fred ock förbund baden landen i mellem at göre, med huilche i skulle tha antinge i eder egen persone eller med scriffuelse haffue delt eder gode radh, huilche breff, thet Gud forclagat see, tha forswmedes for then karl skuld som vtsendes fra Calmarna (?) war mördet oc bleff pa Holveden. Wij screffue æn nw yterligere Mesteren oc Kumtaren i Ræffle til om thet samma, oc sende wij eder thenne leyde til Mester Dauit, som wij oc til forende nw i somer twenne reser vtsent hade, wij kwnne wel merke pa edert goda behag, at storlige behoff görss, thet forbund göres med mesteren, sa at ekke bliffuer nagra saker til taal eller rettegang ther i forsumede, ok sammeledes om dag ok fred med the Rysser, ok som Gud forbiude ekke skee, motte myket argt afkomme, thette rike och tess inbyggere oc vndersate til langligen ofred, ewikt forderff ok skada, bidie wij eder therfore kerlige, at i vele forarbete, rada och tilhielpe, at dag och fred motte

komma pa then syde . . . . wele wij gerna med eder forskulla oc gerna gōre huat [eder] til bestand oc l[i]ufft ær, ok huat i her vdinnen med [the] verduge herra och gode men ther i landet ære gōrendes och beslutende worde om for[skriff]ne rikesens ærende, thet riket oss alle oc then landzende kan komme til gode och bestand, late wij oss aldeles at nōya vthen alt skotzmal i nagen motte befalendes &c.

Jacobus diuina miseracione archiepiscopus Vpsalensis, Mattias Strengenensis, Otto Arosiensis, eadem gracia episcopi, Hemingus diuina permissione electus Lincopensis, Steno Sture regni gubernator, Svantho Nielsson, Kanutus Eskilsson, Niels Claussson, Eric Johansson, Milites, Ragvaldus, archidiaconus Vpsalensis, Jeorgius*) archidiaconus Strengnensis, Peder Ericsson, Knut Ericsson, Consiliarii regni Swecie pronunc Holmis constituti.

Original-concept i Riks-Arkivet, skadadt och svårläsligt.

236.

Hemming Gadd, till präster och kyrkovårdar i Östra härad att ehuru han på förskott utfått sin biskopstionde af hela Kalmarna län, för belägringshären vid Kalmar, de ville låta Nydala kloster, som haft anvisning å deras tionde, äfven nu få sin vanliga del mot betalning, dat. Jönköping d. 18 Nov. 1503.

Vy Heming Gad aff Guds fōrsyn, Electus till Lincoping, helse ider alle clerker oc kyrkeueriande, som byggia oc boo i Alsede sokn, Nyakirkia sokn, Mōresiō sokn, Næuelsiō sokn, Landeskede sokn, oc Limelhult sokn, kerlige medh Gud. Kere gode vener, effter ty thenne store feydh

*) Namnet är otydligt, men Herr Örjan Nilsson var vid denna tid ärkedjekne i Strängnäs, och förekommer flera gånger under de följande åren som medlem af riksrådet.

nw för ögen ær, oc vii vort folch liggiande haffua i Calmarna, tha æskiade vij oc begerede nw för nogra daga, medh vort vissa bodh oc breff, aff huariæ kirke i Calmarna læn, en venliig förlening, paa tienden som faller paa vara vegna viid huaria kirke, saa lenge thet tienden kunne for[skriff]ne förlening betala, huilken förlening vij redelige vtfingo. Nu kere vener, medan gamalt oc for[n]t haffuer varit, at then ærliig, god herre, aboten i Nydala haffuer hafft för:ne tiende alla daga viid för:ne kirker, oc ey med minne kan holla Gudz tiænist oppe, medh the gode bröder i clostredh ære, vtan han finge för:ne tiende, tha bidie vij ider alle biude oc högelige förmana, at i late honum oc clostredh beholla för:na tiende, han giffuer ider sin handstræcning, ati scole varde i tiid oc tima vel betalade i goda reda, oc huat honum oc clostred bör medh retta haffua viid huaria kirke, antigia munka skeppa eller huat thet kan helst vara, ati göre honum eller hans vissa bodh ther inthe hinder oppa, thet ær vaar kerligen bön til ider alle. Huar vij kunna veta alle iders goda gagn, bestaa oc bestand göre vij altiid kerlegen gerna. Her med ider alle Gud oc Sancto Petro et Paulo befallendes. Scriffuit i Jönacöping in octaua Martini Anno domini Mdiij. Sub nostro sigillo dorsotenus impresso.

Original i Riks-Arkivet, med märken af sigillet å baksidan, jemte en nära samtida anteckning: Hemmyng Gadd de decimis.

237.

Hemming Gadd till Svante Nilsson, om Sten Stures frånfälle och åtgärder att hålla det hemligt, dat. Grenna d. 15 Dec. 1503.

Verdigh herre brodher. Jach fich nw strax idher scriffwelse medh idher capellan Her Erik och som i scriffwe ath i haffwe inghen scriffwelse fangen aff mik eller myn herre fadher, Tha form[oder?] jag nw, at i haffwe myn dreng hoss idher och myn scriffwelsse, for hwat sak, i haffwe thöm icke foth, Gudh se for kærth, athi finge thöm icke lenge sidhen

som myn ackth war Togh thet ær æn nw tidz nogh fa thidendhe the idhers herredöme ey mykith glædhia kwnno, thet mik leth ær aff alla hiertha. I torsdagx tha ij war slagith harth widh iij tha sielades war kære herre fadher. Gudh hans siell nadhe, och all Gudz helgon i hymerike, sa haffwer jak nw giffwith mik til wægs med honum och will wara hoss idher pa manedag eller tisdagh, ath ower wæga medh idher hwadh her fore tagas skall, Lasse Birgeson haffwer jak förth i hans klædhe, medh kædhie, ringa, och gulspan, i en fortækth slædha, och likith haffwer jach latith sla i blandh ene x eller xij bugxskin och andhra hudher, och en köpman förer slædhan i köpskaps wis, hans eghen werdh Bifogothen i Jöneköpwngh, sa inghen kan merkath, Thetta haffwer hemeligan widh idher sielff som aldhra största makth pa ligger. Wij kwnno sa well hallath j ($^1/_2$) aar, ath inghin skall wisseliga witha han ær dödh, och wiliom wij sielffwe tighia, som aldra största makth pa liggher. Her ær komin Bertill Quass med iiij[m] (4000) mark til Kalmara slotted, men han haffwer stwngith sig offwer en sidhe me[da]n han hörde han war sywk. Jach wille i skullen haffwa hall widh Brawikin och Norköpingh, han kome icke op igen til henne, thet ær allas wares fordærff om then stadhen gar fra oss. Komme hon vth i then egn i ære, farin med henne thet aldra besta i kwnnen, thet ær radeligith, saken withe i for hwi. I haffwe nw seth hwarth jach skikkad ær, nar wij fa budh aff Danmark igen. Tha giffwer jach mik förth til talss medh idher, som warth samtall war, tha wij sisth ath skildom. Thet war tha otienlith thet skulle sa hasteliga skee, thet kenne Gudh, then jac ider befaller til liff och siell ewinnelig, werdens helsa myn aldra beste godhe wen, myn wnge herre, hosbonda, deya och alla barnen med mange godhe nætter. Scriffwet i Grenna XV December. H. Gadh &c.

Utanskrift:

Erligh herre och strengha riddara her Swante Nielsson Sweriges Rikis Marsk, Höffwitzman pa Örebro Stækeholm(!) sin kære herre och broder.

Original i Danska Geh.-Arkivet.

Ort-Register.

Personal-Register.

